



ევროპელი სოციალისტების ვიზიტი საქართველოში

VISIT OF THE EUROPEAN SOCIALISTS TO GEORGIA  
BESUCH DER EUROPÄISCHEN SOZIALISTEN IN GEORGIEN  
VISITE DES SOCIALISTES EUROPÉENS EN GÉORGIE



ევროპელი სოციალისტების ვიზიტი საქართველოში

The Visit of European Socialists to Georgia

Der Besuch der europäischen Sozialisten in Georgien

Visite des Socialistes européens en Géorgie

1920

I

კრებულის შემდგენლები:	<b>სალომე ჭანტურიძე, ქეთევან ქუსიკაშვილი, ზურაბ გაიპარაშვილი</b>
გამოცემის მთავარი რედაქტორი	<b>ზურაბ გაიპარაშვილი</b>
მთარგმნელები:	<b>მარინე ჭყონია (ინგლისური) თამარ კახეთელიძე (გერმანული) ქეთევან ქუსიკაშვილი (ფრანგული)</b>
გამოცემაზე მუშაობდნენ:	<b>მარიამ ვიბლიანი, სოფიკო მოდებაძე, ნინო წერეთელი, გიორგი ჯავახიშვილი</b>
Compilers of the collection:	<b>Salome Chanturidze, Ketevan Kusikashvili, Zurab Gaiparashvili</b>
Editor-in-Chief of the publication	<b>Zurab Gaiparashvili</b>
Translated by:	<b>Marine Chkonia (English) Tamar Kakhetlidze (German) Ketevan Kusikashvili (French)</b>
Publication participants:	<b>Mariam Vibliani, Sopiko Modebadze, Nino Tsereteli, Giorgi Javakhishvili</b>

- © ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
- © ფრიდრიხ ებერტის ფონდი
- © საქართველოს ეროვნული არქივი
- © Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
- © Friedrich-Ebert-Stiftung
- © National Archives of Georgia

ISBN 978-9941-13-954-3

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის  
სახელმწიფო უნივერსიტეტი  
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ევროპელი სოციალისტების ვიზიტი საქართველოში

**The Visit of European Socialists to Georgia**

**Der Besuch der europäischen Sozialisten in Georgien**

**Visite des Socialistes européens en Géorgie**

**1920**

**I**



უნივერსიტეტის  
გამომცემლობა



ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი  
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University  
Staatliche Ivane-Javakhishvili-Universität Tbilissi  
Université d'Etat de Tbilissi Ivane Javakhishvili



საქართველოს ეროვნული არქივი  
National Archives of Georgia  
Nationalarchiv Georgiens  
Archives nationales de Géorgie



პროექტი განხორციელდა ფრიდრიხ ებერტის ფონდის მხარდაჭერით  
The project was realized with the support of the Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)  
Das Projekt wurde mit Unterstützung der Friedrich-Ebert-Stiftung realisiert  
Projet soutenu par la Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)



მადლობას ვუხდით ემილ ვანდერველდეს ინსტიტუტს თანამშრომლობისთვის  
We express gratitude to the Institut Émile Vandervelde for cooperation  
Wir bedanken uns bei dem Émile-Vandervelde-Institut für die Zusammenarbeit  
Nous remercions l'Institut Emile Vandervelde pour leur collaboration

პუბლიკაციაში წარმოდგენილია ავტორთა პირადი მოსაზრებები.  
დაუშვებელია ფრიდრიხ ებერტის ფონდის მიერ გამოცემული მასალების კომერციული  
მიზნით გამოყენება ფონდის თანხმობის გარეშე.

The views expressed in the publication belong to the authors.

Commercial use of the materials published by the Friedrich-Ebert-Stiftung is not permitted without the written consent of the FES.

Die in dieser Publikation zum Ausdruck gebrachten Ansichten sind nicht notwendigerweise die der Friedrich-Ebert-Stiftung.

Eine gewerbliche Nutzung der von der Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) herausgegebenen Medien ist ohne schriftliche Zustimmung durch die FES nicht gestattet.

Les opinions exprimées dans cet ouvrage n'engagent que les auteurs. L'utilisation commerciale des publications de la Friedrich-Ebert-Stiftung n'est autorisée qu'avec l'accord préalable de la FES.

## სარჩევი

გამოცემის წინათქმა.....	7
ჩვენ მუდამ დასავლეთისაკენ მივიღტვოდით.....	9
საქართველო, ევროპული სოციალიზმი და მეორე ინტერნაციონალი.....	16
საერთაშორისო პოლიტიკური კონტექსტი მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის საქართველოში ვიზიტისას.....	26
ქართული მედიაქრონიკა.....	39
აკაკი ჩხენკელის მოგონებები სოციალისტების დელეგაციის ვიზიტის შესახებ.....	170
ბიოგრაფიები.....	173

## TABLE OF CONTENTS

PREFACE TO THE PUBLICATION.....	223
We always Aspired to the West.....	224
Georgia, European Socialism, and the Second International.....	230
International Political Context during the Visit of the Second International to Georgia.....	237
GEORGIAN MEDIA CHRONICLE.....	247
MEMOIRS OF AKAKI CHKHENKELI ABOUT THE VISIT OF THE SOCIALIST DELEGATION .....	286
BIOGRAPHIES.....	289

## INHALT

VORWORT.....	299
Wir strebten immer schon gen Westen.....	300
Georgien, der europäische Sozialismus und die Zweite Internationale.....	306
Der Besuch der Zweiten Sozialistischen Internationale in Georgien im internationalen und politischen Kontext .....	314
GEORGISCHE MEDIENCHRONIK.....	325
ERINNERUNGEN VON AKAKI TSCHENKELI AN DEN BESUCH DER SOZIALISTISCHEN DELEGATION.....	368
BIOGRAPHIEN.....	371

## SOMMAIRE

AVANT-PROPOS.....	381
Nous étions toujours tendus vers l'Occident .....	382
La Géorgie, le socialisme européen et la Seconde Internationale.....	388
Le contexte international pendant lequel la délégation de l'Internationale Socialiste effectue son voyage en Géorgie.....	395
CHRONIQUE DES MÉDIAS GÉORGIENS.....	407
MÉMOIRES D'AKAKI TCHENKÉLI CONCERNANT LA VISITE DE LA SECONDE INTERNATIONALE.....	444
BIOGRAPHIES.....	449
პერსონალიები.....	457
გეოგრაფიული ადგილები.....	459
ტექსტში გამოყენებული შემოკლებანი.....	460

## გამოცემის წინათქმა

გამოცემა ეძღვნება საქართველოში ევროპის მეორე ინტერნაციონალის დელეგაციის ვიზიტის ასი წლისთავს. ეს მოვლენა უახლესი საქართველოს ისტორიაში უაღრესად მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო. ამ ვიზიტს ასევე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ევროპის პოლიტიკურ წრეებში. 1920 წლის ზაფხულში ჟენევაში გამართულ მეორე ინტერნაციონალის კონფერენციაზე გაჩნდა იდეა, რომ ევროპელი სოციალისტები სწვეოდნენ საქართველოს არსებული პოლიტიკურ-ეკონომიკურ-კულტურული ვითარების გასაცნობად და გადაენწყვიტათ, რამდენად იქნებოდა შესაძლებელი, ზეგავლენა მოეხდინათ ევროპის დიდი სახელმწიფოების მთავრობებზე ახლად შექმნილი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დე იურე აღიარების თვალსაზრისით.

საგანგებოდ მოემზადა საქართველოს ხელისუფლება სტუმრების მისაღებად. 1920 წლის 14 სექტემბერს დელეგაციის წევრთა ბათუმიდან დაწყებული მოგზაურობა ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეში ხშირად სადღესასწაულო ელფერით იყო გამორჩეული. ევროპელი სოციალისტების ვიზიტს მიეძღვნა დამფუძნებელი კრების საგანგებო სხდომაც. საქართველოს პოლიტიკური ელიტა და საზოგადოება ამ ვიზიტს საგანგებო მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ქვეყნის საერთაშორისო ასპარეზზე აღიარების მიზნით. ეს იმედი არცთუ უსაფუძვლო იყო, რადგან საქართველოდან დაბრუნებულმა უცხოელმა პოლიტიკოსებმა თავიანთ მოხსენებებში თუ სტატიებში საკმაოდ დადებითი შეფასება მისცეს საქართველოში არსებულ ვითარებას. მართალია, ავადმყოფობის გამო დელეგაციაში არ იყო სახელგანთქმული პარტიული მოღვაწე სოციალისტი კარლ კაუცკი, მაგრამ იგი მოგვიანებით ეწვია საქართველოს და საგანგებოდ დაწერა წიგნიც „საქართველოს გლეხთა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა: შთაბეჭდილებანი და დაკვირვებანი“, რომლის ქართული თარგმანი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა 2018 წელს გამოსცა ებერტის ფონდის მხარდაჭერით.

წინამდებარე გამოცემის პირველ ტომში ქვეყნდება იმდროინდელ ქართულ მედიაში გამოქვეყნებული მეორე ინტერნაციონალის დელეგაციის ვიზიტის ქრონიკა, პრესის ფურცლებზე დაბეჭდილი შთაბეჭდილებები. მეორე ტომში ქვეყნდება ემილ ვანდერველდეს ინსტიტუტის (ქ. ბრიუსელი)



მიერ მონოდებული ევროპის სოციალისტური დელეგაციის წევრთა მოხსენებები; ასევე გამოყენებულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში, საქართველოს ეროვნულ არქივში, საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში, ვანდერველდეს ინსტიტუტისა და ტიერი ბერიშვილის პირად კოლექციებში დაცული ფოტოდოკუმენტები.

გამოცემა გამიზნულია საქართველოსა და პოლიტიკური პარტიების ისტორიით დაინტერესებული მკვლევრებისა და, ზოგადად, მკითხველთა ფართო წრისთვის.

**ზურაბ გაიპარაშვილი**

## ჩვენ მუდამ დასავლეთისაკენ მივიღებოდით

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრება საზეიმო სხდომით შეეგება ევროპელ სტუმრებს. მისასალმებელი სიტყვები წარმოთქვეს კრების თავმჯდომარემ, ალექსანდრე ლომთათიძემ, ფრაქციების ლიდერებმა: გრიგოლ გიორგაძემ, შალვა მესხიშვილმა, გიორგი გვაზავამ, გრიგოლ ვეშაპელმა, ტერ-პეტროსიანმა... ყველა პოლიტიკოსმა.

მიმსალმებელთაგან ერთადერთი არაპოლიტიკოსი და, თანაც, არასოციალისტი, გახლდათ მწერალი გრიგოლ რობაქიძე, რომელმაც სრულიად განსხვავებული მიმართულებით წარმართა ევროპელთა ყურადღება. ეს იყო წარსულში საქართველოსა და დასავლეთის ურთიერთობა და საქართველოს მუდმივი სწრაფვა დასავლეთისაკენ.

„ორი ათასი წელი ქართველნი გელოდებოდან თქვენ!“ – მიმართავდა მწერალი ევროპელებს და მხედველობაში ჰქონდა პირველ-მეორე საუკუნეებში საქართველოსა და რომის სამხედრო-პოლიტიკური სტრატეგიული პარტნიორობა, რომის იმპერიისა და იბერიის სამეფოს (საქართველოს) ერთიანი ბრძოლა პართიის აღმოსავლური იმპერიის წინააღმდეგ. ახლა, დამოუკიდებელ საქართველოში ჩამოსული მეორე ინტერნაციონალის ლიდერთა ვიზიტით, ქართველ მწერალს სურდა, დაენახა საქართველოსა და ევროპის მომავალი ურთიერთსოლიდარობის პერსპექტივა და იმედი. „ჩვენ მივიღებოდით მუდამ დასავლეთისაკენ“, – განმარტავდა გრიგოლ რობაქიძე და ერთი ან ორი საუკუნე კი არ ჰქონდა მხედველობაში, არამედ საქართველოს ორიათასწლოვანი ისტორია.

თვით მეორე ინტერნაციონალის ზოგიერთ ლიდერს უკვე აკავშირებდა ქართულ რევოლუციურ სამყაროსთან პირადი ან ორგანიზაციული თანამშრომლობის პრაქტიკა. გავიხსენოთ, რომ ევროპელ სოციალისტთა დელეგაციის ერთ-ერთი გამორჩეული წევრი კამილ ჰიუსმანსი მჭიდროდ იყო დაკავშირებული 1905 წლის გემ „სირიუსის“ სამხედრო-რევოლუციური ექსპედიციის გახმაურებულ საქმესთან. როგორც ცნობილია, ქართველმა სოციალისტ-ფედერალისტებმა 1905 წლის ზაფხულში ჰოლანდიაში შეიძინეს იარაღის დიდი პარტია – 8 500 თოფი ტყვია-წამლით – და საქართველოში გამოავაზენეს. იარაღის შეძენაში მათ აქტიურად ეხმარებოდა კამილ ჰიუსმანსი. რუსული სპეცსამსახურები ირწმუნებოდნენ, რომ იარაღის შეძენაში ჩართული იყო ე. წ. „ინტერნაციონალური კომიტეტი“, რომელიც სხვა არაფერი იყო, თუ არა მეორე ინტერნაციონალის ბიურო, რომლის მდივნად სწორედ 1905 წელს აირჩიეს კამილ ჰიუსმანსი – ბელგიის სოციალისტური პარტიის ლიდერი (თავმჯდომარე – ემილ ვანდერველდე გახლდათ).

როგორც ირკვევა, მეორე ინტერნაციონალთან სხვა ქართველ მოღვაწეებსაც ჰქონიათ ურთიერთობა. 1917 წლის დასაწყისში ინტერნაციონალმა გამოსცა სტოკჰოლმში გამართული თათბირის მასალები წიგნის სახით. მასში იმხანად სტოკჰოლმში მყოფი ქართველი პატრიოტ-მოღვაწეების, მისაკო წერეთლისა და გიორგი მაჩაბლის (რომლებიც წარმოადგენდნენ საქართველოს ეროვნული დამოუკიდებლობის კომიტეტს), მოხსენებაც დაიბეჭდა. ამ ფაქტით მეორე ინტერნაციონალის მესვეურებმა დაადასტურეს, რომ ისინი მხარს უჭერდნენ არა მარტო საქართველოს და სხვა ქვეყნების სოციალისტურ, არამედ ეროვნულ მოძრაობებსაც. ახლა, 1920 წლის სექტემბერში, ჰიუსმანსი, ვანდერველდე და მათი სხვა ევროპელი თანამებრძოლები სხვა უფრო მასშტაბური და საქართველოსათვის დიდი მნიშვნელობის პრობლემის გადასაწყვეტად იყვნენ ჩამოსულები. ისინი უნდა გასცნობოდნენ ქვეყანას, რათა ანტანტის სახელმწიფოებისა და საკუთარი ქვეყნების ხელისუფლებების მიერ მისი დამოუკიდებლობის აღიარებისათვის მიეღწიათ.

იმ პერიოდში მეორე ინტერნაციონალის სამუალებით, დასავლეთ ევროპის მუშათა და სოციალისტური მოძრაობები სერიოზულ ზეგავლენას ახდენდნენ საკუთარი ქვეყნების ხელისუფლებებზე. სანამ სტუმრები საქართველოში ჩამოვიდოდნენ, მეორე ინტერნაციონალმა უკვე 1919 წელს საჯაროდ გამოხატა თავისი მხარდაჭერა საქართველოს დამოუკიდებლობის მიმართ. 1919 წლის თებერვალში ბერნში შედგა მეორე ინტერნაციონალის კონფერენცია, რომელმაც სპეციალური რეზოლუცია მიიღო საქართველოსთან დაკავშირებით. მასში ვკითხულობთ: „საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის მოწოდების საპასუხოდ, რომელიც მიმართული იყო ინტერნაციონალისადმი, ბერნის საერთაშორისო სოციალისტური კონფერენცია აცხადებს, რომ ის თვლის საქართველოს ხალხის სამართლიან მოთხოვნილებად თავის ნაციონალურ დამოუკიდებლობას, რომელიც ეთანხმება ხალხთა უფლების უმთავრეს დებულებას, თვითგამორკვევას, რომელიც დიდი ხანია, რაც გამოაქვეყნა ინტერნაციონალმა და, რომელიც მიღებულია პრეზიდენტ ვილსონის პროგრამაში, როგორც საფუძველი ზავისა. ქართველმა ხალხმა გამოიჩინა უდავო პოლიტიკური შეგნება, როდესაც შექმნა, მიუხედავად ყველაზე მძიმე პირობებისა, დემოკრატიული და რესპუბლიკანური წეს-წყობილება და დამოუკიდებლად ცხოვრობდა უკვე რვა თვის განმავლობაში. ამიტომ საერთაშორისო სოციალისტური კონფერენცია მოითხოვს საზავო კონფერენციისაგან, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობა ოფიციალურად იქნეს ცნობილი. რომელიც უარყოფს ყოველგვარ ოპეკას, როგორც არ უნდა იყვეს ის, ერთი ან რამდენიმე სახელმწიფოს მხრივ და, რომელიც აგრეთვე უარყოფს ყოველგვარ თვალყურის დევნებას მის დემოკრატიულ დაწესებულებებზე“.<sup>1</sup>

მეორე ინტერნაციონალი იყო პირველი საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელმაც არა მარტო მხარი დაუჭირა საქართველოს დამოუკიდებლობას, არამედ მეტიც – უშუალოდ, პირდაპირ მოუწოდა და მოსთხოვა ანტანტის უმაღლეს საბჭოს, ეცნო საქართველოს დამოუკიდებლობა. ეს

<sup>1</sup> გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1919 წ., 5 ივნისი.

იყო 1919 წლის დასაწყისი, როცა პარიზის საზავო კონფერენციას ჯერ საქართველოს დე ფაქტო დამოუკიდებლობის ცნობაზეც არ ჰქონდა დაწყებული მსჯელობა.

1920 წლის სექტემბერში დე ფაქტო აღიარება მიღწეული იყო. დღის წესრიგში საქართველოს დამოუკიდებლობის იურიდიული ცნობა იდგა. დამფუძნებელი კრების „არაჩვეულებრივი“, ანუ საგანგებო სხდომის გამომსვლელ-მასპინძელი მომხსენებლები ხაზგასმით საუბრობდნენ დე იურედ აღიარების აუცილებლობაზე.

**ალექსანდრე ლომთათიძე**, დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარის ამხანაგი (მოადგილე) და სხდომის თავმჯდომარე: „... აუარებელი დაბრკელებანი გველობება წინ და ერთი ამათვანი ისაა, რომ დღემდე იურიდიულად არ ვუცნივართ. ეს იციან ჩვენმა სტუმრებმა, მაგრამ მე მსურს ამ ტრიბუნიდან აღინიშნოს ეს და გადაჭრით ითქვას, რომ ჩვენი იურიდიული ცნობა უნდა მოხდეს რაც შეიძლება მალე. ამას მოითხოვს ჩვენი ხალხისა და მისი დემოკრატიული რესპუბლიკის საციცოხლო ინტერესები“.

**ლეო შენგელაია**, ესერთა ფრაქციის თავმჯდომარე: „ბატონებო! ოფიციალურმა ევროპამ ჯერჯერობით იცნო ჩვენი ფაქტიური დამოუკიდებლობა, იურიდიულად ჩვენ არა ვართ ჯერ ცნობილი“.

ისევ **ალექსანდრე ლომთათიძე**: „ჩვენ უაღრესად, რაც შეიძლება ჩქარა გვესაჭიროება, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობა ცნობილ იქნეს იურიდიულად. ამაში მთელი დამფუძნებელი კრება ერთად არის“.

მეორე ინტერნაციონალმა ბევრი რამ გააკეთა საქართველოს დამოუკიდებლობის პოპულარიზაციისა და, კონკრეტულად, მისი იურიდიული ცნობისათვის. ინტერნაციონალის ლიდერებმა უპრეცედენტო კამპანია გააჩაღეს დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში: აწყობდნენ მანიფესტაციებს, მიტინგებს, დემონსტრაციებს, რომლებზეც გაისმოდა საქართველოს დე იურედ აღიარების მოთხოვნა; პარიზის, ლონდონის, ბრიუსელის, ამსტერდამის, რომისა და სხვა დედაქალაქების წამყვანი პრესის ორგანოები გაივსო საქართველოს მხარდამჭერი სტატიებით, რეზოლუციებით, პარიზის კონფერენციისადმი მიმართვებით. სხვა გარემოებებთან ერთად, ინტერნაციონალის მესვეურთა არაჩვეულებრივმა აქტივობამაც დიდი როლი ითამაშა 1921 წლის იანვრის ბოლოს ანტანტის უმაღლესი საბჭოს სახელმწიფოების მიერ საქართველოს დამოუკიდებლობის იურიდიული ცნობის ფაქტში.

ინტერნაციონალმა პირნათლად შეასრულა სიტყვა, თუმცა ოფიციალურმა ევროპამ მაინც გამოიჩინა ერთგვარი დიპლომატიური სიფრთხილე. 1921 წლის 27 იანვარს საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრმა მიიღო ოფიციალური შეტყობინება საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის არისტიდ ბრიანისგან: „მე დაუყოვნებლივ გავაცანი თქვენი წერილი კონფერენციას. კონფერენციამ ერთხმად გადაწყვიტა, ეცნო დე იურე საქართველოს მთავრობა“. როგორც დე ფაქტოს შემთხვევაში, ახლაც ანტანტის უმაღლესი საბჭოს სახელმწიფოებმა საქართველოს დე იურე დამოუკიდებლობა ანალოგიური სტატუსით – „დე იურე საქართველოს მთავრობის“ – აღიარეს.

საერთაშორისო სამართალში არსებობს სახელმწიფოს ცნობის ორი სახე: პირველი – სახელმწიფოს ცნობა საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად მეორე და სხვა სახელმწიფოების მიერ, რაც ნიშნავს, რომ დასახელებული სახელმწიფო აღიარებულია დამოუკიდებელ და სუვერენულ სახელმწიფოდ, საერთაშორისო საზოგადოების სრულუფლებიან წევრად; მეორე – მთავრობის ცნობა, რომელიც ჯერ კიდევ ვერ ფლობს რეალურ სახელმწიფო ხელისუფლებას, მაგრამ ამას ცდილობს. ასეთი ცნობა ნიშნავს, რომ დასახელებული მთავრობა აღიარებულია, როგორც ამ სახელმწიფოს კანონიერი მთავრობა, რომელიც ამ სახელმწიფოს წარმოადგენს საერთაშორისო არენაზე. აღიარების ამგვარ გზას იყენებენ რევოლუციებისა და გადატრიალებების დროს.

საქართველოს პირველი რესპუბლიკა საერთაშორისო სამართლის სუბიექტად აღიარებულ იქნა მთავრობის სტატუსით, როგორც დე ფაქტო მთავრობის შემთხვევაში. იქმნებოდა შთაბეჭდილება, რომ მოსალოდნელ აგრესორ ქვეყანას ეძლეოდა შესაძლებლობა, ეს ბუნდოვანი ჩანანერი თავის სასარგებლოდ გამოეყენებინა. საფიქრებელია, ამგვარი საეჭვო ჩანანერების შესაძლებლობა გაითვალისწინა მეორე ინტერნაციონალმა, როცა ბერნის კონფერენციის ზემოაღნიშნულ რეზოლუციაში მიუთითა, რომ დამოუკიდებელ საქართველოზე უნდა გამოირიცხოს რომელიმე სახელმწიფოს ზეგავლენა, მანდატი ან რაიმე ზედამხედველობა, ანუ გამოირიცხებოდა „ყოველგვარი ოპეკა, როგორც არ უნდა იყოს ის, ერთი ან რამდენიმე სახელმწიფოების მხრივ და რომელიც აგრეთვე უარყოფს ყოველგვარ თვალყურის დევნებას მის დემოკრატიულ დანესებულებებზე“.

საერთაშორისო პოლიტიკურმა რეალობამ არ გაითვალისწინა ინტერნაციონალის წმინდა დემოკრატიის პრინციპები. დემაგოგიითა და ობიექტური რეალობის დამახინჯებით საბჭოთა რუსეთმა საერთაშორისო დიპლომატიის ნორმებს ისე მოარგო საქართველოს დაპყრობა, რომ გარეგნულად ყველაფერი „ასატანი“ გახადა ოფიციალური ევროპისათვის – თითქოს რუსეთმა საქართველო კი არ დაიპყრო, არამედ იქ მხოლოდ ხელისუფლება შეიცვალა; თითქოს, საბჭოთა რუსეთის მიერ 1920 წლის 7 მაისის ხელშეკრულებით აღიარებული საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკა კვლავ დამოუკიდებელ ქვეყნად დარჩა, რომელიც ნებაყოფლობით გაერთიანდა საბჭოთა ქვეყნების ფედერაციაში.

ყველაფერი დამთავრდა. დამოუკიდებელი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა აღარ არსებობდა. ემიგრაციაში გახიზნული საქართველოს მთავრობა კი ხან ერთ, ხან მეორე, მესამე და ა. შ. სახელმწიფოების ოფიციალური სტრუქტურების კარებთან იყო ატყუებული და ცდილობდა საერთაშორისო კონფერენციებზე დაშვება-დასწრებას, გუშინდელი სოციალისტი მეგობრების მხარდაჭერის მიღწევას, რომელნიც დღეს სახელმწიფოთა პრემიერ-მინისტრები, მინისტრები, პარლამენტარები თუ გავლენიანი ელიტარები გამხდარიყვნენ.

მაგრამ ამოდ, ოფიციალური ევროპა მალე იძულებული გახდა, ყველა სამინისტროს კარები მაგრად ჩაეკეტა საბჭოთა სივრცის ექსდამოუკიდებელი სახელმწიფოებისათვის, მათ შორის – საქართველოს მთავრობისათვის.

ყველაზე დიდხანს მაინც ერთგულებას და მხარდაჭერას კვლავ ერთადერთი საერთაშორისო, ძლიერი, გავლენიანი, მაგრამ მაინც ოპოზიციაში მყოფი ორგანიზაცია – მეორე ინტერნაციონალი – აგრძელებდა სხვადასხვა ქვეყნის ეროვნული სოციალისტური პარტიებით.

საქართველოდან გახიზნულმა და ჯერ კიდევ სტამბოლში მყოფმა საქართველოს მთავრობამ მოწოდებით მიმართა „ყველა სოციალისტურ პარტიებს და მუშათა ორგანიზაციებს“. 1921 წლის აპრილში ახალი ჩასული იყო პარიზში საქართველოს მთავრობა, რომ ნოე ჟორდანიამ საინფორმაციო მოხსენება გააკეთა საფრანგეთის სოციალისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში. მას ეკითხებოდნენ, რა მოხდა საქართველოში. ევროპა დეზინფორმირებული იყო ძლიერი საბჭოთა-რუსული პროპაგანდის წყალობით. ბევრს ეგონა, რომ ანტიმენშევიკური აჯანყება მართლაც მოხდა საქართველოში. მეორე ინტერნაციონალმა და სოციალისტურმა პარტიებმა მშვენივრად იცოდნენ, რეალურად რა მოხდა საქართველოში. ჟორდანიას მოხსენების საფუძველზე საფრანგეთის სოციალისტურმა პარტიამ მანიფესტით მიმართა და მოუწოდა თავისი ქვეყნის მუშებს – გამმოეხატათ პროტესტი საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის გამო.

იმავე წლის 13 ივნისს ნოე ჟორდანია ვიზიტით ეწვია ბელგიას, სადაც მას შეხვედრა მოუწყო ქვეყნის პროფკავშირულმა ორგანიზაციამ. საფრანგეთშიცა და ბელგიაშიც საქართველოს მხარდაჭერა და სოლიდარობა წერილებით, სტატიებით, შეხვედრებით, პროტესტის სხვადასხვა ფორმით გამოხატეს.

1921 წლის ნოემბერში ინგლისში ჩასული ნ. ჟორდანია დაესწრო ქვეყნის მუშათა პარტიის ყოველწლიურ კონფერენციას. აქ მხარდამჭერი განცხადებებით არ შემოიფარგლნენ. კონფერენციამ სპეციალური რეზოლუცია შეიმუშავა, რომელიც გამოთქვამდა რწმენას, რომ ქართველ ხალხს „უნდა მიეცეს საშუალება, სამხედრო ძალდატანების გარეშე, თავისუფლად აირჩიოს ფორმა მმართველობისა, რომელიც მას სასურველად მიაჩნია“.

კონფერენციამ მხარი დაუჭირა, აგრეთვე, ქართველი სოციალ-დემოკრატების, ცოტა არ იყოს, თითქმის ფანტასტიკურ ინიციატივას. უნდა შექმნილიყო საერთაშორისო შერეული კომისია, რომელშიც შევიდოდნენ სოციალისტური და კომუნისტური პარტიების წარმომადგენლები და მათი დაკვირვებით ჩატარებოდა საქართველოში რეფერენდუმი, რომელიც გადაწყვეტდა ქვეყნის ბედს. „სრულიად გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ამგვარი პროექტი კრემლში, ალბათ უნდა წარმოვიდგინოთ, დიდ მხიარულებას გამოიწვევდა. უცნაურია, როგორ დათანხმდნენ რეალისტი ბრიტანელები ასეთი პროექტის მხარდაჭერას“.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> გოგი ცხოვრებაძე, ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია და საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხი 1921-1925 წლებში, გამომც. „მერიდიანი“, თბ., 1996 წ., გვ. 60-61.

## მეორე ინტერნაციონალის და ევროპული სოციალ-დემოკრატიის საქართველოსათვის სოლიდარული აქტივობების ქრონიკა

- 1921 წლის ზაფხულში ნიკოლოზ ჩხეიძე და ნოე რამიშვილი იმყოფებოდნენ გერმანიაში. მათ შეხვდნენ კარლ კაუცკი, ედუარდ ბერნშტეინი, გერმანიის (ვეიმარის რესპუბლიკის) პრეზიდენტი ფრიდრიხ ებერტი და სხვ. შეხვედრებს თან სდევდა საქართველოსადმი სოლიდარობის მანიფესტაციები. ანალოგიური მიზნითა და შედეგებით ნ. ჩხეიძე და ნ. რამიშვილი იყვნენ პოლონეთსა და დანიაში. პოლანდიაში საქართველოს მხარდამჭერი ორასათასიანი მიტინგი გაიმართა.
- საქართველოს დამოუკიდებლობის პოპულარიზაციისა და მხარდაჭერის მოსაპოვებლად ევგენი გეგეჭკორი და სვიმონ მდივანი იმყოფებოდნენ იტალიაში.
- 22 ნოემბერს მეორე ინტერნაციონალის აღმასრულებელი კომიტეტის სხდომამ მიიღო საქართველოს დამოუკიდებლობის მხარდამჭერი რეზოლუცია და მოითხოვა რუსეთის ჯარების გაყვანა ქვეყნიდან.
- ქართველი პოლიტიკოსების ვიზიტებს ევროპელებიც პასუხობდნენ საპასუხო სტუმრობით, ოღონდ საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში. მათ სურდათ ადგილზე გარკვეულიყვნენ – რა ხდებოდა დაპყრობილ საქართველოში. 1922 წლის მარტში საქართველოში ჩამოვიდა ავსტრიის სოციალისტური პარტიის წამყვანი გაზეთის, „არბაიტერ ცაიტუნგის“, რედაქტორთაგანი და ცნობილი სოციალ-დემოკრატი იულიუს ბრაუნტალი.

მსგავსი პროტესტები, მოთხოვნები, განცხადებები მრავლად იწერებოდა. ისინი მამართული იყო საბჭოთა რუსეთისაკენ ევროპის თითქმის ყველა ქვეყნიდან, სადაც მეორე ინტერნაციონალის გავლენა ვრცელდებოდა და სოციალისტური პარტიები ფუნქციონირებდა. 1921-1922 წლებში, როცა საქართველოში მიმდინარეობდა სვანეთის აჯანყება, მოსკოვის მთავრობას მიმართა მეორე ინტერნაციონალმა და მოუწოდა, შეეჩერებინა სისხლისღვრა. მოსკოვს ეძლეოდა წინადადება, რომ საქართველო-რუსეთს შორის არსებულ პრობლემებს დააკვირდებოდა და პოზიციას შეიმუშავებდა სამივე ინტერნაციონალის მიერ შემდგარი საერთო ცხრა-კაციანი კომისია, ანუ „ცხრათა კომისია“, როგორც მაშინ უწოდებდნენ.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> ნესტან (ელისაბედ) კირთაძე, „ევროპა და დამოუკიდებელი საქართველო, 1919-1923 წწ“. თბ., 1997 წ., გვ. 207-212.

სამწუხაროდ, მეორე ინტერნაციონალისა და ევროპის სოციალისტური პარტიების საქართველოს მიმართ სოლიდარობის მოძრაობას და აქტივობას სასურველი შედეგი არ მოჰყოლია. მსოფლიოს ბედს განაგებდნენ წამყვან სახელმწიფოთა ხელისუფლებები და არა ამ სახელმწიფოთა ოპოზიციები, რამდენადაც ძლიერი და გავლენიანებიც უნდა ყოფილიყვნენ ისინი. მსოფლიოში მიმდინარეობდა ახალი პროცესები. ევროპა თანდათან აღიარებდა რუსეთის ახალ საბჭოთა სახელმწიფოს და მასთან სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობებსაც ამყარებდა.

ერთ-ერთი პირველი სახელმწიფო, რომელმაც საბჭოთა რუსეთთან გააფორმა ე. წ. რაპალოს ხელშეკრულება, იყო გერმანია (ვეიმარის რესპუბლიკა). ეს ხელშეკრულება საქართველოსათვის იმით იყო მნიშვნელოვანი, რომ მისი რატიფიკაცია სხვა საბჭოთა რესპუბლიკებმაც მოახდინეს: ბელორუსიამ, უკრაინამ, სომხეთმა, აზერბაიჯანმა. საქართველოში მისი რატიფიცირება 1922 წლის 12 თებერვალს შეძლეს, რაც იმას ნიშნავდა, რომ გერმანიამ სცნო საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა. ამის გამო სწერდა ვლადიმერ ახმეტელაშვილი ნოე ჟორდანიას: გერმანიის მთავრობამ გადადგა საშინელი ნაბიჯი, რადგან რაპალოს ხელშეკრულება გავრცელდა საქართველოზეცო. ამ აქტით – წერდა გერმანიაში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ყოფილი წარმომადგენელი, – გერმანიის მთავრობამ წაშალა ჩვენი ქვეყანა – საქართველოს დამოუკიდებელი არსებობა და მით მოსპო საქართველოს წარმომადგენლობა ბერლინში.<sup>1</sup>

1924 წლის თებერვალში ინგლისსა და საბჭოთა კავშირს შორის დიპლომატიური ურთიერთობა დამყარდა. მცირე პერიოდში საბჭოთა კავშირთან ურთიერთობა ევროპისა და მსოფლიოს მრავალმა ქვეყანამ დაამყარა.

ამ ფონზე მეორე ინტერნაციონალის აქტივობამაც თანდათანობით იკლო და მალე მინიმუმამდე დავიდა. მაგრამ ისტორიამ მტკიცედ ჩაინიშნა დამოუკიდებელი საქართველოს მიმართ მეორე ინტერნაციონალისა და ევროპული დემოკრატიის დიდი მხარდაჭერისა და თავისუფლების პრინციპების ერთგულების ბრწყინვალე ფურცლები.

## დიმიტრი შველიძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი

პროფესორი

<sup>1</sup> ამონარიდი მოყვანილია გოგი ცხოვრებაძის ნაშრომიდან „ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია და საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხი 1921-1925 წლებში“, თბ., 1992 წ., გვ. 52.



## საქართველო, ევროპული სოციალიზმი და მემორი ინტერნაციონალი

14 სექტემბერს საქართველოს მთავრობის მიერ მოგზაურობის ხარჯის სრულად დაფინანსებითა და დასავლეთის სადაზვერვო აგენტურის მეთვალყურეობით ბათუმში ევროპელი სოციალისტების ჯგუფი ჩამოვიდა, რათა ორი კვირა გაეტარებინა „ევროპის პირველ სოციალისტურ ქვეყანაში“. ვიზიტი სასიამოვნო მოვლენად იქცა როგორც ქართველებისთვის, ასევე სტუმრებისთვის. ახალი სახელმწიფოს ეკონომიკური პრობლემები ღრმა და მრავალგვარი იყო. მთავრობამ მემკვიდრეობით მიიღო ომის შედეგად განადგურებული ეკონომიკა. ის ჰიპერინფლაციას, მასობრივ უმუშევრობასა და წარმოების მკვეთრ ჩამოშლას ებრძოდა. 1920 წლის ოქტომბერში მთავრობის თავმჯდომარემ, ნოე ჟორდანიამ, თავის გამოსვლაში განაცხადა: „დღეს ყოველი ჩვენგანი გრძნობს და ღრმად განიცდის იმ ფაქტს, რომ ჩვენ კატასტროფისკენ კი არ მივექანებით, არამედ უკვე მის პირისპირ ვდგავართ“.<sup>1</sup> საქართველოს მთავრობისთვის ცნობილი ევროპელების ჯგუფის სტუმრობა მოქალაქეებისათვის დასავლეთის მხარდაჭერის დემონსტრირებას წარმოადგენდა. ვიზიტმა გარკვეული პენი შესძინა სოციალიზმს, რომელმაც კორუფციისა და ორწელიწადნახევრიანი ეკონომიკური სიდუხჭირის ფონზე ბრწყინვალეობა დაკარგა.

ვიზიტმა ხაზი გაუსვა იმ მნიშვნელოვან კავშირებს, რომლებიც საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული ლიდერების წარმომადგენლებს ჰქონდათ ევროპის წამყვან სოციალისტებთან. 1890-იანი წლებიდან მოყოლებული ქართველი სოციალ-დემოკრატების შთაგონების წყარო იყვნენ სოციალისტი ტიტანები: ჟან ჟორესი, კარლ კაუცკი, ედუარდ ბერნსტაინი და ოტო ბაუერი. ქართველი სოციალ-დემოკრატი ლიდერები – ნოე ჟორდანიამ, აკაკი ჩხენკელი და ნოე რამიშვილი – წლების განმავლობაში ცხოვრობდნენ გერმანიაში, შვეიცარიაში და საფრანგეთში ხან როგორც სტუდენტები და ხანაც როგორც გადასახლებაში მყოფი სტუდენტები და პირადად იცნობდნენ თავიანთ ევროპულ თანამედროვეებს. ქართველი სოციალ-დემოკრატები, რომლებმაც შეინარჩუნეს ერთ-ერთი უძლიერესი და ყველაზე აქტიური სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაცია რუსეთის იმპერიაში, მონაწილეობდნენ ევროპის სოციალისტურ პარტიებს შორის

<sup>1</sup> ნოე ჟორდანიამ, საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე (ოფიციალური დოკუმენტები, სიტყვები და გამოსვლები); საქართველოს სახელმწიფოს ხელმძღვანელები, ტომი XIV (Noe Zhordania, the Chairman of the Georgian Government (official documents, speeches and presentations); Leaders of the Georgian State, Vol. XIV; Senior editor Stephen Jones; editor Emzar Jgerenaia, Tbilisi: Georgian National Parliamentary Library, 2018, p.87).

დებატებში ისეთ საკითხებზე, როგორებიცაა პარტიული ორგანიზაცია და პარტიების ლეგალური მოღვაწეობა. ქართველებს საკუთარი აზრი ჰქონდათ ეროვნულ საკითხსა და გლეხობის როლზე, რაც არ ემთხვეოდა მათი რუსი ამხანაგების მოსაზრებებს რსდმპ-ში.<sup>1</sup>

ევროპულმა გამოცდილებამ გადამწყვეტი მნიშვნელობა იქონია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სტრუქტურისა და მიზნების განსაზღვრაში 1918 წელს. განვითარების ევროპული გზის მიმართ საქართველოს სოციალ-დემოკრატთა ერთგულება არასოდეს შენელებულა. ის კიდევ უფრო განმტკიცდა 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ, როდესაც „გზების გაყოფა“ ყოფილ სოციალისტ კოლეგებთან რსდმპ-ს ბოლშევიკურ ფრაქციაში გარდაუვალი გახდა.

საქართველოს სოციალ-დემოკრატებისთვის ბოლშევიზმთან განსხვავებები მსოფლმხედველობრივი ხასიათისა იყო. ბოლშევიზმი წარმოადგენდა აზიისა და თვითმპყრობელობის რუსულ ტრადიციას. ქართველი სოციალ-დემოკრატებისათვის ევროპულობა ნიშნავდა დემოკრატიას, ევოლუციურ ცვლილებებსა და ალიანსს რეფორმისტულ მეორე ინტერნაციონალთან. კომუნისტური მესამე ინტერნაციონალი (კომინტერნი), რომელიც 1919 წლის მარტში შეიქმნა, საკმაოდ განსხვავებულ მოვლენას წარმოადგენდა, იგი ხელს უწყობდა სამოქალაქო ომს, მსოფლიო რევოლუციასა და ალიანსს აღმოსავლეთთან. ოცდაერთი პუნქტი, რომელიც განსაზღვრავდა კომინტერნის წევრობისთვის უფლებამოსილებას, მოითხოვდა, რომ ყველა კომუნისტურ პარტიას დაეცვა რევოლუციური ტრანსფორმაციის რუსული მოდელი.<sup>2</sup>

პარლამენტარიზმის, დემოკრატიისა და კანონიერი მასობრივი პარტიების იდეები, რომელთაც მეორე ინტერნაციონალის საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრთა უმეტესობამ დაუჭირა მხარი, ბევრად უფრო მიმზიდველი იყო საქართველოს სოციალ-დემოკრატებისთვის. ევროპაში არსებული სოციალისტური პარტიებისგან განსხვავებით, რომლებიც გაიხლიჩნენ და დაიქსაქსნენ ბოლშევიზმისა და მესამე ინტერნაციონალთან მათი განსხვავებული დამოკიდებულების გამო, ქართველი სოციალ-დემოკრატები საპარლამენტო სოციალიზმისკენ მიმავალი გზის იდეის ერთგულნი დარჩნენ.

<sup>1</sup> On the evolution of Georgian social democracy between 1905-1917, in: Stephen F. Jones, *Socialism in Georgian Colors: the European Road to Social Democracy, 1883-1917*, Cambridge: Harvard Univ. Press, 2005, pp.197-235.

<sup>2</sup> Julius Braunthal, *History of the International, Vol. II: 1914-1943* (trans. John Clark), New York: Praeger, 1967, pp.154-55.

საქართველოს სოციალისტებს შორის არ ყოფილა მცდარი შეხედულება პროლეტარიატის დიქტატურის დესტრუქციული ხასიათის შესახებ. ქართული მხარე კარგად იცნობდა გადაწყვეტილებების მიღების მონოპოლიზაციისა და ცენტრალიზაციის ბოლშევიკურ პრაქტიკას. მეორე ინტერნაციონალის მიერ ხალხთა უფლებების დაცვა, როდესაც „თავად უნდა გადაეწყვიტათ თავიანთი ბედი და ეროვნული კუთვნილება“ ყოველგვარი მითითებისა და შეხსენების გარეშე, იდეები კლასობრივი სოლიდარობისა თუ მსოფლიო რევოლუციის შესახებ უფრო ახლოს იყო საქართველოს რესპუბლიკის ინტერესებსა და პოლიტიკასთან.<sup>1</sup>

ქართველი სოციალ-დემოკრატების კავშირი წამყვან ევროპულ სოციალისტებთან ზოგჯერ მნიშვნელოვანი იყო საქართველოს საგარეო პოლიტიკის წინსვლისთვის. ევროპაში საქართველოს დემოკრატი სოციალისტი კოლეგები დაუპირისპირდნენ ბოლშევიკურ მოდელს. მათთვის მიუღებელი გახდა რევოლუცია, როგორც სოციალისტური დემოკრატიის გარდაუვალი გზა. მათ შორის იყო კამილ ჰუისმან. იგი 1905-1922 წლებში მსახურობდა მეორე ინტერნაციონალის მდივნის თანამდებობაზე, მოგვიანებით გახდა ბელგიის 34-ე პრემიერ-მინისტრი. მას კარგად ესმოდა საქართველოს მსგავსი პატარა ერების სწრაფვა თვითგამორკვევის, თვითმმართველობისა და დამოუკიდებლობისაკენ. ჰუისმანმა 1921 წლის ოქტომბერში, როდესაც საქართველოს პირველი რესპუბლიკა დაეცა, აღნიშნა, რომ „საქართველო ერთადერთი სოციალისტური სახელმწიფო იყო მთელ მსოფლიოში“.<sup>2</sup> რემზი მაკდონალდი, დამოუკიდებელი ლეიბორისტული პარტიის რეფორმისტული ფრთის წამყვანი ფიგურა (1924 წელს იგი გაერთიანებულ სამეფოს პირველი ლეიბორისტი პრემიერ-მინისტრი გახდა) და ძლიერი სოციალისტი თეორეტიკოსი, ანტიბოლშევიკი კარლ კაუციკი – ორივენი მეორე ინტერნაციონალის დელეგაციის წევრები იყვნენ საქართველოში. 1920 წლის ოქტომბერში, საქართველოდან დაბრუნების შემდეგ, მაკდონალდი წერდა, „ჩვენი ამოცანაა, პირველ რიგში და უპირველეს ყოვლისა, ვაღიაროთ საქართველო დე იურედ, შემდეგ კი მას დახმარება გავუწიოთ...“<sup>3</sup>

კაუციკიმ, რომელმაც სამი თვე – 1920 წლის სექტემბრის ბოლოდან 1921 წლის იანვრის დასაწყისამდე – საქართველოში გაატარა, დაწერა წიგნი, რომელშიც ასახულია ახალგაზრდა სოციალისტური სახელმწიფოს დემოკრატიული მიღწევები („საქართველო: სოციალ-დემოკრატიული გლახთა რესპუბლიკა“).<sup>4</sup> იგი ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს დემოკრატიული მეთოდებისა და ევოლუციური მიდგომის შეცვლას „რუსუ-

<sup>1</sup> Julius Braunthal, *History of the International*, Vol. II: 1914-1943 (trans. John Clark) , New York: Praeger, 1967, pp.154-55.

<sup>2</sup> L'Internationale Socialiste et la Géorgie "(Georgia and the Socialist International), Paris: Edition du Comité Central du Parti Ouvrier Social-Démocrate de Géorgie, 1921, p.78. This is a collection of writings by the members of the Second International who visited Georgia in September 1920.

<sup>3</sup> Ramsay MacDonald, "Un État Socialiste au Caucase," იქვე. ფ. 9.

<sup>4</sup> Karl Kautsky, *Georgia: A Social Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations*, (trans. H.J. Stenning), London: International Bookshops Ltd., 1921.

ლი ბონაპარტიზმით“. მან ყველა სახელმწიფოს მოუწოდა, ემუშავათ „პატარა საქართველოს მეთოდების საყოველთაო აღიარებისათვის“.<sup>1</sup>

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ქართული სდმპ-ის კავშირი გერმანიის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიასთან (SPD), რომელიც ერთ-ერთ ყველაზე მძლავრ ევროპული სოციალისტურ ორგანიზაციას წარმოადგენდა. 1918 წლის ზაფხულში ლადო ახმეტელმა, გერმანიაში საქართველოს მთავრობის დელეგაციის წევრი, აღიარებისა და ვაჭრობის მოთხოვნით, დაუკავშირდა გერმანიის სოციალ-დემოკრატებს. მან გერმანიის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრებისთვის რამდენიმე პრეზენტაცია მოაწყო (იმ დროისთვის SPD გაიყო ორ ფრაქციად: SPD-დ და USPD-დ – დამოუკიდებელი გერმანიის სოციალ-დემოკრატიული პარტია), რომლებზეც მიმოიხილა საქართველოში შექმნილი ვითარება. მან შეძლო, მოეპოვებინა ქვეყნის დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვისათვის ედუარდ ბერნსტაინისა და კაუცკის მხარდაჭერა.<sup>2</sup>

ბევრი ევროპელი სოციალისტი, მათ შორის, ემილ ვანდერველდე (ბელგია), იალმარ ბრაინინგი (შვედეთი) და ფრიდრიხ ებერტი (გერმანია) ომის შემდგომი ევროპის კოალიციური მთავრობების წევრები გახდნენ, რამაც საქართველოს გარკვეული შანსი მისცა. ისინი საქართველოს რესპუბლიკის დე იურე სამართლიან აღიარებას უჭერდნენ მხარს სოციალისტურ შეხვედრებსა და კონფერენციებზე, ასევე, რაიხსტაგსა და საფრანგეთის ეროვნულ ასამბლეაში.

ალბერტ თომასი პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე ირაკლი წერეთლისა და კარლო ჩხეიძის ხელმძღვანელობით ახალჩამოსულ საქართველოს დელეგაციას დაეხმარა, შეხვედრები მოეწყოთ ევროპულ დიპლომატებთან და საგარეო საქმეთა მინისტრებთან.<sup>3</sup> როდესაც დიდი სახელმწიფოები შეიკრიბნენ პარიზში, 1921 წლის 24 იანვარს, რათა განეხილათ საქართველოს დე იურე სტატუსი, ვანდერველდეს საჯარო მხარდაჭერა ლიდერების ყურადღების ცენტრში მოექცა და მისმა მფარველობამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა შესძინა საქართველოს საკითხს.<sup>4</sup> სოციალისტი ლიდერების მხარდაჭერის მიუხედავად, მცირე რესპუბლიკა უგულვებლყოფილ იქნა დიდი ძალების მიერ და „უცხო ხილად“ განიხილებოდა ევროპის ყველაზე მაღალი რანგის სოციალისტების მიერ.<sup>5</sup> ირა-

<sup>1</sup> იქვე, ფ.110-11.

<sup>2</sup> ირაკლი ირემაძე, „გერმანიაში – 1918“ (In Germany, 1918), გერმნულ-ქართული არქივი, (Sovlab) [http://german-georgian.archive.ge/ka/blog/98?fbclid=IwAR0uiVrRnoVdLy9otWvFtBUZWB0Jld-QqyQZx6XTT7LFfwx8vJ33Vv\\_IHec](http://german-georgian.archive.ge/ka/blog/98?fbclid=IwAR0uiVrRnoVdLy9otWvFtBUZWB0Jld-QqyQZx6XTT7LFfwx8vJ33Vv_IHec)

<sup>3</sup> იხ. საქართველოს საისტორიო ცენტრალური არქივი (სსცა), 1831/1/435 (ჩხეიძის წერილი ჩხენკელს, 17 მარტი, 1919 წ).

<sup>4</sup> “Reconnaissance de jure des états Balts et Caucasiens,” Archive of the Ministère des Affaires Étrangères (MAE) Europe/Russie/609/1918-1919/Z/651/1/159

<sup>5</sup> აკაკი ჩხენკელი, საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრი 1918 წელს და საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული ლეიბორისტული პარტიის ცენტრალური

კლი წერეთელსა და კარლო ჩხეიძეს, როდესაც ისინი 1919 წელს ჩავიდნენ პარიზში, როგორც ქართული დელეგაციის ლიდერები, პატივით შეხვდნენ, როგორც რუსეთის სოციალისტური რევოლუციის გამირებს და არა როგორც ახლად შექმნილი დამოუკიდებელი ქართული სახელმწიფოს ლიდერებს.

ევროპის მაღალი რანგის სოციალისტების დიდი ნაწილის ყურადღება მიმართული იყო რუსეთის საქმეში დასავლეთის ძალების ჩარევისკენ. საქართველო იმპერიალიზმსა და კომუნიზმს შორის გამართულ დიდ ბრძოლაში მცირე, შემთხვევით სანახაობას ჰგავდა.

აკაკი ჩხენკელი იყო მეორე ინტერნაციონალის მუდმივმოქმედი საერთაშორისო კომისიის წევრი, მან 1919 წლის დიდი ნაწილი გაატარა ბერნში მიმდინარე საერთაშორისო სოციალისტურ კონფერენციებზე (ოფიციალურად, ეს მეორე ინტერნაციონალის მე-10 ყრილობა იყო) ამსტერდამსა და ლუცერნში.

ეს შეხვედრები იყო მეორე ინტერნაციონალის აღორძინებისა და ომის შემდგომ სოციალ-დემოკრატიული წესრიგის განსაზღვრის მცდელობა. ყველა ევროპელი სოციალისტი ბოლომდე არ იყო დარწმუნებული ამ საკითხის მართებულობაში. ბევრი ფრანგი და გერმანელი სოციალისტი მხარს უჭერდა ან კომუნისტურ მესამე ინტერნაციონალს ან ემხრობოდა გაყოფას ვენის ინტერნაციონალის ჩამოყალიბების მიზნით (მას ასევე იცნობდნენ სახელით: ორნახევარი ინტერნაციონალი), რომელიც 1921 წლის თებერვალში ვენაში შეიკრიბა.

1920 წლის დეკემბერში სამასი ათასმა გერმანელმა სოციალისტმა დატოვა USDP გერმანიის კომუნისტური პარტიის დაარსების მიზნით.<sup>1</sup> 1919 წლის თებერვლის ბერნის კონგრესზე ჩხენკელმა წარმოადგინა ქართული სდმპ-ის რწმუნებათა სიგელი მეორე ინტერნაციონალის წევრობისთვის.<sup>2</sup> 1919 წლის აპრილში ამსტერდამის კონფერენციამ აღიარა საქართველოს წევრობა და მიიღო რეზოლუცია, რომელიც მოითხოვდა საქართველოს საერთაშორისო აღიარებას. დაუყოვნებლივ იქნა გაგზავნილი მოთხოვნა პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე, რათა ელიარებიანთ საქართველოს დამოუკიდებლობა დე-იურედ, ყოველგვარი „ერთი თუ რამდენიმე მსოფლიო ძალის მეურვეობის გარეშე“. 1919 წლის აგვისტოს ლუცერნის კონფერენციაზე, რომელსაც ესწრებოდნენ როგორც ირაკლი წერეთელი, ასევე კარლო ჩხეიძე, ქართულ სდმპ-ს მიენიჭა 20-დან ოთხი ხმა, რომლებიც, ტრადიციულად, რუსეთის სოციალისტური პარტიებისათვის იყო

ფიგურა, 1918-21 წლებში წერდა დეტალურ დღიურს საქართველოსა და ევროპაში განვითარებულ მოვლენებზე. ჩხენკელის დღიური დღემდე არ არის კატალოგირებული და ავტორს აქვს ელექტრონული ასლი. დღიურს მივუთითებ, უბრალოდ, თარიღით. ჩხენკელის დღიური, 01.30.1919.

<sup>1</sup> Braunal, იქვე., p.224.

<sup>2</sup> "Au Comité d'organisation de la Conférence Internationale Socialiste," 28th Jan., 1919, ცხსა, 1825/1/209/9/1-5.

გამოყოფილი.<sup>1</sup> ლუცერნის დელეგატებმა წერილი გაუგზავნეს ბრიტანეთის ლეიბორისტულ პარტიასა და თემთა პალატას და აღშფოთება გამოხატეს იმის გამო, რომ რუსეთი აგრძელებდა შეჭრას საქართველოს ტერიტორიაზე (ამ შემთხვევაში ეს იყო გენერალ დენიკინის მიერ გაგრის ოკუპაცია).<sup>2</sup> ჩხენკელი საქართველოს მთავრობისადმი გაგზავნილ მოხსენებაში წერდა, რომ „ევროპის სოციალისტებისთვის საქართველო ისეთი ქვეყნის მთავარ მაგალითად იქცა, რომელიც განასხვავდებოდა ბოლშევიკური მოდელისაგან“.<sup>3</sup> 1920 წლის ივლისში ექვსი ქართველი დელეგატი გაიგზავნა ჟენევაში მეორე ინტერნაციონალის ბოლო (მეთერთმეტე) კონგრესზე დასასწრებად.<sup>4</sup> სწორედ აქ დათანხმდნენ ვანდერველდე და ჰიუსმანსის მსგავსი სოციალისტები, მიეღოთ ირაკლი წერეთლის მოწვევა საქართველოში მოგზაურობაზე. ვიზიტი ფართო პოლიტიკური ბრძოლის ნაწილი იყო ბოლშევიზმისა და მესამე ინტერნაციონალის წინააღმდეგ. არსებობდა იმედი, რომ საქართველო დაუმტკიცებდა ევროპელ სოციალისტებს, რომელთა უმრავლესობა რეფორმისტულ მეორე ინტერნაციონალთან იყო დაკავშირებული, რომ ბოლშევიზმი ანტიდემოკრატიული, მონოლითური და იმპერიალისტური იყო. ამის საპირისპიროდ, ლენინის მიზანს მეორე ინტერნაციონალის სანდოობის განადგურება წარმოადგენდა.

1920 წლის სექტემბერში ბათუმში ჩამოსული სტუმრების სია შთამბეჭდავი იყო. ისინი, ყველა, ევროპული სოციალიზმის დემოკრატიულ ფრთას წარმოადგენდნენ. კამილ ჰუსმანსთან ერთად იყო რემზი მაკდონალდი, ბრიტანეთის ლეიბორისტული პარტიის ლიდერი და ბრიტანეთის მომავალი პრემიერ-მინისტრი (1924 წ.). დელეგატები იყვნენ ასევე: ემილ ვანდერველდე, ბელგიის მთავრობის იუსტიციის მინისტრი 1918-21 წლებში და აგრარული საკითხების ექსპერტი; აგრეთვე, ეთელ სნოუდენი, ნაკლებად ცნობილი, მაგრამ არანაკლებ მნიშვნელოვანი ფიგურა (ერთადერთი ქალი დელეგატი და მგზნებარე ფემინისტი), რომელიც ეროვნული ლეიბორისტული პარტიის აღმასრულებელი კომიტეტის წევრი იყო და კრიტიკულ წერილებს წერდა ბოლშევიკურ რეჟიმზე 1920 წლის დასაწყისში, თავისი ვიზიტის შემდგომ;<sup>5</sup> თომას შო, ბრიტანელი დეპუტატი და პროფ-

<sup>1</sup> “L’Internationale & l’indépendance de la Georgie (Résolution votée à Amsterdam au mois d’Avril, 1919),” სსცა /1864/2/119. იხ. აგრეთვე: Zourab (Zurab) Avalishvili, *The Independence of Georgia in International Politics, 1918-1921*, Westport (CT): Hyperion Press, 1981, pp.187-88.

<sup>2</sup> “General Denikin’s Threat Against Georgia, and the Part Played by the English Generals,” სსცა/1864/1/78/091/76-83.

<sup>3</sup> სსცა /1831/2/254/1-13.

<sup>4</sup> Braunthal, *Ibid.*, p.230.

<sup>5</sup> ეთელ სნოუდენი იყო TUC-ისა და ლეიბორისტული პარტიის ერთობლივი დელეგაციის წევრი რუსეთში 1920 წლის აპრილ-ივნისში. მან 1920 წლის სექტემბერში, სანამ საქართველოში იმყოფებოდა, გამოაქვეყნა თავისი წიგნი „ბოლშევიკური რუსეთის გავლით“; იხ. აგრეთვე, Eric Lee, *The Experiment: Georgia’s Forgotten Revolution, 1918-1921*, London: Zed Books, 2017. მე-12 თავი ეძღვნება მეორე ინტერნაციონალის დელეგაციის ვიზიტს საქართველოში.

კავშირის აქტიური ლიდერი და ლუი დე ბრუკერი – ბელგიის მთავრობის მრჩეველი (მან მოგვიანებით სახელი გაითქვა განიარაღების კამპანიის წყალობით). საფრანგეთს წარმომადგენდა პიერ რენოდელი, ჟან ჟორესთან დაახლოებული ეროვნული ასამბლეის ყოფილი წევრი და, მისი თანამოაზრის მსგავსად, საფრანგეთის დელეგაციაში ბოლშევიკური მოდელის მოწინააღმდეგე. მაკდონალდისა და ვანდვერვალდეს მსგავსად, ის იყო საქართველოს რესპუბლიკის გზის მხურვალე მხარდამჭერი. საფრანგეთის სოციალისტური დელეგაციის შემადგენლობაში შედიოდა ადრიენ მარკე, ცნობილი მეორე ინტერნაციონალის სექციიდან და ალფრედ ინგელსი, საფრანგეთის ტექსტილის მუშაკთა ლიდერი.<sup>1</sup> რამდენიმეს მეუღლეც ახლდა, ასევე, მათ შორის იყო კამილის ქალიშვილი, სარა ჰიუსმანსი, რომელიც მოგზაურობის დღიურს წერდა.

ქართული პარტიის ცენტრალური კომიტეტი მაღალ დონეზე მოემზადა სტუმრების მისაღებად. ათი მანქანა იყო გამოყოფილი სანახაობრივი ტურისათვის: იმერეთის გავლით (სადაც მათ მოინახულეს მანგანუმის მალაროები ჭიათურაში) იმოგზაურეს ქართლში, კახეთში, ჩრდილოეთით – ყაზბეგამდე, დასავლეთით – გურიაში (სადაც შეხვდნენ ნოე ჟორდანიას დედას). თბილისის ქუჩები გაიწმინდა პლაკატებისაგან, ხოლო შენობები – წარწერებისაგან, საუკეთესო ოპერატორები დაიქირავეს მოვლენების გადასაღებად.<sup>2</sup> ქართული სოციალისტური გაზეთები გამორჩეულად მოიხსენიებდნენ დელეგაციას, უწოდებდნენ „ჩვენს მასწავლებლებს“ და ევროპულ პროლეტარიატს კი – საქართველოს „მმას“.<sup>3</sup> საფრანგეთის კონსულმა ლუი ნეტემენმა აღწერა ბათუმში ჩამოსვლის მომენტები: „მწვანით მორთული თალები ამშვენებდა ჩამოსვლის ადგილსა და ქალაქის ცენტრალურ ქუჩებს. სადგური და საზოგადოებრივი შენობები მორთული იყო ყვავილებითა და განათებით, ჩამოსვლის დღე სახალხო დღესასწაულად გამოცხადდა...“<sup>4</sup> დღესასწაულის შემდეგ შეხვედრა გაიმართა მერიასში, ბოტანიკური ბაღების მონახულების შემდეგ სტუმრები ყოფილი სამეფო მატარებლით (აღჭურვილი ტუალეტითა და სამზარეულოთი) თბილისში გაემგზავრნენ. ყველა სადგური, სადაც სტუმრების მატარებელმა გაიარა, ინტერნაციონალის ბანერებით იყო მორთული და მარსელიოზა ჟღერდა. ჟორდანიამ და სახალხო გვარდიამ დახვედრა მოუწყვეს სტუმრებს თბილისის სადგურზე. დამფუძნებელი კრების სპეციალურ სხდომა-

<sup>1</sup> იქვე, ფ. 173-74.

<sup>2</sup> სსცა/1825-1-188-8. გერმანე გოგიტიძემ, რომელიც იმ დროს მუშაობდა საქართველოს კოოპერატივთა ცენტრალურ კავშირში, შექმნა ფილმების სერია, რომელიც დღეს ცნობილია, როგორც დამოუკიდებლობის ქრონიკები. მათში ასახულია ახალი ქართული სახელმწიფოს ისტორიის მნიშვნელოვანი მომენტები, მაგალითად, ბათუმის დაბრუნება საქართველოს შემადგენლობაში 1920 წლის ივლისს და ევროპის მეორე ინტერნაციონალის დელეგაციის წევრების ჩამოსვლა 1920 წლის შემოდგომაზე.

<sup>3</sup> მაგალითად იხილეთ „ჩვენი სტუმრები“, ერთობა, სსდმპ-ის ოფიციალური გაზეთი, 14 სექტემბერი, 1920, გვ.1.

<sup>4</sup> “M.Nettement, Consul de France a Tiflis...a Son Excellence M. Leygues...” (21 Sept., 1920), MAE/Z.655.10 /Sept. 1919-Dec. 1922/Georgia/politique interieur/dossier general/30-31.

ზე დასასწრებად მიმავალი სოციალიზმის ვარსკვლავები ქალაქის ქუჩებში გაატარეს, რომლებიც მორთული იყო წითელი დროშებითა და „კარლ მარქსის, კარლ ლიბკნეხტისა და ჟან ჟორესის პორტრეტებით“.<sup>1</sup>

ვიზიტი წარმატებული, მაგრამ ექსტრავაგანტური იყო ქვეყანაში არსებული საშინელი სიღარიბის ფონზე. ერთ-ერთი პარტიის წევრი წუხილს გამოთქვამდა იმის თაობაზე, თუ რატომ უთმობდა ბათუმის გუბერნიის გენერალური გუბერნატორი ბენიამინ ჩხიკვიშვილი მეტ დროს სოციალისტებს, ვიდრე უკმაყოფილო მუსლიმანებთან კონტაქტსა და რეგიონის მომზადებას ომისათვის?<sup>2</sup> ზურაბ ავალიშვილი, რესპუბლიკის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური დიპლომატი, მოგვიანებით ამტკიცებდა, რომ ვიზიტმა დასავლეთის მხარდაჭერის მცდარი შთაბეჭდილება შექმნა.<sup>3</sup> იგი სკეპტიკურად იყო განწყობილი იმის მიმართ, რომ საქართველოს მთავრობის ნებისმიერი სახის კავშირი ევროპულ სოციალისტურ მოძრაობასთან დაეხმარებოდა საქართველოს დე იურე აღიარებას დიდი ქვეყნების ლიდერების მიერ, მაგრამ ამაში გარკვეულ სარგებელს მაინც ხედავდნენ. ვიზიტს მნიშვნელოვანი პროპაგანდისტული ღირებულება ჰქონდა და საქართველოს მთავრობა იძულებული გახდა, მოესმინა გამოცდილი დასავლელი სოციალისტების კრიტიკული აზრებისათვის. თბილისის ჩაის სახლში გამართული საჯარო ლექციის დროს ჰუისმანმა ხელისუფლებას საკმაოდ ქედმაღლურად უთხრა, რომ ხალხს მეტი უნდა ეშრომა – სრული რვასათიანი (და არა ექვსსათიანი) სამუშაო დღე.<sup>4</sup> საქართველოს ლიდერებმა ეს უკვე იცოდნენ, მაგრამ ამგვარი მიმართვა განამტკიცებდა მათსავე არგუმენტებს, რომ საჭირო იყო უფრო მკაცრი შრომითი დისციპლინის დამყარება ქვეყანაში. კარლ კაუცკიმ თბილისში გამართულ შეხვედრაზე ქართველებს ურჩია, რომ „ევროპელი კაპიტალისტებისთვის მიეცათ გარანტიები... ხელი შეეწყოს მათთვის საქართველოში ინვესტიციების განხორციელებას“.<sup>5</sup> მან თავის წიგნში აღნიშნა, რომ საქართველოს „ქალაქის ფულის სისტემა არა მხოლოდ სახელმწიფოს სრული გაკოტრების საფრთხეს ქმნიდა... არამედ მზარდი დაბნეულობა შემოჰქონდა ეკონომიკაში და სრული პარალიზებით ემუქრებოდა ეკონომიკურ მექანიზმებს“.<sup>6</sup>

როდესაც სტუმრები ევროპაში დაბრუნდნენ, შეეცადნენ საქართველო ევროპულ რუკაზე მოენიშნათ. წიგნებში, ინტერვიუებში, ისევე როგორც პოპულარულ ბროშურებში, ისინი აღწერდნენ თავიანთ ვიზიტს

<sup>1</sup> "M.Nettement, Consul de France a Tiflis...a Son Excellence M. Leygues..." (21 Sept., 1920), MAE/Z.655.10 /Sept. 1919-Dec. 1922/Georgia/politique interieur/dossier general/30-31.

<sup>2</sup> „საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარეს“, სსცა /1861/2/144/1

<sup>3</sup> Avalishvili, p.266.

<sup>4</sup> L'Internationale Socialiste et la Géorgie, p.87.

<sup>5</sup> "M.Nettement, Consul de France a Tiflis...a Son Excellence M. Leygues..." (21 October, 1920) MAE/Z.655.10/43-44.

<sup>6</sup> იხ. Kautsky, 1921, 62.



საქართველოში და მის დამოუკიდებლობას უჭერდნენ მხარს. სოციალიზმი აღმოსავლეთში რთული თეორიული გამოცანა იყო ევროპის მარქსისტებისთვის, მაგრამ საქართველო წარმოადგენდა იმის მტკიცებულებას, რომ სოციალიზმს შეეძლო ემუშავა ბოლშევიზმის დესტრუქციული შედეგების გარეშე. სტუმრები დიდ როლს ანიჭებდნენ საქართველოს, როგორც დემოკრატიული სოციალიზმის ახალ ფორმას და, როგორც პოტენციურ მაგალითს დამოუკიდებლობისკენ მიმავალი სხვა პატარა ერებისათვის. მათი თქმით, საქართველო წარმოადგენდა დასავლურ ცივილიზაციას ბოლშევიზმისა და ქემალიზმის „აზიურ“ ტრადიციებს შორის.<sup>1</sup> ისეთი გაზეთების ფურცლებზე, როგორებიცაა, *The Nation*, *Labor Labour*, *Vooruit (Onward)* და *Le Peuple* (ეს ბოლო ორი ბრიუსელში გამოდიოდა) მათ მოითხოვეს საქართველოს დე იურე აღიარება და მისი მიღება ერთა ლიგაში. ისინი მხარს უჭერდნენ საქართველოსთვის საგარეო დახმარების გაღებას, მათ შორის სამხედრო აღჭურვილობითაც, და ხელს უწყობდნენ (თუმცა დიდი წარმატების გარეშე) ევროპასთან ვაჭრობის გაფართოებას.<sup>2</sup>

საბოლოო ჯამში, მეორე ინტერნაციონალის მხრიდან საქართველოს მხარდაჭერის მცდელობამ მცირე გავლენა იქონია საბოლოო შედეგზე. როგორც მეორე ინტერნაციონალის აღმასრულებელმა კომიტეტმა, ასევე ვენის საერთაშორისო ბიურომ (ვენის ინტერნაციონალის სხდომა სწორედ მაშინ იმართებოდა, როდესაც საქართველოს ინტერვენცია განხორციელდა) დაგმეს ბოლშევიკთა შეჭრა საქართველოში. მეორე ინტერნაციონალის აღმასრულებელმა ხელმძღვანელობამ მოითხოვა რეფერენდუმის ჩატარება რესპუბლიკის მომავლის გადასაწყვეტად. საქართველომ, რომელიც მეორე ინტერნაციონალის წევრი იყო, ევროპულ სოციალიზმში არსებული განხეთქილებების ილუსტრირება შეძლო, ერთი მხრივ, დემოკრატიის სოციალ-დემოკრატიული ხედვის მიმდევრებს შორის, რომლებიც ითვალისწინებდნენ მრავალპარტიული, თავისუფალი არჩევნების ჩატარებასა და თვითგამორკვევას და, მეორე მხრივ, მესამე ინტერნაციონალის მომხრეებს შორის, რომლებიც იცავდნენ პროლეტარულ სოლიდარობასა და კომუნისტური პარტიის მონოპოლიას პოლიტიკურ ძალაუფლებაზე. ეს, ალბათ, ქართული სოციალური დემოკრატიის ბოლო სამსახური იყო ევროპული მოძრაობისთვის. საქართველოში განხორციელებულმა ინტერვენციამ ცხადყო, რომ ბოლშევიზმმა საბოლოოდ აქცია ზურგი სოციალისტურ პლურალიზმს და ავტორიტარული ჰეგემონიისკენ იბრუნა პირი. თავის მხრივ, ქართულ სოციალურ დემოკრატias განსხვავებული წარმოდგენა ჰქონდა, რომლის თანახმად, დემოკრა-

<sup>1</sup> ამ მოსაზრების ტიპური გამოხატვისთვის იხილეთ *Louis Brouckère*, „La Georgia: Le Point de vue International,” *L'Internationale Socialiste et la Géorgie*, pp.43-77.

<sup>2</sup> პუბლიკაციები, რომლებიც საქართველოს საბჭოთა ანექსიის შემდეგ დაინერა, 1921 წლის მარტში, მათ შორის რენოდელის, კაუცკის, მარკესა და ლუი ბრიუკერის მიერ, თავმოყრილია კრებულში *L'Internationale Socialiste et la Géorgie*, pp.197-291.

ტია, სოციალიზმი და დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრიობა ბუნებრივად თანაარსებობდნენ. საქართველოს ლიდერები ორმაგად იმედგაცრუებულნი უნდა დარჩენილიყვნენ, როდესაც ევროპაში მათმა სოციალისტმა ამხანაგებმა, რომელთაგან ბევრი 1920-იან წლებში ევროპის ომის შემდგომ მთავრობებს ხელმძღვანელობდა, სწრაფად ცნეს საბჭოთა მთავრობა. შვედეთმა, დიდმა ბრიტანეთმა და დანიამ სოციალ-დემოკრატიული ხელმძღვანელობის პირობებში (იალმარ ბრანტინგი, რემზი მაკდონალდი და თორვოლდ სტაუნინგი) 1924 წელს აღიარეს სსრკ.

P.S. სტატიისთვის მომზადებული მნიშვნელოვანი კომენტარებისთვის სტატიის ავტორი მადლობას უხდის ირაკლი ირემაძესა და ბექა კობახიძეს.

**სტივენ ჯონსი**

მაუნტ ჰოლიოკის კოლეჯის პროფესორი

საერთაშორისო პოლიტიკური კონტექსტი  
მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის  
საქართველოში ვიზიტისას

1919 წელს მოსკოვში იქმნება მესამე ინტერნაციონალი.<sup>1</sup> მისი მიზანი მსოფლიოში საბჭოთა რუსეთის ინტერესების დაცვაა. ამ ფაქტმა ყველა სოციალისტური პარტიის დაყოფა გამოიწვია.<sup>2</sup>

დენიკინისა და ე.წ. „თეთრი რუსების“ სხვა გენერლების დამარცხების შემდეგ წითელმა არმიამ კავკასიას შემოუტია, გაანადგურა ჩრდილოკავკასიელ მთიელთა რესპუბლიკა, აზერბაიჯანი და სომხეთზე სალაშქროდ გაემზადა. დესტაბილიზაციის უამრავი მცდელობა იყო საქართველოშიც, თუმცა ქართული ჯარი და ეროვნული გვარდია სწრაფად ახერხებდა კონსპირატორების შეჩერებას.<sup>3</sup>

ყოველივე ზემოთქმულის გათვალისწინებით, მოსკოვმა თბილისთან მოლაპარაკებები არჩია, რის საფუძველზეც 1920 წლის 7 მაისს საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკასა და რუსეთის საბჭოთა ფედერაციულ სოციალისტურ რესპუბლიკას შორის ხელი მოეწერა ალიარებისა და მშვიდობის ხელშეკრულება.<sup>4</sup>

მას შემდეგ, რაც რუსეთის მხრიდან ზენოლა შემსუბუქდა, საქართველოს მთავრობამ ახალგაზრდა ქართული რესპუბლიკის ალიარების მიზ-

<sup>1</sup> 1919 წ. 2 მარტს მოსკოვში შეიქმნა III ინტერნაციონალი, კომუნისტური ინტერნაციონალი, რომელშიც ერთიანდებოდა ყველა კომუნისტური პარტია და სოციალ-დემოკრატიული პარტიებისგან გამოყოფილი პარტიები. კომუნისტური ინტერნაციონალი იმართებოდა მოსკოვიდან ბოლშევიკური პარტიის მიერ.

<sup>2</sup> 1920 წ. 25-30 დეკემბერს ტურში ჩატარდა ფრანგული სექციის სოციალისტური ინტერნაციონალის მე-18 კონგრესი. მონაწილეთა უმრავლესობამ მხარი დაუჭირა მესამე ინტერნაციონალთან, კომუნისტურ ინტერნაციონალთან, გაერთიანებას, რომელიც 21 თვით ადრე შეიქმნა მოსკოვში. ტურის კონგრესი საფრანგეთში სოციალისტებისა და კომუნისტების დაყოფის თარიღად მიიჩნევა.

<sup>3</sup> 1920 წ. მაისსა და ივნისში, აზერბაიჯანის შეჭრის გეგმის პარალელურად, მოსკოვი ორჯერ დაესხა თავს საქართველოს. პირველი თავდასხმა განხორციელდა ცხინვალის რეგიონში, სადაც „ოსები აჯანყდნენ ქართული იმპერიალიზმის წინააღმდეგ...“. აჯანყებას აფინანსებდნენ მოსკოვიდან გამოგზავნილი აგენტები. საქმეში ეროვნული გვარდია ჩაერთო და სწრაფად აღადგინა სახელმწიფო წესრიგი. მეორე თავდასხმა კი წითელი ხიდის მიდამოებში განხორციელდა აზერბაიჯანელთა ჩარევით. ეს საკითხი ქართულმა ჯარმა და ეროვნულმა გვარდიამ ერთობლივად დაარეგულირა.

<sup>4</sup> ალიარებისა და მშვიდობის ხელშეკრულებას საქართველოს მხრიდან ხელს აწერს გრიგოლ ურატაძე, რუსეთის მხრიდან კი – ლევ კარახანი. იხ. Noé Jordania, *Mon Passé*, ch. IX, Copyright 2008 Christine Pagava-Boulez [ნოე ჟორდანია, „ჩემი წარსული“, თავი IX] და Vladimir Woytinski, *La Démocratie géorgienne*, Paris, Alcan Lévy, 1921 [ვლადიმირ ვოიტინსკი, „ქართული დემოკრატია“].

ნით განაახლა კომუნიკაცია თანამოკავშირეებთან და ახლადშექმნილ ერთა ლიგასთან. საქართველოს მთავრობა მჭიდრო კავშირში იყო სოციალ-დემოკრატიულ პარტიასთან და ამიტომ მხარდაჭერისთვის სოციალისტურ ინტერნაციონალს მიმართავდა.

ქართული სოციალ-დემოკრატია სხვადასხვა გზით უკავშირდებოდა სოციალისტურ ინტერნაციონალს:

ქართველი ლიდერები, რომელთაც განათლება ევროპაში მიიღეს, იცნობდნენ ევროპულ მუშათა მოძრაობის წევრებს;

ქართველი დელეგატები მონაწილეობდნენ ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში გამართულ რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის კონგრესებში.

ამასთან, საერთაშორისო მუშათა მოძრაობაში ბზარები გაჩნდა – რომელ ინტერნაციონალზე გადაწყდა სოციალისტური პარტიების გაერთიანება, მეორე, სოციალისტურ ინტერნაციონალზე თუ კომუნისტურ ინტერნაციონალზე?

ამ პერიოდში რსფსრ (რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკა) მესამე ინტერნაციონალის მოდელად იქცა, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა კი ერთადერთი სოციალისტურ-დემოკრატიული რესპუბლიკაა მსოფლიოში, შეეძლო კი, მეორე ინტერნაციონალს მისი მოდელად აღება?

1920 წლის სექტემბერში, რუსეთის ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკის მიერ საქართველოს აღიარებიდან 4 თვის შემდეგ, სოციალისტური ინტერნაციონალის დელეგაცია საქართველოში ჩამოვიდა მთავრობასა და სხვადასხვა პარტიასთან შესახვედრად.

დელეგაცია შედგებოდა ევროპის სოციალისტური პარტიების მთავარი წარმომადგენლებისგან: დიდი ბრიტანეთი, ბელგია, გერმანია, საფრანგეთი.

დელეგაცია უნდა გასცნობოდა „პირველ სოციალისტურ-დემოკრატიულ რესპუბლიკას“, „გლეხთა სოციალისტურ რესპუბლიკას“.<sup>1</sup>

რაც შეეხება ადგილობრივ სოციალისტებს, მათ სურდათ საკუთარი გამოცდილების გაზიარება და „დასავლელი სოციალისტი მეტრებისგან სიახლის სწავლა“.

1920 წ. 14 სექტემბერს, 6:15 სთ-ზე ბათუმში ჩამოდგა ორთქმავალი „ფრანც-ფერდინანდი“, რომლითაც მეორე ინტერნაციონალის წევრები ჩამოვიდნენ საქართველოში.

<sup>1</sup> კარლ კაუცკის გამოთქმა, წიგნში „საქართველო გლეხთა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა: შთაბეჭდილებანი და დაკვირვებანი“, თბილისი, 2018.

15 სექტემბერს ისინი ოფიციალურად მიიღეს საქართველოს მთავრობამ და მისმა თავმჯდომარემ, სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრებმა, ოპოზიციური პარტიების ლიდერებმა, პროფკავშირების წარმომადგენლებმა, ეროვნული გვარდიის<sup>1</sup> გენერალურმა შტაბმა<sup>2</sup>.

ამ პერიოდში არსებობდა ქართული ჯარიც, თუმცა ეროვნული გვარდიის გამოყვანა ქართული დემოკრატიის სწორხაზოვანი პრინციპების ჩვენებას არ ემსახურებოდა, ის მხოლოდ იმას მიანიშნებდა, თუ რა დიდი დატვირთვა აქვს მუშათა მოძრაობას ქვეყანაში, რომელიც ჩამონგრეულ იმპერიაში იბადებოდა. ასეთი არჩევანი დელეგაციის ზოგიერთ წევრს გააოცებდა კიდევ.

## ვიზიტისას განხილული თემები

### *საქართველოს რესპუბლიკის ცნობა საერთაშორისო ინსტანციებისა და თანამოკავშირეთა საბჭოს მიერ, ასევე, სოციალისტური ინტერნაციონალის მხარდაჭერა*

დამფუძნებელი კრების და სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრი, პარტიის სპეციალური დელეგატი ვიზიტის მიღებისას, ისიდორე რამიშვილი, სიტყვით გამოსვლისას გამოკვეთს შემდეგ: „ყველამ იცის, რომ თქვენი დელეგაცია დიდ ქვეყნებში შეიქმნა და ამ ვიზიტს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. ჩემი ქვეყანა ხარობს თქვენი ხილვით, ყველაზე მეტად კი, სოციალ-დემოკრატიული პარტიის მუშები, თქვენი უმცროსი ამხანაგები. ამხანაგებო, მოგესხნებათ, საქართველოში 30 წლის განმავლობაში საფუძველი ეყრებოდა მარქსისა და ენგელსის სოციალიზმს; ამ სოციალისტური სწავლების მღვდელმთავრების თეორიებმა თქვენი დაულალავი მუშაობით შეისხა ხორცი.“

<sup>1</sup> ეროვნული გვარდია იყო სოციალისტთა შეიარაღებული რაზმი, რომელიც თავდაპირველად 100 ჯარისკაცით დაკომპლექტდა. მისი მიზანი მანიფესტაციების დაცვა იყო შეიარაღებული კაზაკებისგან, რომელთაც მუშათა და გლეხთა გამოსვლების ჩაშლა სურდათ. 1917 წლის 12 დეკემბერს 300 მუშამ, სოციალისტმა მებრძოლმა დაიპყრო არსენალის მთა, პარალელურად კი, ქალაქს იცავდა 33 000 რუსი ჯარისკაცი. სოციალისტები დაეპატრონენ იარაღს, რომელიც სამომავლოდ ბრძოლებში გამოიყენეს. ჩამოყალიბდა წითელი გვარდია, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პირველი შეიარაღებული ფორმირება. ლორეს რეგიონის მხრიდან სომხური ჯარების შემოჭრისას სწორედ მან შეაკავა დამპყრობლები. აღნიშნული წითელი გვარდია მოგვიანებით ეროვნულ გვარდიად იქცა. მასში მოხალისეებად ერთიანდებოდნენ სოციალისტი მუშები, რომელნიც იცავდნენ წესრიგს და ეწინააღმდეგებოდნენ ბოლშევიკური გადატრიალებების მცდელობებს. ეროვნული გვარდია არსებობას აგრძელებდა ქართული ჯარის გვერდით. შეიქმნა სპეციალური კომისია, რომელსაც ეს ორი ორგანო უნდა გაეერთიანებინა, თუმცა 1921 წლის მარტის ბოლშევიკურმა შემოტევამ ამ საკითხის მოგვარებას ხელი შეუშალა.

<sup>2</sup> Journal « République Géorgienne » №59, septembre, 1920 [ფრანგულენოვანი გაზეთი ელისაბედ ორბელიანის რედაქტორობით, „საქართველოს რესპუბლიკა“, №59, სექტემბერი, 1920.

დაახლოებით იმავე თემებს შეეხო თავის გამოსვლაში საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე კონსტანტინე საბახტარაშვილიც, რომელიც ბათუმში სტუმრების მისაღებად იმყოფებოდა. მან ფრანგულად მიმართა აუდიტორიას: „პირველი შემთხვევაა, როდესაც დასავლეთ ევროპული სოციალიზმის ლიდერები მოვიდნენ, რათა ადგილზე გავაცნოთ ქართული დემოკრატიის მუშაობა.“

ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ ეს შეხვედრა კიდევ უფრო გააძლიერებს კავშირებს, რომლებიც არსებობს ჩვენს პატარა დემოკრატიასა და ევროპის დიდ დემოკრატიას შორის.

ორ წელიწადზე მეტია, რაც დემოკრატიული სახელმწიფოს დაფუძნებისთვის ვიღწვივით, ქართულმა დემოკრატიამ ამ ხნის განმავლობაში მრავალი გამოცდა გაიარა წარმატებით და ყველა ჯერზე, ძვირფასო ამხანაგებო, მისი თვალები მიმართული იყო დასავლეთ ევროპის სოციალიზმისკენ, რომლის ყველაზე ღირსეული წარმომადგენლები ხართ. მოხარული ვართ, რომ გვაქვს შესაძლებლობა გავაცნოთ უმინიმუმნელოვანესი საქმე, რომელიც ამ მოკლე დროში უნდა შეესრულებინა ქართულ დემოკრატიას“.

მსგავსი აქცენტები დასვა ბათუმის მერმაც, გიორგი ანჯაფარიძემ: „ორი წელია რაც ამ დარბაზში მივიღეთ თურქეთის იმპერიალიზმის მაშინდელი გამარჯვებული წარმომადგენელი ენვერ-ფაშა, რომელიც ამჟამად მე-3 ინტერნაციონალის მხარდამჭერია. შეიქმნა საფრთხე, რომ საქართველო მთლიანად გაენადგურებინათ, მაგრამ დღეს ჩვენ ამ დარბაზში სიხარულით მივსალმებით ნამდვილი ინტერნაციონალის, ევროპის მუშათა კლასის ლიდერების წარმომადგენლებს“.

დელეგაციის თბილისში მიღებისას მთავრობის და ეროვნული საბჭოს მეთაურმა ნოე ჟორდანიამ იგივე თემა განავითარა: „პირველ რიგში, მსურს მაძღობა გადავიხადოთ ჩემი და ჩვენი ხალხის სახელით იმ მხარდაჭერისთვის, რომელიც თქვენგან მივიღეთ ლუცერნსა და ამსტერდამში ჩვენი დამოუკიდებლობისა და ჩვენი სუვერენიტეტის აღიარებაში. ეს ნაბიჯი ჩვენთვის წახალისება იყო არსებობისთვის ბრძოლაში, ჩვენი პოლიტიკური და სოციალური იდეების ტრიუმფისთვის. ჩვენ თქვენი მონაფეები ვართ, ვიზიარებთ თქვენს სოციალურ მოძღვრებას, პოლიტიკურ ტაქტიკას, ერთგულნი ვართ ისეთი დიდოსტატებს, როგორებიც არიან მარქსი, ინგელსი, კაუცკი, ჟორესი, ვანდერვალდე, კეიერ ჰარდი.“

დელეგაციის ინგლისელი წევრი რემზი მაკდონალდი მკაფიოდ გამოხატავს ვიზიტის მიზანს. მიუხედავად უთანხმოებებისა, რომელიც ჯერ კიდევ არსებობს 1914-1918 წლების მსოფლიო დაპირისპირების შემდეგ ხელახლაშექმნილ მეორე ინტერნაციონალში, დელეგაცია მაინც ჩამოვიდა საქართველოში სიტუაციის შესასწავლად:

„ინტერნაციონალმა თქვენთან გამოგვგზავნა მოპოვებული თავისუფლების მოლოცვისთვის და მხარდაჭერის გამოსახატად. დიდი ინტერესით ვაკვირდებოდით ქართველი ხალხის მიერ განეულ ძალისხმევას, რაც თავისუფლებისთვის ბრძოლაში დაგჭირდათ.“

...დღეს ჩვენ ხელი ჩამოვართვით თავისუფალ და არა დამონებულ ერს. ჩვენ აქ არდადეგების გასატარებლად არ ჩამოვსულვართ. ჩვენი მიზანია: თქვენი დახმარება და თქვენი გამოცდილების გაზიარება, რადგან ჩვენ სახელმწიფოებს ჯერ არ მიუღწევიათ იმისთვის, რასაც საქართველომ მიაღწია.

საქართველო სოციალისტური რესპუბლიკაა, რომელიც ევროპული სოციალ-დემოკრატიის ერთგული დარჩა.

...თქვენ დააფუძნეთ სოციალისტური რესპუბლიკა თქვენს ტრადიციებზე, თავისუფლების პრინციპებზე, თავისუფალ აზრზე, სიტყვისა და პრესის თავისუფლებაზე. თქვენ იცით, რომ სოციალიზმი არასდროს შეინყნარებს რეპრესიებს.

თქვენ იცით, რომ სამართლიანი მთავრობა ძალადობაზე ვერ აშენდება.

დელეგაცია აღიარებს, რომ საქართველო, როგორც ღირსეული მემკვიდრე თავისი წარსულისა, რესპუბლიკაა, რომელიც ავითარებს საკაცობრიო და საერთაშორისო იდეალებს.

თქვენ იცით, რომ კაცობრიობა ეროვნულობაზე მაღლა დგას, მუშათა კლასის მოძრაობა საკაცობრიო და საერთაშორისო იდეალებითაა შთაგონებული. ჩვენ მივესალმებით მის სიმბოლოს, წითელ დროშას, რომელიც ამაყად ფრიალებს თქვენს ხელთ... ის ჩვენ გვაერთიანებს. ვიმედოვნებთ, შევძლებთ თქვენ დახმარებას. არასდროს დაგვაგინყდება დღე, როდესაც ფეხი დავდგით საქართველოს სოციალისტური რესპუბლიკის სტუმართ მოყვარე მიწაზე. წარმატებასა და კეთილდღეობას გისურვებთ“.

### **ქართული სოციალ-დემოკრატია იზიარებს სოციალისტური ინტერნაციონალის პრინციპებს კომუნისტური ინტერნაციონალის საპირწონედ**

ისიდორე რამიშვილი ბათუმში წარმოთქმულ სიტყვაში აცხადებს: „საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტია სრულად იღებდა თქვენგან მიღებულ სწავლებას. დღესაც, ქვეყნის სათავეში მყოფი ჩვენი პარტია, თქვენი დოქტრინებით სარგებლობს. სოციალიზმისკენ დემოკრატიის გზით მივიღვართ, გზად კი, ყველა დაბრკოლების წინაშე ვიბრძვით“.

მთავრობის თავმჯდომარე და სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერი ნოე ჟორდანიას წარმოაჩენს ქართული სოციალ-დემოკრატიის რჩეულობას: „მას შემდეგ, რაც გავაცნობიერე, რომ რუსული დემოკრატიის ისტორიული გზა აღმოსავლეთის სოციალიზმისკენ მიემართებოდა, ბოლშევიზმი კი ამკარად ეწინააღმდეგებოდა ქართველ ხალხს, ჩვენ დავიკავეთ საბოლოო პოზიცია და გამოვაცხადეთ ჩვენი ეროვნული სახელმწიფო, დამოუკიდებელი დემოკრატიული რესპუბლიკის შენების საფუძველზე... უკვე მესამე წელია, რაც საქართველოში ვმუშაობთ ჩვენი პოლიტიკური იდეების რეალიზაციისთვის. საქართველო არის ბუნებრივი ხიდი აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის; ჩვენ ასევე გვინდა, ის იქცეს პოლიტიკურ ხიდად, რომლითაც სოციალიზმი დასავლეთიდან აღმოსავლეთში გაივლის“.

პარლამენტში ოფიციალური სხდომისას ვიცე-თავმჯდომარემ, ალექსანდრე ლომთათიძემ განაცხადა: „მსურს, ერთი ფაქტი შეგახსენოთ უახლოესი წარსულიდან. ვახსოვთ, როგორ თავდაუზოგავად იბრძოდა ჩვენი ხალხი უამრავი მტრის წინააღმდეგ? ჩვენი დემოკრატიის სისხლი იღვრებოდა და ზოგჯერ, იმედგაცრუებაშიც ვვარდებოდით. მაგრამ გაისმა ძლიერი ხმა, რომელმაც ხალხს დამოუკიდებლობის დაცვისკენ მოუწუდა და ისიც ახალი ენერგიით შეუდგა საქმეს. ეს ხმა ევროპულ სოციალიზმს და ევროპის სოციალისტურ პარტიებს ეკუთვნოდა. ბერნში, ამსტერდამში, ლუცერნში გამართულ სხდომებზე გადაწყდა, რომ მუშათა ინტერნაციონალი საქართველოს დამოუკიდებლობას დაიცავდა. ასეთი მხარდაჭერა ჩვენთვის უმნიშვნელოვანესია. თუმცა ევროპული სოციალიზმი ამით არ შემოიფარგლა; ჩვენ გასამხნეველად გამოგვიგზავნა სახელმძღვანელო წარმომდგენლები. მიუხედავად იმპერიალიზმისა და აზიური რეპრესიებისა, ჩვენი ხალხისთვის თავისუფლებისთვის ბრძოლა ყველაფერზე წმინდაა. გვეგონა, მიზანს მივალნიეთ, მაგრამ შავი იმპერიალიზმის შემდეგ, წითელი იმპერიალიზმის პირისპირ აღმოვჩნდით. მაგრამ ჩვენი დემოკრატია არ შეშინდება. ბევრი სირთულე გადავლახეთ და უფრო ძლიერები გავხდით, მაგრამ ეს არაა საბოლოო შედეგი. ჩვენმა დემოკრატამ უზარმაზარი საქმე შეასრულა დემოკრატიული სახელმწიფოს მშენებლობით, ამას დაბრკოლებების გარეშე არ ჩაუვლია, რასაც ის ფაქტიც ადასტურებს, რომ ჯერ ისევ არ ვართ დე იურედ აღიარებულნი. ჩვენმა სტუმრებმა ეს იციან“.

სოციალ-დემოკრატიული პარტიის დეპუტატების სახელით, გამოთქმულ იდეას მხარი დაუჭირა გრიგოლ გიორგაძემ: „...საქართველომ კატეგორიული უარი თქვა აზიის გზაზე და მტკიცედ აირჩია პოლიტიკური და სოციალური ბრძოლის ევროპულ მუშათა კლასის გზა... ასეთ პირობებში, საკანონმდებლო სამუშაოების გზით, შევასრულეთ პროგრამა მინიმუმი და მუშათა ძალა შევქმენით“.

მოსაზრება გაიზიარა ეროვნული გვარდიის სარდალმა ვალიკო ჯუღელი: „როდესაც დავვტოვეთ, გეცოდინებათ, რომ ორი სამყაროს, ორი კულტურის, ორი ტაქტიკის შესართევთან არსებობს პატარა დემოკრატია, მტრებით გარშემორტყმული, თურქულ რეაქციულ ჩაქუჩსა და ბოლშევიკურ ბარბარიზმს შორის მოქცეული და ის კვლავ აგრძელებს ბრძოლას. თქვენ ჩვენ შესახებ მოუყვებით დასავლეთ ევროპის პროლეტარიატს.“

დელეგაციის სახელით საპასუხო სიტყვით გამოვიდა ბელგიის წარმომადგენელი ემილ ვანდერველდე: „თავისუფალი ბელგიის სახელით მივესალმები თავისუფალ, დემოკრატიულ, რესპუბლიკურ და სოციალისტურ საქართველოს! ის ჩნდება, როგორც ოაზისი, უდაბნოში, რომელიც ჩვენ გარშემოა.“

კავკასიონის მეორე მხარესაც ფრიალებს წითელი დროშა, მაგრამ ის ქვეყანა იტანჯება შიმშილით, გაჭირვებით და სიკვდილით... აქ კი, მათათა თავშესაფარში, იქმნება დემოკრატია, რომლის ეროვნულ სულისკვეთებას ინტერნაციონალის იმედი აქვს. სწორედ ინტერნაციონალის სახელით მივესალმები თქვენს ქვეყანას და სოციალისტურ გამოღვიძებას“.



**ქართული სოციალ-დემოკრატიის მიერ სოციალისტური  
ინტერნაციონალისთვის ახალი რესპუბლიკის შექმნის  
შესახებ მოსაზრების თხოვნა.**

პირველი თხოვნა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთ დამფუძნებელს, ისიდორე რამიშვილს, ეკუთვნის: „ჩვენ ნამდვილი სახე წარმოვარჩინეთ, თავისი დადებითი მხარეებითა და ნაკლებით. სრულყოფილად წარმოვიდგინოთ ჩვენს ყოფას. შეხედეთ გზას, რომელსაც ჩვენ გავდივართ მიზნის მისაღწევად და მიგვითითეთ შეცდომებზე, რომელსაც აუცილებლად დაფუძვებით ამგვარი საქმის ასე სწრაფად შესრულებისას. ჩვენ კი ჩვეული ყურადღებით მოვეკიდებით თქვენ რჩევებს. საქართველოს დემოკრატია და მისი გიდი, სოციალ-დემოკრატია გულწრფელ სალამს გიძღვნი. მხიარული მასპინძლები მზად არიან საყვარელი სტუმრების მისაღებად“.

მსგავსი თხოვნა გაჟღერდა კონსტანტინე საბახტარაშვილის მხრიდანაც: „ჩვენი ქვეყნის დათვალიერებისას, რა თქმა უნდა, შეხვდებით ჩვენ მიერ დაშვებულ შეცდომებსაც, რომელიც გარდაუვალი იყო ისეთი რთული საქმის შესრულებისას, როგორც დესპოტური სახელმწიფოს ნანგრევებზე წმინდა დემოკრატიულ და სოციალისტურ პრინციპებზე დაფუძნებული სახელმწიფოს შექმნა. ამ გზაზე ქართულ დემოკრატიას კიდევ ბევრი აქვს გასაკეთებელი, თუმცა დარწმუნებულები ვართ, ჩვენ მიერ არჩეული გეზი და დასავლეთ ევროპულ დემოკრატიასთან თანამშრომლობა დაგვეხმარება სირთულეების გადალახვაში და საერთო იდეალთან მიგვაახლოებს“.

იგივე შინაარსი ჟღერდა სილიბისტრო ჯიბლადის სიტყვებში: „ძვირფასო სტუმრებო, საერთაშორისო პროლეტარიატის გიდებო! გესალმებით საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ცენტრალური კომიტეტის სახელით. კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება! ჩვენი ორი წლის ოცნება რეალობად იქცა... გთხოვთ, ახლოს გაიცნოთ ჩვენი ახალგაზრდა რესპუბლიკა და დაშვებულ შეცდომებზე მიგვითითოთ, რათა მომავალში თავიდან ავიცილოთ ისინი“.

აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებით პასუხს იძლევა თომას შოუ: „მოგმართავთ 6 მილიონ-ნახევარი ინგლისელი პროფკავშირელის სახელით. მე ვიყავი საბჭოთა რუსეთში, შემიძლია ვთქვა, რომ საბჭოთა მთავრობის მიერ გადადგმული ნაბიჯები რუსულ დემოკრატიას სოციალიზმთან ვერ მიიყვანს... საქართველოს მინის მცირე ნაწილი უჭირავს, მასზე კი, მთელ ევროპას აქვს თვალი მიპყრობილი. დარწმუნებული ვარ, საქართველოს მიერ არჩეული გზა მუშათა კლასს სოციალისტურ მიზნამდე მიიყვანს. ჩვენ მხოლოდ თქვენ მხარდასაჭერად არ ჩამოვსულვართ, გვსურს თქვენი გამოცდილება გავგიზიაროთ. დიდი ძალისხმევა იყო საჭირო ისეთი ერთეულის მისაღებად, როგორც ინგლისია. ამჟამად უთანხმოებები აღარ არსებობს და ინგლისი სოციალისტებისკენ მიმავალ გზაზე დგას...“

დარწმუნებული ვარ, საქართველო არ გადაუხვევს არჩეულ გეზს და მას საერთაშორისო ოჯახში ვიხილავ, ერთა ლიგის სხვა სახელმწიფოების გვერდით“.

## **ამერიკის პრეზიდენტის, ვილსონის, შეთავაზებები; ქართველი ერის წინაშე არსებული რისკები.**

ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის დეპუტატების სახელით, სიტყვას წარმოთქვამს გიორგი გვაზავა, ის წარმოაჩენს იმ საფრთხეს, რომელიც პრეზიდენტი ვილსონის წინადადებამ შეიძლება მოუტანოს საქართველოს: „მრავალი წლის განმავლობაში შეჩვეულნი ვიყავით აზრს, რომ საქართველო რუსეთთან არის ახლოს; თუმცა საქართველოს ბევრად მეტი საერთო აქვს საფრანგეთთან, ინგლისთან და ბელგიასთან. მსოფლიო ომმა და რევოლუციამ ქართული ცივილიზაციის ძველი გზა აღადგინა, ქართველი ხალხის ევროპის ქვეყნებთან დამაკავშირებელი გზა, რომელიც საფრთხის წინაშე აღმოჩნდა ამერიკული გადანაცვტილების გამო, რომლის თანახმადაც ისინი საქართველოს დამოუკიდებლობას არ აღიარებენ. სად წავიდა ვილსონის იდეები, რომელიც ვერსალის ხელშეკრულების საფუძველი უნდა გამხდარიყო? სად არის ის დიადი აზრები, რომელსაც ერთა ლიგა ეფუძნება? საქართველოსთან მიმართებით, აღნიშნული ნოტა მთელ მის ისტორიას და რევოლუციის შედეგებს უსვამს ხაზს. საქართველო ყოველთვის ჰომოგენური სახელმწიფო იყო, საუკუნეების განმავლობაში ერთ მიწაზე განლაგებული, და იმის ნაცვლად, რომ ამერიკამ მხარი დაუჭიროს საქართველოს უფლებების დაცვას, ის რუსეთის აღდგენას ემხრობა ომამდელ საზღვრებში“.

## **მუშათა მოძრაობაში გაჩენილი დანაყოფები; მესამე ინტერნაციონალის შექმნის გზით მუშათა კლასის გაყოფის მცდელობა**

ნოე ჟორდანიას საუბრობს ზემოაღნიშნულ საკითხზე: „მუშათა კლასის მანიფესტაცია კიდევ ერთხელ მიგვანიშნებს მათ ერთიანობაზე. ჩვენ მუშებს არასდროს გადაუხვევიათ არჩეული გზიდან, რაშიც დღესაც ვრწმუნდებით. არავის შეუძლია თქვას, რომ განხეთქილების არარსებობა ჩვენ მუშათა შორის რეტროგრადაციის ნიშანია; დასავლეთი შენიშნავს, რომ მათ მუშებს შორისაც მსგავსი ჰარმონია... მოგეხსენებათ, ბელგიის მუშათა მოძრაობაში, რომელიც თავისი განზომილებით საქართველოსას ჰგავს, განხეთქილება არ არსებობს, ისინი ერთ დრომას, ერთ პარტიას, ერთ ტაქტიკას, ერთადერთ, სოციალისტურ დოქტრინას მიჰყვებიან.“

თომას შოუ ერთ-ერთია დელეგაციის წევრთა შორის, რომელიც საბჭოთა რუსეთში იმყოფებოდა ვიზიტით. მისი აზრი უარყოფითია საბჭოთა ხელისუფლების მოქმედებასთან დაკავშირებით. ამხანაგი სნოუდენი მუშათა პარტიის უკიდურესი მემარცხენეა, კარგი ორატორი და ორგანიზა-

ტორი. მუშების გვერდით საქმიანობს, ინგლისსა და ამერიკაში 2 000-ზე მეტი მიტინგი აქვს ჩატარებული.

ქ-ნი სნოუდენიც იმყოფებოდა საბჭოთა რუსეთში, სიტუაციის შეფასების მიზნით. თუმცა, როგორც შოუ, ისიც იმედგაცრუებული დაბრუნდა უკან.

დღეს ჩვენთან არიან ინგლისის მუშათა კლასის გამორჩეული მოღვაწენი.

გადავიდეთ სხვა ქვეყანაზე, სადაც განხეთქილება არ არის მუშათა კლასში, თუმცა საერთო იდეიდან დროებით გადახრა შეინიშნება, ეს საფრანგეთია. მისი წარმომადგენლები, რენოდელი, ინგელსი, მარკე, ჩვენ გვერდით არიან. ამხანაგი რენოდელი გამორჩეული ორატორის, ჟორესის პირდაპირი მემკვიდრეა. ამჟამად უმცირესობაში მყოფი პარტიის წევრია, თუმცა, დარწმუნებული ვარ, მალე მისი პარტია უმრავლესობაში იქნება.

ამხანაგი რენოდელი საკითხს შემდეგნაირად სვამს – „ჟორესი, თუ ლენინი?“ უნდა გვეჯეროდეს, რომ საფრანგეთის მუშათა კლასი ჟორესს აირჩევს“.

ეროვნული გვარდიის მეთაური ალექსანდრე დგებუაძე საუბრობს მუშათა კლასზე: „დაე, დანაწევრებული პროლეტარიატი კვლავ გაერთიანდეს ერთ მთლიან ოჯახად და ძლიერი დარტყმით გადააგდოს კაპიტალი“.

ს. დევდარიანი, საქართველოს პროფკავშირის ცენტრალური საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარე, საუბრობს საქართველოს პროფკავშირის სპეციფიკურობაზე: „საქართველო ერთადერთი ქვეყანაა, სადაც მუშათა კლასი ხელისუფლებას წარმოადგენს და ამისთვის სისხლისღვრა არ დასჭირვებია, რამაც საბრალო რუსეთი განადგურების პირას მიიყვანა... ჩვენი მუშათა კლასი პროფკავშირის ნაწილია და ყველაფერს ვაკეთებთ, რომ ასე გაგრძელდეს. თქვენ აქ სხვადასხვა პოლიტიკურ მიმდინარეობებს შეხვდებით, მიუხედავად ამისა, პროფკავშირები მუშათა მოძრაობის ერთიანობის შენარჩუნებას ახერხებენ. პროფკავშირები ეკონომიკის ველზე იბრძვიან. რუსეთის მუშათა კლასი მხოლოდ საკუთარ მოთხოვნებს ითვალისწინებდა და სწორედ ამან გაანადგურა ქვეყნის პროდუქტიულობა. საქართველოს მუშებს კი ქვეყნის შემაფერხებელი ნაბიჯები არ გადაუდგამთ“.

ალბერტ ინგელსი, საფრანგეთის სოციალისტური პარტიის წევრი, მოსაზრებას გამოთქვამს რუსეთის საზოგადოების შესახებ: „გაოცრებული ვარ ქართველთა შემართებით, ასეთი მიზანდასახული ხალხი არსად მინახავს. მიუხედავად დიდი სირთულეებისა, რომელიც საქართველოს დემოკრატიაში გადალახა, მაინც გაითვალისწინა მუშათა პროფკავშირის ერთიანობა შენარჩუნებინა, რათა დემოკრატია სოციალიზმთან დაეახლოვებინა. საქართველოსკენ მთელი ევროპის მუშათა კლასს აქვს მზერა მიპყრობილი. ქართულმა დემოკრატია მუშათა კლასს აქვს ხორციელა სოციალიზმი. არსებობს პარტია, რომელიც თვლის, რომ სოციალიზმი ძალიან მოკლე დროში რეალიზებადია, თუმცა ეს მოსაზრება მცდარია. საქართველო კი სწორ გზას ადგას და მუშათა კლასს გამარ-

ჯვებამდე მიიყვანს. იგივე მოძრაობა ძლიერდება ახლა ევროპაში. რაც მეტი ადგილი ექნებათ მუშებს პარლამენტში, მით მეტად მიუახლოვდება იან სოციალიზმს“.

## საქართველო „შავ იმპერიალისტებსა“ და „ნითელ იმპერიალისტებს“ შორის

აღნიშნულ საკითხზე ნათლად დააფიქსირა აზრი ალექსანდრე დგებუაძემ: „მიუხედავად შიდა და გარე ბრძოლებისა, კრიტიკული მომენტებისა, ბოლშევიკების შემოტევისა, საქართველომ შეძლო სახელმწიფოს მშენებლობა არ შეენყვიტა, განახორციელა აგრარული რეფორმა, შექმნა „ეროზა“ და სხვ. ინგლისური და გერმანული იმპერიალიზმის წარმომადგენლების მოთხოვნები ხშირად ეწინააღმდეგებოდა ჩვენს სოციალისტურ ცნობიერებას და მათზე უარს ვამბობდით. როდესაც საქართველოს შიმშილის პრობლემა დაუდგა, რუსეთის მოხალისეთა არმიამ დახმარება შემოგვთავაზა იმ პირობით, თუ მათ ძალებს ჩვენ ტერიტორიაზე განლაგების უფლებას მივცემდით. ჩვენ ვუპასუხეთ, რომ გვერჩივნა შიმშილით მოვკვდარიყავით, ვიდრე ამას დავთანხმებოდით“.

### ვინ უნდა მართოს ქართული საზოგადოებების კაპიტალი?

აღნიშნულ საკითხზე ქართველი ხალხის პოზიცია ალექსანდრე დგებუაძემ გადმოსცა: „ჩვენი სოციალური რევოლუცია სისხლს არ დაღვრის. სანარმოთა 80% სახელმწიფო და სოციალურ ორგანიზაციებს ეკუთვნის, ხოლო 20% კერძო საკუთრებაშია“.

## 1920 წლის შემოდგომაზე საქართველოში სოციალისტური ინტერნაციონალის დელეგაციის ვიზიტის შეჯამება

მეორე ინტერნაციონალის ლიდერებთან შეხვედრამ საქართველოს მთავრობასა და სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრებს საშუალება მისცათ, იდეები შეეჯერებინათ განხორციელებული რეფორმების შესახებ.

საქართველოს მთავრობას სურდა, თავი დაეღწია საბჭოთა რუსეთისა და ქემალისტთა თურქეთის ზენოლისგან და ერთა ლიგის (ორგანიზაცია, რომელიც თანამოკავშირეთა საბჭოდან შეიქმნა და მეორე მსოფლიო ომზე გაიმარჯვა) მხრიდან მოეპოვებინა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის აღიარება. საქართველოს მთავრობა მიიჩნევდა, რომ თანამოკავშირეთა საბჭო და ერთა ლიგა მისი საზღვრებისა და არსებობის გარანტი იქნებოდა.

ვიზიტის შემდეგ საქართველო უკეთ გაიცნო ევროპამ, რადგან უამრავი სტატია დაიბეჭდა გერმანულ, ინგლისურ, ბელგიურ და ფრანგულ პრე-

საში. სტატიების ავტორები მხარს უჭერდნენ ქართველი მინისტრების გადამწყვეტილებებს თანამოკავშირეთა საბჭოს წინაშე.

ქართულმა გამოცდილებამ იმდენად დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა მეორე ინტერნაციონალის ლიდერებზე, რომ ქართული საქმის დამცველებად აქცია ისინი. კარლ კაუცკიმ გამოაქვეყნა წიგნი „საქართველოს გლეხთა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა“.

1921 წლის იანვარში ერთა ლიგის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის აღიარება, ნანილობრივ, ევროპელი სოციალისტი ლიდერების დამსახურება იყო.

მეორე ინტერნაციონალის ლიდერებმა არჩევანი გააკეთეს რუსეთის ფედერაციულ სოციალისტურ რესპუბლიკასა და საქართველოს შორის, ანუ ბოლშევიზმსა და სოციალ-დემოკრატიათა შორის. მათი მოგზაურობა დაემთხვა მეორე ინტერნაციონალის მესამე ინტერნაციონალისგან გამოყოფის პერიოდს.

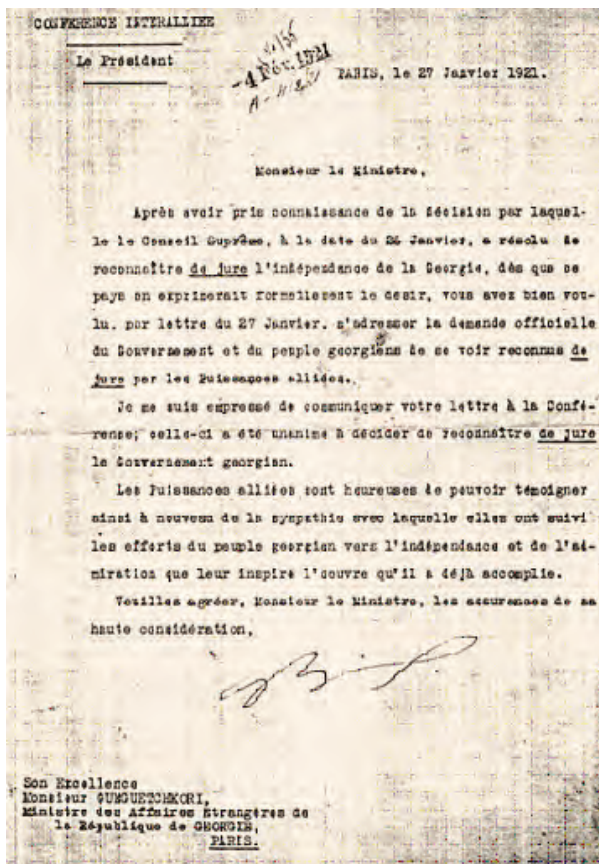
მეორე ინტერნაციონალი, „მუშათა ინტერნაციონალი“, 1914 წელს შეირყა, დიდი ომის კონფლიქტისას. მოვლენები ჟან ჟორესის მკვლელობამ დააჩქარა. 1918-1920 წლებში მუშათა ინტერნაციონალი ცდილობდა აღდგენას. ამას დაერთო საბჭოთა რუსეთში მესამე ინტერნაციონალის, „კომუნისტური ინტერნაციონალის“, შექმნა. სხვადასხვა ქვეყანაში კომუნისტები ცდილობდნენ, ხელი შეეწყობთ განხეთქილებებისთვის სოციალისტურ პარტიებს შორის, რათა ახალი კომუნისტური პარტიები შეექმნათ.

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტია მეორე ინტერნაციონალის წიაღში მიიღეს. მას ირაკლი წერეთელი და კონსტანტინე გვარჯალაძე წარმოადგენდნენ. ინტერნაციონალის ყოველ პლენარულ სხდომაზე აქტიურად აყენებდნენ საქართველოს საკითხს. მეორე ინტერნაციონალი 1939 წელს დაიშალა მეორე მსოფლიო ომის მიზეზით.

ქართულმა პროფკავშირებმა და კოოპერატივებმა შეძლეს თავიანთი გამოცდილება გაეზიარებინათ დასავლეთის სოციალისტი ლიდერებისთვის. სამწუხაროდ, უამრავი თანამშრომლობა ჩაიშალა, რადგან 1921 წლის თებერვალში რუსული ჯარები, მიუხედავად 1920 წელს ხელმოწერილი მშვიდობის ხელშეკრულებისა, ომის გამოუცხადებლად თავს დაესხნენ საქართველოს.

ინტერნაციონალის ვიზიტის შედეგად ეფექტური მხარდაჭერა მიიღო საქართველომ წინააღმდეგობრივი ბრძოლისას. 1922 წ. საერთაშორისო კოოპერატიული მოძრაობის წევრმა ვიქტორ სერვიმ შეძლო რუსების მიერ ოკუპირებულ საქართველოში ემოგზაურა და ქართულ კოოპერატივებს შეხვედროდა. ისინი ისევ აგრძელებდნენ ბრძოლას რუსული ხელისუფლების წინააღმდეგ, რომლებიც ქართული კოოპერატივის სიმდიდრის მითვისებას ცდილობდნენ.

ეს მოგზაურობა ერთ-ერთია იმ მრავალ მტკიცებულებათა შორის, რომელთა საშუალებით საქართველოს სურდა წარმოეჩინა, რომ ევროპული ერია. თუმცა მუშათა ინტერნაციონალმა ვერ შეძლო საჭირო დახმარება აღმოეჩინა ქართველებისთვის საბჭოთა თავდასხმისას ევროპელ ერთა მხრიდან; ვერც ინგლისს შეუშალა ხელი 1924 წელს, რუსეთის მიერ ქართველი ხალხის მიმართ სისხლიანი რეპრესიების შემდგომ, საბჭოთა სახელმწიფო რომ არ ეცნო. საფრანგეთმაც სცნო საბჭოთა რუსეთი, მაგრამ 1921-1930 წლებში ის ასევე აღიარებდა ქართულ მისიას.



თანამოკავშირეთა მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დე იურედ აღიარების ოფიციალური ცნობა, ხელმოწერილი 1921 წლის 27 იანვარს.

### ტიერი ბერიშვილი

ქართველ ხალხთან მეგობრობის ფრანგული ასოციაციის პრეზიდენტი  
საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის  
საზღვარგარეთის ბიუროს უკანასკნელი წევრი









## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია ბათომში

„სექტემბრის 13-ს ქალაქი მთელი დღე ემზადებოდა საოციალისტური დელეგაციის შესახვედრათ. დილიდან ქალაქი მორთული იყო წითელი დროშებით და გირლიანდებით. მუშათა სასახლის, თვითმართველობის და კერძო შენობები ლამაზად არის მორთული ყვავილებით, მწვანითა და პლაკატებით. მთელ ქალაქს არაჩვეულებრივი სადღესასწაულო ელფერი ადევს. ნავთსადგური მორთულია ვარდებით და პლაკატებით. წარწერით: „სალამი ძვირფას სტუმრებს. გაუმარჯოს სოციალიზმს“. დღევანდელ გაზეთებში განურჩევლად მიმართულებისა, საერთაშორისო წერილები არის მოთავსებული, მრავალი კერძო შენობები მორთულია პლაკატებით წარწერებით: „გაუმარჯოს სოციალიზმს“. ეს ლოზუნგები აღვიძებს ძველ პროლეტარულ ბათომს, აგროვებს მას ძველ მებრძოლ წითელი დროშის გარშემო.

ტფილისიდან მოვიდა მთავრობის წარმომადგენელი **კ. საბახტარაშვილი** და საქართველოს სოციალ დემოკრატიული მუშათა პარტიის ცენტრ. კომიტეტის წარმომადგენელი **ი. რამიშვილი**.

აზიზიერთან მომზადებულია საგანგებო მატარებელი, რომლითაც სექტემბრის 14 საღამოთი ევროპის სტუმრები ტფილისში გამგზავრებიან.

14 სექტემბერს დილით ადრე ბათომის მთელი მცხოვრებლები ქუჩაში გამოვიდა. გადმოგვცემენ, რომ გემი, რომლითაც მოვა დელეგაცია, ბათუმში დილის 8 საათზე იქნება. ხალხის აღფრთოვანება თან და თან საერთო ენთუზიზმსა და ზეიმში გადადის. დისონანსი შეაქვთ კომუნისტებს, რომლებმაც გამოუშვეს მონოდება, სადაც ლანძღავენ ევროპის სოციალისტებს და უმეტესათ **კარლ კაუცკის**. ეს მონოდება მხოლოდ დაცივნას იწვევს და აძლიერებს საერთო მხიარულებას“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, № 209.



## სოციალისტთა დელეგაციის მიღება ბათომში

„ბათომმა დილით ადრე გაიგო ევროპის სოციალიზმის ბელადთა ჩამოსვლა. პროფესიონალური კავშირები წითელი დროშებით გამოვიდნენ ქუჩებში. ქუჩებში გაისმის ინტერნაციონალისა და მარსელი-

ოზის სიმღერები. ხალხი ნავთსადგურთანაა მოგროვილი. გემები და ნავთსადგური წითელი დროშებით, ყვავილებითა და გირლიანდებითაა მორთული.

„სრულ 9 საათზე ნავსადგურში მოვიდა მთავრობის წარმომადგენელი **კ. საბახტარიშვილი**, საქართველოს სოციალ დემოკრატიული პარტიის ცენტრალური კომიტეტიდან **ის. რამიშვილი**, ქალაქის თავი **ანჯაფარიძე**, პროფეს. კავშირთა წარმომადგენლები და სხვა. პატარა გემი „ბათომი“ ვარდ-ყვავილებით მორთული გაეშურა, ფერდინანდისაკენ და 15 წუთის შემდეგ მოიყვანა ძვირფასი სტუმრები. ნავთსადგურში შემოსვლისთანავე დელეგაციას საქართველოს წარმომადგენლები მიეგება. ნავთსადგურთან ისინი ჩასხდნენ მათთვის მომზადებულ ავტომობილში.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, № 209.

## სოციალისტური დელეგაციის მოსვლა ბათომში

„ბათომი, 14 სექტემბერი (დეპეშა). დღეს დილის 6 საათზე და 15 წუთზე ბათომის ნავთსადგურში ჩამოვიდა გემი „ფრანც ფერდინანდი“, რომელმაც მოიყვანა ევროპის სოციალისტები: **ემილ ვანდერელდე**, **კამილ გიუტმანსი**, **დე-ბრიუკე**, **მის სნოუდენი**, **ტომას შოუ**,

**რამზეი მაკდონალდი**, **რენოდელი**, **ინგელსი**, **მარკე**, **ვანდერველდე** **მეუღლე**, **ჰიუსმანსის მეუღლე** და **ქალი**, ხოლო **კაუცკი** ავადმყოფობის გამო დარჩენილია რომში. ის ჩამოვა ბათომში შემდეგი გემით. დელეგაციასთან ჩამოვიდა კაუცკის მდივანი **ოლბერგი**“.

გაზეთი „ერთობა“, №210.

## ევროპელი სტუმრები

„ქართველმა სოციალისტებმა ევროპიელი ამხანაგები მოიპატიჟეს. ჩვენ არ ვართ ჩვენი სტუმრების პოლიტიკური თანამოაზრენი, მაგრამ ჩვენ დღეს მათი მასპინძლები ვართ; ხოლო სტუმარმასპინძლობის კულტი საქართველოს ღმერთებმა შეჰქმნეს და იგი ჩვენთვის მეტად ძვირფასია.“

ჩვენი სტუმრები თვალთ დაინახვენი ჩვენი ერის ტრადიციის ძლიერებას სახელმწიფოს შექმნის საქმეში და აქედან ნავლენ კიდევ უფრო დარწმუნებული მომხრენი ჩვენი დამოუკიდებლობისა. ევროპამ მიაგნო კულტურის წარმატების ნამდვილ მეთოდს. და ამ უკანასკნელ დროს კიდევ ერთელ დარწმუნდით, რომ აქ ვერ იხიერებენ

დანგრევის მოციქულები. ევროპის სოციალიზმი არ მიაგავს რუსეთის სოციალიზმს, **(კარლ) კაუცკი, (ემილ) ვანდერველდე და ლენინ-ტროცკი** მუდამ მოპირდაპირე პოლუსებზე იქნებიან. ჩვენი სოციალ-დემოკრატები, რომელნიც რუსული იმპერიალიზმის შევირდები არიან, ბევრ კორექტივებს შეიძენენ ევროპულ ამხანაგებისაგან და ეს კორექტივები მეტად სასარგებლო შეიქმნება ჩვენი ნორჩი სახელმწიფოს გასამაგრებლად.

ამ თვალსაზრისით, მომავალი სტუმრები ჩვენთვის კერძოდ კიდევ უფრო სასურველი არიან.

ომის და რევოლიუციის შედეგებმა საქართველო დამოუკიდებელ წევრად შეიყვანეს საერთაშორისო ოჯახში, და ევროპის სოციალიზმის საუკეთესო წარმომადგენელი დღეს მას პირველად ესტუმრებიან.

ჩვენ დარწმუნებული ვართ რომ ეს პირველი დარბაზობა კეთილ შედეგის იქნება და კეთილ მოგონებად დარჩება.

სალამი სტუმრებს!“

გაზეთი „საქართველო, 1920, №100.

## სოციალისტთა დელეგაციის შეხვედრის წესი

„ტფილისში დელეგაციის შეხვედრის მთავარი ხელმძღვანელობა ქალაქის თავს ბ. ჩხიკვიშვილს დაეკისრა.

ქუჩებში წესრიგს დაიცავს მილიცია, რომლის განკარგულება ყველამ უნდა აასრულოს.

დელეგაციის შეხვედრის მსურველი: პროფ. კავშირები, ჯარისა და გვარდიის (უიარაღოთ) ნაწილები გამწვრივდებიან ვერის დაღმართიდან დამფუძნებელ კრებამდე ორივე მხარეს.

დამფუძნებელი კრების წინ მიტინგს გახსნის საქართ. სოც.-დემ.

უხნიერესი წევრი **ს. ჯიბლაძე**. მიტინგზე მხოლოდ უცხოელი სტუმრები ილაპარაკებენ.

ქალაქში თვითმართველობის შენობის მოსართავათ და საზეიმო სხდომისათვის საგანგებო თანხა გადაიდვა.

დამფ. კრების პრეზიდიუმი სთხოვს დამფ. კრების ყველა წევრს დღეს, სექტემბრის 15, სასახლეში 9 1/2 საათ. გამოცხადდნენ.

რკ. გზელთა პროფ. კაშირის ცენტრ. გამგეობა ევროპის დელეგაციის პატივისაცემლად საგანგებო ნომერს გამოუშვებს“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №209.

## შრომის სამინისტროსაგან

„ევროპის სოციალისტთა დელეგაციის შესახვედრად ცენტრალურ კომისიის დადგენილებით 15

სექტემბერს ყველა კერძო და სახელმწიფო დაწესებულებებში, მთავრობის ნებართვის თანახმად, საქ-

მის წარმოება, მუშაობა შეჩერებული იქნება. ყველა დანესებულების უფროსებს და მმართველებს, გარდა წყალსადენის, ელექტრონულ სადგურების, საავადმყოფოების,

ხორცის და სურსათის სავაჭროების, ევალებათ ამ დღეს ყველა მუშა-მოსამსახურე სამსახურიდან გაათავისუფლონ“. შრომის მინისტრი, ამხანაგი. **ა. ბახტაძე.**

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №209.

.....

გამოქვეყნდა ცნობები ევროპის სოციალისტთა დელეგაციის სტუმრობასთან დაკავშირებით:

**„სიღნაღი.** სიღნაღის ერობამ ცენტრ. კომისიას თხოვნით მიმართა: მიიღოს ზომა, რომ ევროპის დელეგაცია სიღნაღში მივიდეს.

**დელეგაციის ბინა.** დელეგაცია მოთავსებული იქნება პეტრე დიდის ქუჩაზე, მელიქოვის სახლში.

**კინემატოგრაფიული სურათების გადაღება.** ცენტრ. კოოპ. კავშირმა კინემატოგრაფიული სურათების გადაღების მოწყობა თავისთავზე მიიღო. ბათომში გააგზავნა სპეციალური კომისია, რომელმაც დელეგაციის ჩამოსვლის სურათი უნდა გადაიღოს.

სექტემბრის 14 დილის 9 საათზე შესდგება კომისიის პლენუმის სხდომა ევროპის დელეგაციის შეხვედრის და მიღების შესახებ. კომისიის წევრებს სთხოვენ, აუცილებლად დაესწრონ.

**ბილეთების მიღება.** სექტემბრის 14 დილის 11 საათზე დაიწყება სადგურის ბაქანზე გასასვლელი ბილეთების მიღება. საზოგადოებრივ და პოლიტ. ორგანიზაციებს სთხოვენ მოვიდენ ბილეთების მისაღებათ.

**დელეგაციისათვის სპეციალური მატარებელი.** ევროპის სოციალისტური დელეგაციისათვის სპეციალური მატარებელი ბათუმში უკვე გაიგზავნა ამ მატარებლით დელეგაციის შესახვედრათ წავიდნენ დამფ. კრების წევრები **ა. რამიშვილი** და **ვ. ფალავა.**

**დელეგაციის შეხვედრა ბათუმში.** შესდგა ევროპის დელეგაციის შესახვედრი კომისიის სხდომა. დაესწრნენ: ქალაქის თავი **ანჯაფარიძე**, პრ. კავშირთა სეკრეტარიატის თავმჯდომარე, თავმჯდომარეს ამხანაგი ნაკაშიძე, თვითმმართველობის თავმჯდომარე **რამიშვილი** და სხვ. დაადგინეს: მოწყონ მუშათა სასახლე ყავილებით და შენობის წინ გააკეთონ თალი. მთელი ქალაქი დროშებითა და ყვავილებით იქნება მორთული. თალი აღმართული იქნება მარინეს პროსპექტსა და დუნდუკო-კორსაკოვის ქუჩაზე. დელეგაციის შეხვედრის შემდეგ მონაწილეობას მიიღებს პროფ. (პროფესიულ) კავშირთა წევრები, სახლახო გვარდია მთელის შემადგენლობით და იარაღით მიიღებს მონაწილეობას შეხვედრაში. გაიცა განკარგულება გირლიანდების დასამზადებლად“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №208.

## სოციალისტების დელეგაცია ბათუმში

### ბათუმის ქალაქის საბჭოში

*საქართველოს დემუშათა სააგენტოს სპეციალური კორესპონდენტი*

„შუადღის 12 საათზე დელეგაციის ყველა წევრის თანდასწრებით გაიხსნა ქალაქის საბჭოს სადღესასწაულო სხდომა. სხდომა საბჭოს თავმჯდომარე **დ. რამიშვილმა** გახსნა. შემდეგ ს. დ. პარტიის ცენტრალურ კომიტეტის სახელით მიესალმა ისიღორე რამიშვილი, რომელმაც გააცნო დელეგაციას რესპუბლიკის საერთო მდგომარეობა. რამიშვილმა სხვათაშორის სთქვა: ჩვენი კარები ღიაა ძვირფასს სტუმრებისათვის. ჩვენ გესალმებით გულმხურვალეთ. მობრძანდით და ნახეთ ჩვენი მუშაობა. დაათვალიერეთ საქართველოს ყოველი კუთხე. თქვენთვის ყველაფერი ღიაა. თქვენთან არაფერს დავმაღავთ. თქვენ ნახავთ თუ რა გავაკეთეთ ჩვენ. რასაკვირველია ჩვენს მუშაობაში შეცდომებიც იყო. ჩვენ ვიბრძოდით, ვშრომობდით და ბევრსაც მივალნიეთ. რამიშვილის სიტყვას ფრანგულად სთარგმნიან. დელეგაციის წევრები რამიშვილს მადლობას ეუბნებიან. დელეგაციას მთავრობის სახელით ესალმება **საბახტარაშვილი**, შემდეგ ქალაქის თავი **ანჯაფარიძე** და გამოთქვამს მადლობას და სიხარულს ძვირფასი სტუმრების მოსვლის გამო და ამბობს: ამ დარბაზს ორი წლის წინ ესტუმრნენ სხვადასხვა პირები და მათ შორის ეგრეთ ნოდებული მესამე ინტერნაციონალის საპატიო წევრი ენვერ-ფაში, რომე-

ლიც მოვიდა აქ ცეცხლით და მახვილით. ახლა ბათუმის დემოკრატია სხვა პირებს უცქერის. ეს საყურადღებო კონტრასტი ბევრი რამის მლალადებელია. სხვათაშორის იმის მაჩვენებელი არის, რომ ჩვენს გზას იწონებენ აქ მეორე ინტერნაციონალის ბელადები. ორატორი მიმართავს საბჭოს წევრებს წინადადებით; 1. ბათუმის საუკეთესო ქუჩის მარინეს პროსპექტს უწოდონ ინტერნაციონალის პროსპექტი 2. ბათუმის ორ გიმნაზიაში დელეგაციის საპატივისმცემლოდ დაარსდეს სტიპენდია და სტიპენდიათა არჩევა პროფესიონალურ კავშირებს მიენდოს 3. დელეგაციის წევრები ბათუმის საპატიო მოქალაქეებად იქმნეს არჩეული. ანჯაფარიძის სიტყვას ჰფარავს ახმაურებული ტაშის ცემა. ყველა წინადადება ერთხმად იქნა მიღებული.

**მაკდონალდის სიტყვა.** მისალმებას დელეგაციის სახელით უპასუხა მაკდონალდმა, რომლის ტრიბუნაზე გამოჩენასაც ტაშს ცემითა და ვაშის ძახილით მიეგებნენ.

*ბათუმის მოქალაქენო, ჩვენ არაჩვეულებრივი გულმხურვალეობით გვესალმებიან. ამით და ამ ქვეყნის ნახვით ჩვენ ბედნიერი ვართ არა იმიტომ რომ ვიხილოთ ეს ქვეყანა, რომ აქ ბევრი სიმდიდრეა, არამედ იმიტომ რომ ეს ქვეყანა დემოკრატიის სამეფოა. ჩვენ გვესმოდა ქართველი ხალხის გმირობა და მოხარული ვართ დავინახოთ არა წითელი*

დროშები, არამედ საქართველოს მუშათა და მოქალაქეთა მარჯვენის ნაყოფი, რომელიც გამოჭედილ იქნა ამდენი ხნის ბრძლაში. ჩვენ გვინდოდა დაგვენახა ევროპაში დემოკრატიის გამარჯვება და ეს ვნახეთ აქ საქართველოში. ჩვენ ვესალმებით საქართველოს როგორც ჭეშმარიტ ინტერნაციონალის იდეის მატარებელს.

მაკდონალდმა თავისი სიტყვა ინგლისურ ენაზე წარმოსთქვა. ბევრმა ვერ გაიგო მისი სიტყვა, მაგრამ მაინც დიდი შთაბეჭდილება დასტოვა. ინგლისის მუშათა კლასის ბელადის ძლიერი და გამოკვეთილი ხმა ატყვევებდა შეკრებილ ხალხს თავისი სიმტკიცით და ძალით. მაკდონალდის სიტყვა ახმაურებულმა ტაშის ცემამ დაფარა. სიტყვის გათავების შემდეგ დარბაზში ყველანი ფეხზე წამოდგნენ. სადღესასწაულო სხდომა 1 საათზე დაიხურა. ამის შემდეგ დელეგაცია მუშათა სასახლისაკენ გაემართა. სასახლის წინ მოედანზე დიდი მიტინგი გაიმართა.

**ვანდერველდეს** სიტყვა ბათომის სასახლის წინ

მუშათა სასახლის წინ გამართულ მიტინგზე ვრცელი სიტყვა სთქვა ვანდერველდემ. მუშათა სასახლე მშენივრად იყო განყოფილი დროშებით და ყვავილებით. როდესაც დელეგაციის წევრები მუშათა სასახლეს მიუახლოვდნენ, ორკესტრმა ინტერნაციონალი დაუკრა. დელეგაციის წევრებმა ქუდი მოიხადეს და ვანდერველდემ და შოუმ, მაკდონალდმა და რენოდელმა პროფესიონალურ კავშირების წარმო-

მადგენლებთან ერთად ინტერნაციონალის სიმღერა დაიწყეს. დელეგაციის წევრები აივანზე მოინვიეს. ამის შემდეგ მიტინგი გაიხსნა. თავმჯდომარე აცნობს მიტინგს ევროპის სოციალისტთა ბელადებს. მისალმებას ეუბნებიან, ს. დ. პარტიის ბათომის კომიტეტის სახელით **კ. გოგოლაძე**, პროფესიონალურ კავშირთა სახელით ნაკაიძე, ს. ფედერალისტთა სახელით **ლ. ქორქაშვილი**.

**ვანდერველდემ** ასეთის შინაარსის საპასუხო სიტყვა სთქვა:

დიდი აღელვებით ვინყებ, ევროპის სოციალისტთა დელეგაციის სახელით სიტყვას. მე საქართველოში პირველად ვარ, მაგრამ ქართველებს მრავალჯერ შევხვედრილვარ. მახსოვს 1917 წელი, როდესაც შევხვდი პეტროგრადის მუშათა დეპუტატის საბჭოს თავმჯდომარეს **ჩხეიძეს**. მაშინ ჩვენ ერთის მხრივ როგორც დამონებულ საქართველოს წარმომადგენელმა ერთმანეთს გავუგეთ და ჩემთვის ნათელი შეიქმნა ქართველი ხალხის მისწრაფება დამოუკიდებლობისადმი. ხმელეთზე რომ ფეხი დავადგით, ჩვენ დავინახეთ ბათუმის დახურული სავაჭროები, დროშების ტყე, მოქალაქეთა მხიარული სახე და მივხვდით, გავიგეთ, რომ ჩვენს წარმოდგენას კი არ გვიმართავენ, არამედ თავის გულისნადებს გამოსთქვამენ ჩვენ წინაშე. მე განსაკუთრებულ ხაზს ვუსვამ ამ დიდებულ შეხვედრას, ამ შეხვედრაშც აშკარათ სჩანს საქართველოს დემოკრატიზმი. ჩემთვის ძვირფასია თქვენი წი-

თელი დროშები, გამომხატველი ხალხის თავისუფალი ნებისა. ეს ის წითელი დროშები კი არ არის, რომელიც ჩრდილოეთშია აფრი-ალეზული დამონების ნიშნით.

ჩვენ გვნამდა რომ 1917 წ. რევოლუცია სწორი გზით წავიდა, მაგრამ რუსეთზე იმედი არ გავკვიმართლდა. აქ წითელი დროშები მათხოვრობას ფარავს და ბარბაროსობას ნიშნავს. ჩვენ დავინახეთ თქვენი მთები, დავსტებით თქვენი გზით და ვიგრძენით რომ ის მზიურ სოციალისტურ წყობილების სიმბოლოა. ჩვენი მიზანი მარტო ის არაა, რომ გავეცნოთ თქვენს მუშაობას, არამედ, ისიცა, რომ დაგეხმაროთ თქვენი დამოუკიდებლობის იურიდიულად ცნობაში. გმადლობთ ამხანაგებო გულმხურვალე გრძობის გამოჩენისა და აღფრთოვანებულ შეხვედრისათვის. მიიღეთ ჩვენი აღფრთოვანებული სალამი თავისუფალი საქართველოსადმი.

**ვანდერველდეს** სიტყვას მოჰყვა განუწყვეტელი ტაშის ცემა. ბოლოს დელეგაციას მიესალმა ძველი მუშა დამ. კრ. ნევრი **ვლ. მგელაძე** მან სთქვა: აქ აფრიალეზული წითელი დროშები საქართველოს დემოკრატიის სისხლით მორწყულ მიწაზეა ამოსული. თქვენ ძვირფასო ამხანაგებო, დაინახავთ მთელ ჩვენს ცხოვრებას და მთელ ჩვენს შრომას. საქართველოს გული სიყვარულით სავსე თქვენთვის ღიაა.

### ჩაქვი

ბათომი სექტემბრის 14. საკ. კორ. მიტინგის გათავების შემდეგ დელეგაციის წევრები საქსკურსით გაემართნენ ჩაქვში, სადაც გულმოდგინეთ დაათვალიერეს ჩაის ქარხანა, სახელოსნო და პლანტაცია. ჩაქვის მუშები ყვავილებით და აღფრთოვანებით შეხვდნენ დელეგაციის წევრებს. – სალამო 7 საათზე დელეგაციის პატივსაცემად სადილი გაიმართა. სადილზე პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა ყველა წარმომადგენელი იყო. აღდგურველეს ინტერნაციონალის სახელოვანი ბელადები და არ მყოფი **კარლ კაუცკი**. – სალამო 10 საათზე დელეგაციის წევრები საგანგებო მატარებლით ბათომიდან ტფილისში გაემგზავრნენ. დელეგაცია დიდი ამბით გაცილეს.

სადგურები ქობულეთიდან დაწყებული გირლიანდებით და ყვავილებით იყო განწყობილი. და განსაკუთრებით რკინის გზის მუშები, ყველგან მოუთმენლად ელოდნენ მატარებლის მოსვლას და დიდი აღფრთოვანებით ხვდებოდნენ სტუმრებს“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №101.

## სალამი ძვირფას სტუმრებს!

„დღეს ჭაღარა ტფილისის ენვივნენ კაცობრიობის საუკეთესო იდელებისათვის მებრძოლნი – ევროპის სოციალისტები **კაუცკი, ემ. ვა-**

**ნდერველდე, ჰიუსმანსი** და სხვ. მრავალჯერ ტყვეობაში მყოფი და დღეს თავისუფალი ქართველი მშრომელი ხალხი სიხარულით შეე-



გება ახალი ქვეყნის მოციქულებს, რომელთა სიტყვა და საქმე მრავალი ხნის განმავლობაში მას გულს იმედით უხარებდა და ბრძოლისათვის აღანთებდა. ქართველი დემოკრატია ყოველთვის ევროპისაკენ იყურებოდა, იქიდან ჰკრეფდა იმ იდეებს, რომლის განხორციელებას იგი დღეს სცდილობს როგორც დამოუკიდებელი და თავისუფალი ქვეყანა.

ასი წლის განმავლობაში ქართველი მშრომელი ხალხი ჰგმინავდა რუსეთის თვითმპყრობელობის მძიმე უღელ ქვეშ. ასის წლის განმავლობაში სცდილობდა თვითმპყრობელობა ჩაეკლა ქართულ დემოკრატიაში ცხოველმყოფელი სული და თავის ერთგულ მონად გაეხადნა. ბევრი მწარე წუთები განიცადა ქართველმა მშრომელმა ხალხმა, მრავალი დაბრკოლებანი ელობებოდა წინ, მაგრამ მასში არასოდეს არ ჩამქრალა ღვთაებრივი ცეცხლი საუკეთესო მომავლისთვის ბრძოლისა და იგი აქტიურ მოანნილეობას იღებდა რუსეთის თვითმპყრობელობის დამხობისათვის წარმოებულ რევოლუციონურ მოძრაობაში და ერთი თვალსაჩინო როლთაგანი ხვდა ამ ბრძოლაში. შორეული რუსეთის ცივი კუთხეების მიდამოებშია გაბნეული თავისუფლებისათვის იმ მეზობლთა საფლავები, რომელნიც შეიქმნენ მსხვერპლნი უხეში ძალისა და თავი თვისი დასდევს მშრომელი ხალხის იდელებისათვის, და, აი, მათი ზრახვანი დღეს ასრულებულია, მათი ოცნებანი სიზმრები დღეს სიცხადეა და ქართველ მშრომელ ხალხს საშუალება აქვს, თავისუფლად გასწიოს სოციალიზმისათვის შემოქმედებითი მუშაობა.

საქართველოს სოც.-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტია, რომელიც, თითქმის ოცი წელიწადია, სდგას მსოფლიოს გარდამქმნელთა ლაშქრის ერთ მცირე რაზმად და თავის ძალების მიხედვით მედგარად იბრძვის ქართველ ხალხის კეთილდღეობისათვის. ინტერნაციონალში, რომელშიაც, რანაირიც უნდა უყოს მისი მომავალი სახე – ჩვენი სტუმრები თვალსაჩინო როლს ითამაშებენ. და იმ შემოქმედითს მუშაობაში, რომელსაც აწარმოებენ მსოფლიოს სოციალისტები, ჩვენი პარტია მიიღებს მონაწილეობას, რადგან ეს მუშაობა არის მოვალეობა ყველა გულწრფელ სოციალისტისა. პარტია ღრმად დარწმუნებულია, რომ შეიქმნება განახლებული ინტერნაციონალი, სადაც შევლენ თავისუფალი ერების მშრომელი ხალხის თავისუფალივე წარმომადგენელი.

ბედნიერი შემთხვევაა საქართველოს მშრომელი ხალხისათვის, რომ იგი პირისპირ შეერევა სოციალიზმის ვეტერანებს, რომელთა ავტორიტეტულ სიტყვას მისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს. გათავისუფლებული საქართველოს მშრომელი ხალხი დღესაც ირგვლივ მტრებით არის შემორტყმული და იგი დიდს იმედებს ამყარებს იმ საერთაშორისო დემოკრატიაზე, რომლის წარმომადგენელი დღეს ჩვენ გვესტუმრებიან. მხოლოდ საერთაშორისო დემოკრატიაა ჩვენი უანგარო მეგობარი და ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ იგი დაგვეხმარება სიტყვის და საქმით შევინარჩუნოთ დამოუკიდებლობა, როგორც ერთადერთი პირობა თავისუფალ სოციალურ გარდაქმნისათვის.

ჩვენში მოდიან ნისლიან ინგლისის ნათელი მხარის წარმომადგე-

ნელნი, პატარა ბელგიის საუკეთესო შვილი, რომელმაც კარგად იცის, რას ნიშნავს ეროვნული ჩაგვრა, მედგარ გერმანიის რასის სოციალისტური აზროვნების მესაჭე და რევოლუციების სამშობლო – საფრანგეთის მეზობელი. ჩვენ აღტაცებით ვეგებებით მათ სტუმრობას და ვამბობთ:

გაუმარჯოს ჩვენს ტომით უცხო, მაგრამ სულით ახლობელ-თანამებრძოლთ!

გაუმარჯოს საერთაშორისო მშრომელ ხალხს!

გაუმარჯოს საქართველოს დემოკრატიას, რომელიც თავგამოდებით იბრძვის თავის ქვეყნის თავისუფლებისა და სოციალიზმის საქმისათვის!"

გაზეთი „სახალხო საქმე“, 1920, №928

## სალამი

### **პროლეტარებო, ყველა ქვეყნისა შეერთდით!**

„ჩვენი სიყრმიდან ვადევნებდით თვალ-ყურს მათ დიად მოღვაწეობას. გვიზიდავდა მათი შარავანდედი, გვზიბლავდა მათი სპეტაკი აზრი და ნრფელი სამსახური მუშათა კლასობრივი ბრძოლის იდეებისა.

ახალგაზრდული გატაცებით ვენაფებოდით მათ ყოველ სიტყვას; იქ ვპოულობდით დაუშრეტელ ენერგიას ჩვენი რევოლუციურ პირველი ნაბიჯებისთვის. იგი გვწინამძღვრობდა ცხოვრების რთულ პრობლემათა გადაჭრის მძიმე ნუთებში.

იქიდან ვიღებდით გარკვეულ პასუხებს ჩვენს მძიმე და საბედისწერო საკითხებზე. რაც ვართ ჩვენ დღეს, და რაც არის დღეს ჩვენში მოსანონი და სასარგებლო მუშათა კლასისათვის და მთელი ერისთვის – ეს სულ მათგან გვაქვს შეთვისებული, მათი საუნიჯიდან არის ამოკრეფილი.

და, აი, ამ საუნჯის ცოცხალ მატარებლებს, ამ წარმტაც იდეათა და უმაგალითო ისტორიულ მოძრაობის ხელმძღვანელთ ვუძღვნი დღეს სალამს.

საქართველოს მუშათა კლასი – აღზრდილი ევროპის მუშათა მოძრაობის საერთაშორისო პრინციპების ძლევა მოსილ გავლენის ქვეშ – დღეს ამ პრინციპებს საუკეთესო გამომხატველთ და განმახორცილებელთ იღებს თავის ქვეყანაში, და იგი ზეიმობს.

**კ. კაუცკი, ე. ვანდერველდე, პ. რენოდელი, რ. მაკდონალდი, ტ. შოუ, კ. გაუსმანსი, დ. ბრიუკერი, ამხ. ქალი (ეთელ) სნოუდენი** და სხვა. საყვარელი სახელები და დიადი პიროვნებანი. დღეს უკვე ჩვენი ძვირფასი სტუმრები არიან. და მუშათა კლასი პატარა საქართველოსი გულითადი სალამით ეგებება მათ მოსვლას.

დანინაურებულ, განვითარებულ ქვეყნების მუშათა კლასის ხანგრძლივი და მრავალფეროვანი ბრძოლის გამოცდილებით აღ-

ჭურვილნი მოდიან დღეს აქ, ჩვენი მუშათა კლასის რევოლუციონურ ბრძოლის მეთოდების და მინალწევარის გასათვალისწინებლად.

ეს ხელმძღვანელნი და თეორეტიკოსნი – ძლიერი, შეკავშირებული, მრავალმილიონიანი პროლეტარიატის და უცხოომელი შეჯახებისა მსოფლიოს მპყრობელ ევროპის კაპიტალის გიგანტურ ძალებთან – დღეს პატარა საქართველოს მიერ დიდი რუსეთის რევოლუციის ნანგრევებზე გამაგრების, მის პრინციპების და იდეათა სიმადლეზე შერჩენის საკვირველმა ფაქტორმა მოიზიდა, გვესტუმრა და ამ სტუმრობით უდიდესათ დაგვაჯილდოვა. და საქართველოს მუშათა კლასი უაღრესათ აფასებს ამ ჯილდოს.

დღეს საერთაშორისო პროლეტარიატის ინტერნაციონალურ ორგანიზაცია უმძიმეს კრიზისის ხანაშია, როცა საშინელ ომისგან განადგურებულია, მთლიანობა მუშათა ოჯახობისა ასეთ საფრთხეს განიცდის – ჩვენ განსაკუთრებულის სიხალისით გეგებებით ამ მთლიანობისათვის უდიდეს მებრძოლთ, მსოფლიო ფარგლებში ერთსულოვანი ოჯახის აღდგენის თავდადებულ დამცველთ.

ეს მთლიანობა მუშათა ოჯახის არასოდეს ყოფილა ისე აუცილებელი, როგორც დღევანდელ ნგრევა-შენების ხანაში. როცა ომით შემუსვრილი კაცობრიობის განახლება უთიდეს სოციალურ გადატრიალებას მოითხოვს და მუშათა კლასი თავის ისტორიული მისსიის – კაპიტალის ნანგრევებზე ახალი ქვეყნის აშენების – წინაშე სდგას. საქართველოს მუშათა კლასი, რომელიც რკინის აუცილებლობამ და-

აყენა სოციალისტურ აღმშენებლობის ავანპოსტზე, განსაკუთრებული სიმწვავით გრძნობს მის საჭროებას და ახლო განიცდის გამთიშველ მუშაობის დამლუპველ შედეგებს.

ასეთ მომენტში ევროპის უდიდეს ქვეყნების – გერმანია-საფრანგეთის, ბელგია-ინგლისის – მუშათა მოძრაობის ამ უდიდეს აკვანის საუკეთესო წარმომადგენლების ერთათ მოვლენით ათასკეცუნდა განმტკიცდეს ის განუწყვეტელი ჯაჭვი, რომლითაც ისტორიის კვესმა გადააჭდო. სოლიდარობა – ყველა ქვეყნის მუშათა კლასისა.

ჩვენ გვნამს, რომ დღევანდელი კრიზისი გაივლის, დარღვეული კერა გამრთელდება და მუშათა კლასი თავის ისტორიულ დანიშნულებას შეასრულებს.

ჩვენ გვიყვარდა ევროპის მუშათა მაგალითის მოსმენა, ჩვენ გვახარებდა და გვამხნევებდა მათი ნაბაძვა, ჩვენ დღეს, მით უმეტეს, გვახარებს, რომ შეგვიძლია დიდებულ მასწავლებელთ ვუძღვნათ სანახაობა მათი უმცროსი ძის სოციალისტურ ნამუშევარისა უჩვეულო პოსტზე და უჩვეულო პირობებში.

მათგან განსწავლულნი, დღეს მივანოდებთ ჩვენს წვლილს საერთაშორისო ოჯახში შეტანილს.

საქართველოს მუშათა კლასი იამაყებს ამ წვეულებით და გულწრფელად ეტყვის: სალამი ძვირფას სტუმრებს, სალამი საერთაშორისო მუშათა წარმომადგენლებს.

გაუმარჯოს მუშათა ინტერნაციონალს, გაუმარჯოს სოციალიზმს!“

## სექტემბრის 17

## არაოფიციალური განყოფილება

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია ტფილისში

## ქუჩებში

„15 სექტემბერს ჯერ კიდევ დილის 8 საათი არ იყო, რომ ტფილისის ქუჩები ახმაურდნენ, ყველა ქუჩისაკენ მიიქაროდა, თითოეული მოქალაქე ცდილობდა თავისი თვალთვლით ენახა საერთაშორისო სოციალიზმის მოძღვრები, მუშათა კლასისათვის თავდადებული ბელადნი. უმთავრეს ქუჩებზე ჩამწკრივებული იყო ჩვენი სახელოვანი ჯარი და გვარდია. სახლები მორთული იყო ხალიჩებით, ქუჩებში გაკრული იყო ნითელი ლენტები ზედწარწერით:

„გაუმარჯოს სოციალიზმს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს“/ მთავრობის და დამფუძნებელი კრების წევრები პირზე ღიმილით მიეშურებოდნენ ვაგზილასაკენ ძვირფასი სტუმრების დასახვედრად. ქუჩებში მოძრაობა დროებით შეჩერებულია, აუარებელი მუშები, ჩამწკრივებულია ლამაზად ვერის დაღმართიდან დაწებული ერევნის მოედნამდე. ურიცხვი დროშები სასიამვნოდ ფრიალებენ ჰაერში. არის პლაკატები ყველა ევროპიულ ენაზე ზედწარწერით. წესრიგი საუცხოვოა, წესრიგს მილიცია იცავს“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, № 210.

## სამზადისი თფილისში

„მთავრობის თავმჯდომარის განკარგულების თანახმად, სექტემბრის 15 არცერთ დაწესებულებაში და წარმოებაში ევროპის სოციალისტურ დელეგაციის ჩამოსვლის გამო მუშაობა არ უნდა სწარმოებდეს.“

ერობათა კავშირის გამგეობამ სიღნაღს სამაზრო ერობას დეპეშით აცნობა, რომ ევროპის სოციალ. დელეგაცია პროვინციის შემოვლის დროს თელავს და წინანდალს ინახულებს. დელეგაცია, ალბათ, ზოგიერთ თემებსაც ინახულებს.

რკინისგზის სამმართველომ რკინისგზის სადგურების მიმართ ასეთი ბრძანება გამოსცა: ბათომიდან 22 საათზე გამოვა საგანგებო მატარებლით ევროპის სოციალისტთა დელეგაცია, რომელიც ჩამოვა თბილისს სექტემბრის 15 დილის 9 საათ. ყოველ სადგურზე გამოკიდებულ უნდა იქნეს დროშები. ბათომის, სამტრედიის, ხაშურის და თფილისის სადგურები უნდა მოირთოს ყვავილებით. სადგურის მორიგეებმა მორიგეობა მატარებლის მოსვლამდე ერთი საათით ადრე უნდა დაიწყონ.

მთავრობის თავმჯდომარემ საგარეო საქმეთა სამინისტროს ამხანაგ კ. საბახტარაშვილისაგან ბათომიდან შემდეგი დეპეშა მიი-

ლო: დღეს დავრჩებით ბათომში. სექტემბრის 15 დილის 9 საათზე თფილისში ვიქნებით”.

გაზეთი „ერთობა“, 1920, №210.

## კეთილი იყოს...

„დღეს თფილისის პროლეტარიატი და მასთან ერთად რესპუბლიკის მთელი მუშათა კლასი გულღიათ და სიყვარულით შეხვდა საერთაშორისო პროლეტარიატის სახელოვან ბელადებს – კ. კაუცკის მეთაურობით.

**კ. კაუცკია...** რომელი, რომელი მუშა არ იცნობს და რომელ მუშას არ გაუგონია მისი სახელი? ეს ხომ ის კაუცკია, რომლის ხმას, რჩევა-დარიგებას ასე ყურს უგდებდა და უგდებს მსოფლიო პროლეტარიატი და მისი ადგილობრივი ხელმძღვანელები. ეს ხომ ის **კაუცკია**, რომელიც მარქსიზმის პრინციპების შეურყეველ მცველათ და დარაჯათ ითვლება. ეს ხომ ის კაუცკია... მაგრამ რა საჭიროა ბევრი ლაპარაკი, როცა მას ისედაც კარგად იცნობს ჩვენი პროლეტარიატი.

საფრანგეთიდან მოდიან **პიერ რენოდელი** და **ლეონ ბლიუმი**. **ჟორესის** ვერაგული მკვლევლობის შემდეგ საფრანგეთის სოციალისტურ პარტიაში **რენოდელმა** პირველი ადგილი დაიკავა, როგორც ტრიბუნმა და პარლამენტარულმა მოღვაწემ: ენერგიული მომხრეპარტიის მთლიანობისა. მიუხედავად თავისი ზომიერი პოზიციისა, ყოველივე ზომებს იღებს, დაიცვას პარტიის მთლიანობა. **რენოდელზე** უფრო მემარცხენეა ტაქტიკის საკითხებში ბლიუმი. ბიური წევრია პარტი-

ის ადმინისტრაციული კომისიის და ერთი თვალსაჩინო წევრი პარლამენტის სოციალისტური ფრაქციისა.

ინგლისიდან მოდიან **რამზეი მაკდონალდი**, **ტომას შოუ** და მის **სნოუდენი**. **რ. მაკდონალდი** ამაჟამად ერთი უდიდესი პიროვნებაა ინტერნაციონალის. ის იყო იმ დელეგაციაში, რომელმაც ამას წინად საბჭთა რუსეთი ინახულა.

მასთან ერთად იყო **ტომას შოუ** – ეს უერთგულესი და მტკიცე დამცველი მუშათა ინტერესებისა.

ბელგიიდან მოდიან **ემილ ვანდერველდე**, **კამილ ჰიუსმანსი**, **დე-ბრიუკერი**. **ვანდერველდე** და **ჰიუსმანსი** იმდენად ცნობილი თეორეტიკოსები და პრაქტიკოსებია, რომ იშვიათია ისეთი, ცოტათ თუ ბევრად შეგნებული მუშა, რომ მისი სახელი არ გაეგონოს. **ვანდერველდე** მთელი ომიანობის განმავლობაში იყო მთავრობის წევრი, ხოლო **ჰიუსმანსი** – ერთი უდიდესი მოღვაწეთაგან იმ ინტერნაციონალისა, რომლის მდივნადაც ის იყო უკანასკნელ ხანამდე. ის ლიდერია თავის ქვეყანაში პარლამენტის სოციალისტური ფრაქციისა.

**დე ბრიუკერი** – ცნობილი მარქსისტი, რედაქტორი ბელგიის სოციალისტური პარტიის ცენტრალურ ორგანოსი და თვალსაჩინო

მოდვანე პროფესიონალური მოძრაობისა.

აი, ვინ არიან ის ჩვენი ამხანაგები, რომელიც მოდიან ჩვენთან. დიდია მათი როლი არა მარტო მუშათა ინტერნაციონალში, არამედ მათ უდიდეს ანგარიშს უწევენ მმა-

რთველი წრეებიც. ამიტომ მათ მოსვლას ჩვენში აქვს არა მხოლოდ სიმბოლიური მნიშვნელობა მუშათა კლასის სოლიდარობისა, არამედ, ეჭვი არაა, უდიდესი მნიშვნელობაც ექნება ჩვენი ქვეყნის საერთაშორისო ოჯახში კუთვნილი ადგილის დასაჭერად“.

გაზეთი „ერთობა“, 1920, №210.

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია თბილისში

### ქალაქში

„ენკენისთვის 15-ს მთელი ქალაქი ეროვნულ აღმებითა და წითელი დროშებით მოირთო.

განსაკუთრებით ყურადღებას იქცევდა დელეგაციის გზა თავისუფლების მოედნიდან დაწყებული, ვიდრე სადგურამდე. საგანგებოდ იყო მორთულ მოკაზმული ქალაქის თვითმართველობის შენობა მწვანეულობით და გრეხილებით. შენობის შუბლს საქართველოდს დიდი ღერბი ამკობდა. შემდეგის ზენარწერით „გაუმარჯოს მუშათა ინტერნაციონალს, გაუმარჯოს სოციალიზმს“. სამხედრო მთავარი შტაბი რუსთაველის ქუჩაზე მორთული იყო ყვავილებითა და გრეხილებით. შენობის თავზე გამოკიდული იყო სურათი მთავრობის თავმჯდომარის, ხოლო ქვევით სურათები **კარლოს მარქსისა, კაუცკისა და წერეთლისა**.

სასახლე საგანგებოდ იყო მორთული მწვანეულობით და აღმებით. სასახლის წინ აღმართული იყო ორი ტრიბუნა ორატორებისათვის. მუშათა სასახლეზე წითელი დროშები ფრიალებდა და შესავალი კოლონები გრეხილებით იყო

მორთული, აგრეთვე იყო მორთული სასახლის პირდაპირ ერობათა ბინა და კერძო ბინები.

სახელმწიფო თეატრის წინ აღმართული იყო ესტრადა ქოროსა და ორკესტრისათვის, საკომენტატო სამმართველოს წინ საგანგებო რაზმი იყო გამოფენილი კომენდანტ მიქაშავიძის მეთაურობით. სამინისტროს შენობა ოთხთავ კუთხით ეროვნულ აღმებითა და გრეხილებით იყო შემკული. მწვანეულობით და წარწერებით: „პროლეტარო, ყველა ქვეყნისა შეერთდით“.

სახალხო გვარდიის მთავარ შტაბის ბინის წინ მთელ ქუჩზე წითელი ლენტი იყო გადაშლილი წარწერით: „სალამი სტუმრებს“. ტფ. (ტფილისის) სადგურის წინ აღმართული იყო კამარა გრეხილებითა და ყვავილებით მორთული. თვით სადგურის შენობა ეროვნულ აღმებითა და წითელ დროშებით.

### სადგურზე

სადგურის ბაქანზე დილის 8 საათისათვის უკვე თავი მოიყარეს სხვა და სხვა საზოგადო დაწესებულებათა ორგანიზაციათა და ფრაქცი-

ათა წარმომადგენლებმა. საპატიო დარბაზის შესასვლელ კარების თავზე აღმართულ იყო სახელმწიფო ღერბი და ქვეშ მარქსის სურათი ყვავილ გრეხილებით მორთული. შიგ დარბაზში მწვანეულობა გრეხილების ჩარჩოში აღმართული იყო სურათები **კაუცკისა, ვანდერველდისა და ჟორდანისა**.

დილის 8 ნახევარზე საათზე დარბაზში შეიკრიბნენ რესპუბლიკის მთავრობის წევრნი დამფუძნებელ კრების, გვარდიის მუშათა ორგანიზაციათა, სხვადასხვა ეროვნებათა და პრესის წარმომადგენელნი სრულ 9 საათზე დარბაზში მობრძანდა მთავრობის თავმჯდომარე **ნ. ჟორდანია**.

9 საათსა და 15 წუთზე საგანგებო მატარებელი მწვანეულობით და გრეხილებით შემკული გაჩერდა დარბაზის წინ. სტუმრების შესახვედრად სალონ-ვაგონში პირველად შევიდა **ბ. ჩხიკვიშვილი** და მის წინამძღოლობით დელეგაცია გამოემართა დარბაზში სადაც პირველად მიესალმა მთავრობის თავმჯდომარე **ნ. ჟორდანია** და გაეცნო დელეგაციის წევრთ ყველას ცალ-ცალკე: **ემილ ვანდელვალდეს, კამილ ჰიუსმანს, დე ბრიუკერს, მ-ს სნოუდენს, ტომას შოუს, რამზეი მაკდონალდს, რენოდელს, ენგელს, მარკეს, ვანდერველდის მეუღლეს და ჰიუსმანსის ასულს**.

### **ნოე ჟორდანის სიტყვა**

მისალმების შემდეგ მთავრობის თავმჯდომარემ მიმართა დელეგაციის შემდეგი სიტყვებით ფრანგულ ენაზე:

საქართველოს ხალხი, სთქვა მთავ. თავმჯდ. სიხარულით ეგე-

ბება ძვირფასს სტუმრებს, რომელთა წინაშე საქართველო მოვალეა იმითაც, რომ ისინი ლიუცერნსა და ამსტერდამში ახალგაზრდა რესპუბლიკის დამოუკიდებლობას იცავდნენ. საქართველოს მუშებს არ უღალატნია თავის დიდ მასწავლებელ მარქსის, ენგელსის, ვანდერველდეს და სხვებისათვის როდესაც ყოფილ ამხანაგ ბოლშევიკების და საქართველოს სოციალისტების გზა გაიყო. საქართველოს სოციალისტები ჩამოცილდნენ მათ და თავის იდეალების ერთგულებმა, დამოუკიდებლად დაიწყეს საკუთარ ცხოვრების მოწყობა. ძნელია ბურჟაზიულ წყობილების პირობებში ახალი სახელმწიფოებრივობის შენება. ჩვენ აღმაშენებლობაში მრავალი ნაკლოვანება გვაქვს, მაგრამ ჩვენ შეურყევლად მივდივართ წინ და მომავალშიც განვაგრძობთ წინსვლას ჩვენი იდეალების განსახორციელებლად. სალამი სოციალიზმის დიდ მასწავლებლებს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს და მის ბელადებს. დელეგაციის წევრები მხურვალეთ მიესალმნენ მთავრობის თავმჯდომარეს, მხურვალე მადლობა გადაუხადეს ასეთი შეხვედრისათვის.

### **ემილ ვანდერველდეს პასუხი**

დელეგაციის სახელით საპასუხო მისალმებით ემილ ვანდერველდემ მიმართა: ნება მომეცით გამოვსთქვა ჩემი აღფრთოვანება იმის გამო, რაც მე აქ თვითონ ვნახე. – განაცხადა მან. – ჩვენ გვეუბნებიან, რომ თითქოს თქვენ ჩვენგან გინდათ ისწავლოთ, ჩვენ, დასავლეთი უნდა თქვენთან მოვიდეთ. ვანდერველდემ თავისი აღფრთოვა-

ნებული, მეტად მგზნებარე სიტყვა დაამთავრა შემდეგი სიტყვებით: „გაუმარჯოს ინტერნაციონალს, გაუმარჯოს საქართველოს!“

მისაღმების შემდეგ დელეგაცია გაეცნო საქართველოს მთავრობის ნევრთ დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარეს და პრეზიდიუმს და ყველა იქ დამსწრე წარმომადგენელთ. ამის შემდეგ დელეგაციის ნევრნი მთავრობის ნევრებთან ცა-

ლ-ცალკე ავტომობილობით გამოემართნენ დამფუძნებელ კრებისაკენ, საცა დანიშნული იყო საზეიმო სხდომა.

პირველ ავტომობილში ისხდნენ მთავრობის თავმჯდომარე **ნ. ყორ-დანი** ემილ ვანდერვალდესთან ერთად. მთელი გზა სადგურიდან დამფუძნებელ კრებამდე ხალხი მათ ახტაცებით და ვაშას ძახილით ეგებებოდა“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №101.

## დამფუძნებელ კრებაში

„ევროპის სოციალისტთა დელეგაციის ჩამოსვლის გამო 15 სექტემბერს დამფუძნებელ კრების საზეიმო სხდომა შესდგა. დარბაზში მორთული იყო სხვა და სხვა ყვავილებით და მცენარეებით. წინდანი შეკრებელი საზოგადოება, პრესის წარმომადგენელი და თვით დამფუძნებელი კრების ნევრნი მოუთმენლად მოელოდნენ ძვირფასს სტუმრებს. სრულ ათ საათზედ მოვიდა დელეგაციის შემადგენლობაც. კრება გახსნა დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარის უფროს ამხანაგმა **ალ. ლომთათიძემ**. ევროპის სოც. დელეგაციის მისაღმების შემდეგ პირველად ლაპარაკობს **ალ. ლომთათიძე**.

**ალექსანდრე ლომთათიძე:** დამფუძნებელი კრების ნევრნო! დღეს არაჩვეულებრივ განცდამია ქართველი ხალხი და ეს არაჩვეულებრივი განცდა დამფუძნებელ კრებაშიაც უნდა შემოჭრილიყო. გახსოვთ, მოქალაქენო, როდესაც საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკის დამოუკიდებლობას საფრთხე მოელოდა, მაშინ დახმარების ხმა არსაიდან ისმოდა. ლომივით იბრძოდა ჩვენი ხალხი საუკეთესო მომავლის დასამყარებლად. და ნუთუ მონინავე ხალხი დღეს არ ამოგვიგდა მხარში, არ დაგვეხმარება და ხმას არ ამოიღებს ჩვენი თავისუფლების დასაცავად? თქვენ იცით, რომ პირველი ხმა ჩვენი დამოუკიდებლობის შესახებ გაისმა

სოციალისტურ ევროპაში, პირველად: ბერნში, ამსტერდამში და ლიუცერნში. სოციალისტურმა ევროპამ გაიგო თუ რა სურს საქართველოს. დამფუძნებელი კრების ნევრნო! მე მინდა, რომ ამ მაღალ ტრიბუნიდან შემდეგი მოგახსენოთ: 1918 წელი ძვირფას თარიღად ჩაითვლება საქართველოს ცხოვრებაში. რისთვის არის მისთვის ეს თარიღი ძვირფასი? ამ თარიღით საქართველომ მოიპოვა თავისუფლება, თავისი კულტურა, მუშათა კლასმა შეჰქმნა თავისი ნიადაგი. ჩვენი დემოკრატია გააფთრებით ებრძოდა წითელ იმპერიალიზმს. მას სწამს, რომ იგი საკაცობრიო იდეალებს ემსახურება. ბევრი ვიმუშავეთ და უფრო მეტი დაგვჭირდება მუშაობა



მომავალში. ჩვენ დავიცავით ჩვენი მინა-წყალი. გავაჩაღეთ საკაცობრიო კულტურის ქურა. ჩვენ გვრწამს, რომ საქართველო და მისი დემოკრატია საერთაშორისო საქმეს აკეთებს. ჩვენ საფრთხე ჯერ არ მოგვიშორებია. ერთმა სახელმწიფომ, ამერიკამ აღიარა, რომ რუსეთი უნდა აღსდგეს თავის წინანდელ საზღვრებშიო. ჩვენ არ გვჯერა, რომ ეს ასე მოხდეს. დღეს ჩვენ შორის არიან ისეთი სახელმწიფოს წარმომადგენელი, რომ ამას გაუწევენ ანგარიშს. დღეს ჩვენ თითქოს ცნობილი ვართ დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ და თითქოს არც ვართ ცნობილი. ჩვენი დამოუკიდებლობა უნდა იცნონ იურიდიულადაც. საერთაშორისო სრულყოფილებიან წევრად. მე მივესალმები ჩვენ ძვირფას სტუმრებს და ვეტყვი მათ: კეთილი იყოს თქვენი მოზრდნება. ძვირფასი სტუმრები ჩვენს ხალხს გაამხნევენ. პატარა საქართველო საერთაშორისო ევროპის რაზმში ჩაერევა. მათ ნუ დაავინდებთ, რომ საქართველომ დაამსხვრია ბორკილები, მოიშორა რკინის სალტე და შეუდგა სახელმწიფოებრივ აღმშენებლობას. (ტაში).

**გრიგოლ გიორგაძე:** მოქალაქენო, დამფუძნებელი კრების წევრნო! სოციალ-დემოკრატიულ ფრაქციის სახელით ნება მიბოძეთ მხურვალე სალაში უძღვნა ევროპის სოციალისტთა ბელადებს და სინდისს. მოქალაქენო! უნაყოფოდ არ ჩაუვლია საქართველოს მშრომელ კლასის ბრძოლად, მშრომელი კლასის ინტერესებისათვის ხშირად დიდი განსაცდელი სწვევია საქართველოს, მაგრამ მას ამ განსაცდელისაგან თავი დაუღწევია მან შეურყევლად შესდგა ფეხი იმ საფეხურზე, რომელზედაც ევროპის მუშათა

კლასი იმყოფება. დღეს ჩვენთან არიან ჩვენი მასწავლებელი. ეს გამხნეებს ჩვენ ხალხს. ჩვენ ვდგავართ ამ გზაზე, რომელიც უზრუნველოფს ჩვენ დამოუკიდებელ არსებობას. ევროპის სოციალისტთა დელეგაციას გულწრფელად მიესალმება ძველი კოლხიდა და ივერია მხოლოდ დღეს, საქართველო, რომელსაც უკავია ხელში სამფეროვანი სახელმწიფოებრივი და სოციალისტური წითელი დროშა.

სოციალ-ფედერალისტების სახელით ლაპარაკობს ბ. **ალექსიმესნიშვილი.**

**შალვა ალექსიმესნიშვილი.** ორატორს ძვირფასს სტუმრების ჩამოსვლა საქართველოში დიდ ყურადღებად მიაჩნია. ჩვენ სოციალ-ფედერალისტებს, ამბობს ორატორი, არასოდეს დამოუკიდებლობა არ მიგვაჩნია როგორც გარდამავალ კომბინაციად. ჩვენ ყოველთვის დამოუკიდებლობის მომხრენი ვიყავით და ყოველთვის ვამბობდით, რომ შეუძლებელია სოციალიზმის განხორციელება თუ არ განხორციელდა ერთა თვითგათავისუფლების იდეა. ჩვენ გვავს ერთი მეგობარი-სოციალისტური ევროპა და ჩვენი სოციალისტ-დემოკრატები. გაუმარჯოს ჩვენ სტუმრებს, გაუმარჯოს სოციალისტურ-დემოკრატებს.

ეროვნულ დემოკრატიულ პარტიის სახელით ლაპარაკობს გ. **გვაზავა.**

**გიორგი გვაზავა.** თქვენ ხედავთ გარედ ქუჩაში გაჭედვილ-ხალხს. ჩვენთან მოვიდენ სტუმრები. საუკუნეთა განმალობაში ჩვენ მოვწყდით საკაცობრიო კულტურას. ჩვენ მოვწყდით რუსეთს. დღეს იგი თავისთვის არის, ჩვენ თა-

ვისთვის. საქართველო უნდა იყოს თავისთვის. იყო ამის ხელშეკრულება და ამას ვერავინ ვერ წაშლის. შემდეგ ორატორი შეეხო ამერიკის ნოტას, ვილსონის პრინციპებს და ბოლოს დასძინა, რომ ვინც გინდა იყოს ჩვენი სტუმარი, ყველა დაიცავს ჩვენ დამოუკიდებლობას.

ნაციონალური პარტიის სახელით **გრიგოლ ვეშაპელი** აღნიშნავს, რომ მათი პარტია წინააღმდეგი იყო დამფუძნებელ კრების ოფიციალურ მონვევისა. მიესალმება სტუმრებს. ევროპის წარმომადგენელთა შორის ორატორმა აღნიშნა ვანდერველდეს მოღვაწეობა, რომელსაც დიდი ღვაწლი მიუძღვის ბელგიის წინაშე. ორატორის აზრით, ჩვენ უნდა ყოველთვის ველოდეთ დახმარებას ევროპიდან.

**ლეო შენგელაია.** (სოც. რევ.) აღნიშნავს, რომ მათი პარტია ბევრ-

ში არ ეთანხმება მთავრობას, სოციალ-დემოკრატიას, მაგრამ ჩვენ შორის არის ერთი საერთო აზრი, საერთო სურვილი – ეს არის საქართველოს დამოუკიდებლობის დაცვა.

შემდეგ მიესალმა დაშნაკ-ციუტინის პარტიიდან **ტერ სტეპანიანი**ცი.

სხდომის დასასრულს **ალ. ლომთათიძე** კვლავ მიესალმა ძვირფასს სტუმრებს. დამფუძნებელი კრების წევრნი და დამსწრე საზოგადოება ალტაცებით და გულმხურვალე სალამით ტაშით, ოვაციებით ძვირფასი სტუმრებით მოემუშურებიან რუსთაველის პროსპექტისაკენ, სადაც ზღვა ხალხი სულგანაბული ელოდა ძვირფასი სტუმრების ხილვას. აა, გამოჩნდნენ კიდეც. იგრიალა ტაშმა, „გაუმარჯოს ძვირფას სტუმრებს, სოციალიზმს, ინტერნაციონალს“ და სხვა. ძახილს დასასრული არა აქვს“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, №210.

## პატარა საქართველო

### (ევროპის სოციალ დელეგაციის ჩამოსვლის გამო)

პატარა საქართველო – სილამაზის სიმბოლო – თავისთვის ლამაზობდა, გარს იხვევდა ფერებსა და ამბობდა გამირულად: „მუდამ უნდა ვიბრძოლო, რომ გვერდში ამოუდგე მონინავე ერებსა“.

მას არავინ იცნობდა, არც არავინ წყალობდა, მტერი კი ბევრი ჰყავდა, რომ აწვდიდა სამსალას, ის მაინც არ დრკებოდა, თავისუფლად გალობდა, გოლიათის სიმტკიცით უხვდებოდა შავ ძალას. სინათლისკენ იწევდა. ვერ აკრთობდა ბნელეთი. თავისი არსებობა ღირსეულად დაიცვა. და როს ცეცხლმა მოიცვა თითქმის მთელი ხმელეთი, იმასაც მოეკიდა, მაგრამ როდი დაინვა: კვლავ უფრო გაფოლადდა, გაუასკეცდა ძალა, საერთო მიზნისაკენ საკუთარ გზით წავიდა,



თუმც ბევრი ჭირი ნახა, ტანჯვის თასი დასცალა, -  
ახალ აღთქმის კვარცხლბეკზე იგი მაინც ავიდა!  
დღეს ის მაგალითია თითოთ საჩვენებელი,  
მისკენ მოისწრაფიან ევროპა თუ აზია,  
რომ იხილოს ლამაზი, ქვეყნის მაშვენებელი,  
ვინც შრომის ემბლემა ფირუზ ცამდე ასწია!  
მაგრამ ზოგი მტრად მოდის, ზოგს მოყვრობა სწადია,  
და მისთვისაც ცხადია მათი გულის წამალი:  
მოყვარეს კოცნით ხვდება, ვით გაზდილსა გადია  
და მტრისთვის კი მზათა აქვს გამონვდილი მახვილი.  
აი, დღესაც ეწვევა მას სტუმარი ევროპით,  
რომ ცხადათ განიცადონ ნაოცნები ზმანება,  
და ისიც მათ მიიღებს ქართველურ გულ-წრფელობით,  
ეტყვის: კეთილი იყოს თქვენი აქ მობრძანება!

**ვ. რუხაძე**

გაზეთი „ერთობა“, 1920, №210.

### მომავალ დელეგაციას

რჩეულებო, სალამს გიძღვნით,  
სალამს ნათელ მზიანს;  
თავაზიანს  
ხალისიანს  
მოყიჟინე ხმიანს!  
სალამს გიძღვნით და გზას გიფენთ  
ნათელ ყვავილებით,  
აღტაცებით  
გეგებებით  
გაშლილი დროშებით!  
ძლივს სურვილი აგვისრულდა,  
მოფრენილნო შორით; -  
ტაშს გიკრავთ და გარს გეველებით  
კოცნით და ამბორით!

**გ. ქუჩიშვილი**

გაზეთი „ერთობა“, 1920, №210.

## გაშალეთ დროშა!

*(მომავლის მოციქულებს)*

ააღაღადეთ შრომის საყვირი, -  
 დაიჭიხვინებს ბრინჯაოს რაში;  
 ცას მიენარცხოს ხმა გასაკვირი  
 ორთქლის და თუჯის გრგვინვა-ოხვრაში...  
 ცეცხლში ნალველი აღუდღუდდება,  
 იღმუვლებს რკინა, ინათებს ზეცა,  
 და ღამეს სული შეუგუბდება;  
 დრო მოიშვებს და ამოვა მზეცა...  
 ფოლადის ჯიხვებს მიეგებება  
 წინ ზღვის ვეშაპი უზარმაზარი,  
 სისხლით და ცრემლით შეიღებება  
 დევბუმბერაზი ოქროს ბაზარი...  
 ცეცხლი წყალს დალევს, გაიზმორება, -  
 მისთვის ნახშირმა ზიდა ნახშირი, -  
 იქ, ცოდვა რომ მადლს ეამბორება -  
 არის გოდება და სულთქმა ხშირი...  
 გაშალეთ დროშა განთიადისა,  
 ააღაღადეთ შრომის საყვირი  
 და მენამული ზღვა წყვდიადისა  
 გავსცუროთ, გვიცდის შვების ნაპირი...  
 თავისუფლება ვასწავლოთ მტერსა! -  
 ძმა გახდეს - იყოს, - მტრათ ნუ გვიგულებს...  
 დიდება შრომას, დიდება ერსა  
 და გამარჯვება ჩვენს მოციქულებს!

13 ოქტომბერი, 1920

**ვ. ტუქსიშვილი**

გაზეთი „ერთობა“, 1920, №210.

## სალამი!

*(მსოფლიო მუშათა კლასის ბელადებს)*

კეთილი იყოს თქვენი აქ მოსვლა!  
 მობრძანდით - ნახეთ ჩვენი საქმენი:  
 თუ რა ვიყავით, ან დღეს რანი ვართ:  
 და ვსთქვით თუ არა ჩვენი სათქმელი?  
 წმინდა იდეალს თქვენგნით დანათესს  
 გულზე ვატარებთ, როგორც ავგაროზს...  
 ქართველი მუშა, ბრძოლაში წვრთნილი,  
 არ უღალატებს მოძმეს არას დროს!...

აქ თქვენ იხილავთ მუშათ სასახლეს,  
 სადაც ფრიალებს დროშა წითელი...  
 მოგესალმებათ მუშათ გვარდია, -  
 თქვენთვის მას მზად აქვს საქმენი წრფელი.  
 ნაძალადევსაც მოინახულებთ,  
 რევოლუციის ბუდეს, აკვანსა...  
 იქვე მებრძოლა სასაფლაოზე  
 თქვენვე გაიგებთ ქართველთ ზრახვასა...  
 და საქართველო მუშური გრძნობით  
 დღეს ბედნიერობს თქვენის აქ ხილვით...  
 სალამი ბელადთ! ფიცსა ვსდებთ წმინდას, -  
 თქვენგან ნაჩვენებ ბრძოლის გზით ვივლით!

**დ. მეჩონგურე**

გაზეთი „ერთობა“, 1920, №210.

## მიტინგი დამფუძნებელი კრების წინ

„დამფუძნებელი კრების საზეიმო სხდომის შემდეგ 12 საათზე გაიხსნა მიტინგი. სიტყვები წარმოსთქვეს საფრანგეთის წარმომადგენელმა რენოდელმა და ინგლისის წარმომადგ. **ტომას შოუმ, მაკდონალდმა** და ქ-ნ **სნოუდენმა**, ბელგიის წარმომადგენელმა **დებრიუკერმა**. მიტინგს დაესწრო მთავრობის თავმჯდომარე **ნ. ჟორდანია**. მთავრობის წევრები: **ა. ლომთათიძე, ს. მდივანი, ბ. ჩხიკვიშვილი**; დამფუძნებელი კრების წევრი რამიშვილი. მიტინგზე ილაპარაკეს ევროპის სოციალიზმის წარმომადგენლებმა:

### **პიერ რენოდელის სიტყვა**

მოსალოდნელი იყო, – განაცხადა საფრანგეთის სოციალიზმის წარმომადგენელმა რენოდელმა, – რომ სოციალისტები ცარიზმის ნანგრევებზე ახალი სახელმწიფოს შენების დროს პირველ ხანებში ქაოსის და ნგრევის სურათს მოგვცემდა. საბედნიეროთ, ჩვენი მოლოდინი არ გამართლდა. საქართველოს სოციალისტები, ჩაუდგნენ რა საქმეს სათავეში, სამავალითო წესრიგი დაამყარეს.

### **ინგლისის წარმომადგენლის ტომას შოუს სიტყვა**

ჩვენ ვიყავით საბჭოთა რუსეთში, სთქვა **ტომას შოუმ** და შეგვიძლია შევადაროთ ის საქართველოს: რუსეთში ბატონობენ ბოლშევიკები და სამართლიანობისა და სიმართლის დასაცავად უნდა ვაღიარო, რომ ბოლშევიკების ძალაუფლებამ არ მისცა რუსის ხალხს არც თავისუფლება, არც ბედნიერება. ჩვენ სულ მოკლე ხანია საქართველოში ვართ, მაგრამ, ის რაც ჩვენ ვნახეთ და ვიგრძენით, უფლებას გვაძლევს

ვსთქვით, რომ აქ ხალხს თავისუფლება და ბედნიერება მისცა. **შოუ** ინგლისის 6 ნახევარი მილიონ ორგანიზაციულად შეკავშირებულ მუშებისა და მუშათა პარტიის 4 ნახევარი მილიონ წევრის სახელით მიესალმა საქართველოს. ორატორი გამოსთქვამს რწმენას, რომ ინგლისის მუშათა პარტია, მომავალ ბრძოლაში სოციალიზმის დასამყარებლათ ნავა არა ბოლშევიკური, არამედ საქართველოს სოციალისტურ დემოკრატიის გზით. ორატორმა თავის სიტყვა ასე დაასრულა: გაუმარჯოს სოციალისტურ საქართველოს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს.

### ინგელსის სიტყვა

**„ინგელსი** საქართველოს პროლეტარიატს საფრანგეთის სოციალისტურ პარტიის სახელით მიესალმა: არ შემოიძლია არ გამოვთქვა ჩემი ვაკვირება იმ უდიდეს ენერჯის გამო, რომელიც საქართველოს ხალხმა სოციალისტურ ახალ სახელმწიფოს აღმშენებლობის საქმეში გამოიჩინა. ეს მით უმეტესს ძვირფსია და გასაკვირი, რომ ქართველმა ხალხმა ცარიზმთან მძიმე ბრძოლა გადაიტანა. მაგრამ ამ ბრძოლაში ის გამაგრდა და გვაჩვენა თავისი ძალა და სიბრძნე.

### ქონ სნოუდენის სიტყვა

მე მივესალმები საქართველოს, რომელიც მე და, ჩემთან ერთად, მთელ დელეგაციას უკვე შეგვიყვარდა. საქართველო პირველი ქვეყანაა, რომელმაც დაამტკიცა რომ შესაძლებელია სოციალიზმის დამყარება ქაოსისა და საშინელებისა და ხალხის უმრავლესობის სილატაკისა და უფლებობის და უფლებობის გარეშეც, ჩემი 15 წლის მუშაობის განმავლობაში მე არასდროს არ მიგრძენია ის, რაც ვიგრძენი და განვიცადე თქვენთან ერთად. არ შემხვედრია ასეთი გულწრფელი მიღება, ასეთი ხალხის ნამდვილი სიხარული, რომელიც ჩვენ საქართველოში ვნახეთ. დეე, იცხოვროს საქართველომ სოციალიზმის საკეთილდღეოთ, როგორც კარგმა მაგალითმა სხვა ქვეყნებისათვის.

### მაკდონალდის სიტყვა

მე მივესალმები საქართველოს, რომელმაც სახელმწიფოს სოციალისტური გადატრიალება სამაგალითოთ შეასრულა.

### დებრიუკერის სიტყვა

საქართველო სოციალიზმის ავანპოსტია და ამაშია მისი უდიდესი და მძიმე ვალდებულება. ორატორი ბედნიერია, რომ მთავრობასა და ხალხს შორის ერთსულოვნებას ხედავს“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №101.

## მიტინგის რეზოლუცია

„დამფუძნებელი კრების სადღესასწაულო სხდომის შემდეგ შეკრებილი მრავალათასიანი მუშათა მიტინგი ესალმება ბრძოლაში გამობრძმენდილ ევროპის მუშათა წარმომადგენლებს და იმედს გამოსთქვამს, რომ ამიერიდან საქართველოსა და დასავლეთ ევროპის პრო-

ლეტარიატი დაამყარებენ ურთიერთშორის მტკიცე კავშირს. მათ ერთი ექნებათ სიხარული და მწუხარება და ხელიხელჩაკიდებულნი გასწმენდნენ გზას სოციალიზმისაკენ. რეზოლუცია ხანგრძლივი ტაშისცემით იქნა მიღებული“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, №210.

## მუშათა დეპუტატების საბჭოს საზეიმო სხდომა

„ენკენისთვის 15 საღამოს 7 საათზე სახალხო სახლის შენობის წინ თბილისის პროლეტარიატი შეიკრიბა. მუშათა სახლში მხოლოდ მანდატებით უშვებდნენ. დარბაზი სავსეა ხალხით. დამსწრენი ინტერნაციონალს მღერიან, ესტრადა საუცხოოდ არის მორთული მცენარეებითა და ყვავილებით და აგრეთვე **მარქსის, პლენანოვის, კაუცკის, ვანდერველდეს, ჟორესის, ჟორდანიასა და წერეთლის** სურათებით. დამფუძნებელი კრების პრეზიდიუმი და მთავრობის წევრებს ადგილი ესტრადაზე უჭირავთ. სრულ 6 საათზე შუა დარბაზში ესტრადისკენ გაემართნენ **ვანდერველდე, რენოდელი, დებრიუკერი, ინგელსი, მარკე, გუისმანსი მეუღლეთა და ქალიშვილი, ქ-ნი სნოუდენი, მაკდონალდი და შოუ**. დელეგაციის წევრები ესტრადაზე მაგიდის გარშემო სხედან. შუაში ზის **ნ. ჟორდანია**. 7 საათის დასაწყისს მუშათა დეპუტატების თავმჯდომარე **ნ. ჟორდანია** ხსნის სხდომას შემდეგი სიტყვებით:

### **ნოე ჟორდანიას სიტყვა.**

მუშათა დეპუტატთა საბჭოს გაერთიანებულ სხდომას, რომელმაც მონაწილეობენ საქართველოს საფაბრიკო კომიტეტთა და პროფ. კავშ. წარმომადგენლები, გახსნილად ვაცხადებ. თბილისის მუშათა მოძრაობის ისტორიაში დღევანდელი დღე ღირსშესანიშნავ დღედ დარჩება. თბილისის პროლეტარიატი პირველად ჰხვდება პირისპირ დასავლეთ ევროპის პროლეტარიატის წარმომადგენლებს. დღეს მუშებმა ქუჩაში მოისმინეს უშუაშვლოდ ამ მუშათა ბელადების აზრე-

ბი, ფიქრები და სიტყვები. ჩვენ მუშათა წარმომადგენლები შევიკრიბეთ, რათა ქუჩაში ნამოქმედარი და ნათქვამი აქ უფრო დალაგებულად გამოვხატოთ. მე გთხოვთ მივესალმოთ ჩვენს სტუმრებს (ახმაურებული ტაშის ცემა). (მისასალმებელი სიტყვები გაისმის) დღევანდელი მანიფესტაცია ერთხელ კიდევ გვიჩვენებს მასათა ერთსულოვნებას. ჩვენი მუშათა კლასი დღეს იმ გზას ადგია, რა გზასაც გუშინ ადგა. ბევრი ჩვენს ერთსულოვნებას ჩვენი ჩამორჩენილობით ხსნის მაგრამ დასავლეთ ქვეყნების მუშათა მოძრაობის წარმომადგენლებიც

ადასტურებენ, რომ ევროპის მუშათა კლასშიც ასეთი ერთსულოვნებაა. ბელგიის მუშათა მოძრაობამაც არ იცის რა უთანხმოება და ის მუშაობდა ერთი პარტიის დროშის ქვეშ. მას აქვს ერთი ტაქტიკა და და ერთი სოციალისტური დოქტრინა. ჩვენ ვხედავთ აქ ამ დარბაზში ამ დოქტრინისა და ტაქტიკის შემქმნელთ **ვანდერველდეს, დებრიუკერს და ჰიუსმანსის** (ახმაურებული ტაშის ცემა) თქვენ იცნობთ **ვანდერველდეს**. თქვენ ყველანი მისგან სწავლობთ, ის მუშათა მოძრაობის საუკეთესო ტაქტიკის მქონეა. ამხანაგი **დებრიუკერი** პარტიულ ორგანოს რედაქტორი და სულის ჩამდგმელია. ის ბელგიის არისტიდია. მისი სიტყვა მის მოყვრებსა და მის მტრებსა სწამთ. ამხ. **ჰიუსმანსი** საუკეთესო ორგანიზატორია არა მარტო ბელგიის მუშათა კლასის, არამედ ინტერნაციონალისაც, რომლის მდივნად ის 15 წლის განმავლობაში იყო. მე აღვნიშნე ზემოდ, რომ ბელგიაში დაცულია მუშათა კლასის მთლიანობა, მაგრამ იტყვიან ბელგია პატარა სახელმწიფოა, ამჟამად ჩვენთანა ინგლისის ხალხისა და მუშათა პარტიის წარმომადგენლები. **შოუ, მაკდონალდი და სნოუდენი** (ახმაურებული ტაშის ცემა) ხორციელდება **კარლ მარქსის** სიტყვები: ყველაზე განვითარებულ ინდუსტრიალურმა სახელმწიფომ უნდა შექმნას ძლიერი მუშათა პარტია, რომელიც დაუდებს საფუძველს სოციალიზმსო, ეს სახელმწიფოა ინგლისი. ბევრს არ სჯეროდა.

ამბობენ, ინგლისის მუშებისათვის მიუღებელია სოციალიზმი, ისინი მხოლოდ ტრედ უნიონ-

ნისტები არიანო. ინგლისის მუშათა პარტია ძლიერ ძალას წარმოადგენს არა მარტო ინგლისისთვის, არამედ ევროპისთვისაც. ამაში მუშათა პარტია მაკდონალდს უნდა უმადლოდეს ამ დიდ ძალას. ამ პარტიას ჰყავს თავისი ხელმძღვანელი და ბელადი შოუ, რომელიც კარგად იცნობს გარდა ინგლისის მუშათა მოძრ. ერთად ევროპის მოშათა მოძრაობასაც. ამხანაგი შოუ რუსეთში მყოფ დელეგაციის წევრად იყო და ის უარყოფითი შეხედულებით დაბრუნდა იქიდან. აქ ჩვენს სტუმართა შორის არის ინგლისის მუშათა პარტიის უკიდურესი მემარცხენე ფრთის წევრი ამხ. **სნოუდენი**, რომელიც სამაგალითო ორგანიზატორია. ის მუშაობდა ინგლისის მუშა ქალებში და მოაწყო ინგლისსა და ამერიკაში მუშა ქალთა 2000 მიტინგი. რაც ინგლისელ ქალთა ენერჯის მაჩვენებელია, სნოუდენი რუსეთში წავიდა იმ მიზნით, რათა თავის ქვეყნის მუშებისათვის ემცნო ის რაც კარგს ნახავდა საბჭოთა რუსეთში. მაგრამ ისიც, როგორც **შოუ** უარყოფითი შეხედულებით დაბრუნდა. აქ არიან ინგლისის საუკეთესო ადამიანები, რომლებიც ინგლისის მუშათა მოძრაობის სიძლიერის, ერთიანობის და ფიქრების გამომხატველნი არიან. საფრანგეთში ჩვენ ვხედავთ ამ საერთო იდეის უარყოფას. მათი წარმომადგენლები რენოდელი მემკვიდრეა ცნობილ ტრიბუნის **ჟორესისა**. ამხანაგი **რენოდელი** დღეს უმცირესობის პარტიაში მაგრამ მწამს, რომ ეს უმცირესობა უმრავლესობად იქცევა. ამხ. **რენოდელმა** პარტიას ასე დაუყენა საკითხი: ჩვენ ან **ჟორესის** ან **ლენინის** აზრები უნდა მივიღოთ...”



## მუშათა საბჭოს საზეიმო სხდომის რეზოლუცია

„მუშათა საბჭოს, პროფესიონალურ კავშირთა და საქარხნო საფაბრიკო კომიტეტთა გაერთიანებული კრება ესალმება მუშათა კლასის მებრძოლ ინტერნაციონალის წარმომადგენლებს. საქართველო, გარშემორტყმულია იმპერიალისტურ სახელმწიფოებით, მძიმე პირობებში აშენდება თავის დემოკრატიულ და სოციალისტურ სახელმწიფოს, თანახმად პირველ და მეორე ინტერნაციონალის მიერ ნაჩვენებ გზას – დემოკრატიზმით სოციალიზმისაკენ. საქართველოს პროლეტარიატი ღრმად არის დარწმუნებული, რომ ომით დანგრეულ ქვეყანას მხოლოდ საერთაშორისო მუშათა კლასი იხსნის. იგი გამოსთქვამს იმედს, რომ პროლეტარიატის დაბნეული რაზმები ახლოებელ მომავალში კვლავ გაერთიანდები-

ან იმპერიალიზმის და მილიტარიზმის საბოლოო დასამხობად და სოციალიზმის დასამყარებლად საქართველოს პროლეტარიატის სახელმწიფოს სათავეში მდგარს, იმედი აქვს, რომ ინტერნაციონალის წარმომადგენლები ხმას აღიმალევენ წინააღმდეგ წითელ თუ შავ მანტიაში გახვეულ მებრძოლ იმპერიალიზმისა, რომელიც დემოკრატიულ და სოციალისტურ საქართველოს განადგურებას უქადის. საქართველოს პროლეტარიატი ესალმება ინტერნაციონალის ბელადთა და ხელმძღვანელთა საქართველოში ჩამოსვლას და მხურვალე სალამს უძღვნის საერთაშორისო სოციალისტურ პროლეტარიატს. გაუმარჯოს სოციალიზმს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს“.

### რკინის გზის მოსამსახურეთა მისალმება

„რკინის გზის პროფესიონალური კავშირის გამგეობამ გადასწყვიტა შემდეგი მისალმებით მიმართოს დელეგაციას: „საქართველოს მუშათა კლასი არასდროს არ ყოფილა ისეთი ბედნიერი, როგორც დღეს. წარსულის ყველა გამარჯვებანი იჩრდილებიან იმასთან შედარებით, რაც ხდება დღეს, როცა საქართველოს მუშათა კლასი ღებულობს ძვირფას სტუმრებს, თავის ძველ მასწავლებლებს, რომლებიც მრავალი წლის განმავლობაში გვასწავლიდნენ ჩვენ, როგორ უნდა ბრძოლა მუშათა კლასის უწმინდეს იდეალებისათვის. ჩვენ ვიყავით ერთხანს დამნუხრებული მონაშენი იმის, ურთიერთის გაუგებრობამ ომის დროს თუ რა საშინელ კრი-

ზისამდე მიიყვანა სოციალისტური ინტერნაციონალი, მაგრამ ამასთან ერთად ჩვენ ბედნიერი მონაშენი ვიყავით იმისა, თუ ამ ყველასათვის საშინელ დროში – როგორ იზრდებოდა და ძალას იკრებდა პროფ. ინტერნაციონალი, სადაც მუშათა კლასი ისევ გაერთიანებული დარჩა. ჩვენ გვწრამს, რომ ეს ურთიერთობის გაუგებრობა მალე გაქრება, მუშათა კლასის მტრებს მოხვდება სასიკვდილო ლახვარი და პროლეტარიატი აღორძინდება გაერთიანებულ ინტერნაციონალში. რკინისგზის პროლეტარიატი მიეგება რა ძვირფას სტუმრებს, დარწმუნებულია, რომ ეს არაა უბრალო შეხვედრა, არამედ ხიდია, რომელიც შეაერთებს საქართვე-

ლოს შრომის პატარა არმიას ევროპის შრომის დიდ არმიასთან. ეს შე-

ხვედრა ჩვენ შეგვძენს ახალ ენერგიას და სულის სიმხნევას“.

### **მუშათა სასახლის წინ**

„მუშათა სასახლის წინ გამართულ მიტინგზე ვრცელი სიტყვა სთქვა **ვანდერველდემ**. მუშათა სასახლე მშვენივრად იყო განწყობილი დროშებით და ყვავილებით, როდესაც დელეგაციის წევრები, მუშათა სა-

სახლეს მიუახლოვდნენ, ორკესტრმა ინტერნაციონალი დაუკრა: დელეგაციის წევრები აივანზე მოინვიეს. ამის შემდეგ მიტინგი გაიხსნა“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, № 210.

## **ვანდერველდეს სიტყვა**

### **მუშათა დეპუტატთა საბჭოს საზეიმო სხდომაზე სახალხო სახლში**

„საქართველოს ძმებს სოციალისტებს ძმური სალამი დასავლეთის სოციალისტებისაგან. ჩვენი დელეგაციის სახელით თქვენ წინაშე მე მივესალმები 2 ნამდვილ კეთილშობილსა და სოციალიზმის წმინდა სახეებს – ამხ. **ნოე ჟორდანის** და **კარლო კაუცკის**. მე ბედნიერი ვარ მივესალმო ჟორდანისას. როდესაც მას ვხედავ, იმ დროს მე ვფიქრობ, არც კი იქნება მეორე ქვეყანა, სადაც ერთი და იგივე კაცი ერთი დღის განმავლობაში მისალმებოდა ჩვენს დელეგაციას სადგურზე, როგორც სოციალ დემოკრატიული პარტიის ცენტრალური კომიტეტის თავმჯდომარე, დამფუძნებელ კრებაში, როგორც მთავრობის თავმჯდომარე და აქ როგორც მუშათა ორგანიზაციების მეთაური. მე ვნითლდები ფიქრით: **ნ. ჟორდანია** რომ ბელგიაში მოსულიყო, მე მივიღებდი მას სახალხო სახლში, მაგრამ მივიღებდი როგო-

რც ბელგიის სამეფო მთავრობის ვიცე-თავმჯდომარე, მაგრამ შემოდლია განვაცხადაო, რომ ბელგიის პროლეტარიატი მიიღებდა მას მხურვალეთ და ხელგაშლილათ მე ვწუხვარ, რომ ჩვენთან არ არის **კარლ კაუცკი**, რომელიც ყოველ მძიმე მომენტში ჩვენი დამცველი იყო: მე მსურდა, რომ ის ჩვენთან ყოფილიყო ჩვენთვის საუკეთესო ჯილდო იქნებოდა – დაგვენახა განხორციელებული მისი სათაყვანებელი ფიქრები. აქ ამ ორ დაუვინყარ დღეებში ჩვენ დავინახეთ ის, რაც არასდროს არ დაგვავინყედება. დემოკრატიის იდეების განხორციელება და დავინახეთ გზა, რომლითაც მიდის საერთაშორისო სოციალიზმის იდეალების განხორციელება. პირველად ვხედავთ ჩვენ გაერთიანებულ არა მარტო სოციალისტურ პროლეტარიატს, არამედ მთელ ხალხებს, გამსჭვალულს სოციალიზმით. ამ ხალხისა და მისი ჯარის ბრძოლაში მონაწილეობა აუცილებელია სოციალიზმის განხორციელებისა და გამტკიცებისათვის. იმისათვის, რომ დამხობილიყო ცარიზმის ძლიერება აუცი-

ლებელი იყო ძლიერი ბრძოლა. საჭირო იყო ისეთი მეზობელი, როგორც წერეთელი და ჩხეიძე. მე მივესალმები ამ მეზობელთა და ბრძოლაში დაღუპულ ყველა გმირებს, რომლებმაც თავისუფლებას და სოციალიზმს შესწირეს სიცოცხლე. წყვილი დაძლევა ძნელი იყო; რადგან თვითმპყრობელობა ძლიერი და დაუძლეველი გვეჩვენებოდა. და მის დასამარცხებლად საჭირო იყო მსოფლიო ომის წყვილიდან ზეციდან რუსეთის რევოლუციას არ უარყოფით, მაგრამ მე თქვენი მთავრობის თავმჯდომარესთან ერთად ვკიცხავ მას, რაც ანგრევს სოციალიზმს. ბოლშევიკები ამტკიცებენ, რომ შეიძლება სოციალიზმის აშენება უდემოკრატიოთ, ჩვენ კი ვამბობთ, არ არის დემოკრატია უსოციალიზმოთ, ისე, როგორც არ

შეიძლება სოციალიზმი უდემოკრატიოთ. განსაჯეთ, როგორც სწერია სახარებაში, მათი საქმის და მიხედვით სამართალი გვიჩვენებს, რომ ბოლშევიზმის ნაყოფი მხოლოდ მტვერი და ნაცარია. გასაგებია, ამიტომ, რომ როდესაც საქ. მუშებს სურდათ რუსეთის საზღვარზე გადასვლა რუსეთის მუშების მდგომარეობის გასაცნობათ, მათ შესძახეს – უკანვე.

რუსეთის მთავრობა ვერ იტანს სინათლეს. საქართველოს მთავრობა არა თუ უშვებს უცხოელ სოციალისტებს თავის სახელმწიფოში, არამედ თვით მოუწოდებს მათ და ფართედ უხსნის კარებს.

**ვანდერველდეს** სიტყვის დასასრულს დანარჩენ ორატორთა სიტყვებს შემდეგ ნომერში მოვათავსებთ“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №102.

## ვანდერველდეს სიტყვა

### **მუშათა და დეპუტატთა საბჭოს საზეიმო სხდომაზე სახალხო სახლში**

„იმ გაჭირვებთა შორის, რომელსაც განიცდის საქართველო, უნდა აღინიშნოს უპირველესად ყოვლისა მისი ფინანსურ-ეკონომიკური ხასიათის გაჭირვება რომელიც ცარიზმის მემკვიდრეობას წარმოადგენს. ამ დაბრკოლების დასაძლევათ საჭიროა სახელმწიფოს სანარმოო ძალების განვითარება და კერძოთ საქართველოს მადნების დამუშავების გაძლიერება უცხოეთის ტენიკითა და კაპიტალის დახმარებით. საქართველომ უნდა მოიპოვოს შე-

თანხმების დიდ სახელმწიფოებისაგან ერთა ლიგაში შესვლის უფლება. ჩვენმა დელეგაციამ, ევროპაში დაბრუნებისთანავე, უპირველეს ყოვლისა, ამ საკითხს მიაქცევს ყურადღებას. საქართველო დემოკრატიულ ქვეყანაა და, ამასთანავე, აქ კაპიტალიზმი სათანადოთ არაა განვითარებული. ამან შეიძლება გამოიწვიოს უცხოეთის კაპიტალის გავლენა ადგილობრივ ამშენებლობაზე. მე ამის შესახებ ველაპარაკე ნოე ჟორდანიას, რომელმაც მიპასუხა: მართალია, ჩვენ ვინმობთ უცხოელ კაპიტალისტებს, მაგრამ მთავრობა ზრუნავს შეიძინოს აქციათა მეტი ნაწილი, რათა საქმე

მის გავლენის ქვეშ იყვესო. ეს აზრი სწორია. ასეთი გზით კაპიტალი შეიძლება მოიზიდო და არა მასში გაითქვიფო. ახლა მე შევეხები საფრთხეს, რომელიც საქართველოს საზღვრებს ემუქრება. საქართველოს საზღვრებს ორი დიდი დანგრეული [სახელმწიფო ესაზღვრება] – ბოლშევიკური რუსეთი და ნაციონალისტური ოსმალეთი. საქართველო აზიის შვეიცარიაა და როგორც შვეიცარიაში, ისე საქართველოში დევნილი პოეზები თავმესაფარს. ქართელ ხალხს მოკავშირეები ჰყავს. ხალხში იმდენად გამჯდარია თავისუფლებისადმი სიყვარული, რომ ის ყოველგვარ ტირანიას – ლენინის იქნება ის თუ ნიკოლოზ მეორის – მედგრად შეებრძოლება. მხოლოდ სიყვარულისათვის პრომეთემ ზეცას ცეცხლი გამოსტაცა. განრისხებულმა ზევისმა ის კავკასიის ქედზე მიაჯაჭვა, და ყვავ-ყორანი კორტნიდა მას, ამგვარადმეცარიზმმა საქართველოს მთაზე მიაჯაჭვა საქართველო. მაგრამ ქართველმა პრომეთემ გაითავისუფლა თავი და მას აღმოუბრწყინდა ნითელი რიჟრაჟი სოციალური რევოლუციისა, რომელსაც საქართველო ბედნიერებისა და თავისუფლებისაკენ მიჰყავს.

ვანდერველდის სიტყვის შემდეგ თავმჯდომარემ სიტყვა მუშათა ორგანიზაციების წარმომადგენელს ჭიბრიშვილს მისცა. უკანასკნელმა ვრცლად გააცნო დელეგაციის წევრებს ისტორია მუშათა დეპუტატების საბჭოს წარმოშობისა, რომელმაც რევოლუციის დღიდან დღევანდლამდე შეინარჩუნა პოლიტიკური ძალაუფლება, შემდეგ გამოდის სახალხო გვარდიის უფროსი **ვ. ჯუღელი**, რომელიც

აღნიშნავს შეიარაღებულ დემოკრატიის როლს და მის დამსახურებას ხალხის ფიზიკურად გადარჩენაში. ორატორი თავის სიტყვას მხურვალე მონოდებით ასრულებს: ჩვენ უნდა გავხთ არ მარტო აზიის შვეიცარია, როგორც ეს ვანდერველდემ სთქვა, არამედ სოციალისტურ შვეიცარიაც. **გრიგოლ დგებუაძემ** მუშათა დეპუტატების საბჭოს სახელით მოახსენა კრებას საქართველოს ბრძოლის შესახებ მოხალისეთა ჯარის და ბოლშევიკების წინააღმდეგ. საქართველოს დამოუკიდებელ სოციალ დემოკრატიული პარტიის სახელით გამოვიდა **კარაჯევი**, რომელმაც აღნიშნა, რომ ამიერკავკასია იმპერიალისტებისათვის გემრიელ ლუკმას წარმოადგენს. შემდეგ ორატორი მიესალმა ინტერნაციონალის დელეგაციას, რომელსაც თავისი ძლიერი სიძლიერით შეუძლია გავლენა მოახდინოს მტაცებლებს შემოსევაზე. „დაშნაკციუტიუნის“ ფრაქციის სახელით დელეგაციას **ნაჩა-ლაჟდიანი** მიესალმა, გუნდის სახელით – ანონი. სოც. სახელით გამოვიდა თარხანოვი და უკანასკნელმა ორატორმა, სოც. ფედ. წარმომადგენელმა **შ. ნუცუბიძემ** კატეგორიულად განაცხადა, მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენსა და სოციალ-დემოკრატებს შორის არსებობს სხვადასხვაობა თეორეტიკულ საკითხებში, ჩვენ სოციალ-ფედერალისტებს არ წარმოგვიდგენია შეიძლებლობა გადატრიალებისა საქართველოში, სადაც ხალხი სრული თავისუფლებით სარგებლობს. სიტყვების დასრულების შემდეგ თევზაია კითხულობს რეზოლუციის პროექტს, რომელსაც სხდომა ერთხმად იღებს. სხდომის წევრები

სდგებიან და შეუწყვეტელს ტაშის ინტერნაციონალის საზეიმო ხმები ცემით აცილებენ მიმავალ სტუმრებს. სახალხო სახლის დარბაზს ფარავს“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №103.

## შალვა ნუცუბიძის სიტყვა

მუშათა დეპუტატების საბჭოს სხდომაზე ამხ. **შ. ნუცუბიძემ** წარმოთქვა ჩვენი პარტიის სახელით შემდეგი სიტყვა:

პირველად ხედავს საქართველოს დემოკრატია იმ ხალხს, რომელთა აზრებით და იდეებით იგი ხანგრძლივად ხელმძღვანელობდა. დღეს ეს ხალხი აქ ჩვენთან არის, მაგრამ ერთს განსაკუთრებულს მდგომარეობაში მაინც: საქართველოს დემოკრატია იღებს თავის სტუმრებს მაშინ, როდესაც მნიშვნელოვანი ნაწილი ამ იდეებისა და მისწრაფებათა სინამდვილის სახით ჩვენ წინ გაშლილა. ჩვენს სტუმრებს სრული საშუალება ჰქონდათ ყოველივე ამაში ცხადად დარწმუნებულიყვნენ და ის მრავალფეროვნად გარდაშლილი სახე ჩვენი ცხოვრებისა, რომელიც მათ იხილეს მას შემდეგ, რაც ზღვიდან

ფეხი შემოსდგეს საქართველოს დემოკრატიის მახვილით მოხაზულ ტერიტორიაზე, სწორედ ამაზე მეტყველებდა.

მე მინდა პატივცემული სტუმრების ყურადღება ერთს გარემოებას მივაქციო. სიტყვიერადაც გააცნეს ჩვენი სინამდვილე ძვირფას სტუმრებს, თავმჯდომარეც ამისი მთელი სურათი დაუხატა, მაგრამ ერთი გარემოება მაინც აღსანიშნავია, საქართველოში არ სძინავს სოციალისტურ აზროვნებას, იგი სრულიად დამოკიდებული ხასიათის არაა და არც ერთ საყოველთაო ფორმაშია ჩამოყინული, მასში სხვადასხვა მიმდინარეობა არსებობს და თავის გარკვეულ გზას იხატავს. ამასთანავე უნდა ვსთქვა, რომ განსხვავება სოციალისტურ აზროვნებისა ჩვენში არაა კარდინალური ხასიათის იმდენად, რომ მათ მო-

რის მუდამ და ყოველთვის აუცილებელიც სამკვდრო-სასიცოცხლო ომი იმართებოდეს. ასეთი ბრძოლა შეუძლებელიც არის ჩვენს პირობებში. საქართველო განსაკუთრებულ მდგომარეობაშია იმ მხრივ, რომ იგი ერთადერთი სახელმწიფოა დედა მიწაზე, სადაც მთავრობის წინააღმდეგ რევოლუცია შეუძლებელია. ეს ხდება იმის გამო, რომ საქართველოს მთავრობა ხალხიდანაა გამოსული და მისი ჩამოგდებაც მარტოოდენ ხალხსავე შეუძლია.

ამის შემდეგ ცხადია, რაოდენ ბოროტი მოსაზრებითაა განმსჭვავლული, ანუ ავანტიურიზმით პერობილი ყველა ის, ვინც საქვეყნოდ გაიძახის საქართველოს შინაურ პოლიტიკურ კრიზისზე, თითქოს საქართველოს არსებობა ამ მხრივ ბენჯზე ეკიდოს და დამოკლეს მახვილი რევოლუციისა დღეს თუ არა ხვალ

თავს დაადგება საქართველოს და მის დამოუკიდებელ არსებობის სიყალბეს გამოაფენს. რა თქმა უნდა, ყველა ეს ზღაპარია, პატივცემულნო სტუმრებო! ქართველ ხალხს იმისთვის არ მოუტანია აურაცხელი მსხვერპლი სამშობლოს ბედის გამოსაყვად გრდემლის ჩამოსასხამს კოცონზე, რომ თვით გამოაცალოს მას დასაყრდნობი. ქართველს ხალხს იმისათვის არ დაუჭიმავეს საბედისწერო ბრძოლაში ეროვნული ძარღვები, რომ თვით დაამსხვრიოს მშობლიურ სხეულის შემჭიდროე სალტები.

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო შ ი  
ერთია შესაძლებე-

ლი: მთავრობის და იმ ჯგუფის წინააღმდეგ, რომელსაც ხელთ უპყრია პოლიტიკურ გემის საქე, ოპოზიციონური ბრძოლა. ამ ბრძოლას თავისი იდეალები აქვს, იგი წინ, უკეთეს მომალისაკენ იყურება, ქართველი ერის წარმატებას შეჰხარის, იგი ერთი ნუთითაც არ ჰფიქრობს, დაეტაკოს შესაჩერებლად ან უკან შესაბრუნებლად იმ ისტორიულ ჩარხს, რომლის ერთ ნაკვთს სამშობლოს სხეული წარმოადგენს.

ასე ჰფიქრობს ჩვენი ოპოზიცია და ამ ოპოზიციის სახელით მოგესალმებით თქვენ და ვისურვებთ, რომ თქვენს ქვეყანა-

შიაც მალე შექმნილიყვეს ისეთი მდოგომარეობა, რომ ამხ. **ვანდერველდეს** საშუალება ჰქონებოდეს დაგზედეს ჩვენ იქ, როდესაც მათ ვენვევით, არა მარტო როგორც მუშათა ორგანიზაციების თავმჯდომარე, არამედ როგორც მთავრობის თავმჯდომარეც. მაშინ უფრო მჭიდრო იქნება ჩვენი მეგობრობა, და მეტის ალტყინებით მოხდება ჩვენი სამეგობრო ხელთა შეხება. ამ დღის მოლოდინით აღსავეს გულით, ნება მიბოძეთ, მოგმართოთ, ძვირფასო სტუმრებო, აღმოსავლური დაბალი სალამით (ტაში და ოვაციები)“.

გაზეთი „სახალხო საქმე“, 1920, №931.

## საზეიმო სალამო სახელმწიფო თეატრში

„ვეროპის სოციალისტური დელეგაციის პატივსაცემად გამართულმა სალამომ სახაზინო თეატრში ხუთშაბათს ენკენისთვის 16 დიდებულად ჩაიარა.

სალამო გაიხსნა ბელგიის ეროვნული ჰიმნით, რომელიც შეასრულა სახელმწიფო თეატრის გაძლიერებულ ორკესტრმა **ზ. ფალიაშვილის** ლოტბარობით.

პირველი სალამი სტუმრებს ახდილ სცენიდან უძღვნა ხელოვნების ცენტრმა, რომელიც მთელი

შემადგენლობით ჩამწკრივებულიყო სცენაზე. ცენტრის სახელით სიტყვით მიმართა სტუმრებს **კოტე მაყაშვილმა**, ხოლო მწერალთა კავშირის მხრივ **გრიგოლ რობაქიძემ**, რომლის სიტყვამაც ძლიერი შთაბეჭდილება დასტოვა ყველა იქ დამსწრეზე თავისი მშვენიერი გადმოცემით. ორატორმა აღნიშნა სულიერი სინათესავე საქართველოსი ვეროპასთან. საქართველო ყოველთვის დასავლეთისკენ ისწრაფოდაო, ვინაიდან ქართველი ხალხი მცირე აზიის მონინა-

ვე ერს წარმოადგენდაო. ქართველი ხალხი ყოველთვის ილტვოდა ინტერნაციონალურ გაერთიანებისაკენ და მისი საუკეთესო შვილები მონაწილეობდნენ თავისუფლებისათვის ბრძლაში. ორატორი მხურვალე ტაშით დააჯილდოვეს (სიტყვას ცალკე დავბეჭდავთ). მისაღმების შემდეგ სცენაზე გაიმართა ეროვნული ცეკვა, ძლიერი შთაბეჭდილება დასტოვა ჩვენებურმა ცეკვამ, რომელიც შეასრულეს ქ-ნ **ბაუერზაქსმა** და ბ. **ალექსიძემ**. სამწუხაროა, რომ მშვენიერი მოცეკვავე ალექსიძისათვის იმერელ მეპურის ჩოხა ჩაუცმიათ. დიდი იუმორით შესრულებულ იქმნა ბოლშევიკური „ტრეპაკა“. მეორე აქტში დადგმული იყო აფოთეოზი, სცენის ცისკიდურზე მოსჩანდა საქართველოს სახელმწიფო ღერბები, რომლის ქვეშ პირველ საფეხურზე ამართულ პიედესტალზე ქართველი ქალი ცალ ხელში ეროვნული

და მეორე ხელში წითელი დროშით, მის ქვეშ, დაბლა, დანარჩენ საფეხურებზე იდგნენ ყველა ეროვნების წარმომადგენელი თავთავიანთ დროშებით. სურათის ჩვენებას მქუხარე ტაში მოჰყვა.

მესამე აქტში წარმოდგენილ იქნა „აბესალომ და ეთერის“ მეორე აქტი გაძლიერებულ გუნდით ავტორის ლოტბარობით. ოპერამაც, როგორც სხვა ნომრებმა, დიდათ დააინტერესა უცხოელი სტუმრები და მონაწილენი ტაშით იქნენ დაჯილდოებულნი. ნასიამოვნებმა საზოგადოებამ ღამის 12 საათზე დასტოვა თეატრის დარბაზი და მიაშურა ქუჩას, საცა ამ დროისთვის თავი მოეყარა აუარებელ ხალხს. აუარებელ ხალხის ენტუზიაზმს საზღვარი არ ჰქონდა, როდესაც თეატრიდან გამოსავალში გამოჩნდნენ ბ. **ვანდერველდი** და **ჟორდანია**. მქუხარე ტაშით და „ვამას“ ძახილით გააცილეს ისინი“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, № 102

## გრიგოლ რობაქიძის სიტყვა

„მაღალნო სტუმარნო!

ჩვენი შეხვედრა არ არის შემთხვევით მოვლენილი.

ჩვენ ვცხოვრობდით მცირე აზიის გახურებულს შუაგულში და მზით მოთენთილნი ვგრძნობდით ჩვენ მთვლემარე ღმერთებს გადარუჯულს ქვებში.

ჩვენში იყო ანთებული ხილვა აღმოსავლური.

მაგრამ ჩვენ ვერ გავუძელით აღმოსავლეთის დიდი შუადღის ავხორცობას და გამოვეშურეთ ჩრდილოეთისაკენ. ჩვენ მოვიარეთ ცხელი ველები ქალდეასი და კავკა-

სიონის მანელებელ კალთებს შევაფარეთ თავი.

იყო იმთავითვე ჩვენს რასისტულ ტემპერამენტში რალაც უცნაური, რომელიც ვერ ეგუება აღმოსავლურს მოდუნებას. ფიქრმორეულ თვლემასთან ერთად, ჩვენს ხასიათში იწვოდა თესლი დასავლური ნების ამახვილებისა.

ჩვენ ვიყავით პირველნი მომგონნი ფოლადისა და ჩვენი ხასიათის რკინეული ელემენტი ვერ ეთვისა საბოლოოდ მოთენთას, თუ გინდ ღმერთების ძილში გადასულს.

და მოშვებულნი ამოსავალს ჩვენ მოივიღებოდით დასავლეთისაკენ.

ამ ლტოლვილებით არის დაღარული ყოველი ხვეული ჩვენი ისტორიის: ამ ლტოლვილებით არის ყვითურად დადალული ყოველი მოქნევა ჩვენი შემოქმედებისა. ახლაც გაისმის ყიჟინი და როკვა – გარდასული ნადიმის. სრული ხელმწიფება პიროვნების და სოციალურ სიცოცხლეში რჩეულობა. სხეულის სილამაზის კულტი მარადი ქალურის სიყვარულით აშარავანდებულნი. თაყვანი უზომო მეგობრების: რაინდის ხმალზე ათამაშებული. ყველა ის მოტივი, რომლებიც შემდეგ იტალიურმა რენესანსმა მაგარ სურნელოვან ყვავილებით გაახმაურა.

მაგრამ ჩვენ მუდამ გვქონდა ტრაგედია გეოგრაფიის, – არა საშიშარი მისტიური საშინელებით, არამედ საზარელი მაღალი პათოსის არქონობით, – და ვერც მომწიფებაში ავსცილდით ჩვენ მას.

მონგოლურმა ურდოებმა აღმოსავლეთით მოვარდნილმა სასტიკი მახვილით გასწყვიტეს ღხინით გადაზნექილი წელი წითელი ქორწილის, და ჩვენ შევჩერდით შუა გზაზე: აღმოსავლეთსაც მოვსცილდით და ვერც დასავლეთს ვეზიარეთ.

მრავალი საუკუნე ვიტანჯეთ ჩვენ შუა გზაზე ყოფით.

მაგრამ ჩვენ მეომარნი ვართ დაბადებით და ესპანელებსავით გვიყვარს შეუძლებლის გადალახვა. ჩვენ მეოცნებელი ვართ გაუსწორებელნი და გვესმის ღიმილი პარიზის ქიმერებისა ნოტრდამის კათედრალს რომ დასევიან.

ჩვენ მოვინდომეთ ორი ქვეყნის შეუღლება და, რასაკვირველია,

ხალხთა შეერთებას უფრო მოვისურვებდით. ეს არის, ალბათ, მიზეზი იმისა, რომ „ინტერნაციონალის“ ხმა არსად ასე სიხარულით არ გავარდნილა, როგორც ჩვენში.

ჩვენ ჯერ მანქანებიც არ აგვიმოძრავებია, მაგრამ სოციალისტური სამართლიანობისათვის მაინც ვიბრძვით. ეს პარადოქსია ისტორიული, მაგრამ ჩვენი ისტორიაც უცნაურობითაა ხომ დაგრეხილი.

ბუნებით მეომარნი, ჩვენ გადავიქეციეთ რევოლუციონერებათ. რუსეთის რევოლუცია ჩვენმა შვილებმა გაიტანეს – და როცა სპარსეთს დასჭირდა აოხრება, სათავეში მას ჩვენი გადავარდნილი გმირები მოექცნენ.

...დღეს შევხვდით ჩვენ ერთმანეთს და ამიერიდან ამ შეხვედრით დანყება ახალი უღელტეხილი ქართული ისტორიის.

ჩვენ ვიცით სადავის მოშვება, მაგრამ გვეძნელება თავშეკავება, – თქვენგან უნდა ვისწავლოთ იგი.

ჩვენ ვიცით მზით დადალული ხილვა, მაგრამ არ გვესმის მაგარი სილლოგიზმი, – თქვენგან უნდა შევითვისოთ იგი.

ჩვენ ვიცით ღხენა და უდარდელობა, მაგრამ შორს არის ჩვენგან რკინის და ჯავშნის ორგია, – თქვენგან უნდა მივიღოთ იგი.

თქვენ მოგვეცით ჩვენ უძლეველობით გაჭედილსა და გამართულს ნებას, – ჩვენ მას გავაცოცხლებთ ცეცხლეული ტემპერამენტით.

თქვენ შემოიტანეთ ჩვენში ცივსა და მძიმე სისტემებს, – ჩვენ მათ

შევსვამთ მზეზე აპრიანებული აზარფეშებით.



თაყვანი თქვენ, მაღალნო და ძვირფასო სტუმარნო, ქართველ მწერალთაგან თქვენი მოსვლა ამღერდება ზომგადასულ შაირებში.

ზ. მეძველია, პირველი ევროპული დელეგაცია საქართველოში და გრიგოლ რობაქიძის უცნობი სიტყვა“.

გაზეთი „ბურჯი ეროვნებისა“, 1997, № 6 (23).

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია მუშათა პროფესიულ ცენტრალურ საბჭოში

„სექტ. 17 ევროპის სოციალ. დელეგაცია მუშათა სასახლეს ეწვია და გაცნო საქართველოს პრ. კავშირების მოქმედებას და მუშათა მდგომარეობას. პრ. კავშირთა აღმასრულებელი კომიტეტის სახელით დელეგაციას აღმ. კომიტეტის თავმჯდომარე დევდარიანი მიესალმა.

### დევდარიანის სიტყვა.

მუშათა სასახლეში მე მივესალმები, – სთქვა პროფ. კავ. ცენტრ. საბჭოს თავმჯდომარემ, – ჩვენ ამხანაგ-მასწავლებლებს, როგორც დასავლეთ ევროპის პროლეტარიატის წარმომადგენლებს. მსოფლიო ომის დროს შესწყდა ჩვენი ორგანიზაციული კავშირი, მაგრამ ჩვენ ყოველდღიურ ცხოვრებაში დაუღალავდ მივდიოდით სოციალისტურ იდეალების განხორციელებისაკენ, და თქვენთან იდეურ ნათესაობას არასდროს არ ვწყვეტდით. თქვენ ეწვიეთ ჩვენ დამფუძნებელ კრებას – რესპუბლიკის ამ წარმომადგენელთა ორგანოს. თქვენ ნახეთ მუშათა დეპუტატების საბჭო. ნახეთ პარტიული ორგანიზაციის უმაღლესი ორგანო – ს.დემ.პარტიის ცენტრალური კომიტეტი, და ეხლა ბოლოს ეწვიეთ პროფ. კავშირთა უმაღლეს ორგანოს. პირადი გაცნობით თქვენ შეგიძლიათ ნახოთ, რომ ეს ორგა-

ნიზაციები გამსჭავლული არიან ერთის მისწრაფებით, გამხნეებულნი არიან ერთის იდეით, რომლისთვისაც იბრძოდით და იბრძვით და, რომლისთვისაც ბრძოლა ჩვენ გვასწავლეთ. ჩვენ გიცნობდით თქვენ ყოველთვის, თქვენ გაგვიცნობთ ჩვენ მხოლოდ ახლა. ჩვენ ინტერნაციონალში შევდიოდით როგორც რუსეთის მუშათა კლასის პატარა შემადგენლობითი ნაწილი. მაგრამ რევოლუციმ დიდი ცვლილებები გამოიწვია. ისტორიის გზამ ჩვენ ჩამოგვაშორა რუსეთს. რუსეთის მუშათა კლასი ჩამოშორდა იმ კლასთა გზას, რომელიც თქვენმა უდიდესმა წინამორბედებმა დახატეს. ბოლშევიკებმა სამოქალაქო ომის ქარცეცხლში დაკარგეს სოციალისტური ღირსება, რომელიც შევინარჩუნეთ ჩვენ ეროვნული დამოუკიდებლობის ჩარჩოებში. საქართველო იწყებს ახალ ხანას ისტორიაში, როდესაც მუშათა კლასი თავისი ძალაუფლებით,

თავისი უშუამავლო გავლენით სახელმწიფოებრივ აპარატზე ატარებს სოც.-დემ. პროგრამის მინიმუმს. საქართველო ერთადერთი ქვეანაა მსოფლიოში, სადაც მუშათა კლასი მთელი ქვეყნის ნამდვილ მფლობელს წარმოადგენს, სადაც იგი უსისხლოდ და იმ მკაცრის უკუგდებათ, რომელმაც დაანგრია რუსეთი, ახორციელებს თავის დიქტატურას. საქართველოში მთელი მუშათა კლასი პროფ. კავშირებში შედის. ჩვენ ვცდილობთ, რომ არც ერთი მუშა არ დარჩეს კავშირის კავშირის გარეშე. თქვენ შეგიძლიათ ნახოთ ჩვეთან სულ სხვადასხვა პოლიტიკური მიმდინარეობანი, მაგრამ პროფ. კავშირებს შეუძლიათ იამაყონ მონაპოვართ. ისინი ინახავენ მუშათა მთლიანობას. უხდებათ ხელმძღვანელობის განევა ეკონომი-

ურ ბრძოლაში. ამასთანავე, მათი მიზანია ამ ბრძოლის სტიქიაში შეგნების და მიზანშეწონილობის შეტანა. მუშები შეეჩვივნენ სახელმწიფოს საკეთილდღეოთ პირად ინტერესების მსხვეპრლის მოტანას. თუ რუსეთში მუშები ანგარიშს უწევენ მხოლოდ თავის პირად მოთხოვნილებებს, რომლებიც მრენველობის განვითარებას ხელს შეუშლიან. თქვენ იცით ამხანაგებო, რომ ჩვენ მეტად ძნელ პირობებში და უსწორო ბრძოლაში გვიხდებოდა მუშათა წარმოება. ამდენ ხანს ჩვენ განმარტოებულად ვგრძნობდით ჩვენს თავს ამ ბრძოლაში. ახლა ასეთი განცდა აღარ გვაქვს, ვინაიდან ჩვენ ვგრძნობთ თქვენ სიახლოვეს. ეს გვალფრთოვანებს ჩვენ და გვიმატებს ძალას შემდეგი ბრძოლისათვის. (დასასრული იქნება)“

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №212.

## მიღება დელეგაციასთან

„დილის 9 საათი. მელიქოვის სახლში, პეტრე დიდის ქუჩაზე, სადაც მოთავსებული არიან დელეგაციის წევრები, სხვადასხვა პირების და დელეგაციების მიღება დაიწყო. დელეგაცია, სხვათა შორის, ინახულეს: გამოჩენილმა ანარქისტმა ჩერქეზიშვილმა, პრესის წარმომადგენლებმა, დაშნაკციუტუნის ფრაქციის დელეგაციამ და აზერბაიჯანის ქრისტიანების დელეგაციამ. აზერბაიჯანის დელეგაციამ

ევროპის სოციალ დელეგაციას გადასცა პროტესტი ბოლშევიკების მოქმედების შესახებ აზერბაიჯანში. პროტესტში აღნიშნულია, რომ ბოლშევიკებმა გაანადგურეს აზერბაიჯანი და მორწყეს იგი სისხლით. ბოლშევიკების შემდეგ დარჩენილ აზერბაიჯანში ხალხის ფიზიკური განყვეტა შეიძლება მოყვეს. ამას უნდა მიაქციოს ყურადღება განათლებულმა და, მით უმეტეს, სოციალისტურმა ევროპამო.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №212.

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია დიდი ბრიტანეთის უმაღლეს კომისართან

ინგლისელ დელეგატებმა **მაკდონალდმა** და **სნოუდენმა** სექტემბრის 18 ინახულეს დიდი ბრიტანეთის უმაღლესი კომისარი **ლიუკი**, რომელმაც იმავე დღეს საპასუხო დარბაზობა გაუკეთა დელეგაციის წევრებს. ინგლისის სოციალისტთა

წარმომადგენლები დიდხნას ებასნენ დიდი ბრიტანეთის წარმომადგენლებს. ლიუკმა დელეგაციის წევრები კოჯორში მიიწვია საუბმეზე. საუბმეზე იყო ქ-ნი **ვანდერველდე**, ბ-ნი **ვანდერველდე**, **მაკდონალდი** და **სნოუდენი**.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №213.

### სომეხთა ეროვნულ საბჭოში

„სექტემბრის 18-ს დელეგაციის წევრები სომეხთა ეროვნულ საბჭოში იყვნენ. გაიმართა სადღესასწაულო სხდომა. სხდომა გახსნა საბჭოს თავმჯდომარემ **ტოფჩიანმა**. მისასალმებელი სიტყვები შემდეგი ფრაქციის წარმომადგენლებს უთხრეს: 1) დაშნაკელებისაგან – **ავეტისიანმა**, 2) დამოუკიდებელ ს.დ. ინტერნაციონალისტებისაგან – **ტერ გა-**

**ზარიანმა**, 3) ს.რ. **ბეკზადიანმა**, 4) სომეხთა სახალხო პარტიის სახელით – **აივაზიანმა**, 5) საქართველოს ს.დ. პარტიის სომეხთა სექციის სახელით – **რშტუნმა**. ყველა ორატორი ესალმებოდა სტუმრებს, როგორც ევროპის პროლეტარიატის წარმომადგენლებსა და სოციალიზმის მასწავლებლებს“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №213.

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია სოციალ-ფედერალისტთა პარტიაში

„სექტემბრის 18, დელეგაციის წევრებმა, თანახმად მიწვევისა, ს.ფ. პარტია ინახულეს. პარტიულ ბიუროს პატარა ზალა მორთული იყო ნოხებით, ყვავილებით, გირლანდებით და დროშებით. დელეგაციას ტაშისცემით მიეგებნენ. პარტიის სახელით მისასალმებელი სიტყვა უთხრა **გ. ლასხიშვილმა**. მან სთქვა: პარტია დიდი სიხარულით ეგებება საერთაშორისო მუშათა კლასის დაულალავ მებრძოლებსა და ხელმძღვანელებსო. ს. ფ. მუშე-

ბის სახელით მიესალმა ერ. ტოროტაძე, რომელმაც აღნიშნა: რუსეთში ბოლშევიკურ გადატრიალების მოხდენის შემდეგ საქართველომ თავისი საკუთარი გზა აირჩიაო. შეეხო ქართველი ხალხის სამი წლის გმირულ ბრძოლას თავის დამოუკიდებლობისათვის და განაგრძო: გადაეცით დასავლეთ ევროპის მუშათა კლასს, რომ ის, რაც დღეს ჩვენ გვაქვს, სისხლით არის მოპოვებული. ჩვენი დამოკიდებულება და რევოლუციით მონაპოვარი უფლებე-

ბი ჩვენთვის ძვირფასია. გადაეცით ევროპის მუშათა კლასს, რომ საქართველოს მუშათა კლასი მასთან იქნება ბოლომდის სოციალიზმის ბრწყინვალე იდეალებისათვის ბრძლაში. ს.ფ. პარტიის ტფილისის კომიტეტის სახელით სიტყვას ეუბნება **ს. ჭუმბაძე**, რომელსაც უპასუხებს **ტომას შოუ**. „ძმებო და დებო., მომეცით ნება, რომ იასე გინოდოთ, ვინაიდან ეს ტერმინი სიტყვა „ამხანაგზე“ უფრო ძვირფასია. მე არ მიკვირს, რომ თქვენ აგრე თავგანწირულად გიყვართ თქვენი სამშობლო. გულწრფელად და გულით გელაპარაკებით, რომ

ჩვენ შეგვიყვარდა თქვენი მშვენიერი სამშობლო. ჩვენი საქმე თქვენს უთანხმოებაში ჩამორევია. მე ვიცი, ერთი საქართველოს დემოკრატია, განურჩევლად მიმართულები-სა, აირჩია სწორი და ერთადერთი გზა, გზა დაბეჩავებული ხალხთა და მუშათა კლასის გათავისუფლებისა, გზა ბრძოლისა სოციალიზმის იდეების მისაღწევათ. საქართველო დამოუკიდებელია და ის საუკუნოთ უნდა დარჩეს დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ. ის ამის ღირსია და მონობის უღელს აწი აღარ დაიდგამს“.

ვაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №213.

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია ჩვენს პარტიაში

„ჩვენი პარტიის ცხოვებაში სექტემბრის 18-ის თარიღი მეტად იშვიათი სიღამაზით გამოჰკრთის. ამ დღეს სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტია ჰმასპინძლობდა საერთაშორისო პროლეტარიატის სასიქადულო ბელადებს, ევროპის დარაზმულ მუშათა ლაშქრის სახელოვან სარდლებს, სოციალიზმის დიდ მოძღვრებს.

ქარიშხლიან რევოლუციის 3 წლის განმავლობაში ხშირად ვყოფილვართ თავმოყრილი ჩვენს ჭერ-ქვეშ, გვიკეთებია ყოველდღიური პარტიული საქმე, განგვიცდია დიდი ტანჯვაც და დიდი სიხარულიც, გვიგემნია სიტყვობაც და სიმწარეც, მაგრამ სექტემბრის 18 თავის სიღიადით შეიძლება დაეტოლოს მხოლოდ ორიოდ თარიღს, ჩვენი პარტიის მატინეში

მკვეთრი სხივოსნობით რომ არის აღბეჭდილი, ამ დღეს ჩვენის საკუთარის თვალთ ცოცხალ და ლამაზ სურათად ვიხილეთ ჩვენი ხანგრძლივი ბრძოლის მიზნის განხორციელება, გვირგვინი გამარჯვებისა, შარავანდედი ხორც-შესხმულ მისწრაფებისა. ჩვენ განსაკუთრებითი სიკერპით, სითამამით, დაჟინებით ვამბობდით ჟამსა მონობისას და ეროვნულ

ტყვეობისას, რომ ქართველი მშრომელი ხალხი ღირსია, გვერდში ამოუდგეს ყველა ერის მშრომელთ როგორც თანასწორი, უფლება-მოსილი და თანაბრი და ვამბობდით კიდევ, მხოლოდ მაშინ შეიძლება ჩვენმა დემოკრატიათა თავისი წვლილი შეიტანოს დიად საკაცობრიო მოძრაობაში, მაშინ შეიძლება მას მოიტანოს ძაღდაუტანებლივ თავი-

სი მსხვერპლი შრომის თავისუფლების დიად და წმინდა „სამსხვერპლოზე“. საქართველოს უფლებათა, თავისი ადგილი დაიჭიროს საერთაშორისო ოჯახში და ჩვენ კი, მისი შვილნი, მოვალენი ვართ ეს ადგილი ბრძოლით მოუპოვოთ. და სექტემბრის 18-ს ჩვენ ვიხილეთ, რომ საქართველოს მშრომელი ხალხი ამაყი თავის ეროვნული ბედნიერებით, ღრმად შემგმნები თავის უფლებისა, გვერდში უდგა კულტუროსან ქვეყნების საუკეთესო შვილთ, სოციალიზმის ვეტერანებს.

ეს ხომ ცოცხალი სიმბოლოა ჩვენი იდეის გამარჯვებისა! ეს ხომ იშვიათი გამართლებებაა ჩვენი გზის.

პარტიის დიდი დარბაზი საუცხოვოდ არის მორთული. ხალიჩები, ნოხები, მწვანე ხვეულები, ყვავილები ამშვენებს დარბაზის კედლებს. თავსა და ბოლოში ფრიალებს ეროვნული და ნითელი დროშები. პრეზიდიუმის მაგიდა ყვავილებით არის მოფენილი. კედლებზე ჰკიდია სურათები ჩვენი ძვირფასი გარდაც-

ვლილ ბელადებისა და ამხანაგების: **არჩილ ჯორჯაძის, გიორგი ზდანოვიჩის, გიორგი დეკანოზიშვილის, კიტა აბაშიძის, შიო ჩიტაძის და ვლადიმერ ლორთქიფანიძისა.** დარბაზს ამშვენებს ჩვენი საყვარელი ბელადის, პარტიის ხელმძღვანელის გიორგი ლასხიშვილის პორტრეტი. კედლებზე ელექტრონის შუქით განათებული პლაკატებია ქართულსა და ფრანგულ ენაზე – „სალამი ძვირფას სტუმრებს!“ „გაუმარჯოს სოციალიზმს!“ „დიდება ინტერნაციონალს“ და სხვა.

ჯერ სრული 6 საათი არაა, რომ დარბაზში ტევა არ არის, ყველა ადგილი დაჭერილია, უფრო მეტი ფეხზე სდგას. დაჭერილია გასავალი ადგილები, დარბაზის აივნები, კიბეები. ხალხს მოუთმენლობა, ჩუმი ღელვა ეტყობა: უნდა ჩქარა ინახულოს თავის ოჯახში დიდი მოქალაქენი.

მთავარი კომიტეტი მთელი შემადგენლობით შეკრებილია საპრეზიდიუმო მაგიდასთან ამხ. **გიორგი ლასხიშვილის** მეთაურობით. აქვე არიან ამ სალამოსთვის სა-

განგებოდ მონვეული საპატიო სტუმრები: **ვარლამ ჩერქეზიშვილი** და **მიხეილ წერეთელი.**

უეცრივ ასტყდა ძლიერი ტაში, ეს ტაში ტალღასავით გადადიოდა იქით და იქით და სულ მალე ტაშის გრიალი აზანზარებს მთელ დარბაზს. ისმოდა „ვაშა“, „გაუმარჯოს“. ამხ. **სამსონ მდივანს, ილია ალღაძეს და არისტო ჭუმბაძეს** შემოჰყავთ ძვირფასი სტუმრები. ეს ტაშიც მათ ეკუთვნის. ხალხი უცლის მათ გზას და აღფრთოვანებით, სიხარულით ესალმება. პრეზიდიუმის მაგიდასთან შეეგება მთავარ კომიტეტის თავმჯდომარე **გ. ლასხიშვილი.** ტაში არ სწყდება. სტუმრები თავის დაკვრით, ღიმილით მაღლობას უძღვნიან სალამისთვის. ტაშის გრიალში იჭერენ ადგილს სტუმრები მაგიდის გარშემო. შუაში ზის ჩვენი ძვირფასი ბელადი **გიორგი ლასხიშვილი.** მარჯვნივ და მარცხნივ უსხედან ქნი **სნოუდენი** და **ემილ ვანდერველდე.** შემდეგ სხედან რენოდელი, ჰიუსმანსი, შოუ, დებრიუკერი, ინგელსი, მარკე და კა-

უცკის მდივანი. ტა-ში კვლავ გრიალებს. მთელი დარბაზი, ფეხზე წამომდგარი, „ვაშას“ უძახის.

გაისმის თავმჯდომარის ზარი. ჩამოვარდა სამარისებური სიჩუმე. სიტყვას ამბობს **გიორგი ლასხიშვილი**, ფრანგულად თა-

რგმნის ბ-ნი **მიხეილ წერეთელი**. ამხ. გიორგი ლასხიშვილს დიდის ოვაციებით ჰხვდება ხალხი.

### გიორგი ლასხიშვილის სიტყვა

ამხ. **გ. ლასხიშვილმა** დაახლოებით შემდეგი სიტყვა:

საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიის საჯარო კრება გახსნილია. ამხანაგებო! ღრმად დარწმუნებული ვარ, რომ მე გამოვსთქვამ საერთო აზრს, თუ ვიტყვი, რომ ეს ნუთი განსაკუთრებით ისტორიული ნუთია ჩვენთვის. ჩვენ გვეწვივნენ საერთაშორისო სოციალისტურ დემოკრატიის და ევროპის მუშათა კლასის საუკეთესო წარმომადგენელნი და სახელოვანი ბელადნი. მაშ, ნება მომეცით, ამხანაგებო, სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის სახელით სალამი ვუძღვნა მათ და თქვენთან ერთად ვსთქვა: გაუმარჯოს ჩვენს ძვირფას სტუმრებს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს! *(ხანგრძლივი ოვაციები, მთელი დარბაზი ფეხზე დგება და მქუხარე ტაშით მი-*

*ესალმება სტუმრებს).*

ჩვენო ძვირფასო სტუმრებო! რუსეთის ბარბაროსული რეჟიმი მთელის თავისი სისასტიკით და სიმკაცრით სცდილობდა ხელი შეეშალა ჩვენი ხალხის, ჩვენი ქვეყნის ევროპისაკენ ისტორიულ მისწრაფებისათვის. ევროპასთან განსაკუთრებით ევროპის დემოკრატიასთან. თქვენთან მჭიდრო კავშირის დამყარებისათვის ჩვენ განგვიცდია დიდი ტანჯვა და დევნა, მაგრამ ევროპის ტრაგედიამ საერთაშორისო დიდმომა და რუსეთის რევოლუციამ შეანგრია ეს ჩინეთის კედელი და ბარბაროსული რეჟიმი დაემხო. ესლა ჩვენი მისწრაფება ცხადდება, ჩვენი ნატვრა აღსრულდა – ქვეყანა გათავისუფლდა და ჩვენი დემოკრატია თანდათან უახლოვდება

ევროპის დემოკრატიას, თქვენთან კავშირი ადვილდება.

ჩვენთვის, სოციალისტ-ფედერალისტებისათვის, ამას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს და მით უფრო ძლიერია ჩვენი სიხარული და კმაყოფილება. ჩვენ, ს. ფედერალისტები, ყოველთვის იმ აზრისა ვიყავით, რომ მხოლოდ უცხო მონობისაგან გათავისუფლებულსა და პოლიტიკურად თავისუფალს ერს შეუძლია დაუბრკოლებლივ წინსვლა პროგრესის გზაზე და ბრძოლა სოციალიზმისათვის. ჩვენი პარტიის მსოფლმხედველობისა და პოლიტიკური მნიშვნელობისა და არსის უკეთ გაგებისათვის საჭიროდ მიმაჩნია მოკლედ გააცნოთ მისი წარმოშობის ისტორია.

როცა რუსეთის რე-

აქციამ, მისმა ძალმო-  
მრეობითმა პოლი-  
ტიკამ უკიდურეს სა-  
ზღვარს მიაღწია, – ეს  
იყო 1900-ის წლების  
დამდეგს, – იმ დროს  
ჩვენში ისტორიულ  
ასპარეზზე არა ერთი  
საზოგადოებრივ-პო-  
ლიტიკური ჯგუფი  
იდგა. ერთი იყო ბურ-  
ჟუაზიული, რომელიც  
განსაკუთრებით ერო-  
ვნულ საკითხს აქცე-  
ვდა ყურადღებას, ხო-  
ლო ხალხის, მისი ფა-  
რთო წრეების კეთილ-  
დღეობისათვის ნა-  
კლებად ან სრულიად  
არა ზრუნავდა. მეორე  
ჯგუფი, მეორე მიმარ-  
თულება მართულია.  
მშრომელ ხალხისად-  
მი სამსახურს ეწეოდა,  
მაგრამ ამავე დროს  
სრულებით უარყოფ-  
და ეროვნულს იდეა-  
ლს. მისი დევიზი იყო:  
იქ არის ჩვენი სამშო-  
ბლო, სადაც პროლე-  
ტარიატი უმჯობესად  
იცხოვრებსო.

აი, მაშინ ჩვენი  
ჯგუფებისათვის სავ-  
სებით ცხადი იყო, რომ  
ჩვენს ხალხში ნამდი-  
ლი წმინდა კლასიკურ  
პოლიტიკის წარმოე-  
ბა შეუძლებელი იყო.  
ჩვენ ხალხს ვერ ვუქა-  
დაგებდით თავისუფ-  
ლად მაშინ, რომ რუ-  
სეთის გლეხი, რუსის  
მუშა მის სამშობლო-

ში მოდიოდა, აქ მრავ-  
ლად სახლდებოდა და  
მაგრდებოდა. მისი ყო-  
ფა კი აუტანელი იყო.  
აი, ასეთ პირობებში  
ჩვენ ძლიერ მიძიმედ  
მიგვაჩნდა და წარმო-  
უდგენელიც იყო ნამ-  
დვილ კლასიურ პოლი-  
ტიკის წარმოება, გა-  
რეშე ეროვნულისა.

საშინელ პირობებ-  
ში გვიხდებოდა მუშა-  
ობა. ბარბაროსულ რე-  
ჟიმისაგან დევნილ-შე-  
ვიწროვებულნი ჩვენ  
იძულებული ვიყავით  
საზღვარ-გარედ გადა-  
გვეტანა ჩვენი მუშაო-  
ბა. იქ მოხდა ჩვენი პა-  
რტიის კონსტრუქცია.  
პირველად პარიზში  
ქართულ-ფრანგულად  
გამოვუშვით ჟურნა-  
ლი „საქართველო“ **ჟან  
ჟორესის** და **დე პრე-  
სანსეს** დახმარებით.

სამწუხაროდ, ჩვე-  
ნს პოლიტიკურ და  
ეკონომიურ აზრებს  
მტრულად შეჰხვდა  
არა მარტო რუსეთის  
რეჟიმი, არამედ ჩვენ  
წინ სამოქმედოდ გა-  
მოსული რუსეთის სო-  
ციალ-დემოკრატიუ-  
ლი პარტიაც, ჩვენი  
მოძღვრება მათ გამო-  
აცხადეს შოვინისტურ  
მოძღვრებად და მის  
წინააღმდეგ სასტიკი  
ბრძოლა გააჩაღეს.

ჩვენ ხშირად ვუჩი-

ვენებდით ევროპაზე,  
ხშირად ვსწერდით და  
ვეუბნებოდით ავსტ-  
რიის სოციალ-დემოკ-  
რატიაზე, რომელიც  
ეროვნულს საკითხს  
დიდ ყურადღებას აქ-  
ცევდა და თვით წა-  
რმოადგენდა ეროვნუ-  
ლად დარაზმულ ფე-  
დერაციას; ხშირად მი-  
ვუთითებდით ხოლმე  
ჟან ჟორესსა და ვა-  
ნდერველდეზე, რო-  
მელთაც ხელში ეჭი-  
რათ ეროვნული და წი-  
თელი დროშა. ეს ჩვე-  
ნი ლალადი მაშინ ნა-  
კლებად ესმოდათ. მა-  
გრამ ეროვნული იდეა  
ნელ-ნელა გზას იკაფა-  
ვდა. მან გავლენა მოი-  
პოვა ჯერ ინტელიგენ-  
ციის ფართო წრეებში,  
ხოლო მერე გადავიდა  
მასაში. და როდესაც  
მსოფლიო ომმა და  
რევოლუციამ დაამხო  
ძველი რეჟიმი – ქა-  
რთველი ხალხი ერო-  
ვნული თავისუფლე-  
ბისათვის სულიერად  
მომზადებული იყო,  
და ეს არის უეჭველად  
ჩვენი დამსახურება  
ქართველი ხალხის წი-  
ნაშე.

მეორე მხრით, ჩვენ  
საჭიროდ მიგვაჩნდა  
მუშაობა გლეხობის  
ფართო მასაში, რომე-  
ლიც ჩვენ მიგვაჩნია  
ისეთ ელემენტად, რო-  
მელიც დაინტერესე-  
ბულია სოციალიზმის  
გამარჯვებით. ჩვენ

ამ მიზნით მოვითხოვდით მიწის სოციალიზაციას. ამნაირად, ჩვენს მოძღვრებასა და პრაქტიკაში შედუღებული იყო ეროვნული და სოციალური.

დღეს ჩვენი მიზანი ნახევრად განხორციელებულია. ჩვენ თქვენ გვხვდებით, როგორც თავისუფალი ერი, რომელიც სოციალიზმისათვის საჭირო შემოქმედებას ეწევა. სოციალ-დემოკრატიამ ხელთ აიღო ჩვენი დროშა და ამნაირად მთელი საქართველო გაერთიანებულია ეროვნულ და სოციალისტური დროშის გარშემო. ძველი გამწვანებული ბრძოლა სოციალისტ-ფედერალისტთა და სოციალისტ-დემოკრატებს შორის დღეს აღარ არის და ჩვენს პარტიასთან ერთად სოციალ-დემოკრატია ადგას ეროვნულ და სოციალურ გზას.

მაშინ რაღა რეზონი აქვს ჩვენი პარტიის არსებობის დღევანდელ პირობებში?

საჭიროდ მიგვაჩნია შემდეგი განაცხადით: თქვენ, ჩვენო ძვირფასო სტუმრებო, სხვათა შორის, მუშათა დეპუტატების

საბჭოს სხდომაზე სოციალ-დემოკრატებმა ვითხრეს, როგორ უყურებენ დამოკიდებულებას. მათი შეხედულებით, ეს არის ერთ-ერთი პოლიტიკური კომბინაცია. მაშასადამე, ჩვენ შეგვიძლიან წარმოვიდგინოთ, რომ ამ დამოუკიდებლობას როდისმე ისინი ხელსაყრელ კომბინაციად აღარ ჩასთვლიან. ჩვენთვის კი ერის თავისუფლებას აქვს დამოუკიდებელი დიდი ღირებულება, რადგან უმისოდ შეუძლებელია სოციალური შემოქმედება.

მეორე მხრით, ჩვენ გვეგონა, რომ როდესაც სოციალ-დემოკრატია სათავეში მოექცა სახელმწიფოს, უფრო მეტს სოციალისტურ მუშაობას გასწევდა, გააძლიერებდა საამისო ელემენტებს. მაგრამ ეს სავსებით ასე არაა.

საკმარისია სულ უბრალო მაგალითი: ჩვენში მოისპო მარტო ფეოდალური ნეს-წყობილება, მოხდა კონფისკაცია დიდ მემამულეთა მიწებისა. მაგრამ სოციალ-დემოკრატებმა ეს მიწები მოაგროვა მთავრობის ხელში, რომელიც გლეხებზე ჰყიდის

კერძო საკუთრებად. ეს არაა სოციალისტური ზომა.

დღეს ყველა სოციალისტურ პარტიის ვალია, შეარყიოს კაპიტალისტური წარმოება და ხელი შეუწყოს იმ მომავალ ნეს-წყობილებას, რომელსაც ყოველი სოციალისტი ეტრფის.

ჩვენ, სოციალისტ-ფედერალისტები, ვფიქრობთ, რომ თანამედროვე სახელმწიფო მუშაობის დროს მტკიცე საძირკველი უნდა ჩაუწყაროთ და გავამაგროთ სოციალისტური ელემენტი, ჩვენი მისწრაფებაა, რაც შეიძლება მეტად შეირყეს ძველი ფუძე – კაპიტალისტური წარმოება და ხელი შეუწყოს სახელმწიფო და საზოგადოებრივ მეურნეობას.

მაშასადამე, დღევანდელ ჩვენს ტაქტიკას ახასიათებს ორი მომენტი: მტკიცე დაცვა ეროვნულ თავისუფლებისა და მიზანშეწონილი სოციალისტური მუშაობა. და რამდენადაც სოციალ დემოკრატია ამ გზას ადგია – ჩვენ მასთან შეთანხმებით ვმოქმედებთ.

ჩვენ უარყვავით გზა რუსეთის ბოლშე-



ვიზმისა, რადგან ჩვენ არა ვართ უტოპისტები. ჩვენ ვიცით, რომ დეკრეტებით და მახვილით ხელში სოციალიზმი ვერ განხორციელდება და რომელიმე პარტიის დიქტატურით მიზანს ვერ მივალწევთ. საერთოდ ამ გზას ადგია სოციალ-დემოკრატია; ჩვენი ოპოზიცია აიხსნება იმით, რომ მეტი სოციალური შემოქმედება იყოს და არ იყოს დაშლა, დახრილი არც ეროვნული, არც სოციალისტური დროშა.

ჩვენ გვწამს, რომ ბოლოს და ბოლოს ყველა სოციალისტური რაზმების გაერთიანება მოხდება. მაგრამ დღევანდელ პირობებში ეს შეუძლებელია ჩვენში. ჩვენ აგრედვე ღრმად დარწმუნებული ვართ, რომ მალე გაერთიანდებიან მთელი მსოფლიოს სოციალისტები და მოისპობა ის ძმათა შორის მომაკვდინებელი ბრძოლა, რამაც ინტერნაციონალი დაჰქსაქსა, და აღსდგება საერთაშორისო მუშათა მტკიცე ორგანიზაცია.

დღეს საქართველოს დემოუკიდებლობას, ჩვენს მუშაობას საფრთხე მოეწოდის: ჩრდილოეთით გვემუქრება წითელი იმპერიალიზმი, რომელიც ხვალ შეიძლება შავად გადაიქცეს. სამხრეთითაც დესპოტიზმი გვემუქრება. ჩვენ ევროპის მუშათა კლასის დემოკრატიის დიდი იმედი გვაქვს და, ვფიქრობთ, რომ თქვენ გააცნობთ მას ჩვენს მდგომარეობას, ჩვენს ღირსებას და ჩვენს საჭიროებას.

აი, ამიტომაც სასიხარულო თქვენი გაცნობა, თქვენი ჩვენთან მოსვლა. თქვენ შეისწავლით ჩვენს ქვეყანას, ჩვენს ხალხს და იმედი გვაქვს, რომ ჩვენი ხალხის იდეა – დამოუკიდებლობა – თქვენის დახმარებით გაიმარჯვებს.

ჩვენ გვწამს, დღევანდელი აბოპოქრებული ეროვნული ბრძოლა დაწყნარდება და ახლო მომავალში იქნება ნამდვილი ერთა ლიგა, ფედერაცია. აი, მაშინ დადგება ჭეშმარიტი დრო სოციალისტური წეს-წყობილებისა. მაშინ ყველანი ერთად წავალთ სოციალიზმის გამარჯვების გზაზე და ჩვენც, ჩვენო ძვირფასო სტუმრებო, მტკიცედ ვიდგებით ამ საერთაშორისო იდეალის, სოციალიზმის ნიადაგზე და ვიბრძობთ ეროვნების და სოციალური თავისუფლებისათვის, როგორც აქამდე ვიბრძოდით.

მაშ, ერთხელ კიდევ გიძღვნით სალამს და ვამბობ:

გ ა უ მ ა რ ჯ ო ს  
ინტერნაციონალს და  
ერთა ძმობას!

გაუმარჯოს სოციალიზმს. (ვაშა, ხანგრძლივი ტაში და ოვაციები).

### ვანდერველდეს სიტყვა

ამხ. გიორგი ლასხიშვილის სიტყვის შემდეგ ბ. კ. ფოცხვერამვილის გუნდი ჰმღერის ინტერნაციონალს, რის შემდეგაც სიტყვას ლებულობს ამხ. ემილ ვანდერველდე. ხალხი აუნერელის ენთუზიაზმით ეგებება ვანდერველდეს, ხანგრძლივ და ძლიერ ოვაციებს დასასრული არ უჩანს. ორატორი მოხერხებულად იგდებს ხელთ პაუზას აპლოდისმენტებში და ამბობს სიტყვას, რომელსაც ფრანგულიდან სთარგმნის ამხ. არისტო ჭუმბაძე.

„მიუხედავად იმისა, რომ სამი საათიდან ვმუშაობთ და იმისა, რომ ხვალ ადრინადად უნდა გავემგზავროთ ყაზბეგს, – ამბობს ორატორი, – რათა ვიხილოთ თქვენი მთების და ბუნების სილამაზე, ჩვენ აქ ყველანი დიდი სიხარულით მოველეთ იმ რწმენით, რომ აქ ერთად გავარკვიოთ საერთო აზრები. ის ენტუზიაზმი, რომელსაც ჩვენ ვხე-

დავთ, დიდად სასიხარულოა. ასე რომ, განსხვავება აქაც დიდი არაა. სოციალისტ-ფედერალისტები, სოციალისტ-რევოლუციონერები და სოციალ-დემოკრატები – ეს სხვადასხვა სახელია მხოლოდ. გვარი კი ყველას ერთი გვაქვს – სოციალიზმი. ამიტომ გისურვებთ გაერთიანებას და ერთ მტკიცე სოციალისტურ ლაშქრის შექმნას თქვენი

ქვეყნის საკეთილდღეოდ.

და ბოლოს გისურვებთ დამოუკიდებელ ცხოვრების განმტკიცებას და ხელის შეწყობას იმ დიდი საქმიანობის, რომელსაც ინტერნაციონალი და კაცთა ძმობა ეწოდება.

გაუმარჯოს თავიუფალ საქართველოს.

გაუმარჯოს ინტერნაციონალს!

### ერ. ტოროტაძის სიტყვა

როდესაც დარბაზი დანყნარდა და მისწყდა უკანასკნელი ხმა აღფრთოვანებული „ვაჰისა“, სიტყვას ამბობს მუშების სახელით ამხ. **ერ. ოროტაძე**, რომელიც ფრანგულად სთარგმნა **მიხეილ წერეთელმა**.

„საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის მუშებმა დამავალეს, მოგესალმეთ თქვენ, ჩვენო ძვირფასო სტუმრებო და ევროპის მუშათა საუკეთესო ბელადნო.

მთელი ათეული წლების განმალობაში ქართველი მუშები რუსეთის მუშებთან ერთად იბრძოდნენ საუკეთესო მომავლისთვის, მაგრამ ამ ხნის განმალობაში ევროპა მას არ იცნობდა.

ჩვენ რუსეთთან ერთად ვიბრძოდით იმიტომ, რომ შეერთებული ძალით დაგვე-

მსხვრია რუსეთის ბარბაროსული რეჟიმი. რევოლუციის მძლე ქარტეხილით საქართველოს დემოკრატია მესძლო თავისი ეროვნული თავისუფლებისა და ბედნიერების კერა აეგო; ჩვენ შევექმენით საქართველოს დამოუკიდებლობა, ერთხელმნიფება და წარვსდექით საკუთარი სახით მსოფლიოს წინაშე. ჩვენ არ მოვისურვებთ ავყოლოდით რუსეთის ბოლშევიკების გზას და საკუთარის ძალით ჩვენი სავალი გზა გავკაფეთ. ჩვენ უკეთ ვიცით, თუ რა არის ბოლშევიზმი

და რისი მოცემა შეუძლიან მას. ჩვენ სამჯობინარად ვცანით უმცირესობის დიქტატურისთვის დაგეპირდაპირებინა მშრომელთ უმრავლესობის ბატონობა.

ჩვენი მუშების თხოვნაა – გადაეცით ევროპის ამხანაგ მუშებს წრფელი სალამი. მოუყევით ჩვენი ბრძოლა და აუნერეთ ჩვენი ცხოვრება. გადაეცით – რა გვადონებს და რა გვახარებს. უთხარით, რომ საქართველოს მუშა თავგამოდებით დაიცავს თავის ქვეყნის დამო-

უკიდებლობას ყველა-საგან, ვინც კი უნდა დაგვემუქროს მას. და ჩვენ გვასულდგმულე-ბს ღრმა რწმენა, იმე-დი, რომ ევროპის პრო-ლეტარიატთან ერთად

კვლავინდებურად ვი-ბრძოლებთ კაცობრი-ობის დიად იდეალის – სოციალიზმის – გა-ნხორციელებისათვის.

გემშვიდობებთ და გისურვებთ გამარ-ჯვებით ყოფნას.

გაუმარჯოს სოცი-ალიზმს.

გაუმარჯოს ინტერ-ნაციონალს!“

ამხ. ტოროტაძის სადა და წრფელი კილოთი ნათქვამი სიტყვა მხურვა-ლე ტაშით დაიფარა.

### არისტო ჭუმბაძის სიტყვა

ბოლოს დელეგაციას მიმართა ფრანგული სიტყვით არისტო ჭუმბაძემ, რომლის თარგმანს ვბეჭდავთ:

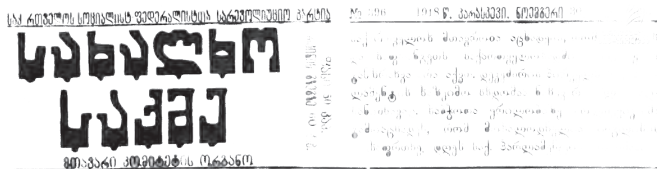
სოციალისტ-ფე-დერალისტთა სარევო-ლუციო პარტიის ტფი-ლისის კომიტეტისა, მუშათა კავშირის საბ-ჭოსა და პროფესიონა-ლურ კავშირთა ფრაქ-ციებთა სახელით სა-ლამს ვუძღვნი სტუმ-რებს.

თქვენ საკუთარის თვალთ იხილეთ ქა-რთველი მშრომელი ხალხის წრფელი სი-ხარული, რომელიც თქვენი სტუმრობით იყო გამონვეული. ნუ გაგიკვირდებათ ეს უსაზღვრო აღფრთო-ვანება, რადგან განუ-ზომელია ის სიყვარუ-ლი და პატივისცემა, რასაც იგი თქვენდამი გრძნობს. ასეთია ქა-რთველი ხალხი: იგი ღირსებისამებრ მიუ-ზღვავს ხოლმე მტე-რსაც და მოყვარე-საც. ჯერ კიდევ ყვე-

ლას თვალწინ უდგას ის დრო, როდესაც ეს პატარა, მაგრამ მტკი-ცე ნებისყოფის ხალხი ცარიზმით სისხლიანს კლანჭებში იტანჯებო-და, იტანჯებოდა, რო-გორც აყრილი ერი და აგრეთვე როგორც და-მონებული მშრომელი. ორმაგი იყო წამება მი-სი, მაგრამ იგი არა-სოდეს სასონარკვე-თილებას არ მისცე-მია, რადგან ქართვე-ლმა იცის უბედურე-ბის ატანა, ტირილი კი – არა.

„გმირებს დაეძე-ბს, უყვიის ჩემი დაფი და ნალარა“, – ასე ამ-ბობდა მეცხრამეტე საუკუნის დიდი პოე-ტი, ხალხის სულის მე-საიდუმლე, აკაკი წე-რეთელი და ქართვე-ლი ხალხიც დას-და-სად გზავნიდა გმი-რებს ბრძოლის ველ-

ზედ. იგი ჩვეული იყო ბრძოლას, რადგან ქართველთა მრავა-საუკუნოანი წარსუ-ლი სხვა არა არის რა, თუ არ განუწყვეტილი ომი, რომელმაც იგი ცარიზმის მონობამდე მიიყვანა. მაგრამ ქა-რთველი ხალხის რე-ვოლუციონოზრმა ლე-გიონებმა არ იცოდნენ და არც დღემდე იცი-ან უკან დახევა; მა-თი ზურგი უთანასწო-რო ბრძოლაში მტე-რს არ უნახავს. რა-ტომ? იმიტომ, რომ იცოდნენ წესი ბრძო-ლისა. ეს წესი თქვენ-გან ვისწავლეთ, საყვა-რელნო მასწავლებელ-ნო. ამ რევოლუციურს ჯარებს არა ჰქონიათ ის საშინელი იარაღე-ბი, რომლითაც იმპე-რიალისტურს ომებში იმარჯვებენ ხოლმე: ტყვიისმფრქვეველე-



ბი და შორს მსროლე-  
ლი ზარბაზნები, მათი  
იარაღი მტკიცე კლა-  
სობრივი შეგნება იყო  
და თან მჭიდრო ორ-  
განიზაცია. ეს კი მხო-  
ლოდ თქვენგან მივი-  
ღეთ. ამიტომაა დღეს  
აღორძინებული დე-  
მოკრატიული საქა-  
რთველო თქვენი მა-  
დლიერი.

ძვირფასმა ამხა-  
ნაგმა **ვანდერველდემ**  
ერთს თავის სიტვა-  
ში სთქვა: „ჩვენ მო-  
ვედით, რათა საქა-  
რთველო ვნახოთ და  
ვისწავლოთ მისგანო.  
ახალი აღთქმის დი-  
დი ქადაგიც ამბობდა:  
აღმოავლეთიდან მო-  
ვალს ნათელიო. ნე-  
ბა მიბოძეთ, მოგახსე-  
ნოთ, რომ საქართვე-  
ლოში მშრომელ ხალ-  
ხს ეს ჭეშმარიტი ნა-  
თელი დასავლეთიდან

მოევლინა. არა, ჩვენ  
როდი ვართ იმდენად  
კადნიერნი, რომ ჭკუა  
გასწავლოთ. მხოლოდ  
ერთი რამ კი შეგვი-  
ძლია: იმ დროს, როდე-  
საც ჩამოჰკრავს ზარი  
დრომოჭმული კაპიტა-  
ლიზმის აღსასრული-  
სა, გვერნმუნეთ, ჩვენ  
აქ, აღმოსავლეთში,  
მზად ვიქნებით ჩვენი  
წვლილიც მოვიტანოთ  
მსოფლიოს ახალი შე-  
ნობისათვის, რომელ-  
საც სოციალიზმი  
ჰქვიათ.

მამ, გაუმარჯოს  
ეროვნულად დარაზ-  
მულს მშრომელთა  
ხალხს, გაუმარჯოს  
ჩვენ ერთობას, გაუ-  
მარჯოს ინტერნაციო-  
ნალს.

სიტყვები დასრუ-  
ლდა, გუნდი მღერის  
ინტერნაციონალს და  
ეროვნულ ჰიმნს.

ამხ. გიორგი ლა-  
სნიშვილი მიჰმართა-  
ვს გამოსათხოვარ სი-  
ტვით და იმედს გა-  
მოსთქვამს, რომ წა-  
სვლამდე კვლავ შეხ-  
ვებიან ერთმანეთს  
უფრო ხანგრძლივად  
და საქმიანი საუბრი-  
სათვის ჩვენი პარტი-  
ის თაობაზე. მიიღეთ  
კიდევ სალამი, კიდევ  
გამარჯვებაო. კვლავ  
ტაში. კვლავ ენტუზი-  
აზმი. სტუმრებს აცი-  
ლებენ გასავლისაკენ.  
უკან მიჰვება ტაშის  
ქუხილი და ვაშას და-  
ხილი. ქუჩაში აუარე-  
ბელი ხალხი ჰხვდება  
სტუმრებს და იქ უმა-  
რთავს ახალ ოვაციე-  
ბს. სრულ სალამოს, 7  
ნახ. საათზე სხდომა  
დაიხურა, ხალხი დიდ-  
ხანს არ დაშლილა და  
გაბრწყინებული სა-  
ხით ერთმანეთს უზი-  
არებდა შთაბეჭდილე-  
ბას“.

გაზეთი „სახალხო საქმე“, 1920, N931.

## სახალხო სახლში

### სოციალუსტური დელეგაციის შეხვედრა

„სახალხო სახლს არ უნახავს ისეთი აღფრთოვანება, რომელიც მან იგემა თხოუმეტ სექტემბერს. იგი პირველად შეხვდა რჩეულ სოციალისტებს დასავლეთი ევროპისას. ზალა აივსო სოციალისტურ მოაზროვნე ტფილისის მასსით და ძვირფასად მორთული სცენა სოციალ-დემოკრატიის ქართველი ბელადებით. სცენის სიღრმეში მოსჩანან სურათები კარლ მარქსისა და სხვების. რამის ორი მხრით: სურათები **ნოე ჟორდანისი და ირაკლი წერეთლისი**.

ლოდინით ატორტმანებულს ზალაში **ნოე ჟორდანისი** შემოჰყავს წარჩინებულნი სტუმარნი და სახალხო სახლის ტანი ზარზარებს ტაშის ცემით. აქ იყო ნამდვილი სიხარული.

სიტყვას იწყებს **ნოე ჟორდანია** და ეს სიხარული დიდს ოვაციაში გადადის. **ნოე ჟორდანია** არ არის მეტყველი. სამაგიეროთ, მთელი მისი ფიგურა ლაპარაკობს. ბიბლიის სწორუპოვარი პროფილი განათებულია ძველი მესხური გამოხედვით. სითეთრე ხანშიშესვლისა კიდევ უფრო ამახვილებს ამ სინათლეს. ხმა რბილი და ნელი. სიტყვა ოდნავ შეჩერებული და უეცრად მოჭრილი. თქმა ფორმულებით, ვიდრე განსჯითა. არ არის ნასახი აფექტაციის. აღლევებას ხანდახან უბრალო შესტები აცხადებენ. რწმენა მოციქულის და თავდება რაინდის. მთელი ეს ფიგურა უაღრესად დამაჯერებელია. ხედავ და გწამს პიროვნება. არის მასში ძველი ქართული სინელი და თავა-

ზი. სირბილე უფრო მეტი, ვიდრე სიმეხე. ყოველი პაუზა მისი სიტყვებისა ტაშისცემით გრძელდება და სიტყვის ბოლო აფრთოვანებით გადადის მასსათა გადალახვის უსაზღვროებაში.

**ჟორდანისი** შემდეგ ლაპარაკობს ფრანგულად **ემილ ვანდერველდე**. იგი ნამდვილი ტრიბუნია ამ სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობის. მასში მეტყველებს ძველი რასსა ლატინთა და მთელს მის ფიგურაში გალლური ტემპერამენტი. იგი ფრანგული სტილის ორატორია. უფრო მომღერალი, ვიდრე მთქმელი. უფრო არტისტი, ვიდრე მოციქული. ხოლო მთქმელობაცა და მოციქულობაცა შორიდან იხედებიან. იგი მეტყველებს მთელი კორპუსით. ტანის მალლით რიტმული აყვანა და განზე დაკოდილი კენტავრივით გავარდნა. ხელების ფრთებად გადაშლა და ხანდახან მათი რკალად მოკუმშვა. ყველა ამაში ჩანს მეომარი დაბადებით და დუელიანტი ახელებული. ვანდერველდეს სწყალობს რიტმი ფრანგული ენის. არც ერთ რასსას არ შეუქმია ისეთი რიტმულობა სიტყვის მდინარებაში, როგორც შეჰქმნეს ფრანგებმა. ვანდერველდემ იცის ზედმინევნით რიტმი ფრანგულის. ფრანგულის ერთი მახვილი ვანდერველდეს თქმაში იღებს ათასნაირ ნიუანსებს. განსაკუთრებით ეხერხება მას რიტმების ნელი აგორება და თანდათან მოსხლეთით მათი ხმაურიანი გადასროლა. სახალხო სახლს ასეთი ორატორი არ მოუსმენია და მთელი მასსა განცვიფრებით უსმენდა ტრიბუნის სიტყვას.

შემდეგ ილაპარაკა **ჭიაბრიშვილმა**. სიტყვა საქმიანი იყო და ცოტა გრძელი.

ილაპარაკა გვარდიის უფროსმა **ვალეკო ჯუღელმა**. იგი უფრო მეომარია, ვიდრე მეტყველი. ამას კიდევ ის აორკვეცებდა, რომ მას ამ ორი წლის განმავლობაში რუსული ენა საკმაოდ დავინყებია. მაგრამ არცა აქვს ალბათ ორატორის პრეტენზიები. ხედავ მის უდროვო ჭაღარას, რომელიც ათეთრებს ჯერ კიდევ ახალგაზრდას, და გჯერა ადამიანი. მის სიტყვებში მოსჩანს უკანასკნელი გადანყვება. მის პაუზებში ნათლად ხედავთ უძილო ღამეებს გვარდიასთან ერთად ველებში თუ ხრამებში გატარებულებს. მასსას უყვარს იგი და ეს ყველაფერს ლაპარაკობს.

ილაპარაკა აგრეთვე ჯუღელის ამხანაგმა **დგებუაძემ**. ხალხს ისიც ძალზე ჰყვარებია. აქვს პიროვნების მიმზიდველი უშუალობა. მგონი, უკეთესი იქნებოდა ქართულად რომ ელაპარაკნა.

ოდნავი დისონანსი შეიტანა „ესერის“, თარხანოვის, სიტყვამ კრებაში. იყო გესლი მის სიტყვებში. ლაპარაკობს კარგათ.

ყარაჯევისა და ნალბანდიანის შემდგომ სიტყვა აიღო პროფესორმა **შალვა ნუცუბიძემ**. მე პირვე-

ლად ვიხილე იგი იმ საღამოს საჯაროდ მეტყველი. გამეგონა: კარგი ორატორია. უნდა სიმართლე ითქვას: ფრაზების გაშლა ეხერხება უთუოდ. მგონია: სამი საათი რომ ილაპარაკოს, ერთიც არ შეჩერდება. მინდა მხოლოდ რამოდენიმე დეფექტი ავლნიშნო. ორატორის სიტყვებში დიდი მნიშვნელობა აქვს პაუზებს. ვინც პაუზებს მოხერხებულად აკეთებს, იყავით დარწმუნებული, რომ იგი ყოველთვის მოახდენს გავლენას. შალვა ნუცუბიძემ პაუზების საიდუმლო ალბათ ჯერ არი იცის. მეორე: მთელი კორპუსის შეყვანა ლაპარაკში. ვანდერველდეს გვერდით ამ ხერხს ნუცუბიძემ, რასაკვირველია, ვერ გაამართლებს, მესამე: შალვა ნუცუბიძემ სერიოზული ყურადღება უნდა მიაქციოს თავის ხმას, ან უკეთ: ხმის ტონალობას. შთაბეჭდილება ასეთია, რომ იგი განგებ უშვებს ძირს ხმას და ოდნავ აგანიერებს მას, რომ სიტყვა იყოს უფრო დარბაისლური. ეფექტი სხვა გამოდის: კილო უჩვეულო და პათოსი ყალბი. რაც უნდა გულახდილი მეტყველებდეს ორატორი, ხმის ასეთი ტონით შეუძლებელია მოახდინოს სათანადო გავლენა.

საღამო იყო ნამდვილი ზეიმი ტფილ ისის მშრომელთა მასების“.

**გივი გოლენდ**

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №103.

## შეხვედრა

„გუშინწინ შეხვდნენ ერთმანეთს ჩვენი მუშათა კლასი და ევროპის მუშათა წარმომადგენლები. გუშინწინ გადაიშალა გული მუშათა ინტერნაციონალური სოლიდარო-

ბის: „ჩვენ არ ვიცით ერთმანეთის ენა, მაგრამ გვესმის ერთმანეთის ნალაპარაკევი, გვესმის აზრი და მისწრაფება“, – სთქვა **ნოე ყორღანიამ** მუშათა პარტის სხდომაზე და

ეს სიტყვები დამახასიათებელი იყო მთელი ამ დღეობისა.

ჩვენ წინ გადაიშალა საუცხოვო, წარმტაცი სურათი მუშათა კლასის საერთაშორისო სოლიდარობის. ერთობა აზრის, მისწრაფების, ერთგვარი დაფასება და შეგნება ისტორიულ მდგომარეობის – აი, რა გამოააშკარავა ამ შეხვედრის დღეებმა.

საქართველოს მუშათა წრეებმა იგრძნეს ევროპის შუქი, პირისპირ შეხვდნენ ევროპის მუშათა კლასს მათი საუკეთესო წარმომადგენლების სახით: და ეს წარუშლელ კვალს დასტოვებს ჩვენს ხალხში.

შეხვედრა იყო საზეიმო, მაგრამ ის იყო გულითადი, მეგობრული, ნდობასა და ერთსულოვნებაზე დამყარებული. ხალხმა იგრძნო, რომ მოვიდა მისი თითქოს დიდი ხნის ნაცნობი მეგობარი და გული გადაუშალა. სრული ერთობა დამყარდა მოსულთა და დამხვედრთა შორის. ზეიმი გადაიქცა მეგობრობის ტკბილ მუსაიფათ. გაცხოველებული ორატორის მგძნობიარე სიტყვა, უცხო ენით წარმოთქმულიც კი, გასაგები ხდებოდა, იზიდავდა გულს, უტოკებდა მაყურებელთ და სოციალიზმისადმი მონოდება მქუხარე ტაშით ჯილდოვდებოდა.

უხილავი ძაფი – მუშათა საერთაშორისო კავშირის გამბმელი, დღეს თვალდასანახი შეიქნა...

მაგრამ ეს იყო შეხვედრა მაინც საზეიმო, მან ბევრი დაგვანახა, ბევრი დაგვიმტკიცა, მან გაარკვია სისწორე და სიმართლე იმ იდეებისა, რომელსაც მუშათა კლასი ემსახურება. დღეიდან კი დაიწყება საქმიანი თანამშრომლობა ძვირფას მეგობრებთან.

ჩვენ გადავუშლით მათ წინ არა მარტო გულს, არამედ მთელ ჩვენს ნამოქმედარს, მთელს ნამუშევარს, ავსა და კარგს, მოსაწონს და დასაწუნს. ჩვენ არ მოვერიდებით სრული, შეუბღალავი სიმართლის თქმას, რადგან მათში ვხედავთ არა დიპლომატებს, არამედ თანამგრძნობელთ, რომელთაგან საქართველოს მუშათა კლასს საიდუმლო არა აქვს.

და ამ გაცნობის პროცესში ჩვენ ერთხელ კიდევ შევამოწმებთ ჩვენს აწმყოს იმ დიად იდეების მიხედვით, რომლითაც დღემდე ვსულდგმულობდით. ევროპის მუშათა კლასის გიგანტური ბრძოლა იყო ჩვენი გზის მაჩვენებელი. ამ მოძრაობის აზრი და რწმენა გახდება დღეს ჩვენი გზის სისწორის შემოწმებელი.

ჩვენ ღრმა რწმენა გვაქვს, რომ მრავალ შეცდომათა მიუხედავად, საერთო გზა ჩვენი სწორია, სოციალისტურია, მომავალ ბედნიერებისკენ მიმავალია.

და გვრწამს, ჩვენი მეგობრებიც, რომელნიც დასავლეთ ევროპიდან გვესტუმრნენ, აგრეთვე აზრს შეადგენენ ჩვენზე ჩვენი ქვეყნის დეტალურად გაცნობით“.

გაზეთი „ერთობა“, 1920, №211

## მოვიდნენ

„უკვე მოვიდნენ, მოვიდნენ ისინი, ვისი სახელებიც ჩვენ წინათაც გაგვეგონა, ვისი მოღვაწეობაც ჩვენ ასე გვიტაცებდა, გვმატებდა ენერგიას და აღმაფრენას. მათ ჩვენ დიდი ხანია ვიცნობდით, მაგრამ ვიცნობდით შორიდან, მოქმედებით, ნაწერებით. პირადად არ გვენახა. გუშინ პირველათ შევხვდით მათ პირისპირ და თითქოს დიდი ხნის პირადი ნაცნობები და მეგობრები ვიყავით, დიდი ხანია, არ გვენახა ერთმანეთი და, აი, ესეც არის დაბრუნდნენ, დაბრუნდნენ ამხანაგები. მეგობრები, კეთილისმყოფელები. რამდენი თფილი გრძნობა, რამდენი ამხანაგური მოკითხვა და სალამი მოედო გუშინ თფილისის და მის არე-მარეს.

ბევრი უცხო სტუმარი გვინახავს ჩვენში, მაგრამ ის სულ სხვა იყო. ისინი ჩვენ არ გვაინტერესებდნენ. პირიქით, ჩვენ ვაინტერესდებით იმათ. დღეს კი სხვაა. ესენი ჩვენც გვაინტერესებს და იმითაც ვაინტერესებთ. ამიტომ იყო, რომ ასეთი მხიარულებით და სიხარულით შევხვდით მათ, მთელი დღე ეს სიხარული და მისი ციალი თავს ტრიალებ-

და თფილისის ქუჩებს. და გრილ ნიავს, ნიავს საამოს, ნაზი ფრთებით მიჰქონდა, არემარეს ევლებოდა, ატოკებდა, ახარებდა, უღვიძებდა იმედს, იმედს საუკეთესო მერმისას, როცა ტახტს დაიდგამს მეუფება შრომისა და მის ბრწყინვალე კალთის ქვეშ თავს მოიყრინა მთელი ქვეყნის მაშვრალნი და ტვირთმძიმენი.

ეს დრო ხომ არც ისე შორსაა... უკვე ისმის ხმა გლოვისა იმ ბანაკში, რომლის სამარეს მსოფლიო პროლეტარიატი ასე ერთგულათ და თანდათანობით აღრმავებს ამდენი ხნის განმავლობაში.

დაჰკრავს საათი, საათი განთიადისა და ამოგორებულ მზე გათავისუფლებული შრომისა გაანათებს ქვეყანას ბნელსა და უკულმართსა. ამის თავდება ყოველივე ის, რაც მოხდა გუშინ, ამის თავდება ყოველივე ის, რაც მოხდა გუშინ. ამის თავდება ის იდეა, რომლის შარავანდედა შემოსა გუშინ მუშათა უბნები და რომლის გვირგვინის ქვეშ დაამწკრივა ჩვენი და ევროპის მუშათა კლასი“...

განი

გაზეთი „ერთობა“, 1920, №211.

## ევროპიელი სტუმრები

„საქართველოს მშრომელი ხალხი დიდის ზეიმით და აღტაცებით შეხვდა ევროპის სოციალისტების დელეგაციას. ბათომიდან დაწყებული, ვიდრე ტფილისამდე აუარებელი ხალხი ხვდებოდა და სალამს უძღვნიდა როგორც თავის მასწავ-

ლებელ ევროპის სოციალიზმის საუკეთესო წარმომადგენლებს. ირგვლივ მტრებით გარშემორტყულმა ქართველმა ხალხმა ინსტიქტურად იგრძნო, რომ მოვიდნენ ნამდვილი მეგობრები, რომელნიც პირუთვნელ მსჯავრს დასდებენ აქ



წარმოებულ მუშაობას და მეგობრულად უჩვენებენ მას იმ შეცდომებს, რომელნიც, რასაკვირველია, ბევრია. საქართველოს ხალხი დიდი ხნის განმალობაში იყო დაშორებული მართვა-გამგეობას, მისი ბატონ-პატრონი რუსის ბიუროკრატია იყო და იგი სცდილობდა დაჰპატრონებოდა მას არა მარტო ფიზიკურად, არამედ მის სულსაც ეპოტინებოდა. ამიტომ გასაკვირველი არ იქნება ევროპიელი სტუმრებისთვის ჩვენი მუშაობის ნაკლი, ვინაიდან ქართველ ხალხს მოკლე ხნის განმალობაში უხდება აგება საკუთარ სახელმწიფოსი, ახალ საფუძვლებზე და ისიც იმისთანა მსოფლიო კრიზისის დროს, როგორსაც განიცდის დღეს მთელი კაცობრიობა. ევროპის სოციალისტების დელეგაცია მიხვდება ყველაფერს და თავისი გამოცდილებით, თავისი ავტორიტეტული სიტყვით დაეხმარება საქართვეოს შემოქმედებით მუშაობაში.

მეორე მხრით ერთი რამ უნდა აღინიშნოს. ევროპის სოციალისტური ლაშქარი ჩვენ ძლიერ გვეხმარებოდა სიტყვით თუ საქმით, რათა საქართველოს დამოუკიდებლობა აღიარებულ ყოფილიყო. ლიუცერნის და ამსტერდამის კონფერენციები ამის საუკეთესო დამამტკიცებელია, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ ფართო მასსა საქართველოს დემოკრატიის მუშაობას ნაკლებად იცნობს. ბევრის შეგნებაში საქართველო ისევ რუსეთის ნაწილია. ჩვენი პოლიტიკა სავსებით ნათელი არაა, მაგალითად, ინგლისის მუშათა კლასისათვის და ბევრს ჰგონია, რომ, სხვა განაპირა ქვეყნებით, საქართველო იბრძვის რუსეთის წინააღმდეგ, როგორც რევოლუციის

მოპირდაპირე; ეხლა ჩვენი სტუმრები დარწმუნდებიან, რომ საქმესულ სხვანაირად არის. საქართველო თავს იცავს გარეშე მტრებისგან, ვინც უნდა იყოს იგი და იცავს იმიტომ, რომ მისთვის ძვირფასია ეროვნული თავისუფლება, ძვირფასია ის სოციალური შემოქმედება, რომელსაც იგი დღეს აწარმოებს. ჩვენი სტუმრები გაჰფანტავენ ყოველგვარ ბურუსს, ჩვენ გარშემო გაჩენილს, და ევროპის მუშათა კლასს არ აჩვენებენ ხალას ჭეშმარიტებას.

დიდი მნიშვნელობა აქვს ევროპის სოციალისტურ დელეგაციის აქ ყოფნას, მეორე მხრითაც. ბოლშევიკები მუდამ იმას გაჰყვირიან, რომ მხოლოდ რუსეთში არის რევოლუციონური მოძრაობა, რომ მხოლოდ მასთან დაკავშირებაა ჩვენი ხსნა, ისინი, ნებსით თუ უნებლიედ, არიან ჩვენი აგენტები რუსეთის იმპერიალიზმისა და მიელტვიან რუსეთსა ამა თუ იმ სახით გაერთიანებას. ეხლა მდგომარეობა იცვლება ისე, რომ ქართველ ხალხის ფსიხიკისათვის ამ ცვლილებას ფრიად დიდი მნიშვნელობა აქვს. ჩვენი მისწრაფება ყოველთვის ევროპისაკენ იყო მიმართული. დროთა ბრუნვის გამო ევროპასთან ურთიერთობა ჩვენს ხალხს რუსეთის საშუალებით ჰქონდა. დღეს საქართველო პირდაპირ უკავშირდება წყაროს იმ იდეებისა, რომელმაც ჩვენში რუსეთის გზით მოდიოდა. საქართველოს დემოკრატია პირველად უკავშირდება კულტურულ ევროპას და ეს დიდი სიკეთეა ქართველი ხალხისთვის.

დელეგაციას განზრახული აქვს ჩვენში არსებულ ყველა ორგანიზა-

ციას გაეცნოს. ჩვენი პარტიის მონვევით ისინი ენვეიან ჩვენი პარტიის ორგანიზაციებსაც და მოივლიან პროვინციებსაც. და ჩვენ ღრმად დარწმუნებული ვართ, რომ ისინი გულდასმით, გულისხმეერებით მოეპყრობიან ყველა იმ მოვლენას, რომელსაც ჩვენში ადგილი აქვს და ევროპაში ჩასვლისას ჩვენს იქაურ თანამებრძოლთ ეტყვიან: აი, ქვეყანა, სადაც სწარმოებს შემოქმედებითი მუშაობა ბრწყინვალე მო-

მავლისთვის, მიუხედავად ამ დიდი კრიზისისა, განსაკუთრებით ეკონომიურ სფეროში, რომელიც იქ სუფევს. აი, ქვეყანა, რომელიც იბრძვის საუკეთესო მომავლისათვის, იბრძვის საკუთარ არსებობისათვის და, რომელიც თქვენ სულიერ დახმარებას თხოულობს.

და ჩვენ გვწამს, ევროპის მუშათა კლასი ამ სულიერ დახმარებას გაგვინევს უფრო მეტად, ვიდრე აქამდე გვინევდა“.

*გაზეთი „სახალხო საქმე“, 1920, №930.*

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია პროვინციაში

19 სექტემბერს დილით დელეგაცია მიემგზავრება სამხედრო გზით ყაზბეგში, სადაც, მოხვევთა თხოვნის თანახმად, გაიმართება მიტინგი.

20 სექტემბერს დელეგაცია დაბრუნდება ტფილისში.

21 სექტემბერს დილით დელეგაცია გაემგზავრება კახეთში; სადაც გურჯაანში მოხდება მიტინგი. იმ ღამეს დარჩებიან წინანდლის მამულში.

22 სექტემბერს კი ბრუნდებიან ტფილისში.

23 სექტემბერს დილით გაემგზავრებიან ბორჯომში. ცოტა ხნით შეჩერდებიან სად. გორში და ხაშურში.

23 სექტემბერს ღამით გაემგზავრებიან სად. შორაპანში, საიდანაც დილის 6 საათზე და 24 სექტემბერს გაემგზავრებიან ჭიათურაში, სადაც მივლენ 9 საათზე.

ჭიათურიდან დაბრუნდებიან სალამოს და ღამით გაემგზავრებიან სად. ტყიბულში, სადაც იქნებიან 25 სექტემბერს დილით.

25 სექტემბერს ნაშუადღევს 3 საათზე დაბრუნდებიან ქუთაისში, ქუთაისიდან დილით გაემგზავრებიან ფოთში.

26 სექტემბერს დილის 6 საათზე გაჩერდებიან სად. სამტრედიაში, გაჩერდებიან სად. აბაშაში 8 საათზე, ქალაქ ახალ სენაკში იქნებიან 10 საათზე.

იმავე დღეს ნაშუადღევს 2 საათზე დელეგაცია მივა სად. ფოთში. იმავე ღამეს დელეგაცია გაემგზავრება გურიაში.

27 სექტემბერს დილის 7 საათზე იქნებიან სად. ლანჩხუთში, 8 საათ. სად. სუფსაში, 9 საათზე სად. ნოტანებში და 12 საათზე ქ. ოზურგეთში. ნა-

შუადღევის 4 საათზე წამოვლენ ოზურგეთიდან ნოტანებით ქ. ტფილისში. ტფილისში დარჩებიან 27 და 28 სექტემბერს, დაათვალიერებენ მუშათა და საზოგადოებრივ დაწესებულებებს. 30 სექტემბერს დელეგაცია მიემგზავრება ბათუმიდან ევროპაში. არავითარი ცვლილება მგზავრობის ამ წესრიგში არ იქნება შეტანილი. სოც. დელეგაციას პროვინციაში ყველგან გაყვება **კ. გვარჯალაძე, დ. შარაშიძე, ვიქ. თევზაია, ნაზაროვი, ილია სადრაძე** და პრესის წარმომადგენელი **ლეო რუხაძე**.

ბორჯომში დელეგაციას გაჰყვება **ნოე ყორღაია**. კახეთში – **ნ. ხომერიკი**, იმერეთში – **ალ. ლომთათიძე, ნ. რამიშვილი**, დუშეთში დამატებით გაყვებიან: **ბენ. ჩხიკვიშვილი, ვალ. ჯუღელი და დათ. ჩხეიძე**. დეპუტატები წინდანიწვე მიდიან და პროვინციაში ადგილობრივად ხვდებიან. ზემოაღნიშნული პირებს გარდა, დელეგაციის გაყოლა არ შეიძლება“.

ვაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №212.

## სოციალისტური დელეგაცია პროვინციაში

„სექტემბრის 19-ს ნაშუადღევს იდარა, მთელი სამხედრო გზა გაივსო ხალხით. მწყემსები უხდებიან ავტომობილებს და მინდვრის ყვავილებისაგან შეკინძულ თაიგულეებს უძღვნიან: ფასანაურში დელეგაცია პირველის ნახევარზე მივიდა. ბავშვები და ქალები ავტომობილებს ყვავილებს ესვრიან, ისმის ვაშა და მარსელიოზა. ხალხის სახელით **გიგო ბედოიძემ** სალამი უძღვნა სტუმრებს და სთხოვა, გადასცენ ევროპის მუშებს, რომ საქართველოს დემოკრატია მუდამ განუყრელად იქნება ევროპის პროლეტარიატთან. ამის საპასუხოთ **ვანდერველდემ** სთქვა: მთელი დელეგაციის სახელით უნდა მოგახსნეოთ, რომ ჩვენ ვიცოდით, რომ მთები აკვანია საქართველოს თავისუფლების, მაგრამ ჩვენ არ ვიცოდით და ვერ წარმოგვედგინა, თუ წითელი დროშა ფრიალებდა ამ მწვერვალებზე. ჩვენ წავალთ ევროპაში და მიუტანთ ამბებს თქვენს ამხანაგ მუშებს, რომ კავკასიონის ქედზე ფრიალებს წითელი დროშები და საქართვე-

ლოს მშრომელი ხალხი ამხანაგურ ხელს „გინვდით-თქო“. დაუსრულებელმა ვაშამ და ტაშის ცემამ დაფარა ვანდერველდეს სიტყვები. ამას მოყვა ბავშვების სიმღერები და ცეკვა. შემდეგ ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა დელეგაცია სადილათ მიიპატიჟეს, სტუმრებმა ფრანგულათ ინტერნაციონალი იმღერეს. **ვანდერველდემ** ინტერნაციონალის შესრულების შემდეგ სთქვა: „მე აღფრთოვანებული ვარ ქართველების სტუმართმოყვარეობით, მე ვგრძნობ და ვხედავ, რომ ეს არ არის ერთი რომელიმე კლასი ან პარტია, არამედ ეს არის მთელი ერი, მთელი ხალხი და მას უსურვებთ ჩვენ დღევანდელს ამ მთებში და ვუმღერთ ევროპის მუშათა კლასის სიმღერას ინტერნაციონალს. **შოუმ** სთქვა: „მე მინდა გამოვხატო ჩემი გრძნობა არა სიტყვაში, არამედ სიმღერაში, რომელიც ინგლისელებისათვის უდიდეს მეგობრობას გამოხატავს. ამ ხალხს ვერ ეტყვი სიტყვებს უფრო ლამაზს, ვიდრე მისი მომხიბლა-

ვი ბუნებაა. „შემდეგ მღერიან დიდი რევოლუციის სიმღერებს. **სნო-უდენმა** სთქვა: „მე მინდა მადლობა გადავუხადო იმ ქართველ ქალს, რომელმაც ასეთი შვილები აღზარდა და შესძლო ჩვენი ასე შეხვედრა. მწამს, რომ ეს ქალი მომავალში კიდევ უფრო მეტს შესძლებს კლასის საკეთილდღეოთ.“ სიტყვები წარმოსთქვეს აგრეთვე **ვალეიკო (ვალერიან) ჯუღელმა** და **ბენია ჩხიკვიშვილმა**. სრულ სამ საათზე ხალხის საერთო სიხარულში და ვაშას ძახილში დაიძრნენ ავტომობილები. უკვე მოინმინდა. მზემ გამოანათა. გამოჩნდა თოვლიანი მწვერვალი ყაზბეგისა. მთების სილამაზე ათასფერად გადაიშალა. ყვავილებით მორთული ავტომობილები მიქრიან თვანარმტაც გზაზე, რომელთაც ყოველ სოფელთან ხვდებიან ცხენოსანი მოხვევები და ნითელი დროშებით აცილებენ. კობამდე მისვლაში დაღამდა. ცა მონმენდილია. მთვარე თოვლიან მთებში განათებულ კელაპტრათ მიჰყვება მგზავრებს. კობელები გამოეფინენ ამ შარაგზაზე და ცხენოსან მედროშეს პირით შემოთვალეს: სტუმრები ღვთისაა, ჩვენ გიცდით და უთუოდ უნდა მობრძანდეთო.“

მიჰქრის თეთრ ცხენზე შემჯდარი მედროშე ავტომობილების წინ ამ ღამის გაყრისას. ამას აქვს რაღაც განსაკუთრებული სილამაზე. კობელებს მიესალმა **ვანდერვალდე**, რის შემდეგ სამოცი ცხენოსანის თანხლებით ნითელი დროშებით ავტომობილების კორტეჟი დაიძრა ყაზბეგისაკენ. მაგრამ პროცესიას გზაში სიონი გადაეღობა. აქ თავი მოუყრია ნახევარ ხევს. ჩამოსულან მთიდან ორასი ცხენოსანი შეიარაღებული ხევსური, რომლებ-

მაც ავტომობილების გამოჩენისას იშიშვლეს ხმლები და პატივისცემის ნიშნით ძირს დაჰხარეს. „გაუმარჯოს“ ხმა ცამდის ადის ამას ემატება სამასამდე ცხენოსანის შეწყობილი ფეხის ხმა და რაღაც განდიოზული სურათი გამოდის. სიონში ხალხის სახელით სტუმრებს გლეხი **ანდრია კობოიძე** მიესალმა. ის ამბობს: „მეთორმეტე საუკუნიდან ქართველი ერი ალყაშემორტყმული მონგოლთა ურდოებით სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლას ეწევა. ამ მთებში ჩვენი ხალხი ხმალამონვდილი იცავდა თავის თავს და მეგობარს ვერ პოულობდა. ერეკლეს დროიდან კი, როცა დასუსტებული ქართველი უძლური იყო, დაეცვა თავი ოსმალეთიდან, ორივე თვალთ გაჰყურებდა ევროპას. გაშვერილი ჰქონდა ხელები მეგობრებისაკენ, მაგრამ ცაში რჩებოდა. მიგვიყვანეს სწორეთ დესპოტურ რუსეთს უღელში შებამდე. მაგრამ დღეს აღსულდა ნატვრა. დღეს ჩვენც ვხედავთ მთებში ევროპის საუკეთესო შვილთა წარმომადგენლებს და ამიერიდან გზა საქართველოსა და ევროპის შორის გახსნილია. ჩვენ ვიბრძოლებთ ამ გზის შესარჩენათ საერთაშორისო მუშათა კლასის საკეთილდღეოთ. „გაუმარჯოს ჩვენს საერთო ნითელ დროშას. გაუმარჯოს ძვირფას სტუმრებს“. იელვა მოხვევ ხევსურთა ხმლებმა და სიტყვა „ვაშამ“ დაფარა. საპასუხო სიტყვას ამბობს **ვანდერველდე**: „მთის შვილნო, თავისუფალ საქართველოს მოქალაქენო, ჩვენ, ევროპიელებს, რომელნიც ვხედავთ ამ მაღალ მწვერვალებზე აფრიალებულ ნითელ დროშას, არ გვიკვირს ეს, ვინაიდან თქვნი ბრძოლა თავისუფლები-

სათვის თავდება ამ სიმშენიერის. თქვენ მიერ ევროპისაკენ განვდილ ხელებს მაგრამ კიდებს თავის ხელებს ევროპის მუშები და ამიერიდან „ჩვენს კავშირს ვერავინ გასწყვეტს“. ისმის საერთო ვაშა და ტაშისცემით აცილებენ ავტომობილებს ყაზბეგისაკენ, რომელიც

მშენიერათ არის მორთული. არის არკა წარწერით: სალამი სტუმრებს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს. ავტომობილების კორტეჟს წინ მიუძღვება ორასი ცხენოსანი, ხოლო ამდენივე ავტომობილებს მოსდევს. (გაგრძელება იქნება)“

ვაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №214.

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია პროვინციაში

### ყაზბეგში

„მიუახლოვდით თუ არა ყაზბეგის ხიდს, დაგხვდა მორთული არკა ყვავილებით. აქ კიდევ შემოგვიერთდა ასამდე ცხენოსანი. თვალწარმტაც სურათს წარმოადგენს ცხენოსანი ლაშქარი, რომელსაც ამშვენებს ხუთი მედროშე, ხალხი, მათ წინ მიუძღვება ძველი ხევის თემის წმინდა სამების თეთრი დროშა... თვით ყაზბეგშიც აუარებელ ხალხს მოეყარა თავი. ეკლესიის გალავანთან გაჩერდნენ ცხენოსნები. მივიდა ხალხიც. აქ მხურვალე სიტყვით მიჰმართა ხალხს **მაკდონალდმა**. მან, სხვათა შორის, სთქვა: მე თქვენებრ მთების შვილს შემოძლიან გავიგო თქვენი აღტაცება. მე ვხედავდი როგორ მოაფრიალებდით თქვენ წითელ დროშებს, რომლებთაც წინ მიუძღოდა წმინდა გიორგის თეთრი დროშა. მე თქვენთან ინგლისის მუშათა სახელთ ვტოვებ უდიდეს მცნებას ამხანაგებისას, რომელიც კი შემოძლიან დაუტოვო საქართველოს მთებში. „ხალხი: – ის სახელთ **ბართლომე ლუდუშაურმა** მიმართა სიტყვით სტუმრებს. მან სთქვა: მხოლოდ საერთაშორისო დემოკრატიაა ჩვენი

უანგარო მეგობარი და ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ ის დაგვეხმარება სიტყვით და საქმით შევინარჩუნოთ დამოუკიდებლობა, როგორც საუკეთესო პირობა თავისუფალ სოციალურ გარდაქმნისათვის, რომლის მოტრფიალაც ვართ ჩვენ პიტალო კლდის შვილნი. საერთო „ვაშას“ და გაუმარჯოს ძახილში ხალხი იშლება ცხრა საათზე, ხოლო მრავალ შთაბეჭდილებით დაღლილი სტუმრები ისვენებენ.

### დარიალი

სექტემბრის 20 დილის 8 საათზე დელეგაცია ყაზბეგიდან გაემგზავრა დარიალისაკენ. ყაზბეგის მცხოვრებლები აცილებენ სტუმრებს, მზიანი დღეა, მაგრამ თერგის და თოვლიან მთების სიცივე საგრძნობია. თვალწარმტაცი ბუნება ხიბლავს სტუმრებს. დარიალის ხიდზე ჯარად და ადგილობრივ მცხოვრებლებთ გაუკეთებიათ არკა წარწერით: ძვირფასს სტუმრებს ჩვენი სადარაჯო პოსტებიდან“. სტუმრები წავიდნენ რუსეთის სადარაჯო პოსტებიდან, სადაც დახვდათ მათ ხუთი წითელი არმიელი და საუბრის შემდეგ უკან დაბრუნდნენ. ცეკავშირის კინემა-

ტოგრაფიული აპარატი იღებს სურათებს. დარიალის სანახაობამ მოხიზლა დელეგაცია. დელეგაცია დარიალიდან დაბრუნდა 10 საათზე და 15 წუთზე ყაზბეგში, სადაც დღესაც მოიყარა თავი ხალხმა და მცხეთისაკენ აცილებენ სტუმრებს. საერთოდ ხევში დელეგაციის მოგზაურობამ დღესასწაულის სახე მიიღო. მთელი გზა მორთულია არკებით და თაიგულებით. ავტომობილები მოძრავ ყვავილებით აკინძულ თაიგულებს წარმოადგენენ. ერთ საათში დელეგაცია მცხეთისაკენ გაემგზავრება.

### დუშეთში

დელეგაციის დუშეთში დაბრუნებისას ერობის წინ მოედანზე მოეწყო ტრიბუნა და გაემართათ მრავალრიცხოვანი მიტინგი. ს.დ. სამაზრო კომიტეტის სახელით დელეგაციას **ვ. კალანდარიშვილი** მიესალმა. საპასუხოდ სიტყვა წარმოთქვა **სნოუდენმა**: „მე, ამბობს სნოუდენი, პირველი ვლასპარაკობ ამ ტრიბუნიდან, ვინაიდან ეს დამავალა მთელმა დელეგაციამ და ამის მიზეზია გუშინდელი თქვენი შეხვედრა, როცა დროშებით პირველად მოგვესალმა ქალთა ორგანიზაცია. ჩვენ ფრიად გვახარებს, ის როლი, რომელსაც თამაშობენ ქალები საქართველოში. სამწუხაროდ იქ, ჩვენში, ჯერ ეს არ არის. თქვენში ქალი გათანასწორებულია მამაკაცთან. ეს არის თავდები მომავალში ერის და მისი მოწინავე კლასის მუშათა დემოკრატიის განვითარებისა. გუშინ ჩვენ ვნახეთ ხევის ხალხი, იქ პიტალო კლდეებში ფრიალებს წითელი დროშები და ჩვენ ვნახეთ ამ დროშით ხელში მთელი ხალხი, მთელი გლეხკაცო-

ბა. ძლიერია ამ ხალხის ნების ყოფა და ვეჭვობთ, რომ რომელიმე ტირანიამ შესძლოს მისი დამარცხება; ეხლანან დავბრუნდით რუსეთიდან და როცა ვადარებთ იქაურ და აქაურ ცხოვრებას, უნდა ვსთქვათ, რომ რუსეთში ვნახეთ მხოლოდ შიში, იქ ყველას ერთმანეთის ეშინია. იქ, თვით კომუნისტები უთხრიან ერთმანეთს სამარეს. ჩვენ ნავალთ ბრიტანეთში და იქ თქვენს ამხანაგებს, ინგლისის მუშებს გადავსცემთ, რომ საქართველოს ხალხს ჰყავს თავისი მთავრობა, რომელიც ხალხის ნებაზე მართავს ქვეყანას და არა ისე, როგორც რუსეთის ეხლანდელი მთავრობა, რომელიც ხალხის წინაშე ხმას ანგარიშს არ უწევს. ჩვენ ვეტყვი ინგლისელ მუშებს, რომ საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკის მთავრობას გვერდში უდგას მუშათა კლასი, რომ ეს მუშების მთავრობაა და ის აშენებს თავის დამოუკიდებლობას – თავისუფალ სახელმწიფოს. და ჩვენ იქ ხმას ავიმალღებთ, რომ ცნობილ იქნეს საქართველო (ხანგრძლივი ტაში).

შემდეგ ლასპარაკობს ფრანგი დელეგატი **ადრიენ მარკე**. ჩვენ ვხედავთ, რომ თუ როგორი გრძნობით და გატაცებით გვეგებება ხალხი. გუშინ ჩვენ ვიყავით მთებში და იქ ჩვენ გავიგეთ, რომ თქვენში ძლიერი ყოფილა არა მარტო ნაციონალური გრძნობა, არამედ კიდევ უფრო ძლიერი ინტერნაციონალური. და მე მაგონებდა **ჟორჯის** სიტყვები, რომელმაც სთქვა: „პატრიოტიზმი არ იშორებს ადამიანს ინტერნაციონალიზმისაგან, ხოლო ინტერნაციონალს კი მიჰყავს ხალხი ჭეშმარიტ პატრიოტიზმისაკენ“. „ჩვენ ვნახეთ დღეს თქვენს

საზღვარზე კომუნისტებიც, რომლებმაც გვითხრეს, რომ რუსეთში ყველა კომუნისტებიაო, ხოლო შემდეგ დაუმატეს, რომ ისინი მხოლოდ მობილიზაციით გამოწვეული ჯარისკაცები არიანო. თქვენში უცხოელი ვერ გაიგებს ამ ძალდატანებით „გაკომუნისტებას“. აქ სოციალისტური აზროვნებით გამსჭავლული ხალხი თვით იცავს თავის ქვეყანას. ამაშია თქვენი სიძლიერე და ამისთვისაც არის, რომ თქვენ განვდილ ხელს მაგრად ჰკიდებს ევროპის მუშათა კლასი (მქუხარე ტაში).

ტრიბუნაზე ადის **ჰიუსმანი**, რომლის გამოჩენაზე ხალხი აღტაცებაში მოდის. ის ამბობს: „ორმა რამემ გამაკვირვა მე საქართველოში; ერთი – ეს არის ერთსულოვნება, რომელსაც ყოველი ქართველი იჩენს დამოუკიდებლობის დაცვაში და დემოკრატიული გზით იდეალების განმტკიცებაში, მეორე კი არტისტული გრძნობაა, რომლითაც ღრმად გამოსთქვამთ თავის სიხარულს. თქვენ უკანასკნელად განიცადეთ ოსმალეთის შემოსევა და საქართველოს ასეთი საშინელი განცდა ისტორიულად ხომ ბევრი ჰქონია. ჩვენც, ბელგიელებმაც, განვიცადეთ ოთხი შემოსევა, ხოლო ამათგან უკანასკნელი იყო გერმანიის იმპერიალიზმის შემოსევა, რომელმაც გაანადგურა ბელგია. ჩვენ შეგვიძლია გავიგოთ ერთმანეთის. ჩვენ ვიცავდით თავს თავგანწირვით და მიზანს მივალნიეთ. პატარა ბელგიამ თავი გადაირჩინა. სანამ არ შესულა ყველა ქვეყნები ერთა ლიგაში, სანამ არ განიარაღებულა მთელი ქვეყანა, თქვენ, თავისუფალ საქართველოს შვილებო, მშრალად შეინახეთ

თოფის წამალი სანყოფნებში, რომ თავდასხმელნი მოიგერიოთ. ასეთი ხალხი, რომელსაც აქვს ძალა და ნებისყოფა ბრძოლისა, ხოლო გრძნობა თავის მრავალფეროვან ბუნებისა არ შეიძლება მოკვდეს. როცა ჩემ თვალწინ იძლება დემოკრატიის ხელებით შექმნილი სახელმწიფო, არ შემიძლია არ მოვიგონო თქვენი ბრძენი ხელმძღვანელები და, მით უმეტეს, ის ამხანაგები, რომელნიც ენამენ ამ იდეისათვის და დაიხოცნენ.

ხანგრძლივმა ტაშმა დაჰფარა სიტყვა. საღამოთი ძვირფასი სტუმრები მცხეთისაკენ გაემგზავრნენ. ისინი ხალხმა „ვაშას“ და „გაუმარჯოს“ ძახილით გააცილა.

### მცხეთაში

8 საათზე უკვე მცხეთაში ვიყავით, სადაც დროშებით დიდძალი ხალხი შეგროვილიყო. დუშეთიდან განზრახული იყო პირდაპირ ტფილისისაკენ წასვლა, მაგრამ ავტომობილებს გადაეღობა ხალხი და მოითხოვეს სტუმრების ნახვა. მიუხედავად დალილობისა, სტუმრები გადმოვიდნენ ავტომობილებიდან და მოისმინეს ადგილობრივ ორგანიზაციათა მისალმებანი. ბავშვების გუნდმა სტუმრებს თაიგული მიართვა.

დელეგაციის სახელით აქ ხალხს მიესალმა **ტომას შოუ**, რომელმაც სთქვა: „ჩვენ ვნახეთ თქვენი ლამაზი ქვეყანა და პატიოსანი და მშვენიერი ხალხი და ეხლა უნდა გითხრათ მთელი ევროპის მუშების სახელით, რომ ჩვენ ერთი წადილი გვაქვს, რომ თქვენ არ დაკარგოთ ეს თავისუფლება. ამისათვის ევროპის მუშებმა უნდა მიიღონ ზომები და

მოითხოვონ საქართველოს დამოუკიდებლობის ცნობა და ხალხთა ლიგაში შესვლა. მე მწამს, რომ ასეთი თავისუფალი ხალხი შესძლებს თავისუფლად აღზარდოს შვილებიც. მე ვიყავი რუსეთში და არ მიხილავს ეს სიხარულის ღიმილი: – ის მგლოვიარეა, ვინაიდან ძალდატანებაა ერთი ჯგუფისა და ხალხი აკეთებს ძალდატანებით იმას, რაც მთავრობას სურს და არა იმას რაც თვით ჰსურს. აქ კი გყავთ თქვენი მთავრობა, დემოკრატიულ პროცესებით რომ ხელმძღვანელობს ყოველ საქმეში. ჩვენ იქ, ევროპაში ავამოძრავებთ მუშებს თქვენს და-

სახმარებლად, ჩვენ იქ გადავცემთ მათ, რომ საქართველო არის დემოკრატიზმის გზაზე და მიდის მუშათა კლასის საბოლოო იდეალებისაკენ. ამისათვის ის უნდა იქნეს ცნობილი, ის უნდა შევიდეს ერთა ოჯახში თავისუფალი და დამოუკიდებელი. გაუმარჯოს დამოუკიდებელ საქართველოს! გაუმარჯოს ინტერნაციონალს!

**შოუს** სიტყვები დაჰფარა ტაშმა. სტუმრებს ყვავილებს ესვრიან საერთო ოვაციებსა და სიხარულში დელეგაცია ტფილისისაკენ გაემერთა“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №215.

## დიდი სტუმრები

„საქართველოს პროლეტარიატი დღეს ზეიმობს:

მას ეწვია ევროპიდან საერთაშორისო პროლეტარიატის ბელადები.

მას ეწვია ინტერნაციონალის მნათობები, ძმობა ერთობის მოციქულები.

კაუცკი, ვანდერველდე, შოუ, მაკდონალდი, ბრიუკერი და სხვა.

ვის არ გაახარებს მოხუცი კაუცკის ნახვა?!

**კაუცკი** ეს ორთოდოქსალური სოციალ-დემოკრატიის მამამთავარია.

მისი სახელი დაკავშირებულია საერთაშორისო მოძრაობასთან.

მისი ნააზრევით აზროვნობს საერთაშორისო პროლეტარიატი.

კაუცკი თეორეტიკოსი – მარქსიზმის განვითარებაა, მისი დასრულებაა.

ჩვენს მუშათა კლასს უყვარს კაუცკი და მას თბილი გრძნობით მიიღებს.

**ვანდერველდე?!**

ეს ბელგიის მუშათა კლასის ბელადია, ბელგია პატარა ტერიტორი-

ით, ძლიერია მუშათა კლასის ორგანიზაციის ძლიერებით.

ბელგია და საქართველო ორივე პატარა ქვეყანაა.

ორივეს დიდი მწარე გაკვეთილები გადაუტანია თავს. მისი ბელადი ვანდერველდე ადვილად გაგვიცნობს. მიხვდება ჩვენ სულიერ მისწრაფებას.

**ტომ შუ?!**

ინგლისის გავლენიანი პროლეტარიატის ღირსეული ერთი მეთაურთაგანი.

დინჯი და ფრთხილი, როგორც ინგლისის მუშათა კლასი.



მან რუსეთიც ინახულა და ეხლა ჩვენ გვეწვია. ალბად, პარალელს გაავლებს ამ ორ ქვეყანას და დასრულებულ შთაბეჭდილებას მიიღებს.

ჩვენი მუშათა კლასი პირისპირ შეხვდება ღირსეულ ევროპელ მასწავლებლებს და თავის მოქმედებას თვალ წინ გადაუშლის.

ჩვენი საქმე საკაცობრიო საქმეა.

ჩვენი სტუმრებიც საკაცობრიო იდეალების მომღერლებია.

ეს გვაერთიანებს ჩვენ.

საქართველოს პროლეტარიატი რუსეთის დიდ რევოლუციაში გამარჯვებული გამოვიდა. დღეს პოლიტიკურად თავისუფალი ჩვენი ქვეყანა, დიდ გაჭირვებას განიცდის ეკონომიკურად.

ჩვენ ეს არ გვაშინებს. ჩვენ იმედი გვაქვს ამ დაბრკოლებასაც დავძლევთ.

ჩვენ მომავლით ვსულდგმურობთ და ჩვენი დროშაც წინ მიფრიალებს, სოციალიზმისკენ. ძირს არასოდეს არ დავხრით ჩვენს დროშას, რადგან ღრმად გვწამს, რომ ვაკეთებთ მართალ საქმეს, აუცილებელ საქმეს.

ჩვენმა დიდმა სტუმრებმა თავის თვალთ უნდა ნახონ ჩვენი ნამუშევარი.

დღეს კაპიტალიზმის მძიმე უღლის ქვეშ გმინავს ევროპის მუშათა კლასი. მისი იდეალი ტყვეობას განიცდის, მაგრამ, მასაც ბოლო აქვს. სოციალიზმის კარებს უკვე უკაკუნებს საერთაშორისო პროლეტარიატი და გვწამს მგოსნის სიტყვები:

„გაგლეჯს, გაგლეჯს გალიასა

ის არწვი, დღეს რომ ტყვედ ზის.

სადაც სხივი მოციმციმე ველარ ატანს ბრწყინვალე მზის,

გაგლეჯს... გაშლის მძლავრათ კვლავ ფრთებს,

მოევლება სამშობლო მთებს,

დაუკოცნის ხუჭუჭა თმებს.

ამ დღეს ველით ჩვენ.

ჩვენი სიტყვა სოციალიზმია.

გაუმარჯოს სოციალიზმს.

გაუმარჯოს ჩვენ დიდ სტუმრებს, სოციალიზმის მოციქულებს“.

**გალო სკლიარი**

გაზეთი „ერთობა“, 1920, №210.

## სალამი მუშათა სარდლებს

„დღეს ევროპის სოციალისტების დელეგაცია ესტუმრება ჩვენს პარტიას. ჩვენი პარტიის დარბაზის კარი ფართოდ გაიღება იშვიათ და სანატრელ სტუმრების მისაღებად. ჩვენი ოჯახის ქერქვეშ თავს მოიყრიან საერთაშორისო მუშა ხალხისთვის ბრძოლაში გაჭაღარავებული მსოფლიოს საუკეთესო შვილნი, განათლებულ კაცობრიობის სიამაყენი, დიდი მოქალაქენი. ქვემარტად იშვიათია დღევანდელი დღე ჩვენი პარტიის ცხოვრებაში.

სოციალისტ-ფედერალისტების პარტია თითქმის ორი ათეული წელია ჰმოღვანეობს, იბრძვის და მოქმედებს ჩვენი ქვეყნის პოლიტიკურ, კულტურულ და ეკონომიკურ სარბიელზე. ამ ხნის განმავლობაში ჩვენი პარტია ხმას იმაღლებდა ქართველი მშრომელი ხალხის გაქელილ უფლებათა დასაცავად, ქართველი ერის ვინაობის შესანარჩუნებლად, საქართველოს ტერიტორიის გადასარჩენად გაყოფვის, დანაწილებისა და გაყიდვისაგან. ჩვენი პარტია ერთგულ დარაჯად ედგა საქართველოს ჭაღარა ისტორიას, ქართველი ერის კულტურას, ენას, პოლიტიკურ უფლებებს. ამავე დროს ჩვენი პარტია მოუხმობდა ქართველ მშრომელ ხალხს სამოქმედოდ ბრწყინვალე მომავლისათვის, შრომის მეუფებისათვის, სოციალიზმის დამყარებისათვის. ჩვენი პარტია მედგრად იბრძოდა მისთვის, რომ ქართველი მუშა ხალხი ჩამდგარიყო, როგორც ერთი მცირე რაზმი, საერთაშორისო მშრომელი ხალხის მძლე ლაშქარში და მასთან ერთად ეწია მძიმე

უღელი საერთო საკაცობიო ბედნიერების მისაღწევად.

ჩვენ ხალხს გეჭრიდა დიადი მომავლის, სოციალიზმის სხივოცნობა, მაგრამ გულს გვიკლავდა ქართველი ერის მონობა. და სოციალიზმისაკენ სავალი გზა გავივანეთ ეროვნულ გათავისუფლების გეზით. ჩვენ გვწამდა ყველა ქვეყნის მშრომელთა გაერთიანება, მაგრამ ამავე დროს გვწამდა ყველა ერის მშრომელთა სწორუფლებიანობაც და ამისთვის იბრძოდა ჩვენი პარტია. ეროვნული თავისუფლების გზით სოციალიზმისაკენ. აი, ჩვენი მორიგი პრინციპი, ნაანდერძევი დიდ მოღვანეთა მიერ და განბანილი საუკეთესო მამულიშვილთა ცრემლითა და სისხლით, გაკაუტებული ერის კვენესითა და ტანჯვით. ამ გზაზე მრავალი დაბრკოლება შეხვდა ჩვენს პარტიას, მრავალჯერ და მრავალ ადგილას მოუხდა სასტიკი ბრძოლის გადახდა. დამარცხებაც განგვიცდია რიცხვმრავალ მოწინააღმდეგესთან, მაგრამ ყოველთვის პრინციპები უფრო მეტის შარავანდედით იმოსებოდა და უფრო მეტ ცხოველმყოფეობას ჰპოვებდა ამ ცხოვრების დუღილში, ბრძოლის ქარტეხილში. დამარცხებას სასო არ წარუკვეთია, პირიქით, მეტის ნდომით, გამარჯვების წყურვილით გამოვდიოდით ამ ბრძოლიდან. დღეს საქართველო თავისუფალია, დამოუკიდებელი, თანასწორი სხვა ერთა და ქვეყანათა შორის. დღეს საქართველო მასპინძლობს ევროპის მუშათა ბელადებს და ჩვენი მშრომელი ხალხი ეტოლება სხვა ქვეყნის მშრომელ ხალხს. ეს უდიდესი გამარჯვებაა ჩვენი იდეის, ეს გამართლებაა ჩვენი მო-

ძღვრებისა. საერთაშორისო მუშათა დროშასთან ერთად ამაყად ჰფერიალებს ეროვნული დროშა და ცოცხალი სახეობაა ჩვენი გზის – ეროვნული გზით სოციალიზმისაკენ.

ჩვენი პარტია, ჭირნახული და ბრძოლაგადახდილი, სავსე გულით ხელს უწვდის სოციალიზმის ვეტერანებს, მშრომელთა ოჯახის დამამშვენებელ წევრებს და ეტყვის გულწრფელის სიხარულით-კეთილი იყოს თქვენი მოსვლა.

მოუთხრობს მათ ჩვენს განვლილ მშფოთვარე ცხოვრებას, ჩვენს ტკივილებს, ჩვენს სიხარულს და უჩვენებს ჩვენი ქვეყნის იარებს და ამ სავარელ სუბრებთან ერთად ჩვენი ოჯახის კედლებს გაახმიანებს ძლიერის ძახილით: გაუმარჯოს თავისუფალ ერთა თავისუფალ კავშირს! გაუმარჯოს ინტერნაციონალს! გაუმარჯოს სოციალიზმს! სალამი მუშათა ლაშქრის ღირსეულ სარდლებს!”

გაზეთი „სახალხო საქმე“, 1920, №930.

## ემილ ვანდელველდე

„ჩვეულებრივ ცხოვრებაში ფრიად წყნარი, თავაზიანი ემილი თითქოს რუსოს ემილის გაგრძელებაა.

ვერავინ იფიქრებს, რომ ის მხოლოდ სილუეტია იმ საშინელ ცეცხლმფრქვეველ მთისა, რომელიც ნეაპოლიტენის უბეს საუკუნობით გადმოჰყურებს.

როცა ის ადის ტრიბუნაზე, ჯერ ვერ ამჩნევთ იმ სიდიადეს, რაიც თავს ადგა ორეულად დიდ ჟან ჟორესსა. სიტყვის დაწყება მხოლოდ ვეფხის ჩასაფრებაა. ნელი მოპარვა საშინელი ნახტომის გადასვლებად.

წყნარი, მიმდორებული კალო ნელ-ნელა მის თვალთა ელვარებს ეწყობა, სათვალეების

ქვეშ ქუხილის მოლოდინში რომ ნაპერწკლებს აფრქვევს, იგი გატყობინებთ, რომ ინყება ბორგვა ვულკანისა და მალე გრგვინვასაც გაიგონებთ და...

აი, ის ბეჭში მოიხარა, ორთავე მუშტი მოიბოქსა და ასე აიზიდა, თითქოს ატლანტი ყოფილიყოს სამყაროს წამოსაკიდებლად რომ განემზადა. ყრუ გაბრძოლებაც და ინყება გრგვინვა, ყოველ სიტყვას მისდევს აფოლადებული ქარიშხალი. ვაი მას, ვისაც ამ დროს თავს დაატყდება. ალბად, ის გრძნობს იმ საშინელებას, რასაც განიცდის ქაირის მოგზაური, საქარის გულში დაბნეულს სამუმი რომ წამოეწევა. ამ მხრივ ემილი ღირსეუ-

ლი კომპატრიოტია მეორე ემილისა, ვერჰარნისა, ამ უცნაურ ჯადოსან პოეტისა, რომელიც ფლანდრიის მთა და მღვიმეთ შორის ალქაჯებისგან სწავლობდა სიტყვების საოცარ მჭედდებლობასა.

ორათეულ წელზე მეტია, უბრალო ემილი კათოლიკეთა რეაქციის ქარიშხალს ფეხშიშველი გაურბოდა, მაგრამ ორათეულ წელზევე მეტია, გრძნეული სულით იგი ნამდვილ დემონად გარდაიქნა, დევნილმა მდევნელი დაიფრინა, მოაჯდა კისერზე და ცეცხლის მათრახით აათრთოლა.

მე ვერ წარმომიდგენია ბელგიის განსახლება უვანდერველდოთ. რა იქნებოდა მუშათა ცხოვრება, თუ

არ იქნებოდა ეს სიტყვის აქილევსი და ძლიერი ორგანიზატორი, რომელმაც მუშებს სამკვიდროდ აუშენა აუარებელი „სახალხო სახლები“, „კოოპერატივები“, „თეატრები“. უმეტეს წილად, თვის ხარჯზე და მათ მუშებს ბურჟუის სახელმძღვანელებთან შედარებით! ან რა იქნებოდა, რა შავბნელ კატასტროფით უნდა გათავებულიყო მსოფლიო ომი, თუ ტრიბუნ ვანდერველდეს ტოლედოს მახვილი არ ემიშვლნა და ბელგიელ არნივებს არ გასძლოლოდა ტევტონთ, ტალღების შესაჩერებლად! მახსოვს, ნერვული ტანჯვა ბელგეთისა, ვიდრე საბედისწერო ზარბაზანი იგრიალბდა. მახსოვს შუბლგაშლილი ჟორესი, ჰააზე და ყველა ტიტანი სოციალისტები ვანდერველდეს სამშობლო კერაში როგორ სცდილობდნენ მშვიდობიანობის ანგელოზის გამოფრენასა, მახსოვს ჟორესზე დამყარებული იმედები, მაგრამ ჟორეზი დამბაჩამ იმსხვერპლა. ვილჰელმის ზარბაზანთა ორკესტრმა გული წარტაცა და ვანდერველდე, რომელმაც იგრძნო მთელი საშიშროება

მოსალოდნელი კატასტროფისა, უკუგდებას იღებს. ორიოდ კვირის წინ „უნივერსიტენოველში“ სერია ლექციებით და რეფერატებით იმპერიალიზმისა და მილიტარიზმის დასამხობად მომწოდებელი ტრიბუნი უეცრივ გაფითრებულ გვირგვინოვან მეფე ალბერტს მარჯვენა მხარში ამოუდგება და ყოველგან, სადაც მივიდოდა, როგორც უბადლო მილიტარისტი, თავის ძლიერი სიტყვათა ქარხმალთ სულს ჩაუდგამდა ბელგებს იმ ძლიერი ბელგებისა, რომელთა შესახებ კეისარმა სთქვა, ჩემს მტრებში უსაშინლესი მტრები ისევ ბელგები არიან! თუ არა ვანდერველდეს შიშველი გული, ლიეჟი ვერ შესძლებდა გამკლავებას, ბელგეთი გადათელილი იქნებოდა, მამასა დამე, საფრანგეთის გული – პარიზიც დაკლული და... პრუსაკები მარნის ნაცვლად სენაში აბანავებდნენ ცხენებს და გაიმეორებდნენ 70-71 წლების საშენლებას...

მაგრამ **ვანდერველდე** ჩემთვის, როგორც ქართველისთვის, არა მარტო ბელგეთის ტრიბუნი... ჩემი უღრმესი მისდამი პატი-

ვისცემა სტუდენტობიდანაა, როცა იგი ახალგაზრდობის „სერობას“ ხელმძღვანელობას ინვევდა და ხელმძღვანელობდა არა მარტო ბელგელ სტუდენტობის „სერობას“, არამედ რუსებისაც, პოლონებისას, ბულგარებისას, სერბებისას, ერთი სიტყვით, ვისაც მცირეოდენი კოლონია ჰქონდათ დაარსებული.

ქართველი სტუდენტობა მცირე ვიყავით, მაგრამ **ვანდერველდე** იცოდა ქართველობა. არჩილ ჯორჯაძის „ლა ჟორჟი“ მასში დიდს ინტერესს ინვევდა და ევროპიულთა შორის მან პირველმა აღმოაჩნა „ლა ჟორჟი“ კავკასიის პლანეტაზეა და არა ოკეანის გარდაღმა მხარეს, – ამერიკაში. ამიტომ დაინტერესდა იგი ჩვენით, იგი დაგვიახლოვდა, ამიტომვე იყო, რომ ქართველთა საღამოებს ყოველთვის დიასახლისობდა მუდამ თავაზიანი და მოსიყვარულე ქართველების მადამ ვანდერველდე...

დღეს **ვანდერველდე** აქაა სტუმრად. „ლა ჟორჟით“ ჩვენთან გაცნობილი ეხლა რეალურად გაიცნობს ამ ხალხს და დარწმუნდე-

ბა, რომ ჩვენი ერი, ეს ლით, ღირსია ევრო- ვალი თავისებური და ფარანებისა და პირა- პის ცივილიზაციის მოსაწონი მხარეებით“.

მიდის მონმე ხალხი, კონცენტრში ღრსეულ

დიადი თავის წარსუ- წევრათ შევიდეს მრა-

დ. კასრაძე

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №100.

## ევროპის სოციალისტები საქართველოში

### კარლო კაუცკი

„საქართველოს სტუმარი, რომელიც ევროპის სხვა სოციალისტების ლიდერებთან ერთად დღეს ესტუმრება ჩვენს დედა-ქალაქს, უდიდესი წარმომადგენელია საერთაშორისო სოციალიზმისა და მარქსიზმის ერთი მამა-მთავართაგანი.

**კარლო კაუცკი** ავსტრიელ ბურჟუაზიულ ოჯახის შვილია. იგი დაიბადა 1854 წელში ვენაში, სადაც დაამთავრა უნივერსიტეტი და იქვე გამოაქვეყნა თავისი პირველი დიდი შრომა „ხალხთა მოსახლეობის“ შესახებ. ამ ხანებში კაუცკი ჯერ კიდევ შორს არის მარქსისტულ იდეოლოგიისაგან და თავის აზროვნებით კლასიკური შკოლის ეკონომისტების ბურჟუაზიულ შეხედულებათი იაზრებს.

შემდეგ იგი თანდათან იხრება მარცხნივ და წარსული საუკუნის 80-იან წლებში მას ვხვდებით გერმანელ მარქსისტების ხელმძღვანელ წრეებში და მისი რედაქტორობით გამოდის ჟურნალი „Die neue Zeit“ – „ახალი დროება“, რომელიც გერმანიის სოც.-დემოკრატების ცენტრად იქცევა; მიუხედავად ამისა კაუცკის ჟურნალში მაინც მონაწილეობენ ისეთი ეკონომისტებიც, რომელთაც არაფერი აქვთ საერთო სოც.-დემოკრატ მოძღვრებთან.

**კარლო კაუცკი** აქვეყნებს თავის ნაშრომების მთელ რიგს და მოკლე ხანში თავისი წიგნებით და ბროშურებით ავსებს გერმანიის წიგნების ბაზარს. 1892 წელში გამოდის მისი „ერფურტის“ პროგრამა, რომელიც დედამიწის თითქმის ყველა ენაზე ითარგმნება და **კაუცკი კარლო მარქსის** ტახტს იპყრობს მარქსიზმის სამეფოში.

მსოფლიო ომის დაწყებამდე კარლო კაუცკის აზროვნება თანდათანობით დაიხარა მარცხნივ და ამ დამჯდარ მეცნიერს, რომელსაც „პარტიულ პროფესორს“ ეძახდენ, დიდი ხნის განმავლობაში ხელთ ეპყრა რევოლუციონური სოციალიზმის დროშა, სასტიკი წინააღმდეგი იყო ბურჟუაზიულ პარტიებთან თანამშრომლობისა, შეურიგებელი მებრძოლი რევიზიონიზმისა, იგი ქვეყნიერებას უხმობდა პროლეტარულ რევოლუციონიზმისაკენ.

დღეს ეს კაუცკი აღარ არის – მსოფლიო ომმა, რომელმაც ძირიანი გადაფასება მოახდინა ყველა ღირებულებათა დიდი რევოლუცია მოახდინა კარლო კაუცკის აზროვნებაში – ინტერნაციონალისტის შეგნებაში შეიჭრა გერმანელი პატრიოტი, შეურიგებელი სოციალისტი. ბურჟუაზიის განადგურებისაკენ უხმობდა თავის სამწყოს, როდესაც ამ პროლეტარული რე-

ვოლუციის შედეგები დაინახა რუსეთში, დღეს მის წინააღმდეგ მებრძოლთა მეთაურობა იკისრა და თავის თანამემამულე ამხანაგებს ბურჟუაზიასთან თანამშრომლობისკენ ინვევს ომისაგან დანგრეულ სამშობლოს ეკონომიკურ აღორძინებისათვის.

ასეთია **კარლო კაუცკი**, რომელიც დღეს უკვე შემდეგ სტრიქონებს სწერს: „სოციალისტურ წყობილებას, რომელიც ნაკლებს ანარმოებს, სჯობს ბურჟუაზიული წყობილება, რომელიც მეტს ანარმოებს“.

ვაზეთი „საქართველო“, 1920, №100.

## ემილ ვანდერველდე

„უდიდესი წარმომადგენელი ბელგიის სოციალიზმისა არის ჩვენი სტუმარი – ემილ ვანდერველდე, რომლის ძლიერი სიტყვები გაისმოდა ევროპის ყველა ქვეყნების მუშათა ტრიბუნებზე და ამავე დროს ძლიერ ორგანიზაციებში რაზმავდა მისი ქვეყნის მუშათა კლასს.

**ემილ ვანდერველდე**, როგორც **კარლო კაუცკი**, ნამდვილი ბურჟუაზიული ოჯახის შვილია და საკუთარი დიდი შეძლების პატრონი. იგი დაიბადა ბელგიაში 1886 წელს და დაამთავრა ბრიუსელის უნივერსიტეტი, სადაც ომის დაწყების წინ მინგველ იქნა პროფესორად, მაგრამ იძულებული შეიქნა პროფესორის მშვიდი სამეცნიერო კათედრა გაეცვალა დიდი პატრიოტის კათედრაზე, რომელიც ბელგიის ხალხს და მის მუშათა კლასს სამოთხედაცვისკენ მოუწოდებდა.

**ემილ ვანდერველდე** მეორე ინტერნაციონალის სათავეში იდგა და თავმჯდომარეობდა საერთაშორისო სოციალისტურ ბიუროს, რომელსაც დავალებული ჰქონდა ომის საწინააღმდეგო ბრძლა, მაგრამ საკმარისი იყო, ბელგიის საზღვარზედ მტრის ზარბაზნებს ეგრიალათ, რომ ემილ **ვანდერვე-**

**ლდეს** დავინწყებისათვის მიეცა ყველა თავისი წინანდელი მონოდებანი და ბელგიის მუშათა კლასი მტრის საწინააღმდეგოთ მოეხმო.

ვანდერველდე გახდა სოციალისტების ბელადი, მუშათა კლასის ბაირალტანი. მან დაივიწყა ა ინტერნაციონალის ხელმძღვანელობა და ბრძოლის ის მეთოდები ბურჟუაზიასთან, რომელსაც იგი ანარმოებდა და, როგორც პატრიოტი, შევიდა მეფე ალბერტის კაბინეტში და მხარში ამოუდგა მას სამშობლოს თავდაცვის საქმეში. ეს კიდევ ცოტაა – **ემილ ვანდერველდე** აღშფოთებაში მოვიდა, როდესაც სხვა ქვეყნის სოციალისტები ამ დროს ომის წინააღმდეგ ილაშქრებდნენ და მან, გაიგო რა კარლო ჩხეიძის და მისი ამხანაგების ომის საწინააღმდეგო შეხედულება, დეპეშებით მომართა მათ, რათა რუსეთის სოციალისტებს მხარი დაეჭირათ თავის მთავრობისათვის რუსეთის თავდაცვის საქმეებში.

ემილ ვანდერველდე დღესაც არ გამოსულა მეფე ალბერტის მთავრობისაგან. იგი გრძნობს, რომ ომის შემდეგ ბელგიას დიდი მუშაობა სჭირდება ზარალის ასა-

ნაზღაურებლად და ეკონომიკური აღორძნებისათვის... ემილ ვანდერველდემ იცის, რომ ამ საქმის შესრულება პროლეტარიატს არ ძალუძს და მხარს უჭერს ბურჟუაზიულ მთვრობას.

ასეთი ევროპული სოციალიზმის ერთი უდიდესი წარმომადგენელთაგანი, რომელიც სოციალისტის შეგნებასთან ერთად, გულში ატარებს დიდ პატრიოტულ ცეცხლს.

**კაუცკის და ვანდერველდე-**

**სთან** ერთად საქართველოს ესტუმრენ პიერ რენოდელი, თომას შოუ და სხვანი.

ისევე, როგორც მათი გერმანელი და ბელგიელი ამხანაგები, არც ესენი არღვევენ იდეურ ერთიანობას მათთან და ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ მათი მოსვლა და გაცნობა დიდ სარგებლობას მოუტანს ჩვენს ქვეყანას და იმ პარტიას, რომელიც მათს მოძღვრებას მისდევს, მაგრამ პრაქტიკულ საქმიანობაში ხშირად შორდება მათ“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №100.

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია პროვინციაში

### კახეთში

დილის ცხრის ნახევარზე დელეგაციის საგანგებო მატარებელი ტფილისიდან კახეთისაკენ გავიდა. სტუმრები წინასწარ გრძნობენ, რომ ასეთ მზიან დღეში სადგურებზე დახვდებათ ხალხი და ამის მოლოდინში ფანჯრებიდან გაჰყურებენ მიდამოებს. ტფილისს არ გავცდენივართ, რომ ნავთლულს სადგურზე გამოჩნდა დიდალი ხალხი ნითელი დროშებით. სადგური მორთულია ყვავილებით და წარწერებით, ადგილობრივი გვარდია ჩამწკრივებულია ბაქანზე, ხოლო პროფესიონალური კავშირები, რკინისგზის მოსამსახურენი და ხალხი დროშების ირგვლივ შეჯგუფებულან და სტუმრების გამოჩენაზე გაისმის „ვაშა“. მუსიკა უკრავს ინტერნაციონალს და მუშათა, გვარდიის და ხალხის სახელით ესალმებიან სტუმრებს. საპასუხო სიტყვას ამბობს ფრანგი მუშა ამხ. **ინგელსი**. მან, სხვათა შორის, სთქვა: „ჩვენ ვნახეთ აქ ხალხი,

რომელსაც სოციალიზმი თავის რწმენათ გაუხდია და ამისთვისაც არის, რომ ყველა ჩემ მიერ გამოგონილ „ინტერნაციონალზე“ კარგათ უკრავენ ინტერნაციონალს აი აქ, თქვენს საქართველოში“. საერთო აღტაცებაში, ტაშის კვრაში და ვაშას ძახილში ნელა შორდება მატარებელი ნავთლულს და კახეთის გზას მიჰყვება, რომელიც თვალწარმტაცია თავის მომხიბლაობით, მშვენიერია თავის მრავალფეროვნებით. კახეთის გზაზე ნავთლული, მიუხედავად მისი სიმცირისა, სავსეა ხალხით. აქაც დროშები, გზის მუშები ყვავილებს ესვრიან სტუმრებს. ნელა შორდება მატარებელი ამ სადგურს.

### საგარეჯო

11 საათზე მატარებელი საგარეჯოში იყო. სადგური აფერადებულია გირლანდებით, ბაქანზე ხალიჩებით მოურთავთ ტრიბუნა, ნითელი

დროშები დაფრიალებს ხალხს. გვარდიელებს სტუმრებთან მიაქვთ ვაზი, ხელოვნურათ მორთული ყვავილებით და მტევნებით.

**ერემია გულისაშვილი** ადგილობრივი ორგანიზაციის სახელით ესალმება სტუმრებს და ამბობს: „ძვირფასო მასწავლებლებო! თქვენგან ვისწავლეთ ჩვენ ბრძოლა, თქვენ გვიხმობთ სოციალიზმისაკენ და ჩვენც, წარსულში დაჩაგრულებმა, მოვიპოვეთ ეს თავისუფლება. ჩვენ გავაგრძელებთ ძველ გზას და შევინახავთ ამ თავისუფლებას. საპასუხო სიტყვას ამბობს ამხ. **მაკდონალდი**, რომელიც, სხვათა შორის, ამბობს: „ჩვენ წავიღებთ თქვენზე მშვენიერ ამბებს ევროპაში და იქ, ქვეყნის წინაშე, პარლამენტში ვიტყვით სიმართლეს. მოვითხოვთ იმას, რაც უზრუნველყოფს საქართველოს დამოუკიდებლობას და მის თავისუფალ განვითარებას. ჩვენ გადავსცემთ თქვენ თავგანწირულ ბრძოლაზე ჩვენს მუშებს და პროფესიონალურ კავშირებს და ესლა კი დავბრუნდებით კმაყოფილი, რომ ვნახეთ ბუნებით მდიდარი, ბრძოლაში გამონრთობილი ხალხით დასახლებული საქართველო, რომელიც ევროპის მუშათა კლასთან ერთად იბრძვის სოციალიზმისთვის“.

გაუმარჯოს ინტერნაციონალს! გაუმარჯოს მუშათა კლასს! – გაისმის ხალხის ხმა და მატარებელიც ნელ-ნელა მოშორდება სადგურს.

გარეკახეთს გავშორდით. ბუნებით მდიდარ კახეთის კალთებზე ზანტად მიდის მატარებელი და ფანჯრებიდან სტუმრები გასცქერიან მიდამოებს. ვენახებს სცვლიან ბალები, ბალებს – ყანები, ყანებს – კიდევ ამწვანებული მთის თხემები, ხოლო შორს, შორს მოჩანს ამაყი

კავკასიონი, რომლის თოვლით დაბურული მწვერვალნი ჩრდილოეთის კედლათ სდგას და კახეთს სდარაჯობს.

## მელაანში

სად. მელაანში მიუახლოვდით, შორიდანვე გამოჩნდა სადგურზე ხალხი და შევამჩნიეთ წითელი დროშები. სჩანს, მთელი კახეთი ფეხზე დამდგარა. ყოველი სადგური სიმღერებით, ან მუსიკის ხმით ამცნობს მატარებელს, რომ გაჩერდეს და სტუმრებისთვის სალამის საშუალება მისცეს.

რამდენიმე წუთით ჩერდება მატარებელი. დროშებით, თაიგულებით მიეშურებიან გლეხები ვაგონის კიბესთან და სალამს აძლევენ სტუმრებს. **აპ. ბალაშვილი** ზემო ქიზიყის სახელით ესალმება სტუმრებს და ხალხის პირით ფიცით სდებს, არ უღალატონ სოციალიზმისთვის მისაღწევათ არჩეულ გზას. დელეგაციის სახელით **ჰიუსმანი** ამბობს საპასუხო სიტყვას, სადაც ის აღნიშნავს: „ხალხის საქმიანობა არ განისაზღვრება მარტო მისი მრავალრიცხოვნობით. საქართველომ, პატარა ერმა, შესძლო იმის გაკეთება, რაც ჯერ ბევრ დიდ ერებს ვერ მოუპოვებია, ეს არის მაჩვენებელი ერის სასიცოცხლო ძალები, რომელიც საშინელ პირობებში აწარმოებს ბრძოლას მომავალ განვითარებისთვის“.

აქვე მოვიდნენ სოფ. ალექსანდროვკას რუს მცხოვრებთა დელეგაცია, რომელიც მიესალმენ დელეგაციას.



## გურჯაანში

მელაანში უკვე ცნობა იყო, რომ გურჯაანში თავმოყრილია მთელი სიღნაღის მაზრის წარმომადგენლები და დიდძალი ხალხიო. ჩალაუბნის მიდამოებში რკინისგზის ლიანდაგი დაზიანებული. მატარებელი ნელა მიჰყვება მიდამოებს და თვალწინ ეშლება თვალწარმტაცი ალაზნის ველი, რომელიც თავის იშვიათ სანახაობით აცხოველებს შთაბეჭდილებათაგან დამთვრალ თვალებს, ქმნის ახალ სურათებს, შეჰყავს მნახველი კალეიდოსკოპის ახალ რგოლში, უძრავს ახალ გრძნობებს, მატებს ახალ სიცხოველეს. სრულ სამ საათზე მატარებელი გაჩერდა გურჯაანში. იშვიათი სანახაობაა. ზღვა ხალხით გაჭედულია სადგური, ტყე დროშების ფარავს სადგურს. სადგურის წინ გაკეთებულია თალი წარწერით: „სალამი ძვირფას სტუმრებს, გაუმარჯოს წვრილ ერთა თავისუფლებას, გაუმარჯოს სოციალიზმს“. თალის ორივე მხარეს მოწყობილია ვაზით ხეივანი და ქარვასავით მოკამკამე მტევნები ამშვენებენ ყვავილებით მორთულ, სადღესასწაულოდ მოწყობილ თალის ორივე ფრთებს. ტრიბუნა მორთულია ხალიჩებით. აუარებელი გლექსაცობა, ბავშვები, ქალები ერთმანეთს ეცილებიან, გზა უნდათ იშოვონ და დაინახონ სტუმრები. ბაქანი არ იტევს ხალხს. **ს. ახმეტელაშვილი** ხსნის მიტინგს, რის შემდეგ ამხ. **კ. ანდრონიკაშვილი** სათითაოდ აცნობს ხალხს სტუმრებს. მიტინგის ხელმძღვანელი მიესალმება სტუმრებს და ამბობს: „განითლებული ყორნებით გარშემორტყმული საქართველო აგერ სამი წელია აწარმოებს

ბრძოლას დამოუკიდებლობის და რევოლუციით მონაპოვართა შესანარჩუნებლათ. ჩვენი მხარე – კახეთი ამ ბრძოლაში იღებდა ერთგულ მონაწილეობას, ის სწირავდა დამოუკიდებელ და თავისუფალ საქართველოს თავის მებრძოლ შვილებს და დღეს, როცა ძვირფასი სტუმრების შეხვედრას აწყობს მთელი საქართველო, ჩვენც, მთელ მუშათა კლასთან ერთად, მივესალმებით და დავძახებთ: „გაუმარჯოს ინტერნაციონალს, გაუმარჯოს სოციალიზმს!“.

ტრიბუნაზე ადის **ვანდერველდე**, ერთი წუთს ტაში, ხოლო შემდეგ სამარისებური სიჩუმე და დიდი ტრიბუნა ამ ზღვა ხალხის აჯადოვებს თავის ლამაზ და მიმზიდველ სიტყვით. მან სთქვა: „მთელი დელეგაციის სახელით მე მოგესალმებით, ძვირფასო ამხანაგებო, და მადლობას ვუძღვნი იმ ამხანაგებს, რომლებმაც მოგვცა შეძლება, გვენახა საქართველოს სულიერით ძლიერი ხალხი. ჩვენ, სხვადასხვა ქვეყნის ამხანაგები ვლავარაკობთ სხვადასხვა ენაზე, მაგრამ ჩვენ გვაერთებს ერთი გრძნობა, ერთი მისწრაფება. ერთი გენიოსი ამბობდა: „მშვენიერი მზიანი დღე, მშვენიერი კაშკაშა ღამე“, მაგრამ მე ვიტყვი – მშვენიერია ის ხალხი, რომელსაც ჩაუნერგავს გულში ის რწმენა სოციალიზმისა. თქვენ გარს შემორტყმული ხართ მტრებით, რომელთაც სურთ თქვენი ჩაყლაპვა, მაგრამ თქვენ მამაცნი ხართ, თქვენ მამაცნი ხართ, თქვენ შეკავშირებულნი ხართ. თქვენ ძლიერნი ხართ. ერთი მხრით აი ის მთები, ხოლო მეორე მხრით თქვენი ძალა, აი, რა იცავს თქვენს ქვეყანას. ჩვენსა და თქვენს გლექებს შო-

რის არის განსხვავება. თქვენ ხართ თავისუფალი, მხიარული, ზრდილი; ჩვენი გლეხი კი სხვაა, მაგრამ ჩვენი ქვეყანა მწირია და თქვენი კი ბუნებით მდიდარი. თქვენ იდეალების ქვეყანა ხართ, როგორც, აი, ის თოვლიანი მთები, რომელნიც გიგზავნიან ნაკადებს და რწყამენ თქვენ ველებს. თქვენ გაქვთ აგრარული რეფორმა, რითაც მემამულეებს ჩამოერთვა მიწები და გადაეცა ხალხს, მაგრამ იყავით ფრთხილად! მთელი თავისი ჭკუით და გატაცებით ამბობდა დღეს მინისტრი ხომერიკი ამ რეფორმაზე, მაგრამ არის ერთი საშიშროება: უნდა იყოს ფრთხილად, რომ ხალხმა არ დაკარგოს ეს მამული, ის არ იქნეს შესყიდული შეძლებულ ნაწილის მიერ. თქვენ ნაჭრობით ამუშავებთ ამ მიწებს, რასაც არ მოაქვს დიდი ნაყოფი. მე გირჩევთ აიღოთ მაგალითი ბელგიიდან, სადაც ამუშავებენ მიწებს კოოპერაციის საშუალებით და ამავე წესით გააქვთ ბაზარზე ნაწარმოები. მე ღრმად მწამს, რომ თქვენ ასევე შეგნებულათ გააგრძელებთ თქვენს გზას, ხელი-ხელჩაკიდებული ივლით ქალაქისა და სოფლის მუშები. ჰო, რა ბედნიერი ვარ, რომ თქვენ გაგიცანით! საერთოდ გავსწევთ ჩვენ შრომის უღელს და აქედან დაბრუნებისას ევროპის მუშებს ვეტყვით, რა ხდება ამ პანია ლამაზ ქვეყანაში, აქ კი გეტყვით – გაუმარჯოს საქართველოს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს!”

სიტყვის გადათარგმნის შემდეგ ხალხის აღტაცებას საზღვარი არ ქონდა. ვანდერველდეს შემდეგ ტრიბუნაზე ადის მისს **სნოუდენი**, რომელიც ამბობს: „ჩვენ აქ დავრწმუნდით, რომ თქვენ ასცდენიხა-

რთ ორ საშიშ გზას და მოგინახავთ გზა დემოკრატიისა, თქვენ უარყავით ბოლშევიზმი, ვინაიდან მას მოაქვს განადგურება და უარ-

ყავით ძველი ნყობილება, ვინაიდან ის წარმოადგენს მონობას, თქვენი ბრძოლა გვაძლევს რწმენას, რომ თქვენ გაიმარჯვებთ და ჩვენ ერთად წავალთ მომავალი ქვეყნისაკენ. თქვენი ცდა, ცდა დემოკრატიზმით სოციალიზმისაკენ არის სამაგალითო ჩვენთვისაც და გისურვებთ, რომ არ ასცდენოდეთ ამ გზას“.

შემდეგ ლაპარაკობს **რენოდე-ლი**, ჟენევის ინტერნაციონალურ კონგრესზე, – ამბობს ის, – რომელსაც ადგილი ჰქონდა რამდენიმე კვირის წინათ, გადანყდა სოციალისტური დელეგაციის გამოგზავნა საქართველოში. მაშინ გვითხრა წერეთელმა: საქართველოში თქვენ ნახავთ მშვენიერ ბუნებას, თქვენ ნახავთ ხალხს, რომელიც დიდი სტუმართმოყვარეობით დაგხვდებათ, მაგრამ მარტო ეს ჩვენ არ გვინტერესებდა, ჩვენ გვინდოდა გვენახა, თუ როგორ მიმდინარეობდა იმ აზრების ცხოვრებაში გატარება, რომელსაც ჩვენ ვემსახურებით. ჟენევაში ჩვენ წარმოვადგინეთ ლოზუნგი: დემოკრატიზმით სოციალიზმისაკენ, იმისთვის, რომ განხორციელდეს სოციალიზმი, საჭიროა უმრავლესობა იყვეს სოციალისი და ემსახურებოდეს მთელი ქვეყნის სოციალისტურ მოძრაობას და ებრძოდეს ომს. თქვენ გყავთ მთავრობა, ხალხის მთავრობა, რომელმაც გვითხრა, თუ რა ბრძოლა გამოგივლიათ თქვენ, მაგრამ მუდმივი ომი შეუძლებელია, ის ქვეყანას ანადგურებს, ჩვენ ზა-

ვი გვინდა, ჩვენ ვებრძვით ომს, მისი მოსპობა კი არ შეუძლია დღევანდელ ევროპის ბატონ-პატრონებს. ზავს მოგვცემს მხოლოდ ხალხთა ლიგა, სადაც იქნებიან წარმოდგენილნი ყველა ქვეყნის მშრომელნი, სადაც ბურჟუაზია კი არ იბატონებს, არამედ მუშათა კლასი. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ხალხთა ლიგაში საქართველო დაიჭე-

რს შესამჩნევ ადგილს, ის თამაშებს ამ შემთვევაში განსაკუთრებულ როლს“.

**რენოდელის** სიტყვის შემდეგ ხალხი დელეგაციას ოფაციებს უმართავს და მიაცილებს ვაგონის კარებამდე, ხოლო მატარებელი როცა დაიძრა, ერთხელ კიდევ იგრიაცა ტაშმა და „ვაშამ“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №216.

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია პროვინციაში

### კახეთში

#### წინანდალში

„თელავის გზას გავყევით. მზე გადაიხარა და კავკასიონის ქედი კიდევ უფრო აფერადდა, ბოლოს ალაზნის ხეობა განსაკუთრებული სილამაზით ხიბლავდა სტუმრებს, მოსჩანს დაუსრულებელი ვენახები, აქა-იქ გლეხები უკვე ხვნათევას შესდგომიან, ხოლო ხეხილის ბაღები თავის მწიფე ნაყოფათ ამშვენებს ეზოებს. კახეთი გადაშლილია მთელი თავისი წარმტაცი ბუნებით, სიმდიდრით და სინამდვილით, ერთი თვალის მოვლებით აქ დაინახავთ საქართველოს ერთ უმდიდრეს და უმშვენიერეს კუთხის განძს, მის სულიერ და ქონებრივ ავლა-დიდებას. 5 საათი იქნებოდა, რომ სად. წინანდალში მივედით, სადაც დახვდა დელეგაციას ახლომანლო სოფლების ხალხი, თელავიდანაც ბევრნი მოსულიყვნენ, მიუხედავად იმისა, რომ ხვალ დელეგაცია თელავში იქნება. ვისაც კი სად აქვს საშუალება, ყველას სურს ორხელ და სამხელაც მოისმინოს მათი სიტყვები, გაეცნოს მათ აზრებს. აქ სიტყვა წარმოსთქვა **მარკემ**, რის შემდეგ სტუმრები ეტლებით წინანდალის ნაციონალურ მამულში გაემგზავრნენ. მამულის ეზოში შესასვლელი კარები მორთულია ყვავილებით და ზედ წარწერა აქვს „ძვირფას სტუმრებს“.

უკვე შელამდა. ნახულსა და გაგონილზე საუბარი გაიმართა. შთაბეჭდილებებს ვუზიარებთ ერთმანეთს. მომღერალი ახალგაზრდებიც ჩვენთან მოვიდნენ და ერთმანეთს გული გადავუშალეთ: **ვანდერველდე** ამბობს: „როცა მე დერეფანში ვიჯექი და გავსცქეროდი მშვენიერ მთებს, მე წარმომიდგა თვალწინ, რომ იმ მთებს იქეთ არის ხალხი, რომელიც სამი წლის წინეთ თქვენთან ერთად მიდიოდა, თქვენთან ერთად იბრძოდა, მაგრამ თქვენი გზები გამოდგა სხვადასხვა და თქვენ დაშორდით ერთმანეთს. მე მომავლად მაშინ, დღეს რომ ერთმა ქართველმა ამხანაგმა გვითხრა: „თქვენ უნდა დაგვეხ-

მართო, რომ ევროპამ იცნოს ჩვენი დამოუკიდებლობა“. ეს, რასაკვირველია, ასეა, ჩვენ სხვანაირად ვერ მოვექცევით, როცა დავბრუნდებით იქ, ამას მოვიმოქმედებთ და ჩვენ გვნამს, რომ საქართველო ამ შემთხვევაში ითამაშებს უდიდეს როლს აღმოსავლეთში, რომლის სიმბოლო დავინახე ქართულ დროშაში. აქ ერთი ნაწილი შავია, რომელიც მომაგონებს დახოცილ ამხანაგებს. ვინაიდან თქმულა, ჩვენ მაშინ ვცხოვრობთ სრულიად, როცა ჩვენი მკვდრები გვახსოვსო. თეთრი ფერი კი სიმბოლოა მშვიდობიანობის, ხოლო წითელი კი მუშათა კლასის გამარჯვების“. დე ბრიუკე იგონებს სახალხო სახლში გამართულ კრებას და ამბობს: „ყველაზე დიდ პატივისცემად ჩემი ქვეყნისათვის მე ვსთვლი იმ შედარებას, რომელიც ჩვენი მოსვლის პირველ დღეს **ჟორდანია**მ გააკეთა სახალხო სახლში, როცა საქართველო შეადარა ბელგიას. მე ეს განუსაზღვრელად მახარებს, ვინაიდან ჩემს თვალში ბელგიის ღირსებას ზრდის“.

**თომას შოუც** თავისი ჩვეულებრივ სიხალისით ამბობს: „სოციალიზმი ზოგს აქვს წარმოდგენილი რაღაც მოსაწყენ მეტად ერთფეროვან წყობილებად. მე ეს არ მესმის. მე მესმის სოციალიზმი ისე, რომ ხალხი ყველა იყვეს მხიარული, მუდამ მომხიბლავი, მომღიმარი და ბედნიერი, გარეშე ამისა არ არის ცხოვრება, არ არის ნეტარება. ამისთვის იბრძვის მუშათა კლასი, მთელი კაცობრიობა, რომ ყველა ილიმებოდეს, ყველა გრძნობდეს ბედნიერებას და ჩემი ეს წარმოდგენა მე ვნახე საქართველოში ნახევრად სინამდვილეში. ის, რაც მხვდება მე ამ მუდამ მომღიმარ

ცოცხალ ხალხის სახით, ჩემთვის იმედების აღმძვრელია და ეს არის უძვირფასესი, რისი ამბავიც მე უნდა წავილო ჩემს ქვეყანაში.

**რენოდელის** უმთავრესი ყურადღება მიუქცევია იმ გარემოებას, რომ აქ გლეხი და ქალაქის მუშა შეთანხმებულად გამოდის საერთო ბრძოლაში. ორივეს ერთი ლოზუნგები უწერია დროშაზე და ემსახურებიან ერთ იდეალს. მან სთქვა: „საქართველოში მმართველი პარტია განსაცვიფრებლად ათანხმებს გლეხის და მუშის ინტერესებს. ჩვენში კი, როგორც **ჟორდანია**მ აღნიშნა, გადავიკიდეთ გლეხები, ვინაიდან წამოვაცენეთ ნახევრად ბოლშევიკური ლოზუნგები, ეს არის ჩვენი დიდი შეცდომა, მაგრამ მე მეშინია, რომ საქართველო, ეკონომიკურად სუსტი, როცა ის იძულებული გახდება მიმართოს უცხოეთის კაპიტალის დახმარებას, რითაც განვითარდება ინდუსტრია, არ მივიდეს იმ ღრმა განხეთქილებამდე, რომელიც არსებობს სხვა ქვეყნებში. მაგრამ ისიც უნდა ვსთქვა, რომ საქართველოში თავის დროზე იციან ყველაფრის წამლის გამოძებნა და, ალბათ, ბრძნული პოლიტიკა აქაც ნახავს გამოსავალ გზას“.

ყველა ამ გამოთქმული აზრებით იმდენათ დაინტერესდნენ ყველა იქ მყოფნი, რომ ზოგჯერ გაცვლა-გამოცვლამ ნახევრათ კამათის ხასიათი მიიღო.

**ნ. ხომერიკმა** პასუხი გასცა მათ ზოგიერთ აზრებზე და, სხვათა შორის, სთქვა: „ჩვენზე გადამეტებული ქება გვესმის. ჩვენ ცოტა გავაკეთეთ, რასაკვირველია, შეცდომებიც გვქონდა, – მაგრამ საე-

როდ ჩვენ მივდიოდით ჩვენი იდეის – პროგრამის გზით და აქ აზიის და ევროპის საზღვარზე ჩვენი ერის 2,000 წლის შენახული კულტურა გავანოციერეთ ამ ახალი იდეებით, ძველი განძი ჩამოვასხით ახალ ფორმაში და მივეცით ახალი შინაარსი, შესაფერისი დროსა და გარემოების. მართალია, აზიის საზღვარზე მისი გათავისუფლების სახელით ბოლშევიკები გვეცილებიან, მაგრამ ვინ არ იცის, რომ ეს გაკეთდება ქემალ-ფაშას და ენვერის ხელებით, ჩვენ ვიცით, რომ ბევრი დაგვჭირდება კიდევ ბრძოლა, ქართველი ხალხი შესძლებას ამ ბრძოლას. ჩვენი ხალხის ბუნება არის თავგანწირვა, მაგრამ ერთის პირობით: თუ თქვენც გვერდში ამოგიდგებით. ჩვენ არც იმის გვეშინია, რომ ჩვენში ინდუსტრიის განვითარება გააჩაღებს ღრმა ბრძოლას, ჩვენში ინდუსტრიას დახვდება უკვე შეკავშირებული და დარაზმული მუშათა კლასი, რომელსაც სახელმწიფოში ჰეგემონია ხელთ უპყრია და კაპიტალი ჩარხს უკულმა ვერ მოატრიალებს“.

საერთო საუბარში და აზრთა გაცვლა-გამოცვლაში დასრულდა საღამო. ბალის და სარდაფების დათვალიერების შემდეგ დალილი სტუმრები დასვენებას მიეცნენ.

### თელავში

22 სექტემბერი. მიუხედავად წვიმიანი ღამისა, დილა მოწმენდილია. ადრინათ სტუმრები ათვალიერებენ ვენახებს, რის შემდეგ ეტლებით მიემგზავრებიან თელავისაკენ, სადაც 10 საათზე დანიშნულია დიდი მიტინგი. თელავმა წინა დღით იცოდა დელეგაციის წინანდალში მოსვლის შესახებ და სამზადისს უდგებოდნენ. მუშათა კლუბის წინ

მოედანზე მორთულია ტრიბუნა, ხოლო მის ირგვლივ დგას დიდძალი ხალხი დროშებით და სტუმრების პატივსაცემლათ გაკეთებული წარწერებით. სტუმრებს აცნობს ხალხს **ამხ. ანდრონიკაშვილი**, რის შემდეგ მიტინგს ხსნის ქალაქის თავი **ლინდია** და მოკლე მისასალმებელ სიტყვით ეგებება სტუმრებს.

პირველად სიტყვები წარმოთქვეს ინგელსმა და **თომას შოუმ**, რის შემდეგ ვანდერველდემ სთქვა: „წახელ ჩვენ ამხანაგებმა მიგვიყვანეს ყოფილი მეფის გვარეულობის მამულში, რომელსაც წარსულში უნახავს მეფის ნათესავები და თვით მეფეც. იქ გაგვიწიეს ქართული სტუმართმოყვარეობა, ვიყავით მხიარული, მაგრამ ამას არ ჰქონია ისეთი სახე, როგორც წარსულში. მე არ მგონია, არ ეფიქრათ ამხანაგებს იმ დროზე, როცა ძალმომრეობა არსებობდა, მე კი ვფიქრობდი იმაზე, თუ რა მდგომარეობაში იყო ეს ქვეყანა ომის წინეთ. მაშინ ქვეყანას განაგებდა სამი სახელმწიფო: ავსტრია-უნგრეთი, გერმანია და რუსეთი. პირველში მეფობდნენ ჰაბსბურგები, სადაც დამონავებული ჰყავდათ ხალხი, გერმანიაში აჟღარუნებდნენ იარაღს და ომისთვის ემზადებოდნენ, რუსეთში კი თვითმპყობელობა სულს უხუთავდა ხალხს. ომმა და რევოლუციამ დაამხო სამივე. ავსტრო-უნგრეთში დღეს ჰაბსბურგთა ნაცვლათ ჩვენი ამხანაგი რენერია, გერმანიაში – ებერტი, ხოლო რუსეთში მოკლეს მეფე და მის ადგილას გამეფდა ბოლშევიკური ქაოსი, რომ მისგან იშვას ვარსკვლავი“. და მე მწამს, რომ რუსეთი ქაოსიდან თავს დააღწევს. თქვენ კი მთელი ამ ბრძოლიდან მიიღეთ მაქსიმუმი იმის, რისი მიღებაც შეიძლებოდა. ვინაიდან თქვენში ღრმად დანერგილია

საოციალიზმისადმი სიყვარული და დემოკრატიული გზით სვლა. მე არ შემოძლია ამისთვის არ ვადიდო თქვენი ხელმძღვანელები და მისი პარტია, მე მინდა გამოვთქვა ერთი სურვილი, რომ საქართველოში ჩამოსულიყვეს მალე უფრო მრავალრიცხოვანი სოციალისტური დელეგაცია და აქ გაეხსნათ ინტერნაციონალის კონგრესი. საქართველო ინტერნაციონალისთვის იქნება სათაყვანებელი ბავშვი და, როცა ჩვენ მივალთ ევროპაში, იქ ყოველი სოციალისტური პარტია ყოველ ღონეს იხმარს თქვენი დამოუკიდებლობის საცნობათ.

დაუსრულებულმა ტაშმა და ვაშამ დაფარა ხელოვნურად წარმოქმნილი სიტყვა. ამის შემდეგ ილაპარაკა **სნოუდენმა**, ხოლო შემდეგ მიტინგი დროშებით გაჰყვა სტუმრებს, რომელიმეც წავიდნენ ქალთა გიმნაზიის შენობაში ერეკლესდროინდელ სახლის დასათვალიერებლად. სკოლის ეზო სავსეა მოსწავლე ქალებით. სტუმრებს ფარავს ყვავილები, მოსწავლე ბავშვები ტაშის კვრით აცილებენ სკოლის შენობამდე, ხოლო თვით სკოლის დარბაზში პირველი კლასების მოსწავლეთა ხორო ასრულებს მშვენიერ სიმღერებს. დელეგაცია ბრუნდება საკრებულო დარბაზში, სადაც მისასალმებელ სიტყვებს ამბობენ ს.დ. ორგანიზაციის წარმომადგენელი **ს. მაჭავარიანი**, სოც. ფედერალისტთაგან – პატარაია, დაშნაკცუტიუნისგან – **ტერ არუთინოვი** და ქალთა ორგანიზაციის სახელით **ს. ნარეკლიშვილი**. პარტიათა წარმომადგენლებს უპასუხა ჰიუსმანმა, რომელმაც, სხვათა შორის, სთქვა: „ჩვენ მოვისმინეთ თფილისში ს. ფედერალისტები, გავეცანით მათ პროგრამას

და ვერ ვნახეთ კითხვა, რომელიც ჰყოფდეს მათ სოციალ-დემოკრატებისაგან. არის მხოლოდ აგრარული საკითხი, რომელსაც ისტორიულ მსვლელობის დროს დაეკარგება მნიშვნელობა და გაერთიანება მაინც აუცილებელი იქნება. სოციალისტური ინტერნაციონალი მხურვალე მონაწილეობას მიიღებს ამ შეერთების საკითხში. ესე რებზე ჩვენ შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ ისინი მხოლოდ ტრადიციით ცხოვრობენ და არსებულ მდგომარეობას ანგარიშს არ უწევენ, ხოლო რაც შეეხება დაშნაკელებს, მათი წარმომადგენლები ჩამოსულეები არიან თფილისში, გვეპატიჟებიან სომხეთისაკენ და ჩვენ მთელი დელეგაცია თუ არა, ნაწილს მაინც შევძლებთ ვავგზავნოთ. კერძოთ, საქართველოს დაშნაკცუტიუნის მოვალეობას უნდა შეადგენდეს საქართველოსა და სომხეთს შორის მტკიცე კავშირის შექმნა. ჩვენშიც, ბელგიაშიც, არის უთანხმოება, მაგრამ სოციალისტურ მთლიანობას ვიცავთ. და ჩვენ ვფიქრობთ, რომ მომავალ სოციალისტურ კონგრესზე, რომელზედაც ლაპარაკობდა ამხ. ვანდერველდე და, რომელიც გაიმართება ძველ კოშკში, სადაც ძველად მეფენი ცხოვრობდნენ, დაესწრებიან საქართველოს ყველა სოციალისტური პარტიები“.

სნოუდენის მოკლეს სიტყვის შემდეგ სტუმრები გაემგზავრებიან სადგურისაკენ, საიდანაც საგანგებო მატარებლით უკან დაბრუნდნენ.

23 სექტემბერს დელეგაცია ქართლს გაივლის და ნახავს ბორჯომს. კახეთის სილამაზეს შესცვლის ბორჯომის ნაძვნარები, ბაკურიანის გზის იშვიათად მიმზიდველობის სანახაობა.

## სოციალისტური დელეგაცია კახეთში და მენშევიკ-ჩინოვნიკების მასპინძლობა

„ენკენისთვის 21 კახეთს ეწვია სოციალისტური დელეგაცია. გაიგეს თუ არა ეს ამბავი სოფლებში, ყველამ რკინისგზის სადგურებს მიაშურა. ყველას სურდა, ენახა შორიდან მოსული სტუმრები, გადაეცა სალაში და საკუთარი ყურით მოესმინა გამამხნეველები სიტყვები საქართველოს უანგარო მეგობრების ევროპის მუშათა კლასის ბელადებსა.

სულ სხვას ფიქრობდნენ ადგილობრივი მენშევიკები, რომლებიც მასპინძლის როლში გოგოლის ჩინოვნიკებს გვაგონებდნენ: არაფერი წამოგვცდეს... რას იტყვიან ევროპის დელეგატებო და ეს უმიზეზო შიში იმდენად დიდი იყო, რომ ხალხს საშუალება არ მისცეს მისაღობისა.

სადგური ბადიაური ხალხით გაჭედულია. უცდიან სტუმრებს დროშებით, აი, მატარებელიც. ჰაერში ვაშას ძახილი ისმის. ყველა მატარებელს მისჩერებია, აი, გამოჩნდებიან ჩვენი მეგობრები, ევროპის მუშების წარმომადგენლებიო. ვაგონებს ყვავილებს ესვრიან, ანიშნებენ გაჩერებას, მაგრამ ამაოდ... ხალხი გულდანყვეტილი დაიშალა.

სადგური გურჯაანი. ქიზიყიდან, ახლომახლო სოფლებიდან ხალხს ბლომად მოუყრია თავი 10 საათიდან ელიან სტუმრებს. ამზადებენ ტრიბუნას მიტინგისთვის. ყვავილებით, ყურძნის მტევნებით და მწვანით მორთავენ ვაგზალს. სტუმრების შეხვედრას ხელმძღვანელობს დამფუძნებელი კრების წევრი **ს. ახმეტელაშვილი**. სოცი-

ალისტ-ფედერალისტთა პარტიის სახელით ვსთხოვეთ **ს. ახმეტელაშვილს** მისალმებელი სიტყვის შენახვა. შეგვპირდა, ჩაიწერა ჩვენი ამხანაგის გვარი.

მენშევიკების ორგანიზაციამ რომ გაიგო, არ ესიამოვნა ჩვენი განზრახვა, მოგვიგზავნა შუამავალი – პარტიულად არც ჩვენ გამოვდივართ, რა საჭიროა პარტიის სახელით მისალმებო. ჩვენ მაინც მოვითხოვეთ მისალმების ნება – დეე, სოციალისტურმა დელეგაციამ იცოდეს, რომ პროვინციას არ სძინავს, იგი ისევეა დარაზმული პოლიტიკურ პარტიებად, როგორც ჩვენი ცენტრები. დაგვთანხმდნენ, კვლავ შეგვპირდნენ.

აი, დელეგატებიც მოვიდნენ, ვაშას ძახილით ხალხი გარს შემოერტყა მათ ტრიბუნაზე გამოჩნდა **კ. ანდრონიკაშვილი**. იგი აცნობს ხალხს ევროპის დელეგატებს სათითაოდ. შემდეგ მიტინგსა ხსნის და მიესალმება **ს. ახმეტელაშვილი**. **ს. ახმეტელაშვილის** შემდეგ ტრიბუნაზე ადის **ე. ვანდერველდე**, რომელიც ვრცელ ლამაზ სიტყვაში სალამს უძღვნის საქართველოს მშრომელ ხალხს. აი, ევროპის დელეგატებმა გაათავეს ლაპარაკი. ჩვენ ველით ახლა მაინც მისცემენ ადგილობრივ წარმომადგენლებს მისალმების ნებას. ტრიბუნაზე ადის **ს. ახმეტელაშვილი** და მიტინგს დახურულად აცხადებს.

ვისთვის იყო საჭირო ეს ოინბაზობა ბ-ნო სოციალ-ჩინოვნიკებო. ნუთუ ევროპის დელეგატები ვეღარ შეიცდიდნენ 3 ნუთს, რომ

ჩვენი მისალმებაც მიელოთ? მათ შოლტივით მოხვდათ **ე. ვანდერველდეს** სიტყვები. „ნუ შემოიღებთ კვლავ მიწის სყიდვა-გაყიდვას, თორემ ისევ ფულიანი ხალხი ჩაიგდებს მას ხელში... საამხანაგოდ, კოოპერატიულად დაამუშავეთ მიწები, როგორც ეს ბელგიაშიაო“. ამ სიტყვებმა დიდ შთაბეჭდილება მოახდინა ხალხზე. ამ შთაბეჭდილების გაძლიერებისა ემინოდით მენ-

შევიკებს, ამიტომ გატეხეს პირობა, ჩაიდინეს ოინბაზობა და არ მისცეს ჩვენ ამხანაგს ლაპარაკის ნება. ხალხმა გაიგო ეს და როცა ისინი მიტინგის შემდეგ საუზმეს შეექცეოდნენ, ხალხი გარეთ იგონებდა ე. ვანდერველდეს ზემოხსენებულ სიტყვებს და ამბობდა, რათ მოატყუეს, რატომ სხვასაც არ მისცეს მისალმების ნებაო“.

### სოციალისტ-ფედერალისტი

გაზეთი „სახალხო საქმე“, 1920, №945.

## ქართლში

### გორი

„23 სექტემბერი. ტფილისიდან საგანგებო მატარებელი ჯერ კიდევ ღამით გავიდა. მცხეთას გავცდით, რომ ინათა და ქართლის ატეხილ ქალებს მზის სხივები გადაეკრა. მატარებელი ნელა უახლოვდება სადგურს. ოდესღაც ცოცხალ სადგურს მხოლოდ დანგრეული შენობები შერჩენია, ხალხი კი მას გასცლია და მიტინგიც სადგურიდან ცოტა მოშორებით გაუმართავთ. ესტრადა ხელოვნურად არის მორთული ყვავილებით, გირლანდებით, მარქსისა და ჟორდანის, ვანდერველდესი და სხვა გამოჩენილი სოციალისტ მოღვაწეთა სურათებით. ესტრადის ირგვლივ თავი

მოუყრია რკინისგზის მუშებს, გვარდიელებს და, საერთოდ, ყველას, ზოგნიც ეხლა გამორბიან ქალაქიდან. აი, აგერ მოიმღერიან მეჯვრისხეველი გლეხები, რომელთაც წინ მიუძღვით ნითელი დროშა, რომელიც სალამის რხევით თავს ევლება თავის ღამქართ, **კ. გვარჯალაძე** სათითაოდ აცნობს ხალხს სტუმრებს და ამის შემდეგ ტრიბუნაზე ადის სოფლელი გლეხი **გიორგი მელაძე**. ჭალარა მოხუცი, უბრალო სოფლელი, რომელსაც ალბად არ უნახავს სკოლის კარები და დღესაც ის ფარაჯაშია გამოხვეული, რომელსაც ერთი საათით დაუგდია ყანაში თოხი და მოსულა სტუმრების პატი-

ვსაცემლათ, ყველაზე ძლიერ შთაბეჭდილებას ახდენს. მან სხვათა შორის, სთქვა: „ჩვენში თავისუფლებამ საშვალეობა მოგვცა, გვენახა უცხოელი სტუმრები. ყველამ ვიცით, თურა დაგვიჯდა ეს თავისუფლება. მტერს აღებული ვყავდით შიგნით და გარედ გვებრძოდა ის და ჩვენც უნდა მოგვენახა ჩვენი საკუთარი გზა, გზა ჩვენი ხალხის ხსნისა და გადარჩენისა და განა ეს თავისუფლება შეგვრჩენოდა, რომ რუსეთის ანარქიას ბოლომდე გავყოლოდით?“ მეორე სიტყვას ამბობს გორის მუშათა ორგანიზაციის წარმომადგენელი ვ. ბარნოვი, რის შემდეგ მუშა ჯინაურმა წაიკითხა თავისი ლექ-



სი, რომელიც რენოდელს გადასცა, ვინაიდან მან ისურვა წაეღო ამ მუშის ნაწერი ლექსი. საპასუხო სიტყვით გამოდის **რენოდელი**, რომელიც, სხვათა შორის, ამბობს: „ერთმა თქვენმა ამხანაგმა მუშამ ტფილისში გვითხრა: ჩვენ გვაქვს დიდი თავისუფლება, მაგრამ ჩვენ გვაქვს ამავე დროს დიდი შიმშილი. ეს არის უდიდე-

სი გასაჭირი, თქვენ უნდა სძლიოთ მას, თქვენ გაქვთ უდიდესი რწმენა თქვენი სიმართლისა, მაგრამ ეს არ კმარა საჭიროა ცოდნა, საჭიროა უდიდესი ორგანიზაცია. თქვენ გაქვთ ტრადიცია ამ ორგანიზაციის ჩასახული ძველი წყობილების დროს და ამ ტრადიციამ გადაარჩინა საქართველო ბოლშევიზმს. თქვენ

გაიგეთ რევოლუცია ისე, როგორც აღმშენებლობითი და აღორძინებითი მუშაობა. არ არის სოციალიზმი ის, როცა ქვეყანა ნადგურდება და ველურდება. და თქვენი ორგანიზაცია კი თავდება იმის, რომ თქვენ მომავალშიც სძლევთ ყოველგვარ გამარჯვებას“.

### **ხაშურში**

ხაშურის სადგურში თავმოყრილი დიდძალი ხალხი შორიდანვე დავინახეთ. მოისმის ინტერნაციონალის ხმები, მას ჰყვება ვაშა და ეს გამოძახილი მოფრიალუ ნითელ დროშებთან ერთად აღდგენს მოგონებაში ხაშურის მუშათა წარსულს, მათ თავგანწირულ ბრძოლას და საერთო საქმისთვის გაღებულ მსხვერპლს. რკინისგზის მუშები, გვარდიელები, მოქალაქენი, ქალი და ბავშვი თავმოყრილია ამ დროშების ქვეშ. იშვი-

ათად მორთული სადგური, განსაკუთრებულ სადღესასწაულო სახეს აძლევს ხაშურს. სტუმრები გადმოდინან მატარებლიდან, საერთო ტაში და ვაშა ჰფარავს მიტინგის ხელმძღვანელთა ხმებს. კ. გვარჯალაძე აცნობს სტუმრებს ხალხს და შემდეგ სიტყვას ამბობს ადგილობრივი ორგანიზაციათა წარმომადგენელი ძველი მუშა **ბაბლიძე. დეზრიუკე** დელეგაციის სახელით მიესალმება ხალხს და, სხვათა შორის, ამბობს: „ჩვენ

მოვედით თქვენთან შორეულ ქვეყნებიდან, ჩვენი ბუნება არ ნააგავს თქვენსას, იქ სხვაგვარათ ამუშავებენ მინას. ბევრია განსხვავება ჩვენ შორის, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, სადაც არ ვიყავით, მთებში თუ ბარში, რკინისგზის სადგურებსა და თუ სოფლებში, ჩვენ ვიგრძენით, რომ ჩვენ საერთოთ ვართ ერთი ოჯახის წევრნი. თქვენი გამარჯვება ნიშნავს ჩვენს გამარჯვებას.

### **ძმათა სასაფლაოზე**

მუსიკა უკრავს სინტერნაციონალს. სტუმრები ძმათა სასაფლაოსკენ ემზადებიან. არ შეიძლება,

არ მიხვიდე მათ საფლავთან, არ შეიძლება არ ჩასძახო პროლეტარიატის იმედის აღმძვრელი ხმა მათ

ძვლებს. ნელა შორდება მატარებელი სადგურს ინტერნაციონალის ხმებსა და ხალხის საერთო აღტაცებაში.

ხაშურიდან ერთ ორ ვერსზე, იმ გორაკზე, რომელიც დაჰყურებს ქვიშხეთის მინდვრების და ხაშურის სახელოსნოებს, აღმართულია მუშის წერაქვით გამოკვეთილი ჯერ კიდევ დაუმთავრებელი ძეგლი მებრძოლთა, რომელთა საფლავებს ქართლის ჭალების ნიაგი ყოველ დღით მოუთხრობს დარჩენილ ამხანაგების ხელით გაგრძელებულ საქმეზე. მატერებელი გაჩერდა. ნელა ითქვამს სულს ორთქმავალი. ძმათა სასაფლაოზე სდგანან პიონერები საერთაშორისო მუშათა მოძრაობისა და მდუმარე, ჩაფიქრებული სახით გასცქერიან ატეხილ ჭალებს. მუსიკის სამგლოვიარო ხმა, „მსხვერპლად დაეცით მწვანე ბრძოლაში“ მიაქვს ნიავს, აი, აგერ მოსჩანს შავებში ჩაცმული დოდაშვილი, ღვიძლი პირმშო რომ ჰყავს ჯერ კიდევ პირნაუმშრალ საფლავში და თვითაც მდუმარე შეჰყურებს საფლავებს.

თითქო მოულოდნელად და შეუმჩნეველად მოისმა ხმა. ეს **ვანდერველდე** უნდა იყვეს. მაგრამ მის ხმას არ ჰგავს ეს ხმა. ის ძლიერია თავის გამოძახილში, ის საყვირია,

რომელიც თავს უყრის ლაშქარს, ბრძოლისათვის, აქ კი გაისმის ხმა, ხმა ნახევრადცრემლიანი, იმედით სავსე, მაგრამ სათუთი, ძლიერი, მაგრამ ამავე დროს რბილი, როგორც თვით გრძნობაა.

„ომის დროს – ამბობს ის, – ბელგიელ ამხანაგებს ლონდონში მოუხდათ წასვლა და იქ ინახულეს ერთი დიდი ადამიანის და უძლიერესი მებრძოლის **კარლ მაქრსის** საფლავი. ეხლა კი აი აქ, ჩვენ ამხანაგების საფლავზე ვართ, რომელთა სახელები არ ვიცით, მაგრამ ვიცით, რომ იმავე საქმისთვის მებრძოლნი იყვენენ, რისთაც იბრძოდა დიდებული მასწავლებელი კარლ მარქსი. და ისე, როგორც ლონდონის სასაფლაოზე, აქაც, მთელი ჩვენი პროლეტარული გრძნობა-გონებით ვიგონებთ დახოცილ ამხანაგებს და პატივს ვცემთ მათ“.

**მ ა კ დ ო ნ ა ლ დ მ ა**  
სთქვა: „ამ წმინდა საფლავებმა მე მომაგონა ერთი ქართული ლეგენდა, რომელიც მე საქართველოში გავიგონე, აი, აქ ხაშურზე ახლო სურამში ძველად თურ-

მე ციხეს აგებდნენ, მაგრამ კედლები ინგრეოდა. თქმულება იყო, რომ საძირკველში უნდა მოჰყოლოდა ვინმეს ძვლები, უნდა გაღებულიყო მსხვერპლი, რომ აშენებულიყო ციხე, მოინახა ზურავი, რომლის განწირული სიცოცხლე შეიქმნა ბურჯი და მის ძვლებზე აშენდა ციხე. და მე დღეს მომაგონდა ეს ციხე, ჩვენც ხომ ციხეს ვაშენებთ, ციხეს მუშათა კლასისას, ციხეს სოციალიზმის ბედნიერებისას და ეს განწირული, ბრძოლაში დაღუპული ამხანაგები საფუძველია ამ ციხის, მათ ძვლებზე შენდება მომავლის ბედნიერება“.

**მაკდონალდის** შემდეგ ლაპარაკობს **რენოდელი**. ის ამბობს: ომამდის ჩვენ შორიდან შევეყურებდით თქვენს ბრძოლას და ვხედავდით, თუ რა მსხვერპლს იღებდით. ეხლა კი საშუალება მოგვეცა თვით ვნახოთ დახოცილთა საფლავებიც. მაგრამ მე მინდა აღვნიშნო, რომ აქედან ერთი დასკვნა უნდა გამოვიყვანოთ: სისხლის საშუალებით შეუძლებელია მოძრაობის შეჩერება. ფეოდალური და ბურ-

ჟუაზიული ნცობილე-  
ბა მრავალ ნლების გა-  
ნმალობაში ანარმოე-  
ბენ ბრძოლას ხალხის  
გათავისუფლების წი-  
ნაალმდეგ და ისტო-  
რიამ არ იცის მაგა-  
ლითი, რომ ამ სის-  
ხლისღვრით ფეოდა-  
ლიზმს ან ბურჟუა-  
ზიას მოეხერხებინოს  
სრულიად აღმოფხვრა  
განმათავისუფლებელ  
იდებობისა. სისხლს შე-

უძლია მხოლოდ დრო-  
ებით ხელი შეუშალოს  
მოძრაობას. დავიხსო-  
ვით, რომ სოციალი-  
ზმი არ შეიძლება სის-  
ხლის საშუალებით და-  
მყარდეს, ის კი უნდა  
მოვიდეს სიყვარულით  
და შეგნებით, და, აი,  
სოციალიზმისთვის ამ  
მებრძოლთა საფლა-  
ვზე. მე ფრანგი სოცი-  
ალისტი, რომელთაც  
გვაქვს პარიზის განა-

დგურებულ კომუნის  
55 ათასი წმინდა საფ-  
ლავი, მე პატივს ვცემ  
დახოცილ ამხანაგე-  
ბს და დიდებით ვიგო-  
ნებთ მათ“.

მუსიკამ შეასრულა  
„მსხვერპლად დაეცით  
მწვავე ბრძოლაში“. უსი-  
ტყვოთ, მდუმარეთ  
მოშორდა დელეგაცია  
საფლავთა აკლამას  
და მატარებელი ქმე-  
ნით გაჰყვა ქვიშხეთის  
ჭალებს.

### **ბორჯომი-ბაკურიანი**

თორმეტის ნახევარზე  
მატარებელი ბორ-  
ჯომში იყო. აქაც მო-  
რთული სადგური, ხო-  
ლო სადგურის უკან  
– ტრიბუნა და ზღვა  
ხალხი. ქარხნების მუ-  
შები, გვარდიელები  
და მოქალაქენი – ყვე-  
ლანი მოგროვილან  
მოედანზე და უსმენენ  
ჭალარა მუშათა ბე-  
ლადს მაკდონალდს,  
რომელიც ჩვეულებ-  
რივი დინჯი, დაკვირ-  
ვებული გამომეტყვე-  
ლებით აღტაცებულ

სიტყვას ამბობს. პირ-  
ველის ნახევრიდან  
დელეგაციამ დაათვა-  
ლიერა ლიკანისა და  
ძველი სასახლე, მინე-  
რალური წყლების ქა-  
რხნები, შემდეგ შავ  
წყალზე – ხე-ტყის ქა-  
რხნები და სრულ 5 სა-  
ათზე გაემგზავრა ბა-  
კურიანში. გატაცე-  
ბული მრავალფერო-  
ვან სანახაობით ახალ  
შთაბეჭდილებებით და  
გრძნობებით აღვსილი  
დელეგაცია 23 სექტე-  
მბერს ღამით მიემ-

გზავრება ქუთაისის  
გუბერნიისკენ. ხვალ  
დაათვალიერებენ ჭი-  
ათურას, სოფლებს,  
მთებს და ბუნების სი-  
მშვენიერეს შესვლის  
მოსაწყენი მაღარო,  
მაგრამ სულით ძლი-  
ერი მუშათა კლასი,  
რომლის წერაქვი მა-  
ღაროში ნაპერწკალე-  
ბს აჩენს და ამ ნაპერ-  
წკალით ჩაღდება ქუ-  
რა მუშათა და გლეხთა  
მოძრაობისა“.

*გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №218.*

## იმერეთში

„ბორჯომიდან დელეგაცია ღამის მატარებლით გაემგზავრა იმერეთისკენ, ბაკურიანის გზის შთაბეჭდილება მეტად ძლიერი. განსაკუთრებით ადგილობრივ გლეხების მოულოდნელმა საგანგებო შეხვედრამ დელეგატებზე დიდი გავლენა იქონია. დაბრუნებისას გლეხებმა აანთეს კვარის კელეპტრები და გზა გაჩაღებულ კოცონს წარმოადგენდა. ამ შთაბეჭდილებით განცვიფრებული ინგლისელი მუშა **შოუ** ამბობს: „ჩვენში სოციალისტებზე უთითებენ ხელის საჩვენებლად, აქ კი მთელი ხალხი ჩირაღდნებით გხვდება“. ასეთი ქვეყანა მე პირველად ვნახეო. „ამ სანახაობით დამთვრალი სტუმრები ისვენებენ, რომ ხვალ ნახონ მუშათა მალარობები, გლეხთა სურათებიდან გადავიდნენ ნამდვილ პროლეტარების, მუშათა კლასის სამეფოში“. ჯერ კიდევ გათენებული არ იყო, რომ საგანგებო მატარებელი ხარაგაულის ორგანიზაციამ შეაჩერა და სალამი უძღვნა ევროპულ სტუმრებს.

## შორაპანში

სრულ 8 საათზე მატარებელი შორაპანში იყო, სადაც ყვრილის და შორაპანის მიდამოებიდან დიდძალი ხალხი შეგროვილიყო. დელეგაციას აქ დახვდა ტფილისიდან საგანგებო ჩამოსულნი დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარე ამხანაგი **ალ. ლომთათიძე** და შინაგან საქმეთა მინისტრი **ნოე რამიშვილი**. სტუმრები დასხდნენ საგანგებო გამზადებულ ესტრადაზე, მათ აცნობენ ხალხს, ხოლო შემდეგ მიტინგის თავმჯდომარე **ვ. ბუაჩიძე** სიტყვას აძლევს შორაპანის მაზრის სოციალისტურ პარტიების, გვარდიის შტაბის, დემოკრატიულ და ერობის ორგანიზაციების და პროფესიონალურ კავშირთა წარმომადგენელს **ს. მენაღარიშვილს**, რომელმაც თავისი სიტყვა ასე დაამთავრა: „ძვირფასო სტუმრებო, როდესაც დაბრუნდებით ინგლისში, საფრანგეთში და ბელგიაში, გადაეცით ჩვენ უფროს ძმებს, ევროპის მუშათა კლასს, რომ აზიის ყურეში არსებობს პატარა საქართველო, რომლის დემოკრატია მედგარ ბრძოლას აწარმოებს საკაცობრიო

იდილებისათვის, გადაეცით, რომ საქართველოს დემოკრატია მზადაა თქვენს დაძახილზე გადმოქცეს თავისი პატარა, მაგრამ სულით ძლიერი რაზმი თქვენს განკარგულებაში სოციალიზმის საკეთილდღეოთ“. საპასუხო სიტყვას ამბობს ბელგიის მუშათა წარმომადგენელი ამხ. **ჰიუსმანი**. ის ამბობს: „ჩვენ მოვედით შორიდან იმისათვის, რომ გავიგოთ ადგილობრივად თქვენი ყოფა-ცხოვრება, პოლიტიკურ-ეკონომიკური აღმშენებლობა, თუ რა გაქვთ თქვენ და რისი შექმნა შეგიძლიათ მომავალში და ჩვენ გაკვირვებულები ვართ თქვენი შრომით, განცვიფრებული ვართ, რომ მთელი ერი გაუღენთილია სოციალიზმით და ეს იმ ქვეყანაში, სადაც ინდუსტრიას არ აქვს ფეხი მოკიდებული და სასოფლო მეურნეობა შეადგენს უმთავრეს დარგს. ჩვენ დავიარეთ თქვენი ქვეყნის მშვენიერი ბუნება და სასიხარულოა, როცა თქვენ მიჰყვებით ჩვენს გზას, როცა უარყოფთ ტერორისა და უმცირესობის უმრავლესობაზე ბატონობის გზას. თუ

ეკონომიურ მდგომარეობის მხრით საქართველომ უნდა ისწავლოს ჩვენგან, სამაგიეროდ, პოლიტიკურ აღმშენებლობაში ჩვენ უნდა გადავიღოთ თქვენგან. ჩვენი ქვეყნები ორივე დემოკრატიულია. ჩვენ დავინყეთ ეკონომიურ ცხოვრების გარდაქმნიდან, თქვენ კი შეუდექით პოლიტიკურ ცხოვრებას განახლებიდან და ასე ორი სხვა სხვა გზით მივდივართ ერთი მიზნისაკენ. ჩვენი ქვეყანა მოფენილია ქარხნებით, ჩვენ ვიმყოფებით ინდუსტრიის განვითარების ხანაში და თქვენი ხალხის ოდენა პოლიტიკური მომზადება რომ ჰქონდეს ჩვენს ხალხს, მაშინ სოციალიზმის განხორციელების დაწყება არც თუ ისე ძნელი საქმე იქნება“. ხანგრძლივი ტა-

ში და ოვაციები ჰფარავს **ჰიუსმანი** სიტყვებს, რის შემდეგ ინტერნაციონალის ხმებში და საერთო აღტაცებაში დელეგაცია სხდება ჭიათურის შტოზე მათთვის საგანგებოდ დამზადებულ მატარებელში. ამ დროს დელეგაციას მუშები აჩვენებენ შავი ქვის ვაგონებიდან გადმოტვირთვას, რასაც იღებს ცეკავშირის კინემატოგრაფი, ორთქმავალი მიაქანებს ჭიათურის მთებში გასერილ გზაზე სტუმრებს და ქართლის შემდეგ აქ იშლება ახალი სურათები, ახალი ბუნება, სრულიად განსხვავებული უკვე ნახულიდან. გზაში ყველა პატარა სადგური მორთულია ყვავილებით და წითელი დროშებით.

### ჭიათურაში

10 ½ საათზე საგანგებო მატარებელი ჭიათურის სადგურზე იყო. ისე, როგორც სხვა სადგურები, აქაც იგი მორთულია დროშებით და გირლანდებით. სადგური ინტერნაციონალურ ლოზუნგებით სახსე პლაკატებით არის აფერადებული. მომღერალთა გუნდი ასრულებს რევოლუციონურ სიმღერებს და საერთო ოვაციებში დელეგაცია სადგურიდან მიდის ადგილობრივ სოც.-დემოკრატიული ორგანიზაციის კომიტეტში, სადაც სტუმრებს მისასალმებელი სიტყვა უთხრა **სერ. სიხარულიძემ**. დელეგაციის სახელით კომიტეტს მიესალმა **ემილ ვანდერველდე**, რომელმაც, სხვათა შორის, სთქვა: მე 10 წლის განმალობაში ვიყავი მაღაროს მუშათა დეპუტატი და დღეს, როცა აქ ვარ მაღაროს მუშებში, როცა ვათვალიერებ თქვენს ორგანიზაციას, მე თვალწინ მიდგას ჩვენი მიზნების

ერთიანობა, რომ ჩვენ ვემსახურებით ერთ იდეალებს და ეს სურათებიც, ყველა ქვეყნის სოციალისტურ მოღვაწეთა, რომ ამშვენებენ თქვენს ორგანიზაციას, ამტკიცებს ჩვენი მუშების სოლიდარობას.

ამის შემდეგ მთელი დელეგაცია – მინისტრი **რამიშვილის**, **ალ. ლომთათიძის**, ადგილობრივ ორგანიზაციათა წარმომადგენლების და სხვათა თანხლებით წავიდა საგანგებოდ დამზადებულ ესტრადისკენ, სადაც თავი მოეყარა მაღაროს მუშებს და ადგილობრივ მცხოვრებლებს. მიტინგს ხსნის **ამხ. ზ. გურული**, რომელიც მოკლე მისასალმებელ სიტყვას ამბობს. დელეგატებიდან პირველად ლაპარაკობს ინგლისის წარმომადგენელი, თემთა პალატის დეპუტატი მუშა **ამხ. შოუ**. ის ამბობს: თქვენ ხართ ჩვენთვის არა მარტო ერი, არამედ ახალი გამოცდილება, რომელსაც

შეწყურებს მთელი ევროპის მუშათა კლასი. თქვენ გვერდით არის მეორე გამოცდილება, მეორე მაგალითი. მე მოვიარე რუსეთი და ვეცდები შევადარო ორი სისტემა ერთმანეთს. მე ვიტყვი რუსეთის კარგ თვისებებზეც და ცუდზეც. კარგია ის, რომ ზრუნავს მოხუცებზე და ახალგაზრდების აღზრდაზე, მაგრამ ამით თავდება საბჭოთა რუსეთის დადებითი მხარეები, მე ღრმად მნამს, რომ უდემოკრატიზმით შეუძლებელია სოციალიზმი, ხოლო დემოკრატიზმი გულისხმობს სრულ თავისუფლებას. პეტროგრადის და მოსკოვის მუშები შიმშილობენ, ორივე ქალაქი კვდება. მუშა ლებულობს ერთ მეოთხედს იმისას, რაც მის საზრდოთ საჭიროა. თქვენ არ შეგიძლიათ გამოსთქვათ აზრი, თუ კომუნისტი არა ხართ, თუ კომუნისტებს არ უჭერთ მხარს, თუ მათგან არ ლებულობ ნებართვას და, აი, ამავე დროს საქართველოში რას ვხედავთ. პირობები შედარებით ერთნაირი იყო რუსეთში და საქართველოში; აქ ჩვენ ვნახეთ თავისუფალი ადამიანი, აქ ჩვენ ვნახეთ კრების, ბეჭდვის, და სინდისის თავისუფლება. თქვენი ქვეყანა არის ბუნებით მდიდარი და ხალხის ორგანიზაციაში გამობრძმედილი. ეს ბაღებს იმეძებს, რომ ახლო მომავალში თქვენ ეკონომიკურათ წინ წახვალთ. და როცა მივალთ ინგლისში, უნდა დავსვათ იქ კითხვა მუშათა წინაშე, რომელ გზას გავყვით, რუსეთის ტირანიას, ძალდატანებას, თუ თავისუფალ საქართველოს. მე კი ვიტყვი: ჩვენ უნდა გავყვით საქართველოს გზას. ინგლისში 6 1/2 მილიონი მუშაა შეკავშირებული, ჩვენში, მართალია, ასე სწრაფად არ შედის თავისუფლების იდეები, მაგრამ რაკი ერთხელ ჩაებეჭდება ინგლისელს თავში ეს აზრი, ის შემდეგ დაიცავს მას და, ვფიქრობ, რომ 10 წლის განმავლობაში ინგლისშიც მუშათა მთავრობას ექნება ადგილი, ამავე დროს დემოკრატიის გზას გაწყვეტა სხვა ქვეყნებიც. მოვა სოციალიზმი და მისცემს კაცობრიობას იმას, რაც არ მიუცია არც ერთ დროს და არც ერთ-ერთ კლასს. მუშათა კლასი გაიმარჯვებს. გაიმარჯვებს ინტერნაციონალი“.

შოუს შემდეგ ლაპარაკობს ფრანგი **რენოდელი**, რომელმაც, სხვათა შორის, სთქვა: 1914 წელს, როცა ჰაერში თოფის წამლის სუნით იდგა, როცა ომი უნდა დაწყებულიყო, ინტერნაციონალი შეეცადა ხელთ შეეშალა გაბატონებულ კლასებისათვის სისხლისღვრის მოწყობაში. 9 აგვისტოს დანიშნული იყო ვენაში კონგრესი, სადაც დასმული იყო ეს საკითხი. მაგრამ იმპერიალისტებმა შესძლეს ომის დაწყება. 2 აგვისტოს უკვე საომარი მოქმედება გაჩაღდა. სხვადასხვა ქვეყნებში მუშები მოუშზადებლნი გამოდგნენ ომის შესაჩერებლად. მაგრამ ამ ხუთი წლის ომის მსვლელობამ გამოაღვიძა თვით ჩამორჩენილი ერების მუშებიც და ეხლა ყველა უფროთხის ომს. დამთავრდა დიდი ომი, მაგრამ მისი შესაძლებლობა ჯერ არ მოსპობილა. მაღაროს მუშები განსაკუთრებული ენერგიით იბრძვიან ომის წინააღმდეგ. ამას წინეთ ფენევაში საერთაშორისო მაღაროს მუშათა კონგრესი იყო, სადაც სთქვეს: „ნახშირი შეადგენს ომის პურს და თუ კაპიტალისტებმა კიდევ გაბედეს ომის დაწყება, ჩვენ დავამშვეთ ომს, არ მიცემთ ნახშირსა და თქვენც, ამხანაგო მუ-

შეხო, ხელიხელჩაკიდებული ნახვალთ ამ მთელი ქვეყნის მალაროს მუშებთან ერთად“.

ტრიბუნაზე ადის ვანდერველდე, რომელსაც მქუხარე ტაშით ხვდება ხალხი. ის, სხვათა შორის, ამბობს: „აი ეს შავი ქვა, ეს მალაროები არის შემაკავშირებელი ჩვენი. მე მინდა თქვენ იცოდეთ იმ ამხანაგობის შესახებ, რომელნიც ამუშავენ აქედან გაგზავნილ შავ ქვას. იქ ამ მასალას ამუშავენ თქვენი ამხანაგები მუშა სოციალისტები. ისინი იბრძვიან 8 საათის სამუშაო დღისთვის, ისინი იბრძვიან შრომის პირობების გასაუმჯობესებლათ თავის მოვალეობას ისინი ასრულებენ პატიოსნათ, შრომობენ, რომ შრომის საძირკველი ჩაუყარონ მომავალ წყობილებას. დღემდე ამ შავი ქვით მზადდებოდა ზარბაზნები და ყუმბარები, ჯავშნოსანი და ასაფეთქებელი ნივთიერებანი, რომლითაც კაპიტალისტები ანგრევდნენ ქვეყანას, დღეიდან კი მუშათა კლასი არ დაუშვებს ომს და ამ

თქვენი შრომის ნაყოფით ისარგებლებს მთელი დემოკრატია ხომალდების ასაშენებლად“.

**ზ. გურული** მადლობას უხდის სტუმრებს ხალხის სახელით და საერთო ოვაციებში სტუმრები მიდიან შავი ქვის მრეწველთა საბჭოს საავადმყოფოს შენობაში, სადაც ისინი მიიპატიჟეს სადილზე და სადაც მრეწველთა სახელით სიტყვა წარმოსთქვა **გ. ჟურულმა**, რომელსაც უპასუხა ამხ. **დებრიუკემ**. **გ. ჟურულის** სიტყვას და ამხ. **დებრიუკეს** პასუხს ცალკე მოვათავსებთ. ნაშუადღევს 4 საათზე სტუმრები წავიდნენ **პაპავას** სარეცხი ქარხნის და მალაროების დასათვალიერებლად, სადაც დაყვეს 7 საათამდე და გულდასმით დაათვალიერეს როგორც ქარხანა, ისე მალაროები. საღამოს სტუმრები მიიპატიჟა ქალაქის გამგეობამ, რის შემდეგ 9 საათზე ღამით ისინი გაემგზავრნენ შორაპნისკენ, საიდანაც 25 სექტემბერს დაათვალიერეს ტყიბული და შემდეგ ქუთაისი“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, № 219.

## ვეროპის სოციალისტური დელეგაცია პროვინციაში.

### იმერეთში

#### ტყვიბულში

„25 სექტემბერს დილაადრიან, ჯერ კიდევ ღამით, საგანგებო მატარებელი ტყვიბულისაკენ წავიდა, სადაც 12 საათამდე უნდა დაეთვალიერებია დელეგაციას მალაროები, ხოლო 3 საათზე უკანვე, ქუთაისში, დაბრუნებულიყო, სადაც დიდძალი ხალხი უცდიდა შესახვედრათ. ის იყო გელათის მიდამო-

ებს მივუახლოვდით, რომ ინათა და უკვე სადგურებზე გამოჩნდა ხალხი, რომელიც აღტაცებით ეგებებოდა უცხოელ სტუმრებს. 9 საათი შესრულდა, რომ მატარებელი გაჩერდა ტყვიბულის მალაროებში აგებულ შენობებთან, იქ, სადაც მალაროს მუშებს თავისი ბინები აქვთ. ნახშირის მტვერში გამურული, რამდენიმე წუთით მალაროებიდან გამოსული მუშები, როგორც ტყვი-

ისფერი ღრუბლები ფარავდენ მოედანს და სიმღერებით ხვდებოდნენ თავის მანავლებლებს. მუსიკა უკრავს ინტერნაციონალს. შავ, გამურულ, მაგრამ მომღიმარ სახეზე, იბჭდება რალაც არაჩვეულებრივი სიამოვნება და საერთო ოვაციებში სტუმრები მიჰყავთ ესტრადასთან, რომელიც ხელოვნურათ მორთულ ტოტებშია დაფარული. მსწრაფლათ ეკვრიან ესტრადას შავი მაღაროს შავი მუშები, თავის დანაოჭებულ და ჩაფიქრებული სახით. ამ ზღვა ხალხში, ერთი საათის წინეთ მაღაროებში ლანდებივით რომ ებრძოდენ თავისი წერაქვით მთების გულს, ხედავდი მაინც იმედს, მშრომელის ბოღმაზე აშენებულ იმედს მომავლისას.

ტრიბუნაზე პირველად ადის ინგლისელი ქალი **სნოუდენი**, რომელიც ადარებს რა რუსეთის დღევანდელ მდგომარეობას საქართველოსას, მოუწოდებს მუშებს, არ დაყარონ ფარ-ხმალი ძვირფასი მონაპოვარის დასაცავათ და დემოკრატიზმის გზით სოციალიზმისთვის განაგრძონ ბრძოლა.

შემდეგ ლაპარაკობს ფრანგი დელეგატი მუშა **ინგელსი**, რომელიც, სხვათა შორის, ამბობს: „ის პოლიტიკური ფორმები, რომელიც თქვენ შექმენით, ჩვენთვისაც დიდათ საყურადღებოა. თქვენ რომ დამარცხდეთ აქ, მაშინ კაპიტალისტები და მათი მთავრობები ეტყვიან თავის ხალხებს: აი, რა მოუვიდა სოციალისტურ მთავრობას, მას არ შესწევს ძალა, მართოს ქვეყანა და ეს ფაქტი ევროპაში ჩვენს მტრებს მისცემდა იარაღს ხელში. დღეს კი ჩვენთვის ხელით საჩვენებელი საქართველო და ამ მნიშ-

ვნელობას როცა გაითვალისწინებთ, მაშინ თქვენ გაათქვამებით უნდა იმუშაოთ, რომ განამტკიცოთ ბრძოლით მოპოვებული თავისუფლება. საფრანგეთის მუშები იბრძვიან, რომ მაღაროები გადაეცეს სახელმწიფოებს, თქვენ კი ეს უკვე გაქვთ, უნდა დააფასოთ იგი და გვერდში უნდა ამოუდგეთ სოციალისტურ მთავრობას, რომ შექმნათ სამაგალითო შრომის პირობები და წარმოება გააუმჯობესოთ. ეს იქნება უდიდესი საბუთი ჩვენს ხელში ჩვენ მთავრობათა წინააღმდეგ“.

დასასრულ გამოდის **ვანდერველდე**, რომელსაც მუშები ოვაციებს უმართავენ, ის საღამოს უძღვნის მაღაროების პროლეტარიატს და პირობას აძლევს, გადასცეს მათი ბრძოლის ამბავი ევროპის მუშათა არმიას, რომელიც ხელიხელჩაკიდებული მიდის ყველა ქვეყნის მუშებთან ერთად. მიტინგის დასრულების შემდეგ დელეგაციამ დაათვალიერა მაღაროები და ადგილობრივ პროფესიონალურ კავშირთა საბჭო, სადაც მუშები ახსნა-განმარტებას აძლევდნენ დელეგაციის ყველა კითხვაზე. დელეგატები განსაკუთრებით დაინტერესებულნი იყვნენ ორგანიზაციებით შრომის პირობებით, წარსულის ისტორიით და იმითი, თუ რა კეთდება ამჟამად. ხანგრძლივი საუბრის შემდეგ მუშებმა მატარებელთან მიაცილა დელეგაცია, რომელიც ქუთაისისაკენ გაემგზავრა.

### **ქუთაისის კენ**

უკვე შუადღე იყო. გელათის მიდამოები და ბუჩქნარებით დადენილი მთის თხემები თავის სიღამა-



ზით ახალ ფურცელს ქმნიდა მოგზაურობაში, მით უმეტეს, აღმოსავლეთ საქართველოს სოფლები დიდად განსხვავდება დასავლეთ საქართველოს სოფლებისაგან და, განსაკუთრებით, იმერეთისაგან. გზაში ცოცხალი შეგვიანდით. გელათის ახლოს საბარგო ვაგონი შეუძლებელი შეიქნა მატარებლის შემადგენლობაში დაეტოვებინათ და თითქმის ერთი საათი გაეჩერდით. ქუთაისში 2 საათის ნაცვლად სრულ ოთხ საათზე მივიდა მატარებელი. არც დელეგატები და არც მხლებლები არ ვფიქრობდით გრანდიოზულ შეხვედრას, მით უმეტეს ქუთაისი, რომლის მცხოვრებთა დიდი ნაწილი ტფილისში გადმოსახლდა, ასე ცოცხლად და არაჩვეულებრივად შესძლებდა სტუმრების მიღებას.

### სადგურზე

ის იყო მატარებელი მიუახლოვდა სადგურს, რომ გამოჩნდა ზღვა ხალხი. ბაქანზე მხოლოდ პოლიტიკურ პარტიების, ორგანიზაციების და დანესებულებათა წარმომადგენლები სდგანან. მუსიკა უკრავს ინტერნაციონალს. სადგური მორთულია გირლანდებით და ყვავილებით, გასავლელი გზა დაფენილია ხალიჩებით. ყველას არაჩვეულებრივი სიცოცხლე ეტყობა. აუნერელი ენტუზიაზმია. სადგურის შენობა გაჭედილია ხალხით, ხოლო სადგურს უკან მოედანი ერთ მთლიან მოძრავ ტბას წარმოადგენს, აფერადებულს ყვავილებით და ტიტებით. სახლების აივნები, სახურავები და თვით ხეებიც კი სავსეა ხალხით.

ერთი შეხედვით თვალწინ გეხატებათ რევოლუციის პირველი

დღეები, თავის განუსაზღვრელი აღრაცებით და იმედებით, სტიქიური ენტუზიაზმით და წარმოუდგენელი სიხარულით, ცეკვაშირის სინემატოგრაფი განსაკუთრებული სიცხოველით მუშაობს. მოედანზე გამწკრივებული ეტლები ერთმანეთს რიგზე მიჰყვებიან და სტუმრებს აცილებენ ქალაქის საბჭოსაკენ. აი, უკანასკნელი ეტლიც და იგრილა ზღვა ხალხმა. დაიძრა ტყე დროშებისა, გამოსცდა მშვენიერ არკას, მოქარგულს ყვავილებით და შემოსილს ცოცხალი ტოტებით. არც ერთი ადგილი, არც ერთი სახლი და ხე არ სტოვებს სტუმრებს. ყველგან გაისმის ვაშა, ტაშისკვრა და ისვრიან ყვავილებს. ეტლები დაფარა თაიგულებმა. მოსწავლე ახლაგაზრდობა ხან აქ ხან იქ გადაელობება ეტლებს და სტუმრებს უგზავნის თავის ღიმილს, ალტაცებას და ცოცხალ ყვავილებს.

### სადგურიდან ქალაქის ბალამდე

ფიქრობ, გამოსცილდი სადგურთან შეჯგუფებულ ხალხს და გასურს, მალე მიხვიდე დანიშნულ ადგილას, მაგრამ ამოდ ლამობ ეტლები გაჩქარებას. მთელი გზა შეკრულია ხალხით. რეალური სასწავლებლის ეზო სავსეა მოსწავლე-ახალგაზრდობით და მოზღვავებული ხალხით. ხედავთ, რომ დროშები შორს, შორს ჩამორჩა პროცესიას. ახალი ტალღები დაეუფლა გზას და მჭიდროთ შემოარტყეს რკალი ეტლებს, მაგრამ მათ თავის მხრით უკანა რიგში აყენებს კიდევ ახალი ტალღა და ასე, ვიდრე ქალაქის ბალამდე, სადაც მთელი გიმნაზიის ქუჩა და ბაღის მიდამოები წარმოადგენდა ზღვა ხალხით მოფე-

ნილ მიდამოს, ეტლებს საშუალება არ მისცეს აეჩქარებიათ, ხოლო თავიუღლებმა და ყვაველებმა მრავალფეროვანათ მოქარგა გზა. ბალთან აღმართულია იშვიათი ხელოვნებით მორთული არკა ინტერნაციონალური ლოზუნგებით. სახლებიდან მოსჩანს ხალიჩები და მებრძოლთა სურათები. და, ასე მორთულ-მოკაზმული ქუთაისი, ძველი ქუთაისი, რომლის გულიდან არასოდეს არ აღმოფხვრილა აღტაცების ცეცხლი, რომელიც 1905 წლიდან იდგა მებრძოლთა მონინავე რიგში, თავისი ძველი ტრადიციით, ძველი დროებით და აღგზნებული აღტაცებით შეხვდა სტუმრებს, თავის უცხოელ, მაგრამ ამავე დროს ახლობელ ამხანაგებს.

### **ქალაქის საბჭოში**

5 საათსა და 15 წუთზე სტუმრები მივიდნენ ქალაქის თვითმართველობის დარბაზში, სადაც მოწვეულია საბჭოს არაჩვეულებრივი სხდომა. საბჭოს თავმჯდომარე **ლ. გრიგოლია** მიესალმა სტუმრებს თვითმმართველობის სახელით და, სხვათა შორის, სთქვა: „ჩვენთან არიან კაცობრიობის პოლიტიკური თავისუფლების აკვანის – ინგლისის, დიდი რევოლუციის ქვეყნის – საფრანგეთის, პატარა, მაგრამ გმირი და კულტურული ბელგიის წარმომადგენელი. ჩვენ ვესალმებით და მთელ საქართველოსთან ერთად ქუთაისის სახელით ვამბობთ, რომ საქართველოს დემოკრა-

ტიული რესპუბლიკა დაყრდნობილია ქალაქთა და სოფლების შეკავშირებულ დემოკრატიაზე, რომ ჩვენი მმართველობის, ჩვენი მთავრობის საფუძველს შეადგენდნენ საქალაქო და ერობათა თვითმმართველობები“. ამის საპასუხოდ ვანდერველდე ამბობს: „ჩვენ ბედნიერნი ვართ და ვამაყობთ მით, რომ ასე მშვენივრათ გვიღებს ქალაქი ქუთაისი, რომლის წარსული გვაგონებს რაინდულ დროებს. წარსულ დროში, შავბნელი რეაქციის დროს და ცარიზმის ბატონობისას, აი, ეს ქალაქი არა მარტო საქართველოს, არამედ მთელ დიდ რუსეთს, მის სახალხო წარმომადგენლობას, სახელმწიფო სათათბიროს აძლევდა საუკეთესო მებრძოლებს, იშვიათ რევოლუციონერებს კაკი წერეთლის და სხვების სახით. მას შემდეგ, რაც საქართველოში შემოვდგით ფეხი, ჩვენ შეგხვდა ორი საკვირველი და ამაღელვებელი შეხვედრა. პირველი იყო ტფილისში და ეხლა აქ, ქუთაისში, ძველ რევოლუციონურ ქუთაისში. აქ ჩვენ ვიგრძენით განსაკუთრებული ძმური კავშირი და სტუმართმოყვარეობა და, ნება მიბოძეთ, თქვენთან ერთად შევსძახოთ: გაუმარჯოს დემოკრატიულ საქართველოს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს“.

ხმოსნები ოვაციებს უმართავენ სტუმრებს, რის შემდეგ დელეგაცია მიემგზავრება ქალაქის ბალისაკენ, სადაც მიტინგზე დიდძალი ხალხია თავმოყრილი.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №221

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია პროვინციაში

### იმერეთში

(გაგრძელება)

„მუაგულ ბაღში მაღალი ტრიბუნა მორთულია ხალიჩებით და ყვავილებით. ზღვა ხალხით გაჭედილია მიდამო, ხეების ტოტები სავსეა ბავშვებით. სტუმრების გამოჩენაზე, როგორც მოძრავი საკვირველება, შეინძრა ხალხი. ვაშა და ვაშა ექსოვა ერთმანეთში, ხოლო ხეებზე გახიზნული მოსწავლეების ჟრიაბული ცამდე სწვდება. დელეგატები ესტრადაზე იკავებენ ადგილებს. იქვე მათთან სხედან **ნ. რამიშვილი**, **ალ. ლომთათიძე**, ქალაქის თავი, სხვადასხვა პოლიტიკურ ორგანიზაციათა და დანებსებულებების წარმომადგენლები.

**ნ. ჭუმბურიძე** ხსნის მიტინგს და ამბობს: ჩვენ ბევრჯერ გავიმართავს მიტინგი აქ, მაშინ, როცა გამარჯვებას ვდღესასწაულობდით და, როცა მტერი გვესხმოდა, როცა მარტოთ ვიყავით და ალყაშემორტყმულად ვგრძნობდით თავს, მაგრამ არასოდეს ამ ტრიბუნას არ მიუზიდავს იმდენი ხალხი, რამდენსაც ვხედავთ აქ დღეს და ეს იმისთვის, რომ დღეს აქ არიან ის ამხანაგები, რომლებზედაც გვეჭირა თვალი გაჭირვების დროს.

ამხ. **კ. გვარჯალაძე** აცნობს ხალხს სტუმრებს სათითაოდ, რაც ინვეეს მხურვალე ტაშს და ოვაციებს. დელეგაციის მხრით პირველი ლაპარაკობს ფრანგი დელეგატი ამხ. **მარკე**, რომელიც, სხვათა შორის, ამბობს: „სამი წლის წინეთ დაემხო რომანოვთა სამეფო ტახტი და ჩვენ, ევროპის სოციალისტებს, გვწამდა, რომ რუსეთი გაჰყვებო-

და სწორ გზას, მაგრამ შევცდით. მხოლოდ თქვენ შეგვრჩათ რევოლუციით მონაპოვარი და ჩვენ აქ ვხედავთ, რომ ორი წლის განმავლობაში გამოგივლიათ ბევრი გაჭირვება, ვიცით, რომ არა ერთ და ორ დღეს მოგკლებიათ პური, მაგრამ თუ არა შრომით, ვერ დასძლევთ გაჭირვებას. თქვენ იცით, რომ ერთის დაკვრით შეუძლებელია ქვეყნის გარდაქმნა, რომ საჭიროა მეთოდიური თანდათანობით მუშაობა და არა ანარქიული გამოსვლა და უკვე შექმნილის განადგურება. და ჩვენ, როცა მივალთ ევროპაში, ვიტყვით, რომ აღმოსავლეთში არის ერთი პატარა ქვეყანა, რომელსაც სურს დამოუკიდებლობის დაცვა იმ პრინციპებზე, რომელზეც სდგას ევროპის დემოკრატია და, პროლეტარიატო, შენი მოვალეობაა, დაიცვა ის“.

მარკეს შემდეგ ტრიბუნაზე ადის **მაკდონალდი**, რომელსაც ხალხი ოვაციებს უმართავს. „ძვირფასო ქართველო ამხანაგებო და მეგობრებო, – იწყებს ის, – მე მწყინს, რომ არ შემიძლია გამოვსთქვა ქართულათ ის მადლობა, რომელიც უნდა დავტოვო აქ ასეთი ალტაცებით მიღებისთვის. მაგრამ საუკეთესო მადლობა იქნება, როცა მივალთ ინგლისში, იქ პროფ. კავშირებში, პარლამენტში და მუშათა პარტიაში გავსწიოთ აგიტაცია საქართველოს დამოუკიდებლობისთვის, რომ პროლეტარიატმა აიძულოს ევროპის მთავრობები, იცნონ საქართველო (ხანგრძლივი ტაში). თქვენ გაგიწევიათ ბრძოლა ისტორიულად, როცა ცარიზმის დროს ქუთაისი ციმბირს უგზავნიდა საუკეთესო შვი-

ლებს მხოლოდ იმისთვის, რომ ეს შვილები იბრძოდნენ ხალხის გასათავისუფლებლათ. საქართველოს ისტორია არ არის მარტო საქართველოს ისტორია, ეს არის ისტორია ცივილიზაციისათვის ბრძოლისა, ეს არის ისტორია აღმოსავლეთის ბარბაროსობისა და ჩრდილოეთის იმპერიალიზმისაგან თავდაცვისა. როცა მე ყაზბეგში ვიყავი, ცა შეფენილი იყო ღრუბლებით, ხოლო ცა მეორე დღეს მოინმინდა და გამოჩნდა მთის მწვერვალთან სხივებით მოჭედილი გვირგვინი. მე წარმომიგდა მაშინ მუშათა კლასის გათავისუფლების დღე. და ამ გზისკენ ყველაზე სწორ, მიუხევედ ბილიკებით მიდის საქართველო და ჩვენ ფიცს ვდებთ, ვიბრძოლოთ, რათა მიიღოს დიდებულ საქართველომ ნაციათა ლიგაში ის, რისი ღირსით უდაოთ არის იგი“. ხანგრძლივი ტაში და ოვაციები ფარავს **მაკდონალდის** სიტყვებს.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, № 222.

## ქუთაისის მიტინგზე

„**თომას შოუ** ის სხვათა შორის, ამბობს: „მე აქ თქვენთან მოვედი არა მარტო როგორც წარმომადგენელი ინგლისელ მუშებისა, არამედ მთელი პროფესიონალური მოძრაობისა, ვინაიდან მე კავშირში შევედი 11 წლიდან. დღემდე ინგლისის პროფესიონალური მოძრაობა წარმომადგენდა უფრო აპოლიტიკურ ორგანიზაციას. ესლა კი, ომის შემდეგ, როცა წამოიჭრა მრავალი კითხვები, რომელთა გადაჭრას მოითხოვს ცხოვრება, ჩვენმა პროფესიონალურიმა მოძრაობამ შეცვალა გეზი, მან მოინახა თქვენი არჩეული გზა. ჟენევის ინტერნაციონალურ კონგრესზე მე ვნახე თქვენი

უკანასკნელი ლაპარაკობს ბელგიის წარმომადგენელი **დე-ბრი-უკე**, რომელიც აღტაცებულია საქართველოში ნახულით და, თვის ამხანაგებთან ერთად, ხალხს ფიცს აძლევს, დაიცვან ევროპაში თავისუფალი და დამოუკიდებელი საქართველოს იდეალები.

ამასობაში კოკისპირული წვიმა დაუშვა. **ნ. ჭუმბურიძე** მადლობას უხდის დელეგაციას და ამბობს: „ძვირფასო ამხანაგებო, აი, ამ ნითელი დროის ქვეშ გავიმარჯვებთ იმისთვის, რომ ჩვენ მივდიოდით თქვენი გზით. ჩვენი სახელით გადაეცით ევროპის მუშათა კლასს, რომ როცა თქვენ მიიტანთ უკანასკნელ იერიშს კაპიტალისტურ წეს-წყობილებაზე, ჩვენც თქვენთან ერთად ბრძოლის პირველ რიგში ვიქნებით“. ხანგრძლივი ტაშით და ოვაციებით აცილებენ სტუმრებს. მიტინგი იშლება. დაღამდა“.

წარმომადგენელი და გისურვებთ, რომ პროფ. მოძრაობის კონგრესსაც დასწრებოდეს თქვენი წარმომადგენელი, რათა შეხვიდეთ საერთაშორისო მუშათა ერთ მთლიან ოჯახში“.

დელეგაციის წევრებმა დეპეშათა სააგენტოს თანამშრომლებთან საუბრის დროს გამოსთქვეს თავის კმაყოფილება ამ მშვენიერ ქვეყნის, საქართველოს ნახვით.

**რენოდელმა** სთქვა: საქართველოს შეუძლია მოიზიდოს დიდძალი ტურისტები უცხოეთიდან საქართველოში. მოგზაურობა შვეიცარიაზე ნაკლებ საინტერესო არ

იქნება. საჭიროა საქართველოს სა-სარგებლოდ პროპაგანდის განე-ვა, რათა ტურისტები მოაწყდენ ამ მხარეს, რომელსაც ეკონომიკური მხრივაც დიდი მნიშვნელობა აქვს. ამისთვის აუცილებელია ევროპი-დან საქართველოში მოგზაურობის გაიაფება, მოსვლა და გაბრუნება

1000 კრონაზე მეტი არ უნდა ელი-როს.

**ჰაუსმანსმა და რენოდელმა** გა-ნაცხადეს, რომ ისინი გაზაფხულ-ზე ისევ ჩამოვლენ უეჭველად საქა-რთველოში. დელეგაციის წევრი დე ბრუკერი ოქტომბრის 15-ამდე და-რჩება თბილისში“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №109.

## ერობაში

„ნ საათსა და 30 წუთზე დელეგაცია მივიდა ქუთაისის სამაზრო ერობაში, სადაც იგი გულდასმით გაეცნო ერობის მუშაობას. ყველა კითხვაზე უპა-სუხებდა ერობის თავმჯდომარე კ. სულაქველიძე. აქ დელეგაციამ ერთი საათი დაჰყო. გამოთხოვებისას **ჰიუსმანსს** მოაგონდა ერთი შემთხვევა, როცა მან პირველად გაიცნო სულაქველიძე. 1908 წელში, – ამბობს ის, – სულაქველიძე იყო ბელგიაში და იძენდა იარაღს ამიერკავკასიის რევო-ლუციონურ სამხედრო ორგანიზაციისთვისო.

### პროფ. კავშ. საბჭოში

ერობიდან დელეგაციამ შეიარა ქუთ. გუბ. კოოპერატივთა კავშირ-ში, საიდანაც საქმეების გაცნობის შემდეგ წავიდა პროფ. კავშირთა საბჭოში. დარბაზი გაჭედულია მუ-შებით. რევოლუციონურ მოღვაწე-თა სურათები ამშვენებენ კედლე-ბს. მისასალმებელ სიტყვას ამბობს გ. ტუსკაია, რომელსაც უპასუხებს **თომას შოუ**.

საბჭოდან დელეგაცია გაემგა-ვრა სოც. ფედერალისტთა კლუბ-ში, სადაც იმ დღისათვის მოენყოთ წევრთა საერთო საგანგებო სხდო-მა. დელეგაციას აქ მიესალმენ კო-მიტეტის თავმჯდ. **მ. გავაშელი** და **გრ. გველესიანი**, საპასუხო სი-ტყვით მიმართა **ჰიუსმანსმა**....

საერთო ოვაციებით და ტაშის კვრით გააცილეს სტუმრები, რომელნიც მიიპატიჟა ქალაქის თვით-მმართველობამ ვანშამზე.

სრულ 12 საათზე დელეგა-ცია სადგურზე გაემგზავრა, სა-დაც რკინისგზის მუშათა კავშირის კლუბში მიესალმენ დელეგაციას. საპასუხო სიტყვები წარმოსთქვეს **დებრიუკემ** და შოუმ, რის შემდეგ სტუმრები მატარებელში ჩასხდნენ.

ამ დროს ტფილისიდან ცნობა მოვიდა, რომ გემი უფრო ადრე მო-დის ბათუმში და დელეგაციის ნა-წილი მაინც ტფილისში უნდა დაბ-რუნდესო. დელეგაცია ორათ გაი-ყო. ამხ. ვანდერველდე, მაკდონა-ლდი, შოუ, დე ბრიუკე, რენოდელი და ინგელსი ტფილისში გაემგზა-ვრნენ, ხოლო **ჰიუსმანსი**, მარკე და სნოუდენი საგანგებო მატარებ-ლით – ჯერ სამეგრელოში და შე-მდეგ გურიიში. მათ თან გაჰყვა შინ. საქმეთა მინისტრი **ნ. რამიშვილი** და **ალ. ლომთათიძე**“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №222.

## ქუთაისიდან

„შაბათს, 25 ენკენისთვის ქუთაისის ესტუმრენ „ევროპ. სოციალ. დელეგაციის“ წევრები. ქუთაისის სოც. დემოკრატების წრეგადასულობას აქ არ ჰქონია საზღვარი. იმდენად უხერხული გახდა თავშეუკავებლობა და თავდავინყება ქუთაისის სოციალისტებისა, რომ თვით ვანდერველდეც კი ერთ ფრიათ უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდა და დელეგაციის სხვა წევრებთან ერთად ვერ გრძნობდა თავს მაინცდამაინც თავისუფლად. კ. დათეშიძის ხის საწყობი ამ დღეისთვის დაიცალა და ეს რომ არ ეყოთ, სხვათა საწყობს მიმართეს. სადგურზე თალი, ქალაქის ბალთან თალი, ოც ნაბიჯზე ქ. გამგეობისაკენ კიდევ თალი, ე.ი. პატარა ქუთაისის ყველა ქუჩებზე, სადაც კი ფეხს დაადგამდა რომელიმე მოსულთაგანი, ყველგან თაღები იყო გაკეთებული. და რაც ფოთლები და მწვანეულობა შერჩენოდა ქუთაისის ამ შემოდგომის დაწყებისას ან „ფერმას კლასს“ თურამ ბზა და გირლიანდები გააჩნდა, ყველა გამოტანილი იყო ქუ-

ჩებზე. არ იყო არცერთი ძველი დამპალი თუ ნაბიძგული სვეტი, სადგურზე, ქუჩებზე სახლების ქუჩის ჰაივებზე და ქალაქის გამგეობის შენობასთან, რომ სოც. დემოკრ. თავისი ხელით არ შეეკაზმათ მოსულთა საპატივცემულოთ.

ეს ცოტაა: ამ დღისათვის სასტიკი ბრძანება იყო გაცემული და სასტიკ მეთვალყურეთა მიერ სასტიკათ დაცული, რომ არც ერთი მალაზია, სამჭედლოური თუ სავაჭრო, არც ერთი რესტორანი, არც ერთი სასტუმრო, სამზარეულოც კი ღიათ არ ყოფილიყო და არ ემუშავნა. დიად, ქუთაისის ქალ. გამგეობამ სასტიკათ აკრძალა როგორც მუშაობა და შრომა ისედაც გაღარიბებულ ქალაქში, ისე სმა-ჭამა ყველა მისთვის, ვისაც ქუთაისში ბინადრობა არ ჰქონდა. არც ერთ მოსულს ქუთაისში და სასტუმროებში დაბინავებულს შაბათს 25 ენკენისთვის სადილი და ვახშამი არ უჭამია. ცენტრში გაიმართა დაუსრულებელი მიტინგი, თავისი გაც-

ნობებით და წარდგენით. დუქნებიდან ძალით გაყრილი და სახელოსნოებიდან იძულებით გასულნი უნებურათ თავმოყრილი იყვნენ ბალთან და რადგან ყოველი სხვა საქმე ქალაქში სასტიკათ აკრძალული იყო სოც. დემ. მიერ არავის არაფერი დარჩენოდა, გარდა იმისა, რომ ბალთან გასულიყო.

მაგრამ მიტინგის დაწყებამდე, ე.ი. 3 ნახ. საათამდე, ქალაქი მკვდარი იყო; მიტინგის დაშლისას გაცოცხლებულა იგი, არავითარი სიცოცხლის ნიშან-წყალი ქალაქს არ ეტყობოდა. არსად გარჯა, მუშაობა, არსად შრომა და მუშაობა არ იყო.

როგორც ნაცნობებმა გადმომცეს, ევროპის სოც. დელ. წევრს **ვანდერველდეს** კიდევ უთქვამს: „ჩვენ გვინტერესებდა ცხოვრება გვენახა ქალაქისო და თქვენ კი ყველაფერი შეგიჩერებიათ“. ხალხიც ძალიან უყმაყოფილოა აგეთ „თამაშობის“ გამო (აგრე უძახიან დახვედრას),

მშობლები უკმაყოფილონი არიან პატარა მოწაფეების გზებში საათობით გამოყენების გამო, სტუმრებიც უკმაყოფილონი უნდა იყვნენ ქალაქის

ეგრე მკვდრათ „ზეიმობის“ სახით რაღაც ბუტაფორიით შეხვედრის გამო. კმაყოფილი არიან მხოლოდ სოც. დემოკრატები და მათი პარტიული ამხა-

ნაგები, რადგან ერთი დღე მეტი გააცდინეს და ერთი დღე მეტი იზარმაცეს.

**ქუთაისელი**

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №108

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია ჩვენს პარტიაში

„ქუთაისში ყოფნის დროს ევროპის სოციალისტური დელეგაცია ეწვია ქუთაისის ჩვენი პარტიის ორგანიზაციის წევრთა საგანგებო სხდომას. დელეგაცია იქითკენ გაემართა პროფესიონალურ კავშირთა საბჭოდან, სადაც იგი იყო საქმეების გასაცნობად.

პარტიის სხდომაზე დელეგაციას მიესალმენ მთავარ კომიტეტის წევრი ამხ. **გრიგოლ გველესიანი** და სამაზრო კომიტეტის თავმჯდომარე ამხ. **მიხეილ გავაშელი**.

საპასუხო სიტყვით მიჰმართა **ჰიუსმანსმა**. მან, სხვათა შორის, სთქვა: მე ვარ აქ წარმოდგენილი არა მარტო ჩემი პარტიის, არამედ იმ ინტერნაციონალისა, რომელიც ემყარება დემოკრატიზმის პრინციპებს. ჩვენს ქვეყანაში სოციალისტურ ორგანიზაციების დაყოფას არ ვიცნობთ, მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ შორის აზრთა სხვადასხვაობაა. თქვენ კი ემყარებით უმთავრესად ამ სხვადასხვაობას. 15

წლის განმალობაში მე ვიცნობდი ერთ თქვენს ამხანაგს, რომელიც მიხსნიდა თქვენსა და სოც. დემ. შორის წარმოებულ დავას. დღეს ეს თქვენს სასარგებლოდ გადაწყდა და მე მიგითითებთ ამსტერდამის კონგრესის დადგენილობებზე, სადაც ნათქვამია, რომ სოციალისტურ სექტებად დაყოფა ყოველ ქვეყანაში იყოს გაერთიანებული ერთ მთლიან სოციალისტურ პარტიაში. თქვენ ამბობთ, რომ მარქსისტები არა ვართო, ჩვენშიც ამბობენ ამას სიტყვით, მაგრამ ცხოვრების ულმობელობას მივყავართ ამ გზით და ზოგჯერ ასე მაქრსიზმის უარისმყოფელნი უფრო კარგი მარქსისტები არიან.

ჩვენი აზრით, თქვენ შორის არ არის ღრმა უთანხმოება და მე ინტერნაციონალის სახელით გთხოვთ, მიიღოთ ჩვენი შუამდგომლობა თქვენ შეერთების საკითხში (ხანგრძლივი ტაში).

საერთო ოვაციებით და ტაშის კვრით გააცილეს სტუმრები.

გაზეთი „სახალხო საქმე“, 1920, № 939

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია სამტრედიაში

### ენკენისთვის 26

#### ჰიუსმანის სიტყვა

„ჩვენ მოსვლას საქართველოში ჰქონდა ორ-ორი მიზეზი. ერთი ის, რომ ევროპა ჯერ საკმაოდ არ იცნობს თქვენს ბრძოლას და ჩვენი მიზანი იყო გავსცნობოდი დაახლოვებით ადგილობრივ პირობებს, რომ ჩვენი მხრით შემდეგ ევროპას გავაცნოთ საქართველოს თავდადებული ბრძოლა თავისუფლებისათვის, მაგრამ არის მეორე კითხვა, მეტად რთული, რომელზედაც დამყარებულია საქართველოს ბედი და, რომლის გაცნობა ჩვენთვის სავალდებულო იყო. ეს არის ეკონომიკური მოვალეობა. და ამ ორი მიზეზის გამო, გასაცნობათ მოვედი და თქვენ იცით, ამხანაგებო, თუ რამდენათ საჭიროებს საქართველო დახმარებას, განსაკუთრებით უკანასკნელ ეკონომიკურ დარგში. ჩვენ აქ გავეცანით თქვენს დაწესებულებებს, მოვიარეთ სხვადასხვა კუთხეები და გულახდით გეტყვით, რომ თქვენ მეტად მტკიცედ ხართ. თქვენ გყავთ მთავრობა, რომელიც დინჯად, თანდათანობით იბრძვის მოპოვებულის განსამტკიცებლად და ჩვენ ვიღებთ ვალდებულებას ჩვენს თავზე, ევროპაში მისვლისას ძალა დავატანოთ ჩვენს მთავრობებს, რათა საქართველოს მისცენ საშუალება განვითარებისა, როგორც ღირსიც არის ეს თავისუფალი ქვეყანა. მაგრამ თუ ასეთია სიმტკიცე თქვენი საშინაო პირობებისა, სამაგიეროდ, ეს არ არის საგარეო პირობებში. თქვენ ორ ძლიერ სახელმწიფოს შორის ხართ და ამ მხრი-

თაც დიდ გაჭრვებაში იმყოფებით. ერთია ოსმალეთი და მეორე ბოლშევიკური რუსეთი. ოსმალეთი დღეს დროებით მაინც ნახევრად მკვდარია, ხოლო რუსეთს შეუძლია მოიმოქმედოს იგივე, რაც ადერბაიჯანში. ამ მხრივაც დელეგაცია ევროპაში გადასდგამს გადამჭრელ ნაბიჯებს. ჩვენ იქ, ევროპაში, უნდა დავარწმუნოთ მუშები, რომ საქართველოს ჯერ არ ამორებია რუსეთის საშიშროება, რომ რუსეთს შეუძლია თავისუფლება წაართვას პატარა საქართველოს, რომელმაც თავის საშინელ პირობებში გამოსჭედა თავისი ბედი, ეხლა უნდა დამოუკიდებელი ცხოვრება. და როდესაც რუსეთის ბოლშევიზმი დაიწყებს მტკიცებას თავის პირობითი ნაბიჯების სისწორისას ევროპის მუშათა წინაშე, მთელი ჩვენი ენერჯით შევებრძლებით ამას. ასეთი გაჭირვების დროს, ამხანაგო მუშებო, იგულვით მეგობრათ ევროპის მუშათა კლასი. ჩვენი დახმარება არ იქნება უბრალო სიტყვა და დაპირება. როცა პოლონეთსა და რუსეთს შორის ომი დაიწყოს, მაშინ ანტანტას სურდა სურსათით დახმარებოდა პოლონეთს, მაგრამ ინგლისის მუშებმა და მათთან ყველამ დაადგინეს: არც ერთი ზარბაზანი არ შეიძლება წაიღოს ახალი ახალი ომისათვისო. და ჩვენ, პატარა ბელგიის მუშათა კლასმა, მოვსთხოვეთ მთავრობას არ გაეტარებიათ ჩვენს ტერიტორიაზე პოლონეთისათვის იარაღი და როცა ძალა დავატანეთ, ამან გამოიწვია გარეშე საქმეთა მინისტრის გადადგომა, რომელიც მომხრე იყო პოლონეთის დახმარების.



და როცა ასე მოექცევიან საქართველოს, როცა გადაყლაპვას მოუნდომებს თქვენს ქვეყანას იმერიალიზმი, მაშინ ჩვენ ვიბრძოლებთ თქვენს დასახმარებლად ყოველი საშვალებით, ვინაიდან ჩვენ გვნა-

მს საქართველოს დამოუკიდებლობა (ხანგრძლივი ტაში). მე მინდა რამდენიმე სიტყვა ვსთქვა ინტერნაციონალზე“.

(შემდეგი იქნება)

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №111.

## მიმართვა

### საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევ. პარტიისა ევროპის სოციალისტურ დელეგაციისადმი

„საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიის მთავარი კომიტეტი სარგებლობს ბედნიერი შემთხვევით, როდესაც ევროპის სოციალიზმის საუკეთესო წარმომადგენელი ეწვიენ ჩვენს ქვეყანას და სალამს უძღვნის მათი სახით საერთაშორისო სოციალისტურ ოჯახს. როგორც ერთ-ერთი თანამებრძოლი სოციალისტური ლაშქრისა, საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტია მოვალედ სთვლის, თავს მონაწილეობა მიიღოს იმ შემოქმედებით მუშაობაში, რომელის სწრამოებს დღეს სოციალისტურ ლაშქრის გასაერთიანებლად, რადგან ეს არმია ამჟამად აღარ წარმოადგენს მთლიანს ორგანიზაციას. ინტერნაციონალი დაჰქსაქსა მსოფლიო ომმა, რომლის გავლენას დღესაც მწვავედ განვიცდით. მაგრამ ჩვენ ღრმად გვნამს, რომ ეს კრიზისი მალე გაივლის და სოციალიზმისთვის მებრძოლ ყველა ჯგუფების გაერთიანება მოხდება იმ დროის გარშემო, რომელმაც უნდა დაამხოს ძველი ქვეყანა და დაამყაროს სოციალისტური წეს-წყობილება.

სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტია დაარსებიდანვე გვერდში უდგას საერთაშორისო სოციალისტურ მოძრაობას და თავის ძალების მიხედვით მედგარ ბრძოლას ეწეოდა ქართველი ხალხის ეროვნულ და სოციალურ გათავისუფლებისათვის. მაგრამ იგი აქამდე მოკლებული იყო საშუალებას, ჩარიცხულიყო ინტერნაციონალში, როგორც დამოუკიდებელი პარტია. 1906 წელს იგი მიღებულ იქნა ინტერნაციონალში რუსეთის სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის რეკომენდაციით, როგორც ხსენებული პარტიის ავტონომიური სექცია.

საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიის უკანასკნელმა კონფერენციამ დაადგინა სოციალისტურ ოჯახში დამოუკიდებლად შესვლა და მას აქვს ამის სრული უფლება როგორც თავის წარსულით, ისე აწყობით. უსოციალისტ-ფედერალისტებოდ საქართველოს სოციალისტური აზროვნება ცალმხრივად არა, სრულიად იქნება წარდგენილი მომავალ ინტერნაციონალში.

საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევ. პარტია მოგმართავთ თქვენ ამ წერილით, რათა გაეცნოთ ჩვენს პარტიას და ხელი შეუწყოთ, რომ იგი გახდეს ფორმალურად მონაწილე იმ შემოქმედებითი მუშაობისა, რომელსაც აწარმოებენ დღეს ინტერნაციონალის შესაქმნელად და განსამტკიცებლად მსოფლიოს სოციალისტები.

სოციალისტ-ფედერალისტთა მიმართულება ჩაისახა წარსულ საუკუნის დამლევს. რუსეთი აბსოლუტიზმის სიმკაცრეთა გამო მისი ფორმალური კონსტრუქცია მოხდა სამშობლოს გარედ, ჟენევაში, 1904 წელს ქართველ რევოლუციონერთა ყრილობაზე და ჯგუფმა მიიღო თავიდანვე სახელწოდება „საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიისა“.

მისი წარმოშობა ქართველი ხალხის მაშინდელ ვითარების აუცილებელი შედეგი იყო. იმ დროს საქართველოში იბრძოდა ორი პოლიტიკურ საზოგადოებრივი მიმართულება. ერთის მხრივ იდგა ბურჟუაზიულ-ლიბერალური ჯგუფი, რომელიც მუშაობდა ეროვნულ ნიადაგზე და იცავდა ეროვნულ თვითგამორკვევის საჭიროებას; მეორეს მხრივ იდგა მარქსისტულ იდეოლოგიის ჯგუფი, რომელიც ორგანიზაციულად შედიოდა რუსეთის ს.დ. პარტიაში და ამ პარტიის თვალსაზრისით გამსჭვალული, გადაჭრით უარყოფდა ეროვნულ მომენტს. მაგრამ ქართულ დემოკრატიულ მასსაში იყო ბევრი ელემენტი, რომელსაც ვერ აკმაყოფილებდა ვერც ერთი და ვერც მეორე მიმართულება, იგი, ერთის მხრივ, ვერ მიემხრობოდა თუმცა ეროვნულ ნიადაგზე მდგომ, მაგრამ ბურჟუაზიულს და ნახევრად ფეოდალურს

ბანაკს, და მეორეს მხრით, ვერც მარქსისტულ ეროვნულ ნილიზმს შეურიგდებოდა. მონათესავე ძველ რუსეთის ხალხოსნობისა ეს ელემენტი ქართველ ხალხისა დაადაგა განსაზღვრულ გზას, რომელსაც ახასიათებდა: სოციოლოგიაში სუბიექტური მიმართულება, ვოლუნტარიზმის პრინციპები პოლიტიკაში და რადიკალური გადაწყვეტილება ეროვნულ პრობლემისა, რადგან ეს აუცილებელი პირობაა სოციალური გარდაქმნისათვის.

ეროვნული თავისუფლების უზრუნველყოფად პარტიამ აღიარა ფეოდალიზმი და მედგარად იბრძოდა თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ, რომელსაც მძიმე ხუნდებით ჰყვანდა შებორკილი დიდი რუსეთის ერები. მეორე მხრით პარტია იდგა რა კლასთა ბრძოლის ნიადაგზე, საჭიროდ მიაჩნდა სოციალისტური მუშაობა არა მარტო პროლეტარულ მასსაში, არამედ გლეხობაშიც, რომლის უმეტესობა ჩვენში სდგას გარეშე სხვისი შრომის ესქპლოატაციისა. სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტია ამ მიზნით მოითხოვს მინის სოციალიზაციას და მის კოლექტიურად დამუშავების მონყობას,

პარტიის საერთო ხასიათს თქვენ გაეცნობით იმ ძირითად პრინციპების გათვალისწინებით, რომლის თარგმანს ამასთანავე გიდგენთ და რომელიც არის შესავალი ნაწილი 1907 წელს დამტკიცებული პროგრამისა.

სოც. ფედ. სარ. პ. გზა და მიმართულება ქართველი ხალხის ცხოვრების პირობებში ცხოველყოფელი გამოდგა. ინტელიგენტურ წრეებიდან პარტია გადავა მასსაში და მალე მის დროშის ქვეშ და-

დგა სოფლისა და ქალაქის მრავალი მშრომელი. მის ანგარიშს უწევდნენ რუსეთის სოციალისტური პარტიები და იწვევდნენ, როგორც სრულუფლებიან წევრს სხვადასხვა სოციალისტურ ყრილობებზე, მაგალითად, 1904 წ. პარიზში მომხდარ კონგრესზე, 1907 წ. ფინლანდიაში მოწვეულ კონფერენციაზე და სხვა. მიუხედავად საშინელ რეპრესიებისა და დევნისა, რომელთაც რუსეთის ბიუროკრატია მიეგება ამ პარტიას, როგორც სოციალისტურსა, და ამავე დროს როგორც ეროვნულს. ს. ფ. მოახერხეს და რუსეთის პარლამენტში ჰყავდათ წარმომადგენელი, რომელნიც შრომის ჯგუფში (ტრუდოვიკებში) მუშაობდნენ. საქართველოს სახელით რუსის დემოკრატიის წინაშე პირველად ჩვენი წარმომადგენელი გამოვიდა და მოითხოვა ქართველი ხალხისათვის ფართო ეროვნული თვითმართებლობა (1912 წ.)

საქართველოს ისტორიის ახალ პირობებში პარტია კიდევ უფრო იზრდება და თვალსაჩინო როლს თამაშობს. ამას ამტკიცებს, სხვათა შორის, არჩევნები საქართველოს დამფუძნებელი კრებისა, რომლის დროს ჩვენმა პარტიამ მიიღო 50 ათასამდე ხმა, ორჯერ მეტი, ვიდრე რუსეთის დამფუძნებელი კრების არჩევნების დროს და ცხრა დეპუტატი გაიყვანა. ამას ამტკიცებს არჩევნები ქალაქისა და ერობის თვითმართებლობებში, სადაც ჩვენს პარტიას მრავალი ადგილი ჰყავდა. პარტიას ამჟამად 14 სამაზრო კომიტეტი ჰყავს, რამოდენიმე კავშირი მუშებისა, რამდენიმე პროფესიონალური ორგანიზაცია და ითვლის პარტიის 20 ათასამდე წევრს.

როგორც წინააღმდეგ, ისე დღეს, ს.-ფ. პ. იცავს საქართველოს ეროვნულ თავისუფლებას და მისთვის ერის დამოუკიდებლობას აქვს უდიდესი ღირებულება, რადგან უამისოდ წარმოუდგენელია ქართველი ხალხის განვითარება და თავისუფალი სვლა სოციალიზმისაკენ.

ჩვენ არ მიგვაჩნია შესაძლებლად დღესვე სოციალიზმის ერთი დაკვრით განხორციელება, მაგრამ ჩვენი აგრარული პროგრამა მოითხოვს დაუყოვნებლივ წინის სოციალიზაციის გატარებას. საერთოდ ჩვენი თანამედროვე ტაქტი ისახება იმ დეკლარაციაში, რომლითაც ჩვენი პარტია გამოვიდა არჩევნებისა და თვით დამფუძნებელ კრებაში (1919) და რომელსაც ამასთანავე გირდგენთ.

ჩვენი პარტია პარლამენტსა და გარედ წარმომადგენს ოპოზიციას, რომლის დედა-აზრი არის, ერთის მხრივ, მტკიცედ და მთელი ძალ-ღონით დავიცვათ მოპოვებული ეროვნული დამოუკიდებლობა და, მეორეს მხრით, ახალ სახელმწიფოს შენების დროს, რამდენადაც ამას ხელს შეუწყობს ობიექტური პირობები, საძირკველი ჩავუყაროთ ახალ სოციალურ წეს-წყობილებას და გავაძლიეროთ სოციალისტური ელემენტები.

გაცნობებთ რა ყველა ამას, პარტია ჰფიქრობს, რომ თქვენ ანგარიშს გაუწევთ მის უფლებას და თქვენს ავტორიტეტულ აზრს იტყვიან პარტიის გასაცნობად იმ დროს, როდესაც პრაქტიკულად დადგება საკითხი ს.ფ. პარტიის ინტერნაციონალში ფორმალურად შესვლისა“.

გაზეთი „სახალხო საქმე“, 1920, №954.

## სამეგრელოში

### აბაშა

„სექტემბრის 26. სრულათ საათზე საგანგებო მატარებელი აბაშის სადგურზე გაჩერდა, სადაც დიდძალი ხალხი მოგროვილიყო. სადგური იშვიათად არის მორთული, ბაქანზე სდგანან წარმოდგენილები პოლიტიკური პარტიებისა და დემოკრატიული ორგანიზაციებისა. სადგურს უკან გამწკრივებულია სახალხო გვარდიელები და ზღვა ხალხი საგანგებოთ მორთულ ტრიბუნასთან უცდის ძვირფას სტუმრებს.

„მე დიდ მადლობას ვუძღვი იმ ამხანაგს, რომელიც აქ გამოვიდა სოციალისტ-რევოლუციონერთა სახელით, მე აქ არ მინდოდა სიტყვის აღება, მაგრამ მან მაიძულა ვსთქვა ორიოდ სიტყვა. ის განსხვავება, რომელიც აქ არსებობს სოციალისტურ პარტიებს შორის, არ აძლევს მათ უფლებას იყოლიონ ცალკე ორგანიზაციები. მით უმეტეს, ეს ითქმის სოც. -რევოლუციონერებზე, რომელთაც მხოლოდ ძველი ტრადიცია დარჩე-

საერთო ტაშით და ოვაციებით აცილებენ სადგურიდან ტრიბუნამდე დელეგაციის წევრებს, სადაც ყველა რევოლუციონერ და დემოკრატიულ ორგანიზაციების სახელით სიტყვას ამბობს ამხ. **ბარნაბა ძველაია.** საპასუხო სიტყვებს ამბობენ მარკუ და სნოუდენი. მათი სიტყვები ხალხში ინვეს დიდ აღტაცებას და სტუმრებს ხანგრძლივი ტაშით აჯილდოვებენ. ამ დროს სიტყვას ითხოვს სოც. -რევოლუციონერთა წარმომადგენელთა ბესარი-

### ჰიუსმანის სიტყვა.

ნიათ და ამაზე ემყარებიან. ბელგიაშიც არის აზრთა სხვადასხვაობა, მაგრამ ყველა სოციალისტები გაერთიანებულია ერთ პარტიაში. მე არ მინდა აქ პასუხი გავსცე არსებითად იმ კრიტიკაზე, რომელიც სოც. რევ. წარმომადგენელმა გაუკეთა მინის რეფორმას. ეს, მით უმეტეს, ყველა თქვენთვის, ვინც იცნობთ ამ კანონებს და დანახული გაქვთ მისი ცხოვრებაში გატარება, საჭირო არ არის. მე მინდა მხოლოდ ვუთხრა მას, რომ საქა-

ონ დუნდუა, ის ესაღმება სტუმრებს და აკრიტიკებს მენშევიკების მოქმედებას. „აქ ამბობენ, – სთქვა მან, – რომ მინა მიიღო გლეხმა, რომ ის თავისუფალია, ეს სიმართლე არ არის, გლეხებს არ მიუღია მინა, გლეხი ენი-ნაღმდეგებოდა იმ კანონს, რომელიც მისცა ქვეყანას მენშევიკურმა მთავრობამო. დუნდუას სიტყვა ხალხში დიდ უკმაყოფილებას იწვევს. ისმის პროტესტის ხმები. საპასუხო სიტყვას იღებს ჰიუსმანსი.

რთველოს დამფუძნებელი კრება არჩეულია ქვეყანაზე უკეთეს საარჩევნო უფლებით და, როგორც მე მითხრეს აქ, 80 პროც.. აქაურ ხალხისას შეადგენენ მინის მუშები და, როცა ადგენს ამ ხალხის წარმომადგენლობა დამფუძნებელი კრება ასეთ კანონებს, ჩემთვის ის წმინდათა წმინდაა, ეს თვით ხალხის ნებისყოფა და სურვილია. მე სრულიად არ მაშინებს აზრთა სხვადასხვაობა, ვინაიდან აქედან იბადება ჭეშმარიტება, მა-

გრამ არავის უფლება არ აქვს ამ საერთო გაჭირვების დროს განზე გადაგეს და მე თქვენთან ერთად მინდა მივესალმო იმ დამფუძნებელ კრებას და მის მთავრობას, რომელიც ხალხის უმრავლესობა ეყრდნობა. ჩვენ არ გვინდა არც მეფე და არც ლენინი, რომელიც ეყრდნობიან უმცირესობას და ხიშტით მართავენ ქვეყანას. გაუმარჯოს ყველა ჭეშმარიტ სოციალისტე-

ბის შეერთებას, გაუმარჯოს რესპუბლიკის ხსნას, რომელიც ყველა ჩვენთვის ძვირფასია. და საერთაშორისო დემოკრატიისთვის დიდ ნიშნავს“ (ხანგრძლივი ტაში და ოვაციები).

მიტინგი იხურება. დროშებით დარაზმული ხალხი სიმღერებით ნელ-ნელა იშლება ტრიბუნიდან, ხოლო ამავე დროს სადგურის ბაქანი და მატა-

რებლის ორივე მხარე რკალათ შემორტყმულია, რომ გააცილონ უცხოელი ამხანაგები, უკანასკნელნი სალამი უძღვნიან. ადგილობრივმა ორგანიზაციებმა სტუმრები საგანგებოდ მორთულ კარავში ჩაიხე მიიპატიჟეს, რის შემდეგ ხალხი ოვაციებით აცილებს დელეგაციას. მატარებელი სენაკისკენ მიდის, სადაც დელეგაციას დილიდანვე უცდიდა ხალხი.

### სენაკში

11 საათზე და 45 წ. მატარებელი უკვე სენაკში იყო. დელეგაციას სადგურზე ესაღმება ქალაქის თავი ამხ. **გეგენავა**, რის შემდეგ ყველა ადგილობრივ ორგანიზაციათა წარმომადგენელების თანხლებით სტუმრები მიდიან სადგურის ახლოს გამზადებულ ესტრადაზე, სადაც თავი მოუყრია ყველა მცხოვრებლებს და მათ ამშვენებს მოფრიალე დროშები. აქვე არიან ცხენოსანი გვარდიელები და ყველა, ვისაც კი შეეძლო მოსვლა იშვიათ დღესასწაულზე. მიტინგს ხსნის ამხ. **ანჯაფარიძე**, რის შემდეგ სამაზრო სოც. დემოკრ. კომიტეტის დავალებით მისასა-

ღმებელ სიტყვას ამბობს ამხ. **რაჟ. გამსახურდია**. დელეგაციის სახელით აქ სიტყვას ამბობს ამხ. **ჰიუსმანსი**, რომელსაც ხალხი ოვაციებს უმართავს. მიტინგის დასრულებისას პროცესია დაიძრა ერობისკენ, სადაც დელეგაციამ გაეცნო სამაზრო ერობის მუშაობას. დელეგაციის წევრებმა მოისურვეს ზოგი სტატისტიკური ცნობების თან ნაღება. ერობიდან დელეგაცია მივიდა ქალაქის საბჭოში, სადაც თვითმართველობის სახელით მიესალმა **პეტრე ქავთარაძე**. ქალაქის საბჭომ დელეგაციის პატივსაცემლათ განახლებების ქუჩას უწოდა ინტერნაციონალის ქუ-

ჩა და ქალთა და ვაჟთა გიმნაზიებში დაუნიშნა ღარიბ მოწაფეებს ორი სტიპენდია.

აქედან დელეგაცია წავიდა სახალხო სახლის ასაშენებლად გამზადებულ ადგილზე, სადაც ჰიუსმანსმა, სნოუდენმა და მარკემ მონაწილეობა მიიღეს სახალხო სახლის საძირკვლის ჩაყრაში. სენაკის ერობამ და ქალაქის საბჭომ დელეგაცია სადილად მიიპატიჟა, შემდეგ სტუმრები საერთო ოვაციებით გააცილეს ფოთისკენ.

### ფოთში

საღამოს 5 საათზე საგანგებო მატარებელი ფოთში იყო. კოკისპირული წვიმა დაუშვა.

მიუხედავად ამისა, სა-  
დგურიდან დაწყებული  
ქალაქის ბალამდე, დი-  
დალი ხალხია ქუჩებ-  
ში. პროფ. კავშირები  
და სხვადასხვა ორგა-  
ნიზაციები დროშებით  
მიეჩქარებიან დაუმთა-  
ვრებელ ტაძრისაკენ,  
სადაც დანიშნულია  
დიდი მიტინგი. დელე-  
გაცია სადგურიდან  
შინ. საქმეთა მინისტ-  
რის **ნ. რამიშვილის** და  
**ალ. ლომთათიძის** თა-  
ნხლებით გაემართა ს.  
დემ. პარტიის ფოთის  
კომიტეტის ბინაზე,  
სადაც სტუმრებს მი-  
ესალმა ამხ. **სამსონი-  
ძე**. მან, სხვათა შორის,  
სთქვა: „დღეს, ჩვენს  
ჭერს ქვეშ ვხედავთ  
ჩვენს მასწავლებელთ  
და სოციალისტური  
ევროპის საუკეთე-  
სო წარმომადგენელთ.  
ევროპაში პირველად  
უნდა ჩამოკრას სოცია-  
ლიზმის ზარმა და აქე-  
დან მისი ცხოველმყო-  
ფელი სხივები ჩვენც  
უნდა მოგვეფინოს.  
თვით ის ფაქტი, ძვირ-  
ფასო ამხანაგებო, რომ  
თქვენ დღეს აქ გხე-  
დავთ და პასპორტე-  
ბს ვერავინ გიკავებთ,  
იმის უტყუარი საბუ-

თია, რომ დადგა ახალი  
ხანა და შორს აღარ  
არის სანეტარო დლე-  
ჩვენ გვნამს, რომ დი-  
დი და ძნელი საკითხი  
ევროპის პროლეტარი-  
ატის გაერთიანებისა  
ბოლოს და ბოლოს და-  
დებითად გადაიჭრება,  
მთელი მუშათა კლასი  
ერთ უტყუარ იარა-  
ღს აიღებს ხელში, გაუ-  
დგება სწორი გზით სო-  
ციალიზმისაკენ, ანა-  
რმოებს მედგარ ბრძო-  
ლას კაპიტალიზმის წი-  
ნალმდეგ, დაამხოვს  
მას და ამ ბრძოლაში  
სწორ გზაზე უკვე შე-  
მდგარი საქართველოს  
პროლეტარიატი და  
დემოკრატიაც თავის  
ადგილას დაიჭერს“.

აქედან დელეგა-  
ცია წავიდა მიტინგზე.  
ფოთის დაუმთავრე-  
ბელ ტაძრის მრისხა-  
ნე სვეტებს ქვეშ სდგას  
ზღვა ხალხი. უკვე ლა-  
მდება და ამ ნახევრათ  
ბნელ ტაძარში, რომ-  
ლის კედლები ყოველ  
ხმაზე თავის გამოძა-  
ხილის გუგუნით ატ-  
კობს მსმენელთ, რა-  
ცა სიმბოლიურ მნიშ-  
ვნელობას მიტინგს და,  
როგორც **ჰიუსმანსმა**  
სთქვა, უფრო ზრდის

და ასალკლდეებს იმ  
უტყუარ ჭეშმარიტე-  
ბას, რომელსაც ემსა-  
ხურება სოციალიზმი.  
მან მოიგონა 1912 წელს  
გამართული ბაზელის  
კონგრესი, როცა იქ  
ტაძარში შეიკრიბენ სა-  
ერთაშორისო სოცი-  
ალისტური მოძრაო-  
ბის წარმომადგენლე-  
ბი და ბაზელის ძველი  
ტაძრის მრისხანე ზა-  
რები მოუხმობენ ყვე-  
ლა ჩაგრულთ და შეუ-  
რაცხყოფილთ წითელი  
დროშის ქვეშ თავმო-  
საყრელათ. სიტყვები  
წარმოსთქვეს აგრეთ-  
ვე სწოუდენმა და მარ-  
კემ. ყოველი ორატო-  
რის სიტყვებს ფარა-  
ვდა ხანგრძლივი ტაში.  
მიტინგის შემდეგ დე-  
ლეგაციამ დაათვალი-  
ერა ელევატორები და  
ნავთსადგური. მოუხე-  
დავთ ამისა, რომ გა-  
ნუწყვეტილვ ნვიმდა,  
ხალხი მაინც არ იშლე-  
ბოდა და სტუმრებს  
ყველგან აღფრთოვა-  
ნებული ხვდებოდნენ.

ლამის 12 საათზე  
დელეგაცია სამტრედი-  
ისაკენ გამოემგზავრა,  
საიდანაც მეორე დღეს  
გურიაში წავიდა“.

## კარლ კაუცკი

„ევროპის შესანიშნავი სოციალისტ-ეკონომისტი, ისტორიკოსი და პუბლიკისტი კარლ კაუცკი დაიბადა 1854 წელს ქალაქ პრაგაში. ტომით ჩეხი **კ. კაუცკი მარქსის და ენგელსის** შემდეგ ერთი უდიდესი სოციოლოგია. პირველმა მისმა ნაშრომმა („დარვინი და სოციალიზმი“) დიდი ყურადღება მიიპყრო. მარქსიზმის თეორიტიკოსი, სოციალიზმის ძირითადი ფუნქციების გამხილველი, მალტუსის თეორიის ამლიარებელი ყველა სოციალისტისთვის **კ. კაუცკი** კერპათ გარდაიქმნა. თანამედროვე ცხოვრების აზროვნებაში ისეთი დიდი კვალი და ნიშანი არავის დაუჩნევია როგორც ეს კარლ კაუცკიმ. კარლ კაუცკის უდიდესი შრომა მიუძღვის ერფურტის პროგრამის შემუშავებაში. მისი კომენტარები დღემდის ცხოველმყოფელია. მომავლის განჭვრეტა, სოციალ-ეკონომიური ცხოვრების ანონ-დანონვა და თავის იდეის და მიზანის დიდი შეგნება – აი რა ახასიათებს კარლ კაუცკის. მისი კალამი და სიტყვა მარქსიზმის სულით არის გაჟ-

ღენთილი. მისი პატარა სტატიები და ნერილებიც დანერილია ისტორიულ-ეკონომიკური მატერიალიზმის გაშუქებით.

შესანიშნავია **კარლ კაუცკი** აზრთა განხილვაში და მსოფლმხედველობის შემეცნებაში, როდესაც იგი ეხება კაპიტალისტურ ქვეყანას, სადაც ნათლად აღნიშნავს პროლეტარიატის გამარჯვებას თუ დამარცხებას. აქ ყოველ ფრაზას, ყოველ სიტყვას **კარლ კაუცკი** ნამდვილი ფილოსოფიურ ერუდიციით არჩევს, სინამდვილეს ქარ-ცეცხლში ატარებს და ყოველ ძირითად საკითხს ფართო და ღრმა ანალიზს უკეთებს. ევროპაში არ არის ისეთი სოცილისტ-რევოლუციონერი რომელზედაც **კარლ კაუცკის** ავტორიტეტს არ მოეხდინოს თავისი გავლენა, არ მიეძაბოს მისთვის და მისი მოწაფე არ გამხდარიყოს. **კარლ კაუცკის** სიტყვა ყველასათვის აქსიომა იყო. აი, როგორი ბელადი, საკაცობიო იდეალებისათვის თავდადებული მეზრძოლი და წინამძღოლი ეწვია დღეს ჩენ ქვეყანას“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №209.

## კაუცკის ავადმყოფობა

„**კაუცკის** მდივანს **გოლდბერგს** ჩვენი კორესპონდენტი **კაუცკის** ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ შეეკითხა. **გოლდბერგმა** უპასუხა: **კარლ კაუცკი** ჩამოვიდა რომსა და იქიდან გამოსვლის წი-

ნა დღეს, სექტემბრის 1, თავი ცუდათ იგრძნო. ექიმების რჩევით, ის იძულებული გახდა რომში დარჩენილიყო. რომიდან გამოვა 10 დღის შემდეგ საქართველოში დიდი ხნით დარჩება“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, № 210.

## ევროპის სოციალისტური დელეგაცია საქართველოში

### გურიაში

#### ლანჩხუთში

„სამტრედიიდან საგანგებო მატარებელი დილაადრიან გავიდა. ცა მონმენდილია. მიზიანი დღე ხელს უწყობს გურიის საერთო დღესასწაულს, მის განუსაზღვრელ აღფრთოვანებას, მის ტრადიციულ რევოლუციონურ გატაცებას. ხვალ გურიაში ვიქნებით, – ამბობდა წინა დღით **ჰიუსმანი**, – „ხვალ ვნახავთ გურიის გლეხკაცობას, რომლის მოძრაობაზე ევროპაშიც გვსმენია“. და ამ მოლოდინში, გურიის ნახვის სურვლში, ყველანი გრძნობენ, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე მოგზაურობაში გურია შეიტანს ახალ ფურცელს. ორი კვირის წინეთ პირველი შეხვედრისას ბათუმში დაბადებულ აღტაცებას გურია კიდევ უფრო გაზრდის, ის დაავიწყებებს თავისი ძველ გამოცდილ რევოლუციონურ ბრძოლაში გამოქვდილ ხმით მთელი ერის საერთო გამოძახილს.

რვის ნახევარი იყო, რომ მატარებელი ლანჩხუთში გაჩერდა. სადგური სავსეა ხალხით. ყველაფერი მორთულია ყვავილებით და გირლიანდებით. სადგურის ბაქანზე სდგას ახალგაზრდების ხორო ჩავლეიშვილის მეთაურობით და ასრულებს ინტერნაციონალს. სტუმრები მიდიან ზღვა ხალხში ბავშვების მიერ შემოკრულ წრით და თავიგულითა და ყვავილების კონები ფარავენ გზას, ცოცხალ ყვავილებით მოქარგულ ხალიჩებზე მიაბიჯებენ სტუმრები და მათ თან მიჰ-

ყვება ხალხის საერთო აღფრთოვანება და დაუსრულებელი „ვაშა“. მიტინგი დანიშნულია ქალაქის მოედანზე, სადაც მორთულია ესტრადი და ირგვლივ კი სავსეა მიდამო ხალხით. მიტინგს ხსნის ქალაქის თავი ამხ. **ვ. შარაშენიძე** და უკვე მისასაღმებელი სიტყვით ეგებება სტუმრებს. საპასუხო სიტყვას იღებს ჰიუსმანი, რომელიც, სხვათა შორის, ამბობს: „ჩვენ გაფაციცებით ვსწავლობთ საქართველოს სოციალ-დემოკრატიის ბრძოლის მეთოდებს, რომ ის ჩვენშიც გამოვიყენოთ და ასე მთელი ძალაუფლება ხელში ჩავიგდოთ. ბევრს შეიძლება ჰგონია, რომ, ჩვენში, ევროპაში გაჭირვება არ იყვეს. ნუ იფიქრებთ, რომ ჩვენში ცხოვრების სიძვირე ნაკლები იყვეს, ვიდრე თქვენში. თქვენ იცით, რომ ომის დროს ბელგიის ხალხი მხოლოდ საზოგადო დახმარებით ცხოვრობდა. 4 წ. განმალობაში ანადგურებდნენ ჩვენს ქვეყანას, იმპერიალისტური ქუსლები სთელავდა ხალხის ქონებას, მაგრამ როცა დამყარდა ზავის პირობები და ბელგიის ხალხი დაუბრუნდა თავის ქერს, ჩვენ მოვითხოვეთ მთავრობისაგან, რომ ბელგიის ხალხს მონაწილეობა მიეღო თავისი ქვეყნის მართვა-გამგეობაში, ჩვენ მოვითხოვეთ მუშათა მდგომარეობის გაუმჯობესება, 8 საათის სამუშაო დღე, შრომის დაზღვევა ავადმყოფობის და უმუშევრობის დროს. ჩვენ მოვითხოვეთ სწავლა-აღზრდის მონოპოლიის მოსპობა მდიდართა კლასებისათ-



ვის და, რადგანაც ყველაფერი ეს დიდ ხარჯებს ითხოვდა, ჩვენ მოვითხოვეთ, რომ ეს ხარჯები დაეფარა ჩვენს ბურჟუაზიას. და ეს შეასრულა ბელგიის მუშათა კლასმა, მაგრამ ამავე დროს ეს მუშათა კლასი მთელი ენერგიით და ძალ-ღონით აწარმოებდა მუშაობას დანგრეულ ქვეყნის აღსადგენათ და მის ნორმალურ პირობებში ჩასაყენებლად. ეს შესძლო შრომამ, დაუზოგველმა შრომამ, რომელსაც მთელი ხალხი აწარმოებდა. ომის მიერ დატოვებულ საერთო უბედურებას, განირვებას, სიღარიბეს და განადგურებას მოსპობს მხოლოდ შრომა, მხოლოდ მუშათა კლასის მარჯვენი შესძლებს ამ უბედურების თავიდან აცდენას. და როცა ვუცქერით ჩვენ თქვენს ბრძოლას პოლიტიკურ სფეროში, როცა ვითვალისწინებთ იმ დიდ გასაჭირს, რომელიც თქვენ გამოგივლიათ და თავიდან აცდენიათ დალუპვა, ჩვენ ღრმად გვწამს, რომ ეს თქვენი რევოლუციონური ენერგია და ორგანიზებული ნიჭი გამოყენებული იქნება ეკონომიკურათ დაქვეითებულ და ომის მიერ დანგრეულ ქვეყნის აღსადგენათ და ასაღორძინებლათ. და თუ თქვენგან უნდა ვისწავლოთ ჩვენ პოლიტიკურ უფლებების მოპოვება, სამაგიეროდ, ჩვენ-

გან გჭირდებათ თქვენ ეკონომიურ ცხოვრების აღდგენის სწავლა და ამ ფრონტზე დიდი ძალებით იერიშის მიტანა, რომ თავისუფალ საქართველოს ნავი სამშვიდობოს გავიყავნოთ“. **ჰიუსმანის** სიტყვას ფარავს ხანგრძლივი ტაში. მის შემდეგ ლაპარაკობს **სნოუდენი**, რომელიც ინგლისის მუშათა სახელით სიტყვას აძლევს ხალხს, დაიცვას ევროპაში თავისუფალ საქართველოს იდეალები, მისი პოლიტიკურ თავისუფლება. მიტინგის შემდეგ სტუმრებს იპატიყებს ნ. **ჟორდანის** დედა ოჯახში და საუბრეს უმართავს. სტუმრებმა აქ დაათვალიერეს **ანდრეიკას** საფლავი, რის შემდეგ გაემართნენ სადგურისაკენ. მიტინგი ჯერ კიდევ არ იყო დაშლილი და უცდიდა სტუმრების უკან დაბრუნებას. ამასობაში ესტრადაზე მოეწყოთ ძველი ქართული ცეკვა ხორუმი, რასაც იღებდა ცეკავშირის კინემატოგრაფი. **ჰიუსმანსი** მეტად დააინტერესა ამ უბრალო ხალხურმა, მაგრამ ხელოვნურმა თამაშმა. ზღვა ხალხი დროშებით და სიმღერებით გამოყვა დელეგაციას და მიაცილა სადგურამდე, საიდანაც საერთო ოვაციებში და მუსიკის ინტერნაციონალის ხმებში, მატარებელი დაიძრა ჯუმათისაკენ.

### ლანჩხუთიდან ნატანებამდე

რამოდენიმე წუთის შემდეგ მატარებელი ჯუმათში იყო, სადაც ადგილობრივი ხალხი დროშებით შეეგება დელეგაციას და მისასალმებელი სიტყვა უთხრა ამხ. **ჯიჯვიშვილმა**. დელეგაციის სახელით ხალხს მიესალმა მარკე, რის შემდეგ რევოლუციონურ სიმღერებით ხალხი აცილებს მატარებელს.

საერთო დღესასწაულისთვის სუფსაც მომზადებულიყო. სადგურზე ხალხი და მოსწავლე-ახალგაზრდობა ირევა. იქვე, სადგურთან, მოუწყვიათ ტრიბუნა, რომელიც მორთულია ხალიჩებით და ყვავილებით, ხალხის სახელით სტუმრებს ესალმება **სიმ. სადრადე**, ხოლო მოსწავლეთა სახელით გამოდის

პატარა მოსწავლე ილია კაშია და ამბობს: მოგესლამებით ჩვენი განახლებული სკოლის მოწაფეების სახელით. ჩვენ, პატარა მოქალაქენი საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკისა, ვეცდებით გავხდეთ შეგნებული მუშები და თქვენ იდეალებს ვემსახურებით პირნათლად. გაუმარჯოს საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას. გაუმარჯოს ჩვენს ძვირფას სტუმრე-

ბს. მოსწავლის სიტყვებმა სტუმრებმა ალტაცებაში მოიყვანა. დელეგაციის სახელით აქ სიტყვას ამბობს სნოუდენი, რომელიც იმედს გამოთქვამს, რომ საქართ. რევ. ხალხი მომავალ თაობას აღზრდის ხალხის ნამდვილ მოსარჩლეთ და მით სოციალ. იდეალებს მისცემს საუკეთესო მებრძოლებს უკეთესი მერმისისა.

### ნატანებიდან ოზურგეთამდე

ხალხი სტუმრებს ოვაციებს უმართავს და მატარებელი „ვაშას“ ხმებში მიდის ნატანებისაკენ. ნახევარი საათის შემდეგ ნატანებში ვიყავით. სადგური მორთულია ყვავილებით. ოზურგეთისაკენ მიმავალ გზაზე აღუმართავთ არკა წარწერით: „სალამი ძვირფას სტუმრებს“. ავტომობილები, ეტლები, ცხენოსნები უცდიან მათ, რომ წაიყვანონ ოზურგეთში, სადაც დღეს მთელი ბაზრიდან ჩამოსული ხალხი ეგებება დელეგაციას. დელეგაციის წევრები ავტომობილებში ჩასხდნენ და გაეშურნენ ოზურგეთისაკენ. მზიანი დღეა. ნატანების მიდამოები, რომელსაც დაჰყურებს აჭარა-გურიის მთები, განსაკუთრებული სილამაზით მოცულია. სად. მერიამი დელეგაციას აჩერებს დროებით მოსული ხალხი სადაც სოც. დემოკრ. ორგანიზაცი-

ის სახელით სიტყვას ამბობს **ბენია თოიძე**. სოფ. გურიანთასთან სოფლებს გაუმართავთ ყვავილებით მორთული არკა წარწერით: „გაუმარჯოს სტუმრებს“. აგერ დელეგაციას ხვდება ცხენოსანთა ჯგუფი მედროშით, რომელნიც წინ მიუძღვებიან ავტომობილებს. ოზურგეთის ახლოსაც, გზაში, დელეგაციას ხვდება ს. კახურიდან დიდძალი ხალხი დროშებით და ს. დ. ორგანიზაციის სახელით სტუმრებს ესალმება ალ. კლერხელიძე. ავტომობილებს, ეტლებს უკან მოჰყვება დროშებით სოფლის ხალხი, გზაში სალამით და ყვავილებით ხვდებიან სტუმრებს. ახლომახლო სოფლების ხალხი გაბმულია გზაში, მიჩქარიან ოზურგეთისაკენ, სურთ მოუსწრონ მიტინგს და მოისმინონ იშვიათი სტუმრები.

### ოზურგეთში

დელეგაცია ოზურგეთში 12 ს. 25 წუთზე მივიდა. მათ თან ახლდათ შინ. საქმ. მინისტრი **ნ. რამიშვილი**, დამფ. კრების თავმჯდომარის ამხ. **ალ. ლომთათიძე**, დამფ. კრების ზოგიერთი წევრები და სხვ. ოზუ-

რგეთი სადღესასწაულოთ იყო მორთული. გვარდიის შტაბი, ქალთა გიმნაზია, ქალაქის თვითმართველობა, ერობა და პროფ. კავშირთა საბჭო მოწყობილია გირლანდებითა და ხალიჩებით. ქუჩები სავსეა

ხალხით. თვითმართველობის წინ და ქალაქის ბალი გაჭედვილია, ტყე წითელი დროშებისა თავს დატრიალებს სოფლებიდან მოსულ ხალხს და რევოლუციონური სიმღერების ყიჟინა გუგუნით გაისმის ირგვლივ. ქალაქის გამგეობის წინ სტუმრებს ესალმება ქალაქის თავი ამხ. **გიორგი მურმანიძე**, რომელიც, სხვათა შორის, ამბობს: „გურია, რევოლუციონური გურია, მრავალჯერ იყო ანიოკებული და აოხრებული იმისთვის, რომ ის იყო ბუდე მეფის ტახტის მონინაალმდეგეთა, აქ პირველი აფრიალდა წითელი დროშა და ხალხმა პირველად სთქვა თავისუფლების სიტყვა“.

ქალაქის თვითმმართველობიდან დელეგაცია მიდის პროფ. კავშირის საბჭოში, სადაც კავშირების სახელით სტუმრებს ესალმება **გ. კოპლატაძე**, რომელიც ამბობს: „ჩვენს ქვეყანაში მუშათა კლასი იმდენად ერთსულოვანია, რომ მათ იდეური სხვადასხვაობა ხელს არ უშლის ერთ მთლიან კავშირში გაერთიანებას. და ამ ერთსულოვნებაში იხსნა საქართველოს დემოკრატია წითელი და შავი იმპერიალიზმის გამარჯვებისაგან, თუ დღემდის შევსძელით რევოლუციონერული მონაპოვრის შენარჩუნება, ამიერიდან მით უფრო ძლიერი ვიქნებით, ვინაიდან ჩვენთან არის და იქნება ევროპის მუშათა კლასი, რომლისაგანაც ვისწავლეთ ბრძოლა სოციალიზმის მოსაპოვებლად“.

დელეგაცია დიდად ნასიამოვნები დარჩა, როცა დაინახა, რომ ერთ შენობაში, ერთ ჭერს ქვეშ, ერთმანეთთან ახლოს, მოთავსებულან და სხვადასხვაობა ხელს არ უშლის ემსახურონ ერთ საქმეს.

აქედან დელეგაცია გაემართა ერობისკენ, სადაც **ს. ჭანტურიშვილი** მიესალმა სტუმრებს და, სხვათა შორის, სთქვა: „მთელი ძალღონე, მთელი ენერგია ჩვენი ხალხისა რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის დაცვისკენაა მიმართული, რასაც, უმთავრესად, ორი ძალა ემუქრება: ოსმალეთის და რუსეთის გაერთიანებული რეაქცია და შედეგი ამ უსწორო ბრძოლისა დამოუკიდებელია იმისაგან, თუ საითკენ გადაიხრება დანარჩენ სახელმწიფოთა მსჯავრის სასწორი. ჩვენი ხალხის მთელი იმედი, გარდა საკუთარ ძალისა, დამყარებულია ევროპის ხალხის ნაწილზე, რომლის საერთაშორისო პოლიტიკის ხაზი ეროვნულ საკითხში არ განისაზღვება სხვადასხვა მომენტებით, მისი ერთი სწორი და სამართლიანჯიგზით, გზით ერის თვითგამორკვევის უფლების დაცვისა“.

ერობის დათვალეირების შემდეგ დელეგაცია გაემართა საგანგებოთ გამართულ ტრიბუნისკენ, რომელზედაც მონყობილი იყო ბზის ტოტებისაგან იშვიათი ხელოვნური არკა. ბალის წინ მოედანი გაჭედვილია ზღვა ხალხით. მთელ გურიას დღეს აქ მოუყრია თავი. ყველა ცდილობს ტრიბუნის ახლოს დადგეს, რომ მოუსმინოს ორატორებს. მიტინგს ხსნის ამხ. **გ. შილაკაძე** რომელიც გურიას ს. დ. ორგანიზაციის, ს. ფედ. რევ.; ახალგ. მარქსისტთა და გურიის მუშათა პროფესიონალურ კავშირთა სახელით ამბობს: „არის ერთი რამ, რაც თითოეული ჩვენთანისთვის ურყეველი და გარდაუვალია, რაც საქართველოს დემოკრატისთან ერთად მთელ კაცობრიობას გვსურს ხმამაღლა ვისმინოთ – ეს არის საქართველოს დამოუკიდებელი არსებობა, ეს მთელი ქართვე-

ლი დემოკრატიის მთელი ქართველი ერის შეურყეველი ნებისყოფა, განურჩევლათ მდგომარეობისა და რწმენისა და ამის მოსპობა და გაქრობა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საქართველოს მიწა-წყალი მთელი ქართველი ერის გვამებით მოიფინება“.

ტრიბუნაზე ადის **ჰიუსმან-სი**. რომელსაც ხალხი ხანგრძლივი ტაშით ხვდება. ის, სხვათა შორის, ამბობს: „ჩვენ, ევროპელი სოციალისტები და თქვენ შეერთებული ვართ გონებით, გრძნობით, ბრძოლით და მომავლის მიზნებით, მაგრამ საჭიროა კიდევ უფრო მჭიდრო კავშირი, საჭიროა ჩვენი ერთმანეთთან უფრო დაახლოვება. ჩვენ ბელგიაში შეერთებული ვართ კოოპერატივაში და მისი საშუალებით ვამუშავებთ მიწას და გავგვაქვს ბაზარზე საქონელი. მე აქ ვნახე კოოპერატივი, რომელიც აერთიანებს გურიის ხალხს და ყველა კუთხეს და თავს უყრის ცენტრალური კავშირი. ჩვენ ზომებს მივიღებთ, რომ ბელგიის ნავსადგურებიდან წამოვიდეს გემები საქართველოში და ბელგიის კოოპერატივებმა მოგიტანოთ თავიანთი ნაწარმოები, ხოლო მაშინ თქვენც დაამზადეთ თქვენი ნაშრომი, რომ ეკონომიური კავშირით ერთმანეთს უფრო დაეუახლოვდეთ. ჰიუსმანსი თავის სიტყვას ქართულად ათავებს და ამბობს; „ამხანაგებო, ვწუხვარ, რომ ქართულათ ვერ ვლაპარაკობ. გაუმარჯოს ინტერნაციონალს“. ხალხის აღტაცებას საზღვარი არ ჰქონდა, ისვრიან მაღლა ქუდეებს და გაისმის „ვაჰა, ამხანაგ ჰიუსმანს!“ ლაპარაკობს **მარკე**. რომელიც, სხვათა შორის, ამბობს: „მე ვიცი, რომ აქ 15 წლის წინეთ, 1905 წელში პირველად აღმართეთ წითელი დროშა რუსეთის ცარიზმის წი-

ნალმდეგ და პირველებმა განდევნეთ თვითმპყრობელობის ადმინისტრაცია, მაგრამ მტერი ძლიერი გამოდგა და თქვენ დამარცხდით. თქვენ იარაღი მაინც არ დაგიყრიათ და საშინელ ცეცხლში, რეაქციის მძვინვარებაში ბოლოს დაუხრელი გამოიტანეთ ეს წითელი დროშა.“ უკანასკნელად ლაპარაკობს **სნოუდენი**, რომელიც ინგლისელ მუშების სახელით ესალმება ხალხს და პირობას აძლევს, რომ ევროპაში დაბრუნებისას დელეგაცია ყოველ ღონეს იხმარს საქართველოს დამოუკიდებლობის საცნობათ და ეკონომიურ ურთიერთობის გასამტკიცებლად.

საერთო ოვაციებში დელეგაციას მაღლობას უხდის მიტინგის თავმჯდომარე და ინტერნაციონალის ხმები აცილებენ სტუმრებს ადგილობრივ საკრებულო დარბაზამდის, სადაც ქალაქის გამგებამ და ერობამ დელეგაცია სადილით მიიპატიჟეს.

ნაშუადღევს 4 საათზე დელეგაცია **ნ. რამიშვილის, ალ. ლომთათიძის, ბ. ჩხიკვიშვილის და ვ. ჯუღელის** თანხლებით გაემგზავრა ს. შემოქმედში ისტორიული ტაძრის დასათვალიერებლად. მიტინგიდან დაბრუნებული ხალხით ჯერ კიდევ სავსე იყო სოფლების ქუჩები, სადაც ტაშის კვრით ხვდებოდნენ სტუმრებს. დღე და ღამე იყრებოდა, რომ დელეგაციამ დაათვალიერა შემოქმედის თამარის დროინდელი ტაძარი. მისი იშვიათი მდებარეობა ხიბლავს სტუმრებს. აღმოსავლეთით აჭარის მთების შტო ვაკის ჯვრის ქუდათ რომ ეფინება, ჩრდილოეთიდან ნიგოთის მთები, სამხრეთით აჭარის ქედი, ხოლო დასავლეთით შავი ზღვა და ამ რკალში კი გურიის ამწვა-

ნებული მიდამოები მზის ჩასვლისას განსაკუთრებული სილამაზით იდგა. უკან დაბრუნებისას სოფლებით სავსეა გზები და ჩირაღდნებით ხვდებიან სტუმრებს. ბავშვებს მოაქვს ხილი და გაისმის მხიარული ჟრიაბული.

გურია მთელი თავისი სტუმართმოყვარეობით, გაშლილი გულით და აღტაცებით შეხვდა სტუმრებს. მან იდღესასწაულა 27 სექტემბერი, დღე ევროპის სოციალისტებისა გურიაში და 20 წლის განმავლობაში ოცნებაში შენახული მებრძოლეთა სურათები სინამდვილეში იხილა. ძველი ქურა გურიის ხალხის რევოლუციონური ძალის ნაპერწკლებით გაჩაღებულია, რომელმაც

პირველათ ბათომის ქარხნებიდან დაიწყო მოძრაობა, დღეს გადაიშალა მთელი თავისი წარსულის გამოცდილებით და ბრძოლაში გამონრობილი იმედით. ამ 20 წლის წინეთ ბათომის ქარხნებში დაბადებული ლოზუნგი – „პროლეტარებო, მთელი ქვეყნისა შეერთდით!“ – თავს დააფრიალებდა დღეს გურიას და მასთან ერთად მთელ საქართველოს, დაწყებული გიჟი თერგის ყინვიან მთებიდან და გათავებული გურიის ნაზ და სათუთ მთების თხემებამდე.

დელეგაცია ღამით დაბრუნდა ოზურგეთიდან და საგანგებო მატარებლით ტფილისში გაემგზავრა“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №224.

## ევროპის დელეგაცია ნაძალადევის სახალხო სახლში

### ტფილისის ორგანიზაციების შეერთებული სხდომა

„უკვე 5 საათზე დარბაზი ხალხითაა გაჭედილი, ჩერქეზიშვილის ქუჩაზე, მუშათა სახლის წინ, მრავლათ ირევა ხალხი, რომელსაც სურს დარბაზში შესვლა. გამოჩნდნენ **რამიშვილი და ჰიუსმანი** – გაისმის ტაშის კვრა, ვაშა, მუსიკა უკრავს ინტერნაციონალს. სხდომას ხსნის ტფილისის კომიტეტის თავმჯდომარის ამხანაგი **გ. ბახტაძე**, რომელიც ამბობს მოკლე მისასალმებელ სიტყვას. ის, სხვათა შორის, ამბობს: ჩვენი ორგანიზაციები დიდ მადლობას და სალამს უძღვნიან იმ ამხანაგებს, რომლებმაც გვისმინეს და მოვიდნენ ჩვენთან. ჩვენ ეხლა ვართ მუშათა უბანში. აქ დაიწყო პარტიული მუშაობა, აქვე

თავისუფლებისათვის ძალთა დარაზმვა. ბევრი საკითხი გვანუხებს ჩვენ, უმთავრესად, ეკონომიურ საკითხებში, მაგრამ ჩვენ გვწამს, რომ ინტერნაციონალის დახმარებით და ამ დელეგაციის შემწეობით ჩვენ გავიმარჯვებთ. ჩვენი ეკონომიკური განუვითარებლობა არ არის ჩვენი ბრალი: თვითმპყრობელობას არ დაუტოვებია ჩვენთვის მანქანები, განვითარებული წარმოება, ამიტომ არ არის დიდი ნაყოფიერება შრომისა, მაგრამ ჩვენ გვაქვს მდიდარი ბუნება, გყვავს შეგნებული, შეკავშირებული მუშათა კლასი, ამიტომ ამ გაჭირვებასაც დავსძლევთ. მხოლოდ ეს საქმე მართო ჩვენთვის ძნელად მოსაგვარებელია, ამაში უნდა დაგვეხმაროს დასავ. ევროპის პროლეტარიატი, რომელთანაც იდეურს და

ორგანიზაციულ კავშირს ჩვენ არ გავსწყვეტთ, სანამ ცოცხლები ვართ. მათი შემწეობით ჩვენ გავიმარჯვებთ. გაუმარჯოს ჩვენ სტუმრებს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს. (ტაში)

**დ. ლორთქიფანიძე** ესალმება სტუმრებს, როგორც პირველი რაიონის მუშათა ორგანიზაციის წარმომადგენელი. მას მოჰყავს რამდენიმე ეპიზოდი რევოლუციონურ წარსულიდან, იგონებს ბრძოლაში დაღუპულ ამხანაგებს, აღნიშნავს წითელი გვარდიის დიდ მნიშვნელობას საქართველოს გადარჩენაში და ამბობს: „ჩვენ ეს გამუდმებითი ბრძოლა ვისწავლეთ **ნოე ყორღანია, სილიბის-ტრო ჯიბლაძე, ირაკლი წერეთელი, კარლო ჩხეიძე, ისიდორე რამიშვილი** და სხვებთან. ჩვენ მათგან შევისწავლეთ მეცნიერული სოციალიზმი. შემდეგ თეორიას პრაქტიკაში ვატარებდით, ვახორციელებდით.

ჩვენ გვსურდა დემოკრატიული მთავრობა, ჩვენ დავამყარეთ დემოკრატიული რესპუბლიკა (გაისმის ტაშის კვრა, დარბაზში შემოდიან და პრეზიდენტის მაგიდასთან მიდიან **რენოდელი და შოუ**) და ეხლა წადით, ინახულეთ ჩვენი მუშაობის ნაყოფი, შეადარეთ ის რუსეთის მუშაობის ნაყოფს და დააფასეთ ეს ორი წყობილება. და ამის

შემდეგ ამბავი გადაეცით ევროპის პროლეტარიატს. ეხლა ჩვენ დავამყარეთ თანასწორობა პოლიტიკური, მაგრამ არ არის ეკონომიკური თანასწორობა, ეს პირობების ბრალია. არა ვართ ეკონომიკურათ განვითარებულნი, განვიცდით ეკონომიურ სიღუბეში, მაგრამ ეს არ გვაშინებს, ამის გაუმჯობესებაში თქვენ დაგვეხმარებით. ჩვენ ბუნება მდიდარი გვაქვს და მის გამოყენების საქმეში თქვენა ხართ ჩვენი მასწავლებლები. დღის შემდეგ ჩვენ შორის იქნება გადებული ხიდი, რომლის ერთ მხარეზე იქნებით თქვენ და მეორე მხარეზე – ჩვენ. ჩვენ გავამაგრებთ ამ ხიდს და დარწმუნებულნი იყავით, იმ დროს, როდესაც ევროპაში დაიკვივლებს სოციალისტური საყვირი, ჩვენც თქვენთან ერთად ვიქნებით. ძვირფასო ამხანაგებო, ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ თქვენი აქ მოსვლა განამტკიცებს ჩვენი ხალხის აზრსა და მის ბრძოლის უნარს. თქვენი აზრები და მისწრაფებები ჩვენში ნახევრად უკვე განხორციელებულია, პოლიტიკური უფლებები მოპოვებულია, ეხლა უნდა ვიზრუნოთ ეკონომიურ გაუმჯობესებაზე. ამაში ჩვენ გვწამს, რომ თქვენ დაგვეხმარებით. ორატორი სიტყვას ათავებს. გაუმარჯოს ინტერნაციონალს, გაუმარჯოს სოციალიზმს (ტაში).

### **ჰიუსმანსის სიტყვა**

სიტყვა ეძლევა ჰიუსმანსს, რომლის გამოსვლასაც აუდიტორია ტაშის სცემით ეგებება. ის ამბობს: ჩვენ გვეგონა, რომ აქ ყოფნის უკანასკნელ დღეს, რადგანაც ჩვენ დღეს, 10 საათზე მივდივართ,

სხდომა არ დაინიშნებოდა, მაგრამ ამხანაგებს გამოუთქვამთ სურვილი – მათ სურთ მოგვისმინონ ჩვენ, მაგრამ არა იმისათვის, რომ დააფასონ თქვენი ბუნება და ქვეყნის სიმდიდრე, არამედ იმისათვის, რომ

ვსთქვამთ წასვლისას, თუ რა ნაკლი ვნახეთ ამ ქვეყანაში. აი, ამიტომ ვიღებ მე სიტყვას. მე მსურს გავუწიო კრიტიკა ნახულს. ჩვენს ქვეყანაში ომის დასრულების დროს მუშათა კლასი უკიდურეს, უდიდეს გაჭირვებაში იყო ჩავარდნილი. 3 მილიონიანი გაჭირვებაში 800,000 კაცი არ მუშაობდა და საზოგადოებრივი დახმარებით სცხოვრობდა. სხვები ჩამომხმარნი და დაავადმყოფებულები იყვნენ. ეს იმიტომ, რომ ჩემი პატარა ქვეყანა, რომელიც სივრცით 3-ჯერ პატარაა საქართველოზე, ხოლო მაცხოვრებლების რიცხვი 3-ჯერ მეტია, დაიკავა გერმანიამ; მან გაანადგურა ჩვენი ქვეყანა, ნაიყვანა მუშები თავის ქვეყანაში და იქ ამუშავებდა. ამის მერე დაავადმყოფდნენ და გაუჭირდათ მუშებს. ჩვენშიც შემოვიდა ბოლშევიკური სულისკვეთება. და, აი, ჩვენ შეგვეძლო დავმდგარიყავით ადვილ, მაგრამ დამლუპველ გზაზე – შეგვეძლო გვეთქვა მუშებისათვის – უბედურება მთლად მთავრობის ბრალია, ჩამოვადეთ იგი ძირს, აიღეთ ხელში ძალაუფლება. მაგრამ ამას მოჰყვებოდა ქვეყნის განადგურება და ამიტომ ჩვენ სრულიად შეგნებულად ქვეყნის განადგურების გზაზე არ შევდექით. ჩვენ ავირჩიეთ ძნელი, მაგრამ უფრო საიმედო გზა. ჩვენ ვუთხარით მუშებს: თქვენ უნდა გქონდეთ საარჩევნო, კავშირების, სიტყვისა და სხვა თავისუფლებანი და ყოველივე ეს უნდა გატარდეს ცხოვრებაში და ეს თქვენ უნდა მიიღოთ; მაგრამ ამავე დროს აასრულეთ თქვენი ვალი, აღადგინეთ თქვენი ქვეყანა. აამუშავეთ იგი, ეს არ მოსწონდა ბევრს, მაგრამ ჩვენ ამის არ შეგვეშინდა. ეს იყო ჩვენი მოვალეობა. დავდი-

ოდით სოფლიდან სოფელში და ასე ველაპარაკებოდით მუშებს, აგიტაციას ვანარმოებდით. და მალე ჩვენს ქვეყანაში, რომელიც ეკონომიკურად განვითარებულია და მთა-მალაროებითაა დაფარული, მალაროებში 1 წლის შემდეგ იმდენი საქონელი დაამზადეს, რამდენიც ომამდის. და ეს იყო ნაყოფი არა მარტო ჩვენი მუშაობის, არამედ პროლეტარიატის შეგნების, შეკავშირების. ის, რაც მე ვუთხარი ჩვენს მუშებს, უნდა გითხრათ აგრეთვე თქვენ. მე ვადარებ თქვენს ქვეყანას ჩვენს ქვეყანას და თქვენ დაინახავთ განსხვავებას. ჩვენში არის საერთოდ ბურჟუაზიული მთავრობა, რომელიც სხვადასხვა წრეები შეთანხმების ნაყოფია. იქ ჩვენ დიდი გავლენა გვაქვს, მაგრამ მთავრობა ჩვენი არ არის. მაგრამ ჩვენს ქვეყანაში არის ეკონომიური სიძლიერე, განვითარება. მაგალითად, თქვენ გაქვთ ბუნებრივი ნავსადგურები – ფოთი და ბათომი, მაგრამ მოუწყობელი. გუშინ ვნახე ფოთი. იქ მუშაობს 2.000 მუშა. ჩვენს ერთს ნავსადგურში, ანთვერპენში კი მუშაობს 24.000 მუშა. აბა, შეადარეთ მუშაობა იქ და აქ, თქვენი ნავთსადგურის მდგომარეობა და ჩვენი განვითარება. თქვენ გაქვთ რკინისგზები, მაგრამ სადაც თქვენა გაქვთ 1 ვერსტი რკინისგზა; ჩვენ გვაქვს 1000 ვერსტი. ჩვენ გვაქვს განვითარებული ინდუსტრია. თქვენი ინდუსტრია მხოლოდ ჩანასახშია. მაგრამ, მეორე მხრივ თქვენა გაქვთ ჩვენთან შედარებით უდიდესი შესაძლებლობა. ამ მხრივ, თქვენ ჩვენზე მაღლა დგებხარ. თქვენ გაქვთ ორი რამე, რაც არა გვაქვს ჩვენ: – პირველი ძალაუფლება უკვე თქვენს ხელშია,

თქვენ გაქვთ ხალხის ბატონობა. მეორე მხრივ, მდიდრები და უმდიდრესები ხართ. მარტო მარგანეცით, მისი დამუშავებით შეიძლება მთელი თქვენი ხალხის გამოკვება. თქვენ გაქვთ ნაყოფიერი მიწა, მუშაობთ ჩვენზე 10-ჯერ მეტს და მოგდით 3-ჯერ ნაკლები. მაგრამ თქვენა ხართ ჩვენი იმედი. აქ არის ერთადერთი ქვეყანა, სადაც არიან სათავეში სოციალისტები. ამიტომ თქვენი დალუპვა ჩვენი დამარცხებაა, და თქვენი გამარჯვება – ჩვენი გამარჯვებაა. თქვენ უნდა ეკონომიურად გაამაგროთ თქვენი თავი, უნდა განავითაროთ წარმოება, ამისათვის საჭიროა მუშაობა. იმუშავეთ არა მარტო თქვენთვის, არამედ – ჩვენთვისაც. თქვენს მუშაობას ადევნებენ თვალყურს ყველა ჩვენი მონინაააღმდეგენი და ყველა თქვენ შეცდომებს იყენებენ ჩვენ წინააღმდეგ ბრძოლაში. და, ამ მხრივ, ჩემი მოვალეობაა გითხრათ, ნუ გაამტყუნებთ ჩვენს იმედებს, თანდათან, მაგრამ რიგიანი მუშაობით გახადეთ თქვენი ბუნებით მდიდარი ქვეყანა მისაბაძ მაგალითად ჩვენთვის და მთელი ევროპისთვის. მე კიდევ ბევრს გეტყვით, გადმოგცემდით სხვა შთაბეჭდილებებს – მაგრამ ყველა ამის შესახებ ვიტყვით იმ მოხსენებაში, რომელსაც თქვენ წაიკითხავთ. სიტყვის გათავებისას გეტყვით, რომ არ

არის საკმაო მდიდარი ბუნება და ტექნიკა, ამას უნდა დაემატოს მუშათა კლასის ნებისყოფა და საქართველოს მუშების მტკიცე გადამწყვეტილება – რომ მათ გამოაღებინონ თავის ქვეყანას ყველაფერი, რაც კი მას შეუძლია. ეს არის აუცილებელი პირობა თქვენი გამარჯვებისა, უამისოდ დამარცხდებით. საშუალო საუკუნეებში ქართველები ცნობილი იყვნენ რაინდობით, გულადობით, გამირობით. ისტორიკოსები მოგვითხრობენ, რომ იმ დროს როცა პალესტინაში თათრები ბატონობდნენ, მხოლოდ ქართველებმა შესძლეს, აეფრიალებინათ იერუსალიმში თავისი საკუთარი დროშა. ეს მოწმობს მათ დიდ გულადობას. ახალ ისტორიის ფურცლებზედაც აღინიშნება თქვენი გულადობა, თქვენ ბევრი იბრძოლეთ თავისუფლებისთვის და ბევრი მსხვერპლი შესწირეთ ამას. და აი, როცა დამყარდება მშვიდობიანობა, როცა აღარ იქნება იარაღის ჟღარუნი – იმ დროისათვის გამოიჩინეთ, ამხ. მუშებო, თქვენი ნებისყოფა, აამუშავეთ თქვენი მდიდარი ქვეყანა – განავითარეთ იგი და გააძლიერეთ. მაშინ სამუდამოთ შეხვალთ თქვენ ჩვენს წყებაში, მაშინ ერთად ვივლით ჩვენი მიზნისაკენ. აი, აქეთკენ მოგიწოდებთ მე თქვენ, ამხანაგებო. (ტაში)“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №222.



## ევროპ. სოც. დელეგაცია ნაძალადევის სახალხო სახლში

### ტომას შოუს სიტყვა

„**ტომას შოუ.** ძვირფასო ამხანაგებო და მეგობრებო, მეტად ძნელია თავის შეკავება, როცა ასე მხურვალეთ გვეგებებით, და როცა თქვენს მშვენიერ ბუნებას ვხედავთ, ზედმეტია, როგორც მაღლობის გადახდა, ისე თქმა იმისა, რომ ჩვენ მოვედით, მოგვცეთ თქვენ მიუდგომელი კრიტიკა და ამით აგაცილოთ ის შეცდომები, რომლებიც შეიძლება თქვენ დაუშვათ მომავალში. ამიტომ, ნება მიბოძეთ, მოგვცეთ რამდენიმე ამხანაგური, მეგობრული რჩევა. ჩვენს აქ ჩამოსვლას ჰქონდა ორი მიზანი და საბუთი. ჩვენ გვსურდა შეძლებისდაგვარად შეგვესწავლა თქვენი ქვეყანა. ეს შესწავლა არ იყო ყოველმხრივი, მაგრამ რაც ვნახეთ – ის საკმარისია თქვენი ქვეყნის ზოგადად დასახსიათებლად. მეორე, ჩვენ უნდა მივსცეთ ჩვენ პროლეტარიატს პასუხი, როცა ის დაგვეკითხება იმის შესახებ, თუ რა მოგვენონა და რა არ მოგვენონა თქვენში. მე უფრო მეტი საშუალება მაქვს ვუპასუხო ამ კითხვებზე შედარებით, რადგანაც მე ეხლახან დავბრუნდი საბჭოთა რუსეთიდან. ჩვენ ვიყავით საბჭოთა რუსეთში, ჩვენ ვნახეთ, რომ იქ არ არის არავითარი თავისუფლება, არ არის არჩევნების თავისუფლება, არც სხვა და არც უმაღლესი თავისუფლება მუშაობს აყენებენ არა სასურველ სამუშაოზე... მართალია, იქ არის რამოდენიმე ნათელი მხარე – არის მოვლა დასახიჩრებულისა და ავადმყოფების, არის დიდი გეგმები ბავშვების მო-

ვლის საქმის სათანადო სიმაღლეზე დაყენებისა, მაგრამ, ყოველ შემთხვევაში, ეს არ არის საკმაო: ასე კარგათ აღზრდილი ბავშვი, როდესაც აღზრდისთანავე ისევ მონობაში ჩააგდებენ, არ ეტყვის მათ მაღლობას. საქართველოში ყველა ეს თავისუფლებანი დაცულია, იგი სამართლიან საფუძველზეა დაყრდნობილი. საბჭოთა რუსეთში ხალხს ეცვა ძონძები და ყველა დამშეული იყო. თქვენთან, მართალია, არ არის ყველაფერი საკმაო, მაგრამ თქვენ იმათზე გაცილებით უკეთა ხართ. არც კი გაქვთ წარმოდგენილი, თუ რას ნიშნავს წამდვილი სიმშვილი. მე არ გეტყვით თქვენ, რომ საქართველოს უნდა ორიგვარი შველა – პოლიტიკური და ეკონომიური. პოლიტიკურზე მე დიდხანს აღარ ვილაპარაკებ. ამაზე თქვენ თვითონ იცით, რომ ყოველივე მტრის წინააღმდეგ გარანტია არის თქვენი საერთაშორისო ცნობა და თქვენი მიღება ხალხთა ლიგაში. და მე გაძლევთ პატიოსან სიტყვას, რომ ჩვენ ვიქმთ ყველაფერს, რაც შეგვიძლია, რომ ჩვენი პროლეტარიატის გავლენით მოგვცენ თქვენი ნორმალური ცხოვრების გარანტია, შესაძლებლობა თქვენი ნიჭის და გამოცდილების გაძლიერებისა, რომელიც, ცხადია, გაასკეცებდა თქვენი სახელმწიფოს იურიდიულათ ცნობის შემდეგ. ჩვენი პროლეტარიატის სახელით გეტყვით, რამოდენიმე სიტყვას. თქვენში არის დიდი ეკონომიური შესაძლებლობა. მათ დამუ-

შავება სჭირდება, ცოდნა, ორგანიზაცია და ტექნიკა. ამასთანავე, საჭიროა მუშის სურვილიც. მუშამ უნდა შეიგნოს, რომ ის მთელ თავის ძალ-ღონეს სწირავს თავისი კლასის უმაღლეს იდეალის განხორციელებას იმ ქვეყანაში, რომელიც არის პირველი სოციალისტური ექსპერიმენტი, როცა მუშა ამას მოინდომებს მხოლოდ მაშინ გახდება თქვენი ქვეყანა წასაბამი მაგალითად. თქვენ გიყურებთ მთელი ქვეყნის პროლეტარიატი. ამიტომ არ უნდა უკუაგდოთ სხვა ქვეყნის გამოცდილება, მათი შემწეობა, ის, რასაც ისინი გაძლევენ; მიმართეთ ევროპის კოოპერატივებს, რომ შემოგიტანონ თქვენმა ამხანაგებმა იაფად ყველა საჭირო საქონელი. შეგიმსუბუქონ გასაჭირი. მარქსის სიტყვების თანახმად, გამოიყენეთ ყველაფერი, რის გამოყენებაც შეიძლება, იმოქმედეთ იმ რთულ პირობათა მიხედვით, რომელიც თქვენ გარშემოა. მეორე ამხანაგური რჩევაა, ნუ გააკეთებინებთ თქვენს მთავრობას სასწაულებს შემცდარი აზრით, რომ 100 წლის განმავლობაში დაბეჩავებული ხალხი უცებ ვერ შექმნის ცხოვრების ახალ ფორმებს. თუ გასაჭირია, მოითმინეთ, თუ უცებ ყველაფერი არ გაკეთდა, ნელ-ნელა აკეთეთ, უშველეთ მთავრობას, ამოუდექით გვერდში. შეერთებული ძალით გაცილებით მეტს გააკეთებთ და თქვენს მთავრობას იმნაირი მიზნები დაუსახეთ, რომლებიც შესაძლებელია განხორციელდეს და ეს მით უმეტეს, რომ თქვენი პოლიტიკური სისტემის მიხედვით, თქვენ ხართ თქვენი ბედი ბატონ-პატრონი, ქვეყნის მმართველნი. მე კიდევ ერთხელ გეტყვით, მიიღეთ ეს

როგორც გამხნევება და დარიგება ამხანაგისა – თქვენ საქმეს თქვენ თითონვე მოუყარეთ და, ჩვენი მხრივ, პატიოსან სიტყვას გაძლევთ – არ მოვისვენებთ არც ერთს წუთს მანამდის, სანამ არ დაგეხმარებათ ჩვენი პროლეტარიატი ყოველ მხრივ. მე კიდევ გეტყვით პატარა ამბავს, რომელიც მე ვნახე, როცა მატარებლით მოვდიოდი ბათომიდან ტფილისში. დილით ადრე მე დავინახე მთაზე პატარა ციხე, ბურუსში გახვეული და ვიფიქრე, რომ ეს არის ის ციხე, რომელიც 100 წლის განმავლობაში იპყრობდა ქართველი ხალხს, მაგრამ ამოკაშკაშდა მზე, გაიფანტა ბურუსი და დავინახე, რომ ციხე დანგრეულია, რომ ის უკვე წარსულია, ხოლო მომავლი მზეა. მე ვთქვი, ამ ხალხს აქვს მშვენიერი მთები, ველები და ეს ამაზე არის მზე სოციალიზმისა, რომელმაც ამოანათა და მალე ამოვა ნაყოფი სოციალიზმისა. გაუმარჯოს სოციალიზმს, გაუმარჯოს ინტერნაციონალს და იმათში გათავისუფლებულ საქართველოს! – ათავებს შოუ სიტყვას და ტაში ფარავს უკანასკნელ სიტყვებს.

**რენოდელი.** ამხანაგებო, ორმა წინა ორატორმა გირჩიათ, იქონიოთ მოთმინება. ეს მოთმინება ჰქონდა საფრანგეთის მუშათა კლასს. 1848 წ. ის ამბობდა: „ეს სამი თვე იქნება ჯოჯოხეთური, მერე კი დავისვენებთო“. მაგრამ გაიარა სამმა, თვემ უფრო მეტმა ხანმა, და ის თავისუფალი ვერ ხდება. და ბოლო დროს იფეთქა ომმა, რომელმაც გაანადგურა სუყველაფერი. გამართლდა ჟორესის სიტყვები, რომელიც ამბობდა: თუ დაიწყება ომი, ის გაანადგურებს ყველაფერს, ნიადაგს მოუზმადებს რეაქციას, კაცობრიო-

ბას უკან დასწევს და დიდი მუშაობა დაგვჭირდება დანგრეულის აღსადგენათო. ეს გამართლდა, ყველაფერი განადგურდა, ვმუშაობთ დანგრეულის აღსადგენათ. და, აი, ეხლა შევეუძახოთ კაპიტალისტებს – გვეყო მოთმინება, აღარ მოგცემთ ნებას, ერთი წვეთი სისხლიც მოუმატოთ იმ სისხლს, რომელიც თქვენ დააქციეთო. მე ველაპარაკე გუშინ ჟორდანიას, რომელმაც მითხრა, რომ ჩვენ არ ვიქცევით არც ისე, როგორც თქვენი პარლამენტარისტები, და არც ისე, როგორც რუსეთში. მაშინ მე ვკითხე – მაშ, როგორ მოხდა წინ წაწევა, თქვენი ასეთი გამარჯვება და შვეიცარიას დამსგავსება საარჩევნო წესებით და თანასწორობით. მან მითხრა, რომ ჩვენ შევექმენით კონსტიტუცია ხალხის გულიდან ამოღებული და მას მალე დავამტკიცებთო. ჩემი გულწრფელი სურვილია, რომ თქვენ გახდეთ კაცობრიობისათვის მაგალითი. ეს კიდევ დაწყობილია და ჩვენ მივუთითებ თქვენზე ევროპას. ძნელია ის გზა, რომლითაც ჩვენ მივდივართ, მაგრამ გადახვევა შეუძლებელია. მარტო დეკრეტებით საქმე არ გაკეთდება. ჩვენ კარგა ვნახეთ დეკრეტების ძალა იქ, რუსეთში, სადაც მათ ყველაფერი დაანგრეს. მუშათა კლასი შესძლებს წარმოების მოგვარებას, აღორძინებას, ძირითად გარდაქმნას. მაგრამ მუშებმა უნდა იცოდნენ, რომ თითოეული წამი ძვირფასია, არ უნდა დაკარგოთ არც ერთი წუთი, რომ მოვაგვაროთ ჩვენი ეკონომიკური მდგომარეობის გართულება. ამ ნაკლს და მუშაობს თქვენ აიტანთ. თქვენ ძლიერ მაგრათა ხართ ორგანიზაციებში და კოოპერატივებში. მე მხოლოდ მეშინია ორი დაბრკოლების – გარეშესი – ეს შიშია კაპიტალისტებისა, რომელთაც

სურთ თქვენი მოსპობა, რათა მეტი სარგებლობა ნახონ. მით უმეტეს, რომ თქვენ, როგორც სოციალისტებს, მთელი ქვეყანა თქვენ შემოგყურებთ; მეორე – საქართველოში არის ბევრი სხვა ერები, არის შინაური საფრთხე – მათი უკმაყოფილების. მე მათგან საყვედურები გავიგონე. უნდა დააკმაყოფილოთ ისინი, მისცეთ მათ თავისუფლება. ამას მოითხოვს თქვენგან საერთაშორისო დემოკრატია. და თქვენ ამას შესძლებთ და მოიმოქმედებთ. მე ვნახე ადერბაიჯანელები და ველაპარაკე მათ, თმები ყალყზე დამიდგა იმ ამბებისაგან, რომლებიც გავიგონე. ის ხალხი, რომელიც კომუნიზმს იფიცავს, საშინელებებს სჩადის. ხალხს თავისუფლებას ართმევს და თითქმის სრულიად უსპობს. თქვენ უნდა აიღოთ ხელში ჰეგემონია და ჩაუდგეთ აქაურ ერებს სათავეში. დაანახვით ყველას უფარგისობა იმ ხალხისა, რომელიც ამ საშინელებებს სჩადის და მათგან გაათავისუფლოთ. ძლიერ ბევრს, და თქვენს მეზობელ ქვეყანას, სურს ევროპის წინააღმდეგ აზიის აჯანყება. ეს სიზმარია, ამას ვერ მიაღწევენ. ჩვენ ვნახეთ საქართველო. აქ სურთ ხიდის გადება ევროპისა და აზიის შორის და მათი დაკავშირება. ამას თქვენ შესძლებთ. ჩვენ ვნახეთ აქ მეომრები, მთიელები. მე მსმენია, რომ ქართველი მუშები დაიხოცებიან და არავის არ დაუთმობენ მონაპოვარ თავისუფლებას. ეს სრული სიმართლეა, ეს თქვენ საფლავებით დაამტკიცეთ. თქვენ ღირსნი ხართ დახმარების, დაგეხმარებით კიდევ, იქონიეთ სიმშვიდე, გჯეროდეთ ევროპის მუშათა კლასისა, რომელიც თქვენ უსათუოდ დაგეხმარებათ. მალე იქ შეიკრიბება საფრანგეთის მუშების გენერალური კონფერენ-

ცია. და მე დარწმუნებული ვარ, ის ამოარჩევს თქვენს გზას, მეთოდს და არ ნაჰყვება თქვენი მეზობელი ქვეყნის გზას და ეს მუშათა კლასი გამოგინვდით კიდეც თქვენ ხელს. (ტაში).

**თავმჯდომარე.** კიდეც ერთხელ ვუხდი მადლობას კრების სახელით ჩვენს სტუმრებს, ვისურვებ,

რომ კიდეც მალე შეგხვედროდეთ თქვენ, მაგრამ როგორც არა მარტო პროლეტარიატის წარმომადგენლებთან, არამედ, როგორც ევროპის სოციალისტურ მთავრობის წარმომადგენლებთან. (ტაში) სხდომა იხურება. მუსიკა უკრავს „ინტერნაციონალს“. დარბაზი ტაშის ცემით აცილებს დელეგატებს“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №223.

## რენოდელი საფრანგეთის მდგომარეობის შესახებ

„საქართველოს დეპუტათა სააგენტოს თანამშრომელთან საუბრის დროს სოციალისტთა დელეგაციის წევრმა რენოდელმა საფრანგეთის სოციალისტთა შორის არსებულ განწყობილების შესახებ შემდეგი სთქვა. საფრანგეთის ოფიციალურმა სოციალისტურმა პარტიამ მართლაც ბოლშევიზმისაკენ გადაიხარა, მაგრამ საფრანგეთის მუშები პარტიას ბოლშევიზმისაკენ არ მიჰყვებიან. ამას ცხადად მონობს შრომის გენერალური კონფედერაციის ტაქტიკა და პოლიტიკა. კონფედერაციაშია გაერთიანებული მუშათა კლასის მე-6 ნაწილიც კი არ გაჰყვება ბოლშევიზმს. მუშათა სოციალური განწყობილება ასეთია,

რომ მოსალოდნელია მოკლე ხანში ფრანგ სოციალისტების დამოკიდებულებით მუშები ვრანგელის მთავრობის აღიარებას უარყოფითად ეკიდებოდეს. საფრანგეთის მუშები შეუთანხმდნენ ინგლისის მუშებს, რომ ეწინააღმდეგონ ვრანგელისა პოლონელებისათვის აქტიურ დახმარების აღმოჩენას. ამავე დროს საფრანგეთის სოციალისტები კატეგორიულად მოითხოვენ პოლონეთის დამოუკიდებლობის აღიარებას და მის ბოლშევიკებისაგან ხელშეუხებლობას. წინააღმდეგ შემთხვევაში ფრანგი სოციალისტები რუსეთ-პოლონეთის საქმეთა ჩარევის საკითხში შეცვლიან თავის პოლიტიკას“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №218.

## ბათომი

„სექტემბრის 28. პირდაპირი მავთული. დღეს დილით მეუღლითურთ ჩამოვიდა **კარლ კაუცკი**. მათ ნავთსადგურში შეხვდა **ბ. ჩხიკვილი** საქ. ს. დ. პარტიის ცენტრალური კომიტეტის წარმომადგენელი **დ. შარაშიძე, ვლასა მგე-**

**ლაძე, ნულაძე** და კაუცკის მდივანი **ოლბერტი**. ს.დ. პარტიის ცენტრალურ კომიტეტის სახელით კაუცკის მიესალმა დ. შარაშიძე. კაუცკომ თავის მგძნობიერე სიტყვებში მადლობა გადაუხადა დამხვედურთ. კაუცკი ბათომს დაუცდის დე-

ლეგაციის დანარჩენ წევრებს და 29 სალამოს ან 30-ს დილით ტფილისისკენ გამოემგზავრება. კაუცკიმ დაათვალიერა ბათომი, მახინჯაური და ჩაქვის მიდამოები. სალამოს ბარცხანაში შემოსვლისას შეხვდა გვარდია და ბარცხანის დემოკრატია. ავტომობილი ვაშას და გაუმარჯოს ძახილით გააცილეს. სალამოს 7 საათზე მუშათა სასახლეში

გაიმართა მუშათა მიტინგი. კაუცკიმ მიტინგზე სიტყვა წარმოთქვა. მის სიტყვას ხანგრძლივი ტაშისცემა მოჰყვა. ქუჩიდან მოისმა ხალხის ხმა – „ვაშა კაუცკის“ და რევოლუციონური სიმღერები. კაუცკი აივანზე გამოვიდა და ხალხს ქართულად მიესალმა. ბათომის მუშათა კლასმა სათანადოთ იდღესასწაულა კაუცკის მისვლა და იქ ყოფნა“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №109

\* \* \*

სექტემბრის 28. სახალხო სახლში დელეგაციის წევრმა **დებრიუკერმა** წაიკითხა მოხსენება მრენველობის სოცილიზაციაში მუშათა მოთხოვნების შესაძლებლობის

შესახებ. დებრიუკერი დაწვრილებით შეეხო, თუ როგორ უნდა მოხდეს სოციალიზმის განხორციელება. მოხსენებას, დაწვრილებითი ანგარიშს შემდეგ მოვათავსებთ“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“ 1920, №220

## დელეგაციის გამგზავრება ბათომიდან

27 სექტემბერს სალამოს 7 საათზე ევროპის სოციალისტური დელეგაცია ბათუმიდან გაემგზავრა. გემის წასვლამდის ბაქანზე ავიდნენ როგორც დელეგაციის წევრები, აგრეთვე მათი გამყოლი., სხვათა შორის, იყვნენ: მინათ-მოქ. მინისტრი **ხოპერიკი, დ. შარაშიძე, ჯუღელი, ვ. (ვლასა) მგელაძე, ანჯარაფაძე, ჩხიკვიშვილი** და სხვები. მი-

მავალ დელეგაციას ერთ-ერთმა გამყოლთაგანმა სიტყვით მიმართა. საპასუხო სიტყვა წარმოთქვა ვანდერველდემ. მან, სხვათა შორის განაცხადა: ჩვენ არასოდეს არ დავგავინდებთ ის სიყვარული და პატივისცემა, რომლითაც თქვენ ჩვენ შეგვხდით. ამან დაგვავინდა ყველა გაჭირვება ჩვენი ქვეყნისა. მიიღეთ ჩვენი გულწრფელი მადლობა“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №222

## დელეგაციის წევრთა მომართვა

„ევროპის სოციალისტური დელეგაცია სტოვებს რა საქართველოს ტერიტორიას და მიემგზავრება ევროპას, უგზავნის საქართველოს რესპუბლიკასა და ქართველ ხალ-

ხს ძმურ სალამს. დელეგაცია, გამსჭავლული დემოკრატიის გაერთიანებული და გლეხებსა და მუშებს შორის მჭიდრო კონტაქტის დამყარების იდეით, მადლობას უძღვნის

საქართველოს და მით ასრულებს სამართლიანობის ელემენტარულ მოთხოვნილებას, გამოდის რა ინტერნაციონალურ სოციალიზმის პრინციპებიდან, რომლებიც მთელ ქვეყანაზე მშვიდობიანობის დამყარებას აღიარებს. დელეგაციას ახსოვს საქართველოს პრეზიდენტის, **ნოე ჟორდანიას**, განცხადება ტფილისში ჩამოსვლისას შესახებ იმისა, რომ ეს მხარე არ შეიძლება დაემორჩილოს რომელიმე იმპერიალისტურ ქვეყანას და საქართველო გზა ევროპისა აზიისკენო. ეს ქვეყანა უნდა დაიცვას თავისუფალმა ხალხმა, რომელიც, მსგავსად წარსულისა, მომავალშიც დაიცავს თავისუფლებას და დამოუკიდებლობას. ვტოვებთ საქართველოს საზღვრებს აღფრთოვანებულნი საქართველოში მოგზაურობის ღრმა შთაბეჭდილებით, რომელიც მივი-

ღეთ ყაზბეგსა და ვენახებით დაფარულ კახეთში, სადაც ჩვენ თვალწინ გროვდება მშრომელი ხალხი, რომელიც აცხადებდა თავის სიყვარულს ინტერნაციონალისადმი, სწორეთ ამ ინტერნაციონალისადმი, რომელიც არ შეიძლება წარმოიდგინოთ უდემოკრატიოთ ისე, როგორც დემოკრატია უსოციალიზმოდ. საქართველოს დემოკრატია ამ გამოუცხადა რა ომი მჩაგვრელთ და მათ შორის იმათაც, რომლებიც რევოლუციონერთა ნიღაბებში იმალებიან, შესძლო თავისუფლების დაცვა და ინტერნაციონალის ავანგარდში ჩადგომა. თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის ამ ბრძოლაში მას იმედი უნდა ჰქონდეს მსოფლიო პროლეტარიატის თანაგრძნობისა. გაუმარჯოს თავისუფალ საქართველოს აღდგენილ ინტერნაციონალში“.

*ვაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №121.*

## წასულ სტუმრებს

„ორი კვირის სტუმრობის შემდეგ ევროპის სოციალისტურმა დელეგაციამ დასტოვა საქართველოს საზღვრები. რაოდენადაც უზომო ახმაურებით შეეგებნენ ქართველი სოციალ-დემოკრატები თავის მასწავლებლებს, იმდენად შეუმჩნეველი სიჩუმით მიაცილეს ისინი თბილისის დებაკადერთან. გატაცებული მენშევიკები ბოლოს აღბათ მიხვდებიან, რომ დედაქალაქის ქუჩებზე წარამარა გამოფენა „სახელმწიფო აპარატისა“ არ არის კარგი სახელმწიფოს პრესტიჟი, მით უმეტეს, როდესაც ზეიმ-აღლუმები იმართება კერძო, არაოფიციალური, თუნდაც მეტ პატივისცემ სტუმრებისათვის.

საქართველოს მიდამოების დათალიერება და გაცნობა სოციალისტურ სტუმრებს ფრიად ესიამოვნათ. აკი ზოგიერთ მათგანმა განაცხადა, რომ საქართველოში ისინი თავს ისე ჰგრძნობდნენ, როგორც ალპიურ შვეიცარიაში...

სხვაფრივ ევროპელ სტუმრებს ცნობისმოყვარეობას საქართველოს ვითარება ვერ დააკმაყოფილებდა, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში ის გარემოება, რომ ერთგვარ ინტერესს უთუოდ წარმოადგენდა ქართველი საზოგადოების ის ნაწილი, რომელსაც ამ შემთხვევებისათვის მენშევიკები სადეკორაციო მასალად იყენებენ.

სტუმრები დააფასებენ ქართველ სოციალ-დემოკრატების ნიჭსა და უნარს: არსად მთელს ქვეყანაში არ უხილავს თვით ყველაფრის მნახველ ემილ ვანდერველდეს ასეთი საოცარი მომხიბლავი სურათი, რომ ინტერნაციონალის დროშის ქვეშ ერთნაირის სიამაყით იდგეს დეპოს მუშაც და ნახევრადველური მთის ხალხიც. შეიძლება ამ „საუცხოვო“ სანახაობის მეცნიერული დასაბუთება ვერ მისცენ ჩვენმა მარქსისტებმა, მაგრამ სურათი მაინც წარმტაცია და შთაბეჭდილება მისგან ევროპულ სოციალისტებისთვისაც წარუხოცელი დარჩება.

ჰქონდა რაიმე მნიშვნელობა ევროპის სოციალისტების გამოხეირნებას შორეულ საქართველოში!?

გულუბრყვილ ქართველ მენშევიკებს ეს ამბავი იმედის ცეცხლს უღვივებს გულში! მათ იქნებ კიდევ დაიჯერეს რომ ინტერნაციონალის სულისჩამდგმელად ახლო მომავალში არც ბრიუსელი იქნება და არც პარიზი: მათ ადგილს დაიჭერს საქართველოს სატახტო ქალაქი თვისი პირმშო ნაძალადევით! აქედან დასჭექქეს სოციალისტური რევოლუციის ხმა, აქვე იქნებიან მიმრქმელნი დამკვიდრებულ „მეორე დღისა“...

სოციალისტური ცენტრები მრავლდება! არ ვიცით, რას იტყვიან ასეთს კომბინაციაზე ქართველი და რუსი კომუნისტები, რომელთაც ეს ცენტრი მოსკოვში ეგულეობათ და „მეორე დღეც“ შესრულებულ აქტად!...

ჩვენ მაინც ვამბობთ, რომ ევროპელთა მოგზაურობა პატარა საქართველოში მნიშვნელოვანი ფაქტია

ჩვენი ქვეყნის აღდგენილ დამოუკიდებლობის ისტორიაში: სოციალიზმზე ტკბილ ოცნებას ხალხით ვუთმობთ მენშევიკებს! საქართველოს „პროლეტარიატის“! რიცხვი შეიძლება მათ მართლაც ეხლავე მაჩვენებელ ფაქტორად ეჩვენებათ ჩვენი სამშბლოს სოციალისტურ ავანგარდში მოსაქცევად... ხოლო ჩვენ სოციალისტ-ევროპელთა ჩამოსვლას უნაყოფოდ არ მივიმჩნევთ იმ დიადი საქმის დასრულებითვის, რომელსაც ეწოდება საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფო! კულტურული ევროპა და ამერიკა დღესაც მონამულაია იმ შხამიანი ინსტიტუციებით, რომელსაც დაუზოგველად ავრცელებენ ჩვენი ერის მტრები დღეიდან დამოუკიდებლობის გამოცხადებისა.

ევროპის გავლენიანი პრესა ხშირად ათავსებდა ყოვლად შეუსაბამო ცნობებს საქართველოს შესახებ და მით, ცხადია, ძლიერი ფერხდებოდა ჩვენი სამშობლოს დამოუკიდებლობის ცნობის საკითხი. სრულიად გაუცნობელი საქართველოს დღევანდელი ვითარებასთან, მის წარსულთან, სახელმწიფოებრივ ტრადიციებთან, – ევროპიელნი ნდობით ეპყრობოდნენ ჩვენს წინააღმდეგ გაბნეულ ჭორებს, ხოლო კანტიკუნტად, აქა-იქ და ისიც შემთხვევით თუ ვინმე მიაწვდიდა ევროპელთ მართალ ხმას საქართველოზე, მაგრამ ასეთი სპორადიული გამოძახილი ჰქრებოდა მეჭორეთა შეთანხმებულ ღრიანცელში.

თვით ის ოფიციალური წარმომადგენელნი, რომელთაც ანტანტი სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა მიზნით გვიგზავნიდა, უმეტეს შემთხვევაში იცნობდნენ საქართველოს ევროპის პრესიდან ამოკრებილ უმართებულო ჭორებით.

საკმარისი იყო მცირე ხანი და ცოტაოდენი დაკვირვება, რომ მათ დიამეტრალურად შეცვლოდათ აზრი! უკმაყოფილოდ მოსულნი ისინი მეგობრებად გამოგვესალმნენ და დახმარებაც აღგვითქვეს დამოუკიდებლობის იურიდიულად ცნობისთვის!...

ევროპის დემოკრატიის წარმომადგენელი, ეჭვი არ არის, დაარწმუნებენ თავის აუდიტორიის წინაშე, რომ ქართველ ხალხს, რომელსაც უხსოვარ დროიდან თავისუფალი და დამოუკიდებელი ცხოვრება უტარებია, შეუქმნია თავისი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი კულტუ-

რა, – დღესაც ძალუძს თვისი ძალ-ლონით გაუძღვეს საკუთარ ბედს. მათ შემთხვევა მიეცათ, ენახათ ჩვენი ხალხი ეროვნული თავისუფლების დაბრუნების ჟამს და ვალდებულნი არიან, გააბნინონ თავიანთ ევროპის პრესის საშუალებით ქართველობის დაუძნებელ მტერთა მიერ დანთხეული შხამიანი ჭორები აღდგენილ საქართველოზე.

იმედი გვაქვს, ამას არ დაიშურებენ ჩვენი სტუმრები და მით ძვირფასნი იქნებიან ჩვენი ხალხის ხსოვნაში“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №110.

## კარლ კაუცკი ბათუმში

### (სექტემბრის 29)

„ცენ. კომ. წარმომადგენელი მიეგება კარლ კაუცკის შემდეგი სიტყვებით: ს.ს.დ.მ.პ. ცენ. კომიტეტმა დამავალა მე, ძვირფასო მასწავლებლო, მოგესალმო მისი სახელით. თქვენი ჩამოსვლის ამბავმა გაახარა და გაამაყა ჩვენი ქვეყანა. თქვენ იცით, რომ სოციალური მოძრაობა საქართველოში, რომელიც 20 წელზე მეტია, რაც დაიწყო და რომელსაც ხელმძღვანელობს ს. დ. პარტია, სარგებლობდა მეთოდებით, რომელიც გვიანდერდა დიდმა მასწავლებლებმა მარქსმა და ენგელსმა. მარქსისტული მეთოდით ხელმძღვანელობამ შეგვაძლებინა ჩვენი პარტიის გარშემო მოგვეყარა თავი საქართველოს მთელ პროლეტარიატისათვის და რევოლუციონურ გლეხობისათვის. მარქსისტულმა მეთოდებმა მოგვცა შეძლება, დავგდომოდით სწორ

გზას როგორც პირველ რევოლუციის წლებში, ისე რეაქციის წლებში და დაგვეჭირა სწორი პოზიცია საერთაშორისო დიდი ომის დროს. მარქსისტული მეთოდი დაგვეხმარა ჩვენ თებერვლის რევოლუციის ქარტეხილის დროს, აგვეცდინა ჩვენი ქვეყანა როგორც რეაქციას, ისე ანარქიისაგან და დამლუპველ მაქსიმალიზმისგან. ჩვენ ვიხელმძღვანელებთ მეცნიერულ სოციალიზმის პრინციპებით და ავაშენებთ ნოღდ რესპუბლიკას, რომლის სათავეში ჩვენი პარტია სდგას. თქვენ მოდით ჩვენთან ჩვენი ბრძოლის და შემოქმედებითი მუშეაობის შედეგების გასაცნობათ. ვბედავ და გამოვსთქვამ იმედს, რომ თქვენი გამოკვლევის შედეგები რამოდენიმეთ მიუტანენ სარგებლობას დასავლეთ ევროპის სოციალ-მოძრაობასაც. მე დარწმუნებული ვარ, რომ ისინი დაეხმარებიან ჩვენი შე-



მოქმედებითი მუშაობის შედეგების გასაცნობათ. შეგვმატებენ ძალას და ენერგიას, მაგრამ არა მხოლოდ ამ იმედების გამო გესალმება თქვენ ს.ს.დ.მ.პ.ც., კომიტეტი ჩვენ ვხედავთ თქვენში ნამდვილ მემკვიდრეს მეცნიერულ სოციალიზმის შემქმნელების – მარქსის და ენგელსის. ჩვენ ყოველთვის ვგრძნობდით იდეურ და მორალურ განუწყვეტელ კავშირს მარქსის დიდ მიმდევართან.

სოციალისტური საქართველოს ღრმა პატივისცემა და სიყვარული აქვს თქვენი, დიდი მღელვარებით მოგესალმა თქვენ საქართველოს სოციალ-დემოკრატია თავის სამშობლო მინა-წყალზე და გულწრფელად გეუბნება თქვენ:

კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, ძვირფასო ამხანაგო და დიდო მასპინძელო.

**კაუცკიმ** შემდეგი სიტყვით უპასუხა:

პირველად ყოვლისა, მიიღეთ ჩემი დიდი მადლობა იმ მისალმებისათვის, რომლითაც დამაჯილდოვეთ, მაგრამ რომელსაც მე ვიღებ არა მარტო ჩემ თავზე, არამედ, უპირველეს ყოვლისა, საერთაშორისო სოლიდარობის იდეიას ვაწერ. მე მოვედი თქვენთან არა როგორც განსაზღვრული პარტიის წარმომადგენელი. პარტიას, რომელსაც ამჟამად მე ვეკუთვნი, ჩემს აქ მოსვლაში მონაწილეობა არ მიუღია. მაგრამ მე შემიძლია განვაცხადო, რომ ევროპის მილიონი პროლეტარიატი მიესალმება საქართველოს სინამდვილის შესწავლის ყოველივე ცდას და მიესალმება საქართველოს შესახებ სინამდვილეს. ამ აზრით შეიძლება ვსთქვა, რომ

მე მოვედი თქვენთან და ვიმუშავე თქვენთან, როგორც ინტერნაციონალის წარმომადგენელი. ინტერნაციონალში გაისმება მრავალი ათასი ხმა: გაუმარჯოს საქართველოს რესპუბლიკას, გაუმარჯოს მის სოციალისტურ პარტიას, გაუმარჯოს მის სოციალ-პროლეტარიატს.

**კაუცკის  
პატივისცემლად  
გამართული საზეიმო  
სხდომა**

სალამოს 8 საათზე ბათომის პროფ. კავშირთა სეკრეტარიატის საზეიმო სხდომა შესდგა **კაუცკის** ჩამოსვლის გამო. 8 ½ საათზე მოვიდა **კაუცკი**, რომელთანაც იყვნენ საგანგებო კომისარი **ჩხიკვიშვილი**. ს.დ.ც. კომიტეტის წარმომადგენელი **შარაშიძე** და დამფ. კრების წევრი (**ვლასა**) **მგელაძე**. სხდომა გახსნა სეკრეტარიატის თავმჯდომარემ **იაოლომ**, რომელმაც გამოსთქვა კმაყოფილება ბათომის მუშებისა კაუცკის ჩამოსვლის გამო. ორატორმა აღნიშნა მისი შრომა და უდიდესი სამსახური საერთაშორისო სოციალიზმსა და პროფესიონალური მოძრაობის კეთილდღეობისათვის. იაოლომ განაცხადა, რომ საქართველოში, მუშათა მოძრაობის სხვა ბელადებთან ერთად, კაუცკის სახელს განსაკუთრებულ სიყვარულით და პატივისცემით იხსენებდნენ. ის ფაქტი, რომ მუშები და გლეხები ევროპის სოც. დელეგაციასთან შეხვედრის დროს ხშირად ახსენებენ კაუცკის სახელს, მაჩვენებელია მისი, თუ რამდენად ახლოა კაუცკის ტაქტიკა საქართველოს მშრომელ მასასთან.

დამფ. კრების წევრმა და ც.კ.

წარმომადგენელმა შარაშიძემ ბოლოს სიტყვა გერმანულათ სთარგმნა და წინადადება მისცა დამსწრეთ, მიესალმონ **ლუიზა კაუცკის**, რომელიც ცნობილია ევროპაში ერობის საკითხზე მუშაობითა და, რომელიც მუშათა მოძრაობის პირველ რიგში სდგას. მთელი დარბაზი აღფრთოვანებით მიეგება ქ.-ნ **კაუცკის**. შემდეგ მისასალმებელი სიტყვით გამოვიდა ს. დ. და ს. ფ. პარტიის წარმომადგენლები: **გოგლაძე** და **ჩაჩავა**.

**კაუცკიმ** საპასუხო სიტყვაში სთქვა: გადმოვიედი რა ნაპირზე, მე

ვიხილე მშრომელი მასის ერთიანობა. ეს საუკეთესო თავდებით გამარჯვებული ბრძოლისათვის. მიუხედავად ევროპის მუშათა მტკიცე ორგანიზაციისა, იქ მაინც არ არის ასეთი ერთიანობა. მაგრამ პროფ. ინტერნაციონალი, რომელიც მთელ მუშათა მოძრაობას აერთიანებს, განახორციელებს მუშათა კლასის გაერთიანებას და, რასაკვირველია, მიაღწევს თავის მიზანს.

**კაუცკიმ** დასასრულ უსურვა საქართველოს დემოკრატიას მიზნების განხორციელება“.

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, №221

## გამოქვეყნდა ცნობა სათაურით „კარლ კაუცკი“ თბილისში

„კვირას, ოქტომბრის 3, შესდგა კაუცკის დღე. დილის 10 საათიდან მუშათა სასახლესთან დაიწყო თავის მოყრა წითელ დროშებით პროფ. კავშირებმა, სახ. გვარდიელებმა და მონაფეებმა. დღის 12 საათზე პროცესია კაუცკის ბინისკენ გაემართა. აივანზე გამოვიდნენ კაუცკი მეუღლით, **ნ. ჟორდანიას, ა. ჩხენკელი**. მათ გამოსვლას ხალხი აღფრთოვანებით შეხვდა. შემდეგ

თავისუფლების მოედანზე შესდგა მიტინგი. პირველად ილაპარაკა **ს. ჯიბლაძემ**, რომელმაც საქ. სოც. დემ. პარტის სახელით მისასალმებელი სიტყვა უთხრა კ. კაუცკის, შემდეგ ილაპარაკა **ნ. რამიშვილი** და ბოლოს გამოვიდა **კ. კაუცკი**, რომლის სიტყვაც ქართულად **დ. შარაშიძემ** გადათარგმნა. ორატორების სიტყვა ცალკე დაიბეჭდება“.

გაზეთი „საქართველო“, 1920, №113

წერილები სატირულ-იუმორისტული ჟურნალიდან  
„ეშმაკის მათრახი“



### ემილ ვანდერველდე

„არ არის ქართველი (და მით უმეტეს გურული) რომ **ემილ ვანდერველდეს** სახელი არ გაეგონოს. ახლა ბედმა გაგვიღიმა და, ვგონებ, ბევრი ქართველი არ დარჩება რომ **ემილ ვანდერველდე** ცოცხალი არ ნახოს და მისი სიტყვის მოსმენით არ აღფრთოვანდეს.

**ემილ ვანდერველდე** 1866 წელს დაბადებულია და ცოტა ხნის შემდეგ დაუარსებია ბელგიის მუშათა პარტია. 1885 წლიდან იმ ამ პარტიის ცენტრალურ კომიტეტის წევრათ ითლება და მუშათა მოძრაობას ხელმძღვანელობს.

**ემილ ვანდერველდე**, ასე ვთქვათ, ბელგიის ნოეა, აკლია მხოლოდ მთავრობის თავმჯდომარეობა.

**ემილ ვანდერველდე** მუდმივი თანამშრომელი იყო საერთაშორისო სოციალისტური კონგრესებისა, ხოლო საერთაშორისო ომის დაწყებამდე ითვლებოდა მეორე ინტერნაციონალის ბიუროს თავმჯდომარეთ.

**ვანდერველდე** ისეთი ორატორული ნიჭით არის შემკული, რომ უკეთუ ის ქართველი ყოფილიყო და ქართველთა ჩვეულებისამებრ ლაპარაკში ზომიერება არ სცოდნოდა, მთელი ჩვენი რესპუბლიკა დიდ განსაცდელში ჩავარდებოდა.

**ემილ ვანდერველდეს** ერთი დიდი და მიუტყვებელი ნაკლი აქვს. – ის არ სვამს ღვინოს! არ სვამს არც თეთრს, არც წითელს, არც „თელიანს“, არც „ნაფარეულს“! როცა ჩვენ მთრთოლვარე ხელით ამ სტრიქო-

ნებს ვწერთ, ემილ ვანდერველდე კახეთის შაგულში, წინანდლის სახელმწიფო მამულში იმყოფება. ვინ იცის, იქნებ მოგვხედოს განგებამ, იქნებ იმოქმედოს კახეთის მომხიბლავმა ჰაერმა და **ემილ ვანდერველდე** კახეთიდან ნამდვილ თანამგრძნობ სოციალისტათ დაგვიბრუნდეს. ყველა ქართველი, რომელიც ამ ხნის განმავლობაში სადღეგრძელოს ემილ ვანდერველდისას მიერთმევს, ვალდებულია სხვათა ბედნიერებათა შორის უსურვოს მას ამ მიუტყეველ ნაკლისაგან განკურნება“.

ჟურნალი „ემმაკის მათრახი“,  
1920, №42



ემილ ვანდერველდე სახალხო სახლში,  
მიხეილ ჭიაურელის კარიკატურა  
ჟურნალიდან „ემმაკის მათრახი“, 1920 წელი, № 43

...

„სალამი ძვირფას სტუმრებს!

საყვარელო ამხანაგებო!

საქართველოს დემოკრატია ძლიერ მოხარულია თქვენი მობრძანებით და მისი აქ დახვედრით, ვინაიდან შესაძლებელი იყო თქვენს მაგივრათ ჩვენს სამშბლოში სხვა ვინმე მობრძანებულიყო, ხოლო ჩვენს მაგივრათ აქ სხვა ვინმე დახვედროდა...

ვერ დავმაღავთ თქვენს წინაშე, ამხანაგებო, რომ მზე მართლაც აღმოსავლეთიდან ამოდის, დასავლეთით ჩადის, ჩრდილოეთისაკენ კი ჩრდილს აყენებს. მიუხედავად ამისა, საქართველოს დემოკრატიას მუდამ დასავლეთისკენ ეჭრა თა-

ლი და განა მარტო დემოკრატიას!.. ქართველი არისტოკრატიაც იქით იცქირებოდა დიდის სასოებით და პირველად თქვენ გაუცრუეთ მათ იმედები.

ამხანაგებო! თქვენ ქართველი დემოკრატის შესახებ ათასგვარი უმართლო ამბავი გსმენიათ: დასავლეთის რევოლუციონერთა აზრით, ჩვენ ვჭვრავთ და ვივიწყებთ ბოლშევიკურ რუსეთს. ხოლო რეაქციონურ დასავლეთის სიტყვით, მოსვენებას არ ვაძლევთ სადენიკინო რუსეთს.

საქართველოს დემოკრატია ჩვენის პირით საჯართა და გულახდით აცხადებს თქვენს წინაშე, რომ

1 – საქართველოს რესპუბლიკას



ამხანაგი დებრუკერი, ალექსანდრე  
ზალცმანის კარიკატურა  
ჟურნალიდან „ემმაკის მათრახი“,  
1920 წელი, № 43

არასოდეს არა ჰქონია იმპერი-  
ალისტური განზრახვა ყოფილი  
რუსეთის ბოლშევიკური თუ სა-  
დენიკინო ნაწილი თავისი ტერი-  
ტორიისათვის შემოეერთებია.

2 – საქართველოს დემოკრატიულ  
რესპუბლიკას არასოდეს არ გა-  
ნუზრახავს ევროპის საშინაო  
საქმეებში ჩარევა არა თუ თავი-  
სი სამხედრო ძალებით, დიპლო-  
მატიური გზითაც კი, რადგან  
ის ჩვენი ურიცხვი დიპლომატი-  
ური წარმომადგენლები, ევრო-  
პას რომ კალიასავით შესევინან,  
სრულიად უწყინარი ხალხია:  
არც აკეთებენ რასმე და არც  
აშავებენ.

3 – კატეგორიულად ვაცხადებთ  
თქვენ წინაშე, ძვირფასო ამხა-  
ნაგებო, რომ საქართველოს დე-  
მოკრატიულ რესპუბლიკას აი-  
ნურშიაც არ მოსვლია ამერიკის  
შეერთებულ შტატებისათვის  
დამოუკიდებლობის წართმევა  
და მისი მექსიკის საზღვრებში

მომწყვდევა. მეტსაც ვიტყვი:  
საქართველოს არა სურს ზე-  
მოსხენებულ რესპუბლიკაზე  
არც მანდატის აღება. ყოველივე  
ამის შემდეგ თქვენთვისაც და  
ჩვენთვისაც განსაცვიფრებელი  
უნდა იყოს ის დაუმსახურებე-  
ლი არა მეგობრული კილო სა-  
ქართველოს შესახებ, რომელიც  
გამოთქმულია ამხანაგი ვილ-  
სონისა და კოლბის უკანასკნელ  
ნოტაში.

4 – დასასრულ მეგობრულის გულ-  
წრფელობით აღვიარებთ თქვენს  
წინაშე, რომ საქართველოს დე-  
მოკრატიას მუდამ აფიქრებდა  
დასავლეთ ევროპის პროლეტა-  
რიატის ბედ-იღბალი და ამის  
გამო არცა ჰქონია განზრავა  
მისთვის ეკონომიკურ-პოლიტი-  
კური ბლოკადა დაერთყა.

ქართველ დემოკრატიას ჩინე-  
ბულათ ახსოვს რუსთაველის სი-



ეთელ სნოუდენი, ალექსანდრე  
ზალცმანის კარიკატურა  
ჟურნალიდან „ემმაკის მათრახი“,  
1920 წელი, № 42

ტყვეები: „რასაცა გაცემ შენია, რაც არა – დაკარგულიაო“ და მზათ არის თავისი წვლილი მიანოდოს თავის უფროს ამხანაგებს.

ის დიდის სიამოვნებით დაუთმობს ინგლისის პროლეტარიატს საკმაო სამხედრო მასალას (ხანჯლებს „ბერდანის“ და „მაჭახელას“ სისტემის თოფებს, შუბებს), რომელიც ჯარისა და გვარდიის საწყობებში მოგვეპოვება. ბოდიშს ვიხდით, რომ ტანკები და ზარბაზნები არ გვაქვს, თორემ მტრისთვის არა გვშურს არა თუ მოყვრებისათვის.

არ გვსურს ინგლისის მუშებისათვის, (ეს კარგათ დაიხსომოს ამხანაგმა შოუმ) არც ფართლელობა (ხონური შალი, დარაიები), არც ხორბლელობა (ფეტვი, ლომი, ქერი) არც საქარხნო ნაწარმოები (შამფურები, მაშები, ზედადგრები), შოკოლადებზე კი უკაცრავათ ვართ და ნუ დაგვემდურებიან.

არაფერი გვშურს საფრანგეთის დემოკრატიისთვისაც: ჩვენ მზათა ვართ თვით ამხანაგი რენოდელის ხელით გაუგზავნოთ მათ (თუ გზაში არ შესვამს) რამოდენიმე საპალნე ლვინო და აგრეთე დიდძალი საყნოსავ-სასხურებელი სურნელოვანი სითხეები ნაფარეულის სახელმნიფო მამულებიდან.

ჩვენს ძვირფას ბელგიელ მეგობრებს თავისუფლად შეუძლიათ



პიერ რენოდელი, ალექსანდრე  
ზალცმანის კარიკატურა  
ჟურნალიდან „ემმაკის მათრახი“,  
1920 წელი, № 42

ისარგებლონ ტყიბულის ქვანახშირით, ბორჯომის ტყეებში ნაკერჩხლიდან გამონურული შაქრით და ყველა იმ მედიკამენტებით, რომელიც ჩვენს კარაბადინებში გვიწერია.

აი, ამხანაგებო, ჩვენი გულისნადები და ჩვენი სურვილები. დარწმუნებული ვართ, თქვენ უჩვენოდაც დაინახავდით ყოველივე ამას და სახლში დაბრუნების დროს გადასცემთ დასავლეთის მუშათა კლასს ქართველი დემოკრატიის სალამთან ერთად „ემმაკის მათრახს“ მეგობრულ ამბორსაც“.

**ემმაკი და თავუნა**

## შექანჯალბულის ლექსები

„აბა, მომიჯექ დომენტი! –  
ავსნონ-დავსნონოთ მომენტი,  
ვსთქვათ არც ნაკლები, არც მეტი -  
ვიმსჯელოთ ობიექტურად -

დელეგაცია ჩვენ თუ რად  
გვენვის სახლში დღეს სტუმრად?  
პურ-ლვინო ქართველთ სჩვევია:  
აბა, სთქვი, ვინ არ გვენვევია;

საიდან სით მოსულები -  
ამბობდნენ: – ვართ კონსულები,  
ამბობდნენ – ვართო მისია,  
სულყველამ წამოგვასია  
მტრები და ორგულებია  
(გვაშიშვლებიეს ხმლებია),  
მაგრამ ჩვენ ვსცანიტ მგლებია,  
(დავაძვრეთ ბევრს კბილებია),  
აბა, სთქვით, ვინ არ გვენვევია,  
და ჩვენც, ვით ქართველთ სჩვევია,  
პურ-ღვინო მანც მივართვით,  
გულში რაც გექონდა, კი არ ვსთქვით,  
ეხლანდელ დროში სტუმრობა  
არ არის ძმაო ხუმრობა,-  
ვერ შახვალ ისე ადვილად  
საუზმეთ, ვახშმათ, სადილათ  
ასე არ არის მარია!?  
სტუმარი ხომ სტუმარია,  
თუნდ იყვეს ავი კაცია,  
მაგრამ ეს დელეგაცია  
სულ სხვანაირი კაცია:  
აკი სთქვი – მათი სტუმრობა,  
ვისაც სურს ჩვენი მოყვრობა,  
(და არ მზაკვრობა და მტრობა),  
ნახონ მათ ჩვენი მოპყრობა, -  
ლხინი, ზეიმი, დათრობა,  
დროის ტარება და გართობა...  
და მათ თუ ჩვენ გვინახულეს,  
თვის წადილი აისრულეს,  
მეც იმათ ვედარბაზები,  
ყურძნით აკუნწულ ვაზებით  
აჩქეფებული მაჭრითა -  
(ვასიამოვნო მამ რითა).  
პირველ ვუთხრათ ვანდერველდეს:  
შენი ღვანლი არ დაძველდეს  
ჟამთა სვლაში არასოდეს.  
შენებრ კარგად ვინ იცოდეს,  
მაშვრალთ წყლულის მწყრალობა  
მეტყვი, რომ აქ შენიდავი,  
სხვა რალა ვთქვათ: ეჰხ, ნეტავი. –  
სულ აქ მოგვცა თქვენი თავი...  
შემდეგ მიველ, ვინახულე  
შოუ, ეთელ სნოუდენი,  
უპურ-ღვინოთ რუსეთიდან

რომ იქნენ სწრაფლ განადევნი,  
მიველ ვკითხე: თუ რუსეთი  
არის დღეს ის-რამ ისეთი,  
რომ სულ ყველას ის დღეს კიცხავს,  
მგლები იქ რად იცვამს  
ცხვრის ტყავს?  
მითხრეს: როგორ გეკადრება -  
აბა, როგორ შეედრება  
სამოთხესა – ჯოჯოხეთი, -  
სად ჯორჯია, სად რუსეთი,  
აბა, რა აქეთ ამათ ერთი...  
ეს სთქვეს, დავრჩი კმაყოფილი,  
თითქოს ეძღვნათ ფუთი ფქვილი,  
შემდეგ ვნახე მე ინგელსი,  
წრფელად მივეც ხელი ხელში  
უთხარ: თქვენთან მაქვს საკითხი,  
ჩვენში ასე რომ გამწვავდა,  
ჩვენ თქვენამდე არვინ გვყავდა  
ბრძნული რჩევისა მომცემი,  
უბინოს ნუგეშის მომცემი,  
გვაქვს „ბინის განყოფილება“  
მხოლოდ უკმაყოფილება  
მოქალაქეთ მან შესძინა,  
უბინოს ვერ მისცა ბინა  
(ალბათ ყურზე თუ ეძინა).  
ერთ რამეს გთხოვთ, დაგვეხმაროთ,  
მარტო მოსვლა არ გვაკმაროთ,  
ერთი ჩვენებს რომ ურჩოთ  
და სწორი გზა აურჩიოთ:  
თუ რომ უნდათ ბინის საქმე  
(მართალი ვსთქვა მიჯობს ამ მე),  
გაარიგონ, მოაგვარონ,  
უბინოთ ცრემლი არ დაღვარონ,  
ადგენ და ჩამოიარონ,  
(მარტო სიტყვა არ გვაკმარონ)  
და ოთახები დათვალონ  
და აი, რა დაგვავალონ:  
თუ ერთს ჰქონდეს რვა ოთახი,  
არ იქნება ავი ახი,  
რომ მას ოთხი ჩამოართვან,  
უბინაოს ის მიართვან?!  
საყვედური რად უნდა სთქვან?  
სპეკულიანტ, კონტრაბანდისტ,  
მაკლერებით და ჩარჩებით

ავსებულა ყველა ბინა...  
 სხვები კი ლურჯ ცის ქვეშ  
 ვრჩებით,  
 ჰო და ასე დაგვავალონ,  
 ოთახები დაითვალონ,  
 ეს არ არის საქმე ძნელი,  
 ვარ თქვენთან ამის მთხოვნელი!"  
 შემდეგ ვნახე რენოდელი,  
 მარკე, რამზე მაკდონალდი,  
 ჰუისმანსსი, დებრუკერი  
 და ყველამ დამიკრა კვერი:  
 სთქვეს: თქვენ ქმნით სამეფოს  
 მაშვრალთ,  
 არ გვეხართ იმ ჭკუით  
 დამთვრალთ,  
 ჰხამს ჩვენ ასე ვიხელმწიფოთ -  
 მკვახე, ძალით არ ვამწიფოთ".  
 მწიფე ხილი უნდა ვკრიფოთ -  
 ვინც არ უცდის დამწიფებას  
 შეეყრება იგი სნებას.  
 მითხრეს: „ჩვენ სხვაც გვედარბაზა  
 მენშევიკებზე დასემენამ

და უმსგავსო მათმა ენამ,  
 ვინ უწყის რა არ დააფრქვია.  
 გავათავეთ!... სათითაოდ  
 შეგანუხეთ თუ რამესთვის,  
 მაგრამ მჯერა თქვენ საქმისთვის  
 გვესტუმრე და გაგვაცანით,  
 გზა მშვიდობის! გვჯერა გვცანით,  
 თუ რანი ვართ რას ჩავდივართ,  
 როგორი გზით სად მივდივართ,  
 ამას გვჯერა, მოახსენებთ  
 ჩვენს მეგობრებს, მუშებს  
 თქვენებს.  
 ჩვენც თქვენთან ვართ, სულ  
 იცოდეთ  
 და თუ სხვაფერ შეგვიცოდებთ:  
 იქიდან თუ მოგვანოდებთ  
 ტანსაცმელს და ფეხსაცმელებს,  
 ღმერთი მოგიმართავთ ხელებს,  
 კარგი საქმე გასახელებთ.  
 შექანჯალებული  
 ტომ შოუსთან

### (პატარა ინტერვიუ)

„ინგლისელ სტუმარ ტომ შოუს ვერავინ უსაყვედურებს ვერც სიგამხდრესა და, მით უმეტეს, ვერც ფერნაკლულობას, მაგრამ როცა მის კაბინეტში შევედი (ზოგიერთა პოლიტიკურ საკითხთა გამოსარკვევათ) ამხანაგი შოუ ერთობ ლალისფერი და ლოყებავარდებული მეჩვენა.

გაგვიწყრა ღმერთი! ალბათ გააჯავრეს რაზედმე! – გავიფიქრე მე და აკრძალული აღერსით თავი დაუკარი.

გთხოვთ, პატივცემულო ამხანაგო, დაბრძანდეთ! – ერთის სიტყვით მითხრა შოუმ და სკამზე მიმითითა. მეც დავჯექი. სული მოვიბრუნე და მივმართე.



თომას შოუ, ალექსანდრე ზალცმანის  
 კარიკატურა ჟურნალიდან  
 „ემშაკის მათრახი“,  
 1920 წელი, № 42





კამილ ჰიუსმანსი, ალექსანდრე  
ზალცმანის კარიკატურა ჟურნალიდან  
„ემმაკის მათრახი“, 1920 წელი, № 42

ძვირფასო ამხანაგო! თქვენს წინაშე სდგას ემმაკი, რომელსაც...

როგორ თუ ემმაკი? მართლაც ახირებული ხალხი ყოფილხართ ეს ქართველები. იმდენი მიყვეს, რომ ემმაკის ამხანაგიც გამხადეს?! – სამი სიტყვით მითხრა ტომ შოუმ.

რა გაენყობა; ყველაფერს უნდა შევეგუოთ, ამხანაგო ტომ! ქართული ანდაზის სიტყვით „სტუმარი მასპინძლის .....“ ეს ხომ თქვენ უკეთ მოგეხსენებათ.

სრული ჭეშმარიტება. აი ახლა ძლივძლიობით გადაფურჩი სიკვდილს.

როგორ თუ სიკვდილს? ვინ გამოჩნდა ისეთი ვერაგი, რომ სტუმარზე ხელი აიმაღლა?

რომელი ხელი ამხანაგო! ხელიც და ფეხიც. რალა გავაგრძელო, დღეს აბანოში გეახელი.

მერე? ალბათ ძლიერ ნასიამოვნები დაბრუნდით.

საკმარისია რომ დავბრუნდი. სიამოვნებაზე არაფერს ვიტყვი.

მე ათასი ეჭვი დამებადება. ვიფიქრე: ალბათ ოქროს საათი მოჰპარეს ჩვენს ძვირფას სტუმარს; შეიძლება სტერლინგები ამოუცოცეს ჯიბიდან, როგორც ეს ხშირად სჩვევიათ; ვინ იცის, იქნებ პიჯაკიც გააცალეს ხელიდან და მთელს ევროპაში სახელი გაგვიტეხეს-მეთქი და გულმოდგინეობით ვსთხოვე არ დაემალა ჩემთვის ის ამბავი, რაც მას აბანოში შეამთხვიეს. ტომ შოუმ შეინყნარა ჩემი თხოვნა დაიწყო.

ხანგრძლივმა მგზავრობამ ძლიერ შემანუხა და დღეს დილით თქვენს აბანოში განვიზრახე განბანა.

ჩინებული საქმეა.

მიღებით ერთობ თავაზიანათ მიმიღეს, ცალკე ოთახი დამითმეს. მე, რასაკვირველია, თავი არხეინათ ვიგრძენი. ტანთ გავიხადე და საბანაოთ გავემზადე.

ტომ შოუს სახეს მრისხანება დაეტყო. ცოტა შეისვენა და განაგრძო.

უცებ გაიღო კარები და ჩემს ოთახში ვილაც მეორე კაცი, ტიტველი კაცი შემოიჭრა! მართალია, წელზე პატარა ნარმის სარტყელი ამკობდა, იარალი არაფერი ჰქონია, მაგრამ წამოიდგინეთ, ჩემ ნებადაურთველად, ძალათ მეორე ტიტველი კაცი შემოიჭრა. სიტყვის თქმაც ვერ მოვასწარი, უცნობმა მრისხანეთ მიბრძანა დავნოლილიყავი და იქვე ქვის ტახტზე მიმითითა. შიში და რისხვა ამ მოძალადისადმი ერთმანეთს შეეგრძობლა ჩემს არსებაში, მაგრამ საბოლოოთ თანხმო-

ბის გრძნობამ სძლია და უსიტყვოთ გავიჭმე ცივი ქვის ფიცარზე. „რაც მომივა, მომივა“-მეთქი განვივლე გულში და ბედისწერას დავემორჩილე. უცნობმა არც აცია, არც აცხელა, ერთი მძლავრათ დამკრა ბეჭებზე ხელი და თვალის დახამხამებაში ჩემს ზურგზე გაჩნდა. რამოდენიმეჯერ ჩაიარ-ჩამოიარა, ვატივობდი ძლიერ მოსწონდა სასეირნოთ არჩეული ადგილი. მე განძრევისა მეშინოდა, ვინაიდან უკეთუ ჩამოვარდნილიყო, უარესი ძალადობა იყო მისგან მოსალოდნელი.

როდესაც სეირნობა მოეწყინა, ალბათ ძირს დაიხედა და თვალში ჩემი თავი ეცა. ის სწრაფად დაილუნა, მტაცა თავში ხელში და საკმაო სისწრაფით მიატრიალ-მოატრიალა. ცხადია, მას ეგონა, რომ თავი ტანზე ვინტიტ მქონდა მიმაგრებული და მოძრაობა მოეხალისა. საბედნიეროთ, ეს ასე არ გამოდგა და, სხვათა შორის, ჩემი კისრის სიმტკიცეს უნდა დავუმაძლო. რომ აბანოდან თავი გამოიყვა.



ალბერტ ინგელსი, ალექსანდრე ზალცმანის კარიკატურა ჟურნალიდან „ემშაკის მათრახი“, 1920 წელი, № 42



რემზი მაკდონალდი, ალექსანდრე ზალცმანის კარიკატურა ჟურნალიდან „ემშაკის მათრახი“, 1920 წელი, № 42

ხანგრძლივი ტრიალის შემდეგ უცნობი დარწმუნდა, რომ ამას იყო თავის მოძრაობაზე დანახარჯი შრომა და ამავე მიზნით ეცა ჯერ მარჯვენა ხელს, მერე მარცხენას. აქაც, რასაკვირველია, იმედი გაუმტყუნდა, მაგრამ ის გულს მაინც არ იტეხდა და თავისი მოღვაწეობა ახლა ფეხებზე გადაიტანა.

ასე მატრიალა თითქმის მთელი საათი. მე სულგანაბული ველოდი აღსასრულის წამს თუ არა, სამწუხარო შედეგს მაინც.

ჩემი მონინალმდევე კი არა სცხრებოდა; ის სულ ახალ-ახალ ოინებს იგონებდა.

რაკი დარწმუნდა, რომ შეუძლებელია როგორც თავის, აგრეთვე ხელებისა და ფეხების მოძრაობა, ის პატარა ტომრით დამადგა თავს და რალაცნაირ აქაფებულ მყრალ ნერწყვში გამხვია.

მე ვინექ და ჭეშარიტი ინგლი-

სური ხასიათის სიმტკიცით ვითმენდი. როცა მას ჩემი მიბრუნებ-მო-ბრუნება მოეხალისებოდა, ხან აქედან გამიტყლაშნებდა, ხან იქიდან. მეც თქვენებურ მწვადივით ვტრიალებდი და მოუთმენლად მოველოდი ამ საბედისწერო თავგადასავლის მშვიდობიანათ დაგვირგვინებას.

დრო არ მაქვს, ამხანაგო ეშმაკო, და სრულად ვერ ავინერ იმ სხვადასხვა გამოცდებს, რომელიც ჩემმა ზურგმა, თავმა, კისერმა, მკლავებმა, ფეხებმა გადაიტანა, მაგრამ თავს მაინც ბედნიერად ვთვლი, ვინაიდან მოსალოდნელი იყო კიდევ უა-

რესი შემთხვევა. ხუმრობა ხომ არ არის, ოთახში თითქმის ტიტველა კაცი შემოგეჭრეს.

ტომ შოუ ადგა, ზრდილობიანად გამოიმინოდა ხელი და მითხრა:

იმედი მაქვს, ამხანაგო ეშმაკო, როცა ლონდონში ჩამოსვალ, კიდევ გამახსენებ!

მეც მადლობა მოვასხენე და გამოვეთხოვე. ვწუხვარ მხოლოდ იმას, რომ თქმაც ველარ მოვასწარი, ის ტიტველი კაცი ყველას ასე აწუხებდა და რომ მას მექისეს ეძახიან.

**ეშმაკი**

ჟურნალი „ეშმაკის მათრახი“, 1920, №42

## კარლ კაუცი საქართველოში

### ბათუმში

„დიდი ეშმაკი ვინმეა ეს მოხუცი კაუცი!“

დაჯდა რომში, აილო ხელში ბინოკლი და გაუსწორა ჩვენს ქვეყანას.

როდესაც საქართველოს ხმა ჩაუნყდა „ვაშას“ ძახილისაგან და ქანცი გამოელია ტაშის ცემისაგან, „ახლა კი აღარ არის საშიშიო“, გაიფიქრა და „ვითარცა მპარავი ღამესა შინა“, ჩუმად მოადგა ბათუმის ნაპირს. ფეხ-აკრეფით გადმოვიდა ხმელეთზე, უნდოდა შეუმჩნელად ნამოსულიყო თბილისისაკენ, მაგრამ ანგარიშში მოტყუვდა:

„ამხ. ტრიამ (ვლასა მგელაძემ) გაუგო ეშმაკობა და დროზე ჩაუსაფრდა ნავთსადგურზე, ერთ ცარიელ ბოჭკაში.

ორი ნაბიჯის გადადგმა ძლივს

მოასწრო კაუციკიმ, რომ „ტრია“ თავის საფარიდან გამოვიდა, წინ გადაუდგა სტუმარს და თვალის დახამხამებაში ჰაერში შეათამაშა.



კარლ კაუცი, კარიკატურა ჟურნალიდან „ეშმაკის მათრახი“, 1920 წელი, № 45

ღვთის გულისათვის! ნუ გადა-  
მიგდებთ ზღვაში! გამიცვივდება და  
ავად გახდება! – შეევედრა „ტრი-  
ას“ თავზარდაცემული ქალბატონი  
ლუიზა კაუცკისა.

„ტრიამ“ ყურადილო ქ-ნი ლუი-  
ზას თხოვნა და აღარ გადაისროლა  
ზღვაში კაუცკი, ერთ-ორჯერ შეატ-  
რიალა მხოლოდ ხელში, დასვა მი-  
ნაზე და მხურვალეთ გადაჰკოცნა.

გამარჯობა, „ტრია“ როგორ  
ხარ? – ქართულად მიესალმაგო-  
ნს მოსული კაუცკი მას, რაკი იცნო  
ძველი ნაცნობი და მეუღლეს წარუ-  
დგინა:

„ტრიას“ ხელის ჩამორთმევიდან  
ქ-ნ ლუიზას საშინელი ტკივილი აღ-  
ბეჭდა სახეზე და თვალზე ცრემლი  
მოადგა.

მადლობა ღმერთს, რომ ამას გა-  
დაურჩა მოხუციო, – გაიფიქრა გუ-  
ნებაში და სიმწრით გაუღიმა ახალ  
გაცნობილ მასპინძელს.

ავტომობილთან რომ მივიდნენ,  
უცებ კაუცკის გზა გადაუღობა და-  
ვით შარაშიძემ, რომელიც თურმე  
იქვე უთვალთავლებდა მას.

დავითს ზაფრანის ფერი ედო  
და ნიკაპი უკანკალებდა: ეტყობო-  
და, რომ მისასალმებელ სიტყვის  
წარმოსათქმელად ემზადებოდა.

უხერხული სიჩუმე ჩამოვარდა.

დი-დი დე-დი-დე-დებულო  
მასწავლებლო და ძ-ძ-ძვირფასო  
ამხანაგო! – დაიწყო მას, შეჩერდა  
და ხმა მალლა ნერწყვი გადაჰყ-  
ლაპა.

გამარჯობა თქვენი! გაუნოდა  
ხელი დავითს კაუცკიმ: თქვენც  
ჩვენთან ერთად წამობრძანდებით?  
გაიცანით ჩემი მეუღლე. რა ლამა-  
ზია თქვენი ქვეყანა. თქვენ ალბათ  
მოგბეზრდათ კიდეც ეს მშვენიერი  
ბუნება და მე კი თვალი ვერ მომი-  
შორებია... მობრძანდით! ანიშნა  
მან დავითს ავტომობილის კარები.

დავით და „ტრია“ რომ ჩამო-  
ბრძანდნენ, შემდეგ კაუცკი და მი-  
სი მეუღლეს ჩასხდნენ და ავტომო-  
ბილი დაიძრა.

რა ამბები დატრიალდა შემდეგ  
– ამას მერე მოგახსენებთ.

**თაგუნა**

*ჟურნალი „ემბაკის მათრახი“, 1920, №44*





## კარლ კაუცკი საქართველოში

### ბათუმიდან თბილისისკენ

„ტრია“ და დავითი რომ ჩამობრძანდნენ ავტომობილში და უკანა ადგილები დაიჭირეს, შემდეგ კაუცკი და მისი მეუღლეც დასხდნენ წინა ადგილებზე და ავტომობილი დაიძრა რკინისგზის სადგურისაკენ.

გზაში მათ შეხვდნენ საქართველოს ევროპაში დასაბრუნებლათ გამგზავრებული დელეგატები.

როდესაც ავტომობილმა გვერდით ჩაუქროლა დელეგატებს, ტომ შოუმ ძლივს მოასწრო და კაუცკის რალაც ბარათი გადასცა.

სადგურის ბაქანზე, კაუცკიმ გაშალა შოუს ბარათი და წაიკითხა:

ერიდე: ღამით მგზავრობას, კოპალას და მინ...

უკანასკნელი სიტყვების დამთავრება სიჩქარის გამო, ვერ მოესწრო შოუს. რას ნიშნავდა ეს დაუმ-

თავრებელი „მინ“...: მინისტრებს, მინადორას თუ სხვა ვინმეს კიდეც, – საიდუმლოებათ დარჩა კაუცკისათვის.

აი, თქვენი მატარებელი: ჩაბრძანდით! – უთხრა ტრიამ კაუცკის

როგორ თუ ჩემი? მარტო ჩემი? – გაკვირვებით შეეკითხა კაუცკი.

ღიას, – უპასუხა ტრიამ.

ამდენი ვაგონები და მარტო ჩემი? მერე როგორ უნდა დავნანილდე ამ 15 ვაგონში?

კაუცკის სახეზე შეწუხება დაეტყო. უცებ მიტრიალდა და ორთქმავლისკენ წავიდა ჩქარი ნაბიჯით.

ამხანაგო მემანქანევ! – მიმართა მან მემანქანეს, ორთქმავალთან რომ მივიდა. – დიდ ბოდიშს გიხდი, რომ ხელს გიშლი, მაგრამ, ღვთის გულისათვის, მოახსენევინეთ ეს ვაგონები.... მე და ჩემი მეუღლე თქვენთანაც კარგად მოვეწყობით... გთხოვთ ამხანაგო...

მაგრამ „ტრიამ“ აღარ დააცალა, აიყვანა ხელში და ვაგონში ჩასვა.

ნატანების სადგურზე კარგა ხანს მოუხდათ შეჩერება. აქ კაუციკის მატარებელს კიდეც ორი სალონ-ვაგონი მოაბეს. ამ ვაგონებიდან გოჭების ჭყვირილი, ქათმების კაკანი და ბატკნის ბლავილი მოისმოდა.

ეს რაღა ვაგონებია? იკითხა კაუციკიმ

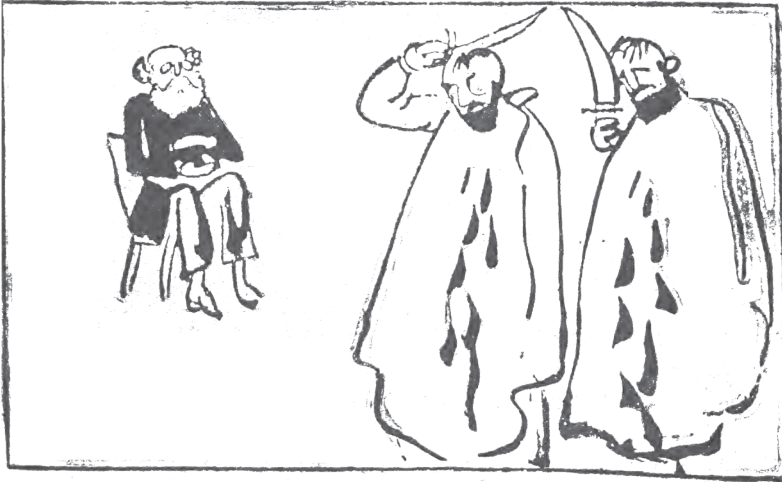
ერთი ეშაკისა გახლავთ, მეორე კი თაგუნასი... თბილისში მოდიან, აუხსნეს მას.

კარგი, მაგრამ რას ნიშნავს ეს საოცარი ხმები?

ღარ მოითმინა და ჰკითხა ბოლოს კაუციკიმ.

ძალიან ძვირათ უჯდება, მაგრამ ამ „ეშაკის მათრახის“ თანამშრომლებზე არაფერი მოქმედებს თითო მათგანს თითო სალონ-ვაგონი აქვს. ჩვეულებრივ სამგზავრო ვაგონში ფეხსაც არ შეადგამენ. ხალხიც აღშფოთებულია მაგათი საქციელით, მაგრამ ვერაფერს გავხდით. – აუხსნეს კაუციკის საქმის ვითარება.

„ეს სწორედ საოცრება ყოფილა“ – განცვიფრდა კაუციკი.



სურსათ-სანოვაგე მიაქვთ საზამთროთ თბილისში და ცოლ-შვილი მოჰყავთ თან.

კაუციკი იძულებული გახდა დაკმაყოფილიყო ამ განმარტებას...

სადგურ სუფსაზე მოუბეს „შექანჯალებულს“ ვაგონი, ნიგოეთში, – „ძ“-ს, ლანჩხუთში – მორიელის, საჯავახოში – ბუტუნასი.

განა ძვირად არ უჯდება სახელმწიფოს ეს ცალკე ვაგონები? ვე-

თქვენ წარმოიდგინეთ, არც ერთი მინისტრი, არც მინისტრის ამხანაგი, არც რომელიმე დიდი მოხელე, არც გვარდიის დანესებულებანი არ იკადრებს იმას, რასაც ესენი კადრულობენ. ყველანი ერიდებიან ცალკე ვაგონით მგზავრობას, რაო და სახელმწიფოს მეტი ხარჯი, არ მოუფიდეს და ხალხში უკმაყოფილება არ გამოიწვიოსო. ჩვენს დემოკრატიკობაში ეჭვი არავინ შეიტანოსო... ესენი კი...

საკვირველია! სწორეთ საკვირ-  
ველია! – იძახოდა კაუცკი.

სადგურ სამტრედიაში კაი ხანს  
იცადეს. აქ გრ. სდუჩაინის სალო-  
ნ-ვაგონი იყო მოსაბმელი.

როგორც იყო მორჩენ და სად-  
გურზე მესამე ზარი დაირეკა. ორ-  
თქლმავალმა იკივლა, დასჭიმა ძარ-  
ღვები და გახშირებული, ქშენა და-  
ინყო, მაგრამ მატარებელი ვერას  
გზით ვერ დასძრა ადგილიდან...”

**თაგუნა**

ჟურნალი „ემმაკის მათრახი“, 1920, №45

---

## შექანჯალებულის ლექსები

ვაშა! ვაშა! ტაში! ტაში!  
 დავსცხობთ ტაში, ძმავ, სარგისა!  
 ბიჭო, აგი რა მოგვესწრო -  
 ხილვა კარლო კაუცკისა...  
 აბა ჩვენ ვინ არ გვეწვია -  
 სწამდათ მარტო თვისი ქისა,  
 ახალ სტუმრებს სხვა აზრი აქვთ -  
 ვაშა, მხცოვან კაუცკისა,  
 აბა, მაჭრით ავაზვიროდ  
 დიდი ყანნი ჯიხვის რქისა,  
 და გადავკრათ სადღეგრძელო  
 ჩვენი კარლო კაუცკისა....  
 დავითვერი.. მიხარია,  
 თუმცა, თავში არ მაქვს „ისა“,  
 მიხარია, როცა ვხედავ  
 დიდს მონაფეს კარლ მარქისა.  
 თურმე მარქსმა რაც იქ სთესა,  
 ხალხი უფრო დღეს აქ მკისა,  
 თუ არ გჯერათ, აბა, ჰკითხეთ  
 ჩვენს ჭაღარა კაუცკისა.  
 მიხარია, ვლხინობ, ვმღერი:  
 ოდელია, აბა დელი...  
 გაუსმანსი, დე ბრუკერი,  
 ინგელსი და რენოდელი,  
 ტომას შოუ, სნოუდენი,  
 ვანდერველდე ემილ... მარკე, -  
 ყველა ვნახე: მშრომელ ხალხის  
 მოამაგე, სულის სარკე.  
 ვით კოპნია, მორთულ ქალწულს  
 უნდა ცქერა სწორ სარკისა,  
 ისე ხელებდაკორჟრებულს  
 მუშას – ხილვა კაუცკისა.  
 მე ავავესებ კვლავ ტკბილ მაჭრით  
 დიდს ყანწს, ქართულს, ჯიხვის რქისას,  
 და მივმართავ სადღეგრძელოს  
 ჩვენს მხსნელ, ჩვენ თეთრ გიორგისას.  
 თქვენც დალიეთ და უსურვეთ  
 გამარჯვება გიორგისა...  
 ბევრ გველეშაპს გადაახტა,  
 დღეს მასპინძლობს კაუცკისა.  
 დავითვერი... დამომესხა  
 ვგონებ რქებში ეშმაკისა.  
 უღვინოთაც დამათრობდა  
 ხილვა კარლო კაუცკისა.



პურ-მარილით განთქმული ვართ,  
 (ცარიელი თუმც გვაქვს ქისა)...  
 მაჭარს, ყურძენს და ფელამუშს  
 არ მოვაკლებთ კაუცკისა.  
 დეე, მანაც შეისწავლოს  
 გემო ჩვენი ფელამუშის...  
 დეე, მანაც დაინახოს  
 გზა და კვალი ჩვენი მუშის,  
 ტაში, ტაში, ქუხდეს ტაში!  
 ვაშა კარლო კაუცკისა...  
 ვისაც სიბრძნით რამ უთესავს,  
 იმას კიდევ მოიმკისა...  
 მეორმოცეთ გამოვცალე  
 ყანნი დიდი, ჯიხვის რქისა...  
 გამინითლდა ცხვირის წვერი...  
 მსგავსად ძვირფას ლალის ქვისა,  
 და ამიტყდა ძგერა ჭკვისა.  
 შექანჯალებული

ჟურნალი „ემმაკის მათრახი“, 1920, №45

---

## იხილე კაუცკი!

### (გურული სცენა)

„რა მოგვესრა აგი, რა ამბავია აგი ჩვენს თავზე... რავა გვესევა ცაი და ქვეყანა, მტერი და მოყვარე... ნეტაი, რა შეიქენით ამნაირი, რომ ქვეყანა ჩვენდა სანახავად მოდის, სიზმარში რომ ვერ ვნახავდი, იმისანე ხალხი ვნახე... ვინ გინდა, რომ არ იყო ჩვენში: ერთხანს გვიტრიალეს იქიდან-აქედან: ხან თათრებმა, ხან ანგლიჩანებმა, ხან ბოლშევიკებმა... ჩვენი მოყვრები, ძმები და აფხანიკები ცოციალისტები ქე გვიყურებენ შორიდან...“

მტრებმა რომ ვერაფერი დაგვაკლეს და ყველას რომ გვარიანი ნიახური ვაჭამეთ, ცოტა დაგვანებეს თავი... გაგვიგეს აგი ჩვენმა მოყვრებმა და გაუკვირდენ; თქვეს თურმე:

ბიჭო, რა ხალხი ყოფილა აგი ქართულები, წამოდი ერთი ვნახოთო...

და აგია, ქე მოვასწარი მაგენის ნახვაც... მაგრამ ყველაზე უფრო კაუცკის ნახვა რომ მეღირსა, აგია საქმე... ყველაფერს მოვესწრებოდი, აგი აღარ მეგონა... რაც დევიზადე და ცოტა ავი და კაი გევიგე, მას მერე მესმის მისი სახელი... სულ თავიდან პროლეტარი ვიყავი და ქე ვსოციალისტობდი. პანა წერა-კითხვა ქე ვიცოდი გვარიანათ, რაცხა სოციალისტების ნაწერებსაც ქე ვკითხულობდი, ხან ჩუმათ – ღელეში ხან ცხადათ, ჩემი თავი გავითარებულად მიმართა...

ოღონდ ერთი რამე მანუხებდა: ერთი ჩემსავით გაფცქენილი

ცოციალისტი აფხანაკი მყავდა, ბეგლარე ეთქვა... დავინყებდით ხშრათ კამათს კრებებზე იქნებოდა თუ კერძოთ... რავაც კი შეატყობდა რომ გავამტყუნებდი, მაშნათე მეტყოდა:

შენ რა იცი, აფხანაკო, რა გესმის, აგი ასეა მე რომ ვამბობ კაუცკის წიგნებში სწერია, თუ არ გჯერა, აი, იხილე კაუცკის ესა და ეს ტომი. რავაც კი ჩუღდგებოდი კრიჭაში, მაშვინათე მეტყოდა:

თუ არ გჯერა, კაუცკის ნაწერი, ესა და ეს ტომი წაიკითხე და გეიგებო.

ტომიც ამოგვივარდა და გვარიც მეთქი, ვეტყოდი. ბიჭო, სად არის აგი წიგნები, რომ იძახდი, რომ ვერ ვნახე მეთქი... ვეძებდი, ყველას ვეხვეწებოდი: მაჩვენეთ ერთი აგი წიგნები, ერთი გევიგო რას ამბობს კაუცკი, რომ არ მომცა საშველი მაგ ბიჭმა-მეთქი. თურმე არ შეგჭამოს ჭირმა! ბოლოს გევიგე, არც მას არ ქონია აფერი წაკითხული, მე მანონებდა თურმე თავს და აგი რა ვიცოდი... დავრჩი ასე... დავინტერესდი კაუცკის ნაწერებით და პანაი რაცხა-რაცხები ქე წევიკითხე მისი ნაწერი. მაგრამ მის ნახვას თუ მოვესწრებოდი, ამას რავა ვიფიქრებდი... ამასაც მეესწარი. დევენახე კაუცკი და მაშნათე გამახსენდა ბეგლარე და მისი „იხილე კაუცკი“... მართლაც ვიხილე ნამდვილი კაუცკი... კაცის საქმე თურმე ჭკუა ყოფილა, თვარა, ისე ჩვენს დიანოსას გავს, რომ შეხედო“.

**ლუკაიეს ობოლი**



## აპაკი ჩხენკელის მოგონებები სოციალისტების დელეგაციის ვიზიტის შესახებ<sup>1</sup>

### 17 სექტემბერი, 1920 წელი

„აჭარის წყალზე ვერ წავედი ევროპელ სოც. დელეგატების მისაღებათ, ექიმობა და დასვენება მეჭივრებოდა და კიდევ ამიტომ გამოვეშურე აბასთუმნისკენ. მზადება დიდი ყოფილა თფილისში. ვშიშობ, არ გადაამლავსონ. დამფუძნებელი კრების მოწვევა სრულიად უადგილო იყო, არ შეიძლება ერის უზენაეს დაწესებულების ასე წარამარა მოწვევა, თუ გინდ საზეიმოთ. ამ სტუმრების მიღებას უნდა მისცემოდა ხალხური და პარტიული ხასიათი და არა სახელმწიფოური. ისინი მოდიან არა ოფიციალური მისსიით, უნდათ, გაეცნონ ადგილობრივ პირობებს...

### 24 სექტემბერი, 1920 წელი

მოწყვეტილი ვარ ისე თფილისისგან, რომ არაფერი ვიცი... სოც. დელეგაციის შესახებ მხოლოდ ორი ნომერი ჩამივარდა ხელში. ხალხს მართლაც აღტაცებით მიუღია: სიტყვები სადგურზე, სიტყვები დამფუძნებელში, სიტყვები მუშათა და პროფესიონალთა საბჭოში, სხდომა ს. დ. ცეკაში, სხდომა მუშათა სასახლეში ყველაფერი ჩინებულათ მოწყობილა. დელეგაცია იჩენს დიდ ინტერესს საქმის გასაცნობათ, ყოფილა კახეთში, ეხლა ბორჯომში უნდა იყვნენ, წავლენ იმედია, იმერეთში, აზხაზეთში. **კაუცი** რომ თან არ იყო, თითქოს უკეთესად გამოვიდა: უეჭველათ, უმთავრეს და უდიდეს ყურადღებას მას მიაქცევდნენ, სხვა დელეგატები დაიჩრდილებოდნენ, ეს ნაკლად ჩათვლებოდა და შეიძლება მათ ისე კარგი შთაბეჭდილება ვერ მიეღოთ და ევროპაშიც ისე არ გამოგვეკომაგებოდნენ ისინი. კარგია, რომ ჩვენებმა გადაუხვიეს თავის ორტოდოქსალობას და ასე გულლიად შეხვდნენ მემარჯვენე და ნაწილათ რეფორმისტ-სოციალისტებს: სტუმარს კბილს არ უსინჯავენ. თუმცა მე ვერ ვაპატიებ ვანდერველდეს ვერსალის ზავზე ხელის მოწერას! ჩვენ ყველაზე წინ ქართველები ვართ

<sup>1</sup> დღიური დატულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის ფონდებში (ჩხენ-1).



და, როცა სტუმარს ვიღებთ, მარტო მის ხოტბა-დიდებას ვენევიტ. ევროპის მთავრობათა მისსიები ალბათ ცუდ გუნებაზე დადგნენ სოციალისტების ასეთი მიღებით, მაგრამ ასე უკეთესია: ჩვენ უნდა ვეცადოთ აქაც და ევროპაშიც მოვიმხროთ დემოკრატიისა და სოციალიზმის ბელადნი, რომ ამით უზრუნველვყოთ ჩვენი მომავალი. მთავრობებთან ჩვენ ვლაპარაკობთ, როგორც ეკუთვნის, თავაზიანათ, ლოიალურათ, მაგრამ საჭიროა მათზე გავლენა მათივე დემოკრატიის მეოხებით. ეს არის ერთგვარი ბრძოლა, რომელსაც ჩვენ ვანარმოებთ არა მარტო აქ, არამედ ევროპაშიაც. რასაკვირველია, სიტყვებშიც ბევრი ფრანგული „კურტუაზია“ გაუჩიეს დელეგატებმა, დაგვსახეს სოციალიზმის განმახორციელებლად დღეს და ხვალ! გულში კი იცოდნენ უეჭელათ, რომ დემოკრატია ბოლოს და ბოლოს ძალაუფლების წვრილ მესაკუთრე გლეხობის ხელში გადასვლას მოასწავებს. დიდი, დიდი ჩვენ შევძლოთ იქნება, რომ ხელმძღვანელობა მუშა კლასს შევანარჩუნოთ, თუ გონიერათ ვიქნებით. ეს შესაძლოა მრენველობის განვითარებით, სახელმწიფო და კომუნალურ მეურნეობის ზრდით. ჩვენ გვემინია გავტყდეთ იმაში, რომ ჩვენი მუშაობა უფრო დემოკრატიულია, ვინემ სოციალისტური. ამიტომ შევრჩით ქვეყანას სათავეში. მაგრამ ეგ არის სწორეთ ნამდვილი თავდები სოციალიზმის განხორციელებისა. ვანდერველდემ ხაზი გაუსვა ჩვენს ეკონომიურ ფინანსიურ სულის ლაფვას, მან შიში გამოთქვა, რომ ჩვენ უცხო კაპიტალის უღელს ქვეშ ამოვყოფთ თავს, მაგრამ იმედი გამოთქვა, რომ ჟორდანის გეგმა – მთავრობის თანამშრომლობა ნახევარზე მეტი მონაწილეობით უცხო კაპიტალთან – ჩვენ გვიხსნის ამ უღელიდან. ეს გეგმა პირველათ შევიმუშავეთ ჩვენ ბერლინში, მას შემდეგ რამდენი დრო გავიდა და ჯერაც არაფერი გაკეთებულა. მე მაფიქრებს ჩვენი ზეზეურობა, უმოქმედობა, უდარდელობა სწორეთ ეკონომიურ სფეროში.

დიდი მიღწევაა დელეგაციის ჩამოსვლა. ეს ამტკიცებს ჩვენს მდგომარეობას შიგნით და გარეთ, არა იმდენათ ნივთიერათ, რამდენათ მორალურათ. ჩვენი ხალხი ცდება, რა თქმა უნდა, რომ ევროპის დემოკრატია დღეს და ხვალ გვიშვლის, ის სუსტია ჯერჯერობით, მაგრამ ასეთი იმედები მეტ მოთმინებას და თავდადებას უნერგავს მას. კარგი იქნება, რომ ჩვენი დელეგაცია წავიდეს სომხეთშიც, ნახავს განსხვავება-მზგავსებას, უკეთ შეიგნებს ჩვენს დაცვას საზღვრებზე. კიდევ უფრო უკეთესი იქნებოდა მისი ბაქოში სტუმრობა, მაგრამ ბოლშევიკები არ მიუშვებენ! საბჭოთა რუსეთმა ცივი უარი შემოუთვალა ჩვენს მუშათა დელეგაციას რუსეთში ჩასვლაზე! ვნუხვარ, რომ ვერ დავესწარი დელეგაციის მიღებას, მისი წევრები მიცნობდნენ და, ვაი თუ, იფიქრეს, რომ მე გავურბივარ, არა მგონი...

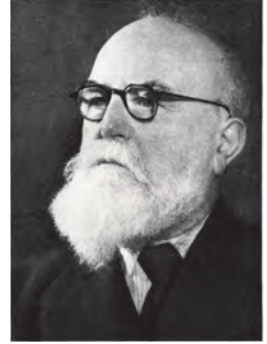
## 2 ოქტომბერი, 1920 წელი

დავბრუნდი აბასთუმნიდან. აქ ყველანი ევროპის სოც. დელეგაციის შთაბეჭდილების ქვეშ არიან. დელეგაცია კარგ გუნებაზე დაბრუნებულა, თუმცა დაქანცულა ამდენი სადილ-ვახშმებით და „რეჩებით“. ხალხი ყველგან საზეიმოთ ხვდებოდა, ხოლო ის არ უნახავს დელეგაციას თვით მუშაობის პროცესში, ეს ნაკლია. აქ დარჩენილა დე-ბრუკერი, მას მინდობილობაც ჰქონია ბელგიის მთავრობისაგან, ეცნობა ყველაფერს, ძლიერ კარგია. გლახა დამემართა, რომ ვერ მოვუსწარი დელეგაციას“.

## ბიოგრაფიები

**ლუი დე ბრუკერი (1870-1951)** – ბელგიელი სოციალისტი, ჟურნალისტი, ბრიუსელის თავისუფალი უნივერსიტეტის პროფესორი, ბელგიის სამეფო აკადემიის წევრი, მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის წევრი. პირველი მსოფლიო ომის დროს ანტისაომარ კამპანიაში იყო ჩართული.

*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტების დელეგაციის წევრის სტატუსით იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*



**ემილ ვანდერველდე (1866-1938)** – ბელგიის მუშათა პარტიის დამაარსებელი და ლიდერი, ბელგიის პარლამენტის სხვადასხვა მონევვის დეპუტატი, იუსტიციის, საგარეო საქმეთა და სახალხო ჯანდაცვის მინისტრი. 1900-1918 წლებში მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალს ხელმძღვანელობდა. ერთა ლიგის შექმნას უჭერდა მხარს, ვერსალის მოლაპარაკებების დროს კი ბელგიის დელეგაციას ხელმძღვანელობდა.

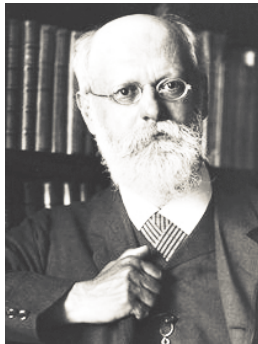
*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტების დელეგაციის წევრის სტატუსით, მეუღლესთან ერთად, იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*



**ალბერტ ინგელსი (1872-1941)** – ფრანგი სოციალისტი, საფრანგეთის მესამე რესპუბლიკის პარლამენტის წევრი, მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის წევრი. სოციალისტური გაზეთის "Cri du Nord" ხელმძღვანელი. იყო საფრანგეთის საქსოვი წარმოების მუშათა გაერთიანების მდივანი. მეორე მსოფლიო ომის შედეგად ზარალის აღმოფხვრის გეგმაზე მუშაობდა.

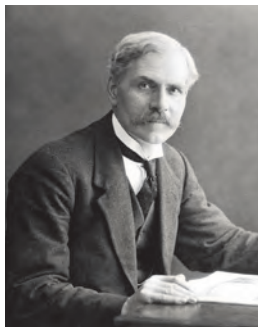
*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტების დელეგაციის წევრის სტატუსით იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*





**კარლ იოჰან კაუცკი (1854-1938)** – ფილოსოფოსი, ჟურნალისტი, მარქსიზმის თეორიტიკოსი, გერმანიის სოციალ-დემოკრატიული პარტიისა და მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის ლიდერი. 1891 წელს აუგუსტ ბებელთან და ედუარდ ბერშტაინთან ერთად გერმანიის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის პროგრამა შეიმუშავა.

*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტების დელეგაციის ხელმძღვანელის სტატუსით, მეულ-ლე ლუიზა კაუცკისთან ერთად, იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*



**ჯეიმს რემზი მაკდონალდი (1866-1937)** – დიდი ბრიტანეთის ლეიბორისტული პარტიის ლიდერი, დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრი. წლების განმავლობაში რედაქტორობდა მემარცხენე ჟურნალს "The socialist Review". პირველი მსოფლიო ომის დროს რადიკალური პაციფისტური მოწოდებებით გამოირჩეოდა და ანტისაომარ პროპაგანდას ეწეოდა. იმოგზაურა საბჭოთა რუსეთში.

*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტებთან ერთად იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*



**ადრიენ მარკე (1884-1955)** – ფრანგი სოციალისტი, ქალაქ ბორდოს მერი, საფრანგეთის ტრანსპორტის, შინაგან საქმეთა და სახელმწიფო მინისტრი, სოციალისტური პარტიის ჟირონდის ორგანიზაციის მდივანი, მემარცხენე გაზეთის "Cri populaire" გამომცემელი, მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის წევრი.

*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტების დელეგაციის წევრის სტატუსით იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*



**პიერ რენოდელი (1871-1935)** – ფრანგი სოციალისტი. საფრანგეთის პარლამენტის წევრი, მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის ერთ-ერთი ლიდერი, 1906 წლიდან საფრანგეთის სოციალისტური პარტიის მთავარი პოლიტიკური გამომცემის "L'Humanité" რედაქტორი, ჟურნალის "La Vie Socialiste" რედაქტორი.

*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტების დელეგაციის წევრის სტატუსით იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*

**ეთელ ენეკინ-სნოუდენი (1881-1951)** – ბრიტანელი სოციალისტი, სამოქალაქო აქტივისტი, ჟურნალისტი, ფემინისტი, მე-20 საუკუნის დასაწყისში სუფრაჟისტული მოძრაობის ერთ-ერთი ლიდერი. პირველი მსოფლიო ომის დროს რადიკალური პაციფისტური მონოდებებით გამოირჩეოდა და ანტისაომარ პროპაგანდას ეწეოდა, პირველი მსოფლიო ომის დროს მოგზაურობდა ბრიტანეთში, კანადასა და ამერიკაში, ომის შემდეგ კი – საბჭოთა რუსეთში.

*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტების დელეგაციის წევრის სტატუსით იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*



**ომას შო (1872-1938)** – ბრიტანელი ლეიბორისტი, პოლიტიკოსი, დიდი ბრიტანეთის შრომისა და სამხედრო მდივანი, მუშათა საერთაშორისო ინტერნაციონალის მდივანი, 1920 წელს ჟენევის სოციალისტურ კონგრესს ხელმძღვანელობდა. იმოგზაურა საბჭოთა რუსეთში.

*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტების დელეგაციის წევრის სტატუსით იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*



**ჟან ჟოსეფ კამილ ჰიუსმანსი (1871-1968)** ბელგიის სოციალისტური პარტიის ლიდერი, ბელგიის სამეფოს პრემიერ-მინისტრი მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის მდივანი.

*1920 წლის სექტემბერში ევროპელი სოციალისტების დელეგაციის წევრის სტატუსით, მეუღლესა და შვილთან ერთად იმყოფებოდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.*



**ევგენი გეგეჭკორი (1881-1954)** – იურისტი, ქართული სოციალ-დემოკრატიის ერთ-ერთი ლიდერი, 1907-1912 წლებში III მოწვევის სახელმწიფო სათათბიროს დეპუტატი ქუთაისის გუბერნიიდან, 1917 წლიდან ამიერკავკასიის კომისარიატის თავმჯდომარე, 1919 წლიდან დამფუძნებელი კრების წევრი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი, 1919 წლიდან შეითავსა იუსტიციის მინისტრის პოსტიც. 1920 წელს დიპლომატიური მისიით იმყოფებოდა იტალიაში, დიდ ბრიტანეთსა და საფრანგეთში. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა საფრანგეთში.







**კონსტანტინე გვარჯალაძე (1884-1969)** – დიპლომატი, ქართული სოციალ-დემოკრატიის ერთ-ერთი ლიდერი, 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრის ამხანაგი (მოადგილე), საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა საფრანგეთში.



**გიორგილ გიორგაძე (1879-1937)** – იურისტი, ისტორიკოსი, ქართველი სოციალ-დემოკრატი. 1918 წლის აპრილში ამიერკავკასიის დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკის სამხედრო მინისტრად დაინიშნა. 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამხედრო მინისტრი. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ საქართველოში დარჩა და ადვოკატად მუშაობდა. 1937 წელს დახვრიტეს.



**ალექსანდრე დგებუაძე (1883-1937)** – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროს სამხედრო საქმეთა მრჩეველი, საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ საქართველოში დარჩა, სტალინის კრიტიკის გამო დააპატიმრეს და 1937 წელს დახვრიტეს.



**ვიქტორ თევზაია (1883-1932)** – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროს დიპლომატიური წარმომადგენელი უკრაინაში. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ საქართველოში დარჩა, წერილობითი თანხმობით „შეურიგდა“ საბჭოთა ხელისუფლებას. სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა.

**კონსტანტინე კანდელაკი (1883-1959)** – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროს ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრის ამხანაგი (მოადგილე), შემდეგ მინისტრი (1919-1921). საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა საფრანგეთში.



**ალექსანდრე ლომთათიძე (1882-1924)** – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი, დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარის ამხანაგი (მოადგილე). საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ საქართველოში დარჩა. 1922 წელს დააპატიმრეს და ტაშკენტის ციხეში 1924 წელს გარდაიცვალა.



**ვლასა მგელაძე (1868-1943)** – ქართული სოციალ-დემოკრატიის ერთ-ერთი ლიდერი, 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა ჯერ გერმანიაში, შემდეგ საფრანგეთში.



**ნოე ყორღანია (1868-1953)** – ქართული სოციალ-დემოკრატიის ერთ-ერთი დამაარსებელი და ლიდერი, პუბლიცისტი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე, 1906 წელს რუსეთის I სახელმწიფო სათათბიროს დეპუტატად აირჩიეს და იყო სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის თავმჯდომარე. 1917 წელს თბილისის მუშათა და ჯარისკაცთა საბჭოს აღმასრულებელ კომიტეტს და ამიერკავკასიის მუშათა, ჯარისკაცთა და გლეხთა დეპუტატთა საბჭოს სამხარეო ცენტრს ჩაუდგა სათავეში. 1917 წლის ნომბერში ეროვნული საბჭოს, საბჭოს აღმასრულებელ კომიტეტს და პრეზიდიუმის თავმჯდომარედ აირჩიეს. 1918 წლიდან რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიისაგან გამოყოფილ საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას ხელმძღვანელობდა. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა საფრანგეთში.





**ისიდორე რამიშვილი (1859-1937)** – მასწავლებელი, განმანათლებელი, ქართული სოციალ-დემოკრატიის ერთ-ერთი დამაარსებელი და ლიდერი, 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი. 1921 წელს სტალინის წინააღმდეგ გამოსვლის ბრალდებით დააკავეს და საქართველოდან გადაასახლეს, 1937 წელს დახვრიტეს.



**ნოე რამიშვილი (1881-1930)** – ქართული სოციალ-დემოკრატიის ერთ-ერთი დამაარსებელი და ლიდერი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის პირველი თავმჯდომარე, შინაგან საქმეთა, სახალხო და განათლების მინისტრი, 1917 წლის რევოლუციის შემდეგ კავკასიის გლეხთა დეპუტატების საბჭოების ცენტრის თავმჯდომარე, ქართველ მენშევიკთა ცენტრალური კომიტეტის წევრი, გაზეთის „ერთობა“ რედაქტორი. 1917 წელს საქართველოს ეროვნული საბჭოს წევრად აირჩიეს. იყო ამიერკავკასიის სეიმის წევრი, ასევე ამიერკავკასიის ფედერაციული დემოკრატიული რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა მინისტრი. 1918 წლის 26 მაისს ნოე რამიშვილის მეთაურობით საქართველოს დროებითი მთავრობა შეიქმნა, თუმცა ერთ თვეში გადადგა და ხელისუფლება ნოე ჟორდანიას გადასცა. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა საფრანგეთში. 1930 წელს პარიზში, ქუჩაში მიმავალს ესროლეს და გარდაიცვალა.



**კონსტანტინე საბახტარაშვილი (1884-1938)** – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, დიპლომატი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ელჩი იტალიაში, 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობაში მცირე ხნით ეკავა შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილისა და საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილის თანამდებობები. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა საფრანგეთში.



**დავით შარაშიძე (1877-1935)** – ქართველი სოციალ-დემოკრატი. 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი. დაარსების დღიდან რედაქტორობდა სოციალ-დემოკრატიულ გაზეთს – „წიგნა“. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა სტამბოლში, შემდეგ საფრანგეთში.

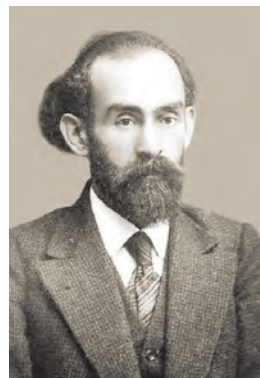
**ნიკოლოზ (კარლო) ჩხეიძე (1864-1926)** – ქართული სოციალ-დემოკრატიის ერთ-ერთი დამაარსებელი და ლიდერი, 1907-1912 და 1912-1917 წლებში III და IV სახელმწიფო სათათბიროს დეპუტატი, სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის თავმჯდომარე, 1917 წლიდან პეტერბურგის, შემდეგ სრულიად რუსეთის მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საბჭოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარე, 1918 წლის თებერვალში ამიერკავკასიის სეიმის თავმჯდომარე, ხოლო ამავე წლის 26 მაისიდან ჯერ ეროვნული საბჭოს, ხოლო შემდეგ დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარე. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა. 1926 წელს სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა.



**აკაკი ჩხენკელი (1874-1959)** – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, დიპლომატი, 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სრულუფლებიანი ელჩი საფრანგეთში. 1917 წელს ამიერკავკასიის კომისარი-ატში შინაგან საქმეთა კომისარის პოსტი ეკავა, ამიერკავკასიის დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკის დროს კი იყო მთავრობის თავმჯდომარე. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა საფრანგეთში.



**ბენიამინ ჩხიკვიშვილი (1881-1924)** – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრი, თბილისის ქალაქის თავი, აფხაზეთის გუბერნატორი, ქუთაისის და ბათუმის ოლქის გენერალ-გუბერნატორი. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა საფრანგეთში. 1924 წელს აჯანყების ორგანიზებისათვის დაბრუნდა, დააპატიმრეს და დახვრიტეს.



**ბარნაბ ძველაია (1880-1937)** – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრი. იყო სენაკის მაზრის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერი და სამაზრო ერობის ხმოსანი. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ დარჩა საქართველოში. მეთაურობდა 1924 წლის აჯანყებას სენაკში. 1937 წელს დახვრიტეს.





**ირაკლი (კაკი) ნერეთელი (1881-1959)** – პუბლიცისტი, ქართველი სოციალ-დემოკრატიის ერთ-ერთი გამოჩენილი ლიდერი, რუსეთის II სახელმწიფო სათათბიროს ოპოზიციის ლიდერი, 1917 წლის რუსეთის თებერვლის რევოლუციის ერთ-ერთი მეთაური, საქართველოს წარმომადგენელი ვერსალის საზავო კონფერენციაზე, 1917 წლის მაისში რუსეთის დროებითი კოალიციური მთავრობის წევრი და ფოსტა-ტელეგრაფის მინისტრი. ამიერკავკასიის სეიმში, საქართველოს ეროვნულ საბჭოსა და დამფუძნებელ კრებაში ხელმძღვანელობდა სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიას. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა ჯერ საფრანგეთში, შემდეგ ნიუ-იორკში.



**ნოე ხომერიკი (1882/4-1924)** – ჟურნალისტი, ქართველი სოციალ-დემოკრატი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მინდამოქმედების მინისტრი. 1918-1921 წლებში საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი, საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა. კონსტანტინოპოლში პოლიტიკური კომისიის თავმჯდომარედ დაინიშნა. 1923 წელს ბოლშევიკებმა დააკავეს და 1924 წელს აჯანყების დანებებისთანავე დახვრიტეს.



**ვალერიან ჯულელი (1887-1924)** – სამხედრო პირი, პოლიტიკოსი, ქართველი სოციალ-დემოკრატი, თბილისის მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტისა და საქართველოს ეროვნული საბჭოს წევრი, 1918 წლიდან ამიერკავკასიის სეიმისა და საქართველოს პარლამენტის წევრი. 1917 წლიდან სათავეში ჩაუდგა საქართველოს წითელ გვარდიას, რომელიც 1918 წლის ივნისიდან სახალხო გვარდიად იწოდებოდა. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ემიგრაციაში იმყოფებოდა. 1924 წელს აჯანყებობას ჩაუდგა სათავეში და საქართველოში დაბრუნდა, დაპატიმრეს და იმავე წელს დახვრიტეს.



საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის რუკა

Map of the Democratic Republic of Georgia

Karte der Demokratischen Republik Georgien

Carte de la République démocratique de Géorgie



საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გერბი  
მხატვარი იოსებ შარლემანი

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში

*Coat of Arms of the Democratic Republic of Georgia  
design by Iosif Charlemagne*

*National Archives of Georgia*

*Wappen der Demokratischen Republik Georgien  
Zeichner Iosif Charlemagne*

*Sammlung des Nationalarchivs Georgiens*

*Blason de la République démocratique de Géorgie  
peintre Joseph Charlemagne*

*Collection des Archives Nationales de Géorgie*



საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ჰიმნი  
ავტორი კონსტანტინე ფოცხვერაშვილი  
დაცულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო  
უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში

*Anthem of the Democratic Republic of Georgia  
author Konstantine Potshkverashvili*

*From the Library of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University*

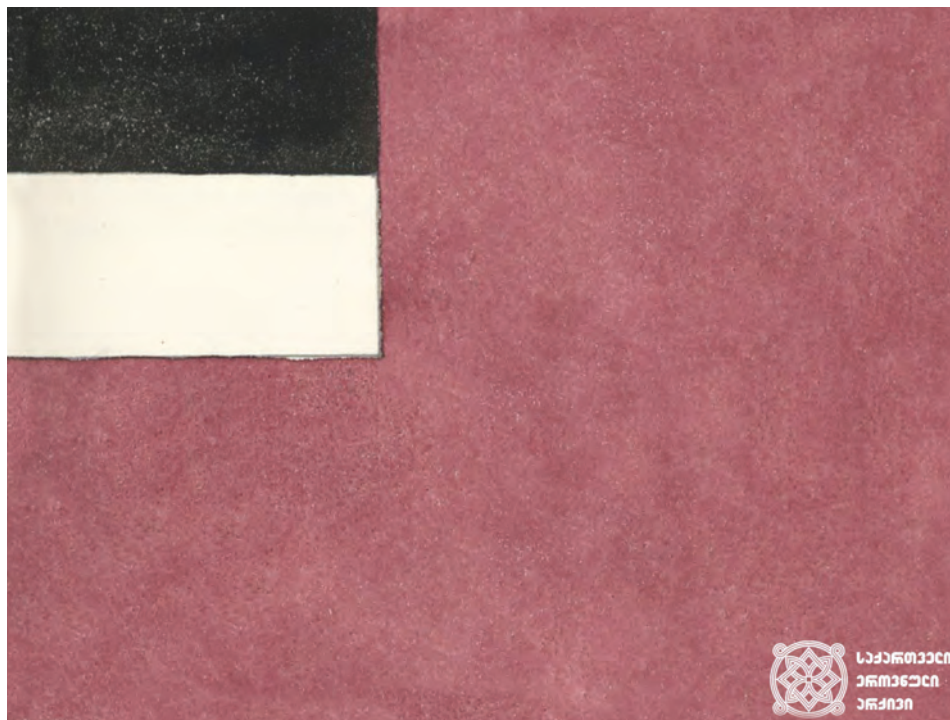
*Hymne der Demokratischen Republik Georgien -  
Autor Konstantine Pozchweraschwili*

*Sammlung der Universitätsbibliothek der Staatlichen  
Ivane-Javakhishvili-Universität Tbilissi*

*Hymne de la République démocratique de Géorgie,  
auteur Constantiné Potshkverachvili*

*Collection de la Bibliothèque de l'Université d'Etat de Tbilissi Ivane Javakhishvili*





საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროშა  
ავტორები იაკობ ნიკოლაძე, იოსებ შარლემანი

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში

*Flag of the Democratic Republic of Georgia -  
authors Iakob Nikoladze, Iosif Charlemagne*

*National Archives of Georgia*

*Flagge der Demokratischen Republik Georgien  
Autoren Jakob Nikoladse, Iosif Charlemagne*

*Sammlung des Nationalarchivs Georgiens*

*Drapeau de la République démocratique de Géorgie  
auteurs : Jakob Nikoladzé, Joseph Charlemagne*

*Collection des Archives Nationales de Géorgie*



*ბათუმის პორტი*

*Batumi Port*

*Der Hafen von Batumi*

*Port de Batoumi*



*თბილისი, ქალაქის საბჭოს შენობა (დღევანდელი თბილისის საკრებულო)  
ფოტო დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში*

*Tbilisi City Council building (today Tbilisi Council)*

*Photo from the National Parliamentary Library of Georgia*

*Tiflis, Gebäude des Tifliser Stadtrates (aktueller Tifliser Gemeinderat)*

*Sammlung der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens*

*Conseil municipal de Tbilissi*

*Collection de la Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie*



თბილისი, არტისტული საზოგადოების შენობა, გოლოვინის გამზირი  
(დღევანდელი შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო თეატრი)

ფოტო დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში

*Tbilisi Artistic Society Building, Golovin Avenue (today the Shota Rustaveli Theatre)*

*Photo from the National Parliamentary Library of Georgia*

*Tiflis, Gebäude der Gesellschaft für Kunst, Golowini Prospekt (heutiges Staatliches  
Schota-Rustaweli-Theater)*

*Sammlung der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens*

*Société des Arts (actuel Théâtre d'Etat Chota Roustaveli), avenue Yevgeny Golovin  
(actuelle avenue Roustaveli)*

*Collection de la Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie*



*საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის სასახლე  
(ეზოს მხრიდან)*

*ფოტო დაკულია საქართველოს ეროვნულ არქივში*

*Government Palace of the Democratic Republic of Georgia (from the yard)*

*National Archives of Georgia*

*Regierungspalast der Demokratischen Republik Georgien (Hofseite)*

*Sammlung des Nationalarchivs Georgiens*

*Palais du Gouvernement de la République démocratique de Géorgie  
(côté de la cour)*

*Collection des Archives Nationales de Géorgie*



დამფუძნებელი კრების პლენარულ სხდომათა დარბაზის ინტერიერი  
 (დღევანდელი მოსწავლე-ახალგაზრდობის ეროვნული სასახლე)  
 ფოტო დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში

*Interior of the Plenary Session Hall of the Constituent Assembly  
 (today's National Student-Youth Palace)*

*National Archives of Georgia*

*Intérieur des Plenarsitzungssaals der Konstituierenden Versammlung  
 (Heutiger Jugendpalast Tbilissi)*

*Sammlung des Nationalarchivs Georgiens*

*Salle des réunions de l'Assemblée Constituante  
 (actuel Palais national des élèves et de jeunesse)*

*Collection des Archives Nationales de Géorgie*



*ნოე ჟორდანიას თბილისის რკინიგზის სადგურზე ხვდება სტუმრებს  
ფოტო დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში*

*Noe Zhordania welcomes guests at Tbilisi Railway station  
National Archives of Georgia*

*Noe Schordania empfängt die Gäste am Bahnhof von Tiflis  
Sammlung des Nationalarchivs Georgiens*

*Noé Jordania accueille les hôtes à la gare de Tbilissi  
Collection des Archives Nationales de Géorgie*



*მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების) დელეგაციის  
შეხვედრა დამფუძნებელ კრებაში  
ფოტო დაცულია ემილ ვანდერველდეს ინსტიტუტის არქივში*

*Welcoming the Second International delegation at the Constituent Assembly*

*Photo from the Institut Émile Vandervelde Archives*

*Empfang der Delegation der Zweiten Internationale in  
der Konstituierenden Versammlung*

*Foto aus dem Archiv des Émile-Vandervelde-Instituts*

*Accueil de la Délégation de la Seconde Internationale socialiste à  
l'Assemblée Constituante*

*Collection des archives de l'Institut Emile Vandervelde*





*მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების) დელეგაცია  
საქართველოში*

*ფოტო დაცულია ემილ ვანდერველდეს ინსტიტუტის არქივში*

*Delegation of the Second International in Georgia*

*Photo from the Institut Émile Vandervelde Archives*

*Delegation der Zweiten Internationale in Georgien*

*Foto aus dem Archiv des Émile-Vandervelde-Instituts*

*Délégation de la Seconde Internationale socialiste en Géorgie*

*Collection des archives de l'Institut Emile Vandervelde*



*რამსეი მაკდონალდი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში  
ფოტო დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში*

*Ramsay MacDonald in Tbilisi State University  
National Archives of Georgia*

*Ramsay MacDonald in der Staatlichen Universität Tbilissi  
Sammlung des Nationalarchivs Georgiens*

*Ramsay MacDonald à l'Université d'Etat de Tbilissi  
Collection des Archives Nationales de Géorgie*



მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების) დელეგაცია  
საქართველოში, თბილისი

დგანან: კამილ ჰიუსმანსი, (სავარაუდოდ, მისი მეუღლე),  
რემზი მაკდონალდი, ემილ ვანდერველდე, დე ბრუჟკერი, პაულ ოლბერგი

სხედან: ალბერტ ინგელსი, (შესაძლოა ჰიუსმანსის ქალიშვილი),  
ადრეან მარკე, ეთელ ანაკინ-სნოუდენი, თომას შოუ, (უცნობი პირი),  
პიერ რენოდელი

ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში

*Delegation of the Second International in Georgia, Tbilisi*

*Standing: Camille Huysmans, (presumably his wife), Ramsay MacDonald,  
Emile Vandervelde, Louis de Brouckère, Paul Olberg*

*Sitting: Albert Inghels, (possibly Huysmans's daughter), Adrien Marquet,  
Ethel Annakin-Snowden, Thomas Shaw, (unknown person), Pierre Renaudel*

*Photo from Thierry Berishvili's collection*

*Delegation der Zweiten Internationale in Georgien, Tiflis*

*Stehend: Camille Huysmans (verm. seine Frau), Ramsay MacDonald,  
Émile Vandervelde, Louis de Brouckère, Paul Olberg*

*Sitzend: Albert Inghels, (evtl. Camille Huysmans Tochter),  
Adrien Marquet, Ethel Snowden-Annakin, Thomas Shaw, (unbekannte Person),  
Pierre Renaudel*

*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Délégation de la Seconde Internationale socialiste en Géorgie, à Tbilissi*

*Debout : Camille Huysmans, (avec probablement sa femme), Ramsay Macdonald,  
Emile Vandervelde, De Brouckère, Paul Olberg*

*Assis : Albert Inghels, (avec probablement la fille de C. Huysmans),  
Adrien Marquet, Ethel Snowden-Annakin, Thomas Shaw, (personne inconnue),  
Pierre Renaudel*

*Collection privée de Thierry Berichvili*



*ემილ ვანდერველდე, ნოე ჟორდანია, კამილ ჰიუსმანსი, თბილისი  
ფოტო დაცულია ემილ ვანდერველდეს ინსტიტუტის არქივში*

*Emile Vandervelde, Noe Zhordania, Camille Huysmans, Tbilisi*

*Photo from the Institut Émile Vandervelde Archives*

*Émile Vandervelde, Noe Schordania, Camille Huysmans, Tiflis*

*Foto aus dem Archiv des Émile-Vandervelde-Instituts*

*Emile Vandervelde, Noé Jordania, Camille Huysmans, Tbilissi*

*Collection des archives de l'Institut Emile Vandervelde*



*ირაკლი წერეთელი (ზის მეორე), კამილ ჰიუსმანსი (ზის მეოთხე)  
უცხოელ პოლიტიკოსებთან ერთად*

*ფოტო დაცულია ემილ ვანდერველდეს ინსტიტუტის არქივში*

*Irakli Tsereteli (sitting second from the left), Camille Huysmans  
(sitting fourth from the left) with foreign politicians*

*Photo from the Institut Émile Vandervelde Archives*

*Irakli Zereteli (sitzend Zweiter), Camille Huysmans (sitzend Vierter)  
neben den ausländischen Politikern*

*Foto aus dem Archiv des Émile-Vandervelde-Instituts*

*Irakli Tsereteli (deuxième personne assise), Camille Huysmans  
(quatrième personne assise), avec des personnalités politiques*

*Collection des archives de l'Institut Emile Vandervelde*



მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების)  
დელეგაცია საქართველოში  
ფოტო დაცულია ემილ ვანდერველდეს ინსტიტუტის არქივში

*The Second International Delegation in Georgia*

*Photo from the Institut Émile Vandervelde Archives*

*Delegation der Zweiten Internationale in Georgien*

*Foto aus dem Archiv des Émile-Vandervelde-Instituts*

*Délégation de la Seconde Internationale socialiste en Géorgie*

*Collection des archives de l'Institut Emile Vandervelde*



თბილისში გამართული აქცია, სიტყვით გამოდის ჯეიმს რემზი მაკდონალდი  
ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში

*Ramsay MacDonald's speech at an action held in Tbilisi*

*Photo from Thierry Berishvili's collection*

*Kundgebung in Tiflis, James Ramsay MacDonald hält eine Rede auf der Tribüne*

*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Meeting à Tbilissi, James Ramsay Macdonald devant la tribune*

*Collection privée de Thierry Berichvili*



მიტინგი თბილისში, ტრიბუნასთან სიტყვით გამოდის ალბერტ ინგელსი  
ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში

*Rally in Tbilisi, Albert Inghels addresses the public from the rostrum*

*Photo from Thierry Berishvili's collection*

*Kundgebung in Tiflis, Albert Inghels hält eine Rede auf der Tribüne*

*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Meeting à Tbilissi, Albert Inghels devant la tribune*

*Collection privée de Thierry Berichvili*





დელეგაციის წევრები სუფრასთან  
ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში

*Delegation members at the table*  
*Photo from Thierry Berishvili's Collection*

*Delegationsmitglieder am Tisch*  
*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Membres de la Délégation au dîner*  
*Collection privée de Thierry Berichvili*



მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების) დელეგაციის  
სტუმრობა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში  
ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში

*The Second International delegation in the Democratic Republic of Georgia*

*Photo from Thierry Berishvili's collection*

*Besuch der Delegation der Zweiten Internationale in  
der Demokratischen Republik Georgien*

*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Visite de la Seconde Internationale en République démocratique de Géorgie*

*Collection privée de Thierry Berichvili*



*მიტინგი დუშეთში, ტრიბუნასთან სიტყვით გამოდის თომას შო  
ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში*

*Rally in Dusheti, Thomas Shaw delivers a speech from the rostrum*

*Photo from Thierry Berishvili's collection*

*Kundgebung in Duscheti, Thomas Shaw hält eine Rede auf der Tribüne*

*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Meeting à Douchetie, Thomas Shaw devant la tribune*

*Collection privée de Thierry Berichvili*



*მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების)  
დელეგაციის სტუმრობა ყაზბეგში  
ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში*

*The Second International delegation meeting in Kazbegi*

*Photo from Thierry Berishvili's collection*

*Besuch der Delegation der Zweiten Internationale in Kasbegi*

*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Délégation de la Seconde Internationale à Kazbegui*

*Collection privée de Thierry Berichvili*



მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების)  
დელეგაციის სტუმრობა ყაზბეგში

ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში

*The Second International delegation visiting Kazbegi*

*Photo from Thierry Berishvili's collection*

*Besuch der Delegation der Zweiten Internationale in Kasbegi*

*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Délégation de la Seconde Internationale à Kazbegui*

*Collection privée de Thierry Berichvili*



*თელავი, XX საუკუნის დასაწყისი  
ფოტო დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში*

*Telavi, beginning of XX century*

*Photo from the National Parliamentary Library of Georgia*

*Die Stadt Telawi, Anfang des 20. Jahrhunderts*

*Sammlung der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens*

*Ville de Telavi, début du XX siècle*

*Collection de la Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie*



*გორი, მე-20 საუკუნის დასაწყისი*

*Gori, beginning of XX century*

*Die Stadt Gori, Anfang des 20. Jahrhunderts*

*Ville de Gori, début du XX siècle*



*ბორჯომი, XX საუკუნის დასაწყისი*

*Borjomi, beginning of XX century*

*Die Stadt Bordschomi, Anfang des 20 Jahrhunderts*

*Ville de Bordjomi, début du XX siècle*





მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების) დელეგაციის შეხვედრა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის წევრებთან, ბორჯომი

ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში

*Meeting of the Second International Delegation with the government members of the Democratic Republic of Georgia, Borjomi*

*Photo from Thierry Berishvili's collection*

*Treffen zwischen der Delegation der Zweiten Internationale und den Regierungsmitgliedern der Demokratischen Republik Georgien, Bordschomi*

*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Rencontre de la Délégation de la Seconde Internationale socialiste avec les membres du gouvernement de la République démocratique de Géorgie, Bordjomi*

*Collection privée de Thierry Berichvili*



რკინიგზის სადგური ყვირილა  
ფოტო დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში

*Kvirila railway station*

*Photo from the National Parliamentary Library of Georgia*

*Bahnhof von Kvirila*

*Sammlung der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens*

*La gare Kvirila*

*Collection de la Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie*



*ჭიათურის სადგური. შავი ქვით დატვირთული  
 მატარებელი რონოდებით*

*ფოტო დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში*

*Chiatura Station. Train loaded with black stone*

*Photo from the National Parliamentary Library of Georgia*

*Bahnhof von Tschiatura. Ein mit schwarzem Stein beladener Zug*

*Sammlung der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens*

*La gare de Tchiatoura. Les wagons chargés de la pierre noire*

*Collection de la Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie*



მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების) დელეგაცია  
საქართველოში, მიტინგი, ნოე რამიშვილი  
ფოტო დაცულია ტიერი ბერიშვილის კოლექციაში

*The Second International delegation in Georgia, rally, Noe Ramishvili*

*Photo from Thierry Berishvili's collection*

*Delegation der Zweiten Internationale in Georgien,  
Kundgebung, Noe Ramischvili*

*Privatsammlung von Thierry Berichvili*

*Délégation de la Seconde Internationale socialiste en Géorgie,  
le meeting, Noé Ramichvili*

*Collection privée de Thierry Berichvili*



*ქუთაისი, XX საუკუნის დასაწყისი  
ფოტო დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში*

*Kutaisi, beginning of XX century*

*National Archives of Georgia*

*Die Stadt Kutaissi, Anfang des 20. Jahrhunderts*

*Sammlung des Nationalarchivs Georgiens*

*Ville de Koutaïssi, début du XX siècle*

*Collection des Archives Nationales de Géorgie*





*მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების)  
დელეგაციის სტუმრობა საქართველოში  
ფოტო დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში*

*The visit of the Second International delegation to Georgia  
National Archives of Georgia*

*Besuch der Delegation der Zweiten Internationale in Georgien  
Sammlung des Nationalarchivs Georgiens*

*Délégation de la Seconde Internationale socialiste en Géorgie  
Collection des Archives Nationales de Géorgie*



*ფოთი*

*ფოტო დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში*

*Poti*

*Photo from the National Parliamentary Library of Georgia*

*Die Stadt Poti*

*Sammlung der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens*

*Ville de Poti*

*Collection de la Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie*



*ფოთი, XX საუკუნის დასაწყისი  
ფოტო დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში*

*Poti, beginning of XX century  
Photo from the National Parliamentary Library of Georgia*

*Die Stadt Poti, Anfang des 20. Jahrhunderts  
Sammlung der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens*

*Ville Poti, début du XX siècle  
Collection de la Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie*





*ოზურგეთი, XX საუკუნის დასაწყისი*

*ფოტო დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში*

*Ozurgeti, beginning of XX century*

*Photo from the National Parliamentary Library of Georgia*

*Die Stadt Osurgeti, Anfang des 20. Jahrhunderts*

*Sammlung der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens*

*Ville d'Ozourguéti, début du XX siècle*

*Collection de la Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie*



კარლ კაუცკი  
ფოტო დაცულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის  
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში

*Karl Kautsky*

*Photo from the library of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University*

*Karl Kautsky*

*Sammlung der Universitätsbibliothek der Staatlichen  
Ivane-Javakhishvili-Universität Tbilissi*

*Karl Kautsky*

*Collection de la Bibliothèque de l'Université d'Etat de Tbilissi Ivane Javakhichvili*



კარლ და ლუიზა კაუცკები (მარცხნიდან მეორე და მესამე),  
სვიმონ ხუნდაძე (აგრონომი) მეუღლესთან ერთად (მარჯვნივ)  
დაცულია პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკაში

*Second and third from the left Karl and Luise Kautsky, from the right  
Svimon Khundadze (agronomist) with his wife*

*Photo from the National Parliamentary Library of Georgia*

*Karl Kautsky (zweiter von links) und Luise Kautsky (dritte von links);  
Swimon Chundadse (Agronom) neben seiner Frau (von rechts)*

*Sammlung der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens*

*De gauche, deuxième personne Karl Kautsky avec Louise Kautsky*

*De droite, Svimon Khoundadzé (agronome) avec sa femme*

*Collection de la Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie*



კარლ და ლუიზა კაუცკები საქართველოს დემოკრატიული  
რესპუბლიკის მთავრობის წევრებთან ერთად  
ფოტო დაცულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის  
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში

*Karl and Luise Kautsky with members of the Government of  
the Democratic Republic of Georgia*

*Photo from the library of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University*

*Karl und Luise Kautsky mit den Regierungsmitgliedern  
der Demokratischen Republik Georgien*

*Sammlung der Universitätsbibliothek der Staatlichen  
Ivane-Javakhishvili-Universität Tbilissi*

*Karl et Louise Kautsky avec des membres du Gouvernement de  
la République démocratique de Géorgie*

*Collection de la Bibliothèque de l'Université d'Etat de Tbilissi Ivane Javakhishvili*



# The Visit of European Socialists to Georgia

## I



## PREFACE TO THE PUBLICATION

The publication is dedicated to the 100th anniversary of the visit of the delegation of the Second European International to Georgia. This was an extremely important event in the modern history of Georgia. The visit was also considered to be of great importance by the European political circles.

At the Second International Conference in Geneva in the summer of 1920, the idea emerged that the European Socialists would visit Georgia to become familiar with the political, economic, and cultural situation and to decide whether it would be possible to influence the governments of the great European powers to recognize the newly formed Democratic Republic of Georgia *de jure*.

The Georgian government carefully made thorough preparations for the reception of the guests. The journey of the delegation members to different parts of the country, which started in Batumi on 14 September 1920, was often characterized by a festive tone. An extraordinary session of the Constituent Assembly was also dedicated to the visit of the European Socialists.

The Georgian political elite and the public attached special importance to this visit for the recognition of the country in the international arena. This hope was not unfounded, as foreign politicians on their return from Georgia gave quite a positive assessment of the situation in Georgia in their reports and articles.

It is true that the delegation did not include Karl Kautsky, a prominent Socialist party figure, but he later visited Georgia and wrote the book “Georgia – A Social-Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations”, the Georgian translation of which was published by Tbilisi State University in 2018 with the support of Friedrich Ebert Foundation.

The first volume of the given publication offers the chronicle of the visit of the Second International delegation, which was covered by the Georgian media of the period, as well as the impressions printed in the press; the second volume includes the memoirs of the members of the European Socialist Delegation offered by the Institut Émile Vandervelde (Brussels).

The photo documents, preserved in the library of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, National Archives of Georgia, National Library of the Parliament of Georgia, and the personal collections of the Institut Émile Vandervelde and Thierry Berishvili have been used.

This publication will be of great help to the scholars interested in the history of Georgia as well as political parties and, in general, a wide range of readers.

**Zurab Gaiparashvili**



## **WE ALWAYS ASPIRED TO THE WEST**

The Democratic Republic of Georgia welcomed the European guests with a solemn ceremony. The Chairman of the meeting Alexandre Lomtadidze, and the leaders of the factions: Grigol Giorgadze, Shalva Meskhishvili, Giorgi Gvazava, Grigol Veshapeli, Ter-Petrosyan, delivered welcoming speeches... All of them were politicians.

The only non-politician and non-socialist among the welcoming hosts was the writer Grigol Robakidze, who drew the attention of the European guests in a completely different direction – the past relationship between Georgia and the West and Georgia’s constant aspiration towards the West.

“Georgians have been waiting for you for two thousand years!” – the writer addressed the Europeans, having in mind the military-political strategic partnership between Georgia and Rome in the first and second centuries, the united struggle of the Roman Empire and the Kingdom of Iberia (Georgia) against the Eastern Empire. Now, during the visit of the leaders of the Second International to independent Georgia, the Georgian writer wanted to see the prospects and hopes for the future of mutual solidarity between Georgia and Europe. “We have always aspired towards the West,” Grigol Robakidze explained, referring not to one or two centuries, but to the two thousand-year history of Georgia.

Some of the leaders of the Second International already had the practice of personal or organizational cooperation with the Georgian revolutionary world. We should remember that one of the prominent members of the European Socialist delegation, Camille Huysmans, was closely involved in the 1905 “Sirius” military-revolutionary expedition. As is known, the Georgian Socialist-Federalists, in the summer of 1905, bought a large batch of weapons in the Netherlands – 8,000 rifles with ammunition – and sent it over to Georgia. Camille Huysmans actively assisted them in purchasing weapons. Russian special services claimed that the so-called “International Committee” was involved in the purchase of weapons. The International Committee was nothing more than a bureau of the Second International, and in 1905 Camille Huysmans, the leader of the Belgian Socialist Party, was elected as its secretary (its chairman was Emile Vandervelde).

As it transpires, other Georgian figures also had relations with the Second International. In the early half of 1917, the International published a book of the materials of a meeting held in Stockholm. It also published the report prepared by Georgian patriot figures Mikhako Tsereteli and Giorgi Machabeli (who represented the Georgian National Independence Committee). The given fact was proof that the leaders of the Second International supported not only the socialist movements in Georgia and other countries, but also the national movements.

Advancing to September 1920, Huysmans, Vandervelde and other European comrades had arrived to solve a larger problem, which was of great importance for Georgia. They had to get acquainted with the country, and achieve the recognition of its independence by the Entente states and their own governments.

At that time, in the form of the Second International, the workers' and socialist movements in Western Europe had a serious influence on the governments of their own countries. Before the guests arrived in Georgia, the Second International had already publicly expressed its support for Georgia's independence in 1919. In February 1919, the Second International Conference was held in Bern, which adopted a special resolution on Georgia. It reads: "In response to the call of the Georgian Social-Democratic Party to the International, the Bern International Socialist Conference states that it considers the national independence to be a just demand of the Georgian people, which agrees with the core provision of the right of peoples, self-determination, which has long been published by the International and which is accepted by President Wilson's program as the basis for truce. The Georgian people showed an undoubted political consciousness when they created, despite the most difficult conditions, a democratic and republican order and lived independently for eight months. Therefore, the International Socialist Conference demands from the Peace Conference that Georgia's independence should be officially recognized. Which rejects any guardianship on the part of one or more states, and which also rejects any surveillance of its democratic institutions" (Newspaper *"Sakartvelos Respublika"*, June 5, 1919).

The Second International was the first international organization not only to support Georgia's independence, but also to directly call on the Entente High Council to recognize Georgia's independence.

This was at the beginning of 1919, when the Paris Peace Conference had not yet begun to discuss the recognition of Georgia's de facto independence. In September 1920, de facto recognition was achieved and the legal recognition of Georgia's independence was on the agenda. The "extraordinary" speakers of the Constituent Assembly and the special speakers at the special session emphasized the need for de jure recognition.

Alexandre Lomtatidze, Deputy Chairman of the Constituent Assembly and Chairman of the Session: "... There are plenty of obstacles in our path, and one of them is that we have not been recognized de jure so far. Our guests are aware of this fact, but I would like to point this out from this rostrum and resolutely say that our legal recognition should occur as soon as possible. This is required by the vital interests of our people and the democratic republic."

Leo Shengelaia, Chairman of the SR Faction: "Gentlemen! Official Europe has already recognized our de facto independence. We have not been legally recognized yet."

Alexandre Lomtatidze: "We urgently need Georgia's independence to be recognized legally. The whole Constituent Assembly is unanimous in it."

The Second International has done a lot for the popularization of the idea of Georgia's independence and its legal recognition in particular. The Second International leaders waged an unprecedented campaign in the countries of Western Europe: they organized demonstrations, rallies, where the demands of Georgia's *de jure* recognition were voiced; leading media outlets in Paris, London, Brussels, Amsterdam, Rome and other capitals wrote articles and resolutions in support of Georgia, as well as appeals to the Paris Conference. Among other things, the extraordinary activity of the rulers of the International played a major role in the legal recognition of Georgia's independence by the states of the Supreme Council of the Entente in late January 1921.

The International kept its word, while official Europe still exercised some sort of diplomatic caution. On 27 January 1921, the Minister of Foreign Affairs of Georgia received an official statement from the Minister of Foreign Affairs of France, Aristide Briand: "I introduced your letter to the Conference without delay. The conference unanimously decided to recognize the Georgian government *de jure*." As in the case of *de facto*, now too, the states of the Supreme Council of the Entente recognized the *de jure* independence of Georgia with a similar entry – the status of "de jure government of Georgia".

There are two types of state recognition in international law. The first is the recognition of the state as a subject of international law by other states, which means that the named state is recognized as an independent and sovereign state and a full member of the international community.

In the second case, there is recognition of the government, which does not yet have real state power, but is trying to gather it. Such recognition shall mean that the named Government is recognized as the legitimate Government of the State, representing the given State on the international arena. Such acknowledgments take place during revolutions and coups.

The First Republic of Georgia was recognized as a subject of international law, with the status of a government, as in the case of a *de facto* government. The impression was created that the potential aggressor country was given the opportunity to use such a vague record to its advantage. It is conceivable that the possibility of such dubious recordings was taken into account by the Second International when it indicated in the above-mentioned resolution of the Bern Conference that the influence, mandate or any kind of supervision of any state over independent Georgia should have been ruled out.

In other words, "any supervision, whatever it may be, on the part of one or more states, which also denies any oversight of its democratic institutions, was excluded."

The international political reality did not take into account the principles of pure democracy of the International. By demagoguery and distortion of the objective reality, Soviet Russia adjusted the norms of international diplomacy to conquer Georgia in such a way that outwardly made everything "bearable" for Europe – as if the conquest of Georgia did not take place, but rather a change of government; and

as if the independent Republic of Georgia as recognized by Soviet Russia under the Treaty of May 7, 1920, remained an independent state which voluntarily merged into the Federation of Soviet Countries.

Everything ended. The Democratic Republic of Independent Georgia no longer existed. Only the Georgian government, which was in exile, continued to exist, knocking on the doors of the official structures of the states, trying to gain access to international conferences, and garner the support of the then socialist friends of yesterday, who had become Prime Ministers, MPs or influential elites of various states.

But it was in vain, the official Europe was soon forced to close the doors of all ministries to the former independent states in the Soviet space, including the Georgian government.

For the longest time, despite being in opposition, the only international, strong, influential organization which remained loyal and supportive was the Second International and the socialist parties of its separate, national countries.

The Georgian government in exile, while still in Istanbul appealed to “all socialist parties and workers’ organizations.” In April 1921, the Georgian government had just arrived in Paris, where Noe Zhordania briefed the Central Committee of the French Socialist Party. He was asked what had happened in Georgia. Europe was misinformed due to the strong Soviet-Russian counter-propaganda. Many thought that the anti-Menshevik uprising really took place in Georgia. The second International and Socialist parties knew perfectly well what had really happened in Georgia. On the basis of the report made by Zhordania, the French Socialist party issued a manifesto addressing the workers of its country to express protest over Georgia’s occupation by Russia.

On June 13 of the same year, Noe Zhordania visited Belgium, where he was met by the organization of the Trade Unions. In Belgium, support and solidarity were expressed to Georgia through letters, articles, meetings and other forms of protest.

In November 1921, having arrived in England, Zhordania attended the country’s annual conference of the workers. Here the participants did not end with only the supportive declarations. The Conference adopted a special resolution, which expressed the belief that the Georgian people, “without military violence, had to be allowed to choose freely the form of government they regarded beneficial.”

The conference also supported the initiative of Georgian Social Democrats. They wanted to set up a mixed international commission, with the participation of the representatives from Socialist and Communist parties and a referendum had to be held in Georgia under their surveillance, which would decide the country’s fate. It would not be an overestimation to say that a similar project would have been regarded quite ridiculous in Kremlin. It is strange how the realist British agreed to support such a project. (Gogi Tskhovrebadze. *Georgian Political Emigration and the Issue of Georgia’s Independence in 1921-1925*. Meridian Publishing House. Tbilisi. 1996. pp. 60-61).

## **Chronicle of Solidarity Activities of the Second International and European Social Democracy towards Georgia**

- In the summer of 1921 – Nikoloz Chkheidze and Noe Ramishvili were in Germany. They met with Karl Kautsky, Eduard Bernstein, the President of Germany (Weimar Republic) Friedrich Ebert and others. The meetings were followed by demonstrations of solidarity with Georgia.
- For a similar purpose – N. Chkheidze and N. Ramishvili went to Poland and Denmark, with similar results. A rally of two thousand people in support of Georgia was held in the Netherlands.
- Evgeni Gegechkori and Svimon Mdivani visited Italy to promote and support Georgia's independence.
- On November 22, the Executive Committee of the Second International adopted a resolution in support of Georgia's independence and demanded the withdrawal of Russian troops from the country.
- Europeans also responded to the visits of Georgian politicians with reciprocal visits, but to the Soviet Socialist Republic of Georgia. They wanted to know what was happening on the ground in conquered Georgia. In March 1922, Julius Braunthal, one of the editors of the leading newspaper of the Austrian Socialist Party "Arbeiter Zeitung" and a well-known Social Democrat, arrived in Georgia.

Similar protests, demands, statements were written and directed towards Soviet Russia from almost all European countries, where the influence of the Second International spread and the socialist parties functioned. In 1921-1922, when the Svaneti uprising was taking place in Georgia, the Second International appealed to the Moscow government, calling for an end to the bloodshed.

Moscow was proposed to establish a nine-member joint commission of the three Internationals, or as they called it a commission of nine to observe the problems between Georgia and Russia and develop a position on the issue. (Nestan (Elisabed) Kirtadze. Europe and Independent Georgia. 1919-1923. Tbilisi. 1997. pp. 207-212). Unfortunately, the solidarity movement and the activity of the Second International and the European Socialist Parties towards Georgia did not yield the desired result. The fate of the world was decided by the governments of the leading states and not by the oppositions of these states, no matter how powerful and influential they may have been. New processes were taking place in the world. Europe gradually recognized Russia's new Soviet state and established trade and economic relations with it. One of the first states to sign agreement with Soviet Russia, the so called Rapallo Treaty, was Germany (Weimar Republic). This agreement was important for Georgia because it was ratified by other Soviet republics as well: Belarus, Ukraine, Armenia and Azerbaijan. Georgia ratified it on February 12, 1922, which

meant that Germany recognized the Soviet Socialist Republic of Georgia. Vladimer Akhmetelashvili wrote regarding the issue to Noe Jordania: The German government has taken a terrible step, because the Rapallo agreement was extended over Georgia. With this act, wrote the former representative of the Democratic Republic of Georgia in Germany, "The German government erased our country – the independent existence of Georgia and thus destroyed the Georgian representation in Berlin" (excerpt from Gogi Tskhovrebadze's work "Georgian Political Emigration and the Issue of Georgia's Independence in 1921-1925", p. 52).

In February 1924, diplomatic relations were established between England and the Soviet Union. In a short period of time, relations with the Soviet Union were established by many countries in Europe and around the world.

Against this background, the activity of the Second International also gradually decreased and soon reduced to a minimum.

However, history has boldly marked the brilliant pages of the Second International and European Democracy – its great support for independent Georgia and its commitment to the principles of freedom.

**Dimitri Shvelidze**

Doctor of History

Professor

## GEORGIA, EUROPEAN SOCIALISM, AND THE SECOND INTERNATIONAL

On September 14, on a fully paid trip by the Georgian government, and under the watchful eyes of Western intelligence agents, a group of European socialists arrived in Batumi to spend two weeks in the Democratic Republic of Georgia, the first socialist country in “Europe.” The visit was a welcome distraction for Georgians as well as the guests. The new state’s economic problems were profound and multiple. The government had inherited an economy devastated by war. It was struggling with hyper-inflation, mass unemployment, and a dramatic collapse in production. In a speech in October 1920, the Chairman of the Government, Noe Zhordania declared: “Today each of us feels and each of us suffers deeply from the realization that we are not moving toward catastrophe, but that we are already there.”<sup>1</sup> For the Georgian government, the presence of a group of famous Europeans was a demonstration to its citizenry of Western support. It gave a little polish to socialism, which amidst corruption and two and a half years of economic misery, had lost much of its shine.

The visit underlined the important connections Georgian social democratic leaders had with Europe’s leading socialists. Since the 1890s, Georgian social democrats had drawn their inspiration from socialist titans like Jean Jaurès, Karl Kautsky, Eduard Bernstein and Otto Bauer. Georgian social democratic leaders like Noe Zhordania, Akaki Chkhenkeli, and Noe Ramishvili, had spent years as students or exiles in Germany, Switzerland and France, and knew their European contemporaries personally. The Georgian social democrats, who had preserved one of the strongest and most active social democratic organizations in the Russian Empire, participated in debates among Europe’s socialist parties on issues like party organization and legal participation. The Georgians had their own ideas on the national question and the role of the peasantry, which did not coincide with those of their Russian comrades in the RSDLP.<sup>2</sup>

The European experience was crucial in determining the structure and goals of the Democratic Republic of Georgia in 1918. Georgian social democracy’s dedica-

<sup>1</sup> ნოე ჟორდანია, საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე (ოფიციალური დოკუმენტები, სიტყვები და გამოსვლები); საქართველოს სახელმწიფოს ხელმძღვანელები, ტომი XIV. (Noe Zhordania, the Chairman of the Georgian Government (official documents, speeches and presentations); Leaders of the Georgian State, Vol. XIV; Senior editor Stephen Jones; editor Emzar Jgerenaia, Tbilisi: Georgian National Parliamentary Library, 2018, p. 87).

<sup>2</sup> On the Evolution of Georgian Social Democracy between 1905 and 1917, see Stephen F. Jones, *Socialism in Georgian Colors: the European Road to Social Democracy, 1883-1917*, Cambridge: Harvard University Press, 2005, pp.197-235.

tion to the European path of development never wavered. It intensified after the October Revolution of 1917 when the “parting of the ways” with former socialist colleagues in the Bolshevik faction of the RSDLP became unbridgeable. For Georgia’s social democrats, the differences with Bolshevism were civilizational. Bolshevism represented Asia and the Russian tradition of autocracy. For Georgian social democrats, being European meant democracy, evolutionary change, and an alliance with the reformist Second International. The communist Third International (Comintern), created in March 1919, was quite a different animal. It promoted civil war, world revolution, and an anti-imperial alliance with the East. The twenty-one points, which defined the credentials for Comintern membership, demanded that all communist parties follow the Russian model of revolutionary transformation.<sup>1</sup> Ideas of parliamentarianism, democracy, and legal mass parties – supported by most members of the Second International – were far more appealing to Georgia’s social democrats. Unlike the socialist parties in Europe, which were torn apart by disagreements and splits on attitudes toward Bolshevism and the Third International, Georgian social democrats remained united around the idea of a parliamentary path to socialism. There was no equivocation among Georgia’s socialists about the destructive nature of a dictatorship of the proletariat. The Georgian party was well acquainted with the Bolshevik practice of monopolization and centralization of decision-making. The Second International’s defence of the right of peoples “to decide themselves about their destiny and their national affiliation” without any caveats about class solidarity and world revolution, was closer to the Georgian republic’s interests and policies.<sup>2</sup>

Georgian social democrats’ connection to leading European socialists was, at times, critical to advancing Georgia’s foreign policy. Georgia’s democratic socialist colleagues in Europe opposed the Bolshevik model. They no longer accepted revolution as an inevitable path to a democratic socialist system. Among them was Camille Huysmans, who served from 1905-1922 as the secretary of the Second International. He became Belgium’s 34th prime minister in 1946. As a Flemish activist, he understood the needs of small nations like Georgia for self-determination, self-government and, ultimately, independence. Huysmans remarked in October 1921, after the first republic had fallen, that Georgia was “the only socialist state in the entire world.”<sup>3</sup> Ramsay MacDonald, a leading figure in the reformist wing of the Independent Labor Party – in 1924 he became the first Labour Party Prime Minister in the United Kingdom – and the powerful socialist theoretician and anti-Bolshevik campaigner, Karl Kautsky were both members of the Second International

<sup>1</sup> See V.I. Lenin, “Terms of Admission into Communist International,” presented at the Second World Congress of the Comintern in July 1920, <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1920/jul/x01.htm>

<sup>2</sup> Julius Braunthal, *History of the International, Vol. II: 1914-1943* (trans. John Clark), New York: Praeger, 1967, pp.154-55.

<sup>3</sup> *L’Internationale Socialiste et la Géorgie* “(Georgia and the Socialist International), Paris: Edition du Comité Central du Parti Ouvrier Social-Démocrate de Géorgie, 1921, p.78. This is a collection of writings from the members of the Second International, who visited Georgia in September 1920.



delegation to Georgia. In October 1920, after returning from Georgia, MacDonald wrote that “Our task consists first and foremost in recognizing Georgia *de jure*, and then giving her aid...”<sup>1</sup> Kautsky, who spent three months in Georgia, from the end of September 1920 to the beginning of January 1921, wrote a book extolling the democratic achievements of the young socialist state (*Georgia: A Social Democratic Peasant Republic*)<sup>2</sup>. He contrasted Georgia’s democratic methods and evolutionary approach to change with “Russian Bonapartism”. He called on all states to work “for the triumph of the methods of little Georgia.”<sup>3</sup> The Georgian SDLP’s links with the German Social Democratic party (SPD), one of the most powerful of Europe’s socialist organizations, were particularly important. In the summer of 1918, Lado Akhmeteli, a junior member of the Georgian government delegation to Germany seeking recognition and trade, cultivated connections with Germany’s top social democrats. He gave a series of presentations to German social democratic members (by then the SPD had split into two factions, the SPD and the USPD, or Independent German Social Democratic Party) about the situation in Georgia. He secured support for the country’s aspirations for independence from both Eduard Bernstein and Kautsky.<sup>4</sup>

Many European socialists, such as Emile Vandervelde (Belgium), Hjalmar Branting (Sweden), and Friedrich Ebert (Germany) were participants in Europe’s coalition governments established after the war. This gave Georgia some advantages. A number voiced support for the republic in the Reichstag and the French National Assembly, and pushed for Georgia’s *de jure* recognition at socialist meetings and conferences. Albert Thomas helped the newly arrived Georgian delegation to the Paris Peace Conference, led by Irakli Tsereteli and Karlo Chkheidze, set up meetings with European diplomats and foreign ministers.<sup>5</sup> When the Great Powers met in Paris on January 24, 1921, to discuss Georgia’s *de jure* status, Emile Vandervelde’s public support was brought to the leaders’ attention. His patronage of Georgia added weight to Georgia’s case.<sup>6</sup> But, despite socialist leaders’ backing, the small republic was neglected by the Great Powers, and was a “foreign fruit” for most of Europe’s socialists.<sup>7</sup> Irakli Tsereteli and Karlo Chkheidze, when they arrived in Paris in 1919 as

<sup>1</sup> Ramsay MacDonald, “Un État Socialiste au Caucase,” *Ibid.*, p.9.

<sup>2</sup> Karl Kautsky, *Georgia: A Social Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations*, (trans. H.J. Stenning), London: International Bookshops Ltd., 1921. Because of the weather and his health, Kautsky barely travelled outside Tiflis. Kautsky did not know Georgian, and most of the information was gathered through conversations with Georgian colleagues, or from statistical materials supplied by them. Yet Kautsky managed to maintain a critical stance.

<sup>3</sup> *Ibid.*, pp.110-11.

<sup>4</sup> Irakli Iremadze, “Germaniashi – 1918” (In Germany, 1918), *germanuli-kartuli arkivi*, (Sovlab) [http://german-georgian.archive.ge/ka/blog/98?fbclid=IwAR0uiVrNoVdLy9ot-WvFtBUZWB0JLd-QyQZx6XTT7LFfwx8vJ33Vv\\_IHec](http://german-georgian.archive.ge/ka/blog/98?fbclid=IwAR0uiVrNoVdLy9ot-WvFtBUZWB0JLd-QyQZx6XTT7LFfwx8vJ33Vv_IHec)

<sup>5</sup> See the Central Historical Archive of Georgia (CHAG) 1831/1/435 (Chkheidze to Chkhenkeli, letter dated March 17th, 1919).

<sup>6</sup> “Reconnaissance *de jure* des états Balts et Caucasiens,” Archive of the Ministère des Affaires Étrangères (MAE) Europe/Russie/609/1918-1919/Z/651/1/159.

<sup>7</sup> Akaki Chkhenkeli, Georgia’s Minister of Foreign Affairs in 1918, and a central figure in the Georgian Social Democratic Labor Party, kept a detailed diary of events in Georgia and

leaders of the Georgian delegation, were feted as heroes of the Russian Revolution, not as leaders of a newly independent Georgian state. Large numbers of rank-and-file socialists in Europe were focused on Western powers' intervention in Russia. Georgia was a "sideshow" compared to the great battle between imperialism and communism. This did not help Georgia when Western states, partly under pressure from domestic labor movements, abandoned their fight against Bolshevism.

Akaki Chkhenkeli was a member of the Second International's Permanent International Commission, and spent much of 1919 at international socialist conferences in Berne (officially, it was the Second International's 10th Congress), Amsterdam and Lucerne. These meetings were an attempt to revive the Second International, and to define a social democratic post-war order. Not all of Europe's socialists were convinced. Many French and German socialists supported the Communist Third International or split to form the Vienna International (also known as the Second and a Half International), which convened in Vienna in February 1921. Three hundred thousand German socialists left the USDP in December 1920 to establish the German Communist Party.<sup>1</sup> At the February 1919 Berne Congress, Chkhenkeli presented the Georgian SDLP's credentials for the membership of the Second International.<sup>2</sup> In April 1919, the Amsterdam Conference accepted Georgian membership and passed a resolution demanding international recognition for Georgia. An appeal to the Paris Peace Conference to recognize Georgia's independence de jure without any "tutelage on the part of one or several powers", was promptly dispatched.<sup>3</sup> At the Lucerne Conference in August 1919, attended by both Irakli Tsereteli and Akaki Chkhenkeli, the Georgian SDLP was awarded four of the 20 votes that were traditionally allocated to Russian socialist parties. Lucerne delegates sent an angry letter to the British Labour Party and House of Commons regarding Russia's continued incursions on Georgian territory (in this case it was General Denikin's occupation of Gagra).<sup>4</sup> Chkhenkeli wrote in his report to the Georgian government that "for Europe's socialists, Georgia has become the primary example of a country which differentiates itself from the Bolshevik model".<sup>5</sup> In July 1920, six Georgian delegates were sent to Geneva to attend, as it turned out, the last (and eleventh) Congress of the Second International.<sup>6</sup> It was here that European socialists like Vandervelde and

---

Europe between 1918 and 1921. The Chkhenkeli Diary has not yet been catalogued and the author has an electronic copy. I reference the diary simply by date. *Chkhenkeli Diary*, 01.30.1919.

<sup>1</sup> Braunthal, *Ibid.*, p.224.

<sup>2</sup> "Au Comité d'organisation de la Conférence Internationale Socialiste," 28<sup>th</sup> Jan., 1919, CHAG/1825/1/209/9/1-5.

<sup>3</sup> "L'Internationale & l'indépendance de la Georgie (Résolution votée à Amsterdam au mois d'Avril, 1919)," CHAG/1864/2/119. See also Zourab (Zurab) Avalishvili, *The Independence of Georgia in International Politics, 1918-1921*, Westport (CT): Hyperion Press, 1981, pp.187-88.

<sup>4</sup> "General Denikin's Threat against Georgia, and the Part Played by the English Generals," CHAG/1864/1/78/091/76-83.

<sup>5</sup> CHAG/1831/2/254/1-13.

<sup>6</sup> Braunthal, *Ibid.*, p.230.

Huysmans, following an invitation from Irakli Tsereteli, agreed to a trip to Georgia. The visit was part of a broader political battle against Bolshevism and the Communist Third International. Georgia, it was hoped, would prove to European socialists at home, many of whom were alienated by the reformist Second International, that Bolshevism was anti-democratic, monolithic and imperialistic. Lenin's goal, by contrast, was to destroy the Second International's credibility.

The list of guests who arrived in Batumi in September 1920 was impressive. They all belonged to the democratic socialist wing of European socialism. Along with Camille Huysmans, was Ramsay MacDonald, a leading light in the British Labour Party and future British prime minister (1924). Emile Vandervelde, Minister of Justice in the Belgium government between 1918 and 1921, and an expert on the agrarian question, was also a delegate. Less well known, but important in their own right, were Ethel Snowden (the only female delegate and an ardent feminist), who sat on the Labor Party's National Executive Committee and wrote critically about the Bolshevik regime after her visit there in April-June 1920.<sup>1</sup> Tom Shaw was a British MP and active trade union leader, and Louis de Brouckère, advisor to the Belgium government (he later made his name as a campaigner for disarmament). The French contingent was made up of Pierre Renaudel, a former member of the National Assembly, and close to Jean Jaurès. Renaudel, like all his companions on the French delegation, opposed the Bolshevik model. Like MacDonald and Vandervelde, he was a champion of the Georgian republic's cause. The French socialist delegation included Adrien Marquet, prominent in the French section of the Second International, and Alfred Inghels, a leader of the French textile workers.<sup>2</sup> A number of wives came along, including Sara Huysmans, Camille's daughter, who kept a diary of the trip.

The Georgian party central committee prepared meticulously for the guests. Ten cars were reserved for a spectacular itinerary through Imereti (where they visited the manganese mines in Chiatura), Kartli, Kakheti, to Kazbegi in the north, and Guria in the west (where they met Noe Zhordania's mother). Posters and graffiti were cleaned from Tiflis's streets, and the best cameramen were hired to record the events.<sup>3</sup> Georgian socialist newspapers were effusive, referring to the delegation as "our teachers" and the European proletariat as Georgia's "elder brother".<sup>4</sup> French

---

<sup>1</sup> Ethel Snowden was a member of a joint TUC-Labor Party delegation to Russia in April-June 1920. She published her book, *Through Bolshevik Russia*, in September 1920, while she was in Georgia. See also Eric Lee, *The Experiment: Georgia's Forgotten Revolution, 1918-1921*, London: Zed Books, 2017. Ch.12 deals with the Second International delegation's visit to Georgia.

<sup>2</sup> *Ibid.* pp. 173-74.

<sup>3</sup> CHAG/1825-1-188-8. Germane Gogitidze, who at the time worked for Georgia's Central Union of Cooperatives, produced a series of movies, known today as the *Independence Chronicles*, which focused on significant moments in the history of the new Georgian state, such as the Georgian repossession of Batumi in July 1920, and the arrival of the members of Europe's Second International in the fall of 1920.

<sup>4</sup> See for example, "chveni stumrebi," (Our Guests) *ertoba* (Unity), the GSDLP's official newspaper, September 14th, 1920, p.1.

Consul, Louis Nettement, described their arrival in Batumi: “Arches dressed with greenery were at the landing stage and in the principle streets of the town. The station and public monuments were covered in flowers and illuminated. The day was declared a public holiday...<sup>1</sup>” After a feast, a meeting at the Town Hall, and a visit to the botanical gardens, the guests were whisked off in a former royal train (with a toilet and kitchen) to Tiflis, banners and renderings of the Internationale and the Marseillaise sung at every railway station they passed. Welcomed by Zhordania and the People’s Guard at Tiflis railway station, the socialist stars were led through the city’s streets, decorated with red flags and portraits of Karl Marx, Karl Liebknecht, and Jean Jaurès, to attend a special session of the Constituent Assembly.<sup>2</sup>

The visit was a success, but extravagant in a time of horrific poverty. Why was it, one party member complained, that Benjamin Chkhikvishvili, Batumi province’s Governor-General, was spending his time fettering visiting socialists rather than reaching out to disaffected Muslims and preparing the region for war.<sup>3</sup> Zurab Avalishvili, one of the republic’s most effective diplomats, later claimed the visit gave a false impression of Western support.<sup>4</sup> He was skeptical that any association by the Georgian government with the European socialist movement would help Georgia gain *de jure* recognition from the leaders of the Great Powers. But there were benefits. The visit had important propaganda value, and the Georgian government was forced to listen to the critical views of experienced Western socialists. At a public lecture in the House of Tea in Tiflis, Huysmans told them, rather imperiously, that they had to work harder, a full eight-hour day (and not six).<sup>5</sup> The Georgian leaders already knew this, but it supported their own arguments for greater labor discipline at home. Karl Kautsky, at a meeting in Tiflis, counselled Georgians to “give European capitalists guarantees... to encourage them to invest in Georgia.”<sup>6</sup> He remarked in his book that Georgia’s “system of paper money not only threatens the state with complete bankruptcy... but it has brought growing confusion and paralysis into the whole economic machinery...”<sup>7</sup>

When the visitors returned to Europe, they attempted to put Georgia on the European map. In articles, books, and interviews as well as in popular pamphlets, they described their visit to Georgia, and promoted its independence. Socialism in the Orient was a difficult theoretical puzzle for Europe’s Marxists, but Georgia was evidence that socialism could work without the destructive consequences of Bolshevism. The visitors highlighted Georgia’s role as a novel form of democrat-

<sup>1</sup> “M. Nettement, Consul de France a Tiflis... a Son Excellence M. Leygues...” (21 Sept., 1920), MAE/Z.655.10 /Sept. 1919-Dec. 1922/Georgia/politique interieur/dossier general/30-31.

<sup>2</sup> *Ibid.*

<sup>3</sup> “საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარეს,” CHAG/1861/2/144/1.

<sup>4</sup> Avalishvili, p.266.

<sup>5</sup> *L’Internationale Socialiste et la Géorgie*, p. 87.

<sup>6</sup> “M. Nettement, Consul de France a Tiflis... a Son Excellence M. Leygues...” (21 October, 1920) MAE/Z.655.10/43-44.

<sup>7</sup> Kautsky, *op.cit.*, p.62.

ic socialism and as a potential template for other small nations seeking independence. Georgia, they argued, represented features of Western civilization amongst the “Asiatic” traditions of Bolshevism and Kemalism.<sup>1</sup> In newspapers such as *The Nation*, the *Labour Leader*, *Vooruit* (Onwards) and *Le Peuple* (both the latter based in Brussels), they demanded Georgia’s *de jure* recognition and its acceptance into the League of Nations. They advocated foreign aid, including military supplies, and encouraged (though without much success) increased trade with Europe.<sup>2</sup>

The urgings of the Second International for the defense of Georgia ultimately had little impact on the outcome. Both the Executive of the Second International and the Bureau of the Vienna International (the Vienna International was in session when Georgia was invaded) condemned the Bolshevik invasion. The Executive of the Second International demanded a referendum to decide the republic’s future. Georgia – which was a member of the Second International – illustrated the divisions in European socialism between a social democratic vision of multiple parties, free elections, and self-determination, and the Third International, which defended proletarian solidarity and the communist party’s monopoly on political power. This, perhaps, was the last service of the Democratic Republic of Georgia to the European movement. After the invasion of Georgia, it was crystal clear that Bolshevism had abandoned socialist pluralism for authoritarian hegemony. Georgian social democracy, on the other hand, had provided a different vision in which democracy, socialism and independent statehood were natural partners. It must have been doubly disappointing for Georgia’s leaders when their socialist comrades in Europe – many of whom led Europe’s post-war governments in the 1920s – rapidly recognized the Soviet government. Sweden, Great Britain and Denmark, under social democratic leadership (Hjalmar Branting, Ramsay MacDonald and Thorvald Stauning), all recognized the USSR in 1924.

P.S. I would like to thank Irakli Iremadze and Beka Kobakhidze for their valuable comments on this paper.

<sup>1</sup> For a typical expression of this view, see Louis Brouckère, “La Georgia: Le Point de vue International,” *L’Internationale Socialiste et la Géorgie*, pp.43-77.

<sup>2</sup> A number of the publications written after the Soviet annexation of Georgia in March 1921, including pieces by Renaudel, Kautsky, Marquet, and Louis Brouckère, are collected together in *L’Internationale Socialiste et la Géorgie*, pp.197-291.

**Stephen Jones**

Professor, Mount Holyoke College

## INTERNATIONAL POLITICAL CONTEXT DURING THE VISIT OF THE SECOND INTERNATIONAL TO GEORGIA

In 1919, the Third International is established in Moscow.<sup>1</sup> Its purpose is to protect the interests of Soviet Russia in the world. This fact led to the division of all socialist parties.<sup>2</sup>

After defeating Denikin and other so-called “White Russians” the red army attacked the Caucasus, destroyed the Mountainous Republic of the Northern Caucasus, Azerbaijan and prepared to invade Armenia. There were numerous attempts at destabilization in Georgia as well, although the Georgian Army and National Guard managed to stop the conspirators quickly.<sup>3</sup>

In view of all the aforesaid, Moscow chose to negotiate with Georgia, on the basis of which, on May 7, 1920, the Recognition and Peace Treaty was signed between the Democratic Republic of Georgia and the Russian Soviet Federative Socialist Republic.<sup>4</sup>

After the pressure from Russia eased, the Georgian government resumed communication with its allies and the newly formed League of Nations to achieve recognition of the young Georgian republic. The Georgian government was in close contact with the Social Democratic Party and therefore appealed to the Socialist International for support.

---

<sup>1</sup> On March 2, 1919, the Third International, the Communist International, was formed in Moscow, uniting all communist parties and the parties which had separated from the Social-Democratic parties. The Communist International was run from Moscow by the Bolshevik Party.

<sup>2</sup> On December 25-30, 1920, The 18th Congress of the French Section of the Socialist International was held in Tour. The majority of participants supported the unification with the Third International, the Communist International, which was established 9 months earlier in Moscow. The Tour Congress is considered the date of the division of the Socialists and Communists in France.

<sup>3</sup> In May and June of 1920, simultaneously with the plan of invasion of Azerbaijan, Moscow attacked Georgia twice. The first raid took place in the Tskhinvali Region, where “Ossetians revolted against Georgian imperialism ...”. The uprising was funded by the agents sent from Moscow. The National Guard became involved in the case and quickly restored state order. The second attack was carried out near the Red Bridge, with the intervention of Azerbaijanis. This issue was jointly regulated by the Georgian Army and the National Guard.

<sup>4</sup> The agreement on recognition and peace is signed by Grigol Uratadze for Georgia and Lev Karakhan for Russia. See. Noe Zhordania’s “My Past” and Vladimir Voitinsky’s “Georgian Democracy”.

Georgian Social-Democracy maintained contacts with the Socialist International in various ways:

- Georgian leaders educated in Europe knew members of the European labour movement;
- Georgian delegates participated in the congresses of the Russian Social-Democratic Workers' Party held in various European countries.

At the same time, fractures appeared in the international labour movement; at which International was made the decision to unite the socialist parties, the Second, Socialist International, or the Communist International?

During this period, the RSFSR (Russian Soviet Federative Socialist Republic) became the model for the Third International; and the Democratic Republic of Georgia was the only socialist-democratic republic in the world. Could the Second International adopt Georgia as the model?

In September 1920, four months after the recognition of Georgia by the Russian Soviet Federative Socialist Republic, a delegation of the Socialist International arrived in Georgia to meet with the government and various parties.

The delegation consisted of the main representatives of the European socialist parties: Great Britain, Belgium, Germany and France.

The delegation were to get acquainted with the "First Socialist-Democratic Republic", the "Peasants' Socialist Republic".<sup>1</sup>

As for the local socialists, they wanted to share their experience and "learn something new from the Western socialist teachers".

On September 14, 1920, at 6.15 am, the steamer "Franz Ferdinand" arrived in Batumi, on which the members of the Second International were travelling.

On September 15, they were officially received by the Government of Georgia and its Chairman, members of the Social Democratic Party, leaders of opposition parties, trade union representatives, the General Staff of the National Guard.<sup>2</sup> (French-language newspaper "République Géorgienne", edited by Elisabed Orbeli-

<sup>1</sup> Karl Kautsky's expression in the book "Georgia – A Social-Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations".

<sup>2</sup> The National Guard is an armed detachment of the Socialists, originally staffed by 100 soldiers. Their aim was to protect the demonstrations from armed Cossacks, who wanted to disrupt the demonstrations of workers and peasants. On December 12, 1917, 300 workers, socialist fighters, conquer Mount Arsenal; while, at the same time, the city is defended by 33,000 Russian soldiers. The Socialists took possession of the weapons they used in the future battles. The Red Guard was formed, the first armed formation of the Democratic Republic of Georgia. It was them who held up the invaders during the intrusion of Armenian troops from the Lore Region. This Red Guard later became the National Guard. It was made up of volunteer socialist workers, who maintained order and opposed the attempts at Bolshevik coups. The National Guard continued to exist alongside the Georgian army. A special commission was set up to deal with the matter, but the Bolshevik invasion of March 1921 prevented the two bodies from merging.

ani). The Georgian Army also existed at the time, however, the participation of the National Guard did not point to the “ideological orthodoxy” of Georgian democracy. It indicated the importance of the labour movement in the country which was being born in the collapsed empire. Such a choice would have surprised some members of the delegation.

## **The Topics Discussed during the Visit**

### ***Recognition of the Republic of Georgia by the Council of International Institutions and Allies, as well as the support of the Socialist International***

Isidore Ramishvili, a member of the Central Committee of the Constituent Assembly and the Social Democratic Party, Isidore Ramishvili, during his visit emphasized the following: “Everyone knows that your delegation was created in big countries and this visit is of great importance. My country is delighted to see you and, most of all, the workers of the Social Democratic Party, your junior comrades. Comrades, as you know, for 30 years the foundation was being laid for the socialism of Marx and Engels; the theories of the bishops of this socialist teaching have been realized through your tireless work.”

Deputy Foreign Minister, Konstantine Sabakhtarashvili, who was in Batumi to receive guests, touched upon almost the same topics. He addressed the audience in French: “This is the first time that the leaders of Western European socialism have come to get acquainted with the work of Georgian democracy on the ground.

We are confident that this meeting will further strengthen the ties that exist between our small democracy and the great democracy of Europe. For more than two years we have been striving for the establishment of a democratic state, Georgian democracy has passed many tests during this period dear comrades, its eyes were turned to the socialism of Western Europe, of which you are the most worthy representatives. We are glad to have the opportunity to introduce you to the most important work that Georgian democracy could have done in such a short time.”

The Mayor of Batumi, Giorgi Anjaparidze, placed similar accents: “It has been two years since we received in this hall the then victorious representative of Turkish imperialism, Enver Pasha, who is currently a supporter of the 3rd International. There was a danger that Georgia would be completely destroyed, but today in this hall we happily welcome the representatives of the true International, the leaders of the European working class.”

While receiving the delegation in Tbilisi, the head of the Government and the National Council, Noe Zhordania, raised the same theme: “First and foremost, I would like to thank you on my own behalf and on behalf of our people for the support we received in Lucerne and Amsterdam regarding the recognition of our independence and sovereignty. This step was an encouragement to us in the struggle for



existence, for the triumph of our political and social ideas. We are your followers, we share your social doctrine, your political tactics, we are loyal to such great masters as Marx, Engels, Kautsky, Jaurès, Vandervelde, Keir Hardie.” The English member of the delegation, Ramsay MacDonald, clearly stated the purpose of the visit.

Despite the disagreement that still exists in the Second International which was re-created after the world controversy of 1914-1918, a delegation arrived in Georgia to study the situation. “The International has sent us to congratulate you on your freedom and to express our support. We watched with great interest the efforts made by the Georgian people, which were necessary in the fight for freedom.

... Today we shook hands with a free and not an enslaved nation. We have not come here to spend a holiday. Our goal is: to help you and share your experience – because our states have not yet achieved what Georgia has achieved. Georgia is a socialist republic that has remained committed to the European social democracy.

... You have founded the Socialist Republic on your traditions, principles of freedom, free thought, freedom of speech and press. You know that socialism will never tolerate repression.

You know that a just government cannot be built on violence.”

The delegation recognizes that Georgia, as a worthy successor to its past, is the republic that develops human and international ideals. You know that humanity stands above nationality; the working class movement is inspired by human and international ideals. We welcome its symbol, the red flag, which proudly flies in your hands... It unites us. We hope we can help you. We will never forget the day when we set foot on the hospitable land of the Socialist Republic of Georgia. I wish you success and prosperity.”

***The Georgian Social-Democracy shares the principles of the  
Socialist International as a counterweight to the Communist  
International***

Isidore Ramishvili said in his speech in Batumi: “The Social-Democratic Party of Georgia fully accepted the lessons learned from you. Even today, our party being at the head of the country still uses your doctrines. We are moving towards socialism through democracy, and on our way we confront all obstacles.”

The Chairman of the Government and Leader of the Social Democratic Party, Noe Zhordania, emphasizes the uniqueness of the Georgian Social-Democrats: “After acknowledging that the historical path of Russian democracy was towards Eastern socialism, Bolshevism – clearly opposed the Georgian people, we took the final position and declared our nation-state on the basis of building an independent democratic republic ... It’s already the third year that we have been working in Georgia for the realization of our political ideas. Georgia is a natural bridge between East and West; we also want it to become a political bridge through which socialism can pass from the West to the East.”

During the official sitting of the Parliament, the Vice-Chairman, Alexandre Lomtadze said: "I would like to remind you of one fact from the recent past. Do you remember how selflessly our people fought against so many enemies? The blood of our democracy was shed and sometimes, we even got frustrated. But a strong voice was heard calling on the people to defend their independence, and they set to work with new energy. This voice belonged to European socialism and European socialist parties. At the meetings in Bern, Amsterdam and Lucerne, it was decided that the International Workers' Party would defend Georgia's independence. Such support is essential to us. European socialism, however, was not limited to this; renowned representatives were sent to encourage us. Despite imperialism and Asian repressions, for our people the struggle for freedom is sacred. We thought we had achieved the goal, but after black imperialism, we found ourselves facing red imperialism. But our democracy will not be intimidated. We have overcome many difficulties and become stronger, but this is not the end result. Our democracy has done a tremendous job of building a democratic state; it has not gone without obstacles, as evidenced by the fact that we are not yet de jure recognized. Our guests know that."

Grigol Giorgadze supported the idea expressed on behalf of the deputies of the Social Democratic Party: "... Georgia categorically rejected the path of Asia and firmly chose the path of the European working class in political and social struggle... under such conditions we have accomplished the program minimum and created a new force of the workers."

The opinion was shared by the Commander of the National Guard, Valiko Jugeli: "When you leave us, you will know that there is a small democracy at the confluence of two worlds, two cultures, two tactics, surrounded by enemies, still fighting between Turkish reactionary hammer and Bolshevik barbarism. You will tell the west European proletariat about us."

The representative of Belgium, Emile Vandervelde, addressed the audience on behalf of the delegation: "On behalf of free Belgium, I welcome free, democratic, republican and socialist Georgia! It emerges as an oasis, in the desert that surrounds us."

A red flag is flying on the other side of the Caucasus as well, but that country is suffering from hunger, hardship and death ... And here, in the mountain refuge, a democracy is being established, the national spirit of which is hoped for by the international community. In the name of the International, I welcome your country and the socialist awakening."

***A request for an opinion from the Georgian  
Social-Democracy on the creation of a new republic  
for the Socialist International***

The first request belongs to one of the founders of the Social Democratic Party, Isidore Ramishvili: "We have revealed our real face, with its positive and negative

sides. Now we will present our current state rigorously. Take a look at the path we are taking to reach the goal and point out to the mistakes we would have definitely made when accomplishing such a task so quickly. We, as usual, will pay proper attention to your advice. Democracy of Georgia and its guide, Social Democracy, salute you sincerely. The cheerful hosts are ready to welcome their favourite guests.”

Konstantine Sabakhtarishvili voiced a similar request: *“While visiting our country you will no doubt observe the mistakes we’ve made, which was inevitable during the accomplishment of such a hard task, as building a state based on democratic and socialist principles on the ruins of a despotic state. Georgian democracy has still a lot to do on this route, though we are sure that the chosen direction and co-operation with the Western European Democracy will help us to overcome the difficulties and will get us closer to the common ideals.”*

Similar words were pronounced by Silibistro Jibladze: “Dear guests, the guides of the international proletariat! Let me greet you on behalf of the Central Committee of the Social Democratic Party of Georgia. You’re welcome! Our two-year dream has become a reality... Please, get to know our young republic closely and point out the mistakes we have made to avoid them in the future.”

In regards with the theme Thomas Shaw answers: “I address you on behalf of the one and a half million Trade Union members. I have visited Soviet Russia, I can say that the steps taken by the Soviet government cannot lead the Russian democracy to socialism ... Georgia occupies a small part of the land, and the whole of Europe is watching it. I am sure that the path chosen by Georgia will lead the working class to the socialist goal. We are not here just to support you, we want to share your experience. It took a lot of effort to get a unit like England. Currently, there are no more disagreements and England is on the path to socialism ... I am sure that Georgia will not deviate from the chosen path and I will see it in the international family, alongside other states of the League of Nations.”

### **Proposals from the President of the United States, Wilson; risks facing the Georgian nation**

Giorgi Gvazava, speaking on behalf of the National Democratic Party MPs, stressed the threat that President Wilson’s proposal could pose to Georgia: “For many years we have been accustomed to the idea that Georgia is close to Russia; however, Georgia has much more in common with France, England and Belgium. World War I and the revolution restored the old way of Georgian civilization, the way of connecting the Georgian people with European countries, which was threatened by the American decision, according to which they do not recognize the independence of Georgia.

Where have Wilson’s ideas gone, the ideas that should have become the basis of the Treaty of Versailles? Where are the great thoughts on which the League of Nations is based? With regard to Georgia, this note underscores its entire history

and the consequences of the revolution. Georgia has always been a homogeneous state, located on one land for centuries. And instead of supporting the protection of Georgia's rights, America supports the restoration of Russia within its pre-war borders."

***Divisions which have emerged in the labour movement;  
an attempt to divide the working class by creating  
the Third International***

Noe Zhordania speaks on the above entitled issue: "The rally of the working class points to their unity once again. Our workers have never deviated from the chosen path, in which we are convinced today. No one can say that the absence of division is a sign of retrogression among our workers; the West notes that there is a similar harmony between their workers ... As you know, there is no division in the Belgian workers' movement, which resembles Georgia in its dimensions, they follow one flag, one party, one tactic, the only, socialist doctrine. Thomas Shaw is one of the members of the delegation who has visited Soviet Russia. His opinion about the actions of the Soviet government is negative. Comrade Snowden is an extreme leftist of the Labour Party, a good orator and organizer. Working alongside workers, he has held more than 2,000 rallies in England and America.

Mrs. Snowden also visited Soviet Russia to assess the situation. However, like Shaw she came back disappointed.

Today we are hosting the outstanding figures of the English working class.

Now let's consider another country, where there is no split in the working class, though a temporary deviation from the general idea is observed, it is France. Its representatives, Renaudel, Inghels, Marquet, are by our side. Comrade Renaudel is the direct successor of the distinguished orator, Jaurès. He is currently a member of the minority party, however, I am sure his party will be in the majority soon.

Comrade Renaudel asks a question, "Jaurès or Lenin?" We must believe that the French working class will choose Jaurès."

The commander of the National Guard, Alexandre Dgebuadze, speaks of the working class: "Let the divided proletariat unite as one whole family again and get rid of the capital with a strong blow."

S. Devdariani, Chairman of the Executive Committee of the Central Council of the Georgian Trade Union, speaks about the specificity of the Georgian Trade Union: "Georgia is the only country where the working class is in power having avoided bloodshed, which nearly led poor Russia to destruction. Our working class is part of the trade union and we are doing everything possible to maintain this situation. You will encounter different political directions here, nevertheless, the trade unions manage to maintain the unity of the workers' movement. Trade unions are fighting in the field of economy. The Russian working class provided only for its own needs, and this was what destroyed the country's productivity, while Georgian workers have not taken any steps to hinder the country.

Albert Inghels, a member of the French Socialist Party, comments on Russian society: "I am amazed at the attitude of Georgians. I have never seen such motivated people. Despite the great difficulties that Georgia's democracy has overcome, it has nevertheless taken into account the need to maintain the unity of the workers' union in order to bring democracy closer to socialism.

The whole European working class has its eyes on Georgia. Georgian democracy has already partially implemented socialism. There is a party that believes that socialism can be realized in a very short time, though this view is wrong. Georgia is on the right path and will lead the working class to victory. The same movement is gaining momentum now in Europe. "The more seats workers have in the parliament, the closer they will be to socialism."

### **GEORGIA BETWEEN THE "BLACK IMPERIALISTS" AND THE "RED IMPERIALISTS"**

Alexandre Dgebuadze clearly stated his opinion on the mentioned issue: "Despite internal and external struggles, critical moments, the Bolshevik invasion, Georgia continued to build the state, carry out the agrarian reform, create "Eroba" (local self-government) and so on. The demands of the representatives of English and German imperialism often contradicted our socialist consciousness and we rejected them. When the problem of hunger arose in Georgia, the Russian volunteer army offered to help us on the condition that we would allow their forces to be deployed on our territory. We responded by choosing to starve to death rather than agree to it."

### **WHO SHOULD MANAGE THE CAPITAL OF GEORGIAN SOCIETIES?**

Alexandre Dgebuadze expressed the position of the Georgian people on this issue by stating: "Our social revolution will not shed blood. 80% of enterprises are owned by state and social organizations, while 20% are privately owned.

#### ***Summarizing the visit of the delegation of the Socialist International to Georgia in the autumn of 1920***

The meeting with the leaders of the Second International allowed the Georgian government and members of the Social Democratic Party to agree on ideas for the implemented reforms.

The Georgian government wanted to ease the pressure from Soviet Russia and Kemalist Turkey and gain the recognition of the Democratic Republic of Georgia by the League of Nations (an organization created by the Allied Council that won

World War I). The Georgian government believed that the Council of Allies and the League of Nations would guarantee the safety of its borders and its existence.

After the visit, Europe was more familiar with Georgia, as numerous articles were published in the German, English, Belgian and French press. The authors of the articles supported the decisions of the Georgian ministers before the Council of Allies.

The Georgian experience impressed the leaders of the Second International to such extent that it made them defenders of the Georgian cause. Karl Kautsky published the book "Georgia – A Social-Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations".

The recognition of the independence of the Democratic Republic of Georgia by the League of Nations in January 1921 was, in part, to the credit of European socialist leaders.

The leaders of the Second International made a choice between the Russian Soviet Federative Socialist Republic and Georgia, that is, between Bolshevism and Social Democracy. The trip took place during the separation of the Second International from the Third International.

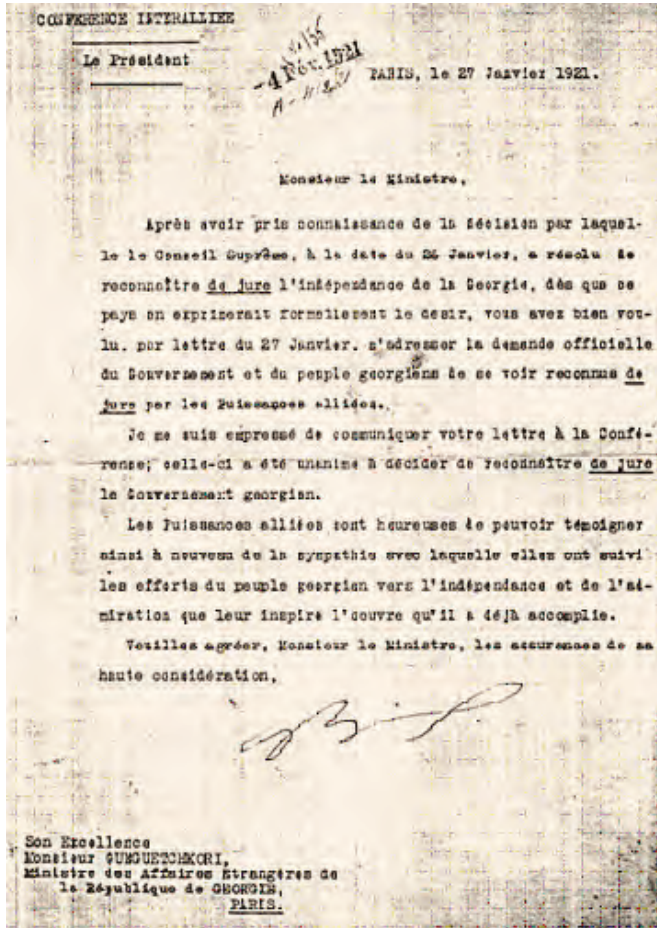
The Second International, "the Workers' International", was shaken in 1914 during the Great War. The events were accelerated by the assassination of Jean Jaurès. In 1918-1920, the International Workers' Party sought to restore it. Added to this was the creation of the Third, "Communist International", in Soviet Russia. Communists in various countries tried to foment divisions among the socialist parties in order to create new communist parties.

The Social-Democratic Party of Georgia was accepted into the entrails of the Second International. It was represented by Irakli Tsereteli and Konstantine Gvarjaladze. The issue of Georgia was actively raised at every plenary session of the International. The Second International disbanded in 1939 due to World War II.

Georgian trade unions and cooperatives were able to share their experience with Western socialist leaders. Unfortunately, a lot of cooperation failed because, in February 1921, Russian troops attacked Georgia without declaring war and despite the peace treaty signed in 1920.

As a result of the visit of the International, Georgia received effective support in the resistance. In 1922, a member of the International Co-operative Movement, Victor Serwy, was able to travel to Russian-occupied Georgia and meet with Georgian cooperatives that were still fighting against the Russian government; the latter was trying to appropriate the wealth of the Georgian cooperatives.

This trip is one of the many proofs by which Georgia wanted to emphasize that it is a European nation. However, the Workers' International failed to provide the necessary assistance from the European nations during the Soviet invasion of Georgia, nor did it prevent Britain from recognizing the Soviet state in 1924, following the bloody repressions of the Georgian people by Russia. France recognized Soviet Russia, however, in 1921-1930 also recognized the Georgian mission.



*Official declaration of de jure recognition of the Democratic Republic of Georgia by the Allies, signed on January 27, 1921.*

**Thierry Berishvili**

President of the French Cultural Association  
for Friendship with the Georgian People

Last member of the Foreign Bureau of  
the Social Democratic Party of Georgia







## European Socialist Delegation in Batumi

On September 13, the whole city was preparing to welcome the delegation of Social-Democrats. The city was decorated with red flags and garlands from the early morning. Workers' palace and self-government and private buildings are adorned with flowers, green leaves and posters. The city looks festive. The harbour is adorned with roses and posters that read: "Welcome dear guests. Long live socialism." In today's newspapers, regardless of their affiliation, international letters are published, many private buildings are decorated with posters reading: "Long Live Socialism." These slogans awaken the old proletarian Batumi, gathering people around the red battle flag.

K. Sabakhtarashvili, a government representative and I. Ramishvili, a representative of the Central Committee of Georgia's Social Democratic Workers' Party have arrived from Tbilisi.

A special train has been prepared near Azizeir to transfer the European guests to Tbilisi in the evening of September 14.

- In the early morning of September 14, Batumi residents took to the streets. We were told that the ship bringing the delegation to Batumi would arrive at 6 o'clock in the morning. The excitement of the people turns into a common enthusiasm and celebration. The dissonance is introduced by the Communists, who have issued a call of abuse to the European Socialists, and most of all Karl Kautsky. This call only evokes derision and enhances the overall fun.

- At 6.15 in the morning, the ship "Franz Ferdinand" entered the Batumi port. A delegation of European Socialists arrived by ship, including: Emile Vandervelde, Camille Huysmans, de Brouckère, Mrs. Snowden, Thomas Shaw, Ramsay MacDonald, Renaudel, Inghels, Mrs. Vandervelde, Huysmans' wife and daughter. Karl Kautsky was taken ill and stayed in Rome. He will leave for Batumi by the next ship. The delegation also included Olberg, secretary of K. Kautsky.

Newspaper "*Sakartvelos Respublika*", 1920, № 209, p. 2



## The Reception of the Delegation of Socialists in Batumi

- Batumi learnt about the arrival of the leaders of European socialism early in the morning. Trade unions took to the

streets with red flags. The songs L'Internationale and Marseillaise are heard in the streets. People are crowded in the

harbour. The ships and the port are decorated with red flags, flowers and garlands.

- At 9 o'clock, a government representative K. Sabakhtarashvili arrived at the port along with I. Ramishvili of the Central Committee of Social Democratic Workers' Party of Georgia, Head of the City Anjaparidze, representatives of Trade Unions and others. The small vessel "Batumi", decorated with flowers, sailed to "Ferdinand" and 15 minutes later arrived with the honourable guests. Representatives of Georgia welcomed the newly arrived delegation. At

the port, they were seated into a car that awaited them. Georgian Democracy hailed them. Workers threw flowers at the guests. Children brought bouquets to the guests. During the procession of the delegation the public greeted Vandervelde, MacDonald, hailed socialism. The streets were flooded with red flags. People greeted the procession from the balconies and windows. The procession cars were followed by representatives of the workers' organization and a large number of people. The cars made their way to the Workers' Palace. A rally is to be held near the palace.

Newspaper "*Sakartvelos Respublika*", 1920, № 209, p. 2

## The Socialists' Delegation in Batumi

### *At Batumi City Council*

*(Special correspondent of the Georgian Telegraph Agency)*

At 12 noon, a solemn meeting of the City Council was opened in the presence of all members of the delegation. The Meeting was opened by the Board Chairman D. Ramishvili. Then, on behalf of the Central Committee of the Social Democratic Party, Isidore Ramishvili welcomed the delegation and briefed them about the general situation in the republic. Ramishvili said: Our doors are wide open for the precious guests. We welcome you warmly. Come and get familiar with our work. Explore every corner of Georgia. Everything is open for you. We do not intend to conceal anything. You will see what we have done. Of course, there were certain mistakes in our work. We have fought, we have worked, and have achieved a lot.

Ramishvili's speech is translated into French, the members of the delegation thank him. The delegation is greeted on behalf of the government by Sabakhtarashvili, then by the head of the city Anjaparidze, who expresses his gratitude and excitement for the arrival of the honourable guests, saying that two years ago this hall was visited by various people, including the honorary member of the so-called Third International, Enver Pasha, who came here with fire and sword. Now the democracy of Batumi hails entirely different public. This striking contrast calls out a lot. It definitely indicates that the leaders of the Second International approve of our way. The orator addresses the members of the board with a proposal: 1. To rename the best street in Batumi, Marine Avenue, into International Avenue 2. To establish a scholarship in honor of the delegation in two gymnasiums of Batu-

mi and to entrust trade unions the selection of students for the scholarships. 3. The members of the delegation to be awarded honorary citizenship of Batumi. Anjaparidze's words are met with loud applause. All proposals were accepted unanimously.

MacDonald's greeting. On behalf of the delegation the greetings were answered by MacDonald, whose appearance on the podium was met with applause and loud greetings.

"Citizens of Batumi, we are greeted with unusual warmth. We are so happy to be visiting this country not because we see abundance and wealth of this country, but because this country is a kingdom of democracy. We have heard much of the heroism of the Georgian people and we are glad to see not only the red flags,

but the fruit harvested by the workers and citizens of Georgia, which has been forged in the lengthy battle. We wanted to see the victory of democracy in Europe and we saw it here in Georgia. We welcome Georgia as the bearer of the idea of true International."

MacDonald delivered his speech in English. Many could not understand his words, but it still made a great impression. The strong and distinct voice of the English working class leader captivated the assembled people with its firmness and strength. MacDonald's words were met by loud applause.

After the speech, everyone in the hall stood up. The solemn session closed at 1 pm. After that the delegation headed to the Workers' Palace. A large rally was held in front of the palace.

### **E. Vandervelde's speech delivered in front of the Batumi Palace**

Vandervelde gave an extensive speech at the rally in front of the Workers' Palace. The Workers' Palace was beautifully decorated with flags and flowers. As members of the delegation approached the Workers' Palace, the orchestra played the Internationale. The delegation members took off their hats and Vandervelde, Shaw, MacDonald and Renaudel, along with representatives of the trade unions, began to sing the Internationale. The members of the delegation were invited to the balcony. After that the meeting was opened. The Chairman informs the rally participants about the leaders of the European Socialists. Greetings are delivered by K. Gogoladze, on behalf of the S.D Party Batumi Committee, S. Nakaidze, on behalf

of the Trade Unions and L. Kokrashvili, on behalf of the Federalists. Vandervelde said in return: "I begin my speech with great excitement on behalf of the delegation of European Socialists. I am in Georgia for the first time, but I have met Georgians many times. I remember 1917, when I met the Chairman of the Petrograd Labour Council, Chairman Chkheidze. Then, we, on the one hand, the representative of enslaved Georgia and I, on the other, understood each other and it became clear to me that the Georgian people aspired for independence. When we set foot on the land, we saw the closed shops of Batumi, multitude of colours, joyful faces of the citizens and we realized that they were not performing for us, but ex-

pressed their heartfelt emotions in front of us. I put an enormous emphasis on this meeting at which Georgia's democracy was so clearly visible. I value your red flags, expressing the free will of the people. These are not the red flags that are flown in the North as a sign of enslavement.

We believed that the 1917 Revolution took the right path, but Russia did not fulfill our expectations. Red flags there cover up ill-being and mean barbarity. We saw your mountains, appreciated the path you have taken and we realized that it is a sign of bright socialist system. We do not only wish to get familiar with your work, but also to assert legally your independence. Thank you, comrades, for your cordial feelings and for the exciting welcome. Receive our enthusiastic greetings to Free Georgia."

Vandervelde's speech was followed by incessant applause. Finally, the delegation was greeted by an old worker, member of constituent Council V. Mgeladze. He said: The red flags flying here have been raised on the land soaked with the blood of Georgian democracy. You, dear comrades, will observe our

life and all the work we've done. The heart of Georgia filled with love is open for you.

### ***To Tbilisi***

Batumi, September 14. After the rally, the members of the delegation went on an excursion to Chakvi, where they inspected the tea factory with great interest as well as the workshop and the plantation. Chakvi workers met the members of the delegation with flowers and admiration.

– A dinner was held in honour of the delegation at 7 pm. All representatives of political and public organizations attended the dinner. The famous leaders of the International and absent Karl Kautsky were toasted to.

– At 10 pm the members of the delegation left Batumi for Tbilisi on a special train. The delegation was seen off with great honour and respect,

The stations beginning from Kobuleti were adorned with garlands. The railway workers waited for the arrival of the guests at the stations and greeted them warmly.

Newspaper "*Sakartvelo*", 1920, № 101

---

**September 17**

## NON-OFFICIAL PART

### Europe's Socialist Delegation in Tbilisi

#### **In the streets**

On September 15, before 8 o'clock in the morning, when the streets of Tbilisi got lively, every citizen was in the streets trying to encounter personally the tutors of international socialism, the leaders devoted to the working class.

The main streets were lined with our famous troops and guards. The houses were decorated with coloured rugs, red ribbons were hung in the streets

with the inscription: "Long live socialism, long live the International". Smiling members of the government and the Constituent Assembly were heading towards the station to greet the esteemed guests. Traffic in the city is temporarily stopped. Hundreds of workers are lined up from Vera Descent to Yerevan Square. Countless flags flutter in the air. There are posters with the inscriptions in all European languages. The order is excellent. It is maintained by the militia.

Newspaper "*Sakartvelos Respuiblika*", 1920, № 210, p. 1

---

### European Socialist Delegation in Tbilisi

#### **In the city**

By September 15, the entire city was decorated with national and red flags.

Particular attention was paid to the route of the delegation starting from Freedom Square to the railway station. The City Council was foliaged with green leaves and festoons. The spire of the building was decorated with the coat of arms of Georgia. The inscription read, "Long live the Workers' International, long live Socialism". The main military Headquarters in Rustaveli Street was also decorated with flowers and garlands. Above the building hung a picture of the Government Chairman, and be-

low the portraits of Karl Marx, Kautsky and Tsereteli.

The palace was specially decorated with greenery and flags. Two platforms for orators were erected in front of the palace. Red flags were flown at the Workers' Palace, and the entrance columns were decorated with garlands. Similarly were decorated private flats in front of the palace.

Performance stage for the choir and orchestra was erected in front of the State Theatre, and an emergency detachment led by Commandant Mikashavidze was located in front of the Command Division. The building of the Ministry from every side was decorated

with national flags and garlands as well as green leaves and slogans: "Proletarians of the world, unite."

There was a red ribbon stretched across the street in front of the People's Guard headquarters with the caption: "Greetings to the guests". The front of Tbilisi station was also decorated with greenery and flowers. There were national and red flags all around the station building.

### ***At the station***

Representatives of organizations and factions of various public institutions had already gathered on the station platform by 8 o'clock in the morning. A coat of arms of the state was erected above the entrance door of the Hall of Honour, and below it a picture of Marx adorned with flower garlands. Pictures of Kautsky, Vandervelde and Zhordania were erected in the hall, framed with green leaves.

At 8.30 am members of the Government of the Republic gathered in the hall with the representatives of the Constituent Assembly, Guards, workers' organizations, of different nationalities and the press. At 9 o'clock the Chairman of the Government N. Zhordania arrived.

At 9.15 am, the special train decorated with flowers and garlands stopped in front of the hall. Benia Chkhikvishvili stepped into the carriage to greet the delegation and ushered the guests out into the hall, where they were greet-

ed by the government Chairman N. Zhordania. He got acquainted with the delegation members: Emile Vandervelde, Camille Huysmans, de Brouckère, Mrs. Snowden, Thomas Shaw, Ramsay MacDonald, Renaudel, Inghels, Marais, Vandervelde's wife and Huysmans' daughter.

### ***Noe Zhordania's Address***

After the greetings, the Government Chairman addressed the delegation in French:

"The people of Georgia", said the Chairman, "are pleased to welcome the dear guests, to whom Georgia owes the honour to be supported as the newly independent young republic in Lucerne and Amsterdam. The workers of Georgia had never betrayed their great teachers Marx, Engels, Vandervelde and others when the path of the former comrade Bolsheviks and Georgian Socialists divided. The Georgian socialists separated from them and, loyal to their ideals, began to organize their own lives independently. It is difficult to build a new state under bourgeois conditions. We have many shortcomings in the process of construction. But we move forward unscathed and will continue to advance in the pursuit of our ideals. Greetings to the great teachers of socialism, greetings to the International and its leaders." The delegation members warmly welcomed the Prime Minister and thanked him for the warmest meeting.

### **Emile Vandervelde's Response**

On behalf of the delegation, Emile Vandervelde responded: "Let me express my admiration for what I have

seen here" – he said – "We are told that you are willing to learn from us, but I say that we, the West, should turn to you."

Vandervelde ended his enthusiastic, very passionate speech with the following words: "Long live the International, long live Georgia!"

After the greeting, the delegation became acquainted with the members of the Government of Georgia, the chairman of the Constituent Assembly, the presidium and all the representatives present. The members of the

delegation then drove separately with the members of the government to the Constituent Assembly, where a solemn session was scheduled.

The Chairman of the Government, N. Zhordania drove in the first car with Emile Vandervelde. All the way from the station to the Constituent Assembly the crowd hailed them with cordial greetings.

Newspaper "*Sakartvelo*", 1920, № 101

### At the Constituent Assembly

A solemn session of the Constituent Assembly was held on September 15 due to the arrival of the European Socialist delegation. The hall was decorated with flowers and green leaves. The public, the press and the members of the Constituent Assembly, gathered well in advance, eagerly awaited the dear guests. The delegation arrived at ten o'clock. The meeting was opened by the senior Deputy of the Chairman of the Constituent Assembly, Al. Lomtadize. The first speech after the welcoming of the Socialist delegation was delivered by Al. Lomtadize.

Al. Lomtadize: "Members of the Constituent Assembly! Today the Georgian people are experiencing emotional an extraordinary feeling, and this feelings should also be invading the Constituent Assembly. You must remember, dear citizens, that the independence of the Georgian Democratic Republic was under threat and the word of support was not heard from anywhere. The Georgian people fought like lions for the achievement of a better future and could it happen that the prominent peo-

ple do not lend us a word of support for the defence of our freedom? You know that the first words in our support were voiced in Socialist Europe, first in Berne, Amsterdam and Lucerne. The socialist Europe has learnt what Georgia wants. Dear members of the Constituent Assembly! I would like to tell you the following from this tall tribune: 1918 will be considered a precious date in the life of Georgia. What makes it so important for her? This is the date when Georgia gained its independence and promoted its culture. The working class laid its own foundations. Our democracy led a fierce battle against the red Imperialism. We believe that it serves the common ideals of mankind. We have done a lot and we should do even more to protect our land. We have heated the cultural hearth of mankind. We believe that Georgia and its democracy are doing the International work. We have not defeated danger yet. One of the states, America, declared that Russia should be restored within its former borders. We do not believe this is going to happen. Today, we are hosting the representa-



tives of the countries who will pay heed to our aspirations. Today we are supposedly known as an Independent state, or maybe we are not. Our Independence should also be recognized de jure and our state should be recognized as a full member of the world states. I am greeting our guests and telling them – Welcome. Our honourable guests will cheer our people up. Little Georgia will become a part of the International European detachment. They should remember that Georgia has broken the shackles, removed the iron hoop and taken to the reconstruction of the state.” (Applause)

G. Giorgadze: “Citizens, members of the Constituent Assembly! On behalf of the Social-Democratic faction, let me extend my cordial greetings to the leaders and the conscience of the European Socialists. Citizens! The struggle of the Georgian working class has not been vain. Georgia has gone through a terrible ordeal to defend the interests of the working class. However, she has escaped this ordeal, and she made a step to the level where the European working class is now. Our teachers are with us today. It will encourage the people. We are standing on the path that ensures our independent existence. The delegation of European Socialists is sincerely welcome by Old Colchis and Iveria, today called Georgia, which is holding in its hands a three-color state flag and a red flag of socialists.”

Sh. Alexi-Meskishvili speaks on behalf of the Social-Federalists.

Sh. Alexi Meskishvili, the orator, considers the arrival of European guests a great honour: “We, Social-Federalists”, says the orator, “have never considered independence as a transitional combi-

nation. We have always been in favour of independence and have always said that it is impossible to implement socialism without the idea of self-liberation of nations. We have one friend – Socialist Europe and our Social-Democrats. Hail to our guests, hail to Socialist Democracy.”

#### **G. Gvazava speaks on behalf of the National Democratic Party**

**G. Gvazava:** “You see the crowds in the streets. Guests have arrived. We have been torn away from the mankind’s culture for centuries. We have separated from Russia. Today we are on our own. Georgia should be on her own. The agreement has been reached and nobody will be able to alter it”. The orator then touched upon the USA, Willson’s principles and finally added that “Whoever our guests are, they will all defend our Independence.”

On behalf of the National Party G. Veshapeli admits that their party opposed the formal convening of the Constituent Assembly. He welcomes the guests. Among the European representatives the orator highlighted the work of Vandervelde, who has done a great service to Belgium. According to the orator, we should always expect help from Europe.

**L. Shengelaia** (Soc. Rev.) points out that their party does not agree in many issues with the government of Social Democrats, but there is one common opinion among them, a common desire – it is to protect the independence of Georgia.

He was then greeted by Ter-Stepanyants of the Dashnaksutyun Party. At the end of the session Al. Lomtadze

greeted the honourable guests once again. Members of the Constituent Assembly and the public greeted the honourable guests with admiration and, accompanied by applause, the esteemed guests headed for Rustaveli Avenue,

where the crowds were eagerly awaiting to see the delegation. The applause went on, the crowd hailed them with the words, "Long live dear guests, Socialism, the International".

Newspaper "*Sakartvelos Respublika*", № 210

## Rally in front of the Constituent Assembly

The rally opened at 12 o'clock after the solemn session of the Constituent Assembly. The speeches were delivered by: Renaudel, representative of France; Thomas Shaw, MacDonald and Mrs. Snowden, representatives of England; and de Brouckère, Belgium. The rally was attended by the Chairman of the Government N. Zhordania, members of the Government: A. Lomtadze, S. Mdivani, B. Chkhikvishvili; Ramishvili, a member of the Constituent Assembly. Representatives of European socialism spoke at the rally:

### *Pierre Renaudel's Speech*

"It was to be expected", said Renaudel, a French Socialist, "that Socialism would give us a picture of chaos and collapse in the early days of the construction of a new state on the ruins of Tsarism. Fortunately, our expectations were vain. The Georgian Socialists have established an exemplary order in the work they have undertaken."

### *The speech of Thomas Shaw, a representative of England*

"We visited Soviet Russia", said Thomas Shaw, "and we can compare it to Geor-

gia: Russia is ruled by the Bolsheviks, and for the sake of justice and truth, I must admit that the power of Bolsheviks gave the Russian people neither freedom nor happiness. We have been in Georgia for a short time, but what we have seen here and felt gives us the right to say that it has given people freedom and happiness." Shaw greeted Georgia on behalf of 6 million workers and 4 and a half million affiliated Labour party members. The orator expresses the belief that the English Workers' Party will not adopt the Bolshevik but the Socialist Democratic path of Georgia to establish socialism. The orator ended his speech with the words: "Long live socialist Georgia, long live the International."

### *Inghels' Speech*

Inghels greeted the Georgian proletariat on behalf of the French Socialist Party: "I cannot help but express my surprise at the tremendous energy shown by the Georgian people in building a new socialist state.

This is all the more valuable and surprising that the Georgian people endured a fierce battle with tsarism. But in this battle they got stronger and have shown us this strength and wisdom."

***The speech delivered  
by Mrs. Snowden***

"I salute Georgia, with which I and the whole delegation have already fallen in love. Georgia is the first country to prove that it is possible to build socialism without chaos and misery, without poverty and breaching the rights of the majority of people. In my 15 years of work I have never felt what I felt and experienced with you. I have never experienced such a sincere reception, the real joy of people we have seen in Georgia. Let Georgia live for the benefit of social-

ism as a good example for other countries."

***MacDonald's Speech***

"I greet Georgia, which has realized the State Socialist coup in an exemplary way."

***De Brouckère's Speech***

"Georgia is an outpost of socialism and this is its greatest and hardest obligation." The orator is happy to see the unanimity between the government and the people.

Newspaper "*Sakartvelo*", 1920, № 101

**The European Socialists' Delegation in the Province**

On the morning of September 19, the Delegation is driven to Kazbegi via the Military Road, where upon the request of the residents, a meeting will be arranged.

On September 20, the Delegation is to return to Tbilisi.

On the morning of September 21, the delegation will depart for Kakheti, where a meeting will be held in Gurjaani. They will stay overnight at Tsinadali estate.

On September 22 they are to return to Tbilisi.

On September 23, they will depart for Borjomi. They will stop for a short time at Gori and Khashuri stations.

On the night of September 23, they are to depart for Shorapani Station, from where they will travel to Chiatura at 6 o'clock in the morning and arrive there at 9 o'clock.

They will return from Chiatura in the evening and on the same night they will depart to Tkibuli station, arriving on the morning of September 25.

On September 25, in the afternoon, they will return to Kutaisi, from where they will depart to Poti in the morning.

On September 26, at 6 o'clock in the morning, they will stop at Samtredia station, and Abasha station at 6 o'clock, and by 10 o'clock they will arrive in the town of Akhalsenaki.

The same day, at 2 o'clock in the afternoon, the delegation will arrive in Poti. The same night they will depart for Guria.

On September 27, at 7 o'clock in the morning, they will be in Lanchkhuti; at 8 o'clock at Supsa station, at Natanebi station at 9 and at 12 in Ozurgeti. At 4 o'clock in the afternoon, from Ozurgeti, through Natanebi they will proceed

to Tbilisi. They will be in Tbilisi on September 27 and 28, visiting the workers' and public institutions. On September 30, the delegation will depart for Europe from Batumi. No changes will be introduced to the travel itinerary. K. Gvarjaladze, D. Sharashidze, V. Tevzaia, Nazarov, Ilia Sadradze and the media representative, Leo Rukhadze will be accompanying the delegation on their visits to the provinces.

Noe Zhordania will accompany the delegation to Borjomi, N. Khomeriki to Kakheti, A. Lomtadze to Imereti, N. Ramishvili; to Dusheti they will also be accompanied by B. Chkhikvishvili, V. Jugheli and D. Chkheidze. The deputies will travel to the provinces before the arrival of the guests and host them locally. No one else, apart from the named persons, is allowed to accompany the delegation.

Newspaper "*Sakartvelos Respublika*", 1920, № 212

---

### In Kazbegi

As soon as we approached the Kazbegi Bridge, we saw an arch decorated with flowers. Here we were joined by 100 equestrians. The equestrian procession, accompanied by five flag bearers, was picturesque. People are leading the way carrying the white flag of the Holy Trinity of the Old Khevi community... In Kazbegi quite a lot of people have gathered. The equestrians stopped at the Church fortress wall. People also stopped. They were greeted by MacDonald. I, as the son of the mountains like you, understand your excitement. I saw you flying your red flags, preceded by the white

flag of St. George. I leave with you in the mountains of Georgia, the greatest notion of camaraderie on behalf of the workers of England, as great as possible. On behalf of the people Bartolome Ghudshauri addressed the guests: "Only International Democracy is our devoted friend. We hope it will help us to maintain our independence in word and deed as the best condition for the free social transformation of which we, the people of steepness, are the guardians." Under the loud greetings the people disperse at nine o'clock, and the guests, tired of the multitude of impressions, rest.

### In Dariali

At 8 o'clock, on the morning of September 20, the delegation went from Kazbegi to Dariali. The Kazbegi residents are saying farewell to the guests. The day is, but the coolness of Terek River and the snowy peaks is palpable. The picturesque nature enchants the guests. The militaries and the residents have arranged an arch on the bridge with the in-

scription: "Greetings to the dear guests from our watch posts." The guests headed towards the Russian guard posts, where they were met by five Red Army men, and returned after a conversation. The Tsekavshiri<sup>1</sup> camera took pictures. The Dariali Gorge mesmerized the del-

<sup>1</sup> The Central Union of Consumer Cooperatives of Georgia

egation members. The delegation returned from Dariali to Kazbegi at 10.15. People gathered in Kazbegi on the day of departure again to see the guests off to Mtkheta. The delegation trip to the

gorge turned into a festivity. All along the road there were arches with flowers. The cars were also adorned with flowers. In an hour the delegation will head for Mtskheta.

## In Dusheti

By the time of the return of the delegation to Dusheti, a podium was arranged in the main square and a big rally was held. The delegation was welcomed by V. Kalandarishvili in the name of the regional committee of Social Democrats. Snowden said in response: I am the first to address you from this podium, as the delegation has entitled me to do so, due to yesterday's greetings, when we were welcomed with the red flags by the women's organization. We are overwhelmed by the fact how big the women's role is in Georgia. Unfortunately, it is not the same in Europe. Here women enjoy equal rights with men, we have not achieved that yet. This is a perfect guarantee for the development of the nation and the working class. Yesterday we met highlanders, the gorge residents, red flags are flying among the peaks and we met the people carrying the same red flags, the farming people. Their will is strong and I doubt they could be defeated by any tyrant; we have just returned from Russia and when we compare the lifestyle in these two countries, it should be admitted that there we saw fear. They are all afraid of each other. The communists are digging each other's graves there. We shall return to Britain and tell our comrades, the British workers, that the Georgian people have their own government that rules the country in accordance with the people's will, not like

the government of Russia which takes no notice of the people's will. We shall tell the British workers that the working class supports the Georgian government and they are building their independence – a free state, and we shall raise our voices to demand Georgia's recognition" (Long applause).

The next to speak is the French delegate, Adrien Marquet: "We can see and feel the warmth and excitement of the people. We see how passionate the people feel towards us. Yesterday we were in the mountains and there we learned that not only a national feeling was strong in you, but also your international feelings are strong. And it reminded me of the words of Jaurés, who said: "Patriotism does not separate man from internationalism, and internationalism leads people to true patriotism." We also met the communists on the border today, who told us that they are all communists in Russia, and then added that they are only the mobilized soldiers. It is difficult for the foreigners to grasp "communism" by force. Here, the people sharing socialist values and thinking are defending their country. This is your strength and this is why the European working class is holding your hand firmly." (Burst of applause)

Huysmans ascends the stage, whose appearance excites the people. He says: "Two things surprised me in Georgia;

one is the unanimity shown by every Georgian in defending independence and strengthening ideals in a democratic way, and the other is the artistic feeling with which you deeply express your joy. You last experienced the Ottoman invasion and Georgia has had many such hard experiences historically. We, the Belgians, also experienced four invasions, the last of which was the invasion of German imperialism, which destroyed Belgium. We can understand each other. We defended ourselves selflessly and achieved the goal. Little Belgium survived. Until all the countries join the League of Nations, until

the whole world is disarmed, you, the children of free Georgia, keep the gunpowder dry in the warehouses to repel the attackers. The people, who have the strength and the will to fight, and a perception of their diverse nature, are not to die. When a state created with the hands of democracy collapses before my eyes, I cannot help but think of your wise leaders and especially the comrades who believed in this idea and died for it". His words were drowned by the sound of loud applause. In the evening, the honourable guests left for Mtskheta. They were seen off by the people with the cries of "Hooray."

### In Mtskheta

At eight we were in Mtskheta, where an enormous crowd with red flags had gathered. It was planned to go straight to Tbilisi from Dusheti, but the people blocked the cars and expressed the willingness to meet the guests. Despite exhaustion the guests got out of the cars and listened to the greetings of local organizations. The children gave flowers to the delegation members.

Here, the people were greeted by Thomas Shaw on behalf of the delegation. He said: "We got acquainted with your beautiful country and honest and kind people and now, on behalf of the European workers I would like to tell you that we all wish that you preserve your freedom. For this reason, the European workers should take certain steps and demand the recognition of Georgia's Independence and its acceptance to the League of Nations. I strongly believe

that such freedom-loving people will manage to bring up their children free. I visited Russia and have not seen the smile of joy – Russia is in mourning, as a certain group imposes their will upon the people and they are coerced to do as they are told by the government. Here, you have your government, ruling the country according to the democratic principles. We shall tell the workers in Europe to support you as Georgia is on the path of democracy, moving towards the ultimate ideals of the working class. For this Georgia has to be recognized and should become the member of the free and Independent states. Long live independent Georgia! Long live the International!

Shaw's speech was greeted with loud applause. Flowers are thrown at the guests. Under the general applause and joy, the delegation headed for Tbilisi.

## European Socialist Delegation in the Province

### *In Kakheti*

#### **In Tsinandali**

We followed the road to Kakheti. The sun has begun to set and the Caucasus Mountain Range looks even more colorful. The Alazani Gorge took the breath of the guests away. Endless rows of vineyards. Here and there, the harvesting is underway. The orchards are heavy with fruit. Kakheti is spread out in full splendour, beautiful nature and, wealth. Even one glimpse is enough to see the most beautiful and the richest part of Georgia, spiritual and material treasure. About 5 o'clock we arrived in Tsinandali, where the delegation was met by the locals. Many have come from Telavi, despite the fact that the delegation was to visit Telavi on the next day. Some take the opportunity to listen to the guests several times. They are willing to get acquainted with them. After the greetings the guests departed to Tsinandali estate in carriages. The front gate of the Estate is decorated with flowers and the slogan: "Welcome, dear guests."

It's getting dark. Our conversations refer to the things we have seen and heard. We share impressions. Young singers also came to us and joined our conversation. Vandervelde spoke: "When I sat in the corridor, gazing at the beautiful mountains, I remembered that there were people across the range, who were with you three years ago and who fought with you, but your paths split. You took different roads and you parted. Then I remembered what one of the Georgian comrades told me, "You should help us so that Europe rec-

ognizes our Independence." That's what we're going to do, as soon as we get back home. We believe that in such a case Georgia will play an important part in the East, the symbol of which I saw in your national flag. One of the stripes is black, which reminds me of the people who lost their lives. It is said that we live to the full when we remember our dead. The white piece is a symbol of peace, the red is the symbol of victory of the working class." De Brouckère recalls the meeting held in the People's House and says that he considers the greatest honour for his country the comparison made by Noe Zhordania on the first day of their arrival, when he compared Georgia to Belgium. "It fills me with pride as it increases Belgium's honour for me."

Thomas Shaw says with his usual joviality: "Socialism has been regarded by some as something boring and very monotonous. I do not understand it. I understand socialism so that people are all cheerful, always charming, smiling and happy, without it there is no life, no bliss. The working class, the entire humanity is struggling for this, so that everyone smiles, everyone feels happy, and I saw my ideas materialized in Georgia in semi reality. Whatever I encounter here among these ever-smiling lively people is a source of hope for me, and it is the most precious story I have to tell in my country."

Renaudel's attention was caught by the fact that here, a city worker and a peasant act in full accord in a common struggle. Both use the same slogans on their flags and both serve the same ide-

als. He said: "In Georgia, the ruling party surprisingly brings into accord the interests of peasants and workers, and in our country, as Zhordania noted, we have incited the peasants against us, having introduced semi-Bolshevik slogans. It is a big mistake, but I fear that Georgia, weak economically, when obliged to ask for the aid of foreign capital in order to boost economy, finds itself in a rift that exists in other countries. But I must also say that in Georgia they know how to find the remedy for everything at the right time, and perhaps wise policy will find a way out here as well."

Those present were so interested in all the expressed ideas that sometimes the exchange took the form of a semi-argument.

N. Khomeriki responded to some of their comments by saying, among other things: "We hear excessive praise regarding us. We've done a certain amount, of course, we made mistakes – but in general we went through our idea-program, and here, on the border of Asia and Europe, we nurtured the 2,000-year-old culture of our nation with these new ideas, we gave old treasures a new shape and a new content, suitable for the time and circumstances. It is true that the Bolsheviks are challenging us on the border of Asia in the name of liberation, but we all know that this will be done with the hands of Kemal Pasha and Enver, we know that we shall have to fight a long battle, the Georgian people are capable of fighting, self-sacrifice is in the nature of our people, but on one condition: if you stand by our side. Neither we fear that the development of our industry will cause a deep struggle, the industry will have to

face a well consolidated working class, which is in the hegemony of the state and the capital will not be able to turn things upside down."

The evening finished with general conversations and exchange of ideas. After visiting the garden and basements, the exhausted guests retired.

### *In Telavi*

September 22. Despite the rainy night, the morning is bright. The guests visit the vineyards early in the morning, after which they are taken to Telavi in carriages, where a big rally is to be held at 10 o'clock. Telavi residents knew about the arrival of the delegation to Tsinandali and preparations were underway. The podium was erected at the square in front of the workers' club, surrounded by the people waving red flags and slogans in honour of the guests. Comrade Andronikashvili presents the guests to the public, after which the rally is opened by the town Mayor, Landia, who pronounces a brief greeting.

The first to address the rally were Inghels and Thomas Shaw, next was Vandervelde, who said: "Yesterday our friends took us to the Royal estate, which had hosted the royal family members and the king himself. We were received there with the Georgian hospitality, we were overjoyed, but it was not the same as it used to be in the past. I do not think the comrades were remembering times when there existed violence. But I thought about the condition this country was in. At the time the world was ruled by the three states, Austria-Hungary, Germany and Russia. The first was ruled by the Habsburgs, where the people were enslaved, Ger-



many brandished its arms getting ready for the war, in Turkey the autocratic government suppressed the people. War and Revolution toppled them all. Today our comrade Renner replaced the Habsburgs in Austria-Hungary, Ebert came to power in Germany and in Russia the Tsar was killed and Bolshevik chaos reigns in the country, and they expect a star to be born out of it. I believe Russia will escape the chaos. As for you, you have achieved the most of what could have been achieved, as you have a deep respect for socialism and democracy. I can't help but praise your leadership and its party, and would like to express a single wish, a more numerous socialist delegation to visit Georgia very soon and a congress of the International to be held here. Georgia will be an adorable child for the International, and when we return to Europe, every socialist party there will make every effort for your independence to be recognized."

The artistic speech drowned in applause. The next speech was delivered by Snowden, after which the rally with flags escorted the guests, who went to the Women's Gymnasium building to see the house of King Erekle's time. The school yard was full of female students. The guests are given flowers, the school children applauding see the guests to the school building, while the first graders in the school hall perform beautiful songs. The delegation returns to the City Hall, where the welcoming words are pronounced by the representative of the S.D. organization S. Machavariani, Social Federalist – Patariaia, Dashnaksutyun representative – Ter

Arutinov, and S. Nareklshvili on behalf of the Women's Organization. Huysmans responded to the representatives of the parties and, among other issues, addressed the following subject: "We listened to Social Federalists in Tbilisi, having studied their program we could not find a question that could separate them from the Social Democrats. There is only an agrarian issue that will lose its significance in the course of history and unification will become necessary anyway. The Socialist International will take an active part in this unification. We can say about the SRs that they live only by tradition and do not take notice of the current situation, and as for the Dashnaks, their representatives have arrived in Tbilisi, they are inviting us to Armenia and we will be able to send at least part of our delegation there. The duty of Georgia's Dashnaksutyun, in particular, should be to establish a strong alliance between Georgia and Armenia. There is disagreement between us and Belgium, but we defend socialist integrity. And we think that at the next Socialist Congress, to which Vandervelde referred and which will be held in the old tower, where the kings used to dwell, will be attended by all the socialist parties of Georgia."

After the brief speech made by Snowden the guests drove to the station, from where they travelled back on a special train.

On September 23, the Delegation will travel through Kartli and visit Borjomi. Borjomi Fir-groves and a rare sight of Bakuriani road will replace picturesque Kakheti.

## In Imereti

### *In Shorapani*

At 8 o'clock sharp the train was in Shorapani, where a large crowd had gathered from the area of Kvirila and Shorapani. The delegation was met by Comrade Al. Lomtadize, Chairman of the Constituent Assembly, who had arrived from Tbilisi together with the Minister of Internal Affairs Noe Ramishvili. The guests were seated on a specially prepared stage, they are presented to the audience. Then the chairman of the rally V. Buachidze gives the floor to the representative of the socialist parties of Shorapani region, the representative of the Guards headquarters, democratic and national organizations and professional unions S. Menagarishvili, who ended his speech in the following way: "Dear guests, when you return to England, France and Belgium, tell our older brothers, the European working class, that there is a small Georgia in the Gulf of Asia, whose democracy is waging a relentless struggle for human ideals. Tell them that Georgian democracy is ready at your call to put a small, but strong detachment at your disposal for the benefit of socialism." The representative of the Belgian workers, comrade Huysmans said in response: "We have come from afar to understand your local life, political-economic reconstruction, what you have and what you can create in the future and we are amazed by your work, we are amazed that the whole nation is imbued with socialism, and all this in a country, where industry has no foothold and where agriculture is a major sector. We have travelled through Georgia and appreciated the beautiful

nature of your country and it makes us happy that you follow our path, rejecting the path of terror and domination of minorities over the majority. If Georgia needs to learn from us in terms of economy, we need to copy your way of political reconstruction. Our countries are both democratic. We started with the transformation of economic life, and you started with the transformation of political life, and so we follow two different ways to achieve the same goal. Our country is full of factories, we are in the age of industrial development, and if our people had as much political training as the people here, the implementation of socialism would not have been a difficult task." The long applause and ovations drown Huysmans' words, after which the Internationale is sung and under general admiration, the delegation gets on a specially prepared train heading towards Chiatura. In Chiatura, the delegation is shown how the workers unload black stone wagons, filmed by the Tsekavshiri camera. The steamer takes the guests along the road to the Chiatura Mountains, and after Kartli, they observe absolutely new images, different nature and landscapes, completely different from what they have already seen. All the little stations along the way are decorated with flowers and red flags.

### *In Chiatura*

At 10.30 the special train was at Chiatura station. Like other stations, it is decorated with flags and garlands. The station is decorated with posters with international slogans. A group of singers

performs revolutionary songs and in a general ovation the delegation leaves the station to the committee of the local Social-Democratic Organization, where the guests were greeted by S. Sikharulidze. On behalf of the delegation, the Committee was welcomed by Emile Vandervelde: "I have been a Mine Worker MP for 10 years and today, when I am here among the Mine Workers, when I'm getting acquainted with your organization, I see the unity of our goals, that we serve the same ideals, and these images of socialist figures from all countries that adorn your organization affirm the solidarity of our workers.

After that, the whole delegation – accompanied by Minister Ramishvili, Al. Lomtadze, representatives of local organizations and others, headed towards the specially arranged stage, where mine workers and local residents had gathered. The rally is opened by comrade Z. Guruli, who briefly welcomes the guests. A. Shaw, delegation member representing England, member of the House of Commons and the worker is the first to address the audience: "You are not only a nation for us, but a new experience that the whole working class of Europe is observing. But there is the other experience, the second example, next to you. I have travelled through Russia and will try to compare the two systems. I will speak about good and bad qualities of Russia. It is good that it cares for the elderly and the young, although the positive sides end with this. I deeply believe that without democratization socialism is impossible, and democracy implies complete freedom. Workers in Petrograd and Moscow go on hunger strike, both cities are dying. The worker receives a quarter of the

food he needs to survive. You cannot express your opinion if you are not a communist, if you do not support the communists, if you do not get permission from them, and what do we see at the same time in Georgia. Conditions were relatively similar in Russia and Georgia; here we saw free people, here we saw freedom of assembly, printing, and conscience. Your country is rich in nature with the battle tested organization of people. It raises hopes that in the near future you will move forward economically. And when we come to England, we have to ask the workers there which path we should take, Russian tyranny, coercion, or a free route of Georgia. I will tell them: we must follow the path of Georgia. There are 6 million workers in England, it's true that we do not get the idea of freedom so quickly, but once the British think about it, they will defend it, and I think in 10 years there will be a workers' government in England, at the same time, other countries will also follow the path of democracy. Socialism will come and give the mankind everything that has not been given by any class at any time. The working class will win. The International will win."

A French representative, Renaudel addresses the public after Mr. Shaw: "In 1914, when the air was filled with the smell of gunpowder, when the war was about to break out, the International tried to intervene to prevent the ruling classes from arranging bloodshed. The congress was scheduled for August 9 in Vienna, where the issue was raised. But the imperialists managed to start the war. On August 2, the war broke out. Workers in various countries were unprepared to stop the war. But the course of this five-year war has awakened even

the workers of backward nations, and now everyone fears the war. The war is over, but the possibility that it may break out again still exists. Mine workers are fighting against the war with special energy. Earlier, at the Miners' International Congress in Geneva was said the following: "Coal is the bread of war, and if the capitalists dare to start war again, we shall starve the war. You will not give them coal and you, fellow workers, will go hand in hand with the miners of the whole world."

Vandervelde ascends the rostrum and is greeted by applause. He says: "Here is this black stone, these mines connect us. I want you to know about the fellowship that handles the black stone sent from here. There this material is processed by your comrades, the working socialists. They struggle for an 8-hour workday, they struggle to improve their working conditions, they do their duty honestly, they work to lay the foundation of labor for the future estab-

lishment. To this day, black stones were used to make grenades, as well as armor and explosives, with which the capitalists were destroying the country. From now on, the working class will not allow war, and the whole democracy will use the fruits of your labor to build ships."

Z. Guruli thanks the guests on behalf of the people and in general applause the guests go to the Black Stone Industrialists Council Hospital building where they were invited to dinner and where, on behalf of the industrialists, a speech was delivered by G. Zhuruli to which de Brouckère responded, we shall offer the speeches delivered by them separately. At 4 pm the guests went to see Papava Washing Factory and the mines, where they stayed until 7 pm and carefully inspected both the factory and the mines. In the evening, the guests were invited by the city board, after which they left for Shorapani at 9 o'clock at night, from where they visited Tkibuli and then Kutaisi on September 25.

Newspaper "*Sakartvelos Respublika*", 1920, № 219

---

## European Socialist Delegation in the Province

### *In Imereti*

#### **In Tkibuli**

Early in the morning of September 25, a special train left for Tkibuli, where the delegation was to visit the mines by 12 o'clock, and return to Kutaisi at 3 o'clock, where a large crowd was trying to meet them. No sooner had we approached Gelati area, than the dawn broke. And we could observe the people from the station who were there to greet the foreign guests with enthusiasm. It was 9

o'clock when the train stopped at the residential houses of Tkibuli miners. The miners, having come out of the mines to greet the guests, were covered with coal dust and they covered the square like dark grey clouds. They greeted the guests with the songs. The Internationale was sung. Black, smoky faces break into smile and an unusual pleasure is imprinted on their faces. Under the general ovation the guests are led to the podium, covered with artificially decorated branches. The stage is surrounded

by the black workers of the Black Mine, with their wrinkled and contemplative faces. An hour earlier, these people struggled with the rock with their picks, building their future.

The first person to ascend the stage is Mrs. Snowden from England, who compares the existing situation in Russia and Georgia and appeals to the workers not to surrender, to defend the valuable achievement, never walk back from the chosen path of democracy and continue their fight for socialism.

Then speaks the French delegate, worker Inghels: "The political forms you have created are of great interest to us as well. If you fail here, then the capitalists and their governments will tell people: this is what happened to the socialist government, it will not be able to run the country and this fact would supply our enemies in Europe with the proof against us. Today Georgia is a model for us and when you fully perceive the importance, you will have to work harder to strengthen the freedom gained through this struggle. The French workers are fighting for the mines to be handed over to the state, and you already have achieved it, you have to appreciate the fact, and you have to stand by the socialist government to create exemplary working conditions and improve production. It will be the greatest document in our hands against our governments."

Vandervelde speaks finally, applauded by the workers. He hails the miners' proletariat and promises to tell the story of their struggle to the workers' army of Europe, who embrace the workers of the whole world. After the end of the rally, the delegation visited the mines and the council of the local Trade Unions, where the workers answered all the questions of the delegation. The delegates were mostly interested in the organizational issues, working conditions, past history and what was done at that time. After the continuous conversation the workers saw the delegation to the train, which left for Kutaisi.

### *To Kutaisi*

It was already midday. The surroundings of Gelati and the mountain peaks covered with shrubs, with their beauty, created a new chapter in the journey, as the villages of East Georgia are very different from the villages of West Georgia and Imereti, in particular. We were a little late as there arose a little problem with the baggage car and we stopped for almost an hour. The train arrived in Kutaisi at four o'clock instead of two. Neither the delegates nor we, the hosts expected a grand meeting, especially in Kutaisi, from where a large part of the city population had moved to Tbilisi, and we did not think they would be able to arrange a memorable reception.

### **At the station**

The moment the train approached the station, a vast number of people appeared. Only representatives of political parties, organizations and institutions are standing on the platform. The mu-

sic plays, the Internationale. The station is decorated with garlands and flowers; the walkway is paved with carpets. Everyone seems so excited. Unspeakable enthusiasm reigned. The station build-

ing is crowded with people, and the square behind the station represents one whole moving lake coloured with flowers. The balconies of the houses, the roofs and even the trees are full of people.

The situation resembles the first days of the revolution, filled with indefinite delight and hopes. With spontaneous enthusiasm and incredible joy, the Tsekavshiri camera works with particular vivacity. The horse carriages lined up in the square follow one an-

other and lead the guests to the City Council. Here is the last carriage and the people's sea roared. Multitudes of flags set off, they passed a beautiful arch, embroidered with flowers and clothed with living branches, the visitors are greeted from every house and every tree. Hurray and the applause are heard from everywhere. People throw flowers. The carriages are covered with bouquets. Students follow the carriages sending greetings, smiles, admiration and live flowers to the visitors.

### **From the station to the city garden**

You think you have got away from the people grouped at the station and you want to get to your destination soon, but the efforts to accelerate the carriages are all vain. The road, all along, is blocked by people. The school yard is crowded with students and people. The flags are left behind the procession, new waves of people have taken over the road and tightly circled the carriages, but they are also pushed back by another wave and so it continues till the city garden, where the whole gymnasium street and the garden turn into the area of a sea of people. The carriage-

es are prevented from rushing, while the bouquets and flowers have embroidered the streets in different colors. An arch decorated with rare artistry with international slogans is erected near the garden. Carpets and pictures of the fighters can be seen from the houses. This is how old Kutaisi was adorned, old Kutaisi from the heart of which never has been extinguished the fire of admiration, which from 1905 stood at the forefront of the warriors, with its old tradition and old flags. It welcomed the guests with admiration. They are foreign, but nevertheless close friends.

### **At the City Council**

At 5.15 pm the guests came to the hall of the City Council, where the extraordinary meeting is to be held. The chairman of the Board, L. Grigolia greeted the guests on behalf of the self-government saying: "We are visited by the representatives of the cradle of political freedom of mankind – England, France, the coun-

try of the great revolution, small but heroic and cultural Belgium.

We welcome you and say on behalf of entire Georgia, on behalf of Kutaisi, that the Democratic Republic of Georgia is based on a cohesive democracy of cities and villages, that the basis of our government is the self-government of cities and nations."

In response to this, Vandervelde says: "We are happy and proud that the city of Kutaisi, whose past reminds us of knightly times, welcomes us so generously.

During the dark, reactionary times in the past and tsarism domination, this city used to provide the best fighters not only for Georgia, but the whole Greater Russia, its People's Representation, brave revolutionaries, like Kaki Tsereteli and others. Since we set foot in Georgia,

we had two surprising and exciting receptions. The first was in Tbilisi and now here in Kutaisi, in the old revolutionary Kutaisi. Here we feel a special brotherly bond and hospitality, and let's hail together, "Long live democratic Georgia, long live the great International."

The deputies applauded and the delegation members head for the city garden, where large crowds are gathered for the rally.

Newspaper "*Saqartvelos Respublika*", 1920, № 221

---

### At the Kutaisi Rally

Thomas Shaw says: "I have come to you not only as a representative of English workers, but also of the whole professional movement, as I joined the union when I was 11. Until now, the English professional movement has been a more apolitical organization. And now, after the war, when life demands the solution of many questions, our professional movement has changed direction, it has found the path you have chosen. I encountered your representative at Geneva International Congress, and I wish your representative to attend the Congress of Professional Movement, in order to become part of the whole family of international workers."

During the conversation with the staff of the Telegraph Agency, the mem-

bers of the delegation expressed their satisfaction with the visit to this beautiful country, Georgia.

Renaudel said: "Georgia is able to attract a lot of tourists from abroad. It will be no less exciting than travelling to Switzerland. It is necessary to promote Georgia in order to attract tourists to this site, which is also of great economic importance. For this it is necessary to reduce the cost of travel from Europe to Georgia, arrival and return should not cost more than 1000 kronas."

Huysmans and Renaudel said they would definitely return to Georgia in the spring. De Brouckère, a member of the delegation, will stay in Tbilisi until October 15.

Newspaper "*Sakartvelo*", 1920, № 109

---

## In Samegrelo

### *Abasha*

September 26. At 10 o'clock sharp a special train stopped at Abasha Station, where a crowd had already gathered. The station is exceptionally decorated, representatives of the political parties and democratic organizations are standing on the platform. Behind the platform guardians and the public are lined up and waiting for the honorable guests at the stage arranged for the purpose. The delegation members are led to the podium under the applause, where Comrade Barnaba Dzvelaia makes a speech. Then Marquet

and Snowden address the hosts. Their words aroused great admiration among the people, who reward the guests with long applause. The next person to speak is Besarion Dundua, a representative of the Socialist-Revolutionaries. He greets the guests and criticizes the actions of the Mensheviks. "It is believed here", he says, "that the peasants were given land. It is not true. They have not received land. The peasants opposed the law that the Menshevik government adopted." Dundua's address causes great dissatisfaction among the people. Voices of protest are heard. Huysmans takes the floor thereafter.

### Huysmans' Address

"I am very grateful to the comrade who came out here on behalf of the Socialist-Revolutionaries. I did not intend to speak here, but his words made me say something in return. The difference that exists here between the socialist parties does not allow them to have separate organizations. This is especially true of Socialist-Revolutionaries, who only have the old tradition and rely upon it. There is a difference of opinion in Belgium as well, but all Socialists are united in one party. I do not want to respond to the criticism that the representative of Socialist-Revolutionaries expressed regarding the land reform. Considering that to all of you, who know the laws and have seen them being applied in life, it is not necessary. I just want to tell him that the Constituent Assembly of Georgia is elected with the best vot-

ing rights existing and, as I was told, 80 percent of the population of the country are land workers, and when the representation of these people in the Constituent Assembly adopts such laws, to me they are sacred, based upon the will and needs of the People. Difference of opinions does not frighten me at all, as truth is born in argument, but no one has a right to stand aside in the face of the common hardship, and I want to greet together with you the Constituent Assembly and its government, on which the majority of the people rely. We want neither Marais nor Lenin, who rely upon the minority and rule the country by brute force. Long live the union of all true Socialists, long live the salvation of the Republic, which is dear to us all and means a lot to international democracy." (Long applause)



The rally is coming to an end. The people, singing and carrying flags disperse slowly. Meanwhile the station and both sides of the platform are surrounded by the people saying farewell to the honorable guests. Representa-

tives of local organizations invited the guests to tea served in a specially decorated tent, after which the guests are escorted to the train, and leave for Senaki, where people had been expecting the delegation's arrival since the morning.

### In Senaki

At 11.45 the train was already in Senaki. The delegation is greeted at the station by the head of the town, Comrade Gegenava, after which the guests, escorted by the representatives of local organizations, move towards the stage arranged nearby, where the residents have assembled, adorned with flying flags. The horse guards and everyone who could have come all arrive at this extraordinary gathering. The meeting is opened by Comrade Anjaparidze, after which Comrade R. Gamsakhurdia greets the guests upon the request of the Committee of Social-Democrats. On behalf of the delegation Comrade Huysmans takes the floor and is applauded by the audience. At the end of the rally, the procession moved towards the local self-government office, where the delegation became acquainted with its work. The delegation members ex-

pressed their wish to take some statistical information with them. From the self-government office, the delegation went to the city council, where on behalf of the self-government they were greeted by Petre Kavtaradze.

The city council renamed Renovation Street into The International Street in honor of the delegation and allocated two scholarships to the needy students at the Women's and Boys' Gymnasiums.

From here, the delegation went to the site prepared for the construction of the People's House, where Huysmans, Snowden, and Marquet took part in laying the foundation of the People's House. After the ceremony, the Senaki local self-government invited the delegation to dinner, after which the guests were seen off to Poti with a standing ovation.

### In Poti

The special train arrived in Poti at 5 o'clock in the evening; a torrential downpour fell. Nevertheless, there are a lot of people in the streets from the station to the city garden. Trade Unions and various organizations are marching with flags to the partially built church, where a large rally is to be held.

The delegation, escorted by the Interior Minister N. Ramishvili and Al. Lomtadze, headed to the Social Democratic Party Poti Committee headquarters, where the guests were greeted by Comrade Samsonidze, who said: "Today, we are hosting our teachers and the best representatives of socialist Europe. The bell of Socialism is to toll in Europe first

and its life-giving rays should fall upon us as well. The very fact, dear comrades, that you are with us today and no one holds on to your passports is an unmistakable proof that a new era has come, and the day of our dreams is not far away. We believe that the great and difficult issue of unification of the European proletariat will finally be resolved positively, the entire working class will pick up one infallible weapon, take the right path to socialism, wage a fierce struggle against capitalism, defeat it and the Georgian proletariat and democracy already established will assume the right place in this struggle.”

From the headquarters the delegation went to the rally. The sea of people stands under the solemn pillars of the unfinished Poti cathedral. The night is falling, and in this semi-dark temple, the walls delight the visitors with the reflec-

tion of every sound, assuming symbolic significance and, as Huysmans said, enhances and fortifies the unmistakable truth that socialism serves. He recalled the Basel Congress of 1912, when representatives of the international socialist movement had gathered in the cathedral and the ferocious bells of the old cathedral of Basel were tolling to gather all of the oppressed and offended under the red flag. Snowden and Marquet also addressed the public. The words of each orator were drowned by long applause. After the rally, the delegation inspected the elevators and the port. Despite the fact that it rained all the time, people did not disperse and the guests were greeted with admiration everywhere.

At 12 o'clock at night the delegation left for Samtredia, from where it departed to Guria the next day.

Newspaper *“Sakartvelos Respublika”* 1920, № 224

## Europe's Socialist Delegation in Georgia

### *In Guria*

#### **In Lanchkhuti**

The special train left Samtredia early in the morning. The sunny day complements the festive mood in Guria, its unlimited excitement, traditional revolutionary passion. The day before Huysmans said: “Tomorrow we'll be in Guria and meet Gurian farmers. We have heard a lot about their movement in Europe.” In anticipation to see Guria, they all feel that it will open a new page in their journey throughout Georgia. Guria will further increase the delight born in Batumi, during the first encounter two

weeks before, and add its experienced voice, forged in the battle, to the common aspiration of the nation.

It was half past seven when the train stopped in Lanchkhuti. The station is full of people. Everything is adorned with flowers and garlands. A choir of young people led by Chavleishvili is standing on the station platform and performing the Internationale. The guests are making their way through the crowd, surrounded by children and there are flowers everywhere. They are walking on a carpet of fresh flowers accompanied by the general admiration of people and the endless “Hurray”. The rally is to take

place in the city square, where a decorated stage has been arranged. There are many people in the square. The rally is launched by the head of the city, Comrade V. Sharashenidze, who greets the guests cordially. Huysmans responds by saying: "We are thoroughly learning the methods of the struggle of Georgia's social-democracy, so that we can use them in our countries and in this way gain all the power. Many may think that there is no hardship in Europe. You should not think that the cost of living in Europe is less than here. You know that during the war the people of Belgium lived only on public aid. Our country was being destroyed for 4 years, imperialist heels were crushing people's property, but when the terms of the truce were established and the Belgian people returned to their homes, we demanded from the government that the Belgian people would take part in the governance of their country, we demanded the improvement of conditions for workers, 8-hour workday, sickness and unemployment insurance. We demanded the eradication of education monopoly for the wealthy, and since all this required great expenses, we demanded that these expenses be borne by our bourgeoisie. All this was done by the Belgian working class, but, at the same time, this very working class worked with all the energy and strength to rebuild the ruined country and return it back to normality. It has been achieved by the selfless labour of the people. The eradication of the common calamity, doom,

poverty and devastation inflicted by the war can be achieved only by labor, only the working class can avoid this disaster. And as we observe your struggle on the political arena, in view of the great tribulation you have endured to avoid ruin, we deeply believe that your revolutionary energy and organized talent will be used to rebuild and restore a devastated, war-torn country. "And if we are to learn from you how to gain political rights, then you need to learn from us how to restore economic life and launch an attack at this front with great force in order to bring the boat of free Georgia to peace." Huysmans' words are met with long applause. Then, in his speech made on behalf of the workers of England, Snowden promised the rally participants to uphold the ideals and political freedom of free Georgia in Europe. After the rally, N. Zhordania's mother invites the guests; she serves breakfast. The guests visited Andreika's grave, after which they headed towards the station.

The rally had not broken up yet and the participants were waiting for the return of the guests. In the meantime, the old Georgian dance Khorumi was performed on the stage, which was filmed by the Tsekavshiri camera. Huysmans was very interested in this simple artistic folk dance. A sea of people with flags and songs escorted the delegation and marched to the station, from where, under the general applause and sounds of the Internationale music, the train set off for Jumati.

### **From Lanchkhuti to Natanebi**

Several minutes later the train was in Jumati, where the locals greeted the delegation with flags and Comrade Jijeishvili

made a speech. On behalf of the delegation, Marquet greeted the crowd, after which the people see off the train

with revolutionary songs. Supsa was also ready for the festivities. People and students are standing on the platform, which is decorated with flowers and rugs. The podium has also been arranged nearby, decorated with flowers as well. On behalf of the local hosts, the guests are greeted by S. Sadradze, and a pupil Iliia Kashia greets them on behalf of the local schoolchildren: "We, little citizens of the Democratic Republic of Georgia, will try to become consci-

entious workers and we will serve your ideals honestly. Hurray to the Democratic Republic of Georgia. Hurray to our dear guests."

The guests were fascinated by the pupil's words. On behalf of the delegation, Snowden spoke, expressing hope that Georgia's revolutionary people will raise the following generation as real defenders of people and by doing so, will give socialist ideals the best fighters for better future.

### **From Natanebi to Ozurgeti**

The train progresses towards Natanebi under applause, arriving in half an hour. The station is decorated with flowers, once again. An arch has been arranged on the way to Ozurgeti which reads: "Greetings to the honorable guests". Cars, carriages and equestrians are awaiting them, in order to take them to Ozurgeti, where the public, from the entire region, are waiting for the arrival of the delegation. Delegation members get into the cars and leave for Ozurgeti. The day is sunny. The Natanebi environs surrounded by Adjara-Gurian Mountains are remarkably picturesque. At Meria station, the delegation is stopped by people with flags, where

Benia Toidze delivers a speech on behalf of the Social-Democratic organization. Near Gurianta Village, the villagers have also erected an arch with flowers and an inscription, "Welcome Dear Guests". Horsemen with a flag-bearer arrive to greet the guests, leading the cars. Many People from Kakhura, also bearing flags, met the delegation near Ozurgeti; and on behalf of the Social-Democratic organization they are greeted by A. Klerkheldze. The cars and the horsemen are followed by the villagers, the guests are given flowers on the road. The residents of nearby villages are hurrying to Ozurgeti. They wish to attend the meeting and listen to the guests.

### **In Ozurgeti**

The delegation arrived in Ozurgeti at 12.25. They were accompanied by the Interior Minister N. Ramishvili, Chairman of the Constituent Assembly, Al. Lomtadze and some members of the Assembly among others. Ozurgeti was decorated for the festivity. The headquarters of the Guardsmen, Wom-

en's Gymnasium, City Council, and local self-government and the Council of Trade Unions are adorned with flowers, garlands and rugs. The streets are full of people. The garden in front of the self-government office is crowded. Red flags are flying over the heads of the people who have arrived from villages.

And the sounds of revolutionary songs can be heard from everywhere. The head of the city, Comrade Giorgi Murmanidze greets the guests near the City Council: "Revolutionary Guria has been ravaged many times, for being a hearth of the opposition to the Tsarism. Here the first red flags were flown and the people voiced the first words of liberty."

From the city self-government, the delegation heads for the Council of Trade Unions of Guria, where the guests are greeted by G. Koplatadze, who says: "The working class in our country is so unanimous that their ideological differences do not prevent them from uniting into one union. And this unanimity saved the Georgian democracy from the victory of red and black Imperialism. If we have managed to maintain the achievements of the revolution so far, we will get even stronger from now on, because the European working class, from which we have learnt how to fight for socialism, is and will be with us."

The delegation was very pleased to see that the difference in opinion did not prevent the public from being in the same building, under the same roof and from serving the same cause.

From there, the delegation went to the local self-government, where S. Chanturishvili greeted the guests: "All efforts are being made to defend the independence of our people's republic, which is mainly threatened by the joint reaction of the two powers, the Ottomans and Russia, and the outcome of this unequal struggle depends on whose side the other states take. The hope of our people, apart from their own strength, is based on the part of the people of Europe, whose international policy line on the national question is

determined by the way of protecting the nation's right to self-determination."

After visiting the local self-government, the delegation headed to a special podium, on which a rare artificial arch from boxwood branches was constructed. The square in front of the garden is crowded. The whole of Guria has gathered here today. Everyone is trying to get near the podium to listen to the speakers. The rally is opened by Comrade G. Shilakadze, who on behalf of Guria's Social-Democratic organization, the Socialist Federalist revolutionaries, young Marxists and Workers; Trade Unions of Guria says: "There is one thing which is unshakable and inevitable for each of us – it is Georgia's independence, this is the will of the whole Georgian nation of the whole Georgian democracy, regardless of the stand or the faith, and it cannot be destroyed and crushed, even if the entire nation lies dead."

Huysmans ascends the tribune, hailed by a long applause. "We, European Socialists, and you are united by minds, feelings, struggle and our goals for the future, but our ties should become even stronger. In Belgium, we are connected by cooperatives, through which we cultivate the land and market the goods. I have seen here a cooperative that unites the people of Guria and all corners and brings them together into a central union. We will take measures to get the ships out of the Belgian ports to Georgia and the Belgian cooperatives will bring their products to you, and you will produce your own product, so that we can get closer to each other through economic ties". Huysmans ends his address in Georgian and says: "Comrades, I am sorry that I

cannot speak Georgian. Long live International.” People’s admiration knows no boundaries, they throw their hats up and shout “Hurray to Comrade Huysmans!” Marquet speaks: “I know that 15 years ago, in 1905, you first raised a red flag against Russian Tsarism and were the first to oust the Tsarist government, but the enemy was strong and you were defeated. However, you have never surrendered and carried this red flag through battles and fire.” Snowden is the last to speak. She greets the people on behalf of the British workers and promises that on her return to Europe, the delegation will make every effort to recognize Georgia’s independence and strengthen economic relations.

Accompanied by general applause, the delegation is thanked by the chairman of the rally, and the sound of the Internationale leads the guests to the local City Hall, where the city board and Local self-government invited the delegation to dinner.

At 4 pm, the delegation accompanied by N. Ramishvili, Al. Lomtadze, Benia Chkhikvishvili and V. Jugheli, left for Shemokmedi Village to see a historic Church. The streets of the villages were still full of people returning from the rally, where the guests were greeted with applause. At daybreak, the delegation

visited the Monastery of Queen Tamar’s era, its rare location fascinates visitors. To the east there are the Adjara Mountains, Vakisjvari and Nigoiti Mountains to the north, the Adjara Range to the south, the Black Sea to the west and in this arc, the green areas of Guria stood out with special beauty at sunset. On the way back, the roads resound with happy voices of villagers carrying the torches, anxious to meet the visitors. Children brought fruit and a cheerful roar is heard. Guria met the guests with its usual hospitality, open hearts and admiration; it celebrated September 27, the day of the European Socialists in Guria and actually saw live pictures of the fighters kept in a drea for 20 years. The old hearth is heated with the sparks of the revolutionary force of Guria, which began its movement from Batumi factories and today unfolds with all the experience of the past and the hope forged in battle. The slogan “Proletarians of the world, unite!” born in the factories of Batumi 20 years ago, flies over Guria and the entire Georgia today, starting from the icy mountains of ferocious Terek and ending at the tops of the gentle and tender mountains of Guria.

The delegation returned from Ozurgeti at night and went to Tbilisi on a special train.

Newspaper “*Sakartvelos Respublika*”, 1920, № 224

## The European Delegation at Nadzaladevi People’s House

### *Joint Sitting of Tbilisi Organizations*

At 5 o’clock, the hall is already overcrowded, there are many people in Cherkezishvili Street, in front of the

Workers’ House, willing to enter the hall. Ramishvili and Huysmans appear, the applause and shouts of hurra are heard, the Internationale is played. The session is opened by the chairman of Tbilisi Committee, Comrade

G. Bakhtadze, who delivers some brief words of welcome. "Our organizations are grateful and salute the comrades who have heard us and come to us. We are now in the workers' district, the party work started here, the mobilization of forces for freedom started here. There are many pressing issues, economic issues mostly, but we believe that with the support of the International and the delegation we shall overcome the difficulties. Our economic underdevelopment is not our fault. The autocratic government has not left behind machines or developed industry, which is the reason of the low productivity of labor. However, we have rich natural resources, sensible and tightly-knit working class, therefore, we shall resolve our problems eventually. Even so, it will be very hard to overcome all the hardships on our own. West European proletariat, with whom we will not sever the ideological and organizational connection as long as we are alive, should support us in this endeavour. With their help we shall win. Hail to our guests, hail to the International." (Applause)

D. Lortkipanidze greets the guests as a representative of the First District Workers' Organization. He quotes several episodes from the revolutionary past, remembering the comrades who died in battle and noting the great importance of the Red Guards in saving Georgia. And says: "We have learned all about this constant struggle from Noe Zhor-

dania, Silibistro Jibladze, Irakli Tsereteli, Karlo Chkheidze, Isidore Ramishvili and others. We studied scientific socialism from them and then put the theory into practice."

"We wanted a democratic government, we established a democratic republic (applause is heard, Renaudel and Shaw enter the hall and go to the presidium table) and now you can go and see the fruits of our labor, compare them to the fruits of Russia's labour, and appreciate these two systems. Then, tell the story to the proletariat of Europe. We have established political equality, but failed to establish economic equality, it is the fault of the conditions. We are not economically developed, we are experiencing economic hardship, but it does not scare us, you will help us to improve it. We have rich natural resources, and you are to become our tutors in teaching us how to apply them. From now on, there will be a bridge between us, with you on one side and us on the other. We will strengthen this bridge and you can be sure that when the socialist trumpet is heard in Europe, we shall be by your side. Dear comrades, we hope that your visit will strengthen the opinion of our people and their ability to fight. Your thoughts and aspirations have already been partially realized in us, political rights have been obtained, now we must take care of economic improvement. In this we count on your help". The orator ends his address. "Long live the International, long live Socialism." (Applause)

### Huysmans' Address

The floor is given to Huysmans, whose speech is met with long applause. He says: "We thought that on the last day of our visit, as we are leaving at 10 am

today, a meeting would not be scheduled, but our comrades expressed a wish – they want to listen to us, yet not for the appreciation of their nature and

the wealth of their country, but to discuss, before our departure, the flaws we have seen in this country. That's why I took the floor. I want to express certain criticism regarding the issues. At the end of the war the working class in our country was going through extreme hardship. 800,000 people out of 3 million were out of work and lived in poverty, depending only on public assistance. Others were emaciated and sick. It was due to the fact that my small country, which is 3 times smaller than Georgia and has 3 times more inhabitants, was occupied by Germany; it destroyed our country, and took the locals to Germany and made them work there. As a result, they got sick and found themselves in a deplorable condition. The Bolshevik spirit overwhelmed us as well. We could have embarked upon an easy but destructive path – we could have told the workers – the government is responsible for all the hardships that befell us, so let us overthrow it. Let us seize the power. But this would have led to the destruction of the country and therefore we refused to take that path. We chose a harder but more reliable way. We told the workers: you should have the right to elections, Unions, freedom of speech and other freedoms and all that has to be realized, and you should accept it. At the same time, perform your duty, rebuild your country. Manage it. Many resented it, but we did not shy away from our responsibilities. It was our duty. We went from village to village and talked to the workers, we carried on propaganda. And quite soon in our country, which is economically developed with the abundance of mountain-mines, one year later the production of the mines was the same as before the war. It was not a success of our work, but also of the consciousness and the unity of the

proletariat. I am going to tell you the same I told our workers. I compare our countries and there is a difference. We have a bourgeois government, which is a result of agreement between the different circles. We have a great influence, yet the government is not ours. But in our country there is economic strength, development. For example, you have natural ports – Poti and Batumi, but they are unequipped. Yesterday I saw Poti, There are only 2,000 employees. One of our ports, Antwerp, employs 24,000 people. Well, you can compare the work here and there, the condition of your harbor, and our development. While the length of your railroad is one mile, ours is 1000 miles. Our industry is well developed, while yours is in its infancy. But, on the other hand, you have the greatest opportunity compared to us and, in this respect, you stand above us. You have two things that we do not have: first – the power is already in your hands. You have the people's rule. On the other hand, you are super rich. By processing Manganese alone, you can feed your people. You have fertile land, you work 10 times more but earn 3 times less. Nevertheless you are our hope. You are an only country where Socialists are in power. That's why your victory is our victory as well. You should get stronger economically and develop your industry, this requires work. Work not only for yourselves but for us as well – your work is under the scrutiny of our enemies and all your errors will be used against us. In this regard, it is my duty to tell you, try not to dash our hopes, make your naturally rich country a role model for us and for the whole Europe through regular, diligent work. I would like to tell you a lot more, I could talk about other impressions – but we will say all this in the report that you will read. At the end



of the speech I will tell you, that nature and technology are not sufficient, the will of the working class and the firm determination of the Georgian workers must be added – they should give their country everything they can. This is a necessary condition for your victory, otherwise you will be defeated. In the Middle Ages, Georgians were known for their chivalry, bravery, and heroism. Historians tell us that at the time when the Tartars ruled in Palestine, only Georgians were allowed to fly their own flag in Jerusalem. This testifies to their great courage. Your bravery is also mentioned on the pages of the new history. You fought a lot for freedom and sacrificed a lot for it. And now that the peace is established, and there is no more saber-rattling – show your willpower, dear comrades, cultivate your rich country – develop it and build its strength. Then you will enter our ranks forever, we shall march together towards our goal. That's the path I am pointing at comrades.” (Applause)

Newspaper “*Sakartvelos Respublika*”, 1920, № 222

---

## The Delegation of European Socialists in the People's House in Nadzaladevi

### *The speech delivered by Thomas Shaw*

Thomas Shaw delivered the following speech: "Dear comrades and friends. It is very difficult to restrain oneself, when we are all overwhelmed by your cordial welcome, picturesque nature, and nevertheless allow us to express certain criticism, which will help you to avoid mistakes in the future. Allow us to give you friendly advice. Our trip to Georgia served two reasons. We wanted to study your country closer. This study was not in-depth, but whatever we have seen here is absolutely sufficient for the general description. Secondly, we should inform the proletariat regarding what we liked and what we did not like about you. I have more opportunity to answer these questions as I have just returned from Soviet Russia. We visited Soviet Russia and we saw that there is no freedom there. There is no freedom of elections, not to say anything about other freedoms. 600, 000 thousand people exercise dictatorship over the multi-million population of Russia. There are some positive sides there as well, namely, there are great plans for attending the disabled and the sick and improving the children's care. However, this is not sufficient. Children, even if they are brought up in good conditions, will never feel gratitude when, as soon as they grow up, they find themselves in the Soviet slavery again. In Georgia, all these freedoms are observed, they rely on fair basis. In Russia, people wear rags and are all hungry. You have a shortage of many things, but you are in a much better condition. You cannot even imag-

ine what hunger is. I am not telling you that Georgia needs two types of support, political and economic. I am not going to talk much about the issue. You know but very well that the support for Georgia, your international recognition and acceptance to the League of Nations is the best tool against every enemy, and here I give you my word of honor that we, through the influence of proletariat, shall do everything possible to help you get the guarantee for normal life conditions, an opportunity to strengthen your talents and experience, which will definitely increase a hundredfold after the de jure recognition of your state. In a few words, I will tell you on behalf of our proletariat, you have a great economic opportunity, but production requires knowledge, organization and technique. The desire of the worker is also required. The worker must acknowledge that he is devoting all his energy to the realization of the highest ideal of his class in the country which is the first socialist experiment, only with the will of the worker your country is to become a role model. You are under the scrutiny of the whole proletariat. You should never negate the experience of another country. Their aid, whatever they offer you; contact European cooperatives to get all the goods you need from your friends cheaply, in order to alleviate hardship. According to Marx, use everything you can, act in accordance with the difficult conditions that you're in. The second friendly advice would be – do not ask your government to perform miracles, having in mind that the people, having been oppressed for one hundred years,

will not be able to create new forms of life in a short time. Be more patient in tough times, do everything slowly, support your government. You can do more together. Outline the goals the accomplishment of which is possible, provided that, according your political system. You are the masters of your fate, you are the rulers of your country. I will say it once again, accentuate it as an encouragement and advice of a friend – take care of your own business, while we give you an honest word – we will not rest for a single minute until our proletariat helps you in every way. I will tell you a little story that I saw when I was coming by train from Batumi to Tbilisi. Early in the morning, I saw a small castle on the mountain, wrapped in a fog, and thought that it was the castle that had conquered the Georgian people for 100 years, but the sun shone, the fog dissipated and I saw that the castle was ruined, and that it was already past and the sun was the future. I said to myself, these people have beautiful mountains, valleys, and that is the sun of socialism that has shone and will soon offer the fruits of socialism. Long live socialism, long live the international and liberated Georgia.” Shaw ends his address and his final words are drowned by applause.

Renaudel: “Comrades, the two previous orators advised you to be patient. French workers had such patience in 1848. They said: “The three months would be like a hell and then we shall rest.” However, over three months had passed and they could not gain freedom; finally, the war broke out, which destroyed everything. The words of Jaurès came true. He said: “If a war breaks out, it will destroy everything, prepare the ground for the reaction, push humanity backwards, and we will have to work hard to rebuild the ruins. It all came

true, everything was destroyed, and we are working to restore the ruins. And now we tell the capitalists – enough with patience, we shall not allow you to add another drop of to the blood what you have already spilt. I spoke to Zhordania yesterday, who told me that you would behave neither like our parliamentarians nor like Russians. Then I asked him how the progress was achieved, how you gained victory and became similar to Switzerland, with election laws and equality. He told me: We adopted a constitution that came straight out of the people’s heart and soon it will be approved. I sincerely wish you to become a model for mankind. We shall hold you example for Europe. The road we have embarked upon is not an easy one, but we should not turn off it. Decrees alone will not do the job. We have seen the power of decrees in Russia, where they have destroyed everything. The working class will be able to solve the problem of production and revive it, transform it basically. But workers must know that every second is precious, we must not waste a single minute to settle the complication of our economic situation. You will endure this flaw somehow and you will not shy away from work. You are very strong in organizations and cooperatives; only two obstacles frighten me – external – these fears are connected with the capitalists who want to destroy you in order to see more benefit. Especially, since you, as socialists, are under the scrutiny of the world; as for the second, there are many other nations in Georgia posing domestic threat – their dissatisfaction. I heard reproaches from them. You have to meet their claims, give them freedom. This is what international democracy requires from you. And you can do it and act on it. I met the Azerbaijanis and talked to them, my

blood froze from the news I heard. The people who swear by communism are committing atrocities. It deprives people of their freedom and almost completely destroys them. You have to take hegemony in your hands and lead the local nations, show everyone the inadequacy of the people who are committing such atrocities, and liberate them. Too many countries, including your neighbour, want Asia to revolt against Europe. This is a dream, they cannot achieve it. We saw Georgia, another country that wants to build a bridge between Europe and Asia and connect them. You can do it. We've met the warriors here, the mountain dwellers. I've also been told that Georgian workers would rather die than give up the achieved freedom. It is an absolute truth. You have proved it

by the tombs of your compatriots. You deserve support and we shall support you, keep calm, believe in the European working class, who will help you undoubtedly. The General Conference of French Workers will soon convene and I'm sure it will determine the choice of your path, method and you will not follow the path of your neighboring country and this working class will give you a hand. (Applause)

Chairman. One more time I express my gratitude to our guests on behalf of the meeting, I wish to meet you again soon, but not only as the representatives of the proletariat, but the representatives of the European Socialist Governments." (Applause) The session closes. "The Internationale" is played. The audience applauds the delegates.

Newspaper "*Sakartvelos Respublika*", 1920, № 223

---

September 28

### Batumi

September 28, by direct line. Karl Kautsky arrived with his wife this morning. In the port they were met by B. Chkhikvishvili, representative of the Central Committee of the S.D. Party of Georgia D. Sharashidze, Vlasa Mgeladze, Tsuladze, and Kautsky's Secretary Olberg. On behalf of the Central Committee of the S.D. Party, Kautsky was welcomed by D. Sharashidze. Kautsky thanked the audience. Kautsky will wait for the other members of the delegation in Batumi and will leave for Tbilisi on the evening of 29 or early morning of 30. Kautsky visited Batumi, Makhinjauri and Chakvi

areas. Having arrived in Bartskhana in the evening, he was met by the Guards and Bartskhana Democracy. The car was seen off with loud hurras.

Workers' rally was held at the Workers' Palace at 7 pm. Kautsky delivered a speech at the rally. His words were followed by a long round of applause. People's voices were heard from the street shouting "Long live Kautsky" and singing revolutionary songs. Kautsky stepped out on the balcony and greeted the people in Georgian. The Batumi working class duly celebrated Kautsky's visit.

Newspaper "*Sakartvelo*", 1920, № 109

---

## Departure of the Socialists' Delegation of Europe

“On September 28, at 11.20 pm, the European socialist delegation left Tbilisi for Batumi to return to Europe. The people who came to the station to see them off were: Chairman of the government N. Zhordania, Deputy Chairmen of the Constituent Assembly A. Lomtadze and S. Mdivani, members of the govern-

ment N. Ramishvili, N. Khomeriki, Chief of the Guard V. Jugheli and others. The members of the delegation expressed profound gratitude for the warm welcome. They got into the carriage. At 11.20 the train left. The delegation will leave Batumi on September 29.”

Newspaper *“Sakartvelos Respublika”*, 1920, № 220

---

## Departure of the Delegation from Batumi

“On September 27, at 7 p.m., the European Socialist delegation left Batumi. Before the departure of the ship, the members of the delegation, as well as those who escorted them went on board. Among them were: Minister of Agriculture Khomeriki, D. Sharashidze, Jugheli, V. Mgeladze, Anjaparidze, Chkh-

ikvishvili and others. One of the attendees addressed the leaving delegation. Vandervelde replied: “We will never forget the love and respect with which you met us. This made us forget about all the hardships of our country. Accept our sincere thanks.”

Newspaper *“Sakartvelos Respublika”*, 1920, № 222

---

## Address of the Delegation Members

“The European Socialist delegation leaves the territory of Georgia and returns to Europe, sending brotherly greetings to the Republic of Georgia and the Georgian people. The delegation thanked Georgia for its idea of establishing a united democracy and close contact between peasants and workers, and fulfilling the elementary demand for justice, based on the principles of international socialism, which recognizes the establishment of peace all over the world. The delegation remembers the statement of the President of Georgia, Noe Zhordania, on his arrival in Tbilisi,

that this country will never bend before any imperialist country and that Georgia is the way from Europe to Asia. This country must be protected by free people who, like in the past, will continue to defend freedom and independence. We are leaving the borders of Georgia excited by the deep impressions of the trip, which were received in Kazbegi and Kakheti, covered with vineyards, where the working people gathered around us, declaring their loyalty for the International, the International which cannot be imagined without Democracy, just as Democracy without socialism. Georgia’s

democracy has declared war on the oppressors, including those hiding in the guise of revolutionaries, and has been able to defend its freedom and stand at the forefront of the International.

In this struggle for freedom and independence, it must hope for the loyalty of the world proletariat. Long live free Georgia in the restored International.”

Newspaper *“Sakartvelos Respublika”*, 1920, № 121

---



## MEMOIRS OF AKAKI CHKHENKELI ABOUT THE VISIT OF THE SOCIALIST DELEGATION

*September 17, 1920*

"I failed to travel to Adjaristskali to meet the European Social Democrats, I needed medical treatment and rest, so I went to Abastumani. In Tbilisi, preparations were in full progress. Hope they do not overdo the welcome. The convocation of the Constituent Assembly was utterly inappropriate; you can't call the sitting of the Constituent Assembly again and again. The reception of these guests should have been a public and party affair not a state one. They're not here on an official visit, just to get acquainted with the conditions.

*September 24, 1920*

I'm entirely disconnected from Tbilisi and have no idea what's going on there... Only two newspaper issues came my way on Soc. Delegation. Seems they were received by the people with much excitement. Speeches at the station, Constituent Assembly, Workers' and Trade Councils; sitting at the Central Committee of Social Democrats, the meeting at the Workers' Palace was arranged perfectly. The delegation expresses a keen interest in the state of affairs. They've travelled to Kakheti, must be in Borjomi now. I hope they will go to Imereti and Abkhazia. It was somehow good that Kautsky was not among them. He would have attracted most of the attention, and other members would have felt overshadowed. It would have been considered rude and they might not have received such a good impression and their support would be less ardent in Europe. It is nice that we have turned away from our orthodoxy and received so generously the right-wing and partly reformist-socialists: One can't be choosy regarding the guests. However, I will never forgive Vandervelde for signing the Treaty of Versailles! We are Georgians, first of all, and when we receive a guest, we only praise him. The missions of European governments may have been in a bad mood for such a lavish reception of Socialists, but it's for the better; we must try to attract the leaders of democracy and socialism to our side both here and in Europe, in order to secure our own future. We talk to gov-

№ 11. 20

1-դիմ ընթացի պայտյոն առաւ քաղաքի ճակատ  
և ուր ճակատայն գտնուեալ թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի  
առ. հասցնել, սակայն պահուի մեռածով խոհանարակ  
պահուի, որոշակի քանակով թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի

1911-12 թվականի մասին հաշիւները հետևյալն են. 1911-12  
թվականին հարկուց արգենտինացիները 1911-12  
թվականին հարկուց արգենտինացիները 1911-12  
թվականին հարկուց արգենտինացիները 1911-12  
թվականին հարկուց արգենտինացիները 1911-12  
թվականին հարկուց արգենտինացիները 1911-12

Երբ որ թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի

Երբ որ թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի

Երբ որ թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի

Երբ որ թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի

Երբ որ թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի  
ընդամենը հաշիւ գործող թողնուի թողնուի թողնուի



ernments in a proper manner, politely and loyally. But, at the same time, we need to influence them through their own democracy. It is a kind of struggle that we are waging not only here but also in Europe. Of course, the delegates mixed many French “courtesies” in their words, portraying us as the implementers of socialism today and tomorrow! They knew in their hearts that democracy would finally lead to the transfer of power to the small owners, peasantry. At the most we will be able to maintain leadership in the working class if we are wise. This may be achieved by the development of industry, the growth of state and communal agriculture. We are afraid to confess the fact that our work is more democratic than socialist. That is why we have remained to lead the country. But this is the true guarantee for the implementation of socialism.

Vandervelde underlined the plight of our economic and financial situation, he feared we would find ourselves under the yoke of foreign capital, but hoped that Zhordania’s plan, governmental partnership with more than half participation of foreign capital, would free us from that yoke. This plan was first developed by us in Berlin; plenty of time has passed since then and nothing has been done yet. I think of our superficiality, inaction, carelessness, especially in the economic sphere. The arrival of the delegation is a great achievement. It affirms our condition inside and out, not so much materially as morally. Our people are mistaken, of course, that European democracy will save us today and tomorrow, it has been weak so far, but such hopes instill more patience and dedication in them. It would be good for our delegation to go to Armenia as well, to see the differences and similarities, to better understand how our borders should be protected. It would have been even better for them to visit Baku, but the Bolsheviks would not allow it! Soviet Russia coldly refused to receive a delegation of our workers to Russia! I am sorry that I could not attend the reception of the delegation, its members knew me and I hope they did not think that I am avoiding them...

### ***October 2, 1920***

I have returned from Abastumani. Everyone here is under the impression of European Socialists. The delegation returned in a good mood, though exhausted of so much dinner receptions and speeches. They were given solemn receptions by the people everywhere, but the delegation did not see them in the process of work, and it is not good. De Brouckère stayed here, he also had a power of attorney from the Belgian government, he was informed about everything, it is very good. Such a pity I missed the meeting with the delegation.”<sup>1</sup>

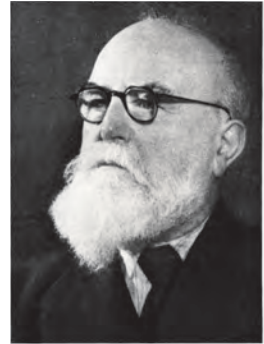
---

<sup>1</sup> Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Library. Akaki and Kita Chkhenkeli Foundation...

## BIOGRAPHIES

**Louis de Brouckère** (1870-1951) – Belgian socialist, journalist, professor at the Free University of Brussels, member of the Royal Academy of Belgium, member of the Second Socialist International. He was involved in the anti-war campaign during the First World War.

*In September 1920, he was a member of the European Socialist delegation visiting the Democratic Republic of Georgia.*



**Jean Joseph Camille Huysmans** (1871-1968) – Leader of the Belgian Socialist Party. Prime Minister of the Kingdom of Belgium. Secretary of the Second Socialist International.

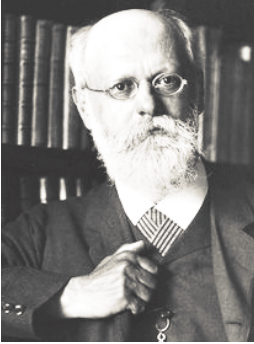
*In September 1920, as a member of the European Socialist delegation, he visited the Democratic Republic of Georgia with his wife and daughter.*



**Albert Inghels** (1872-1941) – French socialist. Member of Parliament of the Third French Republic, Member of the Second Socialist International. Head of the socialist newspaper “Cri du Nord”. Was the secretary of the French Textile and Knitting Workers’ Union. Worked on a plan to eliminate losses inflicted by World War I.

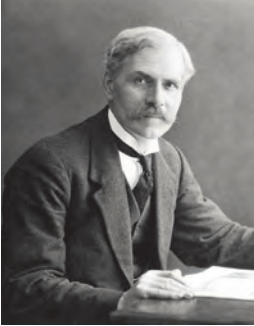
*In September 1920, he was a member of the European Socialist delegation that visited the Democratic Republic of Georgia*





**Karl Johann Kautsky (1854-1938)** – Philosopher, journalist, theorist of Marxism, leader of the German Social Democratic Party and the Second Socialist International. In 1891, together with August Bebel and Eduard Bernstein, he developed the program of the German Social Democratic Party.

*In September 1920, as head of the European Socialist delegation, he and his wife, Luise Kautsky, visited the Democratic Republic of Georgia.*



**James Ramsay MacDonald (1866-1937)** – Leader of the British Labour Party, Prime Minister of the United Kingdom. For years he was the editor of the left-wing magazine “The Socialist Review.” During World War I, he was known for his radical pacifist calls and anti-war propaganda. Travelled to Soviet Russia.

*In September 1920, he visited the Democratic Republic of Georgia together with the European Socialists.*



**Adrien Marquet (1884-1955)** – French socialist. Mayor of Bordeaux. French Minister of Labour and Social Security Provisions. Secretary of the Gironde organization of the Socialist Party. Publisher of the left-wing newspaper “Cri populaire.” Member of the Second Socialist International.

*In September 1920, as a member of the European Socialist delegation he visited the Democratic Republic of Georgia.*



**Pierre Renaudel (1871-1935)** – French socialist. Member of the French Parliament. One of the leaders of the Second Socialist International. Editor of “l’Humanité”, the main political publication of the French Socialist Party since 1906. Editor of the magazine “La Vie Socialiste.”

*In September 1920, as a member of the European Socialist delegation, he travelled to the Democratic Republic of Georgia.*

**Thomas Shaw** (1872-1938) – British Labourist, politician, British Labour and Military Secretary. Secretary of the International Workers' International. In 1920, he chaired the Geneva Socialist Congress. Also, travelled to Soviet Russia.

*In September 1920, he visited the Democratic Republic of Georgia as a member of the European Socialist delegation.*



**Ethel Annakin-Snowden** (1881-1951) – British socialist, civic activist, journalist and feminist. One of the leaders of the suffragette movement in the early 20th century. During World War I, she was known for her radical pacifist calls and anti-war propaganda. During the First World War, she travelled throughout Britain, to Canada and America, and to Soviet Russia after the war.

*In September 1920, she was a member of the European Socialist delegation which visited the Democratic Republic of Georgia.*



**Emile Vandervelde** (1866-1938) – Founder and leader of the Belgian Workers' Party. Member of the Belgian Parliament of various convocations. Minister of Justice, Foreign Affairs and Public Health. In 1900-1918, he led the Second Socialist International. He supported the creation of the League of Nations and headed the Belgian delegation during the Versailles talks.

*In September 1920, as a member of the European Socialist delegation, he and his wife visited the Democratic Republic of Georgia.*



**Nikoloz (Karlo) Chkheidze** (1864-1926) – One of the founders and leaders of the Georgian Social Democracy. Member of III and IV State Duma in 1907-1912 and 1912-1917, Chairman of the Social-Democratic Faction. Chairman of the Central Executive Committee of the Council of Deputies of the Workers' and Soldiers' Union of St. Petersburg since 1917.

*In February 1918, he chaired the Transcaucasian Sejm, and from May 26 of the same year, chaired first the National Council and then the Constituent Assembly. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he was forced to live in exile. In 1926, he ended his life by suicide.*





**Akaki Chkhenkeli** (1874-1959) – Georgian Social Democrat, diplomat and Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. Minister of Foreign Affairs of the Democratic Republic of Georgia, as well as Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Democratic Republic of Georgia to France.

*In 1917, held the post of Commissar of Internal Affairs at the Transcaucasian Commissariat, and was the Chairman of the Government in the Transcaucasian Democratic Federal Republic. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he immigrated to France.*



**Beniamin Chkhikvishvili** (1881-1924) – Georgian Social Democrat. Member of the Constituent Assembly of the Democratic Republic of Georgia. Head of Tbilisi, Governor of Abkhazia, Governor-General of Kutaisi and Batumi districts. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he immigrated to France. In 1924, he returned to organize an uprising, was arrested and shot.



**Alexandre Dgebuadze** (1883-1937) – Georgian Social Democrat. Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. Military Affairs Advisor in the Democratic Republic of Georgia. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he remained in Georgia, was arrested for criticizing Stalin and shot in 1937.



**Barnaba Dzvelaia** (1880-1937) – Georgian Social Democrat. Member of the Constituent Assembly of the Democratic Republic of Georgia. He was the leader of the Social-Democratic Party of Senaki region and member of the local self-government. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he stayed in Georgia. He headed the 1924 uprising in Senaki. In 1937, he was shot.

**Evgeni Gegechkori** (1881-1954) – Lawyer and one of the leaders of the Georgian Social-Democracy. Member of the State Duma of III convocation in 1907-1912 from Kutaisi province. Chairman of the Transcaucasian Commissariat since 1917. Member of the Constituent Assembly since 1919. Minister of Foreign Affairs of the Democratic Republic of Georgia, since 1919, also held the post of the Minister of Justice.

*In 1920, he carried out diplomatic missions in Italy, Great Britain and France. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he immigrated to France.*



**Grigol Giorgadze** (1879-1937) – Lawyer, historian and Georgian Social Democrat. In April 1918, he was appointed Military Minister of the Transcaucasian Democratic Federal Republic. Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. Military Minister of the Democratic Republic of Georgia. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he remained in Georgia and worked as a lawyer. He was shot in 1937.



**Konstantine Gvarjaladze** (1884-1969) – Diplomat and one of the leaders of the Georgian Social-Democracy. Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. Deputy Minister of Foreign Affairs of the Democratic Republic of Georgia. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he immigrated to France.



**Valerian Jugheli** (1887-1924) – Military figure, politician and Georgian Social Democrat. Member of the Executive Committee of the Tbilisi Workers' and Soldiers' Council of Deputies and the Georgian National Council, member of the Transcaucasian Sejm and the Parliament of Georgia since 1918. From 1917, headed the Georgian Red Guards, which from June 1918 was named the People's Guard.

*Emigrating from the country after the occupation of Georgia by Soviet Russia, in 1924, he led an uprising and returned to Georgia, was arrested and shot the same year.*





**Konstantine Kandelaki** (1883-1959) – Georgian Social Democrat. Deputy Minister of Finance and Trade-Industry during the Democratic Republic of Georgia, then Minister (1919-1921). After the occupation of Georgia by Soviet Russia, immigrated to France.



**Noe Khomeriki** (1882 /4-1924) – Journalist and Georgian Social Democrat. Minister of Agriculture of the Democratic Republic of Georgia, as well as Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. Lived in exile after the occupation of Georgia by Soviet Russia. Appointed Chairman of the Political Commission in Constantinople. Arrested by the Bolsheviks in 1923 and shot in 1924, shortly after the uprising began.

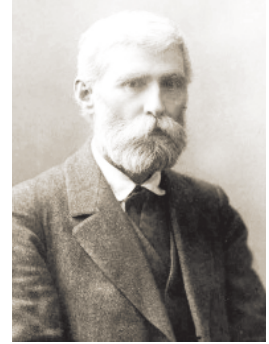


**Alexandre Lomtadze** (1882-1924) – Georgian Social Democrat. Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. Deputy Chairman of the Constituent Assembly. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he remained in Georgia. He was arrested in 1922 and died in Tashkent Prison in 1924



**Vlasa Mgeladze** (1868-1943) – One of the leaders of the Georgian Social-Democracy. Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he immigrated firstly to Germany and then to France.

**Isidore Ramishvili** (1859-1937) – Teacher, educator, one of the founders and leaders of the Georgian Social-Democracy. Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. Arrested in 1921 on the charges of protesting against Stalin and deported from Georgia, shot in 1937.



**Noe Ramishvili** (1881-1930) – one of the founders and leaders of the Georgian Social Democracy. First Chairman of the Government of the Democratic Republic of Georgia, Minister of Internal Affairs, Minister of Public Education. After the 1917 Revolution, he was the chairman of the Centre for Councils of Peasants of the Caucasus, a member of the Central Committee of the Georgian Mensheviks. Editor of the newspaper “Ertoba”.

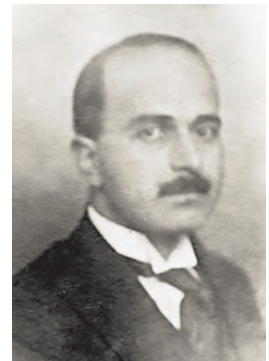
*In 1917 he was elected member of the National Council of Georgia. He was a member of the Transcaucasian Sejm, as well as the Minister of Internal Affairs of the Transcaucasian Federal Democratic Republic. On May 26, 1918, the Provisional Government of Georgia was formed under the leadership of Noe Ramishvili, but he resigned within a month and handed over the power to Noe Zhordania. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he immigrated to France. In 1930, he was shot dead in the street in Paris.*



**Konstantine Sabakhtarashvili** (1884-1938) – Georgian Social Democrat, diplomat and Ambassador of the Democratic Republic of Georgia to Italy. Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. For a short time, he held the positions of Deputy Minister of Internal Affairs and Deputy Minister of Foreign Affairs in the Government of the Democratic Republic of Georgia. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he immigrated to France.



**Davit Sharashidze** (1877-1935) – Georgian Social Democrat. Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. From the day of its foundation was the editor of the Social-Democratic newspaper – «Борьба». After the occupation of Georgia by Soviet Russia, immigrated to Istanbul, then to France.







**Victor Tevzaia** (1883-1932) – Georgian Social Democrat. Member of the National Council of Georgia and the Constituent Assembly in 1918-1921. Diplomatic Representative in Ukraine from the Democratic Republic of Georgia. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he remained in Georgia, “reconciled” with the written consent of the Soviet authorities, ending his life by suicide.



**Irakli (Kaki) Tsereteli** (1881-1959) – Publicist, one of the prominent leaders of the Georgian Social-Democracy. Leader of the Opposition of the Second Russian State Duma, one of the leaders of the Russian Revolution of February 1917, representative of Georgia at the Versailles Peace Conference.

*Member of the Provisional Coalition Government of Russia in May 1917 and Minister of Post and Telegraph. In the Transcaucasian Sejm, the Georgian National Council and Constituent Assembly, he headed the Social-Democratic Workers’ Party. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he immigrated first to France and then to New York.*



**Noe Zhordania** (1868-1953) – One of the founders and leaders of the Georgian Social Democracy. Publicist, Chairman of the Government of the Democratic Republic of Georgia. In 1906 was elected member of the First State Duma of Russia and was the chairman of the Social-Democratic faction. In 1917, he headed the Executive Committee of Tbilisi Workers’ and Soldiers’ Council and the Regional Centre of the Transcaucasian Workers’, Soldiers’ and Peasants’ Council of Deputies.

*In November 1917 he was elected Chairman of the Nation-Council, the Executive Committee of the Council and the Presidium. From 1918, he headed the Georgian Social-Democratic Party, which had separated from the Russian Social-Democratic Party. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he immigrated to France.*

# Der Besuch der europäischen Sozialisten in Georgien

## I



## VORWORT

Diese Ausgabe ist dem 100. Jahrestag des Besuchs der Delegation der Zweiten europäischen Internationale in Georgien gewidmet. Dieses Ereignis ist äußerst wichtig für die neuere georgische Geschichte, aber auch von besonderer Bedeutung für die europäischen politischen Kreise. Bei der Genfer Konferenz der Zweiten Internationale im Sommer 1920 wurde entschieden, dass die europäischen Sozialisten Georgien besuchen würden. Sie sollten ihre aktuelle politische, wirtschaftliche und kulturelle Situation analysieren und entscheiden, ob es möglich sei, die Regierungen der europäischen Großmächte zu beeinflussen und die neugegründete Demokratische Republik Georgien de jure anzuerkennen.

Die georgische Regierung hatte sich auf den Empfang der Gäste besonders vorbereitet. Die Reise der Delegationsmitglieder, welche am 14. September 1920 in Batumi startete und in verschiedene Regionen von Georgien führte, hatte oft einen feierlichen Charakter. Dem Besuch der europäischen Sozialisten wurde auch eine außerordentliche Sitzung der Konstituierenden Versammlung gewidmet. Die georgische politische Elite und die Gesellschaft legten besonderen Wert auf diesen Besuch, um das Land anzuerkennen und auf die internationale Bühne zu bringen. Diese Hoffnung war nicht ganz unbegründet, da die ausländischen Politiker, die aus Georgien nach Europa zurückkehrten, die Situation in Georgien in ihren Berichten und Artikeln positiv einschätzten. Karl Kautsky, ein bekannter Parteiaktivist und Sozialist, war aufgrund seiner Krankheit nicht als Mitglied der Delegation gekommen. Er besuchte das Land aber später und schrieb ein Buch mit dem Titel Georgien: *Eine Sozialdemokratische Bauernrepublik – Eindrücke und Beobachtungen*, dessen georgische Übersetzung von der Staatlichen Ivane-Javakhishvili-Universität Tbilissi mit der Unterstützung der Freidrich-Ebert-Stiftung Georgien im Jahre 2018 veröffentlicht wurde.

Im ersten Band der Ausgabe sind die Chronik des Besuchs der Delegation der Zweiten Internationale und die in der damaligen georgischen Presse gedruckten Berichte und Eindrücke veröffentlicht. Der zweite Band enthält die Berichte der europäischen sozialistischen Delegationsmitglieder, die vom Émile-Vandervelde-Institut (Brüssel) zur Verfügung gestellt wurden. Außerdem sind hier die Fotodokumente aus den Archiven der Universitätsbibliothek der Staatlichen Ivane-Javakhishvili-Universität Tbilissi, des georgischen Nationalarchivs, der Nationalen Parlamentsbibliothek Georgiens, des Émile-Vandervelde-Instituts, sowie aus der Privatsammlung von Thierry Berishvili verwendet.

Diese Ausgabe wird sowohl für die Fachleute, die sich mit der Geschichte und den politischen Parteien Georgiens beschäftigen, als auch für ein allgemeines Lesepublikum von Interesse sein.

**Zurab Gaiparashvili**

## WIR STREBTEN IMMER SCHON GEN WESTEN

Die europäischen Gäste wurden von der Konstituierenden Versammlung der Demokratischen Republik Georgien mit einer feierlichen Sitzung begrüßt. Der Vorsitzende der Versammlung Alexander Lomtadise, die Führer der Fraktionen Grigol Giorgadse, Schalwa Meschischwili, Giorgi Gwasawa, Grigol Weschapeli, Ter-Petrosyan aber auch andere Politiker hielten zu diesem Anlass Begrüßungsreden.

Der einzige Nichtpolitiker und Nichtsozialist unter den Rednern war der Schriftsteller Grigol Robakidse, der die Aufmerksamkeit der Europäer in eine ganz andere Richtung lenkte. Dabei ging es um die Beziehungen zwischen Georgien und dem Westen in der Vergangenheit und den ständigen Streben des Landes nach Westen.

„Seit zweitausend Jahren werden Sie von den Georgiern erwartet!“, wandte sich der Schriftsteller an die Europäer und hatte die militärpolitische und strategische Partnerschaft zwischen Georgien und Rom im ersten und zweiten Jahrhundert und den gemeinsamen Kampf des Römischen Reiches und des Königreichs Iberia (Georgien) gegen das Partherreich im Auge. Der georgische Schriftsteller wünschte sich von dem Besuch der Führer der Zweiten Internationale eine weitere Perspektive für das unabhängige Georgien und setzte Hoffnungen auf die künftige Solidarität zwischen Georgien und Europa. „Wir strebten immer schon gen Westen“, erklärte Grigol Robakidse und meinte damit nicht nur ein oder zwei Jahrhunderte, sondern die zweitausendjährige Geschichte Georgiens.

Einigen Führern der Zweiten Internationale war die georgische revolutionäre Welt durch ihre persönliche oder organisatorische Zusammenarbeit vertraut. Es sei daran erinnert, dass einer der prominentesten Mitglieder der europäischen sozialistischen Delegation, Camille Huysmans, 1905 mit der militär-revolutionären Expedition des berühmten Schiffes *Sirius* zu tun hatte. Bekanntlich erwarben georgische Sozialföderalisten im Sommer 1905 eine große Menge Waffen (8500 Gewehre und Munition) in den Niederlanden und schickten diese nach Georgien. Camille Huysmans unterstützte sie beim Kauf dieser Waffen. Die russischen Sonderdienste behaupteten, dass an diesem Waffenerwerb das sogenannte „Internationale Komitee“, ein Büro der Zweiten Internationale, beteiligt war. 1905 wurde Camille Huysmans, Führer der belgischen Sozialistischen Partei (unter dem Vorsitz von Émile Vandervelde) zum Sekretär dieses Büros gewählt.

Wie sich erwies, hatten auch andere georgische Persönlichkeiten Beziehungen zur Zweiten Internationale. Anfang 1917 veröffentlichte die Internationale Materialien der Stockholmer Tagung in einem Buch, in dem auch die Vorträge der georgischen Patrioten Michako Zereteli und Giorgi Matschabeli, beide Vertreter des Georgischen Nationalen Unabhängigkeitskomitees, die sich zu dieser Zeit in Stock-

holm aufhielten, veröffentlicht wurden. Die Führer der Zweiten Internationale bewiesen damit, dass sie nicht nur die sozialistischen Bewegungen in Georgien und in anderen Ländern, sondern auch die nationalen Bewegungen unterstützten.

Im September 1920 waren Huysmans, Vandervelde und andere europäische Kollegen in Georgien angekommen, um ein größeres und wichtigeres Problem für Georgien zu lösen. Sie wollten dieses Land erkunden, dessen Unabhängigkeit von den Entente-Staaten und ihren eigenen Regierungen anerkannt werden sollte.

Zu dieser Zeit hatten die Arbeiter- und sozialistischen Bewegungen Westeuropas im Namen der Zweiten Internationale einen starken Einfluss auf die Regierungen ihrer eigenen Länder. Bevor die europäischen Gäste nach Georgien kamen, hatte die Zweite Internationale im Jahre 1919 ihre öffentliche Unterstützung für die Unabhängigkeit Georgiens zum Ausdruck gebracht. Im Februar 1919 fand die Zweite Internationale Berner Konferenz statt, bei der eine Sonderresolution zur Situation in Georgien verabschiedet wurde: „Als Reaktion auf den Aufruf der Georgischen Sozialdemokratischen Partei an die Internationale erklärt die Internationale Sozialistische Berner Konferenz, dass sie die nationale Unabhängigkeit als eine gerechte Forderung des georgischen Volkes betrachtet, die mit dem Selbstbestimmungsrecht der Völker übereinstimmt; dies werde von der Internationale veröffentlicht und Präsident Wilsons Programm als Grundlage für einen Waffenstillstand angenommen. Das georgische Volk erreichte zweifellos einen politischen Erfolg, als sich angesichts der Schwierigkeiten eine demokratische und republikanische Regierung bildete und das Land innerhalb von acht Monaten in die Unabhängigkeit führte. Die Internationale Sozialistische Konferenz fordert von der Friedenskonferenz die offizielle Anerkennung der Unabhängigkeit Georgiens und ist gegen jede Vormundschaft eines oder mehrerer Staaten sowie gegen die Überwachung ihrer demokratischen Institutionen.“<sup>1</sup>

Die Zweite Internationale war die erste Organisation, die nicht nur die Unabhängigkeit Georgiens unterstützte, sondern auch den Hohen Rat der Entente direkt aufforderte, diese Unabhängigkeit Georgiens anzuerkennen. Es war Anfang 1919, als die Pariser Friedenskonferenz noch nicht beschlossen hatte, die Anerkennung der De-facto-Unabhängigkeit Georgiens zu erörtern.

Im September 1920 wurde die De-facto-Anerkennung erreicht. Auf der Tagesordnung stand die rechtliche Erklärung der Unabhängigkeit Georgiens. Die Redner der außerordentlichen Sitzung der Konstituierenden Versammlung betonten die Notwendigkeit einer De-jure-Anerkennung.

Alexander Lomtadise, (Genosse) Stellvertreter des Vorsitzenden der Konstituierenden Versammlung und Vorsitzender der Sitzung, sagte: „Wir stehen vor Hindernissen, und eines davon ist, dass Georgien nicht rechtlich anerkannt ist. Unsere Gäste sind darüber informiert, aber ich möchte von dieser Tribüne aus darauf hinweisen und entschlossen sagen, dass die rechtliche Unabhängigkeit Georgiens so bald wie möglich erklärt werden sollte. Es liegt im Interesse unseres Volkes und seiner demokratischen Republik.“

<sup>1</sup> Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgien) 5. Juni 1919.

Leo Schengelaia, Vorsitzender der Sozialistischen Fraktion sagte: „Sehr geehrte Herren! Das offizielle Europa hat unsere De-facto-Unabhängigkeit erklärt, aber wir sind rechtlich noch nicht anerkannt.“

Alexander Lomtadise: „Wir brauchen die Unabhängigkeit Georgiens so bald wie möglich, um rechtlich anerkannt zu werden. Die gesamte Konstituierende Versammlung ist sich in dieser Sache einig.“

Die Zweite Internationale beschäftigte sich mit der Förderung der Unabhängigkeit Georgiens und insbesondere seiner rechtlichen Anerkennung. Die Führer der Internationale starteten eine Kampagne in den Ländern Westeuropas: Sie organisierten Manifestationen, Kundgebungen und Demonstrationen, bei denen die De-jure-Anerkennung Georgiens gefordert wurde. In den führenden Nachrichtengagenturen von Paris, London, Brüssel, Amsterdam, Rom und anderen Hauptstädten wurden viele Artikel zum Thema der Unterstützung Georgiens mittels der Anerkennung der Unabhängigkeit verfasst sowie Resolutionen und Ansprachen an die Pariser Konferenz veröffentlicht. Unter anderem spielte die außerordentliche Tätigkeit der Führer der Internationale eine wichtige Rolle bei der rechtlichen Anerkennung der Unabhängigkeit Georgiens durch den Hohen Rat der Entente-Staaten Ende Januar 1921.

Die Internationale hielt ihr Wort, obwohl das offizielle Europa immer noch diplomatische Vorsicht walten ließ. Am 27. Januar 1921 erhielt der georgische Außenminister eine offizielle Erklärung des französischen Außenministers Aristide Briand: „Ich habe Ihren Brief auf der Konferenz sofort vorgestellt. Die Konferenz hat einstimmig beschlossen, die georgische Regierung de jure anzuerkennen. Wie im Fall der De-facto-Anerkennung hat der Hohe Rat der Entente-Staaten die De-jure-Unabhängigkeit Georgiens mit dem ähnlichen Eintrag als De-jure-Regierung Georgiens anerkannt.“

Im Völkerrecht gibt es zwei Weisen der Anerkennung von Staaten: die erste ist die Anerkennung eines Staates als Völkerrechtssubjekt von einem oder mehreren Staaten, was die Anerkennung dieses Staates als unabhängiges und souveränes Subjekt und vollwertiges Mitglied der internationalen Gemeinschaft bedeutet. Im zweiten Fall handelt es sich um die Anerkennung einer Regierung, die noch nicht über eine reale Staatsgewalt verfügt, aber versucht, diese zu erlangen. Diese Art Anerkennung bedeutet, dass diese als legitime Regierung des Staates anerkannt wird und ihn auf internationaler Ebene vertritt. Dergleiche Anerkennungen werden bei Revolutionen und Umstürzen praktiziert.

Die Erste Republik Georgien wurde als Völkerrechtssubjekt mit dem Status einer Regierung anerkannt, wie im Fall einer De-facto-Regierung. Das erweckte den Eindruck, dass ein potenzielles Angreiferland die Gelegenheit haben würde, solch einen vagen Eintrag zu seinem Vorteil zu nutzen. Die Zweite Internationale hat all das berücksichtigt, als es in der Berner Konferenzresolution darauf hingewiesen hat, dass kein Druck irgendeines Staates auf das freie, unabhängige Georgien ausgeübt werden durfte, das heißt, dass sie gegen jede Vormundschaft eines oder mehrerer Staaten sowie gegen die Überwachung ihrer demokratischen Institutionen war.

Die internationale politische Realität nahm aber keine Rücksicht auf die demokratischen Prinzipien der Internationale. Durch Demagogie und Verzerrung der objektiven Wirklichkeit passte Sowjetrußland die Eroberung von Georgien so an die Normen der internationalen Diplomatie, dass für das offizielle Europa alles „erträglich“ schien, als ob Georgien nicht besetzt war, sondern nur ein Regierungswechsel stattgefunden hat. Und als ob sich die unabhängige Republik Georgien, der von Sowjetrußland laut dem Vertrag vom 7. Mai 1920 als unabhängiger Staat anerkannt war, sich freiwillig an die Sowjetunion angegliedert habe.

Alles war zu Ende. Die unabhängige Demokratische Republik Georgien existierte nicht mehr. Die ins Exil geflüchtete georgische Regierung versuchte indessen an die Türen der offiziellen Institutionen verschiedener Staaten anzuklopfen und an internationalen Konferenzen teilzunehmen, um die Unterstützung der ehemaligen sozialistischen Freunde zu erreichen, die nun Premierminister, Minister, Parlamentarier oder einflussreiche Eliten in ihren Ländern waren.

All das war erfolglos. Das offizielle Europa sah sich bald gezwungen, die Türen aller Ministerien für die ehemaligen unabhängigen Staaten im sowjetischen Raum, einschließlich der georgischen Regierung, zu schließen.

Am längsten zeigte ihre Treue und Unterstützung immer noch die einzig starke und einflussreiche, jedoch in Opposition befindliche Organisation, die Zweite Internationale, die von ihren nationalen sozialistischen Parteien der verschiedenen Länder weitergeführt wurde.

Die georgische Regierung, welche aus Georgien ins Exil ging und sich noch in Istanbul aufhielt, appellierte an „alle sozialistischen Parteien und Arbeiterorganisationen.“ Im April 1921 befand sich die georgische Regierung dann schon in Paris, als Noe Schordania vor dem Zentralkomitee der französischen Sozialistischen Partei einen Vortrag hielt. Er wurde befragt, was in Georgien geschehen sei. Europa war durch einer starke sowjetisch-russische Gegenpropaganda falsch darüber informiert. Viele dachten, dass in Georgien wirklich ein antimenschewistischer Aufstand organisiert worden sei. Die Zweite Internationale und die sozialistischen Parteien wussten aber genau, was in Georgien wirklich geschah. Auf Basis von Schordanias Vortrag wurde ein Manifest der Französischen Sozialistischen Partei verfasst, in dem sie die Arbeiter im eigenem Land dazu aufforderte, wegen der Besetzung Georgiens gegen Sowjetrußland zu protestieren.

Am 13. Juni desselben Jahres besuchte Noe Schordania Belgien, wo er von der Gewerkschaftsorganisation empfangen wurde. In Frankreich und Belgien wurde durch Briefe, Artikel, Treffen und verschiedene weitere Formen des Protests zur Unterstützung und Solidarität für Georgien aufgerufen.

Im November 1921 traf Noe Schordania in England ein, um an der Jahreskonferenz der Arbeiterpartei teilzunehmen. Aussagen zur Unterstützung wurden hierbei nicht gemacht. Die Konferenz nahm eine Sonderresolution an, worin der Glaube bekundet wurde, dass das georgische Volk „frei von militärischer Gewalt eine Regierungsform bilden kann, die es für wünschenswert hält.“



Die Konferenz ergriff die Initiative der georgischen Sozialdemokraten, zur Bildung einer gemeinsamen, internationalen Kommission mit Vertretern der sozialistischen und kommunistischen Parteien. Unter ihrer Aufsicht sollte ein Referendum in Georgien abgehalten werden, um das Schicksal des Landes zu entscheiden. Man kann ohne Übertreibung annehmen, dass man sich über ein solches Vorhaben im Kreml sicher köstlich amüsiert hat. Seltsam, dass die sonst so realistischen Briten diesem Projekt zugestimmt haben.<sup>1</sup>

### Chronik der solidarischen Aktivitäten der Zweiten Internationale und der europäischen Sozialdemokratie für Georgien

- **Im Sommer 1921** hielten sich **Nikolos Tschaidse und Noe Ramischwili in Deutschland auf**. Dort trafen sie unter anderem **Karl Kautsky, Eduard Bernstein und den deutschen Staatspräsidenten (der Weimarer Republik) Friedrich Ebert**. In Deutschland fanden mehrere **Solidaritätsmanifestationen für Georgien statt**.
- **Nikolos Tschaidse und Noe Ramischwili besuchten mit einem ähnlichem Ziel Polen und Dänemark**. In den Niederlanden fand eine **Demonstration von zweitausend Menschen zur Unterstützung Georgiens statt**.
- **Ewgeni Gegetschkori und Swimon Mdiwani besuchten Italien, um die Unabhängigkeit Georgiens zu propagieren und Unterstützung für sie zu gewinnen**.
- **Am 22. November nahm das Exekutivkomitee der Zweiten Internationale eine Resolution zur Unterstützung der Unabhängigkeit Georgiens an und forderte den Abzug russischer Truppen aus dem Land**.
- **Als Reaktion auf den Besuch der georgischen Politiker reisten auch die europäischen Politiker nun in die Sozialistische Sowjetrepublik Georgien**. Sie wollten genauer wissen, was im eroberten Georgien geschieht. Im **März 1922 kam Julius Braunthal, Vertreter der Österreichischen Sozialistischen Partei und bekannter Sozialdemokrat, einer der Herausgeber der führenden Arbeiter-Zeitung, nach Georgien**.

An Sowjetrussland wurden zahlreiche Proteste und Aufforderungen der verschiedenen europäischen Länder gerichtet, in denen die Zweite Internationale einen großen Einfluss hatte und sozialistische Organisationen funktionierten. Als in den Jahren 1921-1922 der Aufstand von Swanetien (Georgien) im Gange war, forderte die Zweite Internationale die Moskauer Regierung dazu auf, unnötiges Blutvergießen zu vermeiden. Der Vorschlag an Moskau war, dass eine gemeinsame,

<sup>1</sup> გოგი ცხოვრებაძე. ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია და საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხი 1921-1925 წლებში. გამომც. „მერიდიანი“. თბილისი. 1996. გვ. 60-61 [Gogi Tskhovrebadze. *Georgische politische Emigration und zur Frage der Unabhängigkeit Georgiens in den Jahren 1921–1925*. Tiflis: Meridiani, 1996. S. 60-61].

neunköpfige Kommission aus allen drei Internationalen, eine s.g. „Neuner Kommission“ die problematische Situation zwischen Georgien und Russland beobachten und dazu ihre Position erarbeiten würde.<sup>1</sup>

Die Solidaritätsbewegung und Aktivitäten der Zweiten Internationale und der sozialistischen Parteien Europas gegenüber Georgien führten jedoch zu keinem Ergebnis. Das Schicksal der Welt lag in den Händen der Regierungen der führenden Staaten und nicht in denen der Oppositionen dieser Staaten. In der Welt entwickelten sich neue Prozesse. Europa erkannte Russland nach und nach als neuen Sowjetstaat an und bahnte Handels- und Wirtschaftsbeziehungen mit diesem Land an.

Als einer der ersten Staaten schloss Deutschland (die Weimarer Republik) mit Sowjetrußland den sogenannten Vertrag von Rapallo. Dieser Vertrag war für Georgien von zentraler Bedeutung, weil er von den anderen Sowjetrepubliken: Weißrußland, der Ukraine, Armenien und Aserbaidschan, ratifiziert wurde. Georgien ratifizierte diesen Vertrag am 12. Februar 1922, so dass Deutschland die Sozialistische Sowjetrepublik Georgien anerkannte. Aus diesem Grund schrieb Wladimer Achmetelaschwili an Noe Schordania: „Die deutsche Regierung hat einen schrecklichen Schritt gemacht, weil die Gültigkeit des Vertrages von Rapallo auf Georgien ausgedehnt wurde. Die deutsche Regierung hat unser Land, die unabhängige Existenz Georgiens zerstört, und die georgische Vertretung in Berlin wurde geschlossen.“<sup>2</sup>

Im Februar 1924 wurden diplomatische Beziehungen sowohl zwischen England und der Sowjetunion als auch in kurzen Abständen zwischen der Sowjetunion und vielen europäischen Ländern aufgenommen.

Vor diesem Hintergrund gab die Zweite Internationale ihre Tätigkeit allmählich auf und beschränkte sich auf ein Minimum an Aktivitäten.

Die große Solidarität der Zweiten Internationale und der europäischen Demokratie für das unabhängige Georgien und ihre Treue zu den Prinzipien der Freiheit sind in die Geschichte eingegangen.

**Dimitri Shvelidze**

Prof. Dr. für Geschichte

<sup>1</sup> ნესტან (ელისაბედ) კირთაძე. ევროპა და დამოუკიდებელი საქართველო. 1919-1923 წწ“. თბილისი. 1997. გვ. 207-212 [Nestan (Elisabed) Kirtadze. *Europa und das unabhängige Georgien. (1919–1923)*. Tiflis, 1997. S. 207–212].

<sup>2</sup> გოგი ცხოვრებაძის ნაშრომიდან „ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია და საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხი 1921-1925 წლებში“, გვ. 52 [Auszug aus Gogi Tskhovrebadzes Werk *Georgische politische Emigration und zur Frage der Unabhängigkeit Georgiens in den Jahren 1921–1925*. S. 52].

## GEORGIEN, DER EUROPÄISCHE SOZIALISMUS UND DIE ZWEITE INTERNATIONALE

Am 14. September 1920 traf eine Gruppe europäischer Sozialisten in Batumi ein, um zwei Wochen in der Demokratischen Republik Georgien, dem ersten sozialistischen Land „Europas“ zu verbringen. Diese Reise war voll von der georgischen Regierung finanziert und wurde aufmerksam von westlichen Geheimagenten beobachtet. Der Besuch war sowohl für die Georgier als auch für die Gäste eine willkommene Ablenkung. Die wirtschaftlichen Probleme des neuen Staates waren tiefgreifend und vielschichtig. Die Regierung hatte eine vom Krieg zerrissene Wirtschaft geerbt. Sie kämpfte gegen Hyperinflation, Massenarbeitslosigkeit und den dramatischen Zusammenbruch der Produktion. In einer Rede im Oktober 1920 betonte der Regierungsvorsitzende Noe Schordania: „Heute fühlt jeder von uns, und leidet tief unter der Erkenntnis, dass wir uns nicht in Richtung einer Katastrophe bewegen, sondern bereits in einer solchen befinden.“<sup>1</sup> Die georgische Regierung konnte ihren Bürgern durch den Besuch bekannter europäischer Sozialisten westliche Unterstützung demonstrieren. Der Sozialismus, der durch Korruption und zweieinhalb Jahren Wirtschaftskrise viel von seinem Glanz verloren hatte, wurde so etwas aufgepoliert.

Der Besuch machte die Wichtigkeit der Beziehungen der georgischen Sozialdemokraten zu den führenden Sozialisten Europas deutlich. Seit den 1890er-Jahren ließen sich die georgischen Sozialdemokraten von sozialistischen Titanen wie Jean Jaurès, Karl Kautsky, Eduard Bernstein und Otto Bauer inspirieren. Die georgischen sozialdemokratischen Führer wie Noe Schordania, Akaki Tschkhenkeli und Noe Ramischwili hatten einige Jahre ihres Lebens als Studenten oder Exilanten in Deutschland, Frankreich und der Schweiz verbracht und kannten ihre europäischen Zeitgenossen daher persönlich. Die georgischen Sozialdemokraten, die eine der stärksten und aktivsten sozialdemokratischen Organisationen im russischen Reich beibehalten konnten, nahmen an Debatten zwischen den europäischen sozialistischen Parteien zu Themen wie Parteiorganisation und rechtliche Beteiligung teil. Die Georgier hatten zur nationalen Frage und zur Rolle der Bauernschaft ihre eigenen Vorstellungen, die nicht mit denen ihrer russischen Genossen in der SDAPR übereinstimmten<sup>2</sup>.

<sup>1</sup> ნოე ჟორდანიას, საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე (ოფიციალური დოკუმენტები, სიტყვები და გამოსვლები); საქართველოს სახელმწიფოს ხელმძღვანელები, ტომი XIV [Noe Schordania, Vorsitzender der Republik Georgien (offizielle Dokumente, Reden und Präsentationen); Führer des georgischen Staates, Band XIV] (Noe Jordania, the Chairman of the Georgian Government (Official Documents, Speeches and Presentations); Leaders of the Georgian State, Vol. XIV) Senior Editor, Stephen Jones; Editor Emzar Jgerenaia, Tbilisi: Georgian National Parliamentary Library, 2018, p.87).

<sup>2</sup> Zur Evolution der georgischen Sozialdemokratie zwischen 1905 -1917 siehe Stephen F.

Die europäische Erfahrung spielte für die Festlegung der Struktur und der Ziele der Demokratischen Republik Georgien im Jahre 1918 eine entscheidende Rolle. Die georgische Sozialdemokratie blieb dem europäischen Entwicklungspfad treu. Nach der Oktoberrevolution im Jahr 1917 wurde die Trennung von den ehemaligen sozialistischen Kollegen in der bolschewistischen Fraktion der SDAPR unvermeidlich. Für Georgiens Sozialdemokraten waren die Unterschiede zum Bolschewismus zivilisatorischer Natur. Für sie stand der Bolschewismus für Asien und die russische Tradition der Autokratie. Für die georgischen Sozialdemokraten bedeutete Europäismus Demokratie, evolutionären Wandel und ein Bündnis mit der reformistischen Zweiten Internationale. Die im März 1919 gegründete Kommunistische Internationale (Komintern) war ein ganz anderes Phänomen. Sie unterstützte den Bürgerkrieg, die Weltrevolution, und ein anti-imperiales Bündnis mit dem Osten. Die einundzwanzig Punkte, die die Voraussetzungen für die Mitgliedschaft in der Komintern definierten, verlangten, dass alle kommunistischen Parteien dem russischen Modell einer revolutionären Transformation folgten.<sup>1</sup> Ideen des Parlamentarismus, der Demokratie und der legalen Massenparteien, die von den meisten Mitgliedern der Zweiten Internationale unterstützt wurden, waren für die georgischen Sozialdemokraten weitaus attraktiver. Im Gegensatz zu den sozialistischen Parteien in Europa, die wegen Meinungsverschiedenheiten und Spaltungen in Bezug auf den Bolschewismus und die Dritte Internationale zersplittert waren, waren sich die georgischen Sozialdemokraten über die Idee eines parlamentarischen Weges hin zum Sozialismus einig. Unter den georgischen Sozialisten gab es keinen Zweifel am destruktiven Charakter der Diktatur des Proletariats. Allzu gut war die georgische Seite mit der bolschewistischen Praxis von Monopolisierung und Zentralisierung von Entscheidungsfindung vertraut. Die Zweite Internationale und ihre Verteidigung des Völkerrechts, demzufolge die Menschen „selbst über ihr eigenes Schicksal und ihre nationale Zugehörigkeit [ohne jegliche Einschränkungen hinsichtlich Klassensolidarität und Weltrevolution] entscheiden“, kam den Interessen der Republik Georgien und ihrer Politik eher entgegen<sup>2</sup>.

Die Beziehungen der georgischen Sozialdemokraten zu den führenden europäischen Sozialisten war von zentraler Bedeutung, um die georgische Außenpolitik weiterzuentwickeln. Die europäischen sozialistischen Kollegen der georgischen Sozialdemokratie lehnten das bolschewistische Modell in Europa ab. Für sie wurde die Revolution als unvermeidlicher Weg zum demokratischen sozialistischen System zunehmend inakzeptabel. Einer davon war Camille Huysmans, der in den Jahren von 1905 bis 1922 als Sekretär der Zweiten Internationale fungierte. 1946 wurde er 34. Premierminister Belgiens. Als flämischer Aktivist verstand er das Streben kleiner

---

Jones, *Socialism in Georgian Colors: the European Road to Social Democracy, 1883-1917*, Cambridge: Harvard Univ. Press, 2005, pp.197-235.

<sup>1</sup> V.I. Lenin, "Terms of Admission into Communist International," vorgestellt am zweiten Weltkongress der Komintern im Juli 1920, <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1920/jul/x01.htm>

<sup>2</sup> Julius Braunthal, *History of the International, Vol. II: 1914-1943* (trans. John Clark), New York: Praeger, 1967, pp. 154-55.

Nationen wie Georgien nach Selbstbestimmung, Selbstverwaltung und Unabhängigkeit. C. Huysmans betonte nach dem Untergang der ersten Republik im Oktober 1921, dass Georgien „der einzige sozialistische Staat auf der ganzen Welt“ gewesen sei<sup>1</sup>. Ramsay MacDonald, eine führende Persönlichkeit des reformistischen Flügels der Unabhängigen Labour-Partei – im Jahre 1924 wurde er zum ersten Labour-Premierminister gewählt – und der einflussreiche sozialistische Theoretiker und anti-bolschewistische Aktivist Karl Kautsky waren beide Teil der Delegation der Zweiten Internationale in Georgien. Nach der Rückkehr aus Georgien schrieb MacDonald im Oktober 1920: „Unsere Aufgabe besteht in erster Linie darin, Georgien de jure anzuerkennen und Unterstützung zu gewährleisten.“<sup>2</sup> Kautsky, der von Ende September 1920 bis Januar 1921 drei Monate in Georgien verbrachte, schrieb ein Buch, in dem er die demokratischen Errungenschaften des jungen sozialistischen Staates lobte (Georgien: Eine sozialdemokratische Bauernrepublik)<sup>3</sup>. Er stellte Georgiens demokratische Methode und den evolutionären Ansatz nach Veränderung dem „russischen Bonapartismus“ gegenüber. Er forderte alle Staaten auf, sich „für den Triumph der Methoden des kleinen Georgiens“<sup>4</sup> einzusetzen. Von besonderer Bedeutung waren die Beziehungen der georgischen Sozialdemokratischen Partei (SPG) zur Sozialdemokratischen Partei Deutschlands (SPD), die eine der mächtigsten sozialistischen Organisationen Europas war. Im Sommer 1918 pflegte Lado Achmeteli, ein Juniormitglied der georgischen Regierungsdelegation in Deutschland, der Anerkennung und Handel anstrebte, Beziehungen zu den führenden deutschen Sozialdemokraten. Er hielt eine Reihe von Vorträgen über die Situation in Georgien vor deutschen Sozialdemokraten (bis dahin hatte sich die SPD in zwei Fraktionen aufgeteilt, in die SPD und die USPD – die Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands). Er konnte Eduard Bernsteins und Karl Kautskys Unterstützung in Bezug auf die Anerkennung der Unabhängigkeit Georgiens gewinnen<sup>5</sup>.

Viele europäische Sozialisten, darunter Émile Vandervelde (Belgien), Karl Hjalmar Branting (Schweden) und Friedrich Ebert (Deutschland), waren Mitglieder der europäischen Koalitionsregierungen der Nachkriegszeit. Dies verschaffte Georgien einige Vorteile. Sie sprachen sich für die georgische Republik im Reichstag und in der französischen Nationalversammlung aus und drängten bei sozialistischen Treffen und Konferenzen auf ihre de-jure Anerkennung. Albert Thomas unterstützte die neu auf der Pariser Friedenskonferenz eingetroffene georgische Delegation unter der Leitung von Irakli Zereteli und Karlo Tscheidse dabei, Treffen mit europäischen Diplomaten und Außenministern in die Wege zu leiten<sup>6</sup>. Als sich die Großmächte

<sup>1</sup> 'Internationale Socialiste et la Géorgie (Georgia and the Socialist International), Paris: Edition du Comité Central du Parti Ouvrier Social-Démocrate de Géorgie, 1921, p.78.

<sup>2</sup> Ramsay MacDonald, "Un État Socialiste au Caucase," Ebd. S. 9.

<sup>3</sup> Karl Kautsky, Georgia: A Social Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations, (trans. H.J. Stenning), London: International Bookshops Ltd., 1921.

<sup>4</sup> Ebd. S. 110-11.

<sup>5</sup> Irakli Iremadze, Germaniashi – 1918 (In Deutschland – 1918) Deutsch-georgisches Archiv (Sovlab) [http://germangeorgian.archive.ge/ka/blog/98?fbclid=IwAR0uiVrRnoVdLy-9ot-WvFtBUZWB0JldQqyQz6XTT7LFfwx8vJ33Vv\\_IHec](http://germangeorgian.archive.ge/ka/blog/98?fbclid=IwAR0uiVrRnoVdLy-9ot-WvFtBUZWB0JldQqyQz6XTT7LFfwx8vJ33Vv_IHec)

<sup>6</sup> Vergleiche hierzu das Zentrale Historische Archiv Georgiens (CHAG) 1831/1/435 (Tsche-

am 24. Januar 1921 in Paris trafen, um mitunter den de-jure-Status Georgiens zu erörtern, wurden die Staats- und Regierungschefs auf die öffentliche Unterstützung Émile Vanderveldes aufmerksam. Unter seiner Schirmherrschaft rückte die Frage Georgiens in den Vordergrund<sup>1</sup>. Trotz der Unterstützung durch die sozialistischen Führer wurde die kleine Republik Georgien von den Großmächten vernachlässigt und von den meisten führenden europäischen Sozialisten als eine „exotische Frucht“ angesehen<sup>2</sup>. Als Irakli Zereteli und Karlo Tscheidse, 1919 als Leiter der georgischen Delegation nach Paris kamen, wurden sie als Helden der russischen sozialistischen Revolution und nicht als Führer des neu etablierten, unabhängigen georgischen Staates geehrt.

Ein Großteil der führenden europäischen Sozialisten richtete seine Aufmerksamkeit auf die Intervention der Westmächte in Russland. Georgien war im Vergleich zum großen Kampf zwischen Imperialismus und Kommunismus ein Nebenschauplatz. Georgien half es nicht, als westliche Staaten, teilweise unter dem Druck der lokalen Arbeiterbewegung, ihren Kampf gegen den Bolschewismus aufgaben.

Akaki Tschenkeli war Mitglied der Ständigen Internationalen Kommission der Zweiten Internationale, und verbrachte einen Großteil des Jahres 1919 auf internationalen sozialistischen Konferenzen in Bern (offiziell war es der 10. Kongress der Zweiten Internationale), Amsterdam und Luzern. Diese Treffen waren ein Versuch, die Zweite Internationale wieder aufzubauen und eine sozialdemokratische Nachkriegsordnung zu schaffen. Nicht alle europäischen Sozialisten waren davon überzeugt. Viele französische und deutsche Sozialisten unterstützten die Kommunistische Dritte Internationale oder spalteten sich zur Wiener Internationale (auch als Zweieinhalbte Internationale bekannt) ab, die sich im Februar 1921 in Wien traf. Im Dezember 1920 verließen dreihunderttausend deutsche Sozialisten die USPD, um die Kommunistische Partei Deutschlands zu gründen<sup>3</sup>. Tschenkeli legte auf dem Berner Kongress im Jahr 1919 Zertifikate der SPG für die Mitgliedschaft in der Zweiten Internationale vor<sup>4</sup>. Im April 1919 nahm die Amsterdamer Konferenz die Mitgliedschaft Georgiens an und verabschiedete eine Resolution, in der die internationale Anerkennung Georgiens gefordert wurde. Die Pariser Friedenskonferenz wurde umgehend aufgefordert, die Unabhängigkeit Georgiens de jure ohne „Vormundschaft einer oder mehrerer Weltmächte“ anzuerkennen<sup>5</sup>. Auf der Luzerner

---

idse an Tschenkeli, Brief vom 17. März 1919)

<sup>1</sup> Reconnaissance de jure des états Baltes et Caucasiens, Archives de la Ministère des Affaires Étrangères (MAE) Europe/Russie/609/1918-1919/Z/651/1/159.

<sup>2</sup> Akaki Tschenkeli, Außenminister Georgiens im Jahre 1918 und eine zentrale Persönlichkeit der georgischen Sozialdemokratischen Arbeiterpartei, führte ein detailliertes Tagebuch über die Ereignisse in Georgien und Europa in den Jahren 1918-1921. Das Tschenkeli-Tagebuch wurde noch nicht katalogisiert und der Autor verfügt über eine elektronische Kopie. Ich beziehe mich einfach nach Datum auf das Tagebuch. Das Tschenkeli-Tagebuch, 01.30.1919.

<sup>3</sup> Braunthal, Ebd. S. 224.

<sup>4</sup> “Au Comité d’organisation de la Conférence Internationale Socialiste,” 28 Jan. 1919,

ZHAG 1825/1/209/9/1-5

<sup>5</sup> “L’Internationale & l’indépendance de la Georgie (Résolution votée à Amsterdam au

Konferenz im August 1919, an der sowohl Irakli Zereteli als auch Karlo Tscheidse teilnahmen, erhielt die SPG vier der 20 Stimmen, die traditionell den russischen sozialistischen Parteien zugeteilt wurden. Die Luzerner Delegierten schickten einen wütenden Brief über die erneuten Interventionen Russlands auf georgischem Territorium an die britische Labour-Partei und das britische Unterhaus (in diesem Fall handelte es sich um die Besetzung von Gagra durch den Kommandeur Denikin)<sup>1</sup>. Tschenkeli sandte seinen Bericht an die georgische Regierung, in dem stand, dass „Georgien von den europäischen Sozialisten als wichtigstes Beispiel eines Landes wahrgenommen wird, das sich vom bolschewistischen Modell unterscheidet.“<sup>2</sup> Im Juli 1920 wurden sechs georgische Delegierte nach Genf gesandt, um, wie sich herausstellte, am letzten (und elften) Kongress der Zweiten Internationale teilzunehmen<sup>3</sup>. Dort nahmen europäische Sozialisten wie Vandervelde und Huysmans eine Einladung Irakli Zeretelis zu einer Reise nach Georgien an. Der Besuch war Teil eines weitreichenden politischen Kampfes gegen den Bolschewismus und die Dritte Internationale. Man hoffte, dass Georgien den europäischen Sozialisten zu Hause, von denen sich viele von der Zweiten Internationale entfremdet hatten, beweisen könne, dass der Bolschewismus antidemokratisch, monolithisch und imperialistisch war. Im Gegensatz dazu war es Lenins Ziel, die Glaubwürdigkeit der Zweiten Internationale zu zerstören.

Die Liste an Gästen, die im September 1920 in Batumi ankamen, war beeindruckend. Sie alle gehörten zum demokratisch sozialistischen Flügel des europäischen Sozialismus. Mit Camille Huysmans kam Ramsay MacDonald, der Vorsitzende der britischen Labour-Partei und spätere britische Premierminister (1924) an. Émile Vandervelde, der von 1918 bis 1921 als Justizminister der belgischen Regierung und Experte für Agrarfragen fungierte, war ebenfalls Delegierter. Eine weniger bekannte, aber nicht weniger wichtige Persönlichkeit war Ethel Snowden (die einzige weibliche Delegierte und leidenschaftliche Feministin), die im nationalen Exekutivkomitee der Labour-Partei war und nach ihrem Besuch in den frühen 1920er-Jahren kritisch über das bolschewistische Regime schrieb<sup>4</sup>. Thomas Shaw war ein britischer Abgeordneter und aktiver Gewerkschaftsführer, und Louis de Brouckère Berater der belgischen Regierung (er machte sich später einen Namen als Aktivist für Abrüstung). Französische Delegationsmitglieder waren Pierre Renaudel, ein ehemaliges Mitglied der Nationalversammlung, der Jean Jaurès nahestand. Renau-

---

mois d'Avril, 1919),“ ZHAG /1864/2/119. Siehe auch: Zourab (Zurab) Avalishvili, *The Independence of Georgia in International Politics, 1918-1921*, Westport (CT): Hyperion Press, 1981, pp.187-88.

<sup>1</sup> “General Denikin’s Threat Against Georgia, and the Part Played by the English Generals,” ZHAG/1864/1/78/091/76-83

<sup>2</sup> ZHAG /1831/2/254/1-13.

<sup>3</sup> Braunthal, Ebd. S. 230.

<sup>4</sup> Von April bis Juni 1920 war Ethel Snowden Mitglied der gemeinsamen Delegation der TUC-Labour Partei in Russland. Im September 1920 während des Aufenthalts in Georgien veröffentlichte sie ihr Buch „Through Bolshevik Russia“. Siehe auch Eric Lee, *The Experiment: Georgia’s Forgotten Revolution, 1918-1921*, London: Zed Books, 2017. Das 12. Kapitel befasst sich mit dem Besuch der Delegation der Zweiten Internationale in Georgien.

del sprach sich wie alle seine Kameraden in der französischen Delegation gegen das bolschewistische Modell aus. Er war wie Ramsay MacDonald und Émile Vandervelde Anhänger der Idee einer georgischen Republik. Zur französischen Delegation gehörten außerdem Adrien Marquet, der in der französischen Sektion der Zweiten Internationale bekannt war, und Albert Inghels, der Führer der französischen Textilarbeiter<sup>1</sup>. Einige Delegierte wurden von ihren Ehefrauen begleitet. Dabei war auch Camille Huysmans Tochter, Sara Huysmans, die ein Tagebuch zur Reise führte.

Das Zentralkomitee der SPG bereitete sich akribisch auf die Gäste vor. Zehn Autos wurden für eine spektakuläre Route durch Imeretien (wo sie die Bergwerke in Tschiatura besuchten), Kartli, Kachetien, Kasbegi im Norden und Gurien in Westgeorgien (wo sie Noe Schordanias Mutter besuchten) reserviert. Auf den Tifliser Straßen wurden die Hauswände von alten Plakaten und Kritzeleien gereinigt. Die besten Kameralente wurden angestellt, um die Ereignisse zu filmen<sup>2</sup>. Die georgischen sozialistischen Zeitungen waren überschwänglich und bezeichneten die Delegierten als „unsere Lehrer“ und das europäische Proletariat als „ältere Brüder“ Georgiens<sup>3</sup>. Der französische Konsul Louis Nettement beschrieb ihre Ankunft in Batumi folgendermaßen: „Der Ankunftsort und die zentralen Straßen der Stadt waren mit grün geschmückten Bogen verziert. Der Bahnhof und die öffentlichen Gebäude waren mit Blumen bedeckt und beleuchtet. Der Ankunftstag der Delegation wurde zum gesetzlichen Feiertag erklärt...“<sup>4</sup>. Nach einem Festmahl, einem Treffen im Rathaus und einem Besuch im Botanischen Garten wurden die Gäste in einem ehemaligen königlichen Zug (mit Toilette und Küche) nach Tbilisi gebracht, Alle Stationen, an denen der Sonderzug vorbeifuhr, waren mit Bannern der Internationale geschmückt, und es erklang die Marseillaise. Die sozialistischen Gäste wurden von N. Schordania und der Volksgarde am Bahnhof von Tiflis empfangen und durch die Straßen der Stadt geführt – welche mit roten Fahnen und Porträts von Karl Marx, Karl Liebknecht und Jean Jaurès geschmückt waren - um an einer Sondersitzung der konstituierenden Versammlung teilzunehmen<sup>5</sup>.

Der Besuch war erfolgreich, aber in Anbetracht der schrecklichen Armut im Land zu ausgefallen. Warum widmete eines der Parteimitglieder Benjamin Tschchikwischwili, der Generalgouverneur der Provinz Batumi, seine Zeit dem Besuch der Sozialisten anstatt sich an unzufriedene Muslime zu wenden und die Region auf den Krieg vorzubereiten<sup>6</sup>. Surab Awalischwili, einer der einflussreichsten

<sup>1</sup> Ebd. S. 173-74.

<sup>2</sup> Germane Gogitidse, der zu dieser Zeit für die georgische Zentralunion der Genossenschaften arbeitete, produzierte eine Reihe von Filmen, die heute als Chroniken der Unabhängigkeit bekannt sind, die sich auf wichtige historische Ereignisse (Wiederinbesitznahme von Batumi als Teil von Georgien im Juli 1920, Ankunft der Delegationsmitglieder der Zweiten Internationale im Herbst 1920) des neuen georgischen Staates beziehen.

<sup>3</sup> Siehe auch Tschweni Stumrebi (Unsere Gäste), Ertoba (Einigkeit) die offizielle Zeitung der SDPG, 14. September 1920, S. 1.

<sup>4</sup> M. Nettement, Consul de France a Tiflis...a Son Excellence M. Leygues...“ (21 Sept., 1920), MAE/Z.655.10 /Sept. 1919-Dec. 1922/Georgia/politique interieur/dossier general/30-31

<sup>5</sup> Ebd.

<sup>6</sup> “საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარეს“



Diplomaten der Republik, argumentierte später, dass der Besuch einen falschen Eindruck hinsichtlich westlicher Unterstützung erweckt habe<sup>1</sup>. Er war skeptisch, ob eine Beziehung der georgischen Regierung mit der europäischen sozialistischen Bewegung generell dazu beitragen könne, dass Georgien mit Unterstützung der Großmächte de jure anerkannt würde. Aber es gab Vorteile. Dieser Besuch hatte eine wichtige propagandistische Bedeutung, und die georgische Regierung war gezwungen, auf die kritischen Ansichten der berühmten europäischen Sozialisten zu hören. Während eines öffentlichen Vortrags im Tifliser Teehaus betonte C. Huysmans ziemlich arrogant, dass die Georgier härter arbeiten müssten, einen vollen achtstündigen (statt sechsstündigen) Arbeitstag.<sup>2</sup> Die georgischen Führer wussten dies bereits, aber ein solcher Appell untermauerte ihre eigenen Argumente für eine strengere Arbeitsdisziplin im Land. Bei einem Treffen in Tbilissi gab Karl Kautsky den Georgiern den freundlichen Rat, „den europäischen Kapitalisten Garantien dafür zu geben, um sie zu ermutigen, in Georgien zu investieren“<sup>3</sup>. In seinem Buch bemerkte er, dass „das georgische Papiergeldsystem nicht nur den Staat mit einem völligen Bankrott bedroht... sondern zu einer steigenden Verwirrung in der Wirtschaft und Lähmung des Wirtschaftsbetriebs geführt hat.“<sup>4</sup>

Nach der Rückkehr in ihre Länder versuchten die Delegierten, Georgien auf die europäische Landkarte zu setzen. In Artikeln, Büchern und Interviews sowie in populären Broschüren beschrieben sie ihren Besuch in Georgien und unterstützten dessen Unabhängigkeit. Der Sozialismus im Orient war für die europäischen Marxisten ein schwieriges theoretisches Rätsel, aber Georgien war ein Beweis dafür, dass sich der Sozialismus auch ohne die zerstörerische Folgen des Bolschewismus etablieren konnte. Die Besucher betonten Georgiens Rolle als eine neue Form des demokratischen Sozialismus und ein potentielles Vorbild für andere kleine Nationen, die Unabhängigkeit anstrebten. Ihren Aussagen zu Folge repräsentierte Georgien Merkmale der westlichen Zivilisation und der „asiatischen“ Traditionen des Bolschewismus und Kemalismus<sup>5</sup>. In Zeitungen wie *The Nation*, *The Labor Reader*, *Vooruit* (*Onward*) und *Le Peuple* (beide hatten ihren Sitz in Brüssel) forderten sie die de jure Anerkennung Georgiens und seine Aufnahme in den Völkerbund. Sie unterstützten auch die Auslandshilfen für Georgien, einschließlich der militärischer Lieferungen, und regten (wenn auch ohne großen Erfolg) dazu an, den Handel zwischen Europa und Georgien auszuweiten<sup>6</sup>.

---

(An den Vorsitzenden der Demokratischen Republik Georgien), ZHAG /1861/2/144/1.

<sup>1</sup> Avalishvili, p. 266.

<sup>2</sup> *L'Internationale Socialiste et la Géorgie*, p.87.

<sup>3</sup> "M. Nettement, Consul de France a Tiflis...a Son Excellence M. Leygues..." (21 October, 1920) MAE/Z.655.10/43-44.

<sup>4</sup> Kautsky op.cit., p.62.

<sup>5</sup> Siehe einen typischen Ausdruck dieser Meinung Louis Brouckère, "La Georgia: Le Point de vue International," *L'Internationale Socialiste et la Géorgie*, pp.43-77.

<sup>6</sup> Die Publikationen, die nach der sowjetischen Besetzung der Republik Georgien im März 1921 verfasst wurden, darunter die Werke von Renaudel, Kautsky, Marquet und Louis Brouckère, wurden in einem Sammelband *L'Internationale Socialiste et la Géorgie* veröffentlicht, pp.197-291.

Letztendlich hatten die Versuche der Zweiten Internationale, Georgien zu verteidigen, wenig Einfluss auf das endgültige Ergebnis. Sowohl das Exekutivkomitee der Zweiten Internationale als auch das Büro der Wiener Internationale (die Wiener Internationale Konferenz fand statt, als in Georgien interveniert wurde) verurteilten die bolschewistische Invasion. Das Exekutivkomitee der Zweiten Internationale forderte, ein Referendum durchzuführen, um über die Zukunft der Republik zu entscheiden. Georgien, Mitglied der Zweiten Internationale, illustrierte die Spaltungen des europäischen Sozialismus zwischen einer sozialdemokratischen Vision mehrerer Parteien, freier Wahlen und der Selbstbestimmung und der Dritten Internationale, die die proletarische Solidarität und das politische Machtmonopol der Kommunistischen Partei verteidigten. Dies war der wahrscheinlich letzte Dienst der georgischen Sozialdemokratie an der europäischen Bewegung. Nach der Intervention in Georgien wurde klar, dass der Bolschewismus den sozialistischen Pluralismus zu Gunsten autoritärer Hegemonie aufgegeben hatte. Die georgische Sozialdemokratie hatte hingegen ein anderes Bild geliefert, dem zu Folge Demokratie, Sozialismus und staatliche Unabhängigkeit natürliche Partner sein konnten. Als die sozialistischen Genossen – von denen viele die Nachkriegsregierungen in den 1920er Jahren in Europa leiteten – die Sowjetunion ziemlich schnell anerkannten, müssen die georgischen Führer doppelt enttäuscht gewesen sein. Schweden, Großbritannien und Dänemark erkannten unter sozialdemokratischer Führung (Hjalmar Branting, Ramsay MacDonald und Thorvald Stauning) die UdSSR schon im Jahre 1924 an.

P.S. Der Autor bedankt sich bei Irakli Iremadze und Beka Kobakhidze für ihre wertvollen Kommentare zum Artikel.

**Stephen Jones**

Professor, Mount Holyoke College

## DER BESUCH DER ZWEITEN SOZIALISTISCHEN INTERNATIONALE IN GEORGIEN IM INTERNATIONALEN UND POLITISCHEN KONTEXT

1919 wurde in Moskau die Dritte Internationale<sup>1</sup> gegründet, um die rechtlichen Interessen Sowjetrusslands zu verteidigen. Ihre Gründung führte zur Spaltung sozialistischer Partei.<sup>2</sup>

Nachdem die Rote Armee Denikin und verschiedene Generäle der sogenannten „Weißen Garde“ besiegt hatte, griff sie den Kaukasus an und zerstörte die Nordkaukasische Republik sowie die Republik Aserbaidschan und bereitete sich auf eine Invasion der Republik Armenien vor. In Georgien wurden zahlreiche Versuche zur Destabilisierung unternommen, doch die georgische Armee und die Nationalgarde konnten den Verschwörern aktiven Widerstand leisten.<sup>3</sup>

In Anbetracht all dessen entschied sich Moskau, mit der georgischen Regierung Verhandlungen zu führen. Auf deren Grundlage wurde am 7. Mai 1920 der Anerkennungs- und Friedensvertrag<sup>4</sup> zwischen der Demokratischen Republik Georgien und der Russischen Sozialistischen Föderativen Sowjetrepublik unterzeichnet.

Nachdem der russische Zwang gelockert wurde, nahm die georgische Regierung Verbindungen mit ihren Alliierten und dem neu gegründeten Völkerbund

<sup>1</sup> Die Dritte Internationale – die Kommunistische Internationale –, in der sich alle kommunistischen sowie die Abspaltungen der sozialdemokratischen Parteien zusammenschlossen, wurde am 2. März 1919 in Moskau gegründet und direkt von der russischen bolschewistischen Partei dominiert.

<sup>2</sup> Vom 25. bis zum 30. Dezember 1920 fand der 18. Kongress der französischen Sektion der Sozialistischen Internationale in Tours statt. Die große Mehrheit der Teilnehmer stimmte für einen Zusammenschluss mit der Dritten Internationale, die neun Monate zuvor in Moskau gegründet worden war, zur Kommunistischen Internationale. Nach dem Kongress folgte die Spaltung zwischen Sozialisten und Kommunisten.

<sup>3</sup> Im Mai 1920, parallel zum aserbaidchanischen Angriffsplan, wurde Georgien von Sowjetrussland zwei Mal angegriffen. Der erste Angriff begann in Zchinwali, wo die Osseten gegen den georgischen Imperialismus rebellierten. Der ossetische Aufstand wurde durch russische Agenten unterstützt. Die Nationalgarde marschierte in Zchinwali ein und sorgte für die Wiederherstellung der staatlichen Ordnung. Der zweite Angriff wurde in der Nähe der Roten Brücke unter Beteiligung der aserbaidchanischen Truppen unternommen. Die georgische Armee und die Nationalgarde stellten mit vereinten Kräften die Ordnung wieder her.

<sup>4</sup> Der Anerkennungs- und Friedensvertrag wurde zwischen dem georgischen Vertreter Grigol Uratadse und dem russischen Vertreter Lew Karachan unterzeichnet (siehe Noé Schordanias Buch *Meine Vergangenheit, IX. Kapitel* [Noé Jordania, Mon Passé, ch. IX, Copyright 2008 Christine Pagava-Boulez] und Wladimir Woytynskis *Die Georgische Demokratie* [Wladimir Woytynski, La Démocratie géorgienne, Paris, Alcan Lévy, 1921]).

auf, um die junge georgische Republik international zu etablieren. Die georgische Regierung hatte enge Beziehungen mit den Sozialdemokratischen Parteien, weswegen sie sich an die Sozialistische Internationale wandte, um Unterstützung zu erhalten und weltweite Anerkennung zu erlangen.

Die georgische Sozialdemokratie konnte mit der Sozialistischen Internationale auf verschiedenen Wegen kommunizieren:

- Die georgischen Führer, die in Europa studiert hatten, kannten die Mitglieder der europäischen Arbeiterbewegung.
- Die georgischen Delegierten nahmen an den Kongressen der Sozialdemokratischen Arbeiterpartei Russlands in verschiedenen europäischen Ländern teil.

Darüber hinaus entstanden in der internationalen Arbeiterbewegung Meinungsverschiedenheiten, die eine Parteisplaltung provozierten: Welcher Internationale sollten die sozialistischen Parteien beitreten? Der Zweiten Sozialistischen Internationale oder der Dritten Kommunistischen Internationale?

Zu dieser Zeit galt die RSFSR (Russische Sozialistische Föderative Sowjetrepublik) als Vorbild für die Dritte Internationale und die Demokratische Republik Georgien war der einzige demokratische sozialistische Staat in der Welt. Konnte sie zum Vorbild der Zweiten Internationale werden?

Im September 1920, vier Monate nach der Anerkennung Georgiens durch die Russische Sozialistische Föderative Sowjetrepublik, besuchte die Delegation der Sozialistischen Internationale Georgien, um sich mit der Regierung und den verschiedenen politischen Parteien zu treffen. Die Delegation bestand aus den wichtigsten Vertretern der europäischen sozialistischen Parteien aus den Ländern: Großbritannien, Belgien, Deutschland, Frankreich.

Die Delegation sollte sich mit der „ersten Sozialistisch-Demokratischen Republik“ und der „Sozialistischen Bauernrepublik“<sup>1</sup> vertraut machen. Die georgischen Sozialisten erhofften sich ihrerseits einen Erfahrungsaustausch mit der Delegation und von den „europäischen sozialistischen Lehrmeistern etwas Neues lernen zu können.“

Am 14. September 1920, traf um 6:15 Uhr die Delegation der Zweiten Internationale mit dem Schiff *Franz Ferdinand* im Hafen von Batumi ein. Am nächsten Tag, den 15. September wurde sie von der georgischen Regierung und dessen Vorsitzenden, den Mitgliedern der Sozialdemokratischen Partei, den Führern der Oppositionsparteien sowie den Vertretern der Gewerkschaften und dem Generalstab der

<sup>1</sup> Karl Kautskys Bezeichnung für die Unabhängige Republik Georgien in seinem Buch *Georgien: Eine Sozialdemokratische Bauernrepublik – Eindrücke und Beobachtungen*. Tbilissi, 2018.

„Nationalgarde“<sup>1</sup> offiziell empfangen.<sup>2</sup> Zu dieser Zeit hatte Georgien bereits eine Armee, aber die Anwesenheit der Nationalgarde war beim Empfang ein Zeichen dafür, dass man keine „ideologische Orthodoxie“ der georgischen Demokratie anstrebte und die Arbeiterbewegung, die sich in einem zerfallenen Reich entwickelte, eine große Bedeutung für das Land hatte. Es ist sicher, dass einige Delegationsmitglieder von dieser Entscheidung überrascht waren.

### **Schwerpunkte während des Treffens**

#### **Die Anerkennung der Republik Georgien durch internationalen Organisationen und den Alliierten Rat, sowie die Unterstützung der Zweiten Internationale**

Isidore Ramischwili, Mitglied des Zentralkomitees der Konstituierenden Versammlung und der Sozialdemokratischen Partei, sowie Sonderdelegierter der Partei, brachte in seiner Rede beim Empfang Folgendes zum Ausdruck: „Es wurde bekannt, dass Ihre Delegation aus Mitgliedern von großen Ländern gebildet wurde und Ihr Besuch von zentraler Bedeutung ist. Mein ganzes Land sowie die Arbeiter der Sozialdemokratischen Partei, Ihre Kollegen, freuen sich, Sie hier zu empfangen. Meine Genossen, Sie wissen, dass der Sozialismus von Marx und Engels innerhalb von 30 Jahren in Georgien aufgebaut worden ist. Die Theorien der Hauptvertreter dieser sozialistischen Lehre wurden durch unermüdliche Arbeit in die Tat umgesetzt.“

Der Stellvertretende Außenminister Konstantine Sabachtaraschwili, der die Gäste in Batumi empfing, verwies in seiner Rede auf die gleichen Themen. Er wandte sich an das Publikum auf Französisch: „Die Führer des westeuropäischen Sozialismus sind zum ersten Mal nach Georgien gekommen, um sich vor Ort über die Arbeit der georgischen Demokratie zu informieren. Wir sind überzeugt, dass diese Begegnung dazu beiträgt, die Beziehungen zwischen unserer kleinen Demokratie und der großen europäischen Demokratie zu vertiefen. Seit mehr als zwei Jahren

<sup>1</sup> Die Nationalgarde war eine bewaffnete Organisation der Sozialisten, die ursprünglich aus 100 Truppen bestand. Ihr Ziel war es, die Arbeiter- und Bauernkundgebungen vor bewaffneten Angriffen der Kosaken, welche die Demonstrationen stören wollten, zu schützen. Am 12. Dezember 1917 eroberten 300 Arbeiter und sozialistische Kämpfer den Berg Arsenal, während die Stadt von 33 000 russischen Truppen verteidigt wurde. Die Sozialisten besaßen bereits die Waffen, die sie in den kommenden Kriegen verwendeten. Die Rote Garde wurde als erste bewaffnete Formation der Demokratischen Republik Georgien gegründet. Sie stoppte die Angreifer während des Angriffs der armenischen Truppen aus dem Gebiet Lore und wurde später in Nationalgarde unbenannt. Die sozialistischen Arbeiter traten der Garde freiwillig bei; sie sorgten für Ordnung und wandten sich gegen die Versuche bolschewistischer Staatsstreichs. Die Nationalgarde bestand neben der georgischen Armee. Eine Sonderkommission wurde eingesetzt, um die georgischen Streitkräfte neu zu organisieren. Der bolschewistische Angriff im März 1921 verhinderte jedoch den Prozess der Vereinbarung zwischen den beiden Organisationen.

<sup>2</sup> Journal « République Géorgienne » №59, septembre, 1920 (französische Zeitung herausgegeben von Elisabed Orbeliani, *Sakartwelos Respublika (Die Republik Georgien)*, № 59, September 1920).

versuchen wir, einen demokratischen Staat aufzubauen. Die georgische Demokratie hat zu dieser Zeit viele Herausforderungen erfolgreich gemeistert. Dabei richtete sich ihr Blick jedes Mal auf den westeuropäischen Sozialismus, dessen wichtigsten Vertreter Sie sind. Wir freuen uns über die Gelegenheit, Sie über unsere wichtigste Arbeit zu informieren, die die georgische Demokratie in dieser kurzen Zeit leisten konnte.“

In der Rede des Bürgermeisters von Batumi, Giorgi Andschaparidse, wurden die gleichen Akzente gesetzt: „Vor zwei Jahren empfingen wir in diesem Saal den Vertreter des siegreichen türkischen Imperialismus, Enver Pascha, der uns zur Zeit der Dritten Internationale seine Unterstützung gewährte. Es bestand die Gefahr, dass Georgien vollständig zerstört würde, aber heute empfangen wir hier mit großer Freude die Vertreter der wahren Internationale und die Führer der europäischen Arbeiterklasse.“

Beim Empfang der Delegation in Tiflis behandelte der Führer der Regierung und des Nationalrates, Noe Schordania, das gleiche Thema: „In erster Linie möchte ich Ihnen meinen herzlichen Dank und die Dankbarkeit unseres Volkes für Ihre Unterstützung bei der Anerkennung unserer Unabhängigkeit und Souveränität in Luzern und Amsterdam aussprechen. Diese Entscheidung gab uns die Motivation, für unsere Existenz zu kämpfen und unsere politischen und sozialistischen Ideen zu verwirklichen. Wir sind den großen Meistern Marx, Engels, Kautsky, Jaurès, Vandervelde und Keir Hardie treu geblieben. Wir sind ihre Nachfolger, wir befolgen ihre sozialistischen Lehren und verfolgen ihre politische Taktik.“

Ramsay MacDonald, das englische Mitglied der Delegation, sprach deutlich vom Zweck ihres Besuchs. Trotz der Meinungsverschiedenheiten, die in der neugegründeten Zweiten Internationale nach dem Ersten Weltkrieg von 1914–1918 noch bestanden, war die Delegation nach Georgien gekommen, um die Situation zu analysieren. „Wir sind als Gesandte der Internationale nach Georgien gekommen, um Ihnen zur erlangten Freiheit zu gratulieren und unsere Unterstützung für Georgien zu demonstrieren. Wir verfolgten die Bemühungen des georgischen Volkes, für seine Freiheit zu erkämpfen, mit großem Interesse.“

... Heute reichen wir einer freien und unabhängigen Nation die Hand. Wir sind nicht zur Erholung nach Georgien gekommen. Unser Ziel ist es, unseren Beistand zu zeigen und Ihre Erfahrungen zu teilen. Was Georgien vermochte, haben unsere Staaten noch nicht geschafft. Georgien ist eine sozialistische Republik, die den Prinzipien der europäischen Sozialdemokratie treu geblieben ist.

... Sie haben eine sozialistische Republik nach Ihren Traditionen, den Prinzipien der Freiheit, der Meinungs-, Gedanken- und Pressefreiheit aufgebaut. Sie wissen, dass der Sozialismus Repressionen verurteilt und mit Gewalt keine gerechte Regierung gebildet werden kann. Die Delegation erkennt an, dass Georgien als würdiger Nachfolger seiner Vergangenheit eine Republik ist, die für humanistische und internationale Ideale kämpft.

Sie wissen, dass die Menschheit über der Nationalität steht und dass die Arbeiterbewegung von humanistischen und internationalen Idealen inspiriert ist. Die Delegation begrüßt Ihr Symbol, die rote Fahne, die stolz in Ihren Händen weht, ... sie vereint uns. Wir hoffen, wir können Sie unterstützen. Uns beliebt der Tag, an dem wir das gastfreundliche Land der Sozialistischen Republik Georgien betreten haben, für immer in Erinnerung. Ich wünsche Ihnen viel Erfolg und Wohlstand.“

Die georgische Sozialdemokratie tritt im Gegensatz zur Kommunistischen Internationale für die Prinzipien der Sozialistischen Internationale ein.

Isidore Ramischwili hielt seine Rede in Batumi: „Die Sozialdemokratische Partei Georgiens blieb ihrer Lehre treu. Auch die Regierung, die heute an der Spitze des Landes steht, verfährt nach ihrer Doktrin. Wir beschreiten den demokratischen Weg zum Sozialismus und kämpfen, um alle Hindernisse aus dem Weg zu räumen.“

Der Regierungsvorsitzende und Leiter der Sozialdemokratischen Partei, Noe Schordania, betonte die Besonderheit der georgischen Sozialdemokratie: „Nachdem mir bewusst wurde, dass der historische Weg der russischen Demokratie zum östlichen Sozialismus, dem Bolschewismus, führt – der eindeutig gegen das georgische Volk gerichtet ist –, haben wir eine endgültige Position eingenommen, unseren Nationalstaat erklärt und eine unabhängige demokratische Republik aufgebaut ... Seit drei Jahren versuchen wir, unsere politischen Ideen in Georgien zu verwirklichen. Georgien ist eine natürliche Brücke zwischen Ost und West; wir wünschen uns auch, dass es eine politischen Brücke wird, die den Sozialismus in Ost und West verbinden kann.“

Auf der offiziellen Sitzung des Parlaments führte der stellvertretende Vorsitzende, Alexander Lomtadise, in seiner Rede aus: „Ich möchte mich auf eine Tatsache aus der jüngeren Vergangenheit beziehen. Sie erinnern sich daran, wie unser Volk mit allen Kräften und Möglichkeiten gegen alle Feinde gekämpft hat. Wir vergossen unser Blut im Kampf und erlebten auch Enttäuschungen. Dann erhob sich eine starke und gewaltige Stimme, die das Volk aufforderte, seine Unabhängigkeit zu verteidigen und das setzte seinen Kampf mit neuer Energie fort. Das war die Stimme des europäischen Sozialismus und der europäischen sozialistischen Parteien. Bei den Sitzungen in Bern, Amsterdam und Luzern wurde beschlossen, dass die Internationale Arbeiterpartei die Unabhängigkeit Georgiens verteidigen würde. Eine solche Unterstützung ist von zentraler Bedeutung. Der europäische Sozialismus beschränkte sich nicht darauf. Er sandte bekannte Vertreter nach Georgien, um uns zu unterstützen. Trotz des Imperialismus und der asiatischen Repressionen steht der Kampf für die Freiheit über allem. Wir dachten unsere Ziele wären schon erreicht, aber nach dem schwarzen Imperialismus standen wir dem roten Imperialismus von Angesicht zu Angesicht gegenüber. Unsere Demokratie fürchtet nichts. Wir konnten viele Schwierigkeiten überwinden und sind stark geworden, doch dies ist kein endgültiges Ergebnis. Unsere Demokratie konnte ihren wichtigen Beitrag zum Aufbau eines demokratischen Staates leisten, was nicht ohne Hindernisse verläuft. Ein klarer Beweis dafür ist, dass Georgien noch nicht de jure anerkannt wird.“

Grigol Giorgadse unterstützte die im Namen der Abgeordneten der Sozialdemokratischen Partei geäußerte Idee: „Georgien weigert sich kategorisch, dem asiatischen Weg zu folgen, und hat den Weg der europäischen Arbeiterklasse und des politischen und sozialen Kampfes gewählt. Unter solchen Bedingungen waren wir an der Legislativarbeit beteiligt. Wir konnten ein Minimalprogramm durchsetzen und die dafür schaffen.“

Der Kommandeur der Garde, Waliko Dschugeli, teilte diese Meinung: „Wenn Sie Georgien verlassen, werden Sie wissen, dass an der Grenzen zweier Welten, zweier Kulturen und zweier Taktiken eine kleine Demokratie existiert, die, umgeben von zahlreichen Feinden, von dem reaktionären türkischen Hammer und der bolschewistischen Barbarei, weiterkämpft. Sie werden dem westeuropäischen Proletariat über unseren Kampf erzählen.“

Im Namen der Delegation hielt der belgische Vertreter Émile Vandervelde die Gegenrede: „Im Namen des freien Belgiens begrüße ich das freie, demokratische, republikanische und sozialistische Georgien! Es ist wie eine Oase in trostloser Wüste, die sich überall um uns herum erstreckt. Auf der anderen Seite des Kaukasus weht auch die rote Fahne, aber in einem Land, wo die Menschen unter Hunger, Not und Tod leiden. Und hier, in diesen Bergen, wird eine Demokratie aufgebaut, die danach strebt, die Unterstützung der Internationale zu erhalten. Im Namen der Internationale begrüße ich Ihr Land und Ihr politisches sozialistisches Erwachen.“

***Die georgische Sozialdemokratie bittet die Sozialistische Internationale um ihre Stellungnahme zur Frage des Aufbaus einer neuen Republik***

Isidore Ramischwili, einer der Gründer der Sozialdemokratischen Partei richtete die erste Bitte an die Internationale: „Wir haben unser wahres Sein mit all den Vor- und Nachteilen gezeigt und versuchen, Sie voll über das Leben in unserem Land zu informieren. Sehen Sie sich den Weg an, den wir gegangen sind, um unsere Ziele zu erreichen und weisen Sie uns auf die Fehler hin, die wir ganz sicher bei einer so raschen Erledigung der Sache begangen haben. Wir werden Ihre Ratschläge wie immer berücksichtigen. Die georgische Demokratie und dessen Führer, die Sozialdemokratie, grüßen Sie herzlich. Die fröhlichen Gastgeber sind gern bereit, ihre lieben Gäste zu empfangen.“

Eine ähnliche Rede hielt Silibistro Dschibladse: „Sehr geehrte Gäste, Führer des internationalen Proletariats! Ich begrüße Sie im Namen des Zentralkomitees der Sozialdemokratischen Partei Georgiens. Herzlich willkommen! Unser zweijähriger Traum ist verwirklicht. Machen Sie sich mit unserer jungen Republik vertraut. Weisen Sie uns auf die Fehler hin, um diese in der Zukunft zu vermeiden.“

Konstantine Sabachtaraschwili richtete an die Internationale die gleiche Bitte: „Bei der Erkundung unseres Landes werden Ihnen unsere Fehler auffallen, die bei der Erledigung der schweren Arbeit, bei dem Aufbau eines rein demokratischen und sozialistischen Staates, auf den Ruinen eines despotischen Staates, leider un-



vermeidlich sind. Auf diesem Weg steht die georgische Demokratie und sie hat noch viel zu tun. Wir sind davon überzeugt, dass unser politischer Kurs und unsere Zusammenarbeit mit der europäischen Demokratie dazu beitragen, die Schwierigkeiten zu überwinden und für die gemeinsamen Ideale zu kämpfen.“

Auf diese Rede antwortete Thomas Shaw: „Ich halte meine Rede im Namen von sechseinhalb Millionen englischer Gewerkschafter. Ich besuchte Sowjetrußland und bin davon überzeugt, dass die Führer der Sowjetregierung die russische Demokratie nicht zum Sozialismus führen können. Georgien ist ein kleines Land, auf das das ganze Europa seinen Blick gerichtet hat. Ich finde, dass der Weg, auf dem Georgien ist, die Arbeiterklasse zu ihrem Endziel – zum Sozialismus – führt. Wir sind hierher gekommen, nicht nur, um Ihnen unsere Unterstützung zu geben, sondern Ihre Erfahrungen kennenzulernen. Es hat große Mühe gekostet, um eine solche Einheit wie England zu gründen. Zurzeit bestehen keine Meinungsverschiedenheiten, und England ist auf dem Weg zum Sozialismus. Ich bin sicher, dass Georgien von seinem politischen Kurs nicht abweichen und wie die anderen Staaten des Völkerbunds in die internationale Familie aufgenommen wird.“

***Die Vorschläge des amerikanischen  
Präsidenten Thomas Wilson;  
Risiken für die georgische Nation***

Giorgi Gwasawa hielt im Namen der Abgeordneten der Nationaldemokratischen Partei seine Rede, welche die reale Gefahr zum Ausdruck bringt, der Georgien wegen der Vorschläge von Präsident Wilson unterliegen könnte: „Viele Jahre lang haben wir uns an die Idee gewöhnt, dass Georgien eng mit Rußland verbunden ist. Georgien hat aber auch viele Gemeinsamkeiten mit Frankreich, England und Belgien. Der Weltkrieg und die Revolution trugen dazu bei, den alten Weg der georgischen Zivilisation erneut zu beschreiten. Den Weg, der das georgische Volk mit den europäischen Ländern verbindet. Dieser wurde nun wegen der Entscheidung von Amerika in Gefahr gebracht, das die Unabhängigkeit Georgiens nicht anerkannt wird. Wohin sind Ideen von Wilsons entschwunden, die den Friedensvertrag von Versailles untermauern sollten? Wo sind die großen Ideen, auf denen der Völkerbund basiert? In Bezug auf Georgien unterstreicht die oben erwähnte Note die Bedeutung dessen Geschichte und die Ergebnisse der Revolution. Georgien war immer schon ein homogener Staat, der während der Jahrhunderte ein und dasselbe Territorium bewohnt hat. Anstatt die rechtliche Anerkennung Georgiens zu unterstützen, befürwortet Amerika jedoch die Wiedererrichtung der Vorkriegsgrenzen von Rußland.“

***Abspaltungen der Arbeiterklasse;  
Spaltungsversuche durch die Gründung  
der Dritten Internationale***

Noe Schordania sprach zum folgendem Thema: „Die Manifestation der Arbeiterklasse deutet noch einmal auf ihre Einheit. Dass unsere Arbeiter bisher noch nie von ihrem Kurs abgewichen sind, wird auch heute klar. Keiner könnte behaupten,

dass das Abhanden sein eines Zerwürfnis unter unseren Arbeitern ein Zeichen der Rückständigkeit ist. Die Vertreter der westlichen Arbeiterbewegung meinen, dass auch bei ihnen eine solche Harmonie herrscht. Wie bekannt, bestehen in der belgischen Arbeiterklasse, die dem Umfang nach der georgischen ähnlich ist, keine Meinungsverschiedenheiten. Sie folgt einer Fahne, einer Partei, einer Taktik und verfährt nach der einzigen, sozialistischen Doktrin. Thomas Shaw ist einer der Delegationsmitglieder, der Sowjetrußland besucht hat. Er hat schätzt die Taten der Sowjetregierung negativ ein. Ethel Snowden vertritt die äußerst linke Position der Arbeiterpartei. Sie ist eine gute Rednerin und Organisatorin. Zusammen mit den Arbeitern in England und der USA hat sie mehr als 2000 Kundgebungen durchgeführt.

Ethel Snowden besuchte auch Sowjetrußland, um die Situation zu analysieren und kehrte so wie Thomas Shaw enttäuscht aus Rußland zurück. Heute sind die wichtigsten Vertreter der englischen Arbeiterklasse bei uns zu Gast.

Betrachten wir nun die Situation in einem anderen Land, in Frankreich, wo es zwar keine Meinungsverschiedenheiten gibt, aber doch kleine Abweichungen vom gemeinsamen politischen Kurs. Die Vertreter aus Frankreich: Pierre Renaudel, Albert Inghels und Adrien Marquet sind hier anwesend. Pierre Renaudel gilt als Nachfolger des bekannten Redners Jean Jaurès. Zurzeit ist er Mitglied der Minderheitenpartei, aber ich bin überzeugt, dass er bald der Mehrheitspartei angehören wird. Genosse Pierre Renaudel stellt die Frage: Jaurès oder Lenin? Wir sind fest überzeugt, dass die Arbeiterklasse in Frankreich Jaurès wählen wird.“

Der Kommandeur der Nationalgarde, Alexander Dgebuadse, sprach von der Arbeiterklasse: „Möge sich das zersplitterte Proletariat wieder vereinen in eine Familie und den Kapitalismus mit einem Schlag vernichten“

S. Dewdariani, Vorsitzender des Exekutivkomitees des Zentralrates der Gewerkschaften Georgiens, hielt seine Rede über die Besonderheiten der georgischen Gewerkschaften: „Georgien ist das einzige Land, in dem die Arbeiterklasse die regiert und dafür kein Blut vergießen musste. Das brachte das armselige Rußland am Rande der Zerstörung. Unsere Arbeiterklasse ist ein Teil der Gewerkschaften, und wir setzen alle Bemühungen dran, dass es dabei bleibt. Obwohl hier verschiedene politische Bewegungen vertreten sind, bewahren die Gewerkschaften die Einheit der Arbeiterklasse. Die Gewerkschaften befinden sich auf dem Kampffeld der Wirtschaft. Die russische Arbeiterklasse berücksichtigte nur ihre eigenen Forderungen, was die Produktivität des Landes zu Grunde richtete. Die georgische Arbeiterklasse hat hingegen nichts gemacht, was das Land hemmen würde.“

Albert Inghels, Mitglied der Sozialdemokratischen Partei Frankreichs, äußerte seine Meinung zur russischen Gesellschaft: „Ich bin von der Kühnheit der Georgier überrascht. Solche zielstrebigem Menschen habe ich nirgendwo getroffen. Trotz der enormen Schwierigkeiten, die die georgische Demokratie überwinden konnte, hat sie die Einheit der Arbeiterbewegung bewahrt, um die Demokratie schließlich zum Sozialismus zu führen. Die gesamte europäische Arbeiterklasse hat ihren Blick auf Georgien gerichtet. Die georgische Demokratie konnte den Sozialismus in ihrem

Land teilweise etablieren. Zwar hat sich der Sozialismus aus Sicht einer Partei in zu kurzer Zeit etabliert, aber ist diese Ansicht falsch. Georgien ist auf dem richtigen Weg und kann führt die Arbeiterklasse zum Sieg. Dieselbe Bewegung sammelt jetzt alle Kräfte in Europa. Je mehr Sitze die Arbeiterklasse im Parlament erhält, desto näher kommt sie dem Sozialismus.“

### ***Georgien zwischen den „schwarzen und roten Imperialisten“***

Alexander Dgebuadse äußerte sich sehr klar zu diesem Thema: „Trotz der internen und externen Kämpfe, trotz der kritischen Momente und der bolschewistischen Angriffe, setzte Georgien den Aufbau eines demokratischen Staates fort. Es war in der Lage, eine Agrarreform durchzuführen, die lokale Selbstverwaltung zu entwickeln und anderes. Die Vertreter des englischen und deutschen Imperialismus stellten an das georgische Volk Forderungen, die entgegen unseres sozialistischen Bewusstseins waren und von uns abgelehnt wurden. Als in Georgien die Hungersnot ausbrach, bot uns die russischer Freiwilligenarmee ihre Hilfe an, mit der Bedingung, ihre Truppen auf georgischem Territorium stationieren zu können. Wir haben diesen Vorschlag abgelehnt und uns entschieden, lieber Hunger zu leiden, als ihn anzunehmen.“

### ***Wer sollte das georgische Kapital verwalten?***

Alexander Dgebuadse brachte die Position des georgischen Volkes zu diesem Thema zum Ausdruck: „Die georgische Revolution wird ohne Blutvergießen vonstattengehen. 80 % der georgischen Unternehmen sind im Besitz der staatlichen und sozialen Organisationen, 20 % aber in Privatbesitz.“

### ***Zusammenfassung des Besuchs der Delegation der Zweiten Sozialistischen Internationale im Herbst 1920 in Georgien***

Dieses Zusammentreffen mit den Führern der Zweiten Internationale ermöglichte es der georgischen Regierung und der Sozialdemokratischen Partei, die Überlegungen zu den durchgeführten Reformen zusammenzufassen.

Die georgische Regierung war bemüht, sich vom Druck Sowjetrusslands und der kemalistischen Türkei zu befreien und die Anerkennung der Demokratischen Republik Georgien durch den Völkerbund (eine Organisation, die sich aus dem Alliierten Rat bildete und den Zweiten Weltkrieg überlebte) zu erlangen. Aus der Sicht der georgischen Regierung waren der Alliierte Rat und der Völkerbund die Garanten dafür, um ihre Grenzen und Existenz zu bewahren.

Nach dieser Visite hatte Europa eine bessere Vorstellung von Georgien. In der deutschen, englischen, belgischen und französischen Presse erschienen zahlreiche Artikel über das Land. Ihre Autoren unterstützten die Entscheidungen der georgischen Minister im Alliierten Rat.

Die Führer der Zweiten Internationale waren von der georgischen Erfahrung so beeindruckt, dass sie zu Beschützern der georgischen Sache wurden. Karl Kautsky veröffentlichte das Buch *Georgien: Eine Sozialdemokratische Bauernrepublik*.

Im Januar 1921 wurde die Unabhängigkeit der Demokratischen Republik Georgien durch den Völkerbund anerkannt, was den europäischen und sozialistischen Führern zu verdanken war.

Die Führer der Zweiten Internationale haben sich entschieden zwischen der Russischen Sozialistischen Föderativen Sowjetrepublik und Georgien, d.h. zwischen dem Bolschewismus und der Sozialdemokratie. Ihre Reise fiel mit der Periode Abspaltung der Zweiten von der Dritten Internationale zusammen.

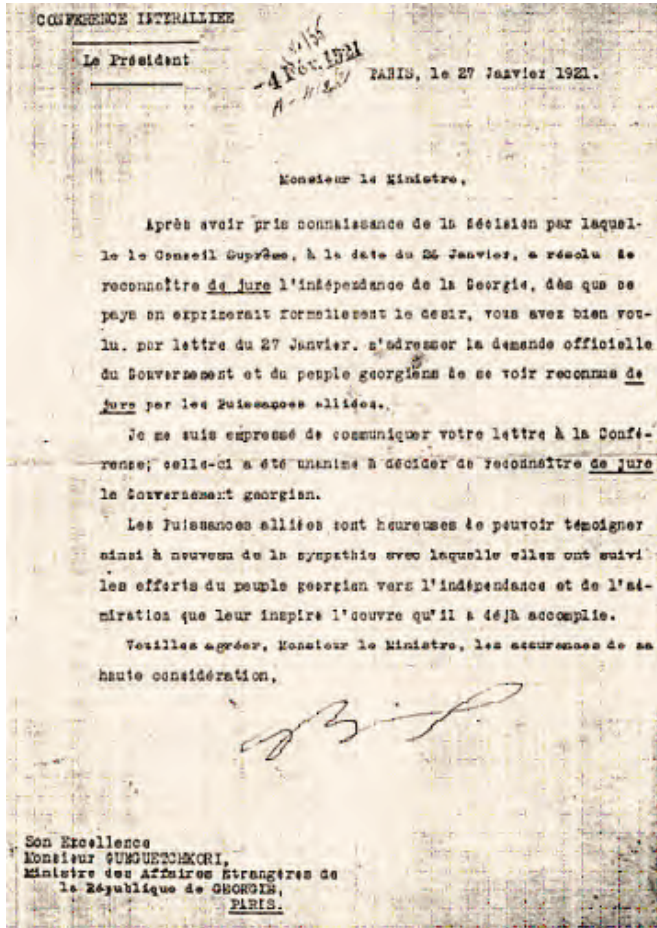
Die Zweite Internationale, die „Arbeiterinternationale“, hatte 1914 durch die Konflikte des Ersten Weltkriegs gelitten. Die Ermordung von Jean Jaurès beschleunigte diesen Prozess. Von 1918 bis 1920 gab es Bemühungen, die Arbeiterinternationale wieder aufzubauen. In Sowjetrußland wurde indessen die Dritte Internationale, die „Kommunistische Internationale“, gegründet. Die Kommunisten versuchten, eine Auseinandersetzung zwischen den sozialistischen Parteien der verschiedenen Länder zu provozieren, um neue kommunistische Parteien zu gründen.

Die Sozialdemokratische Partei Georgiens wurde ein Teil der Zweiten Internationale. Sie wurde von Michako Zereteli und Konstantine Gwardschaladse vertreten. Georgien war bei jeder Plenarsitzung der Internationale ein Diskussionsthema. Die Zweite Internationale ging im Zuge des Zweiten Weltkrieges im Jahre 1939 wieder unter.

Die georgischen Genossenschaften und Gewerkschaften konnten ihre Erfahrungen mit den Führern der europäischen sozialistischen teilen. Eine engere Zusammenarbeit fand leider nicht mehr statt, weil die russischen Truppen ohne Kriegserklärung und trotz eines 1920 unterzeichneten Friedensvertrages in Georgien einfielen.

Der Besuch der Internationale trug dazu bei, dass Georgien während des widersprüchlichen Kampfes ihre Unterstützung erhielt. Victor Serwy, Mitglied der Bewegung internationaler Kooperative, hatte die Möglichkeit, 1922 das durch Sowjetrußland besetzte Georgien zu bereisen und mit georgischen Genossenschaften zusammenzutreffen, die gegen die russische Regierung weiterkämpften. Die russische Regierung war bestrebt, den Reichtum der georgischen Genossenschaften zu monopolisieren.

Diese Reise ist eine der zahlreichen Beweise dafür, dass sich Georgien als eine europäische Nation betrachtet. Doch die Arbeiterinternationale konnte Georgien während der sowjetischen Invasion keine Unterstützung der europäischen Nationen bieten und sich auch nicht gegen England stellen, als es 1924 nach den Repressionen in Georgien durch Sowjetrußland den Sowjetstaat anerkannte. Auch Frankreich erkannte Sowjetrußland an, aber in den Jahren 1921–1933 zugleich auch die georgische Exilregierung in Frankreich.



*Offizielle Erklärung der De-jure-Anerkennung der Demokratischen Republik Georgien von den Alliierten, unterzeichnet am 27. Januar 1921.*

**Thierry Berichvili**

Präsident der französischen Assoziation der Freundschaft mit dem georgischen Volk

Letztes Mitglied des Auslandsbüros der Sozialdemokratischen Partei Georgiens





## Die europäische sozialistische Delegation in Batumi

Am 13. September bereitet sich die Stadt den ganzen Tag auf den Empfang der sozialistischen Delegation vor. Bereits am Morgen sind die Stadt, der Hafen von Batumi, der Arbeiterpalast, sowie die Selbstverwaltungs- und private Gebäude mit roten Fahnen, Girlanden, Plakaten und Blumen geschmückt. In der ganzen Stadt herrscht eine besonders feierliche Stimmung. Überall sind Plakate mit folgender Inschrift zu sehen: „Herzlich willkommen! Es lebe der Sozialismus!“ Diese Slogans wecken den alten proletarischen Geist von Batumi und führen dazu, dass sich die Menschen um die alte rote Kriegsflagge versammelten. Zudem sind in den heutigen Zeitungen ungeachtet von deren politischer Richtungen ausschließlich internationale Briefe zu lesen.

Aus Tiflis sind der Regierungsvertreter Konstantine Sabachtaraschwili und das Mitglied des Zentralkomi-

tees der Arbeiterpartei der Sozialdemokratischen Partei Georgiens Isidore Ramischwili eingetroffen.

In der Nähe von Azizye (*des heutigen Freiheitsplatzes*) wird ein Sonderzug bereitgestellt, mit dem die europäischen Gäste am Abend des 14. September nach Tiflis fahren werden.

Am frühen Morgen des 14. September versammeln sich die Bewohner von Batumi auf der Straße. Es wird bekannt gegeben, dass das Schiff mit der Delegation um 8 Uhr morgens in Batumi eintreffen wird. Die Begeisterung der Menschen wächst allmählich in einen allgemeinen Enthusiasmus und eine feierliche Stimmung über. Für eine Dissonanz sorgen die Kommunisten mit ihrem Aufruf zur Beleidigung der europäischen Sozialisten, insbesondere von Karl Kautsky. Dieser Aufruf führt nur zur Verspottung und trägt zur allgemeinen Heiterkeit bei.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgiens),  
1920, № 209



## Die Ankunft der Sozialistischen Delegation in Batumi

Batumi, den 14. September (Telegramm). Frühmorgens, um 6:15 Uhr legt im Hafen von Batumi das Schiff *Franz Ferdinand* an, an dessen Bord die europäischen Sozialisten sind: Émile

Vandervelde, Camille Huysmans, Louis de Brouckère, Ethel Snowden, Thomas Shaw, James Ramsay MacDonald, Pierre Renaudel, Albert Inghels, Frau Vandervelde, Frau Huysmans und ihre



Tochter. Karl Kautsky musste wegen Erkrankung in Rom bleiben und wird mit dem nächsten Schiff in Batumi erwar-

tet. Die Delegation wird vom Kautskys Sekretär, Paul Olberg begleitet.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgiens),  
1920, № 209

## Empfang der sozialistischen Delegation in Batumi

Die Stadt Batumi hat am frühen Morgen von der Ankunft der Führer des europäischen Sozialismus erfahren. Die Gewerkschaften marschieren mit roten Fahnen durch die Straßen. Lieder der Zweiten Internationale und die Marseillaise sind zu hören. Die Menschen haben sich im Hafen von Batumi versammelt. Auch die Schiffe sind mit roten Fahnen, Blumen und Girlanden geschmückt.

Um 9 Uhr kommen der Regierungsvertreter Konstantine Sabachtaraschwili, das Mitglied des Zentralkomitees der Arbeiterpartei der Sozialdemokratischen Partei Georgiens Isidore Ramischwili, der Bürgermeister Andschaparidse, die Vertreter der Gewerkschaften u. a. dazu. Das kleine mit Rosen geschmückte Schiff *Batumi*

segelt zum *Franz Ferdinand* rüber und bringt die wichtigen Gäste 15 Minuten später ans Ufer. Die Regierungsvertreter Georgiens begrüßen die Delegation im Hafen. Danach stiegen sie in ein Auto, das extra für sie bereit steht. Die Delegation wird mit großer Begeisterung empfangen. Die Arbeiter werfen den Gästen Blumen zu und die Kinder übergeben ihnen einen Blumenstrauß. Im Vorbeigehen der Delegation sind folgende Zurufe zu hören: „Es lebe Vandervelde, es lebe MacDonald, es lebe der Sozialismus!“ Die Straßen sind mit roten Fahnen bedeckt. Menschen stehen auf den Balkonen und an Fenstern. Dem Auto der Gäste folgen die Vertreter der Arbeiterorganisation und eine große Menschenmenge. Die Autos fahren zum Arbeiterpalast. Dort wird eine Kundgebung stattfinden.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgiens),  
1920, № 209, S. 2

## Die Delegation der Sozialisten in Batumi

***Im Stadtrat von Batumi***  
***Spezialkorrespondent***  
***der Telegraphenagentur***  
***Georgiens***

Mittags um 12:00 Uhr wird in Anwesenheit der Delegationsmitglieder die feierliche Sitzung des Stadtrates durch

den Vorsitzenden des Stadtrates Dawit Ramischwili eröffnet. Danach begrüßt Isidore Ramischwili die Anwesenden im Namen des Zentralkomitees der Sozialdemokratischen Partei Georgiens und spricht über die allgemeine Situation der Republik. Er sagt unter anderem: „Werte Gäste, unsere Türen stehen

Ihnen offen, seine Sie herzlich begrüß! Besichtigen Sie jede Ecke in Georgiens und schauen Sie sich unsere Arbeit an! Alles steht ihnen offen. Wir werden Ihnen nichts verbergen. Sie können alles sehen, was wir getan haben. Natürlich haben wir bei unserer Arbeit auch Fehler gemacht, dennoch haben wir viel gekämpft, gearbeitet und auch Vieles erreicht.“ Ramischwilis Rede wird für die Delegationsmitglieder ins Französische übersetzt und sie bedanken sich bei ihm. K. Sabachtaraschwili begrüßt die Delegation im Namen der georgischen Regierung. Auch der Bürgermeister Andschaparidse begrüßte die Gäste und bringt seine Dankbarkeit und Freude über die Ankunft der wichtigen Gäste wie folgt zum Ausdruck: „In diesem Saal waren vor zwei Jahren verschiedene Personen zu Besuch, darunter der Ehrenmitglied der sogenannten Dritten Internationale Enver Pascha, der mit Feuer und Schwert gekommen ist. Heute sind hier andere Menschen anwesend. Dieser bemerkenswerte Kontrast sagt Vieles aus und ist ein Indikator dafür, dass die Führer der Zweiten Internationale unseren politischen Weg anerkennen.“ Der Redner macht den Vertretern des Stadtrates verschiedene Vorschläge: 1. Die beste Straße von Batumi - die Marine Avenue - sollte in die Zweite Internationale Avenue umbenannt werden; 2. In zwei Gymnasien von Batumi sollten zu Ehren der Delegation Stipendien vergeben werden, über deren Vergabe die Gewerkschaften entscheiden sollten; 3. Den Delegationsmitgliedern sollte die Ehrenbürgerwürde von Batu-

mi verliehen werden. Andschaparidses Rede wird mit tosendem Applaus quittiert und alle seine Vorschläge einstimmig angenommen.

**Ramsay MacDonalds Rede.** Ramsay MacDonald, dessen Auftritt auf der Tribune stark applaudiert wird, antwortet auf die Begrüßung im Namen der Delegation: „Liebe Bürgerinnen und Bürger von Batumi, Sie haben uns mit großer Begeisterung empfangen. Wir sind nicht nur glücklich, dass wir das Land und sein Reichtum besichtigen können, sondern weil es ein Reich der Demokratie ist. Wir haben vom Helldentum des georgischen Volkes gehört und freuen uns hier nicht über die roten Flaggen, sondern über die Ergebnisse und Früchte, die nach jahrelangen Bemühungen mit den Händen der georgischen Arbeiter und Bürger geschaffen wurden. Wir hofften den Sieg der Demokratie in Europa zu erleben und haben das in Georgien gesehen. Wir begrüßen Georgien als den Träger der Idee einer echten Internationale!“

Ramsay MacDonald hält seine Rede auf Englisch. Auch wenn die Rede von vielen Anwesenden nicht verstanden wird, hinterlässt sie einen guten Eindruck auf die Menschen. Sie sind von der kräftigen Stimme des Anführers der englischen Arbeiterklasse fasziniert. Seine Rede wird mit donnerndem Applaus quittiert. Die feierliche Sitzung wird um 13:00 Uhr beendet. Anschließend geht die Delegation zum Arbeiterpalast, wo eine große Kundgebung stattfindet.

## Die Rede von Émile Vandervelde vor dem Arbeiterpalast von Batumi

Émile Vandervelde hält eine ausführliche Rede bei der Kundgebung vor dem wunderschönen mit Fahnen und Blumen geschmückten Arbeiterpalast. Als die Delegationsmitglieder sich dem Arbeiterpalast nähern, spielt das Orchester die Internationale. Sie nehmen ihre Hüte ab und Vandervelde, Shaw, MacDonald, Renaudel stimmen zusammen mit den Vertretern der Gewerkschaften die Internationale an. Die Delegationsmitglieder nehmen auf dem Balkon Platz und die Kundgebung wird eröffnet. Der Vorsitzende stellt der Gesellschaft die Führer der europäischen Sozialisten vor. Sie werden im Namen des Komitees der sozialdemokratischen Partei von Batumi von K. Gogoladse, der Gewerkschaften von S. Nakaidse, der Föderalisten von L. Korkaschwili begrüßt.

É. Vandervelde antwortet darauf: „Bei dieser Ansprache im Namen der europäischen sozialistischen Delegation bin ich sehr aufgeregt. Ich bin zum ersten Mal in Georgien, habe die Georgier aber schon oft getroffen. 1917 begegnete ich dem Vorsitzenden des Petrograder Arbeiterrates, Nikolos Tschaidse. Wir haben uns gut verstanden und mir wurde das Streben des georgischen Volkes nach der Unabhängigkeit klar. Als wir ans Land kamen, sahen wir die geschlossenen Verkaufsstände von Batumi, das Fahnenmeer, die fröhlichen Gesichter der Bürger, und uns wurde klar, dass diese freundliche Haltung nicht bloß

aufgesetzt, sondern ernst gemeint ist. Ich möchte diesen großartigen Empfang besonders erwähnen, weil darin die georgische Demokratie ersichtlich wird. Ihre roten Fahnen sind mir wertvoll, denn sie repräsentieren den freien Willen der Menschen. Sind nicht mit roten Fahnen im Norden gleichzusetzen, welche im Zeichen der Sklaverei wehen.

Zwar glaubten wir fest daran, dass die Revolution von 1917 in die richtige Richtung geht, doch sind wir im Bezug auf Russland in unseren Hoffnungen enttäuscht worden. Da sind rote Fahnen ein Zeichen für die Barberei. Wir haben Ihre Berge gesehen, Ihren Weg erkundet und gespürt, dass dies als Symbol für die sonnige sozialistische Ordnung gilt. Unser Ziel ist, nicht nur Ihre Arbeit kennenzulernen, sondern Ihnen bei der rechtlichen Anerkennung der Unabhängigkeit zu verhelfen. Vielen Dank für die freundliche Aufnahme; Wir begrüßen das freie Georgien!“

É. Vanderveldes Rede wird lange applaudiert. Zum Schluss begrüßt ein ehemaliger Arbeiter und Mitglied der Konstituierenden Versammlung, Wlasa Mgeladse, die Delegation. Er sagt: „Die hier gehissten roten Fahnen sind auf dem Boden gewachsen, der mit dem Blut der Demokratie gesprengt ist. Meine lieben Freunde, Sie werden unser ganzes Leben und all unsere Arbeit sehen. Das Liebe gefüllte Herz Georgiens steht ihnen offen.“

## Tschakwi

Am 14. September machen sich die Delegationsmitglieder nach der Kundgebung zu einem Ausflug nach Tschakwi auf, wo sie eine Teefabrik, die Werkstatt und Plantage besuchen. Die Arbeiter von Tschakwi empfangen die Delegationsmitglieder mit Blumen und großer Begeisterung. Um 19 Uhr wird ein Dinner zu Ehren der Delegation gegeben. Alle Vertreter der politischen und öffentlichen Organisationen sind beim

Abendessen anwesend. Man trinkt auf das Wohl der berühmten Anführer der Zweiten Internationale sowie auf Karl Kautsky an. Um 10 Uhr abends verlassen die Delegationsmitglieder Batumi mit einem Sonderzug nach Tiflis.

Unterwegs sind die Stationen mit Girlanden und Blumen geschmückt. Die Eisenbahnarbeiter, die überall auf die Durchfahrt des Zuges warten, empfangen die Gäste mit großer Begeisterung.

Die Zeitung *Sakartwelo* (Georgien), 1920, № 101

---

**17. September**

## INOFFIZIELLE SEKTION

### Die Delegation der europäischen Sozialisten in Tiflis

#### **Auf den Straßen**

Am 15. September ist es auf den Straßen von Tiflis schon vor 8 Uhr morgens ungewöhnlich laut. Die Menschen füllen sehr früh die Straßen und wollen die Führer des internationalen Sozialismus mit eigenen Augen sehen. Entlang der Hauptstraßen hat sich unsere berühmte Armee und Garde aufgereiht. Die Häuser sind mit bunten Teppichen geschmückt, und auf den Straßen hängen rote Banner mit der Inschrift: „Es lebe der Sozialismus, es lebe die Zweite

Internationale!“ Die Vertreter der Regierung und der Konstituierenden Versammlung schreiten mit einem Lächeln im Gesicht zum Bahnhof, um die wichtigen Gäste zu empfangen. Der Verkehr ist vorübergehend eingestellt und die Arbeiter hatten sich von dem Vera Anstieg bis zum Eriwan-Platz aufgestellt. Unzählige Fahnen wehen im Wind. Es gibt Plakate mit Inschriften in allen europäischen Sprachen. Die Ordnung ist ausgezeichnet, für die Ordnung sorgt die Miliz.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgiens),  
1920, № 210, S. 1

---

### Europäische sozialistische Delegation in Tiflis

#### **In der Stadt**

Am 15. September ist die gesamte Stadt mit Nationalflaggen und roten Fahnen geschmückt.

Besonderes beeindruckend ist der Weg vom Freiheitsplatz bis zum Bahnhof. Das Stadtverwaltungsgebäude ist mit Girlanden und am Giebel mit einem großen Wappen Georgiens geschmückt. Darauf steht: „Es lebe die Zweite Internationale, es lebe der Sozialismus!“ Das Hauptquartier des Militärs auf der Rustawelistraße war mit Blumen und

Girlanden verziert. Oben am Gebäude hing das Porträt des Regierungsvorsitzenden; darunter hingen die Porträts von Karl Marx, Karl Kautsky und Irakli Zereteli.

Vor dem Palast, der speziell mit Girlanden und Flaggen geschmückt ist, sind zwei Rednertribünen aufgestellt. Auf dem Arbeiterpalast wehen rote Fahnen, die Eingangshalle ist mit Girlanden geschmückt. Festlich geschmückt sind auch das Stadtverwaltungsgebäude und die private Wohnungen gegenüber.

Vor dem Stadttheater ist eine spezielle Bühne für den Chor und das Orchester errichtet. Vor der Kommandantur ist eine Sondereinheit postiert, angeführt von Kommandant Mikaschawidse. Das Ministeriumsgebäude ist an allen vier Seiten mit Nationalflaggen, Grünem, Girlanden und mit den folgenden Inschriften „Proletarier aller Länder, vereinigt Euch!“ verziert.

Vor dem Generalstab der Volksgarde ist über die ganze Straße ein rotes Banner mit Aufschrift „Willkommen liebe Gäste!“ gespannt. Vor dem Tifliser Bahnhofsgelände ist eine Blumengewölbe errichtet, das Bahnhofsgelände selbst mit Nationalflaggen und roten Fahnen verziert.

## Am Bahnhof

Die Vertreter der verschiedenen öffentlichen Organisationen und Fraktionen versammeln sich frühmorgens um 8 Uhr am Bahnsteig. Über der Eingangstür zum Halle ist ein Staatswappen angebracht. In der Halle Hängen Bilder von Karl Marx, Karl Kautsky, Émile Vandervelde und Noe Schordania, die mit Blumen und Girlanden verziert sind.

Um 07:30 Uhr versammeln sich in der Bahnhofshalle die Regierungsvertreter der Republik, Vertreter der Konstituierenden Versammlung Georgiens, der Arbeiterorganisation der Volksgarde, der verschiedenen Völkerschaften und der Presse. Der Regierungsvorsitzende

Noe Schordania trifft um 9 Uhr in der Halle ein.

Um 9:15 Uhr fährt der mit Blumen und Girlanden geschmückte Sonderzug im Bahnhof ein. Benjamin Tschchikwischwil betritt als Erster das Zugabteil und führt die Gäste zur Eingangshalle. Der Regierungsvorsitzende Noe Sschordania begrüßte die Delegationsmitglieder und stellte sich jedem einzelnen vor: Émile Vandervelde, Camille Huysmans, Louis de Brouckère, Frau Snowden, Thomas Shaw, James Ramsay MacDonald, Pierre Renaudel, Albert Inghels, Adrien Marquet, Frau Vandervelde und Huysmans Tochter.

## Begrüßungswort von Noe Schordania

Der Regierungsvorsitzende begrüßt die Delegationsmitglieder auf Französisch: „Das georgische Volk empfängt Sie, liebe Gäste mit Freude, weil sie sich für die Unabhängigkeit der jungen Republik Georgien in Luzern und Amsterdam eingesetzt haben. Die georgischen Arbeiter sind ihren großen Lehrern Marx, Engels, Vandervelde treu geblieben, als die Wege der Bolschewiki und der georgischen Sozialisten auseinandergingen.

Die georgischen Sozialisten begannen den eigenen Idealen folgend, ihr Leben unabhängig aufzubauen. Unter der herrschenden Bourgeoisie bedarf es großer Mühe, ein neues Staatswesen zu bilden. Dieser Prozess weist zwar viele Makel auf, doch wir gehen in die richtige Richtung und machen unablässig weiter, um unsere Ideale zu verwirklichen. Herzliche Grüße an die großen Lehrmeister des Sozialismus, an die Internationale

und ihre Führer.“ Die Delegationsmitglieder begrüßen den Regierungsvorsitzenden und dankten ihm für den hervorragenden Empfang.

### Die Antwortrede von Émile Vandervelde

Émile Vandervelde wendet sich im Namen der Delegation an die Gesellschaft und sagt: „Lassen Sie mich meine Begeisterung darüber ausdrücken, was ich hier persönlich gesehen und erlebt habe. Uns wurde gesagt, dass Sie von uns etwas lernen wollen; ich bin jedoch der Meinung, dass wir, der Westen uns von Ihnen was absehen sollten.“ Vandervelde schloss seine begeisterte, sehr leidenschaftliche Rede mit folgenden Worten: „Es lebe die Internationale, es lebe Georgien!“

Nach der Begrüßung machte sich die Delegation mit den Regierungsvertretern, den Vorsitzenden der Konstituierenden Versammlung, dem Präsidium sowie allen Anwesenden bekannt. Anschließend fahren die Delegationsmitglieder mit den Regierungsvertretern zur Konstituierenden Versammlung, wo eine feierliche Sitzung stattfinden soll.

Im ersten Auto sitzen der Regierungsvorsitzende Noe Schordania und Émile Vandervelde. Auf dem ganzen Weg dahin wurden sie mit großer Freude und Begeisterung begrüßt.

Die Zeitung *Sakartwelo* (Georgien) 1920, № 101

### Auf der Sitzung der Konstituierenden Versammlung

Die Ankunft der europäischen sozialistischen Delegation war Anlass zur feierlichen Sitzung der Konstituierenden Versammlung am 15. September. Der Saal war mit verschiedenen Blumen und Pflanzen geschmückt. Die Versammlungs- und Pressevertreter warteten gespannt auf die angesehenen Gäste. Um 10 Uhr trafen die Delegationsmitglieder ein. Die Sitzung wurde vom Vorsitzenden der Konstituierenden Versammlung, Alexander Lomtadise eröffnet.

Alexander Lomtadise: „Sehr geehrte Mitglieder der Konstituierenden Versammlung! Heutzutage ist das georgische Volk in einer besonderen Stimmung, die wir in der Konstituierenden Versammlung auch teilen. Wenn Sie sich erinnern, meine lieben Bürger, kam uns

keiner zur Hilfe, als die Unabhängigkeit der Demokratischen Republik Georgien bedroht war. Unser Volk kämpfte tapfer für eine bessere Zukunft. Vermögen es die fortgeschrittenen Völker auch diesmal nicht, uns bei der Verteidigung unserer Freiheit zu unterstützen? Wie Sie bereits wissen, wurde unsere Unabhängigkeit zuerst im sozialistischen Europa, in Bern, Amsterdam und Luzern verkündet. Das sozialistische Europa hat verstanden, was Georgien wollte. Sehr geehrte Mitglieder der Konstituierenden Versammlung, ich möchte Ihnen von dieser hohen Tribüne aus Folgendes sagen: Das Jahr 1918 wird als wesentliches Datum für Georgien angesehen. Doch warum ist dieses Datum genau genommen so wichtig?

In diesem Jahr erlangte Georgien seine Freiheit und seine Kultur wieder und die Arbeiterklasse schuf ihren eigenen Nährboden. Unsere Demokratie kämpft ständig gegen den roten Imperialismus. Sie glaubt daran, den humanistischen Idealen zu dienen. Wir haben viel getan und werden in Zukunft noch mehr Arbeit leisten. Wir haben unser Land verteidigt. Wir glauben fest daran, dass Georgien mit seiner Demokratie internationale Arbeit leisten wird. Wir laufen immer noch Gefahr. Ein Staat, die Vereinigten Staaten, hat anerkannt, dass Russland in den früheren Grenzen verbleiben sollte. Wir sind der Meinung, dass dies nicht geschehen darf. Heute sind die Vertreter verschiedener Länder anwesend, die das für wichtig erachten. Wir gelten heute sowohl als ein unabhängiger als auch als ein nicht unabhängiger Staat. Unsere Unabhängigkeit muss rechtlich anerkannt werden. Ich begrüße unsere angesehenen Gäste und sage ihnen: Herzlich willkommen! Solche Gäste können unser Volk bestärken. Das kleine Georgien wird der internationalen europäischen Gruppe beitreten. Vergessen Sie nicht, dass das kleine Georgien seine Fesseln gebrochen, die Eisenkette gelöst und mit dem Wiederaufbau des Staates begonnen hat.“ (Beifall)

Grigol Giorgadse: „Liebe Bürgerinnen und Bürger, sehr geehrte Mitglieder der Konstituierenden Versammlung, lassen Sie mich im Namen der Sozialdemokratischen Fraktion die Führer der europäischen Sozialisten herzlich begrüßen. Unsere Arbeiterklasse hat sich vorwärts gekämpft. Georgien befand sich bei der Verteidigung der Interessen der Arbeiterklasse oft in großer Not, aber viele Mängel wurden

beseitigt. Es ist auf die gleiche Bühne getreten, auf der die europäische Arbeiterklasse steht. Unsere Lehrer sind heute anwesend, was unserem Volk Mut und Kraft gibt. Wir sind auf dem Weg zur Unabhängigkeit. Die Delegation der europäischen Sozialisten wird vom alten Kolchis und Iberia, von Georgien, das die dreifarbige Nationalflagge und die roten sozialistischen Fahnen hochhält, aufrichtig begrüßt.“

Im Namen der Sozialföderalisten beteuert Schalwa Aleksi-Meschischwili die Wichtigkeit der Ankunft der angesehenen Gäste in Georgien: „Wir Sozialföderalisten haben die Unabhängigkeit nie als Übergangskombination betrachtet. Wir haben uns immer für die Unabhängigkeit eingesetzt und die Meinung geäußert, dass es unmöglich ist, den Sozialismus ohne die Befreiungsidee der Nationen zu etablieren. Das sozialistische Europa und die Sozialdemokraten bieten dem kleinen Georgien ihre Freundschaft an. Es leben unsere angesehenen Gäste! Es lebe die Sozialdemokratie!“

Im Namen der Nationaldemokratischen Partei spricht Giorgi Gwasawa: „Sie sehen die große Anzahl der Menschen auf den Straßen. Wir haben Gäste in Georgien. Im Laufe der letzten Jahrhunderte wurden wir von der allgemeinen Kultur abgeschnitten. Wir haben uns von Russland abgegrenzt. Sie sind heute für sich und wir für uns. Georgien muss für sich sein. Dafür gibt es einen Vertrag, den niemand verwischen kann.“ Danach bezieht sich der Redner auf die amerikanische Note und Wilsons Prinzipien und betont, egal wer in Georgiens zu Gast ist, ein jeder würde dessen Unabhängigkeit verteidigen.



Im Namen der Nationalpartei betont G. Weschepeli, dass seine Partei gegen die offizielle Einladung auf der Konstituierenden Versammlung war. Er begrüßt die Gäste. Er hebt unter anderen europäischen Vertretern Émile Vanderveldes Wirken hervor und seine Leistungen, die er für Belgien erbracht hat. Nach Ansicht des Redners „können wir immer auf die Hilfe von Europa zählen.“

Leo Schengelaia (Sozialrevolutionär) konstatiert, dass seine Partei mit der Regierung, der Sozialdemokratie in Vielen nicht übereinstimmt, aber gibt ein gemeinsames Ziel, einen gemeins-

amen Wunsch - die Verteidigung der Unabhängigkeit von Georgien.

Anschließend begrüßt Garegin Ter-Stepanian im Namen der Daschnakutjun Partei die Anwesenden. Nach der Sitzung wird die Delegation erneut von Al. Lomtatidse begrüßt. Die Mitglieder der Konstituierenden Versammlung und das ganze Publikum schreiten unter tosendem Applaus zur Rustawelistraße, wo eine große Menschenmenge auf die angesehenen Gäste wartet. Endlich kommen sie und werden auf der Straße lautstark begrüßt: „Es leben unsere angesehenen Gäste! Es lebe der Sozialismus! Es lebe die Internationale!“

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika (Die Republik Georgiens)*  
№ 210

### ***Kundgebung vor der Konstituierenden Versammlung***

Die Kundgebung wurde um 12:00 Uhr nach der feierlichen Sitzung der Konstituierenden Versammlung eröffnet. An der Kundgebung nahmen der Regierungsvorsitzende Noe Schordania, die Regierungsvertreter Alexander Lomtatidse, Swimon Mdiwani, Benjamin Tschchikwischwili sowie das Mitglied der Konstituierenden Versammlung Dawit Ramischwili teil. Ihre Begrüßungsreden hielten die Vertreter aus Frankreich - Pierre Renaudel, England - Thomas Shaw, Ramsay MacDonald und Frau Snowden und aus Belgien - Louis de Brouckère.

### ***Die Begrüßungsrede von Pierre Renaudel***

Wir haben vermutet, sagt Pierre Renaudel, Vertreter des französischen Sozial-

ismus, dass es bei euch beim Aufbau eines neuen Staates auf den Ruinen des Zarismus zum Chaos kommen würde, doch glücklicherweise haben sich unsere Vermutungen nicht bewahrheitet. Die georgischen Sozialisten haben die Führung übernommen und eine vorbildliche Ordnung geschaffen.

### ***Die Begrüßungsrede von Thomas Shaw***

Wir haben bereits Sowjetrusland bereist, sagt Thomas Shaw, und können es daher mit Georgien vergleichen: In Russland sind die Bolschewiki an die Macht gekommen, und ich muss zu Recht gestehen, dass die Herrschaft der Bolschewiki dem russischen Volk weder Freiheit noch Glück gebracht hat. Zwar sind wir erst seit kurzem in Georgien, jedoch konnten jedoch in dieser Zeit beobachten und erkennen, dass die Menschen hier freier und glückli-

cher sind. Thomas Shaw begrüßte das georgische Volk im Namen der 6,5 Millionen Arbeiter und der 4,5 Millionen Vertreter der Arbeiterpartei Englands. Der Redner bringt seine Überzeugung zum Ausdruck, dass nicht die Bolschewiki, sondern die georgische sozialistische Demokratie der Arbeiterpartei Englands auf den richtigen Weg weisen wird. Er beendete seine Rede mit folgenden Worten: „Es lebe das sozialistische Georgien, es lebe die Internationale!“

**Die Begrüßungsrede  
von Albert Inghels**

Albert Inghels begrüßt das georgische Proletariat im Namen der französischen Sozialistischen Partei: „Ich bewundere das georgische Volk um seinen unermüdlichen Eifer, den es beim Aufbau eines neuen sozialistischen Staates gezeigt hat. Dies ist umso wertvoller und überraschender, als das georgische Volk einen erbitterten Kampf gegen den Zarismus geführt hat. In diesem Kampf ist es zu Kräften gekommen und zeigte uns seine Stärke und Weisheit.“

**Die Begrüßungsrede  
von Ethel Snowden**

„Ich begrüße das Land Georgien, in das wir, die gesamte Delegation, bereits verliebt sind. Georgien ist das erste Land, das bewiesen hat, dass es möglich ist, den Sozialismus ohne Chaos und Armut der meisten Menschen zu etablieren. Während meiner 15-jährigen Arbeit bin ich noch nie so aufrichtig und herzlich empfangen worden wie hier. Lang lebe Georgien zum Wohle des Sozialismus, als ein Vorbild für andere Länder.“

**Begrüßungswort von  
Ramsay MacDonald**

„Ich begrüße Georgien, das den sozialistischen Umsturz des Staates vorbildlich gemeistert hat.“

**Die Begrüßung von  
Louis de Brouckère**

„Georgien wird als ein Vorposten des Sozialismus betrachtet und darin liegt auch seine größte und schwierigste Verpflichtung.“ Der Redner freut sich über die Einstimmigkeit zwischen Regierung und dem Volk.

Die Zeitung *Sakartwelo* (Georgien) 1920, № 101

## Die europäische sozialistische Delegation in den Provinzen Georgiens

Am Morgen des 19. September fährt die Delegation auf der Militärstraße nach Kasbegi, wo auf Wunsch der Mochewen (*Bewohner der Region Chewi*) eine Kundgebung stattfinden wird.

Am 20. September kehrt die Delegation nach Tiflis zurück.

Am 21. September fährt die Delegation nach Kachetien, wo in Gurdschaani eine Kundgebung stattfinden wird. Sie übernachten im Landgut Tsinandali und kehren am 22. September nach Tiflis zurück.

Am Morgen des 23. September fahren sie nach Bordschomi und steigen

unterwegs für eine kurze Zeit an der Stationen Gori und Chaschuri aus.

Am Spätabend des 23. September fahren die Gäste nach Sohorapani, von wo sie am nächsten Morgen um 6 Uhr nach Tschiatura abreisen und um 9 Uhr in der Stadt ankommen werden.

Aus Tschiatura kehrt die Delegation am Spätabend nach Tkibuli zurück, und kommen am Morgen des 25. September dort an.

Am 25. September fahren sie um 15 Uhr nach Kutaissi und von dort aus nach Poti .

Sie steigen am 26. September frühmorgens um 6 Uhr an den Stationen von Samtredia und Abascha aus. Um 10 Uhr kommen sie in Achalsenaki an.

Die Delegation kommt am selben Tag um 14:00 Uhr am Bahnhof Poti an und fährt dann am Spätabend nach Gurien weiter.

Am 27. September werden sie um 7 Uhr morgens am Bahnhof von Lantschuti sein; um 8 Uhr in Supsa; um 9 Uhr in Natanebi und um 12 Uhr in Osurgeti. Die Delegation verlässt die Stadt nachmittags um 16 Uhr über Natanebi nach Tiflis. Am 27. und 28. September werden sie die Arbeiter- und öffentlichen Institutionen in Tiflis besuchen. Am 30. September wird die Delegation von Batumi nach Europa abreisen und keine Änderungen vornehmen. Die Delegation wird in den Provinzen überall von Konstantine Gwardschaladse, Dawit Scharaschidse, Biktor Tewsaiia, Nasarow, Ilia Sadradse und Leo Ruchadse (Pressevertreter) begleitet.

Die Delegation wird in Bordschomi von Noe Schordania, in Kachetien von Noe Chomeriki, Al. Lomtatidse und Noe Ramischwili, in Duscheti von Benjamin Tschchikwischwili, Waliko Dschugeli und Dawit Tschcheidse begleitet.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgiens)  
№ 212

## Die europäische sozialistische Delegation in den Provinzen

### *In Kasbegi*

Als wir uns der Brücke von Kasbegi näherten, sahen wir einen mit Blumen geschmückten Bogen, wo uns ungefähr hundert Reiter trafen. Das malerische Bild zeigte eine Kavallerie, die von fünf Fahnenträgern begleitet wurde. Die weiße Flagge der Dreifaltigkeit wehte im Wind der alten Schlucht. In Kasbegi versammelten sich unzählige Menschen. Die Reiter bleiben mit ihren Pferden am Zaun der Kirche stehen. Ramsay MacDonald hielt seine Rede unter tosendem

Applaus und sagte: „Als Sohn der Berge kann ich Ihre Begeisterung sehr gut verstehen. Ich habe gesehen, wie Ihr mit euren roten Fahnen daherkamt und davor die weiße Flagge des Heiligen Georgius flatterte. Ich hinterlasse Euch hier, in den Bergen Georgiens, im Namen der englischen Arbeiter den teuersten aller Begriffe - die Freundschaft.“ Im Namen des Volkes wandte sich Bartolome Guduschauri an die Gäste: „Nur die internationale Demokratie kann dem kleinen Georgien ihre bedingungslose Freundschaft anbieten, und wir hoffen, dass

sie uns bei der Bewahrung unserer Unabhängigkeit, als besten Voraussetzung für eine freie sozialistische Transformation, mit Wort und Tat beistehen werden. Mit tosendem Applaus wurde die Kundgebung um 21:00 Uhr beendet, wonach sich die durch viele Eindrücke erschöpften Gäste zu Ruhe legten.

### ***In der Darialschlucht***

Am 20. September verließ die Delegation um 8 Uhr Kasbegi in Richtung der Darialschlucht. Die Bewohner von Kasbegi begleiteten ihre angesehenen Gäste. Es war ein sonniger Tag, doch die Kälte des Tergi Flusses und der schneebedeckten Berge war zu spüren. Die Gäste waren von der herrlichen Natur fasziniert. Auf der Dariali-Brücke hatten die Armee und die Bewohner einen Bogen mit den Worten „Unseren lieben Gästen von den Wachposten!“ aufgestellt. Die Gäste gingen in Richtung der russischen Wachposten, wo sie von fünf Rotarmisten empfangen wurden. Nach dem Gespräch kehrten sie zurück. Die Vertreter von *Zekawschiri* (der Zentralunion) machten Fotos. Die Delegation hat die atemberaubende Aussicht auf die Darialschlucht genossen. Sie kehrt um 10:15 Uhr nach Kasbegi zurück, wo sich unzählige Menschen versammelten haben, um die Gäste nach Mzcheta zu verabschieden. Im Allgemeinen gleicht die Reise der Delegation in die Chewi Region einem Fest. Der ganze Weg ist mit Blumenarchen und mit Blumenverzierten Autos geschmückt. Die Delegation verbringt noch eine Stunde in Kasbegi und macht sich dann nach Mzcheta auf.

### ***In Duscheti***

Als die Delegation in Duscheti ankommt, ist vor dem kommunalen Selbstverwaltungsgebäude (*Eroba*) eine Tribüne errichtet, wo eine große Kundgebung stattfindet. Die Delegation wird von W. Kalandarischwili im Namen des Ujesd-Komitees der Sozialdemokratischen Partei begrüßt.

Ethel Snowden hält die erste Rede: „Ich spreche von dieser Tribüne als Erste im Namen der Delegation, weil uns bei den gestrigen Empfang, das erste Mal eine Frauenorganisation mit Flaggen begrüßt hat. Wir freuen uns sehr über die Rolle, welche die Frauen in Georgien spielen. Leider ist das bei uns noch nicht so! Hier gleicht die Frau einem Mann. Das ist ein Garant für die zukünftige Entwicklung der Demokratie, der Nation und ihrer Arbeiterklasse. Gestern sind wir den Menschen in der Darialschlucht begegnet, wo die roten Fahnen auf den steilen Bergen wehen. Dieses Volk hat einen freien Willen, und wir bezweifeln, dass irgendeine Tyrannei es besiegen kann. Wir haben gerade Russland besucht, und wenn wir das Leben in Georgien und Russland vergleichen, müssen wir ehrlich sagen, dass wir in Russland nur Angst gesehen haben. Dort bringen selbst die Kommunisten einander ins Grab. Wenn wir nach Großbritannien fahren und unsere Genossen, unsere Arbeiterklasse Englands, treffen, werden wir darüber berichten, dass das georgische Volk eine eigene Regierung hat, die das Land nach dem Willen des Volkes regiert. Demgegenüber findet die derzeitige Regierung Russlands den Willen ihres Volkes für unwichtig. Wir werden der Arbeiterklasse Englands berichten, dass die Regierung der Demokratischen

Republik Georgien von der Arbeiterklasse unterstützt wird, dass sie die Regierung der Arbeiterklasse darstellt und ihre Unabhängigkeit anzuerkennen ist und sie einen freien Staat aufbaut. Wir werden sie mit Georgien bekannt machen.“ (Tosender Applaus)

Dann hielt der Delegationsvertreter Frankreichs, Adrien Marquet, seine Rede: „Wir erleben die georgische Gastfreundschaft. Gestern waren wir in den Bergen und haben dort erfahren, dass bei Euch sowohl die nationalen als auch die internationalen Gefühle stark vermittelt sind. Ich komme zu Jean Jaurès' Worten: ‚Patriotismus trennt den Menschen nicht vom Internationalismus, sondern Internationalismus führt die Menschen zu wahren Patriotismus.‘ Wir haben die Kommunisten an der Grenze getroffen, die uns gesagt haben, dass alle Kommunisten sind, und dann erwähnten, dass sie nur mobilisierte Soldaten darstellen. Ein Ausländer kann diesen ‚Zwang im Kommunismus‘ nicht begreifen. In Georgien verteidigen sozialistisch gesinnte Menschen ihr Land. Dies ist Ihre Stärke, und deshalb werden Sie von der europäischen Arbeiterklasse unterstützt.“ (Tosender Applaus)

Camille Huysmans trat auf die Tribüne und wurde vom begeisterten Publikum mit Applaus begrüßt. Er sagt: „Zwei Sachen haben mich in Georgien überrascht: dazu Einem, dass sich alle Georgier über die Verteidigung der Unabhängigkeit einig sind und versuchen, die humanistischen Ideale auf demokratische Weise zu verwirklichen. Zum Zweiten aber Ihre artistischen Gefühle, mit denen sie ihre Freude ehrlich und aufrichtig ausdrücken können. Sie haben zuletzt die osmanische Invasion

erfahren und historisch gesehen haben sie ja in Georgien viel Schreckliches erlebt. Wir Belgier haben auch vier Invasionen erlebt, darunter die letzte Invasion durch den deutschen Imperialismus, die Belgien zerstört hat. Wir können einander gut verstehen. Wir haben unser Land mit aller Kraft verteidigt und unser Ziel erreicht. Das kleine Belgien hat sich gerettet. Solange noch nicht alle Länder dem Völkerbund beigetreten sind, solange die Welt noch nicht entwaffnet ist, bewahrt, Ihr Bürger des freien Georgier, eure Waffenmunition lieber trocken im Lager, um die Angreifer abzuwehren. Ein solches Volk, das die Kraft und den Willen zum Kampf hat, kann nicht aussterben. Wenn ich den demokratisch aufgebauten Staat sehe, muss ich an Eure weisen Anführer denken, insbesondere an die Genossen, die an diese Idee geglaubt und sich dafür geopfert haben.“ Seine Rede war im tosendem Applaus kaum noch zu hören. Am Abend reisten die angesehenen Gäste nach Mzcheta weiter. Die Menschen verabschiedeten sich von den Gästen mit großer Begeisterung.

### *In Mzcheta*

Wir waren um 8 Uhr in Mzcheta, wo sich eine große Anzahl von Menschen mit Fahnen versammelt hatte. Eigentlich hatten die Absicht, von Duscheti direkt nach Tiflis zu fahren, aber die Menschen blockierten die Autos und verlangten, die Gäste zu begrüßen. Trotz der Müdigkeit stiegen die Gäste aus den Autos aus und wurden von den öffentlichen Organisationen begrüßt. Eine Kindergruppe überreichte den Gästen Blumensträuße. Im Namen der Delegation begrüßte Thomas Shaw alle Anwesenden. Er sagte: „Wir haben Ihr

schönes Land, Ihr ehrliches und wundervolles Volk gesehen, und nun müssen wir Ihnen im Namen der Arbeiterklasse ganz Europas zeigen, unseren großen Wunsch übermitteln, dass Sie ihre gewonnene Freiheit nicht verlieren. Dazu muss die europäische Arbeiterklasse Maßnahmen ergreifen und die Anerkennung der Unabhängigkeit Georgiens und den Beitritt zum Völkerbund fordern. Ich glaube, dass solche freien Menschen ihre Kinder frei erziehen können. Ich besuchte Russland und konnte dort nicht dieses freudige Lächeln sehen, weil dort das Volk betrübt ist, weil es die Gewalt einer Gruppe ist und sie dem Willen der Regierung gehorchen

müssen. Hier aber ist eine Regierung, die sich von demokratischen Prinzipien leiten lässt. Wir werden die Arbeiterklasse in Europa motivieren, um Ihnen zu helfen, und werden dort die Nachricht überbringen, dass Georgien auf dem Weg zur Demokratie ist und nach den endgültigen Idealen der Arbeiterklasse strebt. Aus diesem Grunde muss es anerkannt, frei und unabhängig dem Völkerbund beitreten. Es lebe das unabhängige Georgien! Es lebe die Internationale!“

Thomas Shaws Rede wurde mit tosendem Applaus quittiert. Die Gäste wurden unter allgemeinem Applaus mit Blumen begrüßt und fuhren nach Tiflis.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika (Die Republik Georgiens)*,  
1920, № 215

## Die europäische sozialistische Delegation in den Provinzen Georgiens

### *In Kachetien*

#### Tsinandali

Wir fahren nach Telawi. Die Sonne hat sich schon geneigt und der Kaukasus sieht noch malerischer aus. Das Alasani-Tal fasziniert die Besucher mit seiner besonderen Schönheit. Man sieht unendliche Weinberge, die Bauern sind schon am pflügen und säen, und die Obstgärten schmücken die Höfe mit ihren reifen Früchten. Kachetien erstreckt sich voll mit seiner bezaubernden Natur, dem Reichtum und dem wahren Dasein. Der Schatz und Reichsten einer der schönsten Ecken von Georgiens ist augenscheinlich. Um 17:00 Uhr kom-

men wir in Tsinandali an, wo die Delegation von den Bewohnern der umliegenden Dörfer empfangen wird. Aus Telawi sind viele Leute gekommen, auch wenn die Delegation am nächsten Tag diese Stadt besuchen wird. Ein jeder hat den Wunsch, den Reden der Delegationsmitglieder zu zuhören. Adrien Marquet hält eine Rede, nach der die Gäste mit Kutschen in das Landgut Tsinandali einfahren. Die Eingangstür zum Innenhof des Landgutes ist mit Blumen und der Aufschrift „Liebe Gäste, Herzlich willkommen!“ geschmückt.

Am späten Abend führen wir ein Gespräch und teilen unsere Eindrücke miteinander. Die jungen Sänger kamen zu uns rüber. É. Vandervelde sagt: „Als ich im Korridor saß und die wunderschönen Berge betrachtet habe, dachte ich mir vor, dass hinter diesen Bergen ein Volk lebt, das mit euch den gleichen Weg gegangen ist und mit euch zusammengekämpft hat, aber die Wege gingen auseinander. Ein georgischer Genosse hat uns gesagt: ‚Sie könnten uns bei der Anerkennung der Unabhängigkeit unterstützen.‘ Wir werden alles dafür tun und glauben daran, dass Georgien, dessen Symbol ich in der georgischen Flagge gesehen habe, eine große Rolle im Osten spielen wird. Der schwarze Teil der Flagge steht symbolisch für das Gedenken an die verstorbenen Genossen, der weiße für den Frieden und der rote für den Sieg der Arbeiterklasse.“

Louis de Brouckère erinnert sich an ein Treffen im Volkshaus. Er sagt: „Es freut mich besonders, dass Noe Schordania beim Treffen im Volkshaus Georgien mit Belgien verglichen hat, was die Würde des belgischen Volkes stärken kann.“

Thomas Shaw tritt, wie gewohnt heiter auf und sagt: „Der Sozialismus wird meistens als langweilige, eintönige Gesellschaftsordnung betrachtet. Ich kann das nicht begreifen. Ich verstehe den Sozialismus so, dass alle Menschen fröhlich, immer charmant, lächelnd und glücklich sind; ohne dem gibt es kein Leben, keine Glückseligkeit. Die Arbeiterklasse und die ganze Menschheit kämpfen dafür, dass jeder lächeln und glücklich sein kann. Meine Vorstellung davon habe ich in Georgien halb verwirklicht gesehen. Da die Menschen

hier fröhlich und glücklich sind, ist das ein Hoffnungsstrahl, etwas Kostbares, worüber ich in meinem Land erzählen werde.“

Pierre Renaudel geht auf die Situation ein, dass hier die Bauern und Arbeiter mit vereinten Kräften handelten: Auf der Flagge steht das gemeinsame Motto, und sie kämpfen für gemeinschaftliche Ideale. Er sagt: „Die georgische Regierung Georgiens bringt die Interessen der Arbeiter und Bauern erstaunlich mit seinen in Einklang. Bei uns haben wir die Bauern, wie das Noe Schordania erwähnt hat, gegen uns aufgehetzt, da wir halb bolschewistische Losungen ausgerufen haben. Das war ein großer Fehler. Ich befürchte, dass ein wirtschaftlich schwaches Georgien, das gezwungen wäre, beim ausländischen Kapital um Hilfe zu bitten, um die Industrie anzukurbeln, nicht zu einem Zerwürfnis kommt, so wie in anderen Ländern. Ehrlich gesagt, findet man in Georgien immer rechtzeitig eine Lösung und sicher wird die kluge georgische Politik auch diesmal einen Ausweg finden.“

Das Interesse zu all den Ansichten ist so groß, dass es bei den Auftritten hin und wieder zu einer Debatte kam.

Noe Chomeriki beantwortet einige Überlegungen und sagt unter anderem: „Wir hören zu viel Lob. Wir haben einiges gemacht, dabei auch Fehler begangen, aber im Allgemeinen sind wir auf dem richtigen Weg. Hier an der Grenze von Asien und Europa haben die 2000 Jahre alte Kultur unserer Nation mit den neuen Ideen verjüngt, den alten Schatz in eine neue Form gegossen und dem einen neuem Inhalt gegeben, entsprechend der Zeit und Umstände.“

Zwar versuchen die Bolschewiki, uns an der asiatischen Grenze unter dem Vorwand der Befreiung in die Quere zu kommen, aber dies geschieht durch Kemal Pascha und Enver. Wir wissen, dass noch viele Kämpfe bevorstehen und das georgische Volk das schafft. Die Natur unseres Volkes ist Selbstaufopferung, aber mit einer Bedingung; wenn sie uns zur Seite stehen. Wir befürchten auch nicht, dass die industrielle Entwicklung erbitterte Kämpfe in unserem Land hervorrufen wird. Die Industrie findet hier eine vereinte Arbeiterklasse, die die Kontrolle über den Staat hat, und daran kann das Kapital nichts mehr ändern.“

Der Abend endet mit einem Gespräch und Gedankenaustausch untereinander. Nach der Besichtigung des Gartens und des Kellers ruhten sich die Gäste aus.

### *In Telawi*

Trotz des regnerischen Wetters ist der Himmel klar. Die Gäste besuchen die Weinberge, anschließend fahren sie mit Kutschen nach Telawi, wo um 10 Uhr eine große Kundgebung stattfinden soll. In Telawi wusste man im Voraus von der Ankunft der Delegation in Tsinandali und bereitete sich auf den Besuch vor. Vor dem Arbeiterclub wurde eine Tribüne errichtet, die mit Fahnen und Inschriften zu Ehren der Gäste geschmückt war. Die Gäste werden vom Genossen Konstantine Andronikaschwili vorgestellt, danach wird die Kundgebung vom Bürgermeister Lindia eröffnet. Er begrüßt die Gäste und hält eine kurze Ansprache.

Die ersten Reden halten Albert Inghels und Thomas Shaw; dann spricht Vandervelde: „Unsere Genossen bracht-

en uns in das alte Landgut Tsinandali, wo früher selbst der König und seine Verwandten angesehene Gäste waren. Dort erlebten wir echte georgische Gastfreundschaft. Wir haben uns vergnügt, aber nicht so wie früher. Ich glaube, dass unsere Genossen sich an die Zeit der Gewalt erinnern. Ich dachte hingegen an den Zustand dieses Landes vor dem Krieg. Das Land wurde damals von drei Reichen bestimmt: Österreich-Ungarn, Deutschland und Russland. An der Spitze des Ersteren standen die Habsburger, wo Volk versklavt war. In Deutschland leis man Waffen klingen und bereitet sich auf den Krieg vor und in Russland überwältigte die unbegrenzte Macht der Monarchie das Volk. Der Krieg und die Revolution haben alle diese drei Staatsregierungen zunichtegemacht. In Österreich-Ungarn ist in der Staatsregierung anstatt der Habsburger unser Genosse Karl Renner, in Deutschland - Friedrich Ebert. In Russland wurde der König ermordet, und an seine Stelle kam das bolschewistische Chaos, woraus ein glänzender Stern geschaffen wird. Ich glaube, dass Russland einen Weg aus dem Chaos findet. Die Georgier erhielten aus diesem ganzen Kampf das Beste, was möglich war. Denn sie haben eine richtige Einstellung zum Sozialismus und zur Demokratie. Ich komme nicht umhin, Ihre Führer und die Partei dafür nicht zu loben. Ich wünschte, dass bald zahlreiche sozialistische Delegationen nach Georgien kommen und ein Internationaler Kongress hier stattfindet. Georgien gilt für die Internationale als Musterknabe. Nach unserer Rückkehr in Europa werden wir, die sozialistischen Parteien, alle Bemühungen daransetzen, um die Unabhängigkeit Georgiens anzuerkennen.“



Seine Rede wird mit tosendem Applaus quittiert. Anschließend spricht Ethel Snowden zum Volk. Nach der Kundgebung gehen die Gäste zum Gelände des Frauengymnasiums, um dort das Wohnhaus von König Erekle II. zu besichtigen. Der Schulhof ist voller Gymnasiastinnen. Die Gäste werden mit Blumen und Beifall begrüßt und von den Schülerinnen zum Schulgebäude begleitet. In der Aula singt der Schulchor wunderschöne Lieder. Danach kehrt die Delegation zum Stadtratsaal, wo sie vom Vertreter der sozialdemokratischen Organisation, S. Matschawariani, vom Sozialföderalisten Pataraiia, von der Daschnakutzjun-Partei Ter-Arutinow und im Namen der Frauenorganisation von S. Nareklischwili begrüßt werden.

Camille Huysmans antwortete auf die Ansichten der Parteivertreter mit folgenden Worten: „Wir haben die Rede der Sozialföderalisten gehört, ihr Programm gelesen und keine Frage entdeckt, die sie von den Sozialdemokraten trennen würde. Es ist nur ein Agrarproblem, das im Verlauf des historischen Prozesses seine Bedeutung verloren hat, und eine Vereinigung ist notwen-

dig. Die Sozialistische Internationale beteiligt sich aktiv an dieser Vereinigung. Über die sozialrevolutionäre Partei kann man eines sagen, dass sie nur nach Traditionen lebt und die aktuelle Situation nicht berücksichtigt. Was die Daschnakutzjun-Partei betrifft, sind ihre Vertreter in Tiflis angekommen, laden uns nach Armenien ein und wir können einige von uns entsenden. Die Aufgabe der Daschnakutzjun-Partei in Georgien besteht darin, enge Beziehungen zwischen Georgien und Armenien aufzubauen. In Belgien gibt es zwar Meinungsverschiedenheiten, aber wir verteidigen die sozialistische Integrität. An dem nächsten sozialistischen Kongress, den der Genosse Vandervelde erwähnte, werden alle sozialistischen Parteien Georgiens teilnehmen.“

Nach der kurzen Rede von Ethel Snowden fahren die Gäste zum Bahnhof, um mit dem Sonderzug zurückzukehren.

Am 23. September wird die Delegation Kartli und Bordschomi besichtigen. Die Schönheit von Kacheti wurde durch die hervorragenden Aussichten von Borschomi und durch den Weg nach Bakuriani ersetzt.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgiens),  
1920, № 217

## In Imeretien

### **Schorapani**

Der Zug hält am Bahnhof Schorapani, wo sich eine große Anzahl von Menschen aus der Gegend von Kwirila und Schorapani versammelt hat. Die Delegation wird vom Vorsitzenden der Konstituierenden Versammlung Al. Lomtadise

und vom Innenminister Noe Ramischwili empfangen, die speziell aus Tiflis angereist sind. Die Gäste platzieren sich auf einer speziell aufgestellten Bühne und werden der Gesellschaft vorgestellt. Dann erteilt der Vorsitzende der Kundgebung W. Buatschidse dem Vertreter der Sozialistischen Parteien des

Bezirks Schorapani, der demokratischen Lokalen Selbstverwaltungen und der Gewerkschaften, S. Menagrischwili das Wort, der es so ausdrückt: „Liebe Gäste, wenn Sie nach England, Frankreich und Belgien zurückkehren, berichten Sie unseren älteren Brüdern, der Arbeiterklasse Europas, über das kleine Georgien, dessen Demokratie hart für seine humanistischen Ideale kämpft, erzählen Sie weiter, dass die Georgische Demokratie immer in Bereitschaft ist, ihre kleine, aber geistig starke Truppe zum Wohl des Sozialismus einzusetzen.“ Der Vertreter der Belgischen Arbeiterpartei Camille Huysmans erwidert darauf: „Wir haben einen langen Weg zurückgelegt, um über Ihr alltägliches Leben, Ihren politischen und wirtschaftlichen Wiederaufbau, das, was Sie besitzen und was Sie in der Zukunft schaffen können, zu erfahren. Wir sind erstaunt, dass die ganze Nation im Sozialismus lebt und das in einem Land, wo sich die industrielle Entwicklung noch im Fluss befindet und die Landwirtschaft einen wichtigen Sektor darstellt. Wir haben die wunderbare Natur Ihres Landes genossen und freuen uns, dass Sie unseren Weg folgen, wenn Sie die Herrschaft der Mehrheit über die Minderheit und den Terror ablehnen. Wenn das georgische Volk aus der wirtschaftlichen Situation Europas lernen soll, so müssen wir dann etwas im Bereich des politischen Wiederaufbaus von Ihnen übernehmen. Unsere beiden Länder sind demokratisch. Wir haben mit der Entwicklung des Wirtschaftslebens, aber sie haben mit der Erneuerung des politischen Lebens begonnen, trotzdem verfolgen wir gemeinsame Ziele. In unserem Land wurden viele Fabriken gegründet und wir befinden uns jetzt im

Zeitalter der industriellen Entwicklung. Hätte das belgische Volk eine ähnliche politische Bildung wie das georgische, würde es nicht so schwer sein, den Sozialismus aufzubauen.“ Huysmans Rede wird mit starkem Applaus quittiert. Nach der Begrüßung steigt die Delegation in den Sonderzug ein, der für die Bahnstrecke Tschiatura bereit steht, um die Bergwerke zu besuchen. Die Arbeiter zeigen der Delegation wie die schwarzen Steine aus den Waggons entladen werden. Jeder Schritt wird vom Photographen des Zekawschiri (Zentralunion) fotografiert. Nach dem Aufenthalt in Kartli beobachten hier die Gäste eine ganz andere, üppige Natur. Unterwegs sind alle kleinen Stationen mit Blumen und roten Fahnen verziert.

### *In Tschiatura*

Um 9:30 Uhr hält der Sonderzug am Bahnhof von Tschiatura. Diese Station ist wie alle anderen mit internationalen Losungen, Blumen und Girlanden geschmückt. Es sind die revolutionären Lieder zu hören. Unter lautem Applaus verläßt die Delegation die Station und begibt sich zum Komitee der lokalen sozialdemokratischen Organisation, wo sie von Ser. Sicharulidse empfangen wird. Im Namen der Delegation begrüßt Émile Vandervelde das Komitee. Er sagt: „Ich war 10 Jahre lang als Bergbau-Abgeordneter tätig und heute, als ich mit Bergleuten getroffen und Ihre Organisation besucht habe, stelle ich fest, dass wir ein gemeinsames Ziel haben und für ein Ideal kämpfen. Die Bilder der Sozialisten aller Länder, mit denen Ihre Organisation geschmückt sind, bekräftigen die Solidarität unserer Arbeiter.“

Die gesamte Delegation schreitet in Begleitung vom Innenminister N. Ra-

mischwili, von Al. Lomtadse, den Vertretern der lokalen Organisationen auf die speziell dafür errichtete Bühne, vor der sich die Bergleute und dortigen Bewohner versammelt haben. Die Kundgebung wird von Sakaria Guruli eröffnet, der eine kurze Begrüßungsrede hält. Von Seiten der Delegaten spricht zuerst der Vertreter von England, der Abgeordnete Thomas Shaw: „Sie sind nicht nur eine Nation, sondern auch eine neue Erfahrung, dem die Arbeiterklasse Europas gebannt zuschaut. Es gibt auch eine andere Erfahrung, ein anderes Beispiel. Ich war in Russland und versuche jetzt, die beiden Systeme miteinander zu vergleichen. Ich werde sowohl über das Gute als auch über das Schlechte von Russlands sprechen. Es kümmert sich um die Erziehung junger Generation und um die alten Menschen, aber nur dies sind die positiven Aspekte Sowjetrusslands. Ich bin fest davon überzeugt, dass es keinen Sozialismus ohne Demokratie gibt und sie völlige Freiheit bedeutet. Die Arbeiter in Petrograd und Moskau befinden sich im Hungerstreik und beide Städte sterben aus. Die Arbeiter bekommen zu wenig Lohn. Sie können ihre eigene Meinung nicht frei äußern, wenn Sie kein Kommunist sind und keine Genehmigung der Kommunisten haben, Und was sehen wir jetzt in Georgien? Die Arbeitsbedingungen waren in Russland und Georgien relativ gleich. Hier sehen wir freie Menschen. In Georgien gibt es die Freiheit der Versammlung, der Presse und des Gewissens. Ihr Land ist reich an Natur und gut organisiert. Das weckt die Hoffnung, dass Georgien in der nahen Zukunft wirtschaftliche Fortschritte machen wird. Nach der Rückkehr nach England müssen wir dort die Arbeiter

fragen, ob wir uns für die Tyrannei Russlands, für den Zwang oder für das freie Georgien entscheiden wollen. Ich sage aber, dass wir auf den Weg von Georgien geführt werden müssen. Es gibt 6 Millionen Arbeiter in England. In unserem Land entwickelt sich die Idee der Freiheit nicht so schnell, aber wenn die Engländer einmal von dieser Idee besessen sind, werden sie daran festhalten, und ich denke, dass sich in 10 Jahren in England eine Arbeiterregierung bilden wird. Andere Länder werden den Weg der Demokratie beschreiten. Der Sozialismus wird sich aufbauen und der Menschheit das geben, was sie von einer anderen Klasse noch nie erhalten hat. Die Arbeiterklasse und die Internationale werden gewinnen.“

Anschließend hält der Franzose Pierre Renaudel seine Rede: „Als im Jahr 1914 der Krieg beginnen sollte, versuchte die Internationale, bei dieser feindlichen Auseinandersetzung der Krieg führenden Mächte einzugreifen. Am 9. August fand zu diesem Thema der Wiener Kongress statt. Doch die Imperialisten konnten Krieg entfachen. Die Arbeiter in verschiedenen Ländern waren nicht bereit, den Krieg zu beenden. Aber der Kriegsverlauf hat in diesen fünf Jahren selbst die Arbeiter der unterentwickelten Nationen aus dem Schlaf gerüttelt und nun fürchteten ihn alle. Der große Krieg ist nun beendet, aber es drohen noch Gefahren. Die Bergarbeiter kämpfen mit besonderer Energie gegen den Krieg. In Genf fand ein internationaler Kongress der Bergleute statt, wo betont wurde, dass die Kohle ein wichtiger Rohstoff für den Krieg sei und wenn es die Kapitalisten nochmal wagen, einen Krieg zu beginnen, würden sie von uns keine Kohle mehr bekommen.“

Émile Vandervelde, der mit stürmischem Applaus begrüßt wird, besteigt die Tribüne und sagt: „Der schwarze Stein hier, diese Bergwerke verbinden uns miteinander. Ich will, dass Sie über die europäischen Genossenschaft erfahren, die das von hier gesandte Mangan verarbeiten. Dort wird dieser Rohstoff von Ihren Genossen, den sozialistischen Arbeitern verarbeitet. Sie kämpfen um den 8-Stunden-Tag und die Verbesserung der Arbeitsbedingungen. Sie leisten gute Arbeit, arbeiten hart, um eine Arbeitsgrundlage zu schaffen. Bis zum heutigen Tag werden aus Kohle Handgranaten, Bomben, Kanonen und andere explosive Betäubungsmittel produziert, die das ganze Land beschädigt

haben. Es darf nicht wieder zum Krieg kommen. Unsere Demokratie wird die Arbeitsergebnisse der Arbeiterklasse nutzen, um Schiffe zu bauen.“ Sakaria Guruli dankt den Gästen im Namen des Volkes und unter allgemeinem Applaus gehen sie zum Mittagessen. Dann hält G. Dschuruli eine kurze Rede im Namen der Industriellen. Darauf antwortet Louis de Brouckère. 16 Uhr nachmittags besuchten die Gäste die Bergminen von Tschiatura und Papawas Waschfabrik, wo sie bis 19 Uhr verweilen. Am Abend werden die Gäste von der Stadtverwaltung zum Abendessen eingeladen. Danach fährt die Delegierten nach Schorapani. Am 25. September besichtigten die Gäste zuerst Tkibuli und dann Kutaissi.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (die Republik Georgiens),  
1920, N219

## In Imeretien

### **Tkibuli**

Am frühen Morgen des 25. September fährt der Sonderzug nach Tkibuli, wo die Delegation bis 12 Uhr die Bergwerke von Tkibulis besichtigt und um 15 Uhr nach Kutaissi zurückkehren soll, wo sich bereits eine große Anzahl von Menschen versammelt hat. Als sich der Zug dem Gebiet Gelati nähert, steigt die Sonne auf. Am Bahnhof werden die Gäste mit großer Begeisterung empfangen. Um 9 Uhr hielt der Zug in der Nähe der Arbeiterhäuser von Tkibuli. Die Arbeiter, die die Minen für einige Minuten verlassen hatten, schwelten im Kohlenstaub, bedeckten den Platz wie bleifarbene Wolken und begrüßten ihre Lehrmeister mit Gesang. Es erklang die Internationale. Auf den schwarzen, rauchigen Gesichtern sieht ein Lächeln, das ungewöhn-

liches Vergnügen ausdrückt. Unter Applaus werden die Gäste auf die Bühne gebracht, die mit künstlich verzierten Zweigen bedeckt ist. Die schwarzen Arbeiter der Schwarzen Mine versammeln sich schnell um die Tribüne mit ihren faltigen und nachdenklichen Gesichtern. Bei diesen Menschen, die noch vor einer Stunde wie Geister mit Schlegel und Eisen gegen die Herzen der Berge kämpften, war ein Hoffnungsstrahl zu sehen, die Hoffnung auf eine bessere Zukunft.

Die Tribüne betritt zu erst die Engländerin - Ethel Snowden. Sie vergleicht die aktuelle Situation Russlands mit Georgien und fordert die Arbeiter auf, ihre wertvolle Freiheit zu verteidigen und weiterhin durch Demokratie für den Sozialismus zu kämpfen.

Der französische Delegierte Albert Inghels wendet sich an die Arbeiter von Tkibuli mit folgenden Worten: „Die politischen Formen, die Sie geschaffen haben, sind von großer Bedeutung. Wenn Sie besiegt würden, würden die Kapitalisten und die Regierungen ihrem Volk sagen, dass die sozialistische Regierung das Land nicht regieren kann und diese Tatsache wäre dann zugunsten unserer Feinde in Europa. Heute gilt Georgien zum Vorbild und wenn Sie das in Betracht ziehen, müssen Sie eine harte und schwere Arbeit leisten, um die gewonnene Freiheit zu stärken. Die französischen Arbeiter kämpfen dafür, dass dem Staat die Leitung der Bergwerke übertragen wird, in Georgien ist das schon passiert. Sie müssen das wirklich schätzen und an der Seite der sozialistischen Regierung stehen,

um vorbildliche Arbeitsbedingungen zu schaffen und die Produktion zu verbessern. Dies wird ein guter Beweis gegen unsere Regierungen sein.“

Anschließend hält Émile Vandervelde die Rede, die von den Arbeitern stark applaudiert wird. Er begrüßt das Proletariat und verspricht ihm, der Arbeiterpartei Europas eine Auskunft über den Kampf des georgisches Volkes zu geben. Nach der Kundgebung besuchte die Delegation die Bergwerke Tkibulis und den lokalen Gewerkschaftsrat. Die Arbeiter beantworten alle Fragen der Delegierten. Sie interessierten sich insbesondere für die Arbeitsbedingungen der Organisationen, die Vergangenheit und die derzeitige Situation. Nach einem langen Gespräch begleiten die Arbeiter die Delegationsmitglieder zum Zug, mit dem diese nach Kutaissi fahren.

### Auf nach Kutaissi

Es ist schon Mittag. Das Gelati-Gebiet und die üppig bepflanzten Berggipfel bildeten mit ihrer Schönheit ein neues Blatt auf der Reise. Die Dörfer in Westgeorgien und insbesondere in Imeretien unterscheiden sich stark von den Dörfern in Ostgeorgien. Wir kommen in Kutaissi um 16:00 Uhr statt um 14:00 Uhr an, da unser Zug wegen technischer

Probleme in der Nähe von Gelati eine Stunde anhalten musste. Weder die Delegierten noch die Begleiter sind auf so einen hervorragenden Empfang gefasst, so wunderbar organisiert, in Betracht dessen, dass eine Großzahl der Bewohner von Kutaissi nach Tiflis umgezogen ist.

### Am Bahnhof

Als sich der Zug dem Bahnhof nähert, ist eine große Anzahl von Menschen zu sehen. Auf dem Bahnsteig haben sich nur die Vertreter politischer Parteien, der Organisationen und Institutionen versammelt. Es ist die Internationale zu

hören. Die Station ist mit Girlanden und Blumen geschmückt, der Weg mit Teppichen ausgelegt. Es herrscht eine sehr lebhaft und enthusiastische Stimmung. Der Bahnhofsplatz ist wie ein wogender See von Menschen mit bunten Blumen.

Das gesamte Bahnhofsgelände, die Balkons, Dächer und sogar die Bäume sind voller Menschen.

Auf einem Blick erinnert das an die ersten Tage der Revolution mit ihrer grenzenlosen Begeisterung und Hoffnungen, mit dessen spontanen Enthusiasmus und unglaublicher Freude. Der Kameramann von *Zekawschiri* (Zentralunion) arbeitet unermüdlich. Auf dem Platz sind Pferdekutschen aufgereiht, die eine nach der anderen die Gäste zum Stadtrat bringen. Da kommt die letzte Kutsche und die Menschenmenge

drängte sich hinterher. Ein Fahnenmeer bricht auf, und passiert die wunderschöne, mit Blumen und grünen Zweigen verzierte Arche. Kein Ort, kein Haus und kein Baum lässt die Besucher unbeachtet. Überall sind Hurra-Zurufe und Applaus zu hören. Man wirft den Gästen Blumen zu, so dass die Pferdekutschen mit Blumensträußen bedeckt sind. Hier und da versperren junge Leute den Kutschen kurz den Weg und schenken den vorbeifahrenden Gästen ihr Lächeln, ihre Bewunderung und frische Blumen.

### Vom Bahnhof zum Stadtpark

Man denkt, dass man sich von der Menschenmenge am Bahnhof entfernt hat und möchte bald ans Ziel gelangen, aber vergebens bemühen sich die Kutschen, schneller vorwärts zu kommen. Die Straßen sind voller Menschen. Der Hof des Realgymnasium ist voller Jugendlichen. Zwar ist das Flaggenmeer weit hinter der Prozession zurückgeblieben, aber neue Wellen erheben sich auf den Straßen, umzingeln die Kutschen und hindern sie daran, schneller zu fahren. Und so geht es die ganze Gymnasiumsstraße entlang bis zum Stadtpark, der

auch überfüllt ist. Der ganze Weg ist mit Blumensträußen und Blumen in bunten Farben bestickt. Vor dem Park ist eine künstlerisch verzierte Arche mit internationalen Slogans errichtet. Die Häuser sind mit alten Teppichen und Bildern der Kämpfer geschmückt. Das so geschmückte alte Kutaissi, das seit 1905 in den Reihen der Kämpfer steht und die Begeisterung dafür immer noch warm hält, empfängt seine ausländischen Gäste, aber auch guten Freunde, mit seiner alten Traditionen, alten Flaggen und großer Begeisterung.

### Im Stadtrat

Um 16:15 Uhr kommen die Gäste im Stadtrat an, wo eine außerordentliche Sitzung stattfindet. Der Vorsitzende des Stadtrates L. Grigolia begrüßt die Gäste im Namen der Selbstverwaltung und sagt: „Unsere Gäste sind die Vertreter aus England, der Wiege der politischen Freiheit; aus Frankreich,

dem Land der großen Revolution; und aus Belgien, dem kleinen aber heldenhaften und kulturträchtigen Land. Wir begrüßen Sie und sagen Ihnen im Namen von Georgien und Kutaissi, dass die Demokratische Republik Georgien auf den demokratischen Prinzipien von Städten und Dörfern basiert. Die

Stadträte und die lokalen Selbstverwaltungen stellen die Grundlagen unserer Regierung dar.“ Im Namen der Delegation spricht Émile Vandevelde vom revolutionären Kampfgeist des alten Kutaissi und bedankt sich für den besonderen Empfang in der Stadt. Dabei hat er folgendes betont: „Wir sind glücklich und stolz darauf, dass die Stadt Kutaissi, deren Vergangenheit an die Ritterzeiten erinnert, die europäischen Gäste so freundlich empfangen hat. Während der Herrschaft des Zarismus und der dunklen reaktionären Kräfte hat diese Stadt nicht für Georgien, sondern für das große Russland und dessen Staatsduma ihre besten revolutionären Kämpfer, wie Kaki Zereteli und andere eingesetzt hat. Nach unserer Ankunft in Georgien, erlebten wir zwei überraschende und aufregende Begegnungen, erstmal in Tiflis und jetzt hier in Kutaissi. Im alten, revolutionären Kutaissi, erleben wir eine besondere brüderliche Liebe und Gastfreundschaft. Es lebe die Demokratische Republik Georgien! Es lebe die Internationale!“

Danach geht die Delegation zum Stadtpark, wo sich zur Kundgebung eine große Menge versammelt hat.

### ***Bei der Kundgebung in Kutaissi***

Thomas Shaw sagt unter Anderem: „Ich bin nicht nur als Vertreter der Arbeiterpartei Englands, sondern auch der gesamten Gewerkschaftsbewegung nach Georgien gekommen, weil ich dem Verein seit elf Jahren beigetreten bin. Bis zum heutigen Tag wurde die Gewerkschaftsbewegung in England eher als eine unpolitische Organisation betrachtet. Als nach dem Krieg, viele zu

lösende Fragen aufgeworfen wurden, hat unsere Gewerkschaftsbewegung ihren politischen Kurs geändert und einen eigenen Weg gefunden. Bei dem internationalen Genfer Kongress habe ich Ihren Vertreter getroffen und ich wünsche Ihnen, dass die Vertreter aus Georgien am Kongress der Gewerkschaftsbewegung teilnehmen, damit Sie ein Teil der gesamten internationalen Arbeiterfamilie werden.“ Der Delegierte Adrien Marquet sagt unter anderem: „Vor drei Jahren wurde die Zarenfamilie der Romanows gestürzt. Wir waren fest davon überzeugt, dass Russland den richtigen Weg folgt, haben uns aber geirrt. Die Georgier haben alles, was sie durch die Revolution gewonnen haben, behalten und wir sehen, welche Not Sie in den letzten zwei Jahren durchgemacht haben. Sie wissen aber, dass man ein Land unmöglich mit einmal verändern kann. Es bedarf eines methodischen Hintereinander bei der Arbeit und keiner anachronistischen Ausschreitungen und der Vernichtung des Bestehenden. Nach unserer Rückkehr in Europa werden wir über ein kleines Land im Osten berichten, das seine Unabhängigkeit mit den Grundprinzipien der europäischen Demokratie verteidigen will. Und das Proletariat verpflichtet ist, Euch dabei zu unterstützen.“

Nach der Rede von Adrien Marquet besteigt Ramsay MacDonald die Tribüne, den die Leute mit Applaus begegnen. Es sagt: „Liebe Georgier, es tut mir leid, dass ich meinen Dank für diesen tollen Empfang nicht auf Georgisch ausdrücken kann. Aber der beste Dank wird sein, wenn wir uns zurück in England, dort im Parlament, in den Gewerkschaften und der Arbeiterpartei für die Unabhängigkeit Georgiens einsetzen

und es propagieren, damit das Proletariat die europäischen Regierungen zwingen kann, Georgien als einen unabhängigen Staat anzuerkennen (tosender Applaus). Sie haben schon früher einen Kampf geführt, als Kutaissi in der Zeit des Zarismus seine besten, für die Freiheit kämpfenden Menschen nach Sibirien geschickt hat. Die Geschichte Georgiens ist nicht nur die Geschichte Georgiens, sondern auch die Geschichte des Kampfes für die Zivilisation, für die Verteidigung gegen die östliche Barbarei und den nördlichen Imperialismus. Als ich nach Kasbegi gekommen bin, war der Himmel mit Wolken bedeckt. Aber am nächsten Tag wurde es wieder hell und die mit glänzende Corona der Berggipfel kam zum Vorschein. Dabei stellte ich mir den Tag der Befreiung der Arbeiterklasse vor. Georgien ist auf dem richtigen Weg dazu, ohne etwaige Abweichungen und wir versprechen, für seine Unabhängigkeit zu kämpfen.“ Auf seine Rede folgte ein tosender Applaus.

Am 28. September fährt die europäische sozialistische Delegation von Tiflis nach Batumi, um nach Europa zurückzukehren. Sie wurden vom Vorsitzenden der Regierung N. Schordania, den Stellvertretern des Vorsitzenden der Konstituierenden Versammlung, Genos-

sen Al. Lomtadse und S. Mdiwani, vom Regierungsmitglied N. Chomeriki, vom Kommandeur der Garde W. Dschugeli und anderen begleitet. Die Delegationsmitglieder bedankten sich bei den Georgiern für den tollen Empfang. Der Zug fährt um 23:20 Uhr ab. Die Delegation verlässt am 29. September die Stadt Batumi.

Im Gespräch mit den Mitarbeitern der Telegraphenagentur äußerten die Delegationsmitglieder ihre Zufriedenheit über den Besuch des wunderschönen Landes Georgien. Pierre Renaudel sagte: „Georgien kann unzählige ausländische Touristen anziehen. Die Reise würde nicht weniger interessant sein, als in die Schweiz. Man sollte für Georgiens propagieren, um Touristen in dieses Land zu holen, was von großer wirtschaftlicher Bedeutung ist. Dafür ist eine Vergünstigung der Reisekosten von Europa nach Georgien erforderlich. Eine Hin- und Rückreise sollte nicht mehr als 1000 Kronen betragen.“

Camille Huysmans und Pierre Renaudel äußerten den Wunsch, im nächsten Frühling wieder nach Georgien zu kommen. Das Delegationsmitglied Louis de Brouckère wird bis zum 15. Oktober in Tiflis bleiben.

Die Zeitung *Sakartwelo* (Georgien) 1920, № 109

## In Mingrelien

### **Abascha**

Am 26. September hält der Sonderzug um 10 Uhr am Bahnhof von Abascha, wo sich eine große Anzahl von Menschen versammelt hat. Die Station ist besonders dekoriert. Auf dem Bahnsteig

warten Vertreter der politischen Parteien und demokratischer Organisationen auf die Gäste. Hinter dem Bahnhof ist die Volksgarde aufgestellt. Zahlreiche Menschen warten auf die wertvollen Gäste um eine speziell dekorierten Tribüne herum. Die Delegierten werden



unter lautem Applaus von der Station bis zur Tribüne begleitet, wo Barnaba Dswelaia im Namen aller revolutionären und demokratischen Organisationen eine Begrüßungsrede hält. Adrién Marquet und Ethel Snowden halten die Gegenreden. Ihre Worte erregen große Bewunderung bei den Menschen und sie belohnen die Gäste mit anhaltendem Applaus. Danach begrüßt Besarion Dundua, als Vertreter der sozialrevolu-

tionären Bewegung, die Gäste und kritisiert die Taten der Menschewiki. „Man sagt hier“, sagte er, „dass der Bauer das Land erhalten hat, dass er frei sei. Das stimmt nicht. Die Bauern haben kein Land erhalten. Der Bauer war gegen das Gesetz, das die menschewistische Regierung dem Land gegeben hat.“ Dunduas Wort verursacht große Unzufriedenheit unter den Menschen. Proteststimmen sind zu hören.

### Die Gegenrede von Camille Huysmans

Huysmans ergreift das Wort: „Ich bin dem Genossen sehr dankbar, der hier im Namen der Sozialrevolutionäre eine Rede hielt. Ich hatte keine Absicht zu sprechen, aber er hat mich dazu veranlasst, ein paar Worte zu sagen. Die Unterschiede, welche hier zwischen den sozialistischen Parteien bestehen, erlauben es ihnen nicht, getrennte Organisationen zu führen. Das gilt insbesondere für die Sozialrevolutionäre, die nur die alten Traditionen wahren und sich darauf stützen. Auch in Belgien gibt es Meinungsverschiedenheiten, aber alle Sozialisten sind in einer Partei vereint. Ich möchte hier im Wesentlichen nicht auf die Kritik eingehen, die der Vertreter der Sozialrevolutionäre in Bezug auf die Landreform geübt hat. Das ist für jene, denen diese Gesetzen vertraut sind und deren Umsetzung in der Realität gesehen haben, nicht nötig. Ich möchte ihm nur sagen, dass die Gesetzgebende Versammlung von Georgien mit dem besten Wahlrecht der Welt gewählt wurde und wie mir hier gesagt wurde, 80 Prozent der Einheimischen Landwirte sind. Wenn also durch die Gründungsversammlung als Vertreter dieser Menschen solche Gesetze beschlossen werden, ist es für mich heilig, es ist der

Wille und Wunsch der Menschen selbst. Ich habe überhaupt keine Angst vor Meinungsverschiedenheiten, denn daraus ergibt sich die Wahrheit. Aber niemand hat das Recht, angesichts dieser gemeinsamen Notlage beiseite zu treten, und ich möchte mit Ihnen die Gesetzgebende Versammlung und ihre Regierung begrüßen, auf die sich die Mehrheit der Bevölkerung verlässt. Wir wollen weder einen König noch Lenin, die sich auf die Minderheit verlassen und das Land mit Gewalt regieren. Es lebe die Vereinigung aller wahren Sozialisten, es lebe die Rettung der Republik, die uns allen am Herzen liegt und die für die internationale Demokratie von großer Bedeutung ist.“ (Anhaltender Applaus)

Die Kundgebung endet. Zahlreiche Menschen entfernen sich mit Fahnen in der Hand und singend von der Tribüne. Indessen ist am Bahnsteig der Zug von beiden Seiten von Menschen umgeben, um die ausländischen Gäste zu verabschieden und letzte Grüße auszurichten. Die lokalen Organisationen laden die Gäste in einem speziell dekoriertes Zelt zum Tee ein. Danach wird die Del-

egierten mit Applaus begleitet. Der Zug fährt nach Senaki, wo die Delegation schon seit dem frühen Morgen erwartet wurde.

### **Senaki**

Bereits 11:45 Uhr trifft der Zug in Senaki ein. Die Delegation wird vom Stadtoberhaupt Gegenawa am Bahnhof begrüßt. Die Gäste, die von den Vertretern aller lokalen Organisationen begleitet werden, treten auf eine spezielle Bühne, vor der sich die Bewohner unter den wehenden Fahnen versammelt haben. Bei diesem besonderem Fest ist auch Kavallerie anwesend. Die Kundgebung wird vom Genossen Giorgi Andschaparidse eröffnet. Danach hält der Genosse Raschden Gamsachurdia im Namen des sozialdemokratischen Komitees seine Begrüßungsrede. Im Namen der Delegation spricht Genosse Camille Huysmans, der mit großem Applaus belohnt wird. Nach der Kundgebung ging die Prozession zur *Eroba* (der lokalen Selbstverwaltung), wo die Delegierten mit der Arbeit von *Eroba* in diesem Bezirk bekannt gemacht wird. Die Delegationsmitglieder äußern den Wunsch, bestimmte statistische Informationen mitzunehmen. Die Gäste gehen auch zum Stadtrat, wo sie Petre Kawtaradse im Namen der Selbstverwaltung begrüßt. Der Stadtrat hat zu Ehren der Delegation die Ganachleba Straße in die Strasse der Zweite Internationale umbenannt und am Frauen- und Knabengymnasium zwei Stipendien für mittellose Schüler vergeben.

Von hier aus geht die Delegation zur neuingerichteten Baustelle für das Volkshaus, wo C. Huysmans, E. Snowden und A. Marquet an der Grundsteinlegung des Volkshauses teilnehmen. Die *Eroba* (Lokale Selbstverwaltung) und

der Stadtrat laden die Delegationsmitglieder zum Mittagessen ein. Dann werden die Gäste unter tosendem Applaus nach Poti verabschiedet.

### **In Poti**

Der Sonderzug ist um 17 Uhr in Poti. Trotz des heftigen Regens waren die Straßen vom Bahnhof bis zum Stadtpark voller Menschen. Die Vertreter der Gewerkschaften und verschiedener Organisationen eilen zur unvollendeten Kathedrale, wo eine große Kundgebung geplant ist. Die Delegationsmitglieder gehen in Begleitung von Innenminister N. Ramischwili und Al. Lomtadize zum Komitee der Sozialdemokratischen Partei von Poti, wo sie vom Genossen Samsonidse begrüßt werden. Er sagt: „Unter uns sind heute die Lehrmeister und die besten Vertreter des europäischen Sozialismus. In Europa wird zum ersten Mal die Glocke des Sozialismus geläutet, deren lebensspendender Schall bis zu uns herreichen soll. Selbst die Tatsache, dass Sie heute hier sind und mit Ihren Pässen einreisen konnten, ist ein Beweis dafür, dass eine neue Ära begonnen hat und der lang ersehnte Tag bald kommt. Wir glauben fest daran, dass das große und schwierige Problem der Vereinigung des europäischen Proletariats endlich positiv gelöst wird und die gesamte Arbeiterklasse mit einer wahren Waffe in der Hand den aufrechten Weg zum Sozialismus beschreiten wird, um einen heftigen Kampf gegen den Kapitalismus zu führen und ihn zu besiegen. In diesem Kampf werden das Proletariat und die Demokratie Georgiens, die bereits auf dem richtigen Weg sind, ihren Platz einnehmen.“

Von hier aus geht die Delegation zur Kundgebung. Zahlreiche Menschen stehen unter den furchterregenden

Säulen der unvollendeten Kathedrale von Poti. Die Nacht zieht ein und diese halbdunkle Kathedrale, von deren Wänden jedes Wort widerhallt, hat eine symbolische Bedeutung für die Kundgebung und untermauert, wie Huysmans sagt, die unverwechselbare Wahrheit, der der Sozialismus dient. Er erinnert sich an den Kongress in Basel 1912, auf dem sich die Vertreter der internationalen sozialistischen Bewegung in der alten Kathedrale von Basel versammelt hatten. Das heftige Glockenleuten der alten Kathedrale rief alle Unterdrück-

ten und Entwürdigten herbei, um sich unter der roten Fahne zu versammeln. Ethel Snowden und Adrien Marquet halten auch ihre Reden, die lange applaudiert wurden. Nach der Kundgebung besuchte die Delegation die Silos Behälter und den Hafen von Poti. Obwohl es ununterbrochen regnet, stehen zahlreiche Menschen auf den Straßen und begrüßten die Gäste überall mit Begeisterung. In der Mitternacht fährt die Delegation erst nach Samtredia und am nächsten Tag nach Gurien.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (die Republik Georgiens), 1920,  
№224

---

## DIE EUROPÄISCHE SOZIALISTISCHE DELEGATION IN GEORGIEN

### *In Gurien*

#### Lantschchuti

Am früheren Morgen fährt der Sonderzug aus Samtredia ab. Der Himmel ist wolkenlos. Der sonnige Tag trägt zur gemeinsamen feierlichen Stimmung in Gurien bei, zu dessen überschwänglichen Begeisterung und revolutionären Leidenschaft. Am Tag sagt sagte C. Huysmans: „Morgen werden wir in Gurien sein, die Bauern von Gurien treffen, von deren Bewegung wir sogar in Europa gehört haben.“ In dieser Erwartung, Gurien sehen zu wollen, haben alle das Gefühl, dass während des Aufenthalts der Delegation in Georgien Gurien eine besondere Rolle spielen wird. Guria wird die Begeisterung, die beim ersten Treffen vor zwei Wochen in Batumi ausgelöst wurde, weiterhin steigern und den gemeinsamen Aufruf der Nation mit seiner im alten, revolutionären Kampf erhoben Stimme krönen.

Es ist halb acht, als der Zug in Lantschchuti einfährt. Der Bahnhof ist mit Menschen gefüllt. Alles ist mit Blumen und Girlanden geschmückt. Auf dem Bahnsteig singt ein Chor die Internationale unter der Leitung von Tschawleischwili. Die Kinder bilden einen Kreis um die Gäste und so schreiten sie durch die Massen auf blumenbedeckten Straßen, der wie ein Teppich unter ihnen ausgebreitet ist. Die Kundgebung soll auf dem Stadtplatz stattfinden, wo eine spezielle Bühne dafür geschmückt und voll mit Menschen

umgeben ist. Die Kundgebung wird vom Stadtoberhaupt W. Scharaschenidse eröffnet, er begrüßt die Gäste. C. Huysmans hält die Gegenrede: „Wir sind dabei die Kampfmethoden der georgischen Sozialdemokratie zu ergründen, damit wir diese anwenden und so die volle Macht ergreifen können. Viele sind der Meinung, dass in Europa keine Krise herrscht. Denken Sie nicht, dass die Lebenshaltungskosten bei uns geringer sind als bei Ihnen. Sie wissen, dass das belgische Volk während des Krieges nur mit Hilfe der allgemeinen Unterstützung überlebt hat. Innerhalb von vier Jahren wurden unser Land und das Eigentum der Menschen von der imperialistischen Regierung zerstört, doch als die Bedingungen des Waffenstillstands festgelegt wurden und das belgische Volk in sein Heim zurückkehrte, forderten wir von der Regierung, dass belgische Volk am Regieren des Landes teilnehmen muss, wir forderten die Verbesserung des Zustands der Arbeiter, den Achtstundentag, Kranken- und Arbeitslosenversicherung. Wir forderten die Abschaffung des Bildungsmonopols für die wohlhabenden Klassen. Und da all dies hohe Kosten verursacht, forderten wir, dass diese Kosten von unserer Bourgeoisie getragen werden. Das hat die Arbeiterklasse Belgiens erreicht. Aber zugleich arbeitet sie mit voller Kraft und Energie daran, um das zerstörte Land wieder

aufzubauen und in einen normalen Zustand zu versetzen. Möglich wurde dies durch harte Arbeit, schonungslose Arbeit, die von vielen Menschen geleistet wird. Die Spuren des gemeinsamen Unglücks, des Elends, der Armut und der Zerstörung, die der Krieg hinterlassen hat, kann nur durch eine harte Arbeit der Arbeiterklasse beseitigt werden. Wenn wir beobachten, wie das georgische Volk den politischen Kampf geführt und so die großen Schwierigkeiten vermieden hat, wie es überleben konnte, glauben wir fest daran, dass Ihre revolutionäre Energie und Ihr Organisationstalent zum Wiederaufbau eines wirtschaftlich degradierten und durch den Krieg zerstörten Landes eingesetzt werden muss. Wenn wir von Ihnen lernen, wie man politische Rechte erlangt, so sollten Sie von uns den wirtschaftlichen Wiederaufbau lernen, damit das Schiff des freien Georgiens in Friede Weitersegeln kann.“ C. Huysmans Rede wird stark applaudiert. Danach spricht E. Snowden, die dem georgischen Volk im Namen der Arbeiterpartei Englands verspricht, in Europa für die Ideale des freien Georgien zu kämpfen und seine politische Freiheit zu verteidigen. Die Gäste werden von N. Schordanias Familie zum Frühstück eingeladen. Sie besuchen das Grab von Andreika und gehen dann zum Bahnhof. Die Kundgebung ist noch nicht beendet und die Menschen warten auf die Gäste. In der Zwischenzeit hat man einen alten georgischen Tanz - Chorumi auf der Bühne aufgeführt, was vom Kameramann der *Zekawschiri* (Zentralunion) aufgezeichnet wird. C. Huysmans zeigte großes Interesse an diesem einfachen aber künstlerisch aufgeführten Volkstanz. Eine große Anzahl von Menschen begleiten

die Delegierten mit Fahnen und Gesang zum Bahnhof, von wo aus der Sonderzug unter allgemeinem Beifall und den Klängen der Internationale nach Dschumati fährt.

### **Von Lantschchuti nach Natanebi**

Einige Minuten später kommt der Zug in Dschumati an, wo die Einheimischen die Delegation mit Fahnen begrüßten und Genosse Dschidschischwili eine Begrüßungsrede hält. Im Namen der Delegation begrüßte A. Marquet das Volk, danach werden die Gäste mit revolutionären Liedern begleitet. Auch Supsa hat sich für den Empfang festlich vorbereitet. Auf dem Bahnhof sind Jugendliche und Schüler zu sehen. Sie haben direkt am Bahnhof eine mit Blumen und Teppichen dekorierte Tribüne errichtet. Die Gäste werden im Namen des Volkes von Herrn Sadradse und im Namen der Schüler von Ilia Kaschia begrüßt: „Liebe Gäste, wir begrüßen Sie im Namen der Schüler unserer erneuerten Schule. Wir versuchen als kleine Bürger der Demokratischen Republik Georgien bewusste Arbeiter zu werden, um Ihren Idealen treu zu dienen. Es lebe die Demokratische Republik Georgien! Es leben unsere wertvollen Gäste!“ Die Schüler begeistern die Delegierten mit ihrer Rede. Hier spricht auch Snowden im Namen der Delegation und drückt die Hoffnung aus, dass das georgische revolutionäre Volk die nächste Generation als Beschützer des Volkes erziehen wird, um aus ihnen gute Kämpfer für die sozialistischen Ideale und eine bessere Zukunft zu schmieden.

### **Von Natanebi nach Osurgeti**

Der Zug fährt unter lautem Applaus nach Natanebi. Nach einer halben Stunde sind wir in Natanebi. Die Station ist mit Blumen geschmückt. Auf dem Weg nach Osurgeti ist ein Schild mit der Aufschrift zu sehen: „Herzlich willkommen, liebe Gäste.“ Autos, Pferdekutschen und Kavallerie warten auf die Gäste, um sie nach Osurgeti zu begleiten, wo sie von zahlreichen Menschen empfangen werden. Die Delegationsmitglieder steigen in die Autos und fahren nach Osurgeti. Es ist ein sonniger Tag. Die Gegend Natanebi, umgeben von den Ad-scharischen und Gurischen Bergen, ist von besonderer Schönheit. Menschen mit den Fahnen in der Hand versuchen, die Delegation aufzuhalten. Im Rathaus hält Benja Toidse eine Begrüßungsrede im Namen der sozialdemokratischen Organisation. In der Nähe vom Dorf Guri-anta ist ein mit Blumen geschmücktes Schild mit der Aufschrift „Es leben unsere Gäste!“ zu sehen. Die Delegierten werden unterwegs von einer Kavallerie mit einem Fahnenträger empfangen. Sie reiten der Autokolonne vorweg. In der Nähe von Osurgeti treffen die Gäste die Bewohner aus dem Dorf Kachuri und Al. Klerchelidse begrüßt die Delegierten im Namen der sozialdemokratischen Organisation. Die Einheimischen folgen den Autos und Pferdekutschen mit Fahnen und Blumen. Unterwegs werden die Gäste überall begrüßt. Die Menschen aus den umliegenden Dörfern sind unterwegs und eilen nach Osurgeti, um die Kundgebung nicht zu verpassen und den besonderen Gästen zuzuhören.

### **In Osurgeti**

Die Delegation kommt um 12:25 Uhr in Osurgeti an. Sie werden vom Innenminister N. Ramischwili, vom Vorsitzenden der Konstituierenden Versammlung Al. Lomtadidse, und von einigen Vertretern der Konstituierenden Versammlung begleitet. Osurgeti ist festlich geschmückt. Das Hauptquartier der Volksgarde, das Frauengymnasium, die *Eroba* (Lokale Selbstverwaltung), und die Gewerkschaften sind mit Girlanden und Teppichen dekoriert. Die Straßen sind voller Menschen. Vor der Selbstverwaltung und dem Stadtpark haben sich die Dorfbewohner unter zahlreichen roten Fahnen versammelt, überall sind revolutionäre Lieder zu hören. Die Gäste werden vom Stadtoberhaupt, dem Genossen Giorgi Murmanidse begrüßt, der sagt: „Gurien, das revolutionäre Gurien wurde mehrmals zerstört, weil die Menschen gegen die Königsherrschaft waren. Hier wurde zum ersten Mal die rote Fahne gehißt und vom Volk das Wort zur Freiheit ausgesprochen.“

Von der Selbstverwaltung fährt die Delegation zum Gewerkschaftsrat Guriens, wo sie im Namen der Gewerkschaften von G. Koplatadse begrüßt werden. Er sagt: „Die Arbeiterklasse ist sich in unserem Land so einig, dass sie die ideologischen Unterschiede nicht daran hindern, sich in einem Verband zusammenzuschließen. Diese Einigkeit hat die georgische Demokratie vor dem Sieg des roten und schwarzen Imperialismus gerettet. Wenn wir heute die Errungenschaften der Revolution verteidigen konnten, werden wir von nun an noch stärker sein, weil Georgien von der europäischen Arbeiterklasse unterstützt wird., die uns gelernt hat, für den Sozialismus zu kämpfen.“

Die Delegation ist sehr erfreut zu sehen, dass sich unterschiedlichen Organisationen in einem Gebäude, unter einem Dach versammelt haben und der Unterschied sie nicht daran hindert, einer Sache zu dienen.

Von hier aus ging die Delegation zur *Eroba* (der lokalen Selbstverwaltung), wo sie von S. Tschanturischwili begrüßt wird. Er sagt: „Unser Volk unternimmt alle Anstrengungen, um die Unabhängigkeit der Republik zu verteidigen, die hauptsächlich von zwei Mächten bedroht ist., den gemeinsamen Reaktionen des osmanischen Reiches und Russlands. Das Ergebnis dieses ungleichen Kampfes hängt davon ab, wohin sich die Gerechtigkeitswaage anderer Staaten bewegt. Die ganze Hoffnung unseres Volkes, abgesehen von der eigenen Stärke, basiert auf dem Teil des europäischen Volkes, dessen internationale Politik bezüglich der nationale Frage vom Schutz des Selbstbestimmungsrechts einer Nation geprägt ist.“

Nach dem Besuch von *Eroba* schreitet die Delegation zur einer speziell festlich geschmückten Tribüne, auf der ein Bogen aus Buchsbaumzweigen aufgebaut ist. Der Platz vor dem Park ist voller Menschen. Heute ist hier ganz Gurien versammelt. Jeder versucht in der Nähe der Tribüne zu stehen, um den Rednern zuzuhören. Die Kundgebung wird vom Genossen G. Schilakadse eröffnet, der im Namen der sozialdemokratischen Organisation, Sozialföderalisten, Sozialrevolutionären, jüngeren Marxisten und der Arbeiterklasse Guriens auftritt: „Es gibt eine Tatsache, die für jeden Georgier unabdingbar ist und außer Frage steht. Zusammen mit der georgischen Demokratie ist es der Wunsch der ges-

amten Bevölkerung - die unabhängige Existenz Georgiens, was der unerschütterliche Wille der gesamten georgischen Nation ist, unabhängig von Status und Glauben und es kann nur dann zerstört werden, wenn der ganze Boden von Georgien mit den Leichen des georgischen Volkes übersät ist.“

C. Huysmans besteigt unter anhaltendem Applaus die Tribüne und sagt: „Wir, die europäischen Sozialisten sind mit Ihnen in unseren Gedanken, Gefühlen, Kämpfen und unseren Zielen für die Zukunft vereint, aber wir brauchen noch engere Beziehungen, wir müssen noch näher beieinander sein. Wir sind in Belgien in der Genossenschaft vereint, kultivieren mit dessen Hilfe das Land und bringen die Ware auf den Markt. Ich habe hier eine Genossenschaft besucht, die die Menschen in Gurien und alle Ecken vereint und sich zu einer zentralen Union zusammenschließen. Wir werden alle Maßnahmen ergreifen, um unsere Schiffe aus den belgischen Häfen nach Georgien zu schicken und die Produkte der belgischen Genossenschaften zu Ihnen zu bringen. Sie können Ihre produzierte Waren nach Belgien schicken und durch die wirtschaftlichen Beziehungen kommen wir uns näher.“ Zum Schluss sagt er auf Georgisch: „Genossen, es tut mir leid, dass ich nicht Georgisch sprechen kann. Es lebe die Internationale!“ Die Menschen zeigten ihre Begeisterung und werfen ihre Hüte in die Luft: „Hurra, es lebe Huysmans!“ Adrien Marquet spricht als nächster und sagt mitunter: „Ich weiß, dass in Georgien 1905, vor 15 Jahren, die rote Fahne gegen den russischen Zarismus gehisst wurde und Sie sich als erste gegen die Verwaltung der Machthaber erhoben haben, doch der Feind war stark und das georgische

Volk wurde besiegt. Trotzdem haben Sie Ihre Waffen nicht fallen lassen und inmitten eines schrecklichen Feuers, doch noch die rote Fahne hochgehalten aus dem Feuer gerissen und hochgehalten.“ E. Snowden begrüßt das Volk im Namen der Arbeiterpartei Englands und verspricht ihnen ihr Bestes zu tun, um die Unabhängigkeit Georgiens nach der Rückkehr in Europa anzuerkennen und die wirtschaftlichen Beziehungen zwischen Georgien und England zu verstärken.

Unter allgemeinem Applaus bedankt sich der Vorsitzende der Kundgebung bei der Delegation und die Stimmen der Internationale begleiten die Gäste zum örtlichen Rathaus, wo sie von der Lokalen Selbstverwaltung zum Abendessen eingeladen wurden.

Nachmittags, um 4 Uhr fährt die Delegation in Begleitung von N. Ramischwili, Al. Lomtadise, Benja Tschchikwischwili und W. Dschugeli in das Dorf Schemokmedi, um dort die historische Kathedrale zu besichtigen. Die Straßen des Dorfes sind immer noch voll mit Menschen, die von der Kundgebung zurückgekehrt sind und die Gäste mit Applaus begrüßten. Als die Delegierten die zur Zeiten Königin Tamars errichtete Kathedrale besuchen, bricht bereits der Abend ein. Die Besucher sind von der Lage fasziniert. Im Osten die Ausläufer der Adscharischen Berge, im Norden

das Nigoiti Gebirge, im Süden die Adscharien-Gebirgskette, im Westen das Schwarze Meer. Umgeben von diesen Bergen war die besondere Schönheit die grüne Ebene von Gurien bei Sonnenuntergang besonders schön. Auf dem Rückweg sind die Straßen voll mit Dorfbewohnern, die die Gäste mit angezündeten Fackeln begrüßen. Die Kinder bieten Obst an, überall sind fröhliche Stimmen zu hören.

Gurien hat die Gäste mit all seiner Gastfreundschaft, offenem Herzen und voller Begeisterung empfangen. Die Menschen feiern den 27. September, den Tag der europäischen Sozialisten und ihr 20 Jahre alter Traum mit den Bildnissen der Kampfgenossen ist zur Realität geworden. Der alte Ofen ist vom Funken der revolutionären Kraft des Gurischen Volkes entfacht, das sich zuerst in den Fabriken von Batumi in Bewegung setzte und nun mit all seinen vergangenen Erfahrungen und im Kampf abgehärteten Hoffnungen entfaltet. Der Slogan „Proletarier aller Länder, vereinigt Euch!“, der in den Fabriken von Batumi geschaffen wurde, ist heute nicht nur in Gurien sondern auch in ganz Georgien zu hören, von den eisigen Bergen von wilden Tergi Flusses bis hin zu den Gipfeln der sanften Berge von Gurien. Die Delegation kehrt um Mitternacht mit dem Sonderzug aus Osurgeti nach Tiflis zurück.



## Die europäische Delegation im Volkshaus von Nadsaladewi

### ***Ein gemeinsames Treffen der Tifliser Organisationen***

Um 5 Uhr ist der Saal überfüllt von Menschen. Eine große Menge versammelt sich vor dem Arbeiterhaus auf der Tscherkesischwili Straße, um den Saal zu betreten. Ramischwili und Huysmans erschienen. Ein tosender Applaus setzt ein und es wird die „Internationale“ gespielt. Die Sitzung wird vom Stellvertreter des Vorsitzenden des Tifliser Komitees, G. Bachtadse eröffnet, der eine kurze Begrüßungsrede hält. Er sagt: „Unsere Organisationen sind den Gästen, die uns Gehör geschenkt und nach Georgien gekommen sind, sehr dankbar. Wir begrüßen sie sehr herzlich in einem Arbeiterviertel, wo unsere Parteiarbeit begonnen hat und alle Kräfte für die Freiheit vereint wurden. Viele Probleme, insbesondere die wirtschaftlichen, liegen uns auf der Seele, aber wir können mit Unterstützung der Internationale und Ihrer Delegation den Sieg davontragen. Wir haben keine Schuld an unserer wirtschaftlichen Unterentwicklung. Die Autokratie hat keine Produktionsinstrumente zur Verfügung gestellt, um die Industrie zu entwickeln, sodass es keine große Arbeitsproduktivität gibt. Aber wir sind reich an hervorragender Natur. Unsere Arbeiterklasse ist sich einig und bewusst, dass wir diese Schwierigkeit überwinden können. Ohne Unterstützung können wir diese Probleme nicht alleine lösen. Wir brauchen die Hilfe des europäischen Proletariats, zu dem wir bis zum Lebensende ideologische und organisatorische Verbindungen haben

werden. Mit seiner Unterstützung können wir einen Sieg feiern. Es leben unsere Gäste! Es lebe die Internationale!“ (Beifall)

D. Lortkipanidse, als Vertreter des ersten Bezirks der Arbeiterorganisation, begrüßt die Gäste. Er erinnert sich an mehrere Episoden aus der revolutionären Vergangenheit, an die Genossen, die im Kampf ums Leben gekommen sind. Er betont, dass die Rote Garde eine wichtige Rolle bei der Rettung der Republik Georgien gespielt hat. Er sagt: „Wir wurden von Noe Schordania, Silibistro Dschibladse, Irakli Zereteli, Karlo Tscheidse, Isidore Ramischwili und anderen auf den ständigen Kampf vorbereitet. Wir wurden in dem wissenschaftlichen Sozialismus von diesen Personen geschult und haben dann die Theorie in die Praxis umgesetzt.“

Unser Ziel war, eine demokratische Regierung zu bilden und wir haben eine demokratische Republik geschaffen. (Tosender Applaus! Den Saal betreten Pierre Renaudel und Thomas Shaw und gehen zum Präsidiumstisch). Sehen Sie jetzt unsere Arbeitsleistung und vergleichen Sie diese mit den Leistungen in Russland. Schätzen die beiden Regierungssysteme ein. Geben Sie dem europäischen Proletariat die Information weiter. Wir haben wegen unserer wirtschaftlichen Bedingungen eine politische Gleichheit, aber keine wirtschaftliche Gleichheit herstellen können. Jetzt befinden wir uns in wirtschaftlichen Schwierigkeiten, aber das macht uns keine Angst, das Sie uns dabei helfen, diese zu bewältigen. Geor-

gien ist reich an Natur. Wir können von Ihnen lernen, diese richtig zu nutzen. Ab jetzt wird die Brücke zwischen unseren Kulturen geschlagen, auf einer Seite stehen Sie und auf der anderen wir. Wir werden diese Brücke allmählich festigen und seien Sie versichert, dass auch wir behilflich sein können, wenn in Europa die sozialistische Glocke läutet. Liebe Genossen, wir hoffen, dass Ihre Ankunft in Georgien das Bewusstsein unseres Volkes stärkt und seine Kampffähigkeit erhöht. In Georgien sind Ihre Ideen und Bestrebungen zur Hälfte verwirklicht, die politischen Rechte erlangt und jetzt müssen wir uns um die wirtschaftliche Verbesserung kümmern. Wir rechnen mit Ihrer Unterstützung.“ Der Redner beendet seine Rede: „Es lebe die Internationale! Es lebe der Sozialismus!“ (Applaus)

**Camille Huysmans**  
**Rede**

Das Wort wird Huysmans erteilt, dessen Rede vom Publikum mit Applaus aufgenommen wird. Er sagt: „Wir dachten, dass wegen des letzten Tages von unserem Aufenthalt, da wir heute um 10 Uhr abreisen, keine Sitzung geplant war aber unsere georgischen Genossen haben den Wunsch geäußert, uns zuzuhören, um nicht nur die Natur und den Reichtum des Landes zu preisen, sondern vor der Abreise auch über die Nachteile zu sprechen, die wir in diesem Land gesehen haben. Deswegen ergreife ich das Wort, um am Gesehene Kritik zu üben. Am Ende des Krieges war die Arbeiterklasse in Belgien in großen wirtschaftlichen Nöten. Bei der Notlage von 3-Millionen Bevölkerung waren 800.000 arbeitslos und lebten von Sozialhilfe. Andere waren ausgemergelt und krank. All dies passierte, weil mein kleines Land,

das dreimal kleiner ist als Georgien und dreimal mehr Einwohner hat, von Deutschland besetzt war. Die Besetzer zerstörten unser Land, brachten unsere Arbeiter in ihr Land, wo sie harte Arbeit leisteten. Danach erkrankten viele Arbeiter und hatten es sehr schwer. Der bolschewistische Geist gelangte auch nach Belgien. Wir hätten den einfachen, aber zerstörerischen Weg wählen und unseren Arbeitern sagen können, dass dieses Unglück voll von der belgischen Regierung verschuldet ist, dass dieser gestürzt und die Macht ergriffen werden muss, was aber zur Zerstörung des Landes führen würde. Deshalb haben wir ganz bewusst nicht den zerstörerischen Weg eingeschlagen, sondern einen schwierigen und zuverlässigeren. Wir haben unseren Arbeitern gesagt: Ihr müsst die Wahl-, Gewerkschafts- und Redefreiheit haben. All das muss erledigt werden, damit es Euch zukommt. Ihr habt eure Pflicht erfüllt und das Land wieder aufgebaut. Viele waren dagegen, aber wir hatten keine Angst davor, weil es unsere Pflicht war. Wir sind von Dorf zu Dorf gezogen, um mit den Arbeitern zu sprechen und zu agieren. Und scho bald, in einem Jahr, wurden in unserem Land, das wirtschaftlich entwickelt und mit Bergminen gesegnet so Viel produziert wie in der Nachkriegszeit. Dies war die Leistung nicht nur unserer Arbeit, sondern auch des proletarischen Bewusstseins. Das, was ich unseren Arbeitern gesagt habe, muss ich auch Ihnen sagen. Ich vergleiche Georgien mit Belgien und Sie können den Unterschied ganz klar sehen. Wir haben im Allgemeinen eine bürgerliche Regierung, als Resultat der Absprache verschiedener Kreise untereinander. In Belgien haben wir großen Einfluss, aber die Regierung gehört uns nicht. Unser Land ist wirtschaftlich stark

und entwickelt. Ihr besitzt zum Beispiel natürliche Häfen - in Poti und Batumi, deren Infrastruktur nicht ausgebaut ist. Gestern habe ich den Hafen von Pott besucht, wo 2.000 Arbeiter arbeiten. In unserem Hafen von Antwerpen sind dagegen 24.000 Arbeiter beschäftigt. Vergleichen Sie die Arbeitsbedingungen zwischen hier und dort, sowie den Zustand der Häfen. Sie besitzen eine Eisenbahnen, aber wenn dessen Länge 1 Werst beträgt, so ist unsere Eisenbahnlänge 1000 Werst. Wir haben eine entwickelte Industrie, aber die georgische ist noch im Fluss. Andererseits haben Sie im Vergleich zu Belgien die größte Chance. Sie besitzen das, was wir nicht haben: erstens liegt die Macht bereits in Ihren Händen. In Georgien herrscht das Volk; und zweitens sind sie sehr reich, nur mit der Manganverarbeitung könnte das ganze Volk genügend Mittel zum Leben haben. Georgien ist ein fruchtbares Land. Das georgische Volk arbeitet zehnmal mehr als wir und verdient dreimal weniger. Wir setzen unsere Hoffnung auf Georgien, wo die Sozialisten das Land führen. Ihr Gewinn ist unser Erfolg. Sie müssen ihre wirtschaftlichen stärken, Ihre Produktion entwickeln und dafür muss man viel arbeiten. Arbeiten Sie nicht nur für sich, sondern auch für uns - unsere Gegner halten ein waches Auge auf Ihre Arbeit und verwenden all Ihre Fehler im Kampf gegen

uns. Deshalb ist es meine Pflicht, Ihnen zu sagen, dass unsere Hoffnungen nicht enttäuscht werden sollten, machen Sie Ihr an Natur reiches Land durch sukzessive Arbeit zum Vorbild für uns und ganz Europa. Ich könnte noch viel mehr sagen, meine Eindrücke teilen, aber wir werden all das in einem Bericht zusammenfassen, den Sie dann lesen können. Am Ende meiner Rede möchte ich betonen, dass eine reiche Natur und Technik nicht ausreichend ist. Dazu bedarf es die Willensstärke der georgischen Arbeiterklasse und deren festen Entscheidungen. Im Mittelalter waren die Georgier für ihre Ritterlichkeit, Tapferkeit und Heldentum bekannt. Historiker erzählen, dass in der Zeit der Herrschaft der Tataren in Palästina die Georgier ihre eigene Flagge in Jerusalem hissen konnten. Dies zeugt von Ihrer Stärke. Auch in der neuen Geschichte wird von ihrer Tapferkeit erzählt. Die Georgier haben viel für ihre Freiheit gekämpft und viel dafür geopfert. Wenn nun friedliche Zeiten in Georgien Einzug halten, wenn keine Schüsse mehr fallen, dann zeigen Sie, liebe Genossen, Ihre Willensstärke, kultivieren Sie Ihr reiches Land, entwickeln und stärken Sie es! Sie werden ein Teil unserer Gruppe und wir werden gemeinsam auf unser Ziel zugehen. So fordere ich Sie dazu auf, Genossen. (Beifall).

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgien)  
1920, №222

---

## Die europäische Delegation im Volkshaus von Nadsaladewi

### **Die Rede von Thomas Shaw**

Thomas Shaw: „Liebe Genossen und Freunde, wenn man so herzlich emp-

fangen wird und diese wunderbare Natur erlebt, kann man seinen Dank kaum mit Worten ausdrücken! Es ist völlig überflüssig zu sagen, dass wir nicht nach

Georgien gekommen sind, um unangemessenen Kritik zu üben, sondern nur Empfehlungen, die Ihnen helfen, in der Zukunft Fehler zu vermeiden. Lassen Sie mich deshalb einige freundlichen Ratschläge geben. Unsere Reise nach Georgien hatte das Ziel, das Land so gut wie möglich zu erkunden. Diese Erkundung war nicht umfassend möglich, aber was wir gesehen haben, reicht aus, um es allgemein zu charakterisieren. Wir müssen dem europäischen Proletariat berichten, was wir an Gutes und Schlechtes bei Ihnen gesehen haben. Ich habe eher die Möglichkeit, diese Fragen zu beantworten, da ich gerade aus Sowjetrußland zurückgekehrt bin. Wir besuchten Sowjetrußland, wo keinerlei Freiheit, keine Wahlfreiheit und keine andere, auch keine höhere Freiheit herrscht. Es stimmt zwar, dass es dort auch einiges Positives gibt. Rußland kümmert sich um die behinderten und kranken Menschen, es gibt große Pläne zur Kinderbetreuung, um diese auf ein höheres Niveau zu bringen, aber das reicht nicht aus. Wenn diese recht gut gepflegten Kinder in Zukunft als Sklaven angestellt werden, werden sie sich bei ihrem Land nicht dafür nicht bedanken. Im Vergleich zu Rußland basiert die georgische Freiheit auf rechtliche Grundprinzipien. In Sowjetrußland tragen die Menschen Lumpen und sind am Hungern. Bei Ihnen ist auch nicht alles ausreichend, aber viel besser als in Sowjetrußland. Sie könnten sich nicht vorstellen, was echter Hunger bedeutet.

Ich muss Ihnen nicht sagen, dass Georgien sowohl politische als auch wirtschaftliche Hilfe braucht. Auf die politische Hilfe gehe ich nicht detailliert ein, weil Sie besser wissen, dass die internationale Anerkennung und Ihr Beitritt im Völkerbund die Garantie ge-

gen alle Feinde ist. Wir werden alle Bemühungen daransetzen, um mit der Unterstützung des europäischen Proletariats ein normales Leben in Georgien zu garantieren, Ihnen die Gelegenheit zu geben, Ihre Fähigkeiten und Erfahrungen zu stärken, was nach der rechtlichen Anerkennung Georgiens tausendmal mehr Chancen haben wird. Im Namen unseres Proletariats möchte ich Ihnen sagen, dass Sie ein großes wirtschaftliches Potenzial haben, zu dessen Anknüpfung es an Wissen, Organisation und Technik bedarf. Dazu gehört auch der Wille der Arbeiter. Sie müssen sich bewusst sein, dass sie ihre ganze Kraft und Mut dem höchsten Ideal der Arbeiterklasse in Georgien opfern, einem Land, das das erste sozialistische Experiment darstellt. Nur wenn die Arbeiter einen solchen Wunsch hegen, wird Ihr Land zum Vorbild. Das Proletariat des ganzen Landes setzt seine Hoffnungen auf Sie. Lassen Sie sich die Erfahrungen der anderen Länder nicht entgehen. Verzichteten Sie nicht auf deren Unterstützung! Wenden Sie sich an europäische Genossenschaften, um alle benötigten Waren günstig zu bekommen und die Not zu lindern. Wie schon Karl Marx sagte, nutzen Sie alle Möglichkeiten, die sich in den schwierigen Bedingungen ergeben. Zwingen Sie Ihre Regierung nicht, ein Wunder zu vollbringen, da die seit hundert Jahren erdrückten Menschen nicht plötzlich neue Lebensformen erschaffen können. Haben Sie ein wenig Geduld mit den Schwierigkeiten! Wenn Sie nicht alles auf einmal schaffen, machen sie es mit Geduld und helfen Sie der Regierung. Mit vereinter Kraft vermag man viel mehr. Setzen Sie ihrer Regierung solche Ziele, die erreicht werden können. Sie sind jetzt selbst Herr über Ihr eigenes

Schicksal und Herrscher des Landes. Ich werde Ihnen noch einmal sagen, und nehmen Sie das als eine Ermutigung und einen Vorschlag Ihres Genossen – Sie müssen Ihre Arbeit selbst meistern. Wir geben Ihnen ein ehrliches Wort, von unserem Proletariat in jeder Hinsicht unterstützt werden zu können. Ich erzähle Ihnen eine kurze Episode, die ich gesehen habe, als ich mit dem Zug von Batumi nach Tiflis gefahren bin; am frühen Morgen sah ich eine kleine im Nebel verhüllte Burg auf dem Berg, und dachte mir, das ist die Burg, welche das georgische Volk in den letzten 100 Jahren besetzt hat. Dann ging die Sonne auf, der Nebel verflog und ich sah, dass eine Ruine war, dass es schon Vergangenheit ist und die Sonne aber die Zukunft. Ich dachte mir, diese Menschen verfügen über wunderschöne Berge, Täler und darüber scheint die strahlende Sonne des Sozialismus, die bald ihre Früchte tragen wird. Es lebe der Sozialismus! Es lebe die Internationale! Es lebe das freie und unabhängige Georgien!“ Thomas Shaw beendet seine Rede, die tosend applaudiert wird.

Pierre Renaudel sagt: „Genossen, die beiden Vorredner haben Ihnen geraten, geduldig zu sein. Die französische Arbeiterklasse hatte diese Geduld. Im Jahre 1848 hat man ihnen gesagt: ‚Die ersten drei Monate werden höllisch sein, und dann werden wir uns erholen können, aber drei Monate vergangen und noch viel mehr Monate und sie waren immer noch nicht frei. Vor Kurzem brach dann der Krieg aus und zerstörte alles. Jean Léon Jaurès Worte waren berechtigt, der sagte: ‚Wenn ein Krieg ausbricht, wird er alles zerstören, den Boden für die Reaktionen vorbereiten, die Menschheit zurückwerfen, und

wir werden hart arbeiten müssen, um die Ruine wieder aufzubauen.‘ Es hatte recht, alles wurde zerstört, wir arbeiten daran, die Ruinen wieder aufzubauen. Aber jetzt sagen wir dem Kapitalisten, dass unsere Geduld am Ende ist. Wir wollen keinen einzigen Tropfen Blut mehr vergießen. Gestern habe ich mit N. Schordania ein Gespräch geführt. Er erwiderte mir, dass sie im Gegensatz zu Frankreich und Russland kein Blut vergießen und so gewinnen. Dann habe ich gefragt, wie sie so vorangekommen sind, wie Sie es geschafft haben, gleich der Schweiz den Sieg mit Wahlregeln und Gleichberechtigung davonzutragen. Er antwortete mir, dass sie eine Verfassung aus dem Herzen des Volkes geschaffen haben, die sie bald unterzeichnet wird. Mein Wunsch ist, dass Georgien zum Vorbild für die Menschheit wird. Wir haben uns entschieden den schwierigen Weg zu gehen, aber wir müssen unseren politischen Kurs nicht ändern. Dekrete allein reichen nicht aus. Sie hatten eine große Wirkung in Russland, aber alles wurde zerstört. Die Arbeiterklasse wird in der Lage sein, die neue Produktion zu schaffen und dies weiterzuentwickeln. Sie müssen keine einzige Minute verschwenden, um die komplizierten wirtschaftlichen Probleme zu lösen. Ihre Organisationen und Genossenschaften sind stark vertreten. Ich fürchte mich nur vor zwei Hindernissen: dem Äußeren Gefahr, den Kapitalisten, die dieses Land zerstören wollen, um mehr Gewinn zu erzielen. Noch dazu, weil Ihr Volk seine Hoffnung auf die georgischen Sozialisten setzt. Und die Inneren Gefahr, die verschiedene nationale Minderheiten im Land und ihre Unzufriedenheit. Ich habe mir ihre Vorwürfe angehört. Sie müssen ihre

Unzufriedenheit beheben und ihnen Freiräume schaffen, so wie es die internationalen Demokratie verlangt. Ich habe die Aserbaidzhaner getroffen, die mir erzählt haben, dass die Menschen, die auf den Kommunismus schwören, schreckliche Dinge getan haben. Die Freiheit dieses Volkes ist bedroht. Sie müssen jetzt die Hegemonie übernehmen und die hiesigen Völkerschaften anführen. Zeigen Sie allen die Missetaten jener, die dieses Übel anrichtet. Befreien sie die Menschen von ihnen. Sehr Viele und Ihr Nachbarland will Asien gegen Europa aufbringen. Das ist nur ein Wunschtraum und kann nicht geschehen. Wir haben Georgien gesehen und wissen, dass man hier eine Brücke legen will zwischen Europa und Asien. Sie können alles erreichen. Wir haben hier die besten georgischen Kämpfer und Bergbewohner getroffen. Ich habe gehört, dass die georgischen Arbeiter bis zum letzten Blutstropfen für ihre Freiheit

kämpfen werden. Dies entspricht der Wahrheit, Sie haben es mit den Gräbern bewiesen. Sie verdienen die Hilfe und wir werden Ihnen beistehen. Bewahren Sie Ruhe und glauben Sie an die europäische Arbeiterklasse, die Ihnen unbedingt zur Seite stehen wird. Bald wird die Generalkonferenz der französischen Arbeiterklasse stattfinden. Ich bin mir sicher, dass wir dem georgischen und nicht dem russischen Weg folgen. Diese Arbeiterklasse reicht Ihnen auch unbedingt die Hand.“ (Applaus)

Der Vorsitzende sagt: „Ich danke nochmals unseren Gästen im Namen der Versammlung. Ich hoffe, dass Sie nicht nur als Vertreter des Proletariats, sondern als Vertreter der europäischen sozialistischen Regierung wieder nach Georgien kommen und wir uns treffen werden.“ (Beifall) Die Sitzung endet. Die Musik spielt die „Internationale“. Die Delegierten werden vom Publikum mit tosendem Applaus begleitet.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgien)  
1920, №223

## In Batumi

Karl Kautsky und seine Frau kommen am Morgen des 28. September in Batumi an. Im Hafen werden sie von Benjamin Tschchikwischwili, von den Vertretern des Zentralkomitees der Sozialdemokratischen Partei Georgiens D. Scharaschidse, Wlasa Mgeladse, Zuladse und von Kautskys Sekretär Olberg empfangen. Im Namen des Zentralkomitees der Sozialdemokratischen Partei begrüßte D. Scharaschidse die Gäste. Kautsky dankt den Gastgebern für den freundlichen Empfang. Er wird auf die anderen Delegationsmitglieder warten

und am 29. oder am 30. Septemeber nach Tiflis fahren. Kautsky besucht Batumi, Machindschauri und Tschaqwi. Am Abend, als er nach Barzchana kommt, empfängt ihn die Garde und die Barzchana-Demokraten. Sie werden von den Menschen mit großer Begeisterung verabschiedet. Um 19 Uhr findet im Arbeiterpalast eine Arbeiterkundgebung statt, wo Kautsky seine Rede hält. Auf seine Worte folgt ein langer Applaus. Auf den Straßen sind revolutionäre Lieder und die Ausrufe „Es lebe Kautsky“ zu hören. Kautsky kommt auf den Bal-

kon und begrüßt die Menschen auf Georgisch. Die Arbeiterklasse von Batumi feiert die Ankunft und den Aufenthalt von Kautsky.

Die Zeitung *Sakartwelo* (Georgien) 1920, № 109

### Die Abreise der europäischen sozialistischen Delegation

Am späten Abend des 28. September verläßt die Delegation um 23:20 Uhr Tiflis und fährt nach Batumi, um nach Europa zurückzukehren. Der Regierungsvorsitzende N. Schordania, die Stellvertreter (Genossen) des Vorsitzenden der Konstituierenden Versammlung, Al. Lomtadise und S. Mdiwani, die Regierungsmitglieder, N. Ramischwili, N. Chomeriki, der Kommandeur der Garde, W. Dschugeli und andere sind am Bahnhof anwesend, um sich von der Delegation zu verabschieden. Die Delegationsmitglieder danken für den freundlichen Empfang. Sie stiegen in den Zug ein. Um 23:20 Uhr fährt der Zug ab. Die Delegation verläßt Batumi am 29. September.

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgien) 1920, № 220

### Die Abreise der Delegation von Batumi nach Europa

Am 29. September um 7 Uhr verläßt die europäische sozialistische Delegation Batumi. Vor dem Ablegen des Schiffes steigen die Delegationsmitglieder, sowie ihre Begleiter auf die Plattform hinauf. Folgende Personen waren mitunter anwesend: der Landwirtschaftsminister N. Chomeriki; D. Scharaschidse, W. Dschugeli, W. Mgeladse, Andschaparidse, B. Tschchikwischwili und andere. Einer der Begleiter wandte sich an die Delegationsmitglieder. É. Vandervelde hielt die Gegenrede: „Wir werden niemals die Liebe und den Respekt vergessen, mit denen Sie uns empfangen haben. Dieser Besuch ließ uns alle Probleme unseres Landes vergessen. Empfangen Sie unseren aufrichtigen Dank.“

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgien) 1920, № 222

### Ansprache der Delegationsmitglieder zum Abschied

Die sozialistische Delegation Europas verläßt Georgien und kehrt nach Europa zurück. Sie sendet einen brüderlichen Gruß an die Republik Georgien und an das georgische Volk. Die Delegation, welche von der Idee der einheitlichen Demokratie und dem engen Verhältnis der Arbeiter und Bauern durchdrungen ist, dankt Georgien. Damit erfüllt es das elementare Bedürfnis der Gerechtigkeit, das auf den Prinzipien des internationalen Sozialismus basiert,

um den Frieden auf der Welt zu verteidigen. Die Delegation erinnert sich an die Erklärung des Präsidenten Noe Schordania bei ihrer Ankunft in Tiflis, dass dieses Land keinem imperialistischen Land gehorchen kann und dass der Weg von Georgien sowohl nach Europa als auch nach Asien führt. Dieses Land muss von freien Menschen geschützt werden, die wie in der Vergangenheit, so auch in Zukunft ihre Freiheit und Unabhängigkeit schützen werden. „Wir verlassen die Grenzen Georgiens sehr begeistert von der Reise durch dieses Land. Einen starken Eindruck machte auf uns Kasbegi und Kachetien, das mit Weinbergen

bedeckt ist. Die dort versammelten Arbeiter hatten großen Respekt vor der Internationale, die ohne Demokratie unvorstellbar ist, wie auch die Demokratie nicht ohne den Sozialismus existiert. Die georgische Demokratie erklärte den Unterdrückern Krieg, einschließlich derer, die sich unter dem Deckmantel der Revolution verstecken. Das Land konnte seine eigene Freiheit verteidigen und an der Spitze der Internationale stehen. In diesem Kampf für die Freiheit und Unabhängigkeit sollte es auf das Mitgefühl des Weltproletariats hoffen. Es lebe das freie Georgien in der wiederhergestellten Internationale!“

Die Zeitung *Sakartwelos Respublika* (Die Republik Georgien)  
1920, №221

---





## **ERINNERUNGEN VON AKAKI TSCHENKELI AN DEN BESUCH DER SOZIALISTISCHEN DELEGATION<sup>1</sup>**

### ***17. September 1920***

„Ich konnte die sozialistische Delegation nicht in Adscharien empfangen da ich ärztliche Behandlung und Ruhe brauchte und nach Abastumani gefahren bin. Es gab wohl große Vorbereitungen für den Empfang in Tiflis. Ich hoffe, dass es nicht übertrieben wird. Aus meiner Sicht sollten wir die Konstituierende Versammlung nicht dazu einberufen. Es ist nicht angebracht, die wichtigste Institution des Landes zu jeder Veranstaltung einzuberufen, sei es eine Feier. Dieser Empfang der Gäste hätte eher auf der Volks und Parteiebene verlaufen sollen und nicht Regierungsebene. Die Delegation ist hier, um sich mit den örtlichen Gegebenheiten bekannt zu machen und nicht zu einem offiziellen Besuch.

### ***24. September 1920***

Ich bin so weit weg von Tiflis, dass ich nichts weiß... Ich konnte mir nur zwei Zeitungen beschaffen, die sich auf den Besuch der Delegation beziehen. Sie wird von den Menschen tatsächlich mit Begeisterung empfangen: die Reden am Bahnhof, bei der Konstituierenden Versammlung, im Arbeiter- und Gewerkschaftsrat; die Sitzung des Zentralkomitees der Sozialdemokratischen Partei, die Sitzung im Arbeiterpalast. Alles lief perfekt. Die Delegation zeigt großes Interesse daran, sich mit den Bedingungen des Landes vertraut zu machen. Sie besuchte die Region Kachetien, jetzt sind sie wahrscheinlich in Bordschomi. Ich denke, sie wird die Regionen Imeretien und Abchasien besuchen. Vielleicht ist es sogar besser, dass Kautsky nicht zusammen mit den Delegationsmitgliedern ankommen konnte, weil sonst die ganze Aufmerksamkeit auf ihn gerichtet wäre und die anderen Delegierten in den Hintergrund treten würden. Das wäre uns zum Nachteil gekommen, weil sie dann möglicherweise keinen guten Eindruck bekommen hätten und uns in Europa nicht unterstützen würden. Unser Volk hat sich von seiner Orthodoxie abgewandt und konnte die rechtmäßigen und teilweise sozialistisch-reformistischen Gäste herzlich empfangen: Einem Gast schaut man nicht aufs Maul. Ich kann Émile Vandervelde jedoch

<sup>1</sup> Aus dem Tagebuch, im Bibliotheksfonds der Staatlichen Ivane-Javakishvili-Universität Tbilissi aufbewahrt

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100

nicht verzeihen, dass er den Friedensvertrag von Versailles unterzeichnet hat! Wir sind Georgier und wenn wir einen Gast empfangen, zollen wir ihm viel Lob und Aufmerksamkeit. Mit einem solchen Empfang der Sozialisten werden die Botschaften der europäischen Regierungen vielleicht unzufrieden sein, aber so ist es besser: Wir müssen versuchen, die Unterstützung der Führer der Demokratie und des Sozialismus hier und in Europa zu gewinnen, um unsere Zukunft zu sichern.

Wir führten Verhandlungen mit anderen Regierungen. Wir waren höflich und loyal, aber wir müssen durch die Demokratie Einfluss auf sie nehmen. Es ist eine Art Kampf, den wir nicht nur hier, sondern auch in Europa führen. Die Delegierten verwendeten viele französische „Höflichkeitsformen“ in ihren Reden und haben sich ein Bild von uns als Verwirklicher des Sozialismus gemacht! Ich bin sicher, dass sie zutiefst in ihrem Herzen wissen, dass die Demokratie schließlich zur Machtübergabe an die Bauern führen wird. Wir können, wenn unsere Handlungen vernünftig sind, die Führung der Arbeiterklasse überlassen. Es hängt von der Entwicklung der Industrie des Staates und der kollektiven Wirtschaft ab. Wir haben Angst zuzugeben, dass wir uns mit Demokratie und nicht mit dem Sozialismus beschäftigen. Deshalb befinden wir uns bis jetzt an der Spitze des Landes und es ist ein echter Garant für den Aufbau des Sozialismus. Émile Vandervelde hob unsere wirtschaftlichen und finanziellen Schwierigkeiten hervor. Er befürchtete, dass wir in das Joch des ausländischen Kapitals gespannt werden können, aber er hoffte auch, dass Noe Schordanias Plan, der die Zusammenarbeit der Regierung mit mehr als der Hälfte des Anteils am ausländischem Kapital betrifft, uns von diesem Joch befreien wird. Wir haben diesen Plan zuerst in Berlin ausgearbeitet. Danach ist viel Zeit vergangen aber noch nichts getan. Unsere Oberflächlichkeit, unsere Untätigkeit und Nachlässigkeit im wirtschaftlichen Kontext machen mir große Sorgen.

Der Besuch der Delegation ist ein großer Erfolg. Er verbessert unsere innen- und außenpolitische Lage zwar nicht materiell, aber moralisch. Unser Volk liegt falsch in der Annahme, dass die europäische Demokratie uns sofort helfen kann; sie ist immer noch schwach, aber solche Hoffnungen machen unserem Volk Mut. Es wäre gut, wenn unsere Delegation nach Armenien fahren könnte, um die Gemeinsamkeiten und Unterschiede zu sehen, sowie um unsere Grenzen zu sichern. Es könnte noch besser sein, wenn sie nach Baku zu fahren, aber die Bolschewiki werden keinen Zugang gewähren! Sowjetrußland weigerte sich, die Delegation zu empfangen. Zu meinem Bedauern konnte ich am Empfang der Europäischen Delegation nicht teilnehmen. Die Delegationsmitglieder kennen mich, und ich fürchte, sie werden denken, dass ich es vermeide, mich mit ihnen zu treffen.

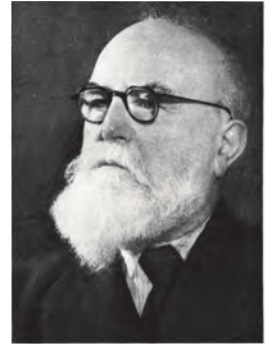
## **2. Oktober 1920**

Ich bin aus Abastumani zurückgekommen. Jeder ist beeindruckt von dem Besuch der europäischen sozialistischen Delegation. Die Delegation war glücklich hier zu sein, war aber nach so vielen Abendessen und Reden erschöpft. Überall wurde die Delegation festlich aufgenommen, aber sie konnte die Menschen nicht beim Arbeitsprozess beobachten, was ein Fehler war. Louis de Brouckère, der eine Vollmacht von der belgischen Regierung bekam, blieb in Georgien. Er lernt alles im Detail kennen und ist sehr professionell. Ich bedauere sehr, dass ich mich nicht mit den Delegationsmitgliedern treffen konnte.“

## BIOGRAPHIEN

**Louis de Brouckère** (1870-1951) war ein belgischer Sozialist, Journalist, Professor an der Freien Universität Brüssel, Mitglied der Belgischen Königlichen Akademie und der Zweiten Sozialistischen Internationale. Er war während des Ersten Weltkriegs an einer Antikriegskampagne beteiligt.

*Im September 1920 besuchte er als Mitglied der europäischen sozialistischen Delegation die Demokratische Republik Georgien.*



**Jean Joseph Camille Huysmans** (1871-1968) war Vorsitzender der Sozialistischen Partei, Premierminister des Königreichs Belgien und Sekretär der Zweiten Sozialistischen Internationale.

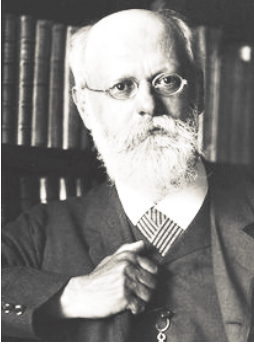
*Im September 1920 besuchte er mit seiner Frau und seinem Kind als Mitglied der europäischen sozialistischen Delegation die Demokratische Republik Georgien.*



**Albert Inghels** (1872-1941) war ein französischer Sozialist, Abgeordneter des Parlaments der Dritten Französischen Republik, Mitglied der Zweiten Sozialistischen Internationale, Leiter der sozialistischen Zeitung *Cri du Nord*. Er war als Sekretär des Nationalen Textilarbeiterverbandes Frankreichs tätig. Inghels arbeitete an einem Plan, um den durch den Zweiten Weltkrieg verursachten Schaden zu beseitigen.

*Im September 1920 besuchte er als Mitglied der europäischen sozialistischen Delegation die Demokratische Republik Georgien.*





**Karl Johann Kautsky** (1854-1938) war ein Philosoph, Journalist, marxistischer Theoretiker, Vorsitzender der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands und der Zweiten Sozialistischen Internationale. Im Jahre 1891 bereitete er zusammen mit August Bebel und Eduard Bernstein das Erfurter Programm der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Er veröffentlichte das Buch *Georgien: Eine Sozialdemokratische Bauernrepublik*.

*Im September 1920 besuchte er mit seiner Frau Luise Kautsky als Leiter der europäischen sozialistischen Delegation die Demokratische Republik Georgien.*



**James Ramsay MacDonald** (1866-1937) war Vorsitzender der Labour-Partei und Premierminister des Vereinigten Königreichs. Er war jahrelang Herausgeber der linken Zeitschrift *The Socialist Review*. Während des Ersten Weltkriegs war MacDonald bekannt für seine radikalen pazifistischen Forderungen und führte eine Antikriegspropaganda. Er bereiste Sowjetrußland.

*Im September 1920 besuchte er zusammen mit europäischen Sozialisten die Demokratische Republik Georgien.*



**Adrien Theodore Ernest Marquet** (1884-1955) war ein französischer Sozialist, Bürgermeister von Bordeaux, auch Staats-, Verkehrs- und Innenminister Frankreichs. Er war als Sekretär der Organisation der Sozialdemokratischen Partei Gironde tätig. Marquet war Herausgeber der linken Zeitung *Cri populaire* und Mitglied der Zweiten Sozialistischen Internationale.

*Im September 1920 besuchte er als Mitglied der europäischen sozialistischen Delegation die Demokratische Republik Georgien.*



**Pierre Narcisse Renaudel** (1871-1935) war ein französischer Sozialist, Mitglied des französischen Parlaments und einer der Führer der Zweiten Sozialistischen Internationale. Ab 1906 war Renaudel Chefredakteur der wichtigsten politischen Zeitung der Sozialistischen Partei Frankreichs *l'Humanité* und dann Herausgeber der Zeitschrift *La Vie Socialiste*.

*Im September 1920 besuchte er als Mitglied der europäischen sozialistischen Delegation die Demokratische Republik Georgien.*

**Thomas (Tom) Shaw** (1872-1938) war ein Mitglied der britischen Labour-Partei, Politiker, Militär- und Gewerkschaftssekretär des Vereinigten Königreichs. Er war auch Sekretär der Arbeiter- Internationale. Im Jahre 1920 leitete Shaw den Genfer Sozialistischen Kongress. Er bereiste Sowjetrußland.

*Im September 1920 besuchte er als Mitglied der europäischen sozialistischen Delegation die Demokratische Republik Georgien.*



**Ethel Annakin-Snowden** (1881-1951) war eine britische sozialistische und feministische Politikerin, Bürgeraktivistin, Journalistin. Sie war bekannt als eine der Führenden der suffragistischen Bewegung im frühen 20. Jahrhundert in Großbritannien. Während des Ersten Weltkriegs war sie bekannt für ihre radikalen pazifistischen Forderungen und führte eine Antikriegspropaganda. Während des Ersten Weltkriegs bereiste sie Großbritannien, Kanada, die USA und nach dem Krieg Sowjetrußland.

*Im September 1920 besuchte sie zusammen mit der europäischen sozialistischen Delegation die Demokratische Republik Georgien.*



**Émile Vandervelde** (1866-1938) war Gründer und Vorsitzender der Arbeiterpartei in Belgien. Er war Abgeordneter verschiedener Konvokationen des belgischen Parlaments. Er war Justiz, Außen- und Gesundheitsminister. Von 1900 bis 1918 leitete Vandervelde die Zweite Sozialistische Internationale. Er unterstützte die Gründung des Völkerbundes und leitete die belgische Delegation während der Versailler Gespräche.

*Im September 1920 besuchte er mit seiner Frau als Mitglied der europäischen sozialistischen Delegation die Demokratische Republik Georgien.*



**Noe Chomeriki** (1882-1924) war Journalist, georgischer Sozialdemokrat, Landwirtschaftsminister der Demokratischen Republik Georgien. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland ging er ins Exil. Er wurde zum Vorsitzenden der Politischen Kommission in Konstantinopel ernannt. Im Jahre 1923 wurde Chomeriki von den Bolschewiki verhaftet und im Jahre 1924 erschossen.





**Alexander Dgebuadse** (1883-1937) war ein georgischer Sozialdemokrat. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Er war militärischer Berater der Demokratischen Republik Georgien. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland blieb er in Georgien. Er wurde wegen Kritik an Stalin verhaftet und dann im Jahre 1937 erschossen.



**Walerian Dschugeli** (1887-1924) war ein Militär, Politiker, georgischer Sozialdemokrat, Mitglied des Exekutivkomitees des Rates der Arbeiter- und Soldatendeputierten von Tiflis und des Nationalrates Georgiens. Ab 1918 war er Mitglied des Transkaukasischen Sejms und des Parlaments Georgiens. Ab 1917 war Dschugeli Kommandeur der Roten Garde Georgiens, die ab Juni 1918 in Volksgarde unbenannt wurde. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland ging er ins Exil. Er führte den Aufstand 1924 und kehrte nach Georgien zurück, wo er verhaftet und im selben Jahr erschossen wurde.

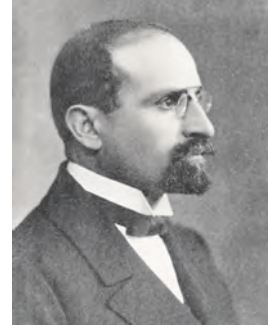


**Barnaba Dswelaia** (1880-1937) war ein georgischer Sozialdemokrat, Mitglied der Konstituierenden Versammlung der Demokratischen Republik Georgien. Er war der Führer der Sozialdemokratischen Partei im Bezirk Senaki. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland blieb er in Georgien. Dswelaia führte den Aufstand im Jahre 1924 in Senaki und wurde 1937 erschossen.



**Ewgeni Gegetschkori** (1881-1954) war ein Rechtsanwalt, einer der Führer der georgischen Sozialdemokratie. In den Jahren 1907-1912 war er Abgeordneter der III. Staatsduma aus der Provinz Kutaissi. Er war Vorsitzender des Transkaukasischen Kommissariats ab 1917. Im Jahre 1919 war Gegetschkori Mitglied der Konstituierenden Versammlung. Im Jahre 1919 wurde er zum Außenminister der Demokratischen Republik Georgien und dann im Jahre 1920 zum Justizminister gewählt. Im Jahre 1920 war er auf einer diplomatischen Mission in Italien, Großbritannien und Frankreich. Nach der Besetzung von Georgien durch Sowjetrußland wanderte er nach Frankreich aus.

**Grigol Giorgadse** (1879-1937) war ein Rechtsanwalt, Historiker, georgischer Sozialdemokrat. Im April 1918 wurde er zum Kriegsminister der Transkaukasischen Föderativen Republik gewählt. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Giorgadse wurde zum Verteidigungsminister der Demokratischen Republik Georgien gewählt. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland blieb er in Georgien und arbeitete als Anwalt. Er wurde im Jahre 1937 erschossen.



**Konstantine Gwardshaladse** (1884-1969) war Diplomat, einer der Führer der georgischen Sozialdemokratie. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Gwardshaladse war Genosse (Stellvertreter) des Außenministers der Demokratischen Republik Georgien. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland wanderte er nach Frankreich aus.



**Konstantine Kandelaki** (1883-1959) war ein georgischer Sozialdemokrat. Kandelaki wurde zum Genossen (Stellvertreter) Finanz- und Handelsminister und danach zum Minister (1919-1921) ernannt. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland wanderte er nach Frankreich aus.



**Alexander Lomtadse** (1882-1924) war ein georgischer Sozialdemokrat. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Lomtadse wurde zum Genossen (Stellvertreter) des Vorsitzenden der Konstituierenden Versammlung Georgiens ernannt. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland blieb er in Georgien. Er wurde im Jahre 1922 verhaftet und starb im Jahre 1924 im Gefängnis von Taschkent.







**Wlasa Mgeladse** (1868-1943) war einer der Führer der georgischen Sozialdemokratie. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland wanderte er zunächst nach Deutschland und dann nach Frankreich aus.



**Isidore Ramischwili** (1859-1937) war Lehrer, Aufklärer und einer der Gründer und Führer der georgischen Sozialdemokratie. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Er wurde im Jahre 1921 beschuldigt, gegen Stalin zu sein und verhaftet. Ramischwili wurde aus Georgien vertrieben und im Jahre 1937 erschossen.



**Noe Ramischwili** (1881-1930) war einer der Gründer und Führer der georgischen Sozialdemokratie, erster Vorsitzender der Regierung der Demokratischen Republik Georgien, Innenminister, Volks- und Bildungsminister. Nach der Revolution von 1917 war er Vorsitzender des transkaukasischen Zentrums des Bauernrates, Mitglied des Zentralkomitees der georgischen Menschewiki. Ramischwili war Herausgeber der Zeitung *Ertoba* (Einigkeit). Im Jahre 1917 wurde er zum Mitglied des Nationalrates Georgiens gewählt. Ramischwili war Mitglied der Transkaukasischen Sejms sowie Innenminister der Transkaukasischen Demokratisch-Föderativen Republik. Am 26. Mai 1918 wurde die Provisorische Regierung Georgiens unter der Führung von Noe Ramischwili gebildet, trat jedoch innerhalb eines Monats zurück und übergab die Führung an Noe Schordania. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland verließ er das Land und ging nach Frankreich ins Exil. Im Jahre 1930 wurde er auf der Straße in Paris ermordet.



**Konstantine Sabachtaraschwili** (1884-1938) war ein georgischer Sozialdemokrat, Diplomat, Botschafter der Demokratischen Republik Georgien in Italien. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Sabachtaraschwili war kurze Zeit zuerst als Stellvertreter des Innenministers und dann Außenministers der Demokratischen Republik Georgien tätig. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland wanderte er nach Frankreich aus.

**Dawit Scharaschidse** (1877-1935) war ein georgischer Sozialdemokrat. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Vom Tag der Gründung der sozialdemokratischen Zeitung *Борьба* war er als Redakteur tätig. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland wanderte er nach Istanbul und dann nach Frankreich aus.



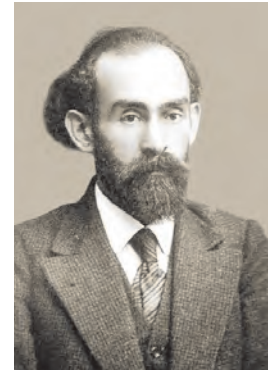
**Noe Schordania** (1868-1953) war einer der Gründer und Führer der georgischen Sozialdemokratie, Publizist, Vorsitzender der Regierung der Demokratischen Republik Georgien. Im Jahre 1906 wurde er zum Abgeordneten der I. Staatsduma Russlands gewählt und war Vorsitzender der Sozialdemokratischen Fraktion. Im Jahre 1917 leitete er das Exekutivkomitee des Arbeiter- und Soldatenrates von Tiflis und das Regionalzentrum des Transkaukasischen Arbeiter, Soldaten- und Bauernrates. Im November 1917 wurde er zum Vorsitzenden des Nationalrates, des Exekutivkomitees und des Präsidiums gewählt. Ab 1918 leitete Schordania die Sozialdemokratische Partei Georgiens, die sich von der Sozialdemokratischen Partei Russlands getrennt hat. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland wanderte er nach Frankreich aus.



**Biktor Tewsaiia** (1883-1932) war ein georgischer Sozialdemokrat. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Tewsaiia war als diplomatischer Vertreter der Demokratischen Republik Georgien in der Ukraine tätig. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland blieb er in Georgien und hat sich mit der sowjetischen Regierung durch schriftliche Zustimmung „versöhnt.“ Er hat Selbstmord begangen.



**Benjamin Tschchikwischwili** (1881-1924) war ein georgischer Sozialdemokrat, Mitglied der Konstituierenden Versammlung der Demokratischen Republik Georgien. Er war Bürgermeister von Tiflis, Gouverneur von Abchasien, Generalgouverneur der Distrikte Kutaissi und Batumi. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland wanderte er nach Frankreich aus. Im Jahre 1924 kehrte er zurück, um einen Aufstand zu organisieren. Er wurde verhaftet und erschossen.





**Nikolos (Karlo) Tschaidse** (1864-1926) war einer der Gründer und Führer der georgischen Sozialdemokratie. In den Jahren 1907-1912 und 1912-1917 war er Abgeordneter der III. und IV. Staatsduma Russlands, Vorsitzender der Sozialdemokratischen Fraktion. Ab 1917 wurde er zum Vorsitzenden (zuerst in Sankt-Petersburg) des Zentralen Exekutivkomitees des Rates der Arbeiter- und Soldatendeputierten Russlands gewählt. Im Februar 1918 war Tschaidse Vorsitzender des Transkaukasischen Sejms. Im selben Jahr war er als Vorsitzender des Nationalrates und dann der Konstituierenden Versammlung tätig. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland ging er ins Exil. Im Jahre 1926 hat er Selbstmord begangen.



**Akaki Tschenkeli** (1874-1959) war ein georgischer Sozialdemokrat, Diplomat. In den Jahren 1918-1921 war er Mitglied des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens. Er wurde zum Außenminister der Demokratischen Republik Georgien gewählt. Er war außerordentlicher und bevollmächtigter Botschafter der Demokratischen Republik Georgien in Frankreich. Im Jahre 1917 war Tschenkeli als Innenkommissar des Transkaukasischen Kommissariats und dann als Vorsitzender der Regierung der Transkaukasischen Demokratisch-Föderativen Republik tätig.



**Irakli (Kaki) Zereteli** (1881-1959) war ein Publizist, einer der herausragenden Führer der georgischen Sozialdemokratie und der II. Staatsduma Russlands. Er war einer der Führer der Februarrevolution 1917. Zereteli nahm er als Vertreter Georgiens an der Versailler Friedenskonferenz teil. Im Mai 1917 wurde er zum Abgeordneter der Provisorischen Koalitionsregierung Russlands und zum Minister für Post und Telegraphen gewählt. Er war als Führer der Sozialdemokratischen Arbeiterpartei des Transkaukasischen Sejms, des Nationalrates und der Konstituierenden Versammlung Georgiens tätig. Nach der Besetzung Georgiens durch Sowjetrußland wanderte er zunächst nach Frankreich und dann nach New York aus.

# Visite des Socialistes européens en Géorgie

## I



## AVANT-PROPOS

Cet ouvrage est dédié au centenaire de la visite de la Seconde Internationale de l'Europe en Géorgie. C'était un évènement d'une grande importance pour l'histoire contemporaine du pays. Cette visite a été appréciée par des partis politiques européens. La décision de la visite de l'Internationale socialiste en Géorgie a été prise durant la Conférence de la Seconde Internationale de Genève, en été de 1920. Le but de la visite était de faire la connaissance de la situation politique, économique et culturelle de la Géorgie, afin de convaincre les Grandes Puissances à reconnaître de jure la jeune République démocratique de Géorgie.

Le Gouvernement géorgien s'est particulièrement préparé pour l'accueil solennel des invités. Les membres de la Délégation ont été accueillis le 14 septembre 1920, à Batoumi. De différentes régions les ont accueillies chaleureusement. Une séance extraordinaire s'est déroulée à l'Assemblée Constituante. Pour l'élite politique géorgienne et le peuple la visite de la Seconde Internationale avait une grande importance au niveau de leur reconnaissance internationale.

Cet espoir était fondé. En rentrant dans leurs pays, les socialistes européens ont donné une évaluation positive dans des articles et des comptes rendus. Karl Kautsky, dirigeant socialiste renommé, n'a pu venir en Géorgie avec la délégation pour cause de maladie. Il est arrivé plus tard. En rentrant il a écrit l'ouvrage : « Géorgie, une république paysanne social-démocrate : impressions, observations ». Sa traduction a été préparée et éditée par l'Université d'Etat de Tbilissi avec la collaboration de la Fondation Friedrich Ebert en 2018.

Dans la première volume nous présentons aux lecteurs : la presse géorgienne de l'époque, qui décrit la visite de la Seconde Internationale, des impressions, et dans la seconde : des comptes rendus des membres de la délégation, que l'Institut Emile Vandervelde (Bruxelles) nous a fait parvenir ; les photos conservées à la Bibliothèque de l'Université d'Etat de Tbilissi, aux Archives Nationales de Géorgie, à la Bibliothèque Nationale du Parlement, à l'Institut Emile Vandervelde et à la collection privée de Thierry Berichvili.

Notre ouvrage est important pour le large public, intéressé par l'histoire des partis politiques de Géorgie.

**Zurab Gaiparashvili**

## NOUS ÉTIONS TOUJOURS TENDUS VERS L'OCCIDENT

L'Assemblée Constituante de la République démocratique de Géorgie a accueilli les invités européens lors d'une séance solennelle. Le président de la séance, Alexandre Lomtadzé, les leaders de tous les partis représentés au Parlement : Grigol Guiorgadzé, Chalva Meskhichvili, Guiorgui Gvazava, Grigol Vechapeli, Ter-Petrossian et les autres hommes politiques ont prononcé les discours de bienvenue.

Parmi les hôtes géorgiens il y avait un homme apolitique et non-socialiste, l'écrivain Grigol Robakidzé. Il a attiré l'attention des Européens pour souligner les relations entre la Géorgie et l'Occident dans le passé et l'aspiration permanente de la Géorgie envers l'Europe : « Pendant deux mille ans les Géorgiens vous attendaient » - l'écrivain sous-entendait le partenariat militaire et politique entre la Géorgie et l'Empire romain au I-II siècles, la lutte de l'Empire romain et du Royaume d'Ibérie (la Géorgie de l'Est) contre l'Empire Parthe. Et ce jour, l'écrivain voulait voir la perspective de futures relations lors de cette visite des leaders de la Seconde Internationale entre la Géorgie et l'Europe. « Nous étions toujours tendus vers l'Occident, disait Grigol Robakidzé et il parlait de l'histoire de deux mille ans de la Géorgie et pas d'un ou deux siècles.

Quelques leaders de la Seconde Internationale avaient déjà des contacts personnels ou organisationnels avec le monde révolutionnaire géorgien. Rappelons-nous qu'un des leaders distingués de la Délégation socialiste, Camille Huysmans était étroitement lié à l'expédition révolutionnaire-militaire du navire « Sirius » de 1905. Selon des données, en été de 1905, les sociaux-fédéralistes géorgiens ont acheté un grand lot d'armes – 8 500 fusils avec les munitions – en Hollande. Camille Huysmans a aidé des Géorgiens pour cet achat. Des Services de Sécurité russes prétendaient que « le Comité international » a été lié à cette affaire. En vérité ce comité n'était que le bureau de la Seconde Internationale, dont le secrétaire était Camille Huysmans, leader du parti socialiste belge, en 1905, et le Président de l'Internationale était Emile Vandervelde.

D'autres personnalités géorgiennes avaient des contacts avec la Seconde Internationale. Début de 1917 l'Internationale a édité des interventions de la réunion de Stockholm. Parmi ces interventions il y a celles de Mikhako Tsereteli et de Guiorgui Matchabeli (représentants du Comité de l'Indépendance de Géorgie). Ce qui prouve que les membres de la Seconde Internationale soutenaient non seulement le mouvement socialiste de Géorgie et d'autres pays, mais aussi le mouvement national.

Au mois de septembre de 1920, Camille Huysmans, Emile Vandervelde et d'autres dirigeants européens sont venus en Géorgie pour régler des problèmes de haute importance pour la Géorgie. Ils devaient faire connaissance du pays et puis réussir à obtenir sa reconnaissance de jure par l'Entente et les pouvoirs de leurs propres pays.

A cette époque la Seconde Internationale, les organisations ouvrières et socialistes de l'Europe occidentale avaient une grande influence sur les pouvoirs de leurs pays. Avant l'arrivée de la Délégation en Géorgie ses membres avaient déjà soutenu son indépendance en 1919. En février de 1919, à la Conférence de la Seconde Internationale la résolution spéciale a été rédigée concernant la question de la Géorgie : « A la suite de la demande du parti social-démocrate de Géorgie, la Conférence Internationale Socialiste déclare que selon sa considération, la demande de l'indépendance nationale de la part de Géorgie est juste et conforme à la régulation fondamentale du droit du peuple, l'autodétermination, qui a longtemps été proclamée par l'Internationale et acceptée dans le programme du Président Wilson comme une base du traité. Le peuple géorgien a montré un bon esprit politique en créant un système démocratique et républicain malgré de dures conditions. Il y a déjà huit mois qu'il vit en indépendance. C'est pour quoi, la Conférence Internationale Socialiste demande à la Conférence de Paix, la reconnaissance officielle de l'indépendance de la Géorgie. Nous sommes contre aucune tutelle d'un ou de plusieurs Etats, contre aucune surveillance de ses institutions démocratique. » (Journal « République Géorgienne », 5 juin, 1919).

La Seconde Internationale était la première organisation internationale qui soutenait l'indépendance de la Géorgie et de plus, qui demandait au Conseil suprême de l'Entente de reconnaître l'indépendance de la Géorgie. Et c'était au début de 1919, où la Conférence de Paix de Paris ne menait pas encore des discussions concernant la reconnaissance de facto de la Géorgie.

En septembre 1920, la Géorgie a été reconnue de facto et la reconnaissance de jure était à l'ordre du jour. La réunion extraordinaire de l'Assemblée Constituante de Géorgie mettaient en relief l'importance de la reconnaissance de jure du pays.

Alexandre Lomtadzé, vice-président de l'Assemblée Constituante et président de la séance : « ... il y a beaucoup d'obstacles sur notre chemin et parmi eux, le fait que nous ne sommes pas encore reconnus de jure. Nos invités sont au courant mais je voudrais souligner cette question depuis cette tribune, notre reconnaissance de jure doit se réaliser le plus vite possible, car cela est nécessaire pour les intérêts vitaux de notre peuple et sa république démocratique. »

Léo Chenguelaïa, président de la fraction social-révolutionnaire : « Messieurs ! Pour le moment l'Europe nous a officiellement reconnu de facto, mais pas encore de jure ». Alexandre Lomtadzé répond à cette réplique : « L'Assemblée Constituante est unanime au sujet de notre reconnaissance de jure le plus vite possible. »

La Seconde Internationale s'est penchée sur la question de l'indépendance et la reconnaissance de jure de la Géorgie. Les membres de l'Internationale ont lancé une campagne sans précédent dans les pays européens : ils organisaient des manifestations, des meetings, des démonstrations où on entendait des demandes de la reconnaissance de jure de la Géorgie. Dans la presse de Paris, de Londres, de Bruxelles, d'Amsterdam, de Rome et d'autres villes principales on voit des articles soutenant la Géorgie, parlant des résolutions et des demandes à l'adresse de la



Conférence de Paris. Les actions, les efforts des membres de l'Internationale ont joué un rôle important pour la reconnaissance de jure de la Géorgie par le Conseil suprême de l'Entente à la fin du mois de janvier, 1921.

L'Internationale a tenu sa parole, mais il y avait quelques prudences dans les démarches des institutions officielles de l'Europe. Le 27 janvier, 1921, le Ministre des Affaires Etrangères de France Aristide Briand a envoyé une lettre à son homologue géorgien : « J'ai immédiatement présenté votre lettre à la Conférence. Celle-ci a unanimement décidé de reconnaître le Gouvernement de la Géorgie de jure. Comme c'était le cas pour la reconnaissance « de facto » cette fois aussi les Etats de l'Entente avaient fait la même note et ont reconnu « De jure le Gouvernement de la Géorgie ».

En Droit International il existe deux types de reconnaissance de l'Etat. Le premier c'est la reconnaissance de l'Etat comme sujet de Droit International par un autre ou d'autres Etats, ce qui veut dire que l'Etat est reconnu a part entière comme membre de la communauté internationale, sous le statut indépendant et souverain.

Le deuxième type c'est la reconnaissance du Gouvernement, qui n'a encore pas le vrai pouvoir étatique, mais qui essaie de l'avoir. Ce type de reconnaissance veut dire que le Gouvernement est reconnu comme le gouvernement légitime de l'Etat et il peut le représenter au niveau international. Ce type de reconnaissance a souvent lieu pendant les révolutions ou les coups d'Etats.

Donc la première République de la Géorgie est reconnue comme sujet de Droit International sous le statut du Gouvernement, comme c'était le cas de la reconnaissance de facto. Cela faisait l'impression que cette notice assez vague laissait la possibilité au pays agresseur de l'utiliser à son avantage. Est-ce que la Seconde Internationale a envisagé cela, quand elle a signalé dans la résolution de la Conférence de Berne qu'il était tout à fait exclu, toute influence, tout mandat ou toute surveillance sur la Géorgie, « Nous sommes contre toute tutelle, d'un ou de plusieurs Etats, contre toute surveillance de ses institutions démocratique » ?

La réalité politique internationale n'a pas pris en compte les principes de la pure démocratie de l'Internationale. En faisant la démagogie et en déformant la réalité objective, la Russie soviétique a réussi à mettre dans le cadre de la diplomatie internationale l'invasion soviétique de la Géorgie. De l'extérieur tout était « acceptable » pour les institutions européennes, il semblait que ce n'était pas l'occupation d'un pays, c'était seulement le changement du gouvernement, comme ci la reconnaissance de l'indépendance de la République de Géorgie signée par la Russie soviétique le 7 mai 1920, n'était pas annulée et la Géorgie s'inscrivait volontairement dans la fédération des états soviétiques.

Tout a été fini, la République démocratique de la Géorgie a cessé son existence. Seul le gouvernement géorgien parti en émigration continue à exister. Il revenait auprès des organes et des institutions de différents Etats pour obtenir l'accès aux Conférences internationales et le soutien des anciens amis socialistes, qui à cette période étaient des premiers ministres, des ministres, des parlementaires, ou des personnalités influentes.

Mais en vain, l'Europe officielle a été obligée de fermer les portes des Ministères devant des états ex-indépendants qui ce jour-là faisaient partie de l'espace soviétique, parmi eux – le gouvernement de la Géorgie.

L'Internationale socialiste, l'organisation influente mais toujours dans l'opposition, et ses partis socialistes de différents pays, sont restés fidèles au gouvernement géorgien et l'on soutenu très longtemps.

Parti en émigration, le gouvernement géorgien a fait la déclaration pour tous les partis socialistes et les organisations ouvrières depuis Istanbul. Au mois d'avril de 1921, le gouvernement émigré est arrivé à Paris, Noé Jordania est intervenu au Comité central du parti socialiste de France. Le sujet de l'intervention était la situation de la Géorgie. L'auditoire posait des questions autour de ce qui s'est passé en réalité en Géorgie. L'Europe a été désinformée par une forte contre-propagande russe soviétique. Beaucoup de personnes pensaient qu'en Géorgie il y avait une insurrection anti-menchevique. Mais la Seconde Internationale et les partis socialistes connaissaient très bien la réalité. Suite à l'exposé de Noé Jordania le parti socialiste français a préparé un manifeste et s'est adressé aux ouvriers de son pays. Il leur demandait de protester contre l'occupation de la Géorgie par la Russie soviétique.

Le 13 juin 1921, Noé Jordania est parti en visite en Belgique où il a été accueilli par l'organisation syndicale du pays. En France et en Belgique le soutien et la solidarité envers la Géorgie ont été exprimé par des lettres, des articles, des réunions, de différentes formes de protestations etc.

En 1921, au mois de novembre, N. Jordania est parti en Angleterre pour assister à la Conférence annuelle du parti ouvrier. Sauf des déclarations du soutien, là on a préparé une résolution selon laquelle le peuple géorgien « devait avoir la possibilité de choisir le système de son gouvernement, sans aucune menace armée contre lui. »

La Commission a aussi soutenu l'initiative des sociaux-démocrates géorgiens, qui concernait à la création de la commission paritaire des représentants des partis socialistes et communistes. Ces derniers devaient surveiller le referendum en Géorgie. Ce referendum devait déterminer l'avenir du pays. Sans aucune exagération, on peut imaginer la réaction joyeuse du Kremlin à propos de ce projet. Il est étonnant comment est-ce que les Anglais réalistes pouvaient accepter un tel projet<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> გიორგი ცხოვრებაძე, ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია და საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხი 1921-1925 წლებში. გამომც. „მერიდიანი“. თბილისი. 1996. გვ. 60-61. [Giorgui Tskhovrebadzé, Emigration politique géorgienne et la question de l'indépendance de la Géorgie 1921-1925. Tbilissi : Meridiani, 1996. pp. 60-61].

## LA CHRONIQUE DES ACTIVITÉS DE LA SECONDE INTERNATIONALE ET LA SOCIAL-DÉMOCRATIE EUROPÉENNE ENVERS LA GÉORGIE

- **En été 1921, Nicolas Tchéidzé et Noé Ramichvili ont été en Allemagne. Ils ont été accueillis par Karl Kautsky, Edouard Bernstein, Friedrich Ebert, président de l'Allemagne (de la république de Weimar) et d'autres personnalités. Les rencontres et les réunions exprimaient la solidarité à la Géorgie.**
- **Ensuite, N. Tchéidzé et N. Ramichvili sont allés en Pologne et au Danemark. Les résultats ont été pareils. Une manifestation du soutien de la Géorgie qui comptait 200 000 personnes a eu lieu en Hollande. Pour la popularisation de l'indépendance de la Géorgie et pour l'obtention du soutien, Evguéni Guéguétchkori et Simon Mdivani sont allés en Italie.**
- **Le 22 novembre, la réunion du Comité exécutif a préparé une résolution qui soutenait l'indépendance de la Géorgie et demandait le retrait des troupes armées du pays.**
- **Les Européens rendaient aussi visite aux Georgiens mais en République socialiste soviétique de Géorgie. Ils voulaient faire la connaissance de la réalité de la Géorgie occupée. En 1922, au mois de mars, l'éditeur de l' « Arbeiter – Zeitung », journal principal du parti socialiste de l'Autriche, Julius Braunthal est venu en Géorgie.**

Des protestations, des demandes et des déclarations pareilles provenaient des pays européens influencées par la Seconde Internationale et des partis ouvriers, contre la Russie soviétique. En 1921-1922, pendant l'insurrection de Svanétie, la Seconde Internationale a demandé au gouvernement de Moscou d'arrêter le massacre. Elle a proposé à Moscou de créer une commission de neuf personnes, membres des trois Internationales, qui surveilleraient la situation entre la Géorgie et la Russie, et en tireraient des conclusions<sup>1</sup>.

Malheureusement, les actions de solidarité de la Seconde Internationale et des partis socialistes européens n'ont eu de résultat. L'avenir du monde était déterminé par les grandes puissances et non pas par les opposants des gouvernements de ces pays, malgré leurs influences. De nouvelles tendances se dessinaient dans le monde. Petit à petit l'Europe reconnaissait l'Etat russe soviétique et établissait avec lui des relations commerciales et économiques. Un des premiers états qui a signé un traité de Rapallo avec la Russie soviétique était l'Allemagne (la république de Weimar). Ce traité était important pour la Géorgie

<sup>1</sup> ნესტან (ელისაბედ) კირთაძე. ევროპა და დამოუკიდებელი საქართველო. 1919-1923 წწ. თბილისი. 1997. გვ. 207-212 [Nestan (Elisabeth) Kirtadzé, L'Europe et la Géorgie indépendante. 1919-1923. Tbilissi, 1997. p. 207-212].

car il a été ratifié par d'autres pays soviétiques comme : la Biélorusse, l'Ukraine, l'Arménie, l'Azerbaïdjan. La Géorgie l'a ratifié le 12 février 1922 ce qui voulait dire que l'Allemagne a reconnu la République socialiste soviétique de Géorgie. A ce sujet Vladimir Akhmetelachvili écrivait à Noé Jordania : « La démarche du gouvernement allemand est horrible, car le traité de Rapallo touche la Géorgie. Avec cet acte l'Allemagne a effacé notre pays, l'existence indépendante de la Géorgie et la représentation diplomatique à Berlin. »<sup>1</sup>

En février 1924, des relations diplomatiques ont été établies entre l'Angleterre et l'Union soviétique. Puis, de nombreux pays d'Europe et du monde ont suivi le même chemin.

Suite à ces actions, les démarches de la Seconde Internationales devenaient de plus en plus faibles. Mais l'histoire consigne et doit consigner le soutien et la fidélité de la Seconde Internationale et la démocratie européenne, envers la République indépendante de Géorgie.

**Dimitri Shvelidze**

Docteur en Histoire

Professeur

---

<sup>1</sup> ამონარიდი მოყვანილია გიორგი ცხოვრებაძის ნაშრომიდან „ქართული პოლიტიკური ემიგრაცია და საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხი 1921-1925 წლებში“, გვ. 52 [Extrait de l'œuvre de Guiorgui Tskhovrebadzé, Emigration politique géorgienne et la question de l'indépendance de la Géorgie 1921-1925. p. 52].

## LA GÉORGIE, LE SOCIALISME EUROPÉEN ET LA SECONDE INTERNATIONALE

Le 14 septembre, la délégation des socialistes européens arrive à Batoumi afin de passer un séjour dans « le premier pays socialiste d'Europe ». Les frais de voyage sont payés par le Gouvernement de la République géorgienne. La Délégation voyageait sous la surveillance des services secrets de l'Occident. La visite devient bénéfique pour les Géorgiens, aussi bien que pour les invités. La jeune république avait beaucoup de problèmes fondamentaux au niveau économique. Le Gouvernement géorgien a hérité d'une économie catastrophique due à l'effondrement de l'empire russe, il luttait contre l'hyperinflation, contre le chômage et contre une faible production. En octobre de 1920, le président du Gouvernement, Noé Jordania déclare : « Aujourd'hui nous ne nous dirigeons plus vers la catastrophe, nous sommes devant elle et chacun de nous voit cela et chacun de nous est très inquiet de cette situation<sup>1</sup>. » Pour le Gouvernement de la Géorgie la visite des leaders européens apparaissait comme un soutien aux citoyens géorgiens. Elle apportait un peu de lumière au socialisme dans le combat contre la corruption et contre la pauvreté.

Cette visite a mis en relief les relations que les social-démocrates géorgiens avaient avec des leaders socialistes européens. Depuis 1890, les social-démocrates géorgiens prenaient l'inspiration des « maîtres socialistes » comme Jean Jaurès, Karl Kautsky, Eduard Bernstein, Otto Bauer. Les leaders de la social-démocratie géorgienne, Noé Jordania, Akaki Tchenkéli et Noé Ramichvili ont fait des séjours pendant des années en Allemagne, en Suisse et en France en tant qu'étudiants ou comme exilés. Ils connaissaient personnellement leurs contemporains européens. Les social-démocrates géorgiens ont construit une des plus fortes et une des plus actives organisations social-démocrates dans l'Empire russe. Ils prenaient part aux débats des partis socialistes d'Europe où ils soulevaient les questions concernant l'organisation du parti et la participation aux activités légales. Les Géorgiens avaient leur propre opinion concernant des problèmes nationaux et du rôle de la paysannerie, ce qui ne correspondait pas à celle des camarades russes de POSDR<sup>2</sup>.

<sup>1</sup> ნოე ჟორდანია, საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარე. საქართველოს სახელმწიფოს ხელმძღვანელები (ოფიციალური დოკუმენტები, სიტყვები, გამოსვლები), ტომი XIV / მთავარი რედაქტორი: სტეფან ჯონსი, იდეის ავტორი: ემზარ ჯგერენაია. თბილისი: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა, 2018. გვ. 87. [Noé Jordania, président du Gouvernement géorgien, Les Leaders de la République géorgienne (Documents officiels, discours, interventions), T. XIV. Rédacteur en chef : Stephen Jones ; Rédacteur Emzar Djguerenaïa. Tbilissi : Bibliothèque Nationale du Parlement de Géorgie, 2018. p. 87].

<sup>2</sup> On the evolution of Georgian social democracy between 1905-1917, voir Stephen F. Jones, Socialism in Georgian Colors: the European Road to Social Democracy, 1883-1917," Cam-

L'expérience européenne a joué un rôle très important dans l'établissement des structures et des buts de la République démocratique de Géorgie en 1918. Tout s'est accéléré après la Révolution d'Octobre de 1917, quand la scission avec les ex-collègues socialistes de POSDR bolcheviques est devenue inévitable.

La différence entre la social-démocratie géorgienne et le bolchevisme était civilisationnelle. Le bolchevisme représentait l'Asie et la tradition de l'autocratie russe. Pour les social-démocrates géorgiens les caractéristiques européens étaient la démocratie, l'évolution, l'alliance avec la Seconde Internationale. L'Internationale communiste, également appelée Troisième Internationale ou Komintern, l'organisation réalisée en mars 1919, était tout à fait différente, elle encourageait la guerre civile, la révolution mondiale, l'alliance avec l'orient et le modèle russe de la transformation, ce qui a été souligné dans les vingt et un articles pour l'adhésion à l'Internationale communiste<sup>1</sup>.

Les concepts du parlementarisme, de la démocratie et de loi étaient beaucoup plus proches pour les social-démocrates géorgiens. Contrairement aux partis socialistes européens, dont les opinions se divisaient concernant le bolchevisme et la Troisième Internationale, les social-démocrates géorgiens restaient unis et fidèles aux idéaux du socialisme parlementaire.

Contrairement à certains militants européens, les socialistes géorgiens voyaient très bien le caractère destructif de « la dictature de prolétariat ». Les Géorgiens connaissaient bien la pratique bolchevique concernant l'hégémonisme et la centralisation des décisions. La politique de la République de Géorgie partageait des principes de la Seconde Internationale : le droit des peuples de l'autodétermination, sans aucune remise en cause de la solidarité de classe et de la révolution mondiale<sup>2</sup>.

Le contact des social-démocrates géorgiens avec les socialistes européens avait une énorme importance pour le développement de la politique étrangère de la Géorgie. Les socialistes européens ont été confrontés au modèle bolchevique, qui voyait dans la révolution, la voie menant vers le système démocratique socialiste. Parmi ces socialistes il y avait Camille Huysmans. De 1905 à 1922 il est secrétaire de la Seconde Internationale. Plus tard il devient le 34ème Premier-Ministre de la Belgique. Il comprenait très bien la volonté des petites nations à l'autodétermination, du self-gouvernement et de l'indépendance. Après l'effondrement de la Première République géorgienne, en octobre 1921, Camille Huysmans a déclaré que la Géorgie était un seul Etat socialiste dans le monde<sup>3</sup>. Ramsay MacDonald, leader de l'aile réformiste du parti indépendant travailliste, devient en 1924 le pre-

---

bridge: Harvard Univ. Press, 2005, pp.197-235.

<sup>1</sup> Voir V.I. Lenin, "Terms of Admission into Communist International," presented at the Second World Congress of the Comintern in July 1920, <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1920/jul/x01.htm>

<sup>2</sup> Voir V.I. Lenin, "Terms of Admission into Communist International," presented at the Second World Congress of the Comintern in July 1920, <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1920/jul/x01.htm>

<sup>3</sup> L'Internationale Socialiste et la Géorgie, Paris: Edition du Comité Central du Parti Ouvrier Social-démocrate de Géorgie, 1921, p.78. [Recueil d'articles des membres de la Seconde Internationale qui ont visité la Géorgie en septembre 1920].

mier représentant des Travailleurs à la tête du Gouvernement de Grande Bretagne. Avec Karl Kautsky, théoricien socialiste antibolchévique, ils étaient membres de la Seconde Internationale, membres de la délégation visitant la Géorgie. En octobre 1920, après son retour en Europe, R. MacDonald écrivait : « Notre tâche consiste avant tout à reconnaître la Géorgie *de jure*, ensuite à l'aider (...)»<sup>1</sup>. »

Karl Kautsky est resté en Géorgie pendant trois mois de la fin de septembre 1920 au début janvier 1921. Il a édité un livre dans lequel il parle des réussites démocratiques de la jeune République<sup>2</sup>. Il était contre le changement des méthodes démocratiques de la République de Géorgie par le « bonapartisme russe ». Il invitait d'autres Etats à soutenir « le développement de la jeune République<sup>3</sup>. »

Des relations du parti social-démocrate géorgien avec celui de l'Allemagne, le SPD étaient particulièrement importantes. Le SDP était l'une des plus fortes organisations socialistes en Europe. En été 1918, Lado Akhmeteli, nouveau représentant de la délégation du Gouvernement géorgien en Allemagne, a contacté les social-démocrates allemands afin d'obtenir la reconnaissance et de tisser des liens commerciaux. Il a organisé plusieurs réunions pour les membres du parti social-démocrate allemand, qui était divisé en deux parties, le SPD et USPD (parti social-démocrate indépendant d'Allemagne) où il a analysé la situation et l'état de la Géorgie. Les efforts de L. Akhmeteli ont abouti au soutien de la Géorgie par Edouard Bernstein et de Karl Kautsky<sup>4</sup>.

Beaucoup de socialistes européens, parmi eux Emile Vandervelde (Belgique), Hjalmar Branting (Suède), Friedrich Ebert (Allemagne), deviennent membres des gouvernements de coalition, ce qui était avantageux pour la Géorgie. Ces socialistes soutenaient la reconnaissance de jure de la Géorgie pendant les conférences socialistes, au Reichstag et à l'Assemblée Nationale française.

Pendant la Conférence de la Paix de Paris, Albert Thomas aide la délégation géorgienne, ayant comme responsables Irakli Tsereteli et Carlo Tchéïdzé, à organiser des rencontres avec les diplomates et les ministres des Affaires Etrangères européens<sup>5</sup>. Emile Vandervelde a soutenu la reconnaissance de jure de la Géorgie pendant la réunion de « Grandes Puissances », qui a eu lieu le 24 janvier 1921. Son discours a donné plus d'importance à cette question aux yeux des leaders européens<sup>6</sup>. Malgré le soutien des leaders socialistes, la petite République n'était pas

<sup>1</sup> *Ibid.* Ramsay MacDonald, Un État Socialiste au Caucase, p.9

<sup>2</sup> Karl Kautsky, *Georgia: A Social Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations*, (trans. H.J. Stenning), London: International Bookshops Ltd., 1921.

<sup>3</sup> *Ibid.* p. 110-111

<sup>4</sup> ირაკლი ირემადზე, „გერმანიაში - 1918“, გერმნულ-ქართული არქივი, (Sovlab) [Irakli Iremadzé, En Allemagne – 1918. Les archives allemandes-géorgiennes. [http://german-georgian.archive.ge/ka/blog/98?fbclid=IwAR0uiVrRnoVdLy9otWvFtBUZWB-0JLd-QqyQZx6XTT7LFfwx8vJ33Vv\\_JHec](http://german-georgian.archive.ge/ka/blog/98?fbclid=IwAR0uiVrRnoVdLy9otWvFtBUZWB-0JLd-QqyQZx6XTT7LFfwx8vJ33Vv_JHec)

<sup>5</sup> იბ. საქართველოს საისტორიო ცენტრალური არქივი (სსცა), 1831/1/435 (ჩხეიძის წერილი ჩხენკელს, 17 მარტი, 1919 წ). [Voir Les Archives Historiques Centrales, (სსცა) 1831/1/435 (Lettre de Tchéïdzé à Tchenkéli, 17 mars, 1919)]

<sup>6</sup> Reconnaissance de *jure* des états Baltés et Caucasiens, Archives de la Ministère des Affaires Étrangères (MAE) Europe/Russie/609/1918-1919/Z/651/1/159.

bien appréciée par des socialistes de plus haut niveau<sup>1</sup>. Pendant le séjour à Paris, en 1919, Irakli Tsereteli et Carlo Tchéïdzé étaient accueillis avec honneur, mais comme les héros de la Révolution socialiste russe, non comme les leaders de la jeune République de Géorgie indépendante.

La plupart des socialistes européens de plus haut niveau faisaient attention à l'intervention des forces occidentales dans les affaires de la Russie. La Géorgie leur semblait être un épiphénomène dans un grand combat entre l'impérialisme et le communisme.

Akaki Tchenkéli était membre de la Commission internationale permanente de la Seconde Internationale. Presque toute l'année de 1919 il assistait aux conférences socialistes internationales à Berne, officiellement c'était 10e réunion de la Seconde Internationale, à Amsterdam et à Lucerne.

Ces rencontres étaient réalisées dans le but de la reconstruction de la Seconde Internationale et de la définition de l'ordre social-démocrate après la guerre. Tous les socialistes européens n'étaient pas convaincus. De nombreux socialistes français et allemands étaient pour l'Internationale communiste ou pour la division afin de créer une Internationale de Vienne (également appelée une Internationale Deux et Demi) qui a eu lieu en février 1921, à Vienne.

Trois cent mille socialistes allemands ont quitté USDP en décembre 1920, afin de créer le parti communiste allemand<sup>2</sup>. En février 1919, au Congrès de Berne, A. Tchenkéli a présenté la candidature du parti social-démocrate géorgien pour devenir membre de la Seconde Internationale<sup>3</sup>. En avril 1919, la Conférence d'Amsterdam a reconnu la Géorgie comme membre et a approuvé la résolution demandant sa reconnaissance internationale. La demande a été immédiatement envoyée à la Conférence de la Paix de Paris pour la reconnaissance de jure de la Géorgie, sans « aucune tutelle d'un ou de plusieurs pouvoirs ». En août 1919, se déroulait la Conférence de Lucerne, à laquelle 4 voix sur 20 ont été données aux social-démocrates géorgiens représentés par Irakli Tsereteli et Carlo Tchéïdzé. Traditionnellement ces voix étaient attribuées aux partis socialistes russes<sup>4</sup>. Les Délégués du Congrès de Lucerne ont adressé une lettre alarmante au parti travailliste britannique et à la Chambre des Communes concernant l'invasion de la Géorgie par les Russes (dans ce cas-là on parlait de l'occupation de la ville de Gagra<sup>5</sup>). Dans la lettre envoyée en

<sup>1</sup> Akaki Tchenkéli, en 1918, Ministre des Affaires Etrangères de la République démocratique de Géorgie. Un des leaders du parti social-démocrate géorgien. Il a tenu un journal intime entre 1918-1921. Ce journal n'est pas encore catalogué, mais l'auteur possède d'une copie électronique. Je fais référence à la date, 01.30.1919.

<sup>2</sup> Braunthal, *Ibid.*, p.224.

<sup>3</sup> Au Comité d'organisation de la Conférence Internationale Socialiste, 28th Jan., 1919, 3333, 1825/1/209/9/1-5.

<sup>4</sup> L'Internationale & l'indépendance de la Géorgie (Résolution votée à Amsterdam au mois d'Avril, 1919), 3333 /1864/2/119. Voir : Zourab (Zurab) Avalishvili, *The Independence of Georgia in International Politics, 1918-1921*, Westport (CT): Hyperion Press, 1981, pp.187-88.

<sup>5</sup> General Denikin's Threat Against Georgia, and the Part Played by the English Generals, 3333/1864/1/78/091/76-83.



Géorgie A. Tchenkéli écrivait : « Pour les socialistes européens la Géorgie est devenue l'état modèle, différent du système bolchevique <sup>1</sup> ». En juillet 1920, six Délégués géorgiens ont été envoyés à Genève pour assister au XIe Congrès de la Seconde Internationale<sup>2</sup>. Durant ce Congrès E. Vandervelde, C. Huysmans et d'autres personnalités ont donné leurs accords à Irakli Tsereteli pour le voyage en Géorgie. Cette visite portait aussi le caractère combattant contre le bolchevisme et la Troisième Internationale. Il y avait une lueur d'espoir que les Géorgiens convaincront des socialistes européens, dont la partie était liée à la Seconde Internationale réformatrice, à l'anti-démocratie, au monolithisme et à l'impérialisme du bolchevisme. De son côté Lénine voulait détruire la fiabilité de la Seconde Internationale.

La liste des hôtes arrivés à Batoumi en septembre 1920, était impressionnante. C'étaient des représentants de la social-démocratie européenne : Camille Huysmans, Ramsay MacDonald, leader du parti travailliste britannique et futur Premier-Ministre en 1924, Emile Vandervelde, Ministre de la Justice de Belgique de 1918 à 1921 et expert des questions agraires. Ethel Snowden, peut-être qu'elle était moins connue mais son arrivée était aussi importante, seule déléguée femme, féministe, elle était membre du Comité exécutif du parti travailliste. Après la visite, elle a présenté une œuvre critique contre le régime bolcheviste<sup>3</sup>. Thomas Shaw, député britannique, leader du syndicat, Louis de Brouckère, conseiller du Gouvernement de Belgique, connu plus tard grâce à la campagne de désarmement. La France était représentée par Pierre Renaudel, l'héritier du grand tribun Jean Jaurès, ancien membre de l'Assemblée Nationale. Pierre Renaudel partageait des idées de J. Jaurès et était contre le modèle bolchevique. Il soutenait la Géorgie comme Emile Vandervelde et Ramsay MacDonald. Dans la délégation française il y avait Adrien Marquet et Albert Inghels, leader de la Fédération nationale ouvrière textile de France<sup>4</sup>. Quelques hôtes sont arrivés avec leurs femmes, il y avait aussi la fille de Camille Huysmans, Sara Huysmans, qui tenait le journal de voyage.

Le Comité central du parti géorgien était très bien préparé pour l'accueil des invités. Dix voitures étaient réservées pour réaliser le voyage : en Imérétie, où ils ont visité les mines, en Kartlie, en Kakhétie, à Kazbegui, en Gourie, où ils ont rendu visite à la mère de Noé Jordania. Les rues et des bâtiments de Tbilissi ont été décorés d'affiches et d'inscriptions. Les meilleurs caméramans travaillaient pour enregistrer tous les événements<sup>5</sup>. Dans la presse géorgienne de l'époque on disait que

<sup>1</sup> სსსს /1831/2/254/1-13.

<sup>2</sup> Braunthal, *Ibid.*, p.230.

<sup>3</sup> Ethel Snowden était membre d'une déléation conjointe TUC-Parti Travailliste qui a été en visite en Russie en avril-juin 1920. Elle a publié son livre "Through Bolshevik Russia" en septembre 1920, pendant qu'elle était en Géorgie. Voir Eric Lee, *The Experiment: Georgia's Forgotten Revolution, 1918-1921*, London: Zed Books, 2017. Ch.12 deals with the Second International delegation's visit to Georgia.

<sup>4</sup> (ref. to work).

<sup>5</sup> სსსს/1825-1-188-8. Germane Gogitidzé, travaillant à l'époque pour l'Union centrale des Coopératives de Géorgie, a produit une série de films, connus aujourd'hui sous le nom de *Chroniques de l'indépendance*. Ces films présentent des moments importants de l'histoire du nouvel État géorgien. On y trouve la reprise de Batoumi par des Géorgiens en juillet 1920, et l'arrivée des membres de la Seconde Internationale d'Europe à l'automne 1920.

les membres de la Délégation de la Seconde Internationale étaient « des maîtres » et le prolétariat européen, c'était « le frère » de la Géorgie<sup>1</sup>. Le Consul de France, Louis Nettement, a décrit l'arrivée à Batoumi : « L'endroit du débarquement et les rues sont décorés d'arcs et de verdure. La gare et des monuments publics sont aussi décorés de fleurs. L'arrivée de la Délégation devient une fête populaire<sup>2</sup>. » Après la fête il y avait une réunion à la mairie, les hôtes ont visité le jardin botanique et se sont dirigés vers Tbilissi en train royal (avec toilettes et restaurant). Chaque gare sur la route était décorée et on entendait la Marseillaise. Noé Jordania a accueilli les hôtes à la gare de Tbilissi avec la Garde Populaire. Les maîtres européens du socialisme sont amenés à l'Assemblée Constituante afin d'assister à une réunion extraordinaire. Les rues entre la gare et l'Assemblée Constituante étaient décorées de drapeaux et de portraits de Karl Marx, de Karl Liebknecht et de Jean Jaurès<sup>3</sup>.

La visite a eu beaucoup de succès mais était un peu exagérée en ce temps de pauvreté. Un ancien membre du parti a remarqué que Benjamin Tchikhvichvili, gouverneur général du district de Batoumi, faisait plus d'attention à l'hospitalité pendant la visite de la Seconde Internationale, qu'au séparatistes musulmans et aux préparatifs pour les luttes dans la région<sup>4</sup>. Zourab Avalichvili, diplomate renommé de la République démocratique de Géorgie, écrivait plus tard que la visite a donnée à la Géorgie une fausse impression du soutien de l'Occident<sup>5</sup>. Il était sceptique sur l'idée que l'alliance avec le mouvement socialiste européen pouvait aider la Géorgie à obtenir une reconnaissance de jure. Mais cette visite a eu une importance de propagande. Le Gouvernement géorgien a entendu les opinions critiques des socialistes occidentaux. Pendant la réunion à la Maison de Thé de Tbilissi, Camille Huysmans a souligné que les ouvriers devaient travailler encore plus, la journée de travail devait être réellement de huit heures, et non pas de six heures<sup>6</sup>. Les dirigeants géorgiens se rendaient compte de ce fait mais cette remarque les a encouragés. Durant la même réunion Karl Kautsky a remarqué, qu'il fallait « donner des garanties aux capitalistes européens (...) les encourager à faire des investissements en Géorgie<sup>7</sup>. » Il a écrit dans son livre : « Le système de papier-monnaie menace l'Etat non seulement d'une faillite complète, mais provoque également une paralysie croissante de l'économie<sup>8</sup>. »

Après la rentrée en Europe les invités ont essayé de positionner la Géorgie

<sup>1</sup> Voir des journaux officiels du POSDG « *Tchveni Stumrebi* » (Nos hôtes), ou « *Ertoba* » (Unité), le 14 septembre 1920, p.1

<sup>2</sup> M. Nettement, Consul de France à Tiflis...à Son Excellence M. Leygues... (21 Sept., 1920), MAE/Z.655.10 /Sept. 1919-Dec. 1922/Georgia/politique interieur/dossier general/30-31

<sup>3</sup> *Ibid.*

<sup>4</sup> საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარეს, სსცა /1861/2/144/1 [Au président du Gouvernement de la République démocratique de Géorgie. სსცა /1861/2/144/1].

<sup>5</sup> Avalishvili, p.266

<sup>6</sup> *L'Internationale Socialiste et la Géorgie*, p.87

<sup>7</sup> M. Nettement, Consul de France à Tiflis...à Son Excellence M. Leygues... (21 Octobre, 1920) MAE/Z.655.10/43-44

<sup>8</sup> K. Kautsky, 1921, p.62

sur la carte européenne. Ils ont décrit leur séjour en Géorgie dans des livres, des interviews, des pamphlets populaires, ils soutenaient l'indépendance de la jeune République. Le socialisme oriental était difficile à comprendre pour les marxistes européens, mais la Géorgie apporter la preuve que le socialisme pouvait fonctionner sans les éléments destructifs du bolchevisme. Les invités européens ont vu dans l'expérience de la Géorgie une nouvelle forme du socialisme démocratique pour les petites nations. Selon eux, la Géorgie présentait des caractéristiques de la civilisation occidentale coincée entre le bolchevisme et le « kémalisme » de l'Asie<sup>1</sup>. Les membres de la Délégation demandaient la reconnaissance de jure de la Géorgie et son adhésion dans la Société des Nations dans des articles publiés dans les journaux comme « The Nation », « Labor Labour », « Vooruit » (Onward) et « Le Peuple ».

Ils précisaient l'aide qui pouvait être apporté à la Géorgie, l'équipement militaire et le commerce entre la Géorgie et l'Europe<sup>2</sup>.

En fin de compte, les vives insistances de la Seconde Internationale concernant la défense de la Géorgie ont eu l'impact sur les résultats. Le Comité exécutif de la Seconde Internationale aussi bien que le Bureau international de Vienne (c'était durant le Congrès de Vienne que l'intervention de la Géorgie s'est réalisée) ont dénoncé l'invasion des bolcheviques en Géorgie. Le Comité exécutif de la Seconde Internationale a demandé le référendum afin de définir l'avenir de la République. Etant membre de la Seconde Internationale, la Géorgie a illustré la séparation existant au sein du socialisme européen entre, d'une part la vision social-démocrate de la démocratie qui sous entendait des élections multipartistes, libres et l'autodéfinition et d'autre part, la Troisième Internationale et ses adeptes qui défendaient la « solidarité prolétarienne » et l'hégémonisme du parti communiste sur le pouvoir politique. Peut-être que c'était le dernier service de la social-démocratie géorgienne pour le mouvement européen. Après l'annexion de la Géorgie il était évident que le bolchevisme a définitivement nié le pluralisme socialiste et a choisi l'hégémonisme autoritaire. La social-démocratie géorgienne avait une vision différente selon laquelle la démocratie, le socialisme et l'indépendance de l'Etat ne font qu'un. Il devait être doublement décevant pour les leaders de la Géorgie le fait que les camarades socialistes de l'Europe, dont la plupart étaient dirigeants des gouvernements après la guerre, ont reconnu le Gouvernement soviétique. La Suède, la Grande-Bretagne et le Danemark (sous la direction des social-démocrates comme Hjalmar Branting, Ramsay MacDonald et Thorvald Stauning) ont reconnu l'URSS en 1924.

**Stephen Jones**

Professeur, Mount Holyoke College

*P.S. L'auteur de l'article remercie Irakli Irémadzé et Beka Kobakhidzé des commentaires importants qu'ils ont préparés pour l'article.*

<sup>1</sup> L'expression typique utilisée par Louis de Brouckère dans « La Géorgie : le point de vue International » in L'Internationale Socialiste et la Géorgie, pp. 43-77.

<sup>2</sup> Un certain nombre d'articles édités après l'annexion soviétique de la Géorgie en mars 1921, parmi eux les articles de P. Renaudel, K. Kautsky, A. Marquet et L. de Brouckère in *L'Internationale Socialiste et la Géorgie*, pp.197-291.

## LE CONTEXTE INTERNATIONAL PENDANT LEQUEL LA DÉLÉGATION DE L'INTERNATIONALE SOCIALISTE EFFECTUE SON VOYAGE EN GÉORGIE

En 1919, Moscou crée la troisième Internationale<sup>1</sup>, pour la défense de la Russie soviétique et favoriser son extension dans le monde. La création de cette troisième Internationale divise tous les partis socialistes de monde entier<sup>2</sup>.

Après avoir vaincu les forces de Denikine et des différents généraux des « Russes blancs », les forces de l'armée rouge commencent le « grignotage » du Caucase, en détruisant la république des Montagnards du Nord Caucase, la république d'Azerbaïdjan et s'apprêtent à envahir la république d'Arménie. Plusieurs tentatives de déstabilisation sont organisées par ces mêmes troupes en Géorgie, où l'armée géorgienne met les troupes russes en déroute et la Garde Nationale arrête immédiatement les conspirateurs<sup>3</sup>.

Devant la réaction immédiate des forces armées géorgiennes, Moscou préfère la négociation avec le gouvernement géorgien. Un traité de reconnaissance mutuelle et de paix est signé entre la république fédérative soviétique de Russie et la Géorgie démocratique, le 7 mai 1920<sup>4</sup>.

L'été, du côté russe, étant desserré, le gouvernement géorgien peut continuer ses démarches auprès des alliés et de la Société des Nations naissante, pour une re-

<sup>1</sup> Le 2 mars 1919, se crée à Moscou, la IIIe Internationale – l'Internationale Communiste, rassemblant tous partis communistes et les scissionnistes des partis social-démocrates. L'Internationale Communiste est directement dirigé de Moscou par le parti bolchevique.

<sup>2</sup> Le Congrès de Tours, le 18e Congrès de la Section française de l'internationale socialiste, se déroule à Tours du 25 au 30 décembre 1920. Une grande majorité des congressistes votent le ralliement à la IIIe Internationale, l'Internationale Communiste, créée 9 mois plus tôt à Moscou. C'est de ce congrès que date la division des socialistes et des communistes en France.

<sup>3</sup> En mai et juin 1920, pendant que Moscou programme l'invasion de la République d'Azerbaïdjan, lance 2 attaques contre la Géorgie. La première est lancée dans la région de Tskhinvali où « les Ossètes se soulèvent contre l'impérialisme géorgien... ». Ces soulèvements sont financés et à l'initiative des agents envoyés par Moscou. La Garde Nationale intervient, met en déroute les « insurgés » et rétablit rapidement l'ordre républicain. La seconde attaque est menée par des troupes russes accompagnées par des éléments Azéris dans la région du Pont Rouge, dans le sud-est de la Géorgie. Ces troupes sont repoussées par l'armée géorgienne et la Garde Nationale.

<sup>4</sup> Le traité de reconnaissance et de paix a été négocié et signé par Grigol Ouratadzé pour la Géorgie et par Lev Karakhan pour la Russie. Voir les articles des livres de Noé Jordania, *Mon Passé*, ch. IX, Copyright 2008 Christine Pagava-Boulez, et de Vladimir Woytinski « La Démocratie Géorgienne », Paris, Alcan Lévy, 1921

connaissance internationale de la jeune république géorgienne. Ce gouvernement était intimement lié au Parti Social-démocrate de Géorgie, il est donc normal que celui-ci se tourne vers l'Internationale Socialiste pour favoriser aider et obtenir sa reconnaissance internationale.

La social-démocratie géorgienne avait eu quelques contacts avec l'Internationale Socialiste par différents biais :

- de ses dirigeants qui avaient effectués leurs études en Europe et de ce fait, avaient eut des liens avec des dirigeants du mouvement ouvrier européen,
- des différents congrès du Parti Ouvrier Social-démocrate de Russie, lorsque les délégués géorgiens participaient à ceux-ci qui se déroulaient dans différents pays d'Europe.

De plus au niveau du mouvement ouvrier international avait eu lieu un débat qui provoquait une scission ; « A quelle internationale, la seconde, l'internationale Socialiste ou la troisième, l'internationale communiste, les partis socialistes allaient se rallier ?

A cette époque la RSFSR (la Russie soviétique) est le modèle de la IIIe Internationale et la République démocratique de Géorgie est le seul état socialiste démocratique du monde, la Seconde Internationale pouvait-elle s'y référer ?

En septembre 1920, 4 mois après sa reconnaissance par la République Fédérative Socialiste de Russie, une délégation de l'Internationale Socialiste, vient visiter la Géorgie, rencontrer le gouvernement et les cadres des différents partis politiques.

Cette délégation est composée des principaux représentants des grands partis socialistes européens : Grande Bretagne, Belgique, Allemagne et France.

Elle vient découvrir ce « l'un des Premiers états socialistes démocratiques du monde », cette « République socialiste paysanne<sup>1</sup> ».

Quand aux militants socialistes de ce pays, fort nombreux, ils espèrent confronter leurs expériences et « apprendre de leurs maîtres socialistes occidentaux ».

Le 14 septembre, 1920, à 6 h15 mn arrive à Batoumi, le vapeur "Franz-Ferdinand" avec à son bord les délégués composant la délégation de l'Internationale Socialiste.

Le 15 septembre, le premier jour officiel de leur réception, le Président du Gouvernement Géorgien accueille les membres de la délégation avec tous ses ministres, les cadres du parti social démocrate, les leaders des partis d'opposition, les responsables des syndicats et des associations populaires et l'état major de la « Gar-

<sup>1</sup> Expression employée par Karl Kautsky dans son livre "Georgia, a social-democratic peasant Republic: impressions and observations", Tbilisi, 2018.

de Nationale »<sup>1</sup> (Compte rendu du journal francophone<sup>2</sup>). Et pourtant l'Armée Géorgienne existe bien. Mais ce choix montre la force du mouvement ouvrier géorgien qui assure les fonctions régaliennes de l'Etat en construction. Montrer ce symbole n'est pas neutre. La création de la Garde Nationale n'est pas un choix « idéologique orthodoxe » de la Social-démocratie géorgienne, mais la solution choisie pour résoudre le problème réel d'un état qui renaît dans l'effondrement d'un empire. Il est certain que ce symbole du étonner certains membres de la délégation.

## Les thèmes politiques abordés lors de cette visite

### ***A propos de la reconnaissance de la République Géorgienne par les instances internationales et le Conseil des Alliés ainsi du besoin du soutien de l'Internationale Socialiste.***

Lors de son discours, Isidore Ramichvili membre de l'Assemblée Constituante, membre du Comité Central du Parti social-démocrate, délégué spécialement par le Comité Central du Parti Social-démocrate ouvrier de Géorgie pour recevoir les délégués à Batoumi, aborde immédiatement ce terme :

*« Nul n'ignore que votre délégation s'est formée dans les plus grands pays, chacun sait la haute signification qu'aura votre visite ; votre connaissance intime de la situation actuelle de la Géorgie. Certes, tout mon pays est en liesse de vous voir, mais les ouvriers du parti social-démocrate, vos camarades cadets, se réjouissent plus encore, leurs cœurs palpitent à votre venue. Camarades, vous savez déjà que durant ces 30 années les bases d'un grand apostolat ont été posées en Géorgie, l'apostolat du socialisme scientifique de Marx et d'Engels, ces grands prêtres de l'enseignement socialiste, incarné dans la vie par votre sage et incessant travail.*

<sup>1</sup> La Garde Nationale. Son premier noyau est créé sous la forme des « 100 rouges », organisation armée des socialistes, chargée de défendre la sécurité des manifestants contre les attaques armées des cosaques, qui cherchent à réprimer les manifestations ouvrières ou paysannes. Le 12 décembre 1917, 300 ouvriers, militants socialistes géorgiens s'empare de l'arsenal de Tiflis, alors que la ville est gardée par plus de 33 000 soldats russes. Les armes récupérées, servent à l'organisation militaire des militants socialistes ouvriers et paysans. La Garde Rouge est née. C'est la première force militaire organisée de la République démocratique de Géorgie. Lors de l'attaque des troupes armées Arméniennes du territoire de la région de Lori, c'est la Garde qui fixera les attaquants, en les stoppant, le temps que les forces armées géorgiennes interviennent et repoussent les envahisseurs. Cette garde Rouge deviendra la Garde Nationale, composée d'ouvriers et militants socialistes, qui après leur travail dans la production, sont volontaires pour garder des dépôts, assurer l'ordre dans ces périodes troubles et réprimer les tentatives de coups d'état des bolcheviques. La Garde Nationale sera équipée à côté de l'armée géorgienne. Une commission d'étude est créée pour réorganiser les forces armées géorgiennes. L'attaque des bolchevique en février et mars 1921, empêchera leur fusion.

<sup>2</sup> « République Géorgienne », №59, septembre, 1920, dirigé par Elisabeth Orbeliani.

*C'est seulement maintenant que de vrais amis, des affections réelles sont venus vers nous, vous êtes arrivés, remplissant nos cœurs d'espérances et de joie. »*

C'est aussi l'un des thèmes du discours de Constantin Sabakhtarichvili, Sous-secrétaire d'État au Ministère des Affaires Étrangères, délégué spécialement par le Gouvernement à Batoumi pour l'accueil des membres de la délégation. Son discours est prononcé en langue française :

*« C'est la première fois que les représentants les plus éminents du socialisme de l'Europe occidentale viennent chez nous pour prendre connaissance sur place de l'œuvre de la démocratie géorgienne.*

*Nous sommes persuadés que cette rencontre renforcera encore plus les liens, qui existent entre notre petite démocratie et la grande démocratie de l'Europe.*

*Travaillant depuis plus de deux ans à la fondation d'un État démocratique, la démocratie géorgienne a eu pendant ce temps beaucoup d'épreuves et subir et toutes les fois qu'elle les subissait, chers camarades, ses regards étaient dirigés vers le socialisme de l'Europe occidentale, dont vous êtes les plus dignes représentants. Nous sommes heureux d'avoir l'occasion de vous faire connaître la tâche minutieuse et délicate que la démocratie géorgienne a du accomplir pendant ce court délai. »*

Comme le discours de Guiorgui Andjaparidzé, Maire de Batoumi.

*« Il y a deux ans que nous recevions dans cette salle le représentant de l'impérialisme turc alors victorieux, Enver Pacha. Ce même Enver Pacha qui est devenu à présent partisan de la 3e Internationale. On lançait alors d'ici des menaces d'anéantir complètement la Géorgie, tandis qu'aujourd'hui nous saluons dans cette salle, avec joie et solennité, les représentants de la véritable Internationale, les meneurs de la classe ouvrière de l'Europe. »*

Dès leur réception à Tiflis, Noé Jordania, Président du Gouvernement ainsi que du Conseil National, développe-lui aussi ce thème :

*« Permettez-moi tout d'abord de vous adresser mes remerciements chaleureux et de vous exprimer la reconnaissance de notre peuplé pour l'appui que nous avons reçu de vous à Lucerne et Amsterdam en reconnaissant notre indépendance et notre souveraineté. Cet acte nous fut un encouragement dans notre lutte pour l'existence et pour le triomphe de nos idées politiques et sociales. Nous sommes vos disciples, votre doctrine sociale est la nôtre, votre tactique politique est la nôtre, nous sommes restés fidèles aux grands maîtres, Marx, Engels, Kautsky, Jaurès, Vandervelde, Keir Hardie, fidèles au socialisme occidental. »*

Ramsay Macdonald, membre de la délégation anglaise annonce clairement les buts de la visite de la délégation et répond aux questionnements géorgiens :

Malgré les divergences qui existent encore dans la Seconde Internationale qui se reconstruit après son éclatement lors du premier conflit mondial de 1914, 1918, la délégation est venue pour analyser la situation concrète et apprendre de l'expérience géorgienne.

*“Nous arrivons chez vous en envoyés de l’Internationale pour vous féliciter de votre liberté nouvellement conquise et pour vous promettre le secours de différentes nuances que nous représentons. Nous avons suivi avec intérêt et sympathie les efforts du peuple géorgien pour gagner leur liberté.*

*...Nous avons serré aujourd’hui la main d’une libre nation, non d’un peuple asservi. Nous ne sommes pas venus en voyage de vacances, mais pour suivre vos leçons, peut-être vous aider. Nous voulons vos leçons car nos états n’ont pas pu faire encore ce que la Géorgie a su réaliser.*

*La Géorgie est bien une république socialiste qui est restée fidèle aux principes de la Social-démocratie européenne*

*...Vous avez fondé une république socialiste et fidèle à vos traditions, vous l’avez fondée sur les principes de la liberté, liberté de pensée, liberté de parole, liberté de la presse. La répression est hostile, vous le savez, à l’esprit du socialisme.*

*Vous savez que la violence ne peut pas servir de base à un gouvernement juste.*

*La délégation reconnaît que la Géorgie, si elle présente des aspects hérités de sa propre histoire est une république développe l’idéal humain et international.*

*« Vous savez que l’humanité est au-dessus de la nationalité, que le grand mouvement des classes ouvrières, tout en chérissant l’héritage reçu sous diverses formes nationalistes, est pourtant inspiré par l’idéal humain et international. Nous saluons son symbole : le drapeau rouge, flottant fièrement entre vos mains... Il nous lie à vous. Nous espérons vous venir en aide, mais en tout cas n’oublierons jamais, soyez-en sûrs, le jour où nos pieds foulèrent le sol hospitalier de la République Socialiste Géorgienne. Nous lui souhaitons succès, prospérité sans borne. »*

***La Social-démocratie géorgienne applique les principes de l’IS, face à la l’Internationale Communiste. Ce thème est l’un des plus importants et pour la Géorgie comme pour les membres de la Délégation***

Isidore Ramichvili membre de l’Assemblée Constituante, membre du Comité Central du Parti social-démocrate, lors de son discours à Batoumi : « Le parti social-démocrate de Géorgie demeurerait ferme devant cet enseignement cherchant l’incarnation de vos préceptes. Notre parti, aujourd’hui à la tête de la Géorgie renouvelée, est toujours guidé par vos doctrines. Nous allons vers le socialisme suivant la voie démocratique d’après vos enseignements, luttant contre tous ceux qui veulent barrer le chemin que nous avons choisi. »

Noé Jordania, Président du Gouvernement et leader du parti social-démocrate, insiste la spécificité de la social-démocratie géorgienne : « *Après avoir constaté que, la voie historique de la démocratie russe qui s’en allait vers le socialisme oriental, bolchevisme – se trouvait en flagrante contradiction avec celle du peuple géorgien, nous nous sommes retirés alors sur notre dernière position, en proclamant notre état national, en édifiant la république démocratique indépendante...*



*Et voilà la troisième année que travaillons en Géorgie pour la réalisation de nos idées politiques. La Géorgie, c'est le pont naturel entre l'Orient et l'Occident ; nous voulons aussi qu'elle soit le pont politique, par où passera le socialisme d'Occident en Orient. »*

Lors de la séance officielle du parlement, pour les accueillir, le vice-président de celui-ci Alexandre Lomtadzé, déclare : *« Je veux vous rappeler un des moments de notre passé récent. Vous souvenez-vous avec quelle abnégation notre peuple se défendait contre les ennemis multiples, menaçant notre pays ? Le sang de notre démocratie coulait sans cesse, la livrant, parfois au désespoir. Mais, une voix sonore et autoritaire sonna. Elle appelait le peuple à défendre l'indépendance et le peuple continua sa lutte avec une énergie nouvelle. Cette voix appartenait à l'Europe socialiste, aux partis socialistes européens. A Berne, à Amsterdam, à Lucerne, les réunions des socialistes européens décidèrent que la défense de l'indépendance de la Géorgie serait la tâche de la classe ouvrière internationale. Cet appui est pour nous d'une importance énorme ; cette voix a eu sur nous une grande influence. Mais l'Europe socialiste ne s'est pas arrêtée là, elle a compris les tendances de notre démocratie : pour augmenter nos forces, pour fortifier notre volonté, elle nous envoie des représentants renommés. Malgré l'impérialisme, et le despotisme asiatique qui oppressaient notre peuple, il tenait haut toujours le drapeau saint de la lutte pour la liberté y occupant toujours les premiers rangs. On pouvait se croire arrivés au but. Mais nous voilà de nouveau devant l'impérialisme rouge, remplaçant l'impérialisme noir. Notre démocratie ne le craindra pas plus que l'autre. Nous avons beaucoup accompli durant ces temps effroyables, nous sommes devenus plus forts, mais pas définitivement. Notre démocratie a entrepris un travail immense en créant un état de choses démocratique, et elle rencontre beaucoup d'obstacle sur son chemin. Le fait que nous ne sommes pas encore reconnus juridiquement en est un. Nos hôtes le savent. »*

...Soutenu par le discours de Grigol Guiorgadzé, au nom des députés du parti social-démocrate : *« ...La Géorgie s'est refusée catégoriquement à suivre le chemin de l'Asie et a choisi irrévocablement la voie de la lutte politique et sociale que la classe ouvrière de l'Europe parcourt victorieusement.... C'est dans des conditions semblables que nous avons su accomplir un programme minimal grâce à notre travail législatif et que nous avons créé la force de la masse ouvrière. »*

Appuyé par Valiko Djougheli, Commandant de la Garde Nationale : *« Et quand vous nous quitterez, vous saurez qu'il existe aux confins de deux mondes, de deux cultures, de deux tactiques, une petite démocratie, qui lutte, qui est cernée par ses ennemis, qui se trouve suspendue entre le marteau de la réaction turque et l'enclume de la barbarie bolcheviste ! Vous parlerez alors de nous, de notre lutte au prolétariat de l'Europe occidentale. »*

C'est Emile Vandervelde, membre de la délégation Belge qui répond pour la délégation :

*« ...c'est au nom de la Belgique délivrée, libérée, rendue à elle même que je salue la libre Géorgie, démocrate, républicaine et socialiste ! Dans le désert d'hommes qui nous entoure, cette terre est comme une oasis. »*

*Là-bas, de l'autre côté du Caucase, flotte encore le drapeau rouge, mais dans un pays qui souffre de la faim, de la misère et de la mort... Ici, à l'abri de ces montagnes, s'est créée une démocratie dont l'ardent esprit national s'appuie sur l'Internationale. Et c'est au nom de l'Internationale que je salue à la fois votre pays et votre éveil socialiste. »*

### **La Social-démocratie géorgienne demande à l'Internationale Socialiste qu'elle donne son avis sur les réalisations de la nouvelle République**

Première demande d'Isidore Ramichvili, l'un des fondateurs du parti social-démocrate, à Batoumi : *« Nous vous avons montré notre vrai visage, nos qualités et nos défauts, sans rien cacher. Nous vous ouvrons toutes grandes les portes de notre existence, entrez au cœur de notre vie, apprenez à la connaître toute entière. Voyez la route que nous suivons pour atteindre le but final et montrez nous ensuite les fautes que nous avons sûrement commises dans la hâte d'un grand travail, et nous suivrons vos conseils avec l'attention soutenue que nous leur avons toujours témoignée. La démocratie de Géorgie et son guide la sociale démocratie vous saluent profondément par la voie de son comité central. Des hôtes joyeux sont prêts à recevoir des visiteurs aimés, »*

Même demande de la part de Constantin Sabakhtarichvili : *« Certes, cette œuvre n'est pas sans défauts comme vous le verrez vous-mêmes en visitant notre pays, car la tâche de reconstruire sur les ruines d'un État despotique un État purement démocratique, basé sur les principes socialistes, cette tâche n'est pas facile à accomplir. La démocratie géorgienne a encore beaucoup à faire dans ce but et nous sommes persuadés que son bon sens et sa collaboration avec la démocratie de l'Europe occidentale nous aideront à surmonter toutes les difficultés et à nous rapprocher de l'idéal commun qui nous est cher à tous. »*

Soutenu par Silvestre Djibladzé : *« Chers hôtes, guides du prolétariat international ! Je vous salue de la part du comité central du parti social-démocrate de la Géorgie. Soyez les bienvenus ! Notre rêve de deux années est devenu une réalité... Nous vous prions du fond du cœur de faire connaissance plus intimement avec notre jeune république, de nous indiquer nos méprises, qui, grâce à vous, seront écartées. »*

Sur ces sujets, Thomas Shaw répond aux interrogations géorgiennes : *« Je vous parle au nom, de 6 millions et 1/2 de trade-unionistes anglais. Mon voyage en Russie m'a convaincu que les meneurs actuels du gouvernement soviétiste ne sauraient amener la démocratie russe au socialisme... La Géorgie est un petit coin de terre, sur lequel l'Europe entière a les yeux fixés. Je suis persuadé que le chemin choisi par la Géorgie conduira sa classe ouvrière à son but final le socialisme. Nous sommes venus ici, non seulement pour vous aider, mais aussi pour bénéficier des leçons que nous donnent vos expériences... Il a fallu beaucoup d'efforts pour arriver à une unité semblable en Angleterre. Actuellement, les désaccords passés n'existent plus et la démocratie anglaise a pris le chemin, menant au socialisme... J'ai la certi-*

*tude de voir la Géorgie rester fermement sur la voie choisie et de la voir reçue aussi dans la famille internationale au même titre que les autres Etats figurant à la Ligue des Nations. »*

**Les propositions de Wilson, Président américain présentent des risques pour la Nation Géorgienne**

Guiorgui Gvazava, au nom des députés du parti National-démocrate, s'inquiète et souligne le danger réel qu'elles représentent pour la Géorgie : *« Nous étions habitués, depuis de longues années à nous considérer très proches de la Russie ; cependant, en réalité, la Géorgie a beaucoup plus d'affinités avec la France, l'Angleterre et la Belgique. La guerre mondiale et la révolution ont restauré le chemin ancien de la civilisation géorgienne, le chemin nous liant avec les pays de l'Europe le peuple géorgien a été douloureusement frappé de la note américaine ne reconnaissant pas l'indépendance de la Géorgie. Je me suis demandé, où en sont les idées profondes de Wilson, ces idées qu'il voulait présenter comme base du traité de Versailles ? Où en sont les grandes pensées sur lesquelles s'appuie la Ligue des Nations ? Quant à la Géorgie cette note annule complètement toute son histoire, ainsi que les résultats de la révolution. La Géorgie a toujours été un état homogène, possédant depuis des siècles le même territoire. Et au lieu de soutenir et de défendre ses droits, l'Amérique insiste sur la reconstitution de la Russie dans ses limites d'avant la guerre*

**Les divisions au sein du mouvement ouvrier ; les tentatives de divisions par la création de la troisième Internationale**

Noé Jordania aborde très rapidement le problème : *« Cette manifestation de la classe ouvrière témoigne une fois de plus de la solidarité et de l'unité de notre mouvement ouvrier. Nos ouvriers n'ont pas quitté la route qu'ils ont toujours suivie, nous avons pu nous en convaincre aujourd'hui. D'aucuns inclinent à dire que l'absence de schisme et de division dans notre milieu ouvrier est un signe de rétrogradation, mais les représentants du mouvement ouvrier de l'Occident constatent que cette harmonie complète existe chez eux, aussi bien, que chez nous... Vous savez que le mouvement ouvrier de la Belgique, à laquelle la Géorgie ressemble par ses dimensions, ne connaît pas les dissensions, qu'il suit le drapeau d'un seul parti, d'une même tactique, d'une doctrine socialiste unique.*

*Thomas Shaw fut l'un des membres de la délégation qui visita la Russie des Soviets, d'où il rapporta une opinion défavorable de l'œuvre et de l'action du pouvoir Soviétiste. Notre camarade Snowden appartient à l'extrême gauche du parti ouvrier. Orateur éloquent, grande organisatrice, elle travaille surtout parmi les ouvrières et a organisé après la guerre plus de 2 000 meetings en Angleterre et en Amérique.*

*Snowden a visité la Russie des Soviets dans le but de connaître tout ce que le gouvernement soviétiste a fait de bon, mais en est revenue, tout comme Shaw, complètement découragée. Les meilleurs représentants de l'Angleterre, ceux, qui*

*expriment la pensée, la puissance et l'unité du mouvement ouvrier anglais sont ici.*

*Passons à un autre pays, où se manifeste, non point un schisme, mais une déviation passagère du mouvement ouvrier, dans cette idée commune. C'est la France. Ses représentants, Renaudel, Inghels et Marquet se trouvent ici. Le camarade Renaudel est le frère d'armes et l'héritier direct du grand tribun Jaurès.*

*Le camarade Renaudel se trouve actuellement dans le parti d'une minorité, qui se transformera bientôt en majorité, j'en suis certain.*

*Le camarade Renaudel pose la question de la façon suivante : « Ou Jaurès, ou Lénine ? ». Il faut croire que la classe ouvrière française sera pour Jaurès. »*

*Alexandre Dguebouadzé, dirigeant de la Garde Nationale appelle à l'unité du mouvement ouvrier : « Que le prolétariat dispersé se fondera de nouveau, en une famille unique qui renversera d'un coup puissant le Capital »*

*S. Devdariani, président du comité exécutif du conseil central des syndicats professionnels de Géorgie, explique la spécificité des syndicats géorgiens qui ont gardé leur unité : « La Géorgie est le seul état au monde, où la classe ouvrière représente tout le pays, où elle incarne la dictature sans verser le sang et sans avoir recours aux cruautés excessives qui ont mené la malheureuse Russie à la ruine... Toute notre classe ouvrière fait partie des syndicats professionnels, et nous tenons particulièrement à ce qu'il en soit ainsi. Vous verrez ici les courants politiques les plus divers, mais les syndicats professionnels peuvent se vanter d'une victoire incontestable : elles réussissent à conserver l'unité du mouvement ouvrier en dépit de toutes les conditions. Les syndicats professionnels sont obligés de mener la lutte économique, d'introduire la conscience et le système parmi les éléments de cette lutte. En Russie la classe ouvrière n'a pris en considération que ses propres exigences et ce fut une des raisons qui détruisirent les forces productives du pays. La classe ouvrière géorgienne a su ne pas avancer d'exigences qui auraient enrayé le développement de ses forces productives. »*

*Albert Inghels, représentant du parti socialiste français, donne son point de vue sur la société russe : « Je suis frappé de la hardiesse des géorgiens, qu'il n'existe nulle part de peuple aussi résolu. Durant cette période de catastrophes, la démocratie géorgienne a su accomplir un acte grandiose : elle a su unifier le mouvement professionnel ouvrier, afin de rapprocher la démocratie du socialisme. La Géorgie est un coin de terre, vers lequel sont tournés les regards de toute la classe ouvrière d'Europe. La démocratie géorgienne a déjà réalisé une partie du socialisme. Il existe un parti qui croit pouvoir réaliser le socialisme en un très bref délai, mais ceux, qui suivent cette direction verront bientôt leur erreur, car la voie qu'a prise la Géorgie, est la seule capable d'amener la classe ouvrière à la victoire. Le même mouvement grandit actuellement en Europe et, plus les ouvriers auront de places dans les parlements, plus ils se rapprocheront du socialisme. »*

## La Géorgie coincée entre les « impérialistes noirs » et les « impérialistes rouges »

Le discours d'Alexandre Dguebouadzé, dirigeant de la Garde Nationale est clair et déterminé : « *Aux moments les plus critiques, aux heures où l'ennemi extérieur menaçait la vie même du peuple, la démocratie Géorgienne était frappée dans le dos par les bolcheviks, qui cherchaient des moments propices à leurs attaques. Malgré une lutte extérieure et intérieure pour ainsi dire ininterrompue, la démocratie de la Géorgie a su entreprendre l'édification de son État, elle a réalisé la réforme agraire, créé les « Eroba », etc. Ses ennemis plus d'une fois voulurent mettre des obstacles à son œuvre. Les représentants de l'impérialisme anglais et allemand exigeaient parfois de nous des choses contraires à notre conscience de socialistes et que nous refusions catégoriquement d'accomplir. Lorsque la Géorgie souffrait de la faim, l'Armée Volontaire Russe nous offrait du pain à condition de leur laisser organiser leurs forces sur notre territoire ; nous répondîmes que nous mourrions avant de permettre à des forces ténébreuses de se former chez nous. »*

### **Qui doit gérer le capital des sociétés géorgiennes ?**

Alexandre Dguebouadzé, dirigeant de la Garde Nationale exprime clairement la position géorgienne : « Notre révolution sociale ne verse pas le sang. 80 % de nos entreprises appartiennent aux organisations de l'État et aux organisations sociales, et 20 % seulement à des particuliers. »

## Bilan du voyage de la délégation de l'Internationale Socialiste en Géorgie

### **Pendant l'automne 1920**

Cette rencontre avec les dirigeants de la Seconde internationale permit au gouvernement géorgien, à ses Ministres et aux dirigeants du parti Social-démocrate de confronter leurs idées et les réformes entreprises, avec les partis socialistes européens.

Le gouvernement géorgien cherchait à débloquer l'encerclement et le blocus, dont faisaient pression la Russie Soviétique et la Turquie Kémaliste, alors alliés. Le gouvernement géorgien cherchait la reconnaissance de la République Démocratique de Géorgie par la Société des Nations (SDN), organisation issue du Conseil des Alliés, vainqueur de la grande guerre. Il pensait que l'autorité du Conseil des Alliés et de la SDN suffirait à garantir les frontières de son état et son existence.

La Géorgie fut mieux connue en Europe puisque plusieurs dizaines d'articles parurent dans la presse allemande, anglaise, belge et française. Ces articles soutenaient les démarches des ministres géorgiens auprès des gouvernements des états composant le Conseil des Alliés.

L'effet de cette expérience socialiste sur les dirigeants de la seconde internationale fut si grand qu'à leur retour ils furent les meilleurs défenseurs de la cause géorgienne. Karl Kautsky écrivit son essai « La Géorgie, une République paysanne socialiste ».

La reconnaissance par la Société des Nations en janvier 1921, de la République Démocratique de Géorgie, comme un état indépendant fut le résultat, en partie de ce travail de ces dirigeants socialistes européens.

Les dirigeants de la Seconde Internationale tranchèrent entre la République Socialiste Fédérative de Russie et la Géorgie, entre le Bolchevisme et la Social-démocratie. Ce voyage s'est effectué lors d'une période où les partis socialistes se divisaient entre Seconde Internationale et Troisième Internationale.

La Seconde Internationale, « l'Internationale ouvrière » avait éclaté en 1914, lors du conflit de la grande guerre. L'Internationale n'avait pu empêcher le conflit, l'assassinat de Jean Jaurès avait accéléré les événements. Lors de ces années, 1918 à 1920, l'Internationale Ouvrière essayait de se reconstruire. D'autant plus qu'en 1919, la Russie Soviétique avait créé la Troisième Internationale, « l'Internationale Communiste ». Les Communistes de tous les pays tentaient la scission dans tous les partis socialistes, afin de créer les nouveaux partis communistes.

Le Parti Social-démocrate de Géorgie fut admis au sein de la seconde Internationale. Ses représentants, Irakli Tsereteli et Constantin Gvardjaladzé relancèrent la question géorgienne à chaque évènement se déroulant en Géorgie et à chaque séance plénière de l'Internationale. En 1939, l'Internationale fut dissoute, encore une fois, en raison du déclenchement du second conflit mondial.

Les mouvements, syndicaliste et coopératif géorgiens naissant purent échanger leurs expériences avec des leaders socialistes occidentaux. Malheureusement de nombreuses coopérations qui auraient dû se développer n'ont pu se réaliser puisqu'en février 1921, les troupes russes, sans déclaration de guerre et malgré le traité de paix signé en mai 1920, attaquèrent la Géorgie.

Mais ce voyage favorisa un soutien effectif à la résistance géorgienne. En 1922, un cadre du Mouvement Coopératif International, Victor Serwy, pu réaliser, dans la Géorgie occupée par les troupes russes, un séjour de travail et rencontrer les membres de la coopérative géorgienne qui luttait encore, contre la main mise du pouvoir russe, qui tentait de s'accaparer les richesses des coopératives géorgiennes.

Ce voyage est une des nombreuses preuves vivantes de la volonté de la nation géorgienne de s'affirmer comme Nation européenne. Mais les dirigeants de l'Internationale Ouvrière ne purent faire apporter l'aide nécessaire des Nations européennes lors de l'invasion soviétique de la Géorgie en février 1921 et ne purent empêcher l'Angleterre de reconnaître l'Etat soviétique en 1924, juste après la répression sanglante contre le peuple géorgien. L'Etat français reconnut la Russie soviétique, mais de 1921 à 1930, la Légation géorgienne était reconnue par la France.

CONFERENCE INTERNATIONALE

Le Président - 4 fév. 1921  
A-112 PARIS, le 27 Janvier 1921.

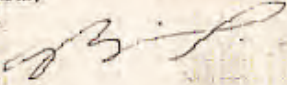
Monsieur le Ministre,

Après avoir pris connaissance de la décision par laquelle le Conseil Suprême, à la date du 26 Janvier, a résolu de reconnaître de jure l'indépendance de la Georgie, dès que ce pays en exprimerait formellement le désir, vous avez bien voulu, par lettre du 27 Janvier, m'adresser la demande officielle du Gouvernement et du peuple géorgiens de se voir reconnus de jure par les Puissances alliées.

Je me suis empressé de communiquer votre lettre à la Conférence; celle-ci a été unanime à décider de reconnaître de jure le Gouvernement géorgien.

Les Puissances alliées sont heureuses de pouvoir témoigner ainsi à nouveau de la sympathie avec laquelle elles ont suivi les efforts du peuple géorgien vers l'indépendance et de l'admiration que leur inspire l'oeuvre qu'il a déjà accomplie.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de sa haute considération,



Son Excellence  
Monsieur GUMBETSKORI,  
Ministre des Affaires Etrangères de  
la République de GEORGIE,  
PARIS.

Annonce de la reconnaissance officielle « De jure » de la République démocratique de Géorgie, par les puissances Alliées, signée le 27 janvier 1921.

**Thierry Berichvili**

Président de l'association française culturelle & d'amitié avec  
le peuple géorgien.

Dernier membre du bureau à l'étranger du parti  
social-démocrate de Géorgie.







## Délégation socialiste européenne à Batoumi

Le 13 septembre, Batoumi se préparait à recevoir la délégation socialiste. Dès le matin la ville était parée de drapeaux rouges et de guirlandes. Sur le Palais du Travail, sur l'Hôtel de Ville et sur tous les autres bâtiments se balançaient des fleurs, de la verdure et des placards. La ville entière prenait un air de fête, le débarcadère était décoré de fleurs, de verdure et de pancartes avec l'inscription : « Salut à nos chers hôtes ! Vive le socialisme ! » Dans tous les journaux, sans distinction de parti, on trouvait les articles internationaux. Sur beaucoup de maisons privées on voyait des pancartes avec l'inscription : « Vive le socialisme ! » Et ces mots d'ordre éveillaient le vieux Batoumi prolétaire, l'appelant sous le glorieux drapeau rouge des combats.

Constantiné Sabakhtarachvili, représentant le gouvernement et Issidoré Ramichvili, représentant le Comité Central du parti social-démocrate de Géorgie, arrivèrent de Tiflis. Près de la place « Azizié », le train spécial, prêt à emmener nos hôtes vers Tiflis le soir du 14 septembre était préparé.

A l'aube du 14 septembre toute la population de Batoumi était dehors. La nouvelle se répand que le bateau amenant nos hôtes sera à Batoumi à 8 heures du matin et l'animation du peuple se fait, plus vive encore. Seuls les communistes introduisent la dissonance avec les discours vilipendant les socialistes européens et surtout Karl Kautsky. Ces discours ne provoquent que des moqueries et font augmenter la joie au sein du peuple.

A 6 heures 15 mn arrive à Batoumi, le vapeur « Franz-Ferdinand » avec à son bord les délégués composant la délégation de l'Internationale Socialiste : Emile Vandervelde, Camille Huysmans, Louis de Brouckère, Mme Snowden, Thomas Shaw, Ramsay Macdonald, Pierre Renaudel, Albert Inghels, Adrien Marquet, Mme Vandervelde, la femme et la fille de Huysmans. Karl Kautsky était resté à Rome à cause de maladie. Il arriverait à Batoumi avec le prochain vapeur. Le secrétaire de Karl Kautsky, Olberg (Paul) est arrivé à Batoumi avec la délégation.

Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°209 p. 2



### Accueil de la délégation socialiste à Batoumi

La nouvelle de l'arrivée des leaders socialistes d'Europe s'est répandue dans

toute la ville de Batoumi. La délégation est accueillie au son de l'Internationale

et de la Marseillaise par les syndicats. Le port, décoré de drapeaux rouges, de fleurs et de banderoles, s'était rempli.

A 9 heures précises, Constantiné Sabakhtarachvili, représentant le gouvernement et Isidore Ramichvili, représentant le comité central du parti social-démocrate de Géorgie, Guiorgui Andjaparidzé, maire de la ville, les syndicats et d'autres personnalités sont arrivés. Le petit bateau « Batoumi », orné de fleurs, s'est dirigé vers le « Franz Ferdinand » et un quart d'heure après il a amené nos chers hôtes. Ils ont été accueillis par les représentants de la

Géorgie. Les invités sont montés dans les cars qui les attendaient et ont pris la direction de Tiflis. La démocratie de la Géorgie les accueillit avec des ovations et des « Vive ». Les ouvriers jetaient des fleurs. Les adolescents leur proposaient des bouquets. La population scandait : « Vive Vandervelde », « Vive Macdonald », « Vive le socialisme ». Les rues ont été couvertes de drapeaux rouges. Les gens se précipitaient sur les balcons et auprès des fenêtres. Les représentants des organisations ouvrières et la grande partie de la population suivaient les cars qui les ont amenés au Palais du Travail où un meeting a été organisé.

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°209 p. 2*

## Délégation socialiste à Batoumi

### **Au Conseil Municipal de la ville de Batoumi**

#### **(Le correspondant spécial de l'Agence télégraphique de la Géorgie)**

A midi une séance solennelle s'ouvre devant tous les membres de la Délégation par le Président du Conseil, David Ramichvili. Après, c'est Issidoré Ramichvili intervient, au nom du parti social-démocrate de Géorgie. Il explique la situation générale de la République et il rajoute : « Nos portes sont ouvertes pour nos chers hôtes, nous vous saluons chaleureusement. Voyez notre travail, visitez chaque région de la Géorgie. Tout vous est ouvert, nous vous montrons tout, sans rien vous cacher. Vous allez voir nos actions. Bien sûr il y a des défauts. Nous luttons, nous travaillons mais nous avons déjà réussi beaucoup de réalisations », le discours de Ramichvili est traduit simultanément en

français. Les membres de la Délégation le remercient.

Constantiné Sabakhtarachvili salue la Délégation au nom du Gouvernement, puis le maire de la ville, Guiorgui Andjaparidzé. Il remercie les chers hôtes d'être venus et déclare : « Il y a deux ans, nous recevions dans cette salle différentes personnalités, parmi elles, un membre glorieux de la 3e Internationale, Enver Pacha. Ce même Enver Pacha est arrivé ici avec le feu et l'épée. Aujourd'hui la démocratie de Batoumi salue dans cette salle des personnes tout à fait différentes, ce qui montre clairement que les directions que nous suivons sont soutenues par les leaders de la 2e Internationale. » Pour honorer

les membres de la Délégation, après la proposition du maire, le conseil municipal décide :

1. de changer le nom de l'Avenue Marine en Avenue de l'Internationale,

2. de fonder des bourses dans deux collèges de Batoumi. Ces bourses sont mises à la disposition du conseil des unions des ouvriers,

3. de nommer tous nos hôtes, citoyens d'honneur de la ville de Batoumi. Les propositions de Guiorgui Andjaparidzé sont accompagnées d'applaudissements.

### ***Discours de Ramsay Macdonald***

Au nom de la Délégation, il répond à l'accueil. Son apparition sur la tribune déclenche des applaudissements et des Vivas !

« Citoyens de Batoumi ! Vous nous avez souhaité la bienvenue d'une manière vraiment hospitalière. Nous sommes ravis de venir dans ce pays non parce que nous voudrions découvrir ce pays et ses richesses, mais surtout parce que ce pays est le royaume de la Démocratie. Nous avons entendu parler de l'héroïsme du peuple géorgien. Aujourd'hui vous avez décoré votre ville de verdure et de drapeaux pour nous montrer comment vous voulez fêter notre visite. Mais ce qui nous touche le plus, ce sont des résultats des actions des ouvriers et des citoyens pendant ce temps. Nous voudrions voir la victoire de la démocratie en Europe et la voyons ici, en Géorgie. Nous saluons la Géorgie fidèle aux principes de l'Internationale. »

Macdonald est intervenu en an-

glais, une grande partie de l'auditoire n'a rien compris, mais malgré cela le très impressionné. La voix claire et nette du leader des ouvriers anglais capte l'auditoire avec sa fermeté. Son discours est accompagné des applaudissements. Tout le monde est debout. La séance solennelle s'achève à 13 heures, la Délégation est dirigée vers le Palais de Travail devant lequel un grand meeting est organisé.

### ***Discours d'Emile Vandervelde***

Emile Vandervelde prononce un long discours au meeting organisé devant le Palais de Travail. Le Palais lui-même est décoré d'une grande quantité de drapeaux rouges et de fleurs. Au moment de l'arrivée des délégués, l'orchestre joue l'Internationale. Les membres de la Délégation enlèvent leurs chapeaux. Vandervelde, Shaw, Renaudel, Macdonald, tous les invités et tous les représentants des unions professionnelles chantent les paroles de l'hymne. Les membres de la délégation montent sur un balcon, le meeting s'ouvre.

Le président du meeting présente des leaders socialistes de l'Europe. Les hôtes sont salués par C. Gogoladzé, représentant du comité du parti social-démocrate de Batoumi, S. Nakaidzé, représentant du syndicat, L. Korkachvili, représentant du parti social-fédéraliste.

Vandervelde intervient : « En prenant la parole, au nom de la Délégation socialiste, je suis très ému. C'est la première fois, Citoyens, que je prends contact avec la Géorgie, mais non pas avec les Géorgiens. Je me souviens qu'en 1917, j'ai rencontré à Petrograd Tchéïdzé, qui présidait l'assemblée des

soviets. Nous nous sommes rejoints sur la question de l'asservissement. L'intention de la liberté du peuple géorgien est devenue claire pour moi. Dès que nous avons mis le pied sur votre terre, nous avons remarqué qu'avec les commerces fermés, les forêts de drapeaux, les visages joyeux des citoyens vous ne faites pas des performances, mais c'est juste pour nous montrer les vœux de vos cœurs. Je mets en relief cet accueil glorieux, dans lequel on voit bien la démocratie de la Géorgie. Les drapeaux rouges sont pour moi très chers, comme le symbole du libre esprit du peuple. Ce ne sont pas les mêmes drapeaux rouges flottant dans le nord afin d'asservir le peuple.

Nous croyions que la Révolution de 1917 suivait la bonne route, mais la Russie nous fait faux bond. Leurs drapeaux rouges sont pour cacher la misère et le barbarisme. Nous avons adoré vos montagnes et vos routes, nous avons ressenti que votre pays est une oasis du système socialiste. Notre but ce n'est pas seulement prendre connaissance de vos actions mais aussi vous soutenir, de reconnaître votre indépendance de « jure ». Je vous remercie de votre accueil chaleureux. Veuillez recevoir nos salutations distinguées. Je salue votre pays ! »

Des applaudissements conclu-

ent le discours de Vandervelde. Après lui, Vlassa Mguéladzé, l'ancien ouvrier, membre de l'Assemblée constituante salue la Délégation. Il dit : « Les drapeaux rouges que vous voyez ici ont poussé sur la terre arrosée par le sang de la démocratie géorgienne. Chers camarades, vous allez voir notre vie et nos actions. Le cœur de la Géorgie rempli d'amour est ouvert pour vous. »

### ***Tchakvi***

Le 14 septembre à Batoumi. Après le meeting les membres de la Délégation partent pour Tchakvi pour faire une excursion. Là, ils visitent une usine et des plantations de thé. Les ouvriers de Tchakvi les accueillent chaleureusement, avec des fleurs.

A 19 heures, les hôtes sont invités à un repas de gala. On y trouve des représentants de toutes les organisations publiques ou politiques. Ils portent le toast pour des leaders de l'Internationale qui assistent au repas, et pour Karl Kautsky qui est absent.

A 22 heures, la Délégation part de la gare de Batoumi pour Tiflis par un train spécial.

Toutes les gares que traverse le train spécial, sont décorées de guirlandes de fleurs. Et les ouvriers du chemin de fer attendent impatiemment les hôtes pour les saluer.

*Journal « Sakartvelo » (Géorgie), 1920, N101*

---

**Le 17 septembre**

## PARTIE NON OFFICIELLE

### **Délégation socialiste à Tiflis**

#### **Dans des rues**

Le 15 septembre il n'était pas même 8 heures que toute la population se précipite dans les rues. Chaque citoyen essaye de voir de ses propres yeux, les maîtres du socialisme international, des leaders dévoués à la classe ouvrière. Sur les principales avenues on voit notre célèbre armée et la Garde Nationale. Les maisons sont décorées de tapis, dans les rues il y a des banderoles avec des slogans : « Vive le socialisme ! Vive l'Internationale !

Les membres du Gouvernement et ceux de l'Assemblée Constituante se dirigent vers la gare pour accueillir les chers hôtes. La circulation dans les rues est arrêtée, les ouvriers s'alignent des hauteurs de Véra jusqu'à la place d'Erevan. Un nombre innombrable de drapeaux flottent dans les airs, ainsi que des banderoles en plusieurs langues européennes. Le maintien de l'ordre est excellent, assuré par la milice.

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°210 p.1*

### Délégation socialiste de l'Europe à Tiflis

#### **Dans la ville**

Le 15 septembre toute la ville est ornée de drapeaux nationaux et rouges.

La plus remarquable est la rue entre l'avenue Roustaveli et la gare, la mairie porte une décoration spéciale. Sur la façade on voit le blason de la ville et l'inscription : « Vive l'Internationale, vive le Socialisme ! » Le siège de l'Etat major sur l'avenue Roustaveli est aussi orné de fleurs, sur sa façade il y a le portrait du chef de Gouvernement et au-dessous ceux de Karl Marx, Karl

Kautsky et Tsereteli.

Le palais est spécialement orné, devant il y a deux tribunes pour les orateurs. Sur le Palais du Travail flottent des drapeaux rouges, les colonnes de l'entrée aussi bien que le siège d'Eroba et des maisons privées sont ornés de guirlandes.

Devant le théâtre d'Etat une estrade est érigée pour le chœur et l'orchestre. Devant la division de Commandement, le détachement spécial défile, en tête avec le Commandant Mi-

kachavidzé. Le ministère est aussi orné de drapeaux rouges, de guirlandes, d'inscription : « Prolétaires de tous les pays, unissez-vous ! »

Devant le siège de l'état-major, sur toute la rue il y a une banderole avec l'inscription : « Bonjour aux hôtes ! » Devant la gare de Tiflis on voit un arc, orné de fleurs et de guirlandes et la gare elle-même, de fanions et de drapeaux.

### ***A la gare***

A 8 heures, la gare est bondée de monde, des représentants des entreprises publiques et des fractions. L'armoire de l'Etat trône au-dessus de la porte de la salle d'accueil, au-dessous de laquelle il y a le portrait de Marx. Dans la salle, des portraits de K. Kautsky, E. Vandervelde et N. Jordania.

A 8 heures, les membres du Gouvernement, de l'Assemblée Constituante, des organisations ouvrières, de la Garde, des différentes nationalités, de la presse se réunissent dans la salle. Le président Noé Jordania vient à 9 heures.

A 9 heures 15, le train spécial s'arrête devant la salle. Bénia Tchikhvichvili est le premier à entrer dans le wagon pour saluer les hôtes. Le Délégué le suit et ils entrent dans la salle où ils sont attendus par Noé Jordania. Il les salue et se présente à chaque hôte : Emile Vandervelde, Camille Huysmans, De Brouckère, Mme Snowden, Thomas Shaw, Ramsay Macdonald, Pierre Renaudel, Albert Inghels, Adrien Marquet, Mme Vandervelde et la fille de Huysmans.

### ***Discours de Noé Jordania***

Le président s'adresse à la Délégué en français :

« Le peuple géorgien accueille chaleureusement nos chers hôtes ; nous vous sommes très reconnaissants de votre soutien de l'Indépendance de la jeune République, de Lucerne à Amsterdam. Pendant le schisme entre les actuels bolcheviks et les socialistes géorgiens, les ouvriers de la Géorgie sont restés fidèles aux grands maîtres : Marx, Engels, Vandervelde et les autres. Les socialistes géorgiens restent fidèles à leurs idéaux et commencent la construction de leurs vies. Il est difficile de bâtir un nouvel Etat dans des conditions du système bourgeois. Nous avons beaucoup de défauts dans cette construction, mais nous continuons notre chemin d'une façon très ferme et nous le continuerons pour la réalisation de nos idéaux. Je salue les maîtres du socialisme, vive l'Internationale et ses leaders ! »

Les membres de la Délégué remercient chaleureusement Noé Jordania de cet accueil.

### ***L'intervention d'Emile Vandervelde***

Emile Vandervelde répond au nom de la Délégué : « Je me permets d'exprimer ma passion devant tout ce que j'ai vu. On nous dit que vous voudriez apprendre de chez nous, mais ce sont nous, les occidentaux, qui doivent revenir vers vous. » Vandervelde termine son discours sur les mots suivants : « Vive l'Internationale, vive la Géorgie ! »

Après les discours de salutation les membres de la Délégué sont présentés aux membres du Gouvernement, au président de l'Assemblée Constituante, au présidium et à l'au-

ditore. Après quoi avec les membres du Gouvernement, ils se dirigent vers l'Assemblée Constituante où a lieu la séance solennelle.

Le président Noé Jordania avec Emile Vandervelde s'installent dans la première voiture. Le peuple les salue sur la route entre la gare et l'Assemblée Constituante.

*Journal « Sakartvelo » (Géorgie), 1920, №101*

## A l'Assemblée Constituante

En honneur de la délégation socialiste d'Europe le 15 septembre a lieu la séance solennelle de l'Assemblée Constituante. La salle des séances est décorée de fleurs. La salle est remplie du public, des représentants de la presse, les membres de l'Assemblée Constituante attendent impatiemment l'arrivée des chers hôtes. A 10 heures précises, la délégation arrive. La séance est déclarée ouverte par le vice-président du parlement, Alexandre Lomtadidzé.

En premier il salue la délégation, après quoi il commence son discours :

« Citoyens, Membres de l'Assemblée Constituante !

Notre peuple traverse des journées remarquables. Pour partager ce sentiment le présidium a convoqué cette séance extraordinaire.

Citoyens ! Vous souvenez-vous il n'y avait pas aucun aide contre les dangers qui menaçait l'indépendance de la République démocratique de la Géorgie. Notre peuple luttait avec une énergie nouvelle pour établir et assurer son meilleur avenir. Est-ce que les peuples avancés d'aujourd'hui ne nous soutiennent pas, ne nous aident pas et ne votent pas pour protéger notre liberté? Vous savez que la première voix du soutien appartenait à l'Europe socialiste : à Berne, à Amsterdam, à Lucerne.

L'Europe socialiste a bien compris les vœux de la Géorgie. Membres de l'Assemblée Constituante, de cette tribune je voudrais déclarer que l'an 1918 va marquer l'histoire de la Géorgie ! Pourquoi et pour qui cette date peut être importante ?

La Géorgie a créé son indépendance, a retrouvé sa culture, la classe ouvrière a créé son espace. Notre démocratie lutte de manière acharnée contre « l'impérialisme rouge ». Elle est sûre que son effort sert aux grands idéaux de l'humanité. Nous avons effectué beaucoup de travail et il faut qu'il devienne plus intense.

Nous avons gardé notre terre. Nous avons suscité le foyer de la culture humaine. Nous croyons que la Géorgie et sa Démocratie servent aux activités internationales. Nous ne nous sommes pas encore débarrassés du danger.

Il faut aussi noter le fait suivant, les États Unis ont annoncé qu'elle voudrait voir la Russie réunifiée, dans ses anciennes limites. Nous ne pensons pas que cela puisse arriver. Aujourd'hui parmi nous il y a des représentants de pays qui vont faire attention à cela. Aujourd'hui nous sommes reconnus comme un Etat indépendant et en même temps nous ne sommes pas reconnus. Notre reconnaissance doit être juridique et nous



devons être membre international à part entière.

Je salue nos chers hôtes et je leur souhaite la bienvenue. Ils encourageront notre peuple. La petite Géorgie doit rejoindre le détachement européen. Vous ne devez pas oublier que la Géorgie s'est libérée des chaînes et du cercle de fer et qu'elle a commencé d'édifier un nouvel Etat. » (Applaudissements).

### ***Discours de Grigol Guiorgadzé***

« Citoyens, membres de l'Assemblée Constituante ! Permettez-moi de saluer sincèrement, au nom de la fraction sociale-démocrate, les meneurs des socialistes d'Europe. La lutte extraordinaire pour la défense de l'indépendance de la Géorgie et pour les intérêts de la classe ouvrière ne s'est pas achevée sans laisser de traces. La situation du pays, semblait souvent critique. Cependant la masse ouvrière géorgienne a su repousser énergiquement ces assauts et aujourd'hui se trouve au niveau de la classe ouvrière européenne. La visite des meneurs encourage notre peuple. Nous suivons la voie qui garantit notre indépendance. L'ancienne Colchide et la vieille Ibérie, la Géorgie qui tient aujourd'hui le drapeau tricolore et le drapeau rouge salue la Délégation socialiste de l'Europe !

**Shalva Alexis-Meskhichvili** prend la parole au nom des sociaux-fédéralistes :

L'orateur apprécie beaucoup la visite des chers hôtes.

« Nous, les sociaux-fédéralistes, n'avons jamais évalué l'indépendance comme une combinaison transitoire. Nous avons toujours été pour l'indépendance, nous disions toujours qu'il était impossible d'établir le socialisme sans

libération de la nation. Nous avons comme ami l'Europe socialiste et nous avons nos sociaux-démocrates. Vive nos hôtes, vive la social-démocratie ! »

**Guiorgui Gvazava** prend la parole au nom des nationaux-démocrates :

« Nous voyons les rues couvertes par la foule. Aujourd'hui nous accueillons nos hôtes. Pendant des siècles nous sommes restés loin de la culture de l'humanité, mais aujourd'hui nous nous sommes séparés de la Russie. Nous continuons nos chemins séparément. La Géorgie doit être indépendante, ce qui est assuré par le traité et personne ne peut le nier. »

Puis l'orateur parle de la note américaine, des principes de Wilson et il rajoute qu'il est persuadé que les hôtes défendront notre indépendance.

**Grigol Vechapeli** prend la parole au nom du parti nationaliste, il dit que leur parti a été contre cette invitation officielle par l'Assemblée Constituante. Vechapeli a salué les hôtes. Parmi les représentants de l'Europe l'orateur a souligné les activités de Vandervelde qu'il apprécie comme les plus importantes pour la Belgique. Selon l'orateur nous pouvons toujours compter au soutien de l'Europe.

**Léo Chenguéliaïa** prend la parole au nom des sociaux-révolutionnaires.

L'orateur déclare que leur parti ne rejoint pas toujours les décisions du Gouvernement, ou de la social-démocratie, mais « il y a une opinion commune entre nous, un vœu unanime, c'est la défense de l'indépendance de la Géorgie. »

Ensuite, **Ter-Stepaniantz** au nom du parti Dachnak salue l'auditoire.

Enfin la séance est fermée par Alexandre Lomtatzidzé.

Les membres de l'Assemblée Constituante et le public marche sur l'avenue Roustaveli avec les invités.

Les applaudissements de la foule qui les attendait sur l'avenue les accueillent : « Vive les chers hôtes, vive le socialisme, vive l'Internationale ! »

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne),  
N°210*

## Le meeting devant l'Assemblée Constituante

Après la séance solennelle de l'Assemblée Constituante, à midi le meeting est déclaré ouvert. Le représentant de la France, Pierre Renaudel, ceux de l'Angleterre, Thomas Shaw, Ramsay MacDonald et Mme Snowden, celui de la Belgique, De Brouckère interviennent.

Le Président, Noé Jordania, les membres du Gouvernement : A. Lomtatzidzé, S. Mdivani, B. Tchikhkvichvili, Noé Ramichvili assistent au meeting. Les représentants du socialisme de l'Europe interviennent.

### ***Discours de Pierre Renaudel***

Le représentant du socialisme français déclare : « On attendait le chaos et des tourmentes pendant le premier étape de la construction d'un nouveau Etat socialiste sur les ruines du tsarisme. Mais heureusement les prévisions ne se sont pas réalisées. Une fois venus au pouvoir les socialistes géorgiens ont mis de l'ordre de manière exemplaire.

### ***Discours du représentant de l'Angleterre Thomas Shaw***

« Notre voyage en Russie nous a convaincu que ces deux pays ne peuvent être comparé ; il y a des bolcheviks qui gou-

vernent en Russie et on doit remarquer au nom de la justice et de la vérité que le pouvoir des bolcheviks n'a pas donné de liberté ni de joie au peuple russe. Il n'y a pas longtemps que nous sommes en Géorgie, mais déjà nous pouvons dire qu'ici c'est la liberté et la joie qui règne. » Shaw a salué la Géorgie au nom de 6 millions et ½ de trade-unionistes et 4 millions et ½ de membres du parti ouvrier anglais. L'orateur espère que dans le futur pour établir le socialisme le parti ouvrier de l'Angleterre va choisir la voie de la Géorgie sociale-démocrate et pas celle des bolcheviks. L'orateur a terminé son discours avec des mots suivants : « Vive la Géorgie socialiste, vive l'Internationale ! »

### ***Discours d'Albert Inghels***

Il salue le prolétariat géorgien au nom de la Section française de l'Internationale ouvrière (S.F.I.O.) : « Je dois exprimer mon étonnement concernant l'énergie que le peuple géorgien a montré dans la construction d'un nouvel état socialiste. C'est doublement frappant et cher car le peuple géorgien a subi une lutte très dure contre le tsarisme. Mais dans cette lutte la Géorgie est devenue plus forte et elle nous a montré sa fermeté et sa sagesse. »

**Discours de Mme  
Snowden**

« Je salue la Géorgie qui pour toute la Délégation est devenue très chère et aimable. C'est le premier pays qui a prouvé que l'on peut établir le socialisme sans chaos et sans tourment, sans pauvreté du peuple, sans privation de droits. Pendant les quinze ans de travail je n'ai jamais ressenti tout ce que j'ai vécu avec vous. Je n'ai jamais vu d'accueil aussi chaleureux et sincère qu'ici, en Géorgie. Que la Géorgie vive pour le bien-être du socialisme, comme un exemple pour les autres pays ! »

**Discours de Ramsay  
Macdonald**

« Je salue la Géorgie, le pays qui a réalisé l'exemple d'un Etat socialiste ! »

**Discours de Louis de  
Brouckère**

« La Géorgie est l'avant-poste du socialisme et c'est son devoir le plus grand et le plus dur. » L'orateur exprime son bonheur d'avoir vu l'unanimité entre le Gouvernement et le peuple.

« *Sakartvelo* » (La Géorgie) 1920, №101

**Délégation socialiste de l'Europe dans les provinces**

Le 19 septembre, la Délégation rejoint la ville de Kazbegui par la route militaire, où un meeting a lieu selon la demande des habitants.

Le 20 septembre, la Délégation rentre à Tiflis.

Le matin du 21 septembre, la Délégation se dirige vers Kakhétie. A Gourjaani se déroule un meeting. La délégation passe la nuit dans le domaine de Tsinandali.

Le 22 septembre, la Délégation rentre à Tbilissi.

Le 23 septembre la Délégation va à Bordjomi. Sur la route les invités s'arrêtent dans les gares de Gori et de Khachouri.

Dans la nuit du 23 septembre, la Délégation part vers la gare de Chorapani, d'où à 6 heures du 24 septembre, ils repartent pour Tchiatoura, à 9 heures ils sont sur place.

Le soir ils rentrent de Tchiatoura et dans la nuit ils repartent vers la gare de Tkibouli ; ils sont sur place le matin du 25 septembre.

Le 25 septembre à 15 heures, la délégation arrive à Koutaïssi.

Le 26 septembre, elle part vers Poti.

A 6 heures du matin, elle s'arrête à la gare de Samtredia, à 8 heures l'arrêt à la gare d'Abacha, à 10 heures, à Akhalsenaki.

Le même jour à 14 heures, la Délégation arrive à la gare de Poti, d'où elle repart vers la Gourie.

Le 27 septembre, à 7 heures, la gare de Lantchkhouti, à 8 heures, à la gare de Soupsa, 9 heures, à la gare de Natanebi, à 12 heures, dans la ville d'Ozourgeti.

A 16 heures, la délégation repart vers Tiflis.

Le 27 et le 28 septembre, à Tiflis, visite le Palais du Travail et des entreprises publiques.

Le 30 septembre, départ depuis Batoumi vers l'Europe.

La Délégation socialiste est accompagnée dans les provinces par : C. Gvardjaladzé, D. Charachidzé, V. Tevzaïa, Nazarov, Ilia Sadradzé et le représentant de la presse – Léo Roukhadzé.

A Bordjomi la Délégation est accompagnée par Noé Jordania ; En Kakhétie par N. Khomeriki ; En Imérethie par Al. Lomthathidzé, Noé Ramichvili ; A Douchethie il y aura des compagnons supplémentaires : Benia Tchikhvichvili, Valiko Djugheli et Datha Tchkeidzé. Les députés arrivent sur place avant les hôtes. Les personnes qui ne sont pas nommées ici ne peuvent pas suivre la Délégation.

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne),  
1920, №212*

### A Kazbegui

L'entrée du pont de Kazbegui était décoré d'arc et de fleurs. Des centaines de chevaliers nous ont rejoints. Des chevaliers, avec cinq porte-étendards et la foule qui suivait le drapeau de la Sainte Trinité de l'ancienne communauté de vallée, donnait une merveilleuse image. Beaucoup de gens se sont réunis à Kazbegui. Les chevaliers se sont arrêtés devant les remparts de l'église. Macdonald s'est adressé au peuple : « Comme vous je suis aussi le fils des montagnes et je comprends très bien votre délectation. Je voyais comment vous faisiez flotter des drapeaux rouges qui suivaient le drapeau blanc du St. Georges. Au nom des ouvriers anglais je vous laisse le plus grand décalogue que je puis vous donner. » Bartholomé Goudouchaouri a pris la parole au nom du peuple : « Seule la démocratie internationale est notre amie généreuse et nous espérons qu'elle va nous aider à soutenir notre indépendance, qui est la meilleure condition pour des changements socialistes et dont nous, les fils sommes passionnés. »

Vers neuf heures le peuple s'est dégagé sous les déclarations « Vive ». Les hôtes sont allés se reposer après la longue journée impressionnante.

### *La passe de Darial*

Le 20 septembre, dès l'aube la Délégation s'est dirigé vers la passe Darial. Les habitants de Kazbegui venaient dire au revoir aux hôtes. Le jour était bien ensoleillé mais le froid des montagnes neigeux rendait le temps un peu frais. Les hôtes adoraient la vue. Sur le pont de Darial on voyait l'arc avec une inscription : « En honneur de nos chers hôtes de postes de garde ». La Délégation s'est dirigée vers les postes de garde russes, il y avait cinq soldats de l'armée rouge ; ils se sont parlé et la Délégation est revenue.

L'appareil cinématographique du conseil central a pris des photos. La Délégation passionnée de la passe de Darial est rentrée à 10 :15 à Kazbegui.

Les locaux venaient de leur dire les derniers adieux. La Délégation est allée vers Mtskheta. La visite à la région de Khévi a pris une ambiance de la fête.

### **A Douchétie**

A Douchétie, on avait préparé la tribune devant l'institution locale « Eroba » pour faire le meeting. V. Kalandarichvili a salué la délégation au nom du comité social-démocrate du district. Mme Snowden a pris la parole pour répondre : « Je m'adresse à vous au nom de la délégation, le sujet de mon intervention est l'organisation des femmes qui nous a accueillies hier avec des drapeaux. Nous sommes très heureux de voir le rôle des femmes en Géorgie ce qui n'existe pas encore chez nous. Ici la femme est l'égale de l'homme ce qui garantit le développement de la nation et la démocratie de sa classe ouvrière. Hier nous sommes allés à Khévi, là-bas nous avons vu des drapeaux rouges flottant même dans sur les rochers, tous les habitants, tous les paysans avaient des drapeaux rouges en mains. Votre peuple est tellement déterminé qu'il ne peut être abattu par aucune tyrannie. Nous revenons de Russie, nous comparons ces deux pays et nous voyons la différence. En Russie c'est la peur qui règne, chacun a peur de l'autre. Même les communistes entre eux ne se comprennent pas. Quand nous rentrerons en Angleterre, nous raconterons à vos camarades, les ouvriers anglais, que le peuple géorgien a le Gouvernement qui dirige le pays selon la volonté du peuple et pas comme en Russie, où le Gouvernement n'écoute pas du tout son peuple. Nous allons dire aux ouvriers anglais, que le Gouvernement de la République démocratique de Géorgie est soutenu par la classe ouvrière, que c'est

le Gouvernement des ouvriers, qui construit une république indépendante et libre. Nous ferons tout notre possible pour que la Géorgie soit connue. (Applaudissements)

Puis c'est le délégué français, Adrien Marquet qui prend la parole : « Nous voyons bien l'accueil chaleureux des habitants. Hier nous sommes allés dans les montagnes et là nous avons bien compris qu'en vous, le sens de l'international est encore plus fort que celui du national. Et là, je me suis rappelé les mots de Jaurès : « Le patriotisme ne sépare pas la personne de l'internationalisme, et l'internationalisme amène le peuple vers le vrai patriotisme ». Nous avons rencontré les communistes près de la frontière qui nous ont dit qu'en Russie tout le monde est communiste, et peu de temps après ils ont remarqué qu'ils ne sont que des soldats mobilisés. Chez vous on ne peut pas trouver même une seule personne qui est un « communiste » forcé. Ici les gens sont inspirés par le socialisme et le peuple garde son propre pays. C'est ici votre force et c'est pourquoi la classe ouvrière de l'Europe répond à votre main tendue. » (Applaudissements)

Puis Camille Huysmans monte à la tribune, à son apparition le public est ravi. « Deux choses m'ont étonné en Géorgie : la première c'est l'unanimité avec laquelle votre peuple lutte pour l'indépendance et le développement des voies démocratiques ; la deuxième ce sont les émotions avec lesquelles vous exprimez votre joie. Vous venez de subir une invasion des Ottomans et historiquement parlant la Géorgie garde de nombreux souvenirs identiques. Nous, les Belges, nous avons subi quatre invasions, la dernière c'était l'invasion de l'impérialisme allemand qui a anéan-

ti la Belgique. Donc, nous vous comprenons bien. Nous nous défendions de toutes nos forces et nous avons réussi. La petite Belgique a été sauvée. Avant que la Géorgie devienne membre de la Société des Nations, avant le désarmement du pays, gardez la poudre à canons, vous les enfants de la Géorgie libre, pour vous défendre des agresseurs. Le peuple qui a autant de force et de détermination et l'amour de son pays, ne peut pas être effacé. Quand je vois l'Etat construit avec la démocratie, je me souviens de vos sages dirigeants, et surtout des camarades qui sont morts pour cette idée. » De longs applaudissements ont suivi le discours. Le soir les chers hôtes se sont dirigés vers Mtskhéta. Les gens scandaient des « Vivas ».

### **A Mtskhéta**

A 8 heures la délégation était à Mtskhéta. Selon l'itinéraire depuis Douchétie les hôtes devaient directement aller à Tiflis, mais sur la route beaucoup de monde s'était massé et demandé à rencontrer les membres de la délégation. L'ensemble des enfants offre des bouquets de fleurs aux hôtes. Même si les hôtes étaient fatigués ils décident de rencontrer les gens sur la route avec leurs drapeaux en mains, c'étaient les organisations locales.

Cette fois, Thomas Shaw prend la

parole au nom de la délégation : « Nous avons visité votre beau pays, nous avons pris connaissance des gens honnêtes et sympathiques. Je voudrais vous dire au nom de tous les ouvriers de l'Europe que nous voudrions bien, que vous ne perdiez pas votre liberté. Pour cela les ouvriers de l'Europe doivent prendre des mesures et demander la reconnaissance de l'indépendance de la Géorgie auprès de la Société des Nations et son intégration en son sein. Je suis sûr que vous, comme des gens libres, vous pouvez élever une génération libre. J'étais en Russie et là-bas je n'ai pas vu le sourire de la joie, là tout est en deuil car tout est forcé par un groupe et le peuple est obligé de faire ce que le Gouvernement impose et pas ce que le peuple veut lui-même. Vous avez le Gouvernement qui suit les principes démocratiques. En Europe nous proclamerons aux ouvriers de vous soutenir, nous leur dirons que la Géorgie est sur le chemin de la démocratie et suit les idéaux de la classe ouvrière. La Géorgie doit être reconnue et intégrée libre et indépendante dans la famille des Nations. Vive la Géorgie indépendante ! Vive l'Internationale !

Les mots de Shaw sont couverts par les applaudissements. Les gens jettent des fleurs. La Délégation prend la direction de Tiflis.

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne),  
1920, №215*

---

## La Délégation socialiste de l'Europe dans la province

### *En Kakhétie*

#### **A Tsinandali**

Nous suivons la route de Telavi. Le soleil décline vers le Caucase et la chaîne devient de plus en plus colorée. La vallée d'Alazani impressionne beaucoup les hôtes. On aperçoit des vignes à l'infini. Les paysans labourant la terre et les fruitiers décoorent les champs. On voit la Kakhétie avec toute sa richesse, toute sa vérité et sa nature impressionnante. Ici, on peut voir tout le trésor de la région, aussi bien spirituel que matériel. Vers 17 heures, nous sommes à la gare de Tsinandali. La Délégation est accueillie par de nombreux habitants des villages des alentours et même de Telavi, alors que demain, l'étape suivante est pour Telavi pour la Délégation. Mais chacun essaie d'écouter les interventions des hôtes deux ou trois fois. C'est Adrien Marquet qui prend la parole, après quoi la Délégation se dirige en calèches vers le musée national du domaine de Tsinandali. L'entrée du musée est décorée de fleurs et d'inscription : « Pour nos chers hôtes ».

Tard dans la soirée, nous partageons entre nous nos impressions. Il y a aussi le chœur des chanteurs avec nous. Vandervelde dit : « Assis dans le couloir j'ai regardé de merveilleuses montagnes, je pensais que derrière ces monts, il y a des gens qui étaient avec vous et qui luttaient avec vous il y a trois ans, mais après vos voies se sont séparées. Alors je me suis souvenu des mots d'un camarade géorgien qui me disait aujourd'hui : « Vous devez nous soutenir, l'Europe doit reconnaître no-

tre indépendance. » C'est certain nous ne pouvons pas agir différemment. Dès notre rentrée nous commencerons à travailler. Nous espérons que la Géorgie va jouer son rôle très important dans l'est, dont j'ai vu des symboles sur son drapeau. Le drapeau géorgien contient trois couleurs, le noir me fait penser aux camarades morts, on dit que nous vivons pleinement en gardant le souvenir des morts. Le blanc est le symbole de la paix et le rouge c'est la victoire de la classe ouvrière ». De Brouckère se rappelle au meeting qui a eu lieu à la Maison Publique : « La comparaison que Jordania a fait le premier jour pendant notre accueil à la Maison Publique m'a paru l'expression d'une grande considération envers mon pays, il a comparé la Géorgie à la Belgique. Cela me rend très heureux car cette comparaison augmente la dignité de mon pays. »

Thomas Shaw dit avec son enthousiasme habituel : « Quelqu'un pense que le socialisme c'est le système monotone et ennuyeux. Je ne comprends pas cette attitude. Pour moi le socialisme est une forme qui rend les gens joyeux, attirants, souriants, heureux et sans cela, pas de vie, ni bonheur. La classe ouvrière avec toute l'humanité se battent pour ces idéaux. En Géorgie j'ai vu mes rêves réalisés. Je vois des gens toujours souriants et cela me donne de l'espoir. C'est un fait très important que je dois apporter dans mon pays. »

Pierre Renaudel s'arrête sur le fait, qu'ici le paysan et l'ouvrier lutte ensemble, tous deux ont les mêmes slogans

sur leurs drapeaux et les deux servent les mêmes idéaux. Il dit : « En Géorgie le parti au pouvoir fait cohabiter les intérêts des paysans avec ceux des ouvriers. Mais chez nous, comme Jordania a remarqué, des relations avec des paysans ne sont pas réglées du tout. Puisque nos slogans étaient demi-bolchevistes et c'est notre grand défaut. J'ai peur que la Géorgie, pays économiquement faible, n'affronte les mêmes problèmes, qui existent dans nos pays, quand elle sera obligée de demander des soutiens financiers à l'étranger pour développer l'industrie. Mais il fait remarquer qu'en Géorgie on trouve des remèdes au bon moment et j'espère que l'on trouvera une politique sage afin de résoudre ces problèmes. »

Des opinions exprimées provoquaient parfois des discussions.

Noé Khomeriki répond aux remarques et il rajoute : « Les louanges que nous entendons sont exagérées. Nous n'avons pas encore réalisé beaucoup de choses et bien sûr, nous avons fait des erreurs. Mais globalement nous suivons notre programme, notre idéal et ici, sur la frontière de l'Asie et de l'Europe nous avons fécondé la culture de 2000 ans avec de nouvelles idées. Nous avons enrichi l'ancien trésor en lui donnant un nouveau sens dans cette période et ces circonstances concrètes. Il est vrai que sur la frontière de l'Asie les bolcheviks rivalisent avec nous au nom de la défense de la liberté de l'Asie, mais tout le monde sait que cela va être réalisé par Kemal-Pacha et Enver. Nous savons très bien qu'il reste encore beaucoup de choses à faire. Notre peuple pourra lutter, la caractéristique de notre peuple c'est le sacrifice mais à une condition, que vous nous souteniez. Nous n'avons

pas peur du développement industriel qui peut provoquer des confrontations. Chez nous l'industrie va être accueillie par la classe ouvrière qui tient en main l'hégémonie de l'Etat et le capital ne pourra pas renverser le système. »

Le soir est passé en échangeant des idées. Après la visite du jardin et des caves du musée les hôtes sont allés se reposer.

### *A Telavi*

Malgré la nuit pluvieuse le matin du 22 septembre est clair. A l'aube les hôtes visitent les vignes et puis ils partent pour Telavi en calèches. A 10 heures, il y a un meeting dans la ville. La veille on savait déjà que les hôtes étaient à Tsinandali c'est pourquoi les travaux d'organisation étaient déjà commencés. Une tribune décorée de drapeaux et d'inscriptions en honneur des invités est érigée devant le Club des ouvriers. Le camarade Andronikachvili présente les hôtes au public. Le maire de la ville a déclaré ouvert le meeting et prononce le discours de bienvenu.

Les premiers intervenants étaient Albert Inghels et Thomas Shaw. Puis c'est Emile Vandervelde qui intervient : « Hier nos camarades nous ont amenés dans le domaine des descendants du roi et ses parents nous ont accueillis. Nous avons été reçus avec l'hospitalité géorgienne qui ne ressemblait pas au passé récent. Je pensais à l'état du pays avant la guerre. A l'époque le monde était dirigé par trois pouvoirs : l'Autriche-Hongrie, l'Allemand et la Russie. En Autriche-Hongrie régnait la dynastie des Habsbourg qui asservissait le peuple, en Allemagne on préparait des fusils pour faire la guerre et en Russie l'auto-



cratie absolue étranglait son peuple. La guerre et la révolution les ont renversés tous les trois. En Autriche-Hongrie à la place des Habsbourg il y a notre camarade Renner, en Allemagne, Ebert, mais en Russie le Roi est assassiné, à sa place c'est le chaos bolchevique qui règne pour accoucher d'une étoile. Je crois que la Russie va se libérer de ce chaos. Et vous, vous avez subi le maximum de cette lutte, car l'amour envers le socialisme et les principes démocratiques sont profondément ancrés en vous. Pour ces raisons je ne peux que féliciter vos dirigeants et leur parti. Je vous souhaite que la Délégation socialiste plus nombreuse vienne en Géorgie pour le Congrès de l'Internationale. La Géorgie va devenir un enfant honorable pour l'Internationale. Dès notre rentrée en Europe chaque parti socialiste va faire tout son possible pour la reconnaissance de votre indépendance. »

De longs applaudissements couvrent ces derniers mots du discours. Puis Mme Snowden prend la parole. Après quoi le public suit les hôtes jusqu'au Gymnase des filles qui date de l'époque d'Héréklé II. La cour de l'école est comble. Tout est décoré de fleurs, les élèves applaudissent les hôtes. Dans la salle de l'école le chœur des élèves de la classe de CP interprète de belles chansons. La Délégation rentre dans la salle de réunion. Les discours de bienvenue sont prononcés par les représentants des partis, S. Matchavariani pour les social-démocrates, Pataraiā, pour les social-fédéralistes, Ter-Aroutinov pour les Dachnak et S. Nareklichvili au nom de

l'Organisation des Femmes. Huysmans répond aux discours des représentants des partis et remarque : « Nous avons fait connaissance des sociaux-fédéralistes à Tiflis, nous avons découvert leur programme et nous n'avons pas trouvé une seule raison qui les sépare des sociaux-démocrates. Il n'y a que la question agraire qui va prendre d'importance pendant ces mouvements historiques, ces deux partis seront obligés de se réunir. L'internationale socialiste va ardemment prendre part dans cette affaire. Concernant le parti sociaux-révolutionnaires je puis dire qu'ils ne vivent que selon des traditions et ils ne font pas attention à ce qui se passe actuellement. En ce qui concerne les Dachnak, leurs représentants sont venus à Tiflis, ils nous invitent en Arménie et nous pensons que l'on pourra y envoyer une partie de la Délégation. Plus concrètement, le but des Dachnak de Géorgie doit être la création des relations très fortes entre la Géorgie et l'Arménie. Chez nous, en Belgique nous avons aussi des désaccords mais nous gardons l'unanimité socialiste. Je pense que le prochain Congrès socialiste, dont parlait le camarade Vandervelde et qui peut avoir lieu dans l'ancien palais habité par des rois, sera composé par tous les partis socialistes de la Géorgie. »

Après le court discours de Mme Snowden les hôtes sont partis vers la gare où le train spécial les attend.

Le 23 septembre la Délégation part en visite à Bordjomi où les membres pourront apprécier les bois de sapins et la pinède, les sites splendides de la route de Bakouriani.

## Trajet en Imérétie

### **A Chorapani**

A 8 heures le train est à Chorapani. La foule se rassemble aux alentours de Kvirila et Chorapani. La Délégation est accueillie par Alexandre Lomtatzidzé, président de l'Assemblée Constituante et Noé Ramichvili, ministre des Affaires Intérieures, spécialement venus de Tiflis. Les hôtes sont invités à prendre leurs places sur la tribune.

Ils sont présentés au public. Le président du meeting, V. Bouatchidzé, donne la parole aux représentants, des partis socialistes du district de Chorapani, du quartier général de la Garde, des organisations d'Eroba et des syndicats.

S. Menagarichvili, termine son discours sur les mots suivants :

« Chers hôtes, quand vous rentrerez en Angleterre, en France, en Belgique dites à nos frères aînés, à la classe ouvrière de l'Europe, qu'il y a la petite Géorgie à la frontière de l'Asie et que sa démocratie mène une lutte ferme pour les idéaux humains. Dites que la Géorgie est prête à vous donner sa petite mais spirituellement force armée pour servir les intérêts du socialisme. »

Puis le représentant des ouvriers belges, le camarade Camille Huysmans intervient :

« Nous sommes venus de loin pour faire la connaissance de votre vie quotidienne, du développement politique et économique, de vos résultats et de votre potentiel. Nous sommes étonnés de votre travail, et du fait que toute la Nation est imprégnée du socialisme.

Et tout cela dans un pays où l'industrie n'est pas encore bien développée et l'agriculture représente le domaine le plus important. Nous avons visité plusieurs régions de votre pays et nous sommes ravis de voir que vous suivez notre voie en refusant la terreur et la domination de la minorité sur la majorité. Si la Géorgie doit apprendre sur les questions économiques de notre part, nous devons apprendre du développement politique de la Géorgie. Nos pays, sont démocratiques. Nous avons commencé par la réorganisation de la vie économique, mais vous avez commencé par l'aspect politique, cela veut dire que par deux voies différentes nous nous dirigeons vers un seul but. Il y a beaucoup d'usines dans notre pays, nous sommes à l'époque du développement industriel et si notre peuple est fin prêt politiquement comme le vôtre, la réalisation du socialisme ne serait pas une tâche si difficile que cela. » De longs applaudissements couvrent les mots de Huysmans. On chante l'Internationale et la Délégation monte dans le train pour aller vers Tchiatoura. Pendant ce temps les ouvriers montrent aux hôtes le déchargement de pierre noire des wagons ce qui est filmé par l'appareil du Conseil central. Les hôtes adorent les vues qui sont toute à fait différentes de celles déjà visitées. Toutes les petites gares sur la route sont ornées de fleurs et de drapeaux rouges.

### **A Tchiatoura**

A 10 heures 30 mn, le train est à Tchiatoura. Comme les autres gares, la gare de Tchiatoura est aussi décorée de

drapeaux rouges et de guirlandes. On y trouve des affiches avec des slogans internationaux. Les chanteurs présentent des chants révolutionnaires et sous les ovations, la Délégation va vers le Comité d'organisation social-démocrate. Les hôtes sont accueillis par S. Sikharoulidzé. Emile Vandervelde intervient au nom de la Délégation : « Pendant dix ans j'étais délégué des ouvriers des mines et aujourd'hui en regardant votre organisation je vois clairement l'analogie de nos buts. Nous avons les mêmes idéaux et les portraits des socialistes de tous les pays présentés ici prouvent la solidarité de nos ouvriers. »

Ensuite la Délégation en compagnie du Ministre Noé Ramichvili, Alexandre Lomtadidzé, des représentants des organisations locales et d'autres personnalités, se dirige vers l'estrade où les ouvriers des mines et des habitants se réunissent.

Le camarade Zakaria Gourouli ouvre le meeting qui prononce un court discours de bienvenu.

Au nom de la Délégation, c'est le camarade Thomas Shaw, le député de la Chambre des communes, qui intervient le premier :

« Vous êtes non seulement une nation mais une nouvelle expérience pour nous qui est observé par toute la classe ouvrière de l'Europe. A côté de vous il y a un autre exemple, c'est la Russie. J'ai déjà visité la Russie et je vais essayer de comparer ces deux cas.

Je vais parler des caractéristiques positives et négatives de la Russie. C'est bien que l'état se charge des vieilles personnes et des jeunes. Mais les côtés positifs se terminent sur cela.

Je suis sûr que sans la démocratie le socialisme n'existe pas, et la démocratie sous-entend la liberté. Les ouvriers de Petrograd et de Moscou passent leurs vies dans la famine. Les deux villes meurent. L'ouvrier reçoit  $\frac{1}{4}$  dont il a besoin pour survivre. Personne n'est autorisé d'exprimer son opinion si elle n'est pas communiste ou si elle ne soutient pas les communistes.

En Géorgie je vois tout le contraire. Les conditions étaient presque pareilles dans deux pays. Mais en Géorgie nous avons vu l'homme libre qui peut se réunir, éditer des publications, et vivre en liberté. Votre pays possède une nature très riche et le sens de l'organisation bien expérimenté, ce qui donne l'espoir que dans le futur proche vous vous développerez économiquement. Quand nous rentrons en Angleterre nous poserons la question devant nos ouvriers, quelle voie devons nous choisir : la voie de la tyrannie russe ou celle de la liberté géorgienne ?

De mon côté je choisis la voie de la Géorgie. En Angleterre il y a 6  $\frac{1}{2}$  million d'ouvriers, il est vrai que chez nous les idées libres ne pénètrent pas très vite mais une fois l'opinion approuvée, l'Anglais protégera cette opinion pour toujours. Je pense que dans dix ans en Angleterre le Gouvernement ouvrier trouvera sa place. Les autres pays suivront aussi la voie de la démocratie. Le socialisme viendra et donnera à l'humanité ce qu'aucune classe, aucune époque n'a pas pu donner.

La classe ouvrière vaincra, l'Internationale vaincra ! »

Pierre Renaudel intervient après Thomas Shaw :

« En 1914 quand l'odeur de la poudre à canon régnait dans l'air, quand la guerre était commencée, l'Internationale a essayé d'empêcher les classes dominantes à organiser les massacres. Le Congrès de Vienne devait avoir lieu le 9 août et cette question était à l'ordre du jour. Mais les impérialistes ont pu commencer la guerre malgré nos efforts. Déjà le 2 août, les opérations militaires s'enflammaient. Les ouvriers de différents pays n'étaient pas prêts à lutter contre la guerre. Mais les cinq ans de guerre ont éveillé tous les ouvriers de tous les pays, même ceux des pays arriérés et aujourd'hui tout le monde essaye d'éviter la guerre. Il n'y a pas longtemps qu'à Genève a eu lieu le Congrès international des ouvriers des mines, où on a pu entendre : « Le charbon représente le pain de la guerre, si le capitalisme ose encore une fois de plus, recommencer la guerre, nous mettrons la guerre en famine, nous ne donnerons pas de charbon et vous, les camarades ouvriers de tous les pays, vous devez aussi nous soutenir, nous devons réagir ensemble. »

Ensuite Emile Vandervelde prend la parole, il est accueilli avec de forts applaudissements :

« Ces mines, cette « pierre noire »

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°219*

sont des points communs entre nous. Je voudrais que vous connaissiez l'association des camarades qui travaillent sur la « pierre noire », ce sont vos camarades, des ouvriers socialistes. Ils luttent pour la journée de travail de huit heures, ils luttent pour l'amélioration des conditions de travail. Ils accomplissent honnêtement leurs devoirs pour préparer la base d'un nouveau système. Jusqu'aujourd'hui on créait des explosifs, des grenades, des engins blindés avec cette « pierre noire », les capitalistes détruisaient les pays. Mais à partir de maintenant, les ouvriers ne permettront plus la guerre et le résultat de leur travail servira à la démocratie, aux constructions des bateaux. »

Zakaria Gourouli remercie des hôtes d'être venus. La Délégation est invitée pour le dîner avec le Conseil des industriels. Guiorgui Jourouli intervient au nom des Industriels. Puis c'est Louis de Brouckère qui prend la parole.

A 16 heures, les hôtes vont à l'usine de lavage de Papava. Ensuite, ils visitent les mines.

Le soir ils sont invités par la Municipalité et à 21 heures la Délégation part vers Chorapani. Le 25 septembre elle visite Tkivbouli et Koutaïssi.

## Délégation socialiste de l'Europe en Imérétié

### **A Tkivbouli**

Tôt le matin du 25 septembre, le train part vers la ville de Tkivbouli. La Délégation doit visiter les mines avant mi-

di et à 15 heures elle doit retourner à Koutaïssi.

Les membres de la Délégation sont attendus par beaucoup de monde. A 9 heures le train s'arrête non loin des

mines de Tkvibouli, près des habitations des ouvriers. Les ouvriers sortent des mines pour saluer les hôtes. Le chœur chante l'Internationale. Les ouvriers ont des visages couverts de suie. Ils amènent la Délégation vers l'estrade décorée. Les ouvriers se ressemblent autour avec des expressions de curiosité. Ils travaillent avec des pioches dans les fonds des rochers, mais l'espoir de l'avenir se dessine sur leurs visages.

Mme Snowden intervient la première, elle compare la situation en Russie et en Géorgie, elle appelle les ouvriers à ne pas se décourager et à continuer la lutte pour la protection de la démocratie et du socialisme.

Le Délégué français Albert Inghels s'adresse aux ouvriers de Tkvibouli :

« Les formes politiques que vous avez créées sont notable pour nous. Si vous perdez ici, alors les capitalistes et leurs gouvernements diront à leurs peuples, « voilà ce qui est arrivé au gouvernement socialiste, il ne peut pas diriger un pays », ce qui encouragera nos ennemis en Europe. Aujourd'hui le cas de la Géorgie est exemplaire pour nous et vous devez vous rendre compte de ce fait, vous devez travailler encore plus fort pour renforcer la liberté obtenue par votre lutte. Les ouvriers en France luttent pour que les mines passent à l'Etat, mais vous, c'est déjà un fait. Vous devez apprécier cela et soutenir votre gouvernement socialiste afin de créer de meilleures conditions de travail et améliorer l'industrie. Tout cela sera un bon exemple contre nos gouvernements. »

Pour la clôture c'est Emile Vandervelde qui prend la parole. Les ouvriers l'accueillent avec de grandes

ovations. Vandervelde salue le prolétariat des mines et leur promet de passer leur message à l'armée des ouvriers de l'Europe qui soutient les ouvriers de tous les pays.

Après le meeting la Délégation visite les mines et le Conseil des syndicats locaux. Les ouvriers donnent des explications à toutes les questions posées, par exemple concernant les conditions de travail, le passé des mines, et les actualités.

Après la réunion les ouvriers accompagnent la Délégation jusqu'au train et celle-ci rentre à Koutaïssi.

### **Vers Koutaïssi**

Dans l'après-midi, le train s'approche des alentours du village Guélati. Les paysages sont splendides. La nature de l'ouest se différencie de celle de l'est et surtout les vues d'Imérétié. Nous prenons du retard sur le chemin à cause du wagon des bagages qui a été séparé de la composition du train. Nous arrivons à Koutaïssi à 16 heures au lieu de 14 heures. Nous n'attendons pas un très grand accueil car la plupart des habitants de Koutaïssi ont déménagé à Tiflis. Mais nous sommes agréablement surpris.

### **A la gare**

Le train vient de s'approcher de la gare et nous remarquons beaucoup de monde qui se précipite pour accueillir les hôtes. Sur le quai il n'y a que les représentants des partis politiques, des différentes organisations et des entreprises. Le chœur joue l'Internationale. La gare est décorée, tout à l'air très viv. Tout le monde est plein d'enthousiasme. La gare est pleine et il y a la foule

tout autour et sur les balcons, mêmes sur les arbres. On attend la Délégation avec des fleurs en mains.

D'un seul coup vous avez devant vous les images des premières journées de la révolution, pleine d'espoir. Le cinématographe du Conseil central travaille sans arrêt. Des phaétons installés sur la place amènent les hôtes à la Municipalité. Derrière eux la foule suit avec des drapeaux et des fleurs. On entend des « Vivas » de tous les côtés. Les élèves jettent des fleurs aux phaétons.

### ***Entre la gare et le square***

Les rues sont pleines de gens. La cour de l'école est remplie d'élèves et d'habitants. Les gens se précipitent vers le gymnase. Tout est décoré de fleurs et de drapeaux. On voit un arc décoré avec des slogans. On aperçoit des portraits des combattants depuis les balcons. On remarque une lueur d'espoir qui règne dans cette ville depuis 1905. Koutaïssi rencontre les hôtes comme des anciens amis, selon ses traditions.

### ***Au Conseil de la ville***

A 17 heures 15 mn, les hôtes arrivent à la Municipalité où la réunion extraordinaire du Conseil a lieu. Le président du Conseil, L. Grigolia salue les hôtes au nom du Conseil : « Aujourd'hui nous avons l'honneur d'accue-

illir les représentants du pays du berceau de la liberté politique humaine, l'Angleterre, de la grande révolution, la France, un héros sur le plan culturel, la Belgique. Nous vous saluons avec toute la Géorgie et nous vous disons au nom de la ville de Koutaïssi que la République démocratique de Géorgie s'appuie sur la démocratie unie des villes et des villages. La Municipalité et les „Eroba“ (Collectivités locales) présentent la base de notre gouvernement. » Puis Emile Vandervelde intervient : « Nous sommes ravis que la ville de Koutaïssi dont l'histoire, nous fait penser aux temps chevaleresques, nous accueille d'une telle manière. Dans le passé, à l'époque tsariste ce que l'on peut appeler le temps sombre, cette ville donnait de meilleurs soldats et des révolutionnaires rares, comme Kaki Tsereteli, non seulement à la Géorgie mais à toute la Russie, au Douma de l'Etat. Dès notre arrivée en Géorgie nous avons vu deux accueils distingués, l'un à Tiflis et l'autre ici, à Koutaïssi, dans l'ancienne ville révolutionnaire. Ici nous avons ressenti l'unanimité fraternelle et l'hospitalité. Je me permets de prononcer avec vous « Vive la Géorgie démocratique, vive l'Internationale ! »

On entend les ovations du chœur. La Délégation se dirige vers le square qui est pleine, tout le monde attend le meeting.

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°221*

## **Le meeting à Koutaïssi**

Thomas Shaw prend la parole : « Aujourd'hui je me présente devant vous

non pas seulement comme représentant des ouvrier anglais, mais comme

représentant du syndicat, car je m'y suis inscrit quand j'avais 11 ans. Jusqu'aujourd'hui le mouvement professionnel d'Angleterre n'était pas une organisation proprement politique. Mais après la guerre, suite aux problèmes de la vie quotidienne à résoudre nous avons changé de direction et nous sommes tombés sur votre voie. J'ai rencontré vos représentants au Congrès international de Genève et j'espère que nous aurons la possibilité de vous voir au Congrès du mouvement professionnel pour que vous puissiez adhérer dans la famille internationale des ouvriers. »

Le délégué, camarade Marquet intervient : « Il y a trois ans que le royaume des Romanov fut renversé. Les socialistes européens espéraient que les Russes choisissent la bonne direction, mais hélas.

Vous seuls avez su garder la réussite révolutionnaire. Nous voyons que pendant ces deux ans vous avez rencontré beaucoup de difficultés, vous avez eu des problèmes concernant la nourriture, mais tout cela peut être surmonté par le travail. Vous savez que le pays ne peut être changé d'un seul coup, vous avez besoin de travail méthodique et systématique et pas de manœuvres anarchiques qui déferait ce qui est déjà fait. En rentrant en Europe nous allons dire que dans l'est, il y a un petit pays qui voudrait protéger son indépendance avec des principes sur lesquelles

la démocratie et le prolétariat de l'Europe s'appuient. »

Après Adrien Marquet, Ramsay Macdonald intervient, il est salué par de longs applaudissements : « Chers camarades et amis géorgiens, je ne peux même exprimer assez de remerciements pour cet accueil chaleureux. Je crois que la meilleure façon de vous remercier sera les informations faites auprès des syndicats, des parlements et des partis ouvriers afin d'obliger les gouvernements européens à reconnaître votre indépendance (Applaudissements). Sous le tsarisme vous envoyiez vos fils de l'école de Koutaïssi en Russie pour mener des luttes pour la libération des peuples, cela veut dire qu'historiquement il y a longtemps que vous luttez pour la liberté. L'histoire de la Géorgie ce n'est pas une histoire d'un pays, c'est l'histoire de la lutte pour la civilisation, c'est l'histoire contre la barbarie de l'est et la protection contre l'impérialisme du nord. Quand j'étais à Kazbegui le ciel était couvert de nuages, mais le lendemain j'ai vu les sommets couronnés des rayons du soleil et ce qui me fait penser à la victoire des ouvriers. La Géorgie suit la voie très juste vers cette victoire. Nous vous promettons que nous lutterons pour que la Géorgie obtienne l'adhésion à la Société des Nations. » De longs applaudissements couvrent le discours de Macdonald.

### Le départ de la Délégation socialiste

Le 28 septembre, à 11 heures 20 mn, la Délégation part de Tiflis vers Batoumi. Le président Noé Jordania, les camarades de l'Assemblée Constituante : Al-

exandre Lomtadidzé et Simon Mdivani, les membres du gouvernement Noé Khomeriki, le Commandant de la Garde Populaire, Valiko Djougheli et d'autres

personnalités viennent à la gare pour dire les derniers adieux aux hôtes.

Les membres de la Délégation remercient des personnalités pour cet accueil chaleureux.

Le 29 septembre, la Délégation part de Batoumi vers Europe.

Les membres de la Délégation parlent de leur satisfaction après la visite de la merveilleuse Géorgie aux correspondants de l'Agence télégraphique de Géorgie.

Pierre Renaudel déclare : « La

Géorgie a un très bon potentiel touristique. Ce voyage ne sera pas moins intéressant que celui effectué en Suisse. Vous avez besoin de publicité afin d'attirer des touristes, ce qui vous aidera économiquement. Pour cela il est nécessaire de baisser les prix du voyage entre l'Europe et la Géorgie, la route ne doit coûter plus que 1000 couronnes (unité monétaire).

Huysmans et Renaudel disent qu'ils reviendront au printemps en Géorgie. Et De Brouckère va rester à Tiflis jusqu'au 15 octobre.

*Journal « Sakrtvelo » (La Géorgie), 1920, № 109*

## La Mingrélie

### **A la ville Abacha**

Le 26 septembre, à 10 heures le train spécial s'arrête à la gare d'Abacha. La gare est pleine, décorée particulièrement, sur le quai on aperçoit les représentants des partis politiques, et ceux des organisations démocratiques. Derrière la gare il y a la Garde Populaire et des locaux, tout le monde attend les interventions des chers hôtes. Les applaudissements et les ovations suivent les hôtes depuis la gare jusqu'à la tribune. Le premier c'est le camarade Barnaba Dzvelaïa qui intervient au nom des organisations révolutionnaires et démocratiques. Puis ce sont M. Marquet et Mme Snowden qui prennent la parole. Leurs interventions bénéficient de longs applaudissements. A ce moment le représentant des sociaux-révolutionnaires, Bessarion Doundoua intervient, il salue les invités et critique les actions des mencheviks : « Vous avez entendu que les paysans ont reçu de la

terre, ce n'est pas la vérité, les paysans n'ont rien reçu. Les paysans sont contre la loi que le Gouvernement menchevik a donné au pays. » Ces mots provoquent le mécontentement dans la foule, il y a des protestations. Camille Huysmans intervient afin de répondre.

### **Le discours de Camille Huysmans :**

« Je remercie le camarade d'intervenir au nom des sociaux-révolutionnaires. Je ne pensais pas de prendre la parole maintenant, mais il m'en a obligé. La différence qui existe ici entre les partis socialistes ne donne pas la possibilité d'avoir de différentes organisations. Surtout cela concerne aux sociaux-révolutionnaires, qui n'ont que l'ancienne tradition à se baser. Il y a la divergence en Belgique, mais tous les socialistes font un seul parti. Je ne voudrais pas répondre à la critique que le social-révolutionnaire a exprimé concernant la ré-



forme agraire. Cela n'est pas nécessaire pour vous car vous connaissez ces réformes en pratique. Je voudrais juste remarquer que l'Assemblée Constituante est élue par le droit de vote et comme vous m'avez dit, 80% des citoyens sont des paysans ; les lois issues d'un tel choix sont sacrées pour moi, c'est la volonté du peuple. La divergence ne me fait pas peur, car de celle-ci naît la vérité. Personne n'a le droit de se dégrader au temps difficile. Je salue avec vous l'Assemblée Constituante et le Gouvernement, qui est fondé sur la majorité du peuple. Nous ne sommes pas ni pour Roi ni pour Lénine qui dirige le peuple avec des baïonnettes et dont le gouvernement est basé sur la minorité. Vive l'union de tous les socialistes, vive la rédemption de la République, qui est très chère pour nous tous, pour la démocratie internationale. (Applaudissements).

Le meeting se termine. Le public, avec des drapeaux en mains, en chantant, se dirige vers la gare pour dire les derniers adieux aux hôtes. Avant de partir les hôtes sont invités à prendre du thé. Le train part, les hôtes sont attendus à la ville de Senaki.

### ***A Senaki***

A 11 heures moins le quart le train s'arrête à la gare de Senaki. La Délégation est accueillie par le maire de la ville, le camarade Guéguénava. Non loin de la gare la tribune est prête. Les hôtes y vont avec des représentants des organisations locales. Les drapeaux flottent tout autour. On aperçoit aussi des soldats de la garde en chevaux. Le camarade Andjapharidzé ouvre le meeting. Puis à la demande du Comité so-

cial-démocrate du district, intervient le camarade Rajdén Gamsakhourdia. Camille Huysmans prend la parole au nom de la Délégation. Des ovations suivent son discours. Une fois le meeting fermé les participants se dirigent vers l'Eroba (Collectivités locales). La Délégation prend la connaissance des activités des Collectivités locales du district. Les membres décident d'amener quelques données statistiques avec eux. Puis la Délégation va au Conseil municipale, où au nom du self-gouvernement, elle est accueillie par Pétré Kavtaradzé. En honneur de la Délégation la Municipalité donne le nom « l'Internationale » à la rue récemment renouvelée et attribue deux bourses aux pauvres élèves du lycée des Filles et des Garçons.

Après la visite de la Municipalité la Délégation va visiter l'endroit du futur Maison populaire. Camille Huysmans, Mme Snowden et Adrien Marquet prennent part à poser les fondations du bâtiment. Avant de quitter la ville la Délégation est invitée au repas par l'Eroba et la Municipalité.

### ***A Poti***

A 17 heures le train est à Poti. Malgré une averse entre la gare et le square les rues sont pleines. Les représentants des syndicats et d'autres organisations se précipitent, des drapeaux en mains, vers l'église dont la construction n'est pas encore terminée. C'est là que le meeting a lieu. La Délégation est accueillie par le ministre des Affaires Intérieures, Noé Ramichvili et Alexandre Lomthathidzé. Ils vont vers le siège du Comité de Poti du parti social-démocrate. Le camarade Samsonidzé salue les hôtes : « Aujourd'hui nous accueillons nos maîtres,

les meilleurs représentants du socialisme européen. La première cloche socialiste doit sonner en Europe et c'est par là que de vifs rayons doivent pénétrer chez nous. Chers camarades, le fait que vous êtes à côté de nous aujourd'hui, et que personne ne vous prend des passeports, indique qu'il y a une nouvelle époque. Le jour rêvé n'est plus loin. Nous croyons que la question assez dure et grande de l'unification du prolétariat de l'Europe sera réglée positivement. Toute la classe ouvrière prendra le même arme et se dirigera d'une voie certaine vers le socialisme, luttera contre le capitalisme, le renversera. Installée sur la bonne voie, le prolétariat géorgien et sa démocratie tiendront leur place dans cette lutte. »

D'ici la Délégation va au meeting. La foule est réunie autour des colons de l'église. La nuit tombe. Il fait à moitié

noir dans l'église. Les murs donnent l'écho à chaque mouvement. Comme Camille Huysmans remarque, tout cela rend plus fort la vérité que sert le socialisme. Il se souvient du Congrès de Bâle de 1912 où les représentants du mouvement socialiste international se sont réunis à la cathédrale et ses cloches furieuses appelaient tous les opprimés et tous les offensés à se réunir sous le drapeau rouge. Mme Snowden et M. Marquet prennent aussi la parole. Après chaque discours on entend de longs applaudissements.

Après le meeting la Délégation visite des élévateurs et le port. Malgré que la pluie ne cesse pas, les habitants ne se dispersent pas et accompagnent partout les hôtes.

A minuit la Délégation part pour la ville de Samtredia, d'où elle partira en Gourie.

*Le journal « Sakartvelos Respublika » (La République géorgienne),  
1920, №224*

## Délégation socialiste de l'Europe en Géorgie

### *En Gourie*

#### **A Lantchkhouti**

A l'aube le train spécial part de la gare de Samtredia. Le ciel est bleu. Le jour ensoleillé s'harmonise avec l'ambiance festive et traditionnellement révolutionnaire de Gourie. La veille Camille Huysmans remarque : « Demain nous serons en Gourie, nous rencontrerons ses paysans, dont les activités sont connues en Europe. » Tout le monde sent que la visite de Gourie va écrire une nouvelle page dans le séjour de la Délégation. La première admiration de l'ac-

cueil à Batoumi sera couronnée en Gourie avec la voix endurcie dans des révolutions qui présente l'écho du peuple de toute la Géorgie.

A 7 heures et demi le train est à Lantchkhouti. La gare décorée est remplie de peuple. Sur le quai le chœur dirigé par le camarade Tchavleitchvili chante l'Internationale. Les hôtes entourés d'enfants vont vers la place centrale où le meeting a lieu. La place est aussi pleine. La tribune est prête.

Le camarade V. Charachenidzé ouvre le meeting et salue les membres de la Délégation. Puis Camille Huysmans intervient : « Nous observons les méthodes de la social-démocratie de Géorgie de façon très attentive afin de les appliquer chez nous pour obtenir le pouvoir. Beaucoup d'entre vous pense qu'il n'a pas de pauvreté en Europe. Ne pensez pas que chez nous les prix sont moins chers que chez vous. Comme vous le savez, pendant la guerre la Belgique ne survivait qu'avec des aides populaires. L'impérialisme détruisait notre pays et le bien du peuple pendant quatre ans. Mais après le traité, le peuple belge s'est retourné chez lui. Nous avons demandé au pouvoir : la participation du peuple au gouvernement du pays, l'amélioration des conditions des ouvriers, 8 heures de travail, l'assurance du travail en cas de maladie et de chômage, l'annulation du monopole sur le plan de l'éducation des classes riches, car cela demandait beaucoup d'argent, ces frais devez être payés par notre bourgeoisie. Nos demandes ont été accomplies par la classe ouvrière. En même temps nos ouvriers menaient le travail de toute leur force pour restaurer le pays détruit et le mettre dans des conditions normales. Nous avons réussi grâce au travail infatigable réalisé par le peuple. Le malheur, la pauvreté, l'embarras peuvent être détruit seulement avec le travail, avec la classe ouvrière. En observant votre lutte sur le terrain politique, nous envisageons le grand embarras que vous avez survécu et nous espérons que votre énergie révolutionnaire et le talent d'organisation seront utilisés en faveur de la restauration de votre pays qui est économiquement arriéré après la guerre. Si nous devons

apprendre de vous comment il faut obtenir les droits politiques, vous devez apprendre de nous la restauration de la vie économique, comment attaquer ce front, afin de diriger la Géorgie vers la paix. » De longs applaudissements suivent le discours. Puis Mme Snowden prend la parole. Au nom des ouvriers anglais elle promet de soutenir des idéaux de la Géorgie libre et sa liberté politique en Europe.

Après le meeting la mère de Noé Jordania invite les membres de la Délégation pour le petit-déjeuner. Les hôtes rendent hommage à Andréika Jordania, le fils de Noé Jordania.

La Délégation va vers la gare, le peuple est encore sur place, sur la scène les danseurs présentent la danse nationale « Khoroumi ». Le cinématographe du Comité Central filme ces événements. Camille Huysmans est très intéressé de la danse nationale. Les hôtes montent dans le train sous les ovations, le chœur chante l'Internationale. Le train part pour Djoumati.

### ***Entre Lantchkhouti et Natanébi***

Le train s'arrête pour un petit temps à Djoumati. Des locaux accueillent des hôtes avec des drapeaux. Le camarade Djidjeichvili salue la Délégation. Adrien Marquet prend la parole au nom de la Délégation. Après quoi le train se dirige vers les bords de Soupsa. La gare est pleine. Non loin de la gare on remarque la tribune décorée de fleurs et de tapis. Sim. Sadradzé salue les invités, puis c'est un élève, Ilia Kachia qui intervient au nom des élèves de l'école renouvelée : « Nous, de petits citoyens de la République démocratique de Géorgie, nous

essayerons de devenir de bons ouvriers et de servir honnêtement à vos idéaux. Vive la République démocratique de Géorgie ! Vive nos chers hôtes ! » Les mots de l'élève mettent en admirations les hôtes. Mme Snowden intervient au nom de la Délégation, elle espère que le peuple révolutionnaire de la Géorgie élèvera une nouvelle génération en protectrice des gens, de cette génération sortiront de meilleurs combattants pour les idéaux socialistes.

### **Entre Natanébi et Ozurgueti**

Le train part vers Natanébi sous les ovations et les déclarations de « Viva ». Une demie heure après le train et à Natanébi. La gare est décorée de fleurs, on voit un arc sur la route vers Ozurgueti avec une inscription : « Salue chers hôtes ! » Les voitures, des phaétons et des chevaliers attendent la Délégation pour l'amener à Ozurgueti où elle est attendue par beaucoup de monde, les gens venus du marché saluent les membres de la Délégation. Il y a du soleil. Les montagnes d'Adjarie et de Gourie entourent Natanébi et donnent des vues splendides. Près de la mairie la Délégation est accueillie par le représentant de l'organisation social-démocrate, Bénia Toidzé. A l'entrée du village Gourianta des locaux saluent les hôtes. On aperçoit le groupe de chevaliers et le porte-drapeau en tête, ils sont en avant des voitures. Non loin d'Ozourgueti, dans le village Kakhour, des locaux accueillent les hôtes et Al. Klerkheldzé les salue au nom de l'organisation social-démocrate. Les rues sont pleines de la foule, tout le monde se précipite vers Ozurgueti afin d'écouter le meeting.

### **A Ozurgueti**

A midi vingt-cinq la Délégation est à Ozurgueti. Elle est accompagnée par le Ministre des Affaires Intérieures, Noé Ramichvili, le président de l'Assemblée Constituante, Alexandre Lomthathidzé, avec quelques membres et d'autres personnalités. La ville est décorée pour la fête, le siège de la Garde, le Lycée des Filles, la Municipalité, l'Eroba (Collectivités locales) et l'Union des Syndicats. Les rues et le square devant la Municipalité sont pleins, il y a innombrable drapeaux rouges qui flottent au-dessus. On entend partout les chants révolutionnaires. Le maire de la ville, le camarade Guiorgui Mourmanidzé accueille les hôtes : « La Gourie révolutionnaire a été dévastée et ravagée plusieurs fois, car c'était le foyer des opposants du Roi. C'est ici que le drapeau rouge a flotté pour la première fois et le peuple a exprimé son libre opinion. »

Puis la Délégation va à l'Union des Syndicats, où elle est accueillie par G. Koplataidzé : « Dans notre pays il y a une telle unanimité des ouvriers que la différence d'idées ne les empêche pas de s'inscrire à la même Union. Cette unanimité a sauvé la démocratie géorgienne de l'impérialisme rouge et noir. Si juste aujourd'hui nous avons pu retenir la réussite de la Révolution, nous serons plus forts dans l'avenir, car la classe ouvrière de l'Europe est avec nous et sera toujours. C'est elle qui nous a appris la lutte pour le socialisme. »

Les membres de la Délégation sont contents de voir ensemble des gens dont l'avis est parfois différent sur telle ou telle chose. Et cela n'est pas un obstacle pour servir à un but.

Puis les hôtes vont à l'Eroba (Collectivités locales) où S. Tchantourachvili les salue et dit : « Tout l'effort de notre peuple est orienté vers la protection de l'indépendance de la République de Géorgie qui est menacée par deux forces, celle des Ottomans et celle des Russes. Le résultat de cette lutte inégale dépend de l'ébranlement de la justice des autres Etats. Le peuple géorgien compte sur eux et sur la partie des peuples de l'Europe, dont les orientations politiques sont basées sur la Justice et le droit de l'autodétermination de la nation. »

Après la visite de l'Eroba la Délégation va vers la tribune spéciale décorée de buis. Le square et la place sont pleins, toute la Gourie se précipite pour écouter les orateurs. Le camarade G. Chalikadzé ouvre le meeting au nom des organisations sociale-démocrates, sociale-fédéralistes, sociale-révolutionnaires, de jeunes marxistes et des syndicats : « Il y a une chose ferme et inévitable pour la démocratie de la Géorgie et pour toute l'humanité – c'est l'existence de l'indépendance de la Géorgie. C'est la volonté du peuple géorgien, malgré leur situation et leur religion, détruire cette volonté sera possible sous une condition, si la terre de la Géorgie est couverte des cadavres des Georgiens. »

Camille Huysmans prend la parole : « Nous, les socialistes européens et vous, nous avons en partage l'esprit, le sens, la lutte, les buts futurs, mais il est nécessaire d'avoir le contact encore plus étroit, il faut que nous nous approchions encore. En Belgique nous sommes réunis en coopérative et c'est par cette société que nous labourons la terre et envoyons le produit sur le

marché. Ici j'ai vu des coopératives qui réunissent les habitants de Gourie et ceux d'autres régions dans l'Union Central. Nous prendrons des mesures pour que des vapeurs des ports belges aillent en Géorgie afin d'importer des produits belges chez vous, vous aussi devez produire et comme cela, nous pouvons avoir des échanges économiques. » C. Huysmans termine son discours en géorgien et dit : « Camarades, je suis désolé de ne pas parler le géorgien. Vive l'Internationale ! » Le public est énormément impressionné. Tout le monde scande : « Vive le camarade Huysmans ! »

Puis Adrian Marquet intervient : « Je sais qu'en 1905 vous avez dressé le drapeau rouge pour la première fois contre le tsarisme russe et vous étiez les premiers à expulser l'administration autocrate. Mais l'ennemi était fort et vous avez perdu. Mais cela ne vous a pas découragé, vous n'avez pas cessé la lutte. Vous avez passés sous le terrible feu, sous la fureur et vous avez n'avez pas incliné ce drapeau rouge.

Ethel Snowden salue le public au nom des ouvriers anglais, elle dit que la Délégation va faire tout son possible pour que la Géorgie soit reconnue indépendante et pour renforcer les contacts économiques.

Le président du meeting remercie la Délégation et sous les applaudissements et le chant de l'Internationale les hôtes vont vers la salle de l'Assemblée locale où ils sont invités au repas.

Dans l'après-midi, à quatre heures, N. Ramichvili, Al. Lomthathidzé, Bénia Tchikhvichvili et V. Djouguéli accompagnent la Délégation au village Chemokmedi pour la visite de l'ancienne église. Les locaux sont dans les rues et saluent

les hôtes. L'église date de l'époque de la Reine Thamar. La Délégation adore les vues splendides tout autour ; cet endroit est entouré des montagnes, de l'est et du sud les montagnes d'Adjarie, du nord celles de Nigouéthi, de l'ouest la mer. Les alentours sont merveilleux au coucher du soleil.

Les locaux restent toujours sur la route de l'Ozourgueti, ils servent des fruits aux hôtes. La Gourie accueille les hôtes avec toute son hospitalité et du plein cœur. Le 27 septembre c'est la fête en Gourie, le peuple a vu des mil-

itants dont ils gardaient des portraits dans leurs cœurs pendant vingt ans. Le vieux foyer est allumé par l'étincelle des habitants révolutionnaires de Gourie qui a commencé par les usines de Batoumi et qui est épanouie aujourd'hui avec toute son expérience et tout son espoir. Le slogan né dans des usines de Batoumi - « Proletaires de tout le pays, unissez-vous ! » - flotte sur la Gourie et sur toute la Géorgie.

Dans la nuit la Délégation part en train spécial pour Tiflis.

*Le journal « Sakartvelos Respublika » (La République géorgienne), 1920, №224*

## Délégation de l'Europe à la Maison Publique du quartier Nadzaladevi

### **Réunion conjointe des organisations à Tiflis**

A cinq heures la salle est déjà pleine. Sur la rue Tcherkezichvili, devant la Maison des Ouvriers, de nombreux citoyens se précipitent pour entrer dans la salle. N. Ramichvili et C. Huysmans apparaissent. On entend des applaudissements, des cris de « Viva » et le chant de l'Internationale. Le vice-président du Comité de Tiflis, G. Bakhtadzé ouvre la réunion et salue l'auditoire : « Nos organisations saluent les camarades et les remercie d'être venus. Maintenant nous sommes dans le quartier des ouvriers, la lutte pour la liberté et les travaux du parti ont commencé juste d'ici. Il y a beaucoup de questions à résoudre et parmi elles la question économique est prioritaire pour nous. Nous espérons que grâce à la visite de l'Internationale et à l'effort de ses membres nous gagnerons. Le

sous-développement économique n'est pas notre faute, car l'autocratie ne nous a laissé aucun moyen, ni manufacture, c'est pourquoi aujourd'hui la production n'est pas grande, mais nous avons une riche nature, la classe ouvrière progressive est unie, et nous surmonterons ces difficultés. Mais cette affaire est difficile à régler pour nous seuls, nous comptons sur le prolétariat de l'Europe occidentale, nous ne cesserons jamais le contact idéologique et organisationnel avec eux. Nous gagnerons avec leur soutien. Vive nos hôtes, vive l'Internationale ! » (Applaudissements).

**D. Lorthkipanidzé** salue les hôtes comme représentant de l'organisation du premier quartier. Il évoque quelques épisodes du passé révolutionnaire, des camarades qui ont sacrifié leurs vies à la lutte ; il remarque l'importance de la Garde Rouge pour la Géorgie, « Noé Jor-

dania, Silvestre Djibladzé, Irakli Tsereteli, Carlo Tchéïdzé, Isidore Ramichvili et les autres personnalités nous ont appris cette lutte obstinée, le socialisme scientifique que nous mettons en pratique. Notre but était d'avoir le gouvernement démocratique, nous avons constitué la République démocratique (on entend des applaudissements, P. Renaudel et T. Shaw entre dans la salle et se dirigent vers le présidium). Maintenant vous pouvez voir le résultat de notre travail, vous pouvez le comparer avec celui de la Russie et apprécier ces deux systèmes. Après quoi vous passerez votre opinion au prolétariat européen. Nous avons l'égalité politique, mais nous n'avons pas l'égalité économique, ce qui dépend des conditions. Nous ne sommes pas économiquement développés, nous subissons des difficultés économiques, mais cela ne nous effraie pas, nous comptons sur votre soutien. Nous possédons de riche nature et nous vous considérons comme nos maîtres dans l'apprentissage de son exploitation. Dès aujourd'hui il y a un pont entre nous. Et nous renforcerons ce pont et soyez sûrs que pour le moment où la voix socialiste donnera le signe en Europe, nous serons avec vous. Chers camarades, nous espérons que votre visite encouragera notre peuple dans sa lutte. Vos opinions et vos buts sont à moitié réalisés chez nous. Les droits politiques sont obtenus, maintenant nous devons améliorer l'économie. Nous espérons que vous nous aiderez dans cette affaire. » L'orateur finit son discours par ces mots : « Vive l'Internationale, vive le Socialisme ! » (Applaudissements).

### **Discours de C. Huysmans**

C. Huysmans intervient, l'auditoire l'accueille avec des applaudissements. Il dit : « Aujourd'hui nous n'envisageons pas le meeting, car nous partons ce soir, mais les camarades avaient envie de nous écouter, non pas pour entendre le panégyrique de leur pays ou de leur nature, mais pour recevoir des informations concernant des défauts que nous avons remarqués. C'est pour quoi je prends la parole. Je voudrais analyser ce que j'ai vu dans ce pays. Après la guerre la classe ouvrière dans notre pays subissait une grande pauvreté. 800 000 personnes étaient en chômage et vivaient avec de l'aide publique. D'autres étaient épuisés et malades. C'est parce que mon pays qui est trois fois plus petit que le vôtre, mais le nombre de la population y est trois fois plus, a été occupé par l'Allemand. L'Allemand a détruit notre pays, il a amené nos ouvriers chez lui et les obligeaient de travailler là-bas. Après ce temps très dur nos ouvriers se sont tombés malades. L'esprit bolcheviste a aussi pénétré chez nous, nous aurions pu dire aux ouvriers que tout cela était à cause de notre gouvernement, qu'il fallait prendre le pouvoir et le renverser. Mais cette action aurait suivi par la destruction du pays, c'est pourquoi nous avons refusé de suivre cette voie. Et nous avons choisi une voie beaucoup plus difficile mais plus fiable. Nous avons déclaré aux ouvriers qu'ils ont le droit de la parole et de l'action libre ; par contre vous devez accomplir votre devoir, faire fonctionner votre pays. Tout le monde n'était pas content, mais cela ne nous a fait pas peur, c'était notre tâche. Nous avons mené une pro-

pagande dans presque chaque village. Dans notre pays il y a beaucoup de montagnes et de mines, il est économiquement développé et durant une année nous avons réussi à effectuer le même chiffre de produits qu'avant la guerre. Ce résultat ne venait pas seulement de nous, c'était grâce au travail conscient du prolétariat. Je dois vous dire ce que j'ai déjà dit à nos ouvriers. Je compare nos deux pays, vous allez voir la différence. Dans mon pays nous avons le gouvernement bourgeois qui existe sous l'accord de quelques cercles politiques. Notre influence est grande mais le pouvoir ne nous appartient pas. Mais notre pays est économiquement fort et avancé. Vous avez deux ports à Poti et à Batoumi, mais ils ne sont pas aménagés. Hier j'ai visité la ville de Poti, 2 000 ouvriers travaillent dans le port. Dans celui d'Anvers il y a 24 000 ouvriers. Vous pouvez comparer ces deux ports et leurs développements. Vous avez des chemins de fer, mais si vous en avez une verste, nous avons 1 000 verstes. Notre industrie est bien développée, la vôtre est en train de se former. Par contre, vous avez un grand potentiel, et de ce point de vue vous êtes avant nous. Vous avez deux choses dont nous sommes privés : la première c'est le pouvoir ; la deuxième c'est la richesse, vous êtes très riches. Seul le traitement du manganèse peut nourrir votre peuple. Votre terre est fertile, vous travaillez dix fois plus que nous, mais vous récolter trois fois moins que nous. Vous êtes notre espoir car la Géorgie est le seul pays où les socialistes sont au pouvoir. C'est pour-

quoi votre défaite sera notre défaite et votre victoire – notre victoire. Vous devez vous développer économiquement et améliorer votre industrie, ce qui demande beaucoup de travail. Vous devez travailler pas seulement pour vous-même mais pour nous aussi car tous nos ennemis vous observent et ils vont utiliser vos défaites dans la lutte contre nous. Je voudrais vous demander de ne pas nous désespérer, faite de votre riche pays un exemple pour nous et pour toute l'Europe. Je pourrais en parler encore, mais vous allez lire toutes les opinions dans un exposé. Je voudrais remarquer que seul la nature et la technique ne sont pas suffisantes, il vous faut la patience et la ferme volonté des ouvriers de recevoir tout dont le potentiel a votre pays. C'est une condition incontournable vers la victoire, sine qua non. Aux moyens âges les Georgiens ont été connu par leur chevalerie, leur bravoure et leur héroïsme. Les historiens racontent qu'à l'époque quand les Tatars régnaient en Palestine, seuls les Georgiens ont pu arborer leur drapeau à Jérusalem. Ce qui prouve leur bravoure. Cela continue dans votre histoire récente ; vous avez beaucoup lutté pour la liberté, le sacrifice était énorme. Après que la paix sera établie et on n'entendra plus de coups de feu, vous, les camarades ouvriers, faites travailler votre pays et renforcez-le ! Dans ce cas-là vous nous rejoindrez et nous suivrons la voie vers notre but. C'est ce que je vous propose les camarades ! » (Applaudissements).

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°222*

---



## Délégation de l'Europe à la Maison Publique du quartier Nadzaladevi

### *Discours de Thomas Shaw*

« Chers camarades et amis, il est émouvant de voir un tel accueil. Il est superflu de dire merci et d'ajouter que nous sommes venus pour faire la critique qui vous aidera à éviter toutes les défaites dans l'avenir. Je me permets de vous donner quelques conseils amicaux. Notre visite a deux raisons : nous voudrions examiner votre pays du mieux que nous pouvons. Ce n'est pas une observation profonde mais suffisante pour avoir l'idée. Une autre raison c'est de préparer la présentation devant notre prolétariat concernant la question de la Géorgie. J'ai plus de possibilité de parler de tout cela car je viens de rentrer de la Russie soviétique. J'ai vu qu'il n'y a pas aucune liberté dans ce pays, pas de liberté de travail, les ouvriers sont obligés de faire le travail indésirable. Il y a 600 000 personnes qui ont érigé la dictature. Mais il y a des côtés positifs au niveau de soin des malades et des blessés, d'éducation des adolescents. Mais cela n'est pas suffisant car, un adolescent élevé dans de bonnes conditions ne sera pas ravi d'être un esclave dès l'âge adulte. En Géorgie le droit de la liberté est respecté juridiquement. En Russie soviétique les gens portent des guenilles et la famine règne là-bas. Il est vrai que chez vous tout n'est pas suffisant mais vous vivez mieux qu'eux. Vous ne pouvez pas imaginer qu'est-ce que c'est que la famine. Je ne vais pas répéter que la Géorgie doit se développer politiquement et économiquement. Je ne parle-

rai pas surtout de la politique, car vous savez très bien que votre garantie contre votre ennemie c'est votre reconnaissance internationale et votre adhésion à la Société des Nations. Je vous promets que je vais faire tout mon possible pour que notre prolétariat vous garantisse la vie normale, vous donne la possibilité de renforcer votre talent et votre expérience, ce soutien va être beaucoup plus fort après la reconnaissance de jure de votre Etat. Je vous dis au nom de notre prolétariat que vous avez un bon potentiel économique qui a besoin de savoir-faire, d'organisation, de technique et de volonté de l'ouvrier. L'ouvrier doit comprendre qu'il sacrifie toutes ses forces aux réalisations des idéaux de sa classe dans un pays qui est la première expérience socialiste. Tout cela est incontournable pour la réussite. Tout le prolétariat vous regarde. C'est pourquoi vous devez prendre en compte l'expérience des autres pays et s'adresser à leurs coopératives pour que vos camarades vous fournissent des produits nécessaires aux prix raisonnables et soulagent votre misère. Selon K. Marx, il faut profiter de tout ce que c'est possible, et réagir selon des conditions difficiles. Deuxième conseil amical : ne demandez pas au gouvernement des miracles, réalisez bien que le peuple opprimé pendant cent ans ne pourra pas tout de suite construire une nouvelle vie. Il vous faut vous munir de patience, tout va se former petit à petit. Soutenez votre gouvernement, ensemble vous pourrez faire plus. Demandez au gouvernement des actions réalis-

ables. De plus que selon le système politique géorgien vous êtes des patrons de vous-mêmes et des dirigeants de votre pays. Prenez mes paroles comme l'encouragement et les conseils amicaux. Occupez-vous vous-même de vos affaires et je vous promets que notre prolétariat va vous aider à cette démarche. Je voudrais vous raconter une petite histoire, quand je parlais de Batoumi vers Tiflis, j'ai remarqué une forteresse sur la colline entourée de la brume, une pensée m'est venue, c'était l'histoire du pays ; dans quelques secondes quand le soleil s'est levé et a illuminé la forteresse, j'ai remarqué qu'elle était en ruine et je me suis dit, cette forteresse est le passé, l'avenir c'est le soleil. Ce peuple est riche de la nature et le socialisme c'est comme le soleil au-dessus. Vive le socialisme, vive l'Internationale avec la Géorgie ! » (Applaudissements).

#### **Discours de Pierre Renaudel**

« Chers camarades, les deux orateurs vous ont conseillés d'être patients. Les ouvriers français ont aussi été patients. En 1848 la classe ouvrière de France était consciente de la difficulté des trois mois qui les attendaient, mais elle savait aussi qu'après cette période elle pourrait se reposer. Ces trois mois sont passés et encore plus, mais la classe ouvrière n'a pas pu obtenir sa liberté. Cette période a été suivie par la guerre destructive. Les paroles de J. Jaurès sont justifiées : si la guerre s'éclate, elle détruira tout, elle préparera l'humanité pour la réaction, et empêchera son développement. Il nous faudra beaucoup d'efforts pour la reconstruction. Tout a été vraiment détruit et maintenant nous essayons de faire des travaux de reconstructions. Maintenant c'est le temps d'agir, nous ne devons pas donner la possibil-

ité au capitalisme de verser le sang encore une fois. Hier j'ai parlé avec Jordania. Il m'a dit que son pouvoir n'agit pas comme notre Parlement ou celui de la Russie, alors j'ai demandé comment est-ce que vous avez pu vous avancer et d'avoir des lois électorales et l'égalité pareilles à celles de la Suisse. Il m'a répondu que vous avez créé une Constitution qui est fondée sur la volonté du peuple. Et cette Constitution va être approuvée très bientôt.

Je voudrais que vous deveniez l'exemple pour toute humanité. Nous montrons votre exemple à l'Europe. La voie que nous suivons est difficile mais inévitable. Seuls les décrets ne suffisent pas. Nous avons vu que les décrets n'ont servi qu'à la destruction en Russie. La classe ouvrière pourra reconstruire l'industrie et faire des transformations nécessaires. Mais elle doit savoir que chaque seconde coûte très cher. Nous n'avons pas de temps à perdre pour bien régler des problèmes économiques. Je suis sûr que vous survivrez ces difficultés. Vos organisations et vos coopératives sont fortes. Il n'y a que deux obstacles qui me font penser : les capitalistes, qui veulent vous détruire pour en tirer des profits, surtout que comme socialistes vous êtes bien soutenus, et le danger à l'intérieur du pays qui vient du mécontentement des habitants multinationaux. J'ai déjà entendu leurs reproches. Vous devez les satisfaire, leur donner de la liberté. C'est ce que vous demandez la démocratie internationale. Vous pourrez le faire. J'ai rencontré des Azerbaïdjanais, leurs histoires m'ont fait dresser les cheveux sur la tête, les gens font des choses horribles au nom du communisme, ils les privent de la liberté. Vous devez avoir l'hégémonie et se mettre en tête de ces

nations et les libérer des oppresseurs. Beaucoup de pays, vos voisins parmi eux, veulent ameuter l'Asie contre l'Europe, mais ils n'y parviendront pas. Le deuxième pays que nous avons visité, c'est la Géorgie. Là nous avons vu la ferme volonté de construire le pont entre l'Europe et l'Asie. Vous réussirez, j'ai vu chez vous des soldats, des montagnards. Comme je sais, pour les ouvriers géorgiens mieux vaut mourir pour la liberté que la céder. Vous avez prouvé votre courage et vous méritez le soutien. Vous pouvez compter sur la classe ouvrière européenne. La Conférence

générale aura lieu bientôt en France et je suis sûr que nos ouvriers choisiront votre chemin et pas celui de vos voisins. Et cette classe ouvrière va vous soutenir. » (Applaudissements).

**Président de la séance** : « Je remercie encore une fois nos chers hôtes, j'espère que nous nous rencontrons prochainement et vous serez non seulement les représentants des prolétariats mais ceux des gouvernements socialistes de l'Europe. » (Applaudissements). La séance est fermée. On entend l'Internationale. L'auditoire applaudit aux hôtes.

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°223*

## Batoumi

Le 28 septembre, Karl Kautsky arrive avec sa femme à Batoumi. Ils sont accueillis par B. Tchikhvichvili, D. Charachidzé, représentant du Comité central du parti social-démocrate, Vlassa Mguéladzé, M. Tsouladzé, et P. Olberg, secrétaire de K. Kautsky. David Charachidzé salue les invités au nom du Comité central du parti social-démocrate. K. Kautsky a remercié les hôtes de l'accueil.

K. Kautsky attendra les membres de l'Internationale à Batoumi et après

leur départ il se dirigera vers Tiflis. K. Kautsky visite Batoumi, Makhindjaouri, et Tchakvi. Vers le soir, sur la route de Bartskhana il rencontre la Garde qui le salue. A 19 heures il y a le meeting au Palais des ouvriers où K. Kautsky intervient. Son discours est suivi de longs applaudissements. On entendait des « Vivas » et des chants révolutionnaires dans la rue. K. Kautsky sort sur le balcon et salue le peuple en géorgien. La classe ouvrière de Batoumi fête son arrivée avec un grand honneur.

*Journal « Sakartvelo » (Géorgie), 1920, №109*

## Départ de la Délégation socialiste

Le 28 septembre, à 11 heures 20 mn, la Délégation part de Tiflis vers Batoumi. Le président Noé Jordania, les camarades de l'Assemblée Constituante : Alexandre Lomtadidzé et Simon Mdivani,

les membres du gouvernement Noé Khomeriki, le Commandant de la Garde Populaire, Valiko Djougheli et d'autres personnalités viennent à la gare pour dire les derniers adieux aux hôtes.

Les membres de la Délégation remercient des personnalités pour cet accueil chaleureux.

Le 29 septembre, la Délégation part de Batoumi vers Europe.

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°220*

---

### Départ de la Délégation de Batoumi

Le 27 septembre à 19 heures la Délégation part de Tiflis vers Batoumi. Les membres de la Délégation montent sur le bateau avec des Géorgiens : Ministre de l'agriculture, N. Khomeriki, D. Charachidzé, V. Djougheli, V. Mgueladzé, M. Andjaparidzé, B. Tchikhvichvili, et

les autres personnalités. Un des Géorgiens prend la parole, puis E. Vandervelde intervient et dit qu'ils n'oublieront jamais cet accueil chaleureux qui les a fait oublier la misère de ce pays. E. Vandervelde remercie de tout son cœur.

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°222*

---

### Déclarations des membres de la Délégation

La Délégation socialiste de l'Europe quitte la Géorgie et se rend en Europe. Elle passe le bonjour fraternel à la République de Géorgie et son peuple. La Délégation remercie la Géorgie pour sa conception de la Démocratie et son expérience de l'unité des ouvriers et des paysans. Ce qui répond au besoin fondamental de justice, qui est basé sur les principes du socialisme international qui défendent la paix dans tous les pays.

La Délégation se souvient du discours du président Noé Jordania à Tiflis qui disait que cette terre ne peut être soumise par aucun pays impérialiste et que la Géorgie est la route de l'Europe vers l'Asie. Ce pays doit être protégé par le peuple libre, qui aussi bien que dans le passé, comme dans le futur va lutter pour la liberté et l'indépendance.

Nous quittons la Géorgie avec des impressions particulières que nous avons eues à Kazbegui et dans les vignes de Kakhétie. Nous avons rencontré des gens qui déclaraient leur amour envers l'Internationale qui n'existe pas sans la démocratie, comme la démocratie n'existe pas sans le socialisme.

La Démocratie géorgienne a déclaré la lutte contre les oppresseurs et ceux qui se cachent sous le masque des révolutionnaires, elle a su protéger la liberté et s'installer à l'avant-garde de l'Internationale. Dans cette lutte la Géorgie peut compter sur le prolétariat mondial.

Vive la Géorgie libre qui sera membre de l'Internationale Socialiste reconstituée !

*Journal « Sakartvelos Respublika » (La République Géorgienne)  
1920, N°221*

---



## **MÉMOIRES D'AKAKI TCHENKÉLI CONCERNANT LA VISITE DE LA SECONDE INTERNATIONALE**

***Le 17 septembre 1920***

Je n'ai pas pu accueillir les délégués socialistes européens, j'avais besoin de me soigner, c'est pourquoi je suis allé à Abastoumani. Je sais qu'à Tiflis on se prépare pour un accueil solennel, j'espère qu'ils n'exagèrent pas. A mon avis, il ne fallait pas inviter l'Assemblée Constituante, c'est impossible d'inviter l'institution suprême de la nation à chaque événement. Je trouve que cet accueil devait se dérouler dans un cadre plutôt populaire et du parti, mais pas étatique. Les hôtes viennent pour faire la connaissance des conditions et des situations locales, ils ne sont pas en visite officielle.

***Le 24 septembre 1920***

Je suis loin de Tiflis, et je ne suis pas au courant de tout ce qui se passe là-bas. Je n'ai que deux numéros du journal concernant la visite de l'Internationale. Il me semble que le peuple a accueilli les hôtes avec un grand enthousiasme, les interventions à la gare, les interventions à l'Assemblée Constituante, au Conseil des syndicats, au Comité central du parti social-démocrate, la réunion au Palais des ouvriers.

Tout a été parfaitement organisé. La Délégation est bien intéressée par des conditions du pays, elle a visité la région de Kakhétie, maintenant elle doit être à Borjomi. Je pense que la Délégation visitera la région d'Imérétie et celle d'Abkhazie. Peut-être qu'il est mieux que Kautsky n'a pas pu venir avec les membres de l'Internationale, car toute l'attention aurait été orientée vers lui, ce qui n'aurait pas été apprécié par les autres délégués et de fait, aurait affaibli leur soutien en Europe. C'est bien que nos camarades n'ont pas mis en avant leur politique « orthodoxe » et ont chaleureusement accueilli les hôtes « à moitié socialistes-réformistes ». On n'examine pas des hôtes, selon les critères politiques géorgiens.

Mais je ne pardonne pas à Emile Vandervelde la signature du Traité de Versailles ! En accueillant un hôte, nous, les Géorgiens ne font que son éloge. Il me



semble que les missions des gouvernements de l'Europe ne sont pas contentes de fait que nous avons solennellement accueilli les socialistes, mais c'est une bonne chose.

Nous devons essayer d'obtenir le soutien des leaders de la démocratie et du socialisme ici et en Europe afin de garantir notre avenir. Nous menons des pourparlers courtois et polis avec d'autres gouvernements, mais il faut les influencer par la voie de la démocratie.

Cela ressemble à une lutte que nous menons ici et en Europe. Bien sûr, dans des discours des Délégués il y avait beaucoup de « courtoisie française », ils ont créé de nous, une image des artisans du socialisme. Mais je suis sûr qu'ils avaient un sourire en trouvant qu'en fait, la démocratie ne présage que le transfert du pouvoir à la paysannerie.

Dans le meilleur cas, si nos actions sont raisonnables, nous pourrions laisser la direction à la classe ouvrière. Ce qui est admissible par le développement de l'industrie, de l'économie étatique et collective.

Nous avons peur d'avouer que notre travail est plutôt démocratique que socialiste. C'est pourquoi nous sommes à la tête du pays. Mais c'est par là que le socialisme peut être mis en œuvre.

Emile Vandervelde a mis en relief nos grandes difficultés économiques et financières. Il craint que nous nous mettions sous le joug du capital étranger, mais il espère aussi que le plan de Noé Jordania, concernant la coopération du gouvernement avec plus de la moitié de participation de capitaux étrangers nous débarrassera de ce joug. Pour la première fois nous avons élaboré ce plan à Berlin. Beaucoup de temps s'est passé. Notre caractère superficiel, notre inaction et insouciance dans le cadre économique, m'inquiètent beaucoup.

La visite de la Délégation est un grand succès. Cela renforce notre situation à l'intérieur et à l'extérieur, pas tout à fait matériellement, mais plutôt moralement. Notre peuple se trompe en pensant que la démocratie européenne peut nous aider immédiatement, elle est encore faible, mais de pareils espoirs encouragent notre peuple. Il sera bien si la Délégation socialiste va en Arménie. Elle pourra faire la comparaison et analyser notre sécurité sur nos frontières. Il sera encore mieux, si elle pouvait aller à Bakou, mais les bolcheviks ne donneront pas leur accord.

La Russie soviétique a refusé la visite de notre délégation ouvrière dans leur pays. Je suis désolé de ne pas assister à l'accueil de la Délégation européenne, ses membres me connaissent et je crains qu'ils puissent penser que je les évite mais je ne pense pas...

### ***Le 2 octobre 1920***

Je suis rentré d'Abastoumani. Tout le monde est sous les impressions de la visite de l'Internationale socialiste. La Délégation était contente, mais un peu fatiguée après tant de repas et d'interventions. Partout l'accueil était chaleureux, mais la Délégation n'a pas pu voir le peuple au travail, ce qui est un défaut.

De Brouckère est resté en Géorgie, il est mandaté par le gouvernement belge. Il fait la connaissance détaillée de tout, ce qui est très bien. Je suis vraiment désolé de ne pas avoir rencontré les membres de la Délégation.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> *Bibliothèque de l'Université d'Etat de Tbilissi Ivane Javakhishvili, le fond Akaki et Kita Tch-enkéli.*

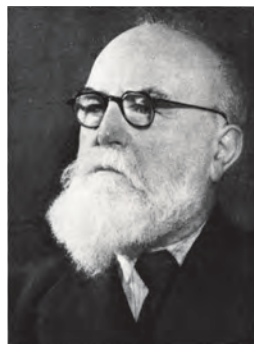




## BIOGRAPHIES

**Louis de Brouckère (1870-1951)** Socialiste belge, journaliste, professeur à l'Université libre de Bruxelles, membre de l'Académie Royale de Belgique. Dirigeant de la Seconde Internationale Socialiste. Engagé dans la campagne anti-guerre pendant la Première guerre mondiale.

*En septembre de 1920, membre de la délégation de la Seconde Internationale, il visite la République démocratique de Géorgie.*



**Jean Joseph Camille Huysmans (1871-1968)** Leader du parti social-démocrate de la Belgique, Premier Ministre en 1904 et en 1945. Il est secrétaire de la Seconde Internationale pendant 17 ans de 1905 à 1922.

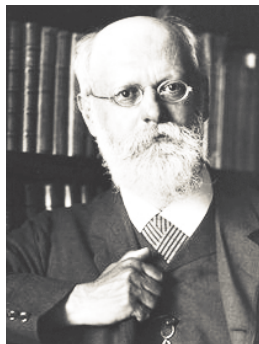
*En septembre de 1920, avec sa femme et son fils, il est en visite en République démocratique de Géorgie comme membre de la Délégation de l'Internationale socialiste.*



**Albert Inghels (1872-1941)** Secrétaire de la Fédération nationale ouvrière textile de France. Socialiste français. Député du Parlement et Rédacteur en chef du quotidien socialiste « Le Cri du Nord ». Il travaillait sur le projet d'élimination des dommages causés par la Seconde guerre mondiale.

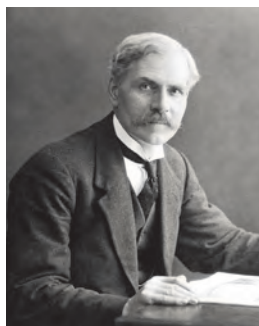
*En septembre de 1920, membre de la délégation de la Seconde Internationale, il visite la République démocratique de Géorgie.*





**Karl Johann Kautsky (1854-1938)** Philosophe, journaliste, théoricien marxiste, leader du parti social-démocrate de l'Allemagne et dirigeant de la Seconde Internationale Socialiste. Avec August Bebel et Eduard Bernstein Karl Kautsky élabore le programme du parti social-démocrate allemand.

*En septembre de 1920, avec sa femme, Luise Kautsky, il visite la République démocratique de Géorgie. De son séjour, il publie son livre « La République démocratique de Géorgie, une république socialiste paysanne ».*



**James Ramsay Macdonald (1866-1937)** Leader du parti travailliste, Premier Ministre de la Grande Bretagne. Editeur du magazine gauche « The Socialist Review ». Pendant la Première Guerre mondiale Ramsay Macdonald se distingue avec des proclamations pacifistes radicales et mène une propagande anti-guerre. Il voyage en Russie soviétique.

*En septembre de 1920, membre de la délégation de la Seconde Internationale, il visite la République démocratique de Géorgie.*



**Adrien, Theodore, Ernest Marquet (1884-1955)** Socialiste français, Maire de la ville de Bordeaux, Ministre des Travaux publics, de l'Intérieur, Ministre d'Etat. Secrétaire de l'organisation du parti social-démocrate de la Gironde. Rédacteur du journal de gauche « Cri populaire ». Membre de la Seconde Internationale.

*En septembre de 1920, il visite la République démocratique de Géorgie.*



**Pierre, Narcisse Renaudel (1871-1935)** Socialiste français, député, leader de la Seconde Internationale socialiste. A partir de 1906, administrateur à « L'Humanité », responsable de la rédaction du journal « La Vie Socialiste ».

*En septembre de 1920, membre de la Délégation socialiste, il visite la République démocratique de Géorgie.*

**Thomas Shaw (1872-1938)** Syndicaliste britannique, homme politique, secrétaire militaire. Secrétaire de l'Internationale Socialiste. En 1920 il dirige le Congrès Socialiste de Genève. Il voyage en Russie soviétique.

*En septembre de 1920, membre de la Délégation socialiste, il visite la République démocratique de Géorgie.*



**Ethel Snowden-Annakin (1881-1951)** Socialiste britannique, militante des droits civils, journaliste, féministe. Une des leaders du mouvement Suffragiste. Pendant la Première Guerre mondiale Ethel Snowden-Annakin se distingue avec des proclamations pacifistes radicales et mène une propagande anti-guerre. Pendant la Première guerre mondiale elle voyage au Royaume-Uni, au Canada, aux Etats-Unis. Après la guerre mondiale elle visite la Russie soviétique.

*En septembre de 1920, membre de la Délégation socialiste, elle visite la République démocratique de Géorgie.*



**Emile Vandervelde (1866-1938)** Militant et dirigeant du parti ouvrier belge. Député plusieurs fois au Parlement de la Belgique. Ministre de la Justice, des Affaires Etrangères et de la Santé. Président de la Seconde Internationale en 1900-1918. Il soutient la création de la Société des Nations. Et pendant les pourparlers de Versailles il dirige la délégation belge.

*En septembre de 1920, membre de la délégation de la Seconde Internationale, avec sa femme, il visite la République démocratique de Géorgie.*



**David Charachidzé (1877-1935)** Dirigeant social-démocrate géorgien. Journaliste, rédacteur du journal social-démocrate „Борьба“ (la Lutte) dès son apparition. Pendant 1918-1921, membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration à Istanbul puis en France.*





**Alexandre Dguébouadzé (1883-1937)** Syndicaliste et dirigeant Social-démocrate géorgien. De 1918-1921, membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante. Membre de l'Etat major de la Garde Nationale. Conseiller des Affaires militaires de la République démocratique de Géorgie.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il reste en Géorgie. Il est arrêté et fusillé en 1937.*



**Valerian (Valiko) Djougheli (1887-1924)** Ancien militant bolchévique qui rallie la social-démocratie géorgienne. En 1917 commandant de la Garde rouge géorgienne. La Garde rouge deviendra la Garde Nationale en juin 1918. Membre du Comité exécutif du Conseil des députés ouvriers et soldats et du Conseil national. A partir de 1918 membre du Seïm transcaucasien et de l'Assemblée Constituante.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France. En 1924 il rentre en Géorgie clandestinement, où il est arrêté et fusillé, avant l'insurrection.*



**Barnab Dzvelaïa (1880-1937)** Membre du parti social-démocrate. Député de l'Assemblée Constituante et membre du Comité électoral des Collectivités locales du district de Sénaki.

*Après l'occupation de la Géorgie par la Russie soviétique il reste en Géorgie, dirige l'organisation de l'insurrection nationale de 1924 à Sénaki. Il est fusillé en 1937.*



**Evguéni Guéguétchkori (1881-1954)** Homme de loi, un des leaders de la social-démocratie géorgienne. Représentant de la circonscription de Koutaïssi à la IIIe Douma dans les années 1907-1912. Président du Commissariat Transcaucasien à partir de 1917. En 1919 membre de l'Assemblée Constituante. Ministre des Affaires Etrangères de la République démocratique de Géorgie, à partir de 1919 Ministre de la Justice. En 1920 il part en visite diplomatique en Italie, au Royaume-Uni et en France.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France.*

**Grigol Guiorgadzé (1879-1937)** Homme de loi, historien, dirigeant social-démocrate géorgien. En avril 1918, nommé comme Ministre de l'Armée de la République démocratique fédérative de Transcaucasie. Dans les années 1918-1921 membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante. Ministre de la Défense de la République démocratique de Géorgie.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il reste en Géorgie, où il est fusillé en 1937.*



**Constantiné Gvardjaladzé (1884-1969)** Diplomate, un des leaders de la social-démocratie géorgienne. Dans les années 1918-1921 membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante. Vice-ministre des Affaires Etrangères de la République démocratique de Géorgie.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France.*



**Noé Jordania (1868-1953)** Un des fondateurs et leader de la social-démocratie géorgienne. Publiciste, président du Gouvernement de la République démocratique de Géorgie. Député de la Première Douma, président de la fraction social-démocrate. En 1917, il dirige le Comité Exécutif des ouvriers et des soldats de Tbilissi et le Conseil transcaucasien régional des députés ouvriers, soldats et paysans. En novembre 1917 il est nommé comme président du Comité exécutif et du présidium du Conseil National.

*Dès 1918 il dirige le parti social-démocrate de Géorgie, séparé de celui de la Russie.*

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France.*



**Constantiné Kandelaki (1883-1959)** Dirigeant social-démocrate géorgien. Ministre des Finances et vice-ministre de la Commerce et de l'Industrie de la République démocratique de Géorgie et plus tard Ministre de cette dernière Ministère (1919-1921).

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France.*





**Noé Khomérikhi (1882/4-1924)** Journaliste, social-démocrate géorgien. Ministre de l'Agriculture de la République démocratique de Géorgie. Pendant les années 1918-1921, il est membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration. Président de la Commission politique à Constantinople. Arrêté en 1923 par les bolcheviks et fusillé en 1924 au commencement de l'insurrection nationale.*



**Alexandre Lomthathidzé (1882-1924)** Dirigeant social-démocrate géorgien. Dans les années 1918-1921 membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante. Vice-président de l'Assemblée Constituante.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il reste en Géorgie. En 1922 il est arrêté, en 1924 il meurt dans la prison de Tachkent, où il a été déporté.*



**Vlassa Mguéladzé (1868-1943)** Ouvrier imprimeur, un des leaders de la social-démocratie géorgienne. Dans les années 1918-1921, membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en Allemagne puis en France.*



**Issidoré Ramichvili (1859-1937)** Professeur, un des fondateurs et leader de la social-démocratie géorgienne. Dans les années 1918-1921 membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante. Arrêté en 1921 pour les déclarations faites contre l'occupation de la Géorgie, fusillé en 1937.

**Noé Ramichvili (1881-1930)** L'un des fondateurs de la social-démocratie géorgienne et son leader. Après la révolution de 1917, président du centre des conseils des députés paysans, membre du Comité central du parti social-démocrate de Géorgie. Rédacteur du journal « Ertoba », organe central du parti. En 1917 élu comme membre du Conseil national de Géorgie. Membre du Séim de la Transcaucasie, ministre de l'Intérieur de la République démocratique fédérative de Transcaucasie. Le 26 mai 1918, il est en tête du gouvernement provisoire de la Géorgie en devant le premier Président du Gouvernement de Géorgie. Un mois après il démissionne et laisse le poste à Noé Jordania. Il devient Ministre des affaires intérieures et de l'Instruction Publique.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France. En 1930 il est assassiné à Paris en pleine rue.*

**Constantiné Sabakhtarachvili (1884-1938)** Dirigeant social-démocrate géorgien, diplomate, Ambassadeur de la République démocratique de Géorgie en Italie. Dans les années 1918-1921 membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante. Vice-ministre de l'Intérieur et des Affaires étrangères.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France.*

**Nicolas (Carlo) Tchéïdzé (1864-1926)** Un des fondateurs et leader de la social-démocratie géorgienne. En 1907-1912 et 1912-1917 député de la III et IV Douma, président de la fraction du parti social-démocrate. Dès 1917 président du Comité exécutif du Soviet de Petrograd et puis de toute la Russie. Président du Seim transcaucasien en février 1918. A partir du 26 mai de la même année, président du Conseil National, puis celui de l'Assemblée Constituante.

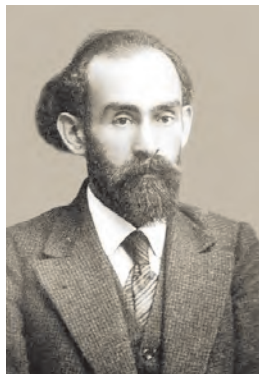
*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France. En 1926 Nicolas Tchéïdzé se suicide.*

**Akaki Tchenkéli (1874-1959)** Social-démocrate géorgien, diplomate. Dans les années 1918-1921 membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante. En 1917 Commissaire de l'Intérieur au Commissariat transcaucasien. Vice-président du Gouvernement de la République démocratique fédérative de Transcaucasie. Ministre des Affaires étrangères de la République démocratique de Géorgie. Ambassadeur plénipotentiaire de la République démocratique de Géorgie en France.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France.*







**Bénéia (Benjamin) Tchikhvichvili (1881-1924)** Dirigeant social-démocrate géorgien, membre de l'Assemblée Constituante, maire de la ville de Tbilissi. Gouverneur de l'Abkhazie. Gouverneur des régions de Koutaïssi et de Batoumi.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France. Il rentre dans son pays pour l'organisation de l'insurrection nationale de 1924, où il est arrêté et fusillé, avant l'insurrection.*



**Victor Thevzaïa (1883-1932)** Cadre du parti social-démocrate de Géorgie. Dans les années 1918-1921 membre du Conseil National et de l'Assemblée Constituante. Représentant diplomatique de la République démocratique de Géorgie en Ukraine.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il reste en Géorgie et « se réconcilie » avec le gouvernement soviétique avec son consentement écrit. En 1932 il se suicide.*



**Irakli (Kaki) Tsereteli (1881-1959)** Publiciste, un des leaders particulier de la social-démocratie géorgienne. Député et leader de l'opposition de la Seconde Douma de Russie. Un des dirigeants de la révolution russe de février. En mai 1917, membre du Gouvernement provisoire de la Russie, et ministre des Postes et Télégraphes. Dirigeant du parti social-démocrate des ouvriers au Seïm transcaucasien, au Conseil national et à l'Assemblée Constituante. Représentant de la Géorgie pour le Traité de paix de Versailles.

*Après l'occupation de la Géorgie par l'armée de la Russie soviétique il part en émigration en France. Puis il s'exilera à New-York.*

## პერსონალიები

- აბაშიძე კიტა 76  
 აივაზიანი 74  
 ალექსი-მეხსიშვილი შალვა 10, 56  
 ალექსიძე 70  
 ანდრონიკაშვილი კონსტანტინე 104, 108, 110  
 ანჯაფარიძე 30, 42, 44, 45, 132  
 არუთინოვი 109  
 ახმეტელაშვილი ალექსანდრე-სანდრო 16, 104, 110  
 ახმეტელი ლადო 20  
 ბაბლიძე 112  
 ბაუერზაქსი 70  
 ბალაშვილი აპ. 103  
 ბახტაძე ა. 44  
 ბახტაძე გ. 140  
 ბედოიძე გიგო 90  
 ბეკზადიანი 74  
 ბერნშტეინი ედუარდ 15  
 ბლიუმი ლეონ 52  
 ბრაინინგი იალმარ 20  
 ბრანტინგი იალმარ 26  
 ბრაუნტალი იულიუს 15  
 ბრიანი არისტიდ 12  
 ბრიუკერი ლუი 25, 49, 52, 54, 60, 61, 62, 63, 77, 95, 124, 148, 169  
 ბროკერსი ლუი დე 23  
 ბრიუკერი ლუი დე 9, 158, 163, 167  
 ბუაჩიძე ვ. 115  
 გავაშელი მიხეილ 124, 126  
 გაზარიანი 74  
 გამსახურდია რაფ. 132  
 გეგენავა 132  
 გეგეჭკორი ევგენი 15, 171  
 გვაზავა გიორგი 10, 34, 57  
 გვარჯალაძე კონსტანტინე 37, 90, 111, 112, 122, 172  
 გველესიანი გრიგოლ 124, 126  
 გიორგაძე გრიგოლ 10, 32, 56, 172  
 გიუტმანსი კამილ 42  
 გოგოლაძე 152  
 გოგოლაძე კ. 46  
 გრიგოლია ლ. 121  
 გულისაშვილი ერემია 103  
 გურული ზ. 116, 118  
 დგებუაძე ალექსანდრე 35, 36, 85, 172  
 დგებუაძე გრიგოლ 67  
 დევდარიანი 35, 72  
 დეკანოზიშვილი გიორგი 76  
 დენიკინი ანტონ 22, 27, 155  
 ებერტ ფრიდრიხ 9, 15, 20, 108  
 ენგელსი ფრიდრიხ 29, 30, 54, 134, 151  
 ენკინ-სნოუდენი ეთელ 171  
 ვანდერველდე ემილ 7, 8, 9, 10, 11, 20, 22, 32, 42, 46, 47, 49, 52, 54, 57, 62, 63, 65, 66, 67, 69, 70, 74, 77, 78, 80, 83, 84, 85, 90, 91, 95, 98, 99, 101, 102, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 113, 116, 118, 119, 121, 124, 125, 148, 149, 154, 155, 157, 163, 166, 167, 169  
 ვეშაპელი გრიგოლ 10, 57  
 ვილსონი ვუდრო 11, 34, 57, 156  
 ვრანგელი პეტრე 147  
 ზდანოვიჩი გიორგი 76  
 თევზაია ვიქტორ 68, 90, 172  
 თოიძე ბენია 137  
 ინგელსი ალბერტ 9, 23, 35, 42, 54, 61, 62, 77, 102, 108, 119, 124, 157, 163, 169  
 კალანდარიშვილი ვ. 93  
 კანდელაკი კონსტანტინე 173  
 კარაჯევი 67  
 კაუცკი კარლ 7, 9, 15, 17, 19, 20, 24, 25, 28, 30, 37, 41, 42, 47, 49, 52, 62, 65, 77, 95, 100, 101, 102, 134, 147, 148, 151, 152, 153, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 170  
 კაუცკი ლუიზა 152, 161, 170  
 კობოიძე ანდრია 91  
 ლასხიშვილი გიორგი 74, 76, 77, 80, 83  
 ლენინი ვლადიმერ 22, 35, 43, 64, 67, 132  
 ლინდია 108  
 ლიუკი 74  
 ლომთათიძე ალექსანდრე 10, 12, 32, 55, 173  
 ლორთქიფანიძე დ. 141  
 ლორთქიფანიძე ვლადიმერ 76  
 მაკონალდი რემზი 9, 19, 22, 23, 26, 30, 42, 45, 46, 49, 52, 54, 60, 61, 62, 63, 74, 92, 95, 103, 113, 114, 122, 123, 124, 158, 170  
 მარკე ადრიენ 9, 23, 25, 35, 42, 54, 62, 77, 93, 106, 122, 124, 131, 132, 133, 136, 139, 158, 163, 170  
 მარქსი კარლ 24, 25, 29, 30, 52, 53, 54, 62, 63, 84, 95, 100, 111, 113, 126, 129, 134, 138, 145, 149, 151, 163, 170  
 მაყაშვილი კოტე (კონსტანტინე) 70  
 მაჩაბელი გიორგი 11  
 მაჭავარიანი ს. 109  
 მგელაძე ვლასა 47, 147, 148, 152, 160, 173  
 მდივანი სამსონ 76  
 მდივანი სიმონ 15  
 მელაძე გიორგი 111  
 მურმანიძე გიორგი 138  
 ნაზაროვი 90  
 ნარეკლიშვილი ს. 109  
 ნაჩალაყდიანი 67  
 ნუცუბიძე შალვა 67, 68, 85  
 ოლბერგი 42

- პაპავა 118  
 პლესანოვი გიორგი 62  
 ჟორდანიას ანდრეიკა 136  
 ჟორდანიას ნოე 14, 16, 17, 23, 27, 30, 31, 34, 54, 55, 60, 62, 65, 67, 84, 86, 136, 141, 148, 153, 173, 174  
 ჟორესი ჟან 17, 23, 24, 30, 35, 37, 52, 62, 63, 64, 78, 93, 98, 99, 145  
 ჟურული გიორგი 118  
 რამიშვილი ა. 44  
 რამიშვილი დ. 45  
 რამიშვილი ისიდორე 29, 31, 33, 41, 42, 45, 141, 174  
 რამიშვილი ნოე 15, 17, 90, 115, 116, 122, 124, 133, 137, 140, 153, 174  
 რენოდელი პიერ 9, 23, 25, 35, 42, 46, 49, 52, 54, 60, 62, 63, 64, 77, 102, 105, 106, 107, 112, 113, 117, 123, 124, 141, 145, 147, 156, 158, 163, 170  
 რობაქიძე გრიგოლ 10, 70, 72  
 რუხაძე ლეო 58, 90  
 რშტუნი 74  
 საბახტარაშვილი კონსტანტინე 30, 33, 41, 45, 52, 174  
 სადრაძე ილია 90  
 სადრაძე სიმ. 136  
 სიხარულიძე სერ. 116  
 სნოუდენი ეთელ 9, 22, 35, 42, 49, 52, 54, 60, 61, 62, 63, 74, 77, 91, 93, 105, 109, 119, 124, 131, 132, 136, 137, 139, 157, 163  
 სტაუნინგი თორვოლდ 26  
 სტეპანიანცი 57  
 ტოროტაძე ერ. 74, 81, 82  
 ტოფჩიანი 74  
 ფალიაშვილი ზაქარია 69  
 ფალავა ვ. 44  
 ფოცხვერაშვილი კონსტანტინე 80  
 ქავთარაძე პეტრე 132  
 ქორქაშვილი ლ. 46  
 ლუდუშაური ბართლომე 92  
 შარაშენიძე ვ. 135  
 შარაშიძე დავით 90, 147, 148, 152, 153, 161, 174  
 შენგელაია ლეო 12, 57  
 შილაკაძე გ. 138  
 შო თომას 9, 22, 33, 34, 42, 52, 54, 60, 75, 94, 107, 108, 123, 124, 143, 158, 159, 161, 163  
 ჩაჩავა 152  
 ჩერქეზიშვილი ვარლამ 73, 76, 140  
 ჩიტაძე შიო 76  
 ჩხეიძე დავით 90  
 ჩხეიძე ნიკოლოზ (კარლო) 15, 20, 21, 46, 66, 101, 141, 175  
 ჩხენკელი აკაკი 17, 20, 21, 22, 153, 166, 175  
 ჩხიკვიშვილი ბენიამინ 43, 54, 60, 139, 147, 175  
 ჩხენკელი აკაკი 21  
 ძველაია ბარნაბა 131, 175  
 ნერეთელი ირაკლი (კაკი) 20, 21, 22, 37, 53, 62, 84, 141, 176  
 ნერეთელი მიხეილ 11, 76, 77, 81  
 ნულაძე 147  
 ქანტურიშვილი ს. 138  
 ჭუმბაძე არისტო 76, 81, 82  
 ჭუმბურიძე ნ. 122, 123  
 ხომერიკი ნოე 90, 105, 107, 148, 176  
 ჯიბლაძე სილიბისტრო 33, 43, 141, 153  
 ჯიჯეიშვილი 136  
 ჯორჯაძე არჩილ 76, 99  
 ჯუღელი ვალიკო 32, 67, 85, 90, 91, 139, 148, 176  
 ჭუისმანი კამილ 9, 10, 11, 22, 42, 47, 54, 63, 77, 124, 126, 127, 131, 132, 133, 136, 139, 141, 158, 171

## გეოგრაფიული ადგილები

- აბასთუმანი 171-172  
 აბაშა 89, 131  
 ავსტრია 15, 78, 100, 108  
 ალექსანდროვკა 103  
 ბათომი 41-42, 44-47, 51-52, 87, 140, 142, 145, 147-148, 152, 162  
 ბათუმი 7, 9, 17, 22-24, 28, 30-31, 41, 44-46, 90, 124, 135, 148, 151, 162, 164, 179  
 ბაკურიანი 109, 114-115  
 ბელგია 10, 14, 19-20, 22-23, 28, 32, 34, 37, 49-50, 52, 57, 60, 63, 65, 69, 94-95, 98-99, 101-102, 105, 107, 109, 111, 113, 115, 121, 123-124, 127, 131, 135-136, 139, 154, 157, 172-173, 175  
 ბორჯომი 89-90, 109, 114-115, 157, 171  
 გორი 89, 111  
 გურია 23, 89, 124, 133, 135, 138-140  
 გურიანთა 137  
 გურჯაანი 89, 104, 110  
 დარიალი 92-93  
 თბილისი, თფილისი, ტფილისი 23-24, 27, 30, 41, 43, 47, 51-53, 62, 75, 82, 84, 87, 89-90, 94-95, 102, 109, 111-112, 115, 120-121, 124, 140, 145, 148-149, 153, 162, 164-165, 171, 177, 179-180  
 თელავი 51, 106, 108, 135  
 იმერეთი 23, 90, 115, 118, 120, 122, 171  
 ინგლისი 14, 16, 34-35, 38, 46, 48, 50, 52, 60-61, 63, 74, 88, 92-93, 95, 115-117, 121-123, 127, 136, 147, 157, 159  
 კახეთი 23, 89-90, 102-104, 106, 109-110, 149, 155, 171  
 კოჯორი 74  
 ლანჩხუთი 89, 135-136, 165  
 მელაანი 103-104  
 მოსკოვი 15, 27, 117, 150  
 მცხეთა 93-94, 111  
 ნატანები 136-137, 165  
 ნოტანები 89-90  
 ოზურგეთი 89-90, 137, 140  
 რუსეთი 9, 13-16, 18, 21-22, 27-28, 33-38, 43, 47-48, 50, 52, 56, 60, 63, 66-67, 71-74, 77-79, 81, 88, 91-96, 101, 108, 111, 117, 119, 121-122, 127-130, 138-139, 141, 144, 146-147, 155-156, 158, 172, 174-180  
 საგარეჯო 102  
 სამეგრელო 124, 131  
 სამტრედია 51, 89, 127, 133, 135, 165  
 საფრანგეთი 12, 14, 17, 20, 23, 28, 34-35, 38, 49-50, 52, 60-61, 63, 99, 115, 119, 121, 145, 147, 157, 173-180  
 სენაკი 89, 132, 179  
 სიღნაღი 44, 51, 104  
 სუფსა 89  
 ტყვიბული, ტყიბული 89, 118, 157  
 უნგრეთი 108  
 ფასანაური 90  
 ფოთი 89, 132-133, 142  
 ქართლი 23, 109, 111, 113, 116  
 ქიზიყი 103, 110  
 ქუთაისი 89, 114, 118-126, 175, 179  
 ყაზბეგი 23, 81, 89, 91-93, 123, 149  
 შორაპანი 89, 115  
 ჩაქვი 47, 148  
 წინანდალი 51, 106, 108  
 ჭიათურა 23, 89, 114, 116  
 ხაშური 51, 89, 112-113  
 ხევი 91-93

## ტექსტში გამოყენებული შემოკლებანი

**დამფ. კრება** - დამფუძნებელი კრება

**მთავ. თავმჯდ.** - მთავრობის თავმჯდომარე

**პროფ. კავშირები** - პროფესიული კავშირები

**პოლიტ. ორგანიზაციები** - პოლიტიკური ორგანიზაციები

**რკ. გზელთა პროფ. კაშირის ცენტრ. გამგეობა** - რკინიგზელთა პროფესიული კავშირის ცენტრალური გამგეობა

**საქართ. სოც.-დემ. პარტია** - საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტია

**ს. დ. პარტია** - სოციალ-დემოკრატიული პარტია

**ს.ს.დ.მ.პ.ც.კ.** - საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ცენტრალური კომიტეტი

**საკ. კორ.** - საკავშირო კორესპონდენტი

**ს. ფედერალისტთა პარტია** - სოციალისტ-ფედერალისტური პარტია

**სოც. დელ.** - სოციალისტური დელეგაცია

**სოც. რევ. პარტია** - სოციალისტ-რევოლუციური პარტია

**ცენტრ. კოოპ. კავშირი** - ცენტრალური კოოპერატივის კავშირი



რედაქტორები:

- ქართული ტექსტის — ნათია დვალი  
ინგლისური ტექსტის — ნანა კაჭაბავა, ალექსანდრა ბრაისონი  
გერმანული ტექსტის — ქეთევან შეყილაძე  
ნათია მიქელაძე-ბახსოლიანი  
ფრანგული ტექსტის — თამარ ხეტაშვილი  
დიზაინერი — მარიამ ებრალიძე

Editors:

- Georgian text — **Natia Dvali**  
English text — **Nana Katchabava, Alexandra Bryson**  
German text — **Ketevan Shekiladze**  
**Natia Mikeladse-Bachsoliani**  
French text — **Tamar Khetashvili**  
Designer — **Mariam Ebralidze**



0179, თბილისი, ი. ჭავჭავაძის გამზირი 14  
14, Ilia Tchavtchavadze Ave., Tbilisi 0179  
Tel: +995 (32) 2250484, # 6284; #6278  
[www.press.tsu.ge](http://www.press.tsu.ge)



1920



1920-1921 წლის საქართველოს ისტორია

1920